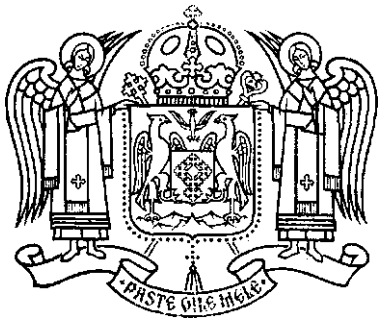

SFÎNTUL VASILE CEL MARE

S C R I E R I

«PĂRINȚI ŞI SCRIITORI BISERICEŞTI»
A P A R E DIN INIȚIATIVA
PATRIARHULUI
IUSTIN
ŞI SE CONTINUA SUB ÎNDRUMAREA PREA
FERICITULUI PĂRINTE
T E O C T I S T
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

---------- COMISIA DE EDITARE : ----------

Pr. DUMITRU SOARE (preşedinte), Pr. Prof. ŞTEFAN ALEXE, Pr. Prof. TEODOR BODOGAE, Prof. NICOLAE CHIȚESCU, Pr. Prof. CONSTANTIN CORNIȚESCU, Prof. ALEXANDRU

ELI AN, | Pr. Prof. DUMITRU FECIORU |, Prof. IORGU IVAN, Pr. Prof. IOAN RAMUREANU, Pr. Prof. DUMITRU STÂNILOAE, ION CIUTACU (secretar)

PĂRINȚI ŞI SCRIITORI BISERICEŞTI

---------- 12 ----------

SFÎNTUL VASILE CEL MARE

S C R I E R I

PARTEA A TREIA

DESPRE SFÎNTUL DUH. CORESPONDENȚĂ (EPISTOLE)

CARTE TIPĂRITA CU BINECUVINTAREA PREA FERICITULUI PĂRINTE

T E O C T I S T

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

TRADUCERE, INTRODUCERE, NOTE ŞI INDICI DE

Preot Prof. Dr. CONSTANTIN CORNIȚESCU ți
Preot Proi. Dr. TEODOR BODOGAE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE AL BISERICII ORTODOXE ROMANE BUCUREŞTI, 1988

CUVîNT ÎNAINTE

Un nou volum din scrierile Sfîntului Vasile cel Mare, tălmăcit în grai românesc, vede acum lumina tiparului în colecția «Părinți și scriitori bisericești», îmbogățind tezaurul teologiei și spiritualității noastre străbune cu încă două nestemate patristice de mare preț: tratatul Despre Sfîntul Duh și un mănunchi de Epistole ale ilustrului arhipăstor din Cezareea Capadociei.

Cu cartea de față ni se împărtășesc darurile unei moșteniri unice, atît prin conținutul cît și prin valoarea ei permanentă, a cărei importanță se situează într-un context ce nu trebuie neglijat. Astăzi creștinul dreptmăritor consideră ca lucru firesc și lesne de înțeles mărturisirea credinței sale în Sfînta, dumnezeiasca și de viață făcătoarea Treime: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Dar cîți din cei ce aduc mărturie despre unicul și adevăratul Dumnezeu Cel în Treime închinat și slăvit își aduc aminte că învățătura aceasta, ca și celelalte adevăruri de credință creștină, s-a lămurit cîndva, cristalizîndu-se definitiv în primele veacuri ale Bisericii, cu prețul multor frămîntări și jertfe.

Așa s-a întîmplat și cu învățătura despre Sfînta Treime, aflată implicit în Sfînta Scriptură și primită nemijlocit, ca realitate duhovnicească, de către primii creștini. Această învățătură, exprimată pe scurt in Simbolul de credință de la Niceea, alcătuit de Sfinții Părinți ai primului Sinod ecumenic (325), a fost răstălmăcită de unii răuvoitori cu suflete pline de trufie, care, neînțelegînd Scripturile și neascultînd de predania apostolică, au încercat să dezbine unitatea de credință a Bisericii. Așa se face că încă din secolul al IV-lea — acel «secol de aur» al teologiei și vieții creștine — o seamă de rătăciți de la adevărata credință, care încercau să pătrundă taina dumnezeii ii mai mult cu puterea gîndirii omenești decît cu lumina izvoarelor Descoperirii divine, au ajuns să nege deoființimea celor trei Ipostase divine — Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh —, considerînd că între Acestea ar exista deosebire de esență și deci de cinstire.

îngrijorat de primejdia răspîndirii unor asemenea învățături greșite, Sfintul Vasile cel Mare — care se bucura de nepieritoare cinstire în evlavia dreptcredincioșilor creștini, împreună cu ceilalți mari dascăli și ierarhi, contemporani lui, Sfîntul Grigorie Teologul și Sfîntul loan Gură de Aur — s-a ridicat cu sabia cuvîntului împotriva ereticilor pnevmato-mahi, precum la vremea ^a se ridicase biruitor Sfîntul Atanasie, «stîlpul Ortodoxiei», împotriva arienilor. El a întocmit astfel vestitul tratat Despre Sfîntul Duh, în care

înfățișează adevărurile fundamentale cu privire la cea de a treia Persoană a Sfintei Treimi, privită atît în esența şi acțiunile ei în sînul dumnezeirii, cît şi în iconomia lucrării sale în lume, în istoria mîntuirii şi în viața sufletească a credinciosului. De-a lungul veacurilor, generațiile de creştini care au zăbovit asupra acestei lucrări au descoperit acolo cele mai înalte valori spirituale, puse în lumină prin lucrarea Duhului Sfînt, «Domnul de viață făcătorul», care se oglindeşte în slova inspirată a marelui părinte ca-padocian. Aceleaşi valori le descoperim şi noi astăzi, adîncindu-ne în cugetarea Sfîntului Părinte, care ne dezvăluie adevărul că Ortodoxia este o necontenită Cincizecime, o neîncetată revărsare a Duhului Sfînt peste întreaga făptură creată de Tatăl şi restaurată prin Fiul.

împreună cu tratatul amintit, sînt redate în acest volum, în dulcele nostru grai românesc, şi din E p i s t o l e l e Sfîntului Vasile cel Mare, adevărate modele de elocință, rezultate din adincul celor mai diferite preocupări ale vieții creştine, în care vasta cultură şi înalta dăruire literară a ilustrului părinte se împletesc în modul cel mai fericit cu zelul filocalic al iubirii de Dumnezeu şi dorul desăvirşirii sufleteşti. Mai mult decît atît; scrisorile vasiliene cuprind nu numai un bogat material de ştiri referitoare la viața, lucrarea şi profilul spiritual al autorului lor, ci şi o neprețuită comoară de informații privitoare la vremea sa, la contemporanii săi şi îndeosebi Ia istoria Bisericii Răsăritene din secolul al IV-Iea. Astfel putem spune că ele zidesc sufleteşte, dar şi învață pe toți cei ce năzuiesc spre cercetarea izvoarelor curate ale cugetării patristice.

E p i s t o l e l e Sfîntului Vasile cel Mare alcătuiesc laolaltă un adevărat univers de gîndire şi povățuiri, de care nu ne putem apropia decît cu respectul şl venerația cea mai adîncă. Diversitatea uimitoare a preocupărilor lor stă mărturie grăitoare despre geniul şi bogata dăruire a sântului ierarh capadocian. Unele din ele sînt imne de neîntrecută frumusețe închinate prieteniei şl vieţuirii în Hrlstos; altele sînt mesaje înflăcărate pentru sprijinirea celor aflați în suferință; o seamă de scrisori au conținut canonic, urmărind să îndrepte anumite nereguli disciplinare ; nu puține sînt epistolele cu caracter dogmatic, în care dreapta credință este limpede formulată, spre a risipi învățăturile eretice; la fel se înscriu scrisorile cu conținut liturgic deosebit de valoros pentru istoria veche a cultului creştin, precum şi o serie de epistole Istorice, care mărturisesc frămîntările şl Izbîndlrlle vieții creştine din acel secol de aur.

Volumul de față — cel de al treilea şi totodată ultimul din principalele opere ale Sfîntului Vasile cel Mare incluse în colecția «Părinți ți scriitori bisericeşti» — aduce un important spor de prestigiu teologiei st evlaviei româneşti, atît de receptive, dintru început, Ia

cugetarea şi lucrarea vasiliană. Poporul nostru se poate mindri cu faptul că scrierile Sfîntului Vasile, şi îndeosebi Liturghia sa şi regulile monahale, au însufleţit şl au hrănit de-a lungul veacurilor cele mal alese forme de «tanifestare a spiritualităţii româneşti. Alături de folclorul religios al strămoşilor sau de vechile cărţi de cult, cercetările rîvnitoare ale profesorilor de teologie din trecut şi de astăzi au îmbogăţit necontenit • ■ostenirea vasiliană, care poate fi considerată astfel ca o permanenţă stabolică a Ortodoxiei româneşti.

Scrierile Sfîntului Vasile cel Mare au preocupat, după cum se ştie, cugetul multora din destoinicii noştri înaintaşi în ogorul Bisericii străbune, fapt mărturisit de o impresionantă salbă de tălmăciri ale acestora

lu limba română, atît în vremurile mai vechi, cit şl în cele noi. Nu ■asistăm aici asupra lor, deoarece bogăţia unor asemenea traduceri, exegeze şi comentarii se află înfăţişate într-un volum special pe care ■serica noastră I-a dedicat marelui dascăl la împlinirea a 16 secole de

la săvîrşirea vieţii sale pămînteşti (Sfîntul Vasile cel Mare. închinare la 1600 de ani de la săvîrşirea sa, tipărit cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, colecţia «Biblioteca teologică,» 3, Bd. Institutului Biblic şi d;e Misiune, Bucureşti, 1980).

Considerăm că această nouă traducere românească a unor scrieri reprezentative din tezaurul teologiei patristice — datorată oslrdiei părinţilor profesori Constantin Cornițescu şi Teodor Bodogae — confirmă valenţele teologiei româneşti contemporane şi totodată maturitatea duhovnicească a vieţii Bisericii noastre dfdptmăritoâre.

Cti asemenea gînduri, binecuvîntăm această nouă podoabă a culturii teologice româneşti, dorind cititorilor volumului de faţă mult spor şi depline izbîndiri în urmarea şi trăirea credinţei noastre drept-măritoare.

f T E O C T I S T

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

La sărbătoarea Sfinţilor Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie de Dumnezeu cuvîntătorul ţi loa„ Gură de Aur — 30 ianuarie 1989.

I N T R O D U C E R E

1. ÎMPREJURĂRILE IN CARE A POST SCRIS TRATATUL «DESPRE SFÎNTUL DUH»

Sinodul de la Niceea (325) s-a întrunit pentru combaterea ereziei lui Arie, referitoare la Fiul, a doua persoană a Sfintei Treimi. Problema Sfîntului Duh nu se pusese încă, de aceea Sinodul a formulat credința in Sfîntul Duh fără vreo precizare[1]. Precizările s-au făcut la al doilea Sinod ecumenic, cînd a fost combătută erezia «pnevmatomahilor», «a luptătorilor împotriva Duhului» [2].

Dar erezia pnevmatomahilor nu era străină de învățătura lui Arie [3]. Acesta afirma că numai Tatăl este ființă fără început şi cu totul transcendentă, iar tot ceea ce există în afara Lui este creatură, cu fire aparte de firea Sa[4]. între creaturi, Fiul deține un loc deosebit, fiind creatura prin care Tatăl creează. Deşi şi Arie poate fi considerat un pnevmatomah, el însă nu pune problema Sfîntului Duh. Această problemă o vor pune mai tîrziu adepții săi[5], arienii moderați numiți şi omiousieni, adepții lui Eustațiu de Sebasta [6]. Dacă aceştia nu afirmau ca Arie că Fiul este o

1. La Sinodul I ecumenic ~e include în simbol următoarea formulă: Ka't etî T6 "Aftov ilveDfxa.

2. La Sinodul II ecumenic s-a făcut adaosul: xâ Kupiov, x6 CGJOTCOION, *zb i%* toii IlaTpoC exjropeoojisvov, *zb* XaXijoav 5tâ TÂJV ^poţlToav. Ambele simboale la 'I. Kapjji^prjc, At>7jxati-/.a %al sop.âoXi'xâ fivijpeTa t^C 'Opfto565oo Ka8oXi%'îj<: 'Ex*.X'>)oîaC, 'ASijvai, p. 58 şi 77. 'I. KaXoYiipiJC, T6 xpiaSixdv *nfoSl^a xazâ* xiv A' a'tăva, BeoaaXovîxiJ, 1969, p. 370. G. Hahn, *Bibliothek der Symbole und Glaubensregeln der alten Kirche,* 1962, p. 161.

3. Sf. Atanasie, Către *Serapion,* 1, 2, P. G. 26, 532 : «T<ov piv ouv 'Apstavtov *oux* âXXoxpiov ocai *zouzo* iv&u^lfjia. "Arca? fâp âpvoojjuvot TAV *zou* ©sou Xofo^ eîoto-cwC *zk aoxâ ' ya\ %azâ* tou Il7Eup.aT0C %uaţi)(iousi>.

4. Idem, *Împotriva arienilor* 1, 6, P.G. 26, 24 : «MsfXEptufisvai tij tpuaet, xal âjteîEvw-fuvai, ■x.a't iXXoTptot, *y.a* afj.ETO'Xoî EÎGIN âXXiîXo>N al ouoîai *zou* IlaxpbC *v.a* xoo TIOU xal xou 'A710U IIvEUfjiaTOS xai <Î>C auxoî eţSEYlaTO âvofioioi 7tâ(ji7cav aXX'ţXwv xaîc xe ouaiaiC ocat 8â£iic eîaîv sji'atEeipo\».

5. Este îndeobşte cunoscut că arienii s-au împărțit în 3 grupări : prima grupare a fost a arienilor riguroşi, care nu acceptau că Logosul este Dumnezeu, dar nici măcar asemenea Lui (âvojxoioc). De aceea, au şi fost cunoscuți ca anomei. Mărturisirea lor de credință a fost aprobată în 357 şi este cunoscută ca «a doua formulă de la Sirmium». A doua grupare este a arienilor moderați, care acceptau că Logosul este Dumnezeu avînd o esență asemenea cu Tatăl (6|AOIO6OIO<:). De aceea au fost cunoscuți şi ca omo-iousieni. Mărturisirea lor de credință a fost aprobată în 358 şi a fost cunoscută ca «a treia formulă de la Sirmium». In sfîrşit, a treia grupare era a arienilor propriu-zişi. Ei recunoşteau că Logosul este asemenea (ofjiotoc) cu Tatăl, dar nu voiau să spună în ce constă această asemănare şi respingeau atît termenul ojjioouatoţ cît şi pe opoio-jatoc. Au fost cunoscuți ca homeeni. Mărturisirea lor de credință a fost aprobată în anul 359 si este cunoscută ca «a patra formulă de la Sirmium».

creatură, — ei afirmau că Fiu] este o ființă superioară cu o natură asemănătoare celei a Tatălui [7], —■ despre Sfintul Duh afirmau, împreună cu anomeii, că este o creatură[8], un duh slujitor asemenea îngerilor [9].

Momentul crucial pentru izbucnirea noii erezii a fost ruperea comuniunii dintre Sfîntul Vasile şi Eustaţiu[10]. Pînă în momentul ruperii comuniunii, între Sfîntul Vasile şi Eustaţiu erau relaţii de prietenie. Sfîntul Vasile aflase că Eustaţiu profereazăo erezie, dar din cauză că vedea în el pe organizatorul vieţii monahale din Asia Mică şi *mai ales pentru că voia cu orice preţ să evite dezbinările din Biserică, a menţinut mult timp bunele legături cu acesta. El a redactat însă o epistolă[11], în care apăra divinitatea Sfîntului Duh, căreia, vrînd să-i dea autoritatea unei mărturisiri de credinţă, cerea să fie aprobată cu peceţile lor de episcopii din Asia Mică. Eustaţiu a fost printre primii care au iscălit epistola. Mai tîrziu însă a pus pe seama Sfîntului Vasile o scrisoare către Apolinarie şi nişte apocrife pentru a-i umbri reputaţia. Atunci Sfîntul Vasile a înţeles că Eustaţiu nu-i este prieten, că, din contră, îi este duşman şi «căpetenia ereziei pnevmatomahe» [n]. în anul 376 Sfîntul Vasile îi reproşa faptul de a fi naufragiat de la dreapta credinţă [1S].*

Dar atitudinea blinda arătată de Sfîntul Vasile înainte de ruperea comuniunii a fost greşit interpretată atît de acesta, cît şi de ortodocşii riguroşi. Eustaţiu s-a arătat

6. Erezia nu capătă amploare pînă în anul 359—360. în acest moment, în Egipt, o grupare eretică, ce nu făcea parte pînă atunci din tabăra arienilor, interpretînd ale**goric (sau tropic, de unde adepţilor li se dă şi numele de tropici) afirmaţiile Sfinţilor Părinţi referitoare la Sfîntul Duh, susţine că în Duhul Sfînt trebuie să** se **vadă «un duh slujitor», care se deosebeşte** de **îngeri doar după treaptă (Sf. Atanasie, *Scrisoarea I-a* către Serapion, I. P. G., 26, 532 a). Sfîntul Atanasie lămureşte lucrurile prin 4 scrisori doctrinale adresate lui Serapion, episcop de Tmuis, iar sinodul din Alexandria din 372 dă anatemei pe cei ce zic «că Sfîntul Duh este o creatură şi că** este **separat de substanţa lui Hristos» (Sf. Atanasie, *Tomos către Antiohieni,* 3, P. G., 26, 800 a).**

7. Epifaniu, Ilavapiov **3, 1, P. G., 42, 337** : «IfvEufjatofxaTou/o! ou-ot' -ept *zoo* Xptaxou ***t.akiă'Z*** eX^{0U3t}> ***t°*** **ITvE5(J**.a **x6** â^ftov ***6\<xs<ţi\)xo\i3i,*** **XTIÎXOV** auxo opi**£6**;j.evoi ***f.il*** oi* ov ***ix*** **TT**JC

8. *Ibidem,* col. 12 : « 'Apsiavol xal 'ApEiojiavEÎxai, ol **x6v Tiâv tou OEOU** y-TÎajia **XT**(a[xaxot». **Vezi şi Sf. Vasile cel Mare, *Contra lui Eunomiu,* 33, 1, P. G. 29, col. 649 b.**

9. Socrate, *Istoria bisericească,* II, 45, P. G. 67, 360 a, b.

10. Loofs, *Macedonius,* în «Protest. Realencyclopedie», XII, 47.

11. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola 125,* P.G. 32, 545.

12. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 263, 3, P. G. 32, 980 b.

13. Idem, ***Epistola 244,*** **P. G. 32, 921 b. Pentru amănunte, în legătură cu raportul dintre Sf. Vasile şi Eustaţiu, a** se vedea **II. Xpîstou, Eiacx**-forcr; **EIC *k-ia-.okâz* BaoiXeîou** stpoî EuaxâîhoM, **în colecţia «"EAXTJVE»** Ilaxlpsx. ***zf^*** **'ExxXijsia"», BEÎTOAOVÎX?;, 1974, voi. 2, p. 60 şi următoarele.**

mai stăruitor în greşeală, eşuînd în cele din urmă ca eretic, iar ortodocşii au crezut că Sfîntul Vasile şovăie în legătură cu persoana Sfîntului Duh. Sfîntul Grigorie de Nazianz 1-a informat că la o adunare a prietenilor săi, unul dintre aceştia ar ii afirmat că pe cînd învăţătura Sfîntului Vasile despre Tatăl şi Fiul este corectă, şovăie şi are rezerve în privinţa Sfîntului Duh[14]. Aceleaşi zvonuri au ajuns pînă la Sfîntul Atanasie ; călugării din Cezareea au expus bănuiala lor Sfîntului Atanasie

prin intermediul unui confrate de-al lor pe nume Paladius. Atît Sfîntul Grigorie de Nazianz cît şi Sfîntul Atanasie au analizat atitudinea Sfîntului Vasile şi au găsit-o justă în împrejurările în care acesta îşi desfăşura activitatea [15].

Dată fiind această situaţie, Sfîntul Vasile a găsit că este necesar să răspundă într-un fel acuzaţiilor ce i se aduceau. Ocazia i s-a dat la 7 septembrie 374. în această zi, înconjurat de credincioşii din Cezareea şi de horepiscopii din toate părţile provinciei, a serbat amintirea Sfîntului Evpsihi. Era de faţă, ca invitat al Sfîntului Vasile, şi Amfilohie, episcopul de Iconiu, care într-o vizită anterioară lăsase aici o impresie deosebită [16]. *S-a adus, mai întîi, slavă Sfintei Treimi, printr-o doxologie de formă tradiţională: «Slavă Tatălui prin Fiul în Sfîntul Duh», iar după citirea psalmilor a urmat o nouă formulă de mărire a Sfintei Treimi, cîn-tată de episcop cu tot poporul: «Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh»* [11]. *La sfîrşitul rugăciunii, unii dintre cei prezenţi au acuzat pe Sfîntul Vasile că introduce inovaţii în învăţătura şi cultul Bisericii, prin faptul că pune pe aceeaşi treaptă pe Duhul cu Fiul şi cu Tatăl.*

Amfilohie, martor la calomniile lansate împotriva Sfîntului Vasile de nişte oameni suspecţi «pentru a le fi folositor sau, dacă răul este fără remedio, pentru a pune în siguranţă pe cei care îl vizitau» [18], *a cerut Sfîntului Vasile să alcătuiască o lucrare in care să explice sensul prepoziţiilor de care se serveşte pentru slăvirea*

14. Sf. Grigorie de Nazianz, *Epistola 58,* 8, P. G 37, 136 : «uTcoţiaivet (iev âfxoSpcjţ; *ai o Io-/ axtafpatpet tov Aofov, ou Ttapflatdţe Tai Se x^jv âXii8stav».

15. Idem, *Cuv'mtarea 43,* 68, P. G 38, 78 : «Pnevmatomahii — spune Sf. Grigorie de Nazianz — abia aşteptau ca el să spună direct că Sf. Duh este Dumnezeu, pentru ca să-1 poată alunga (pe Vasile) din cetate şi să aibă în acesta un motiv pentru a răvăşi întreaga Biserică». Vezi şi *Scrisoarea 58,* P. G., 37, 113.

16. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola 176, 263* b ; P. G. 32, 653 b.

17. Idem, *Despre Stîntul Duh* I, 3 ; III, 3 d; P. G. 32, 72 c.

18. *Ibidem*.

Sfintei Treimi. De altfel, Siîn-tul Vasile anunţase cu alte ocazii că are intenţia să alcătuiască «largi expuneri» cu bază scripturistică [19] *în legătură cu divinitatea Sfîntului Duh.*

Profitînd de această ocazie, sub pretext că-şi justifică doxologia, scrie o impunătoare lucrare în care tratează pe larg despre a treia persoană a Sfintei Treimi [20].

începută după sărbătoarea Sfîntului Evpsihi din anul 374, lucrarea este terminată în anul următor. într-o scrisoare adresată episcopului Amfilohie, la sfîrşitul anului 375, îl anunţă pe acesta că lucrarea pe care i-a sugerat-o este deja gata [21].

Lucrarea cuprinde 30 de capitole şi în afară de primul şi de ultimul capitol, ce ţin loc de introducere şi încheiere (în capitolul I expune împrejurările în care a scris

lucrarea, iar în capitolul XXX descrie încercările prin care trecea Biserica, asemănîndu-le cu o luptă navală), poate fi împărțită în trei părți. în prima parte (capitolele 2—5) expune şi combate sofismul ereticului Aetius după care lucrurile deosebite după fire sint în mod necesar deosebit enumerate în vorbire. Sau «lucrurile sub-numărate (enumerate) sînt în mod necesar deosebite după fire». După acest gînditor, faptul că Sfîntul Pavel afirmă deseori că «toate vin de la Tatăl, prin Fiu, în Sfîntul Duh» (cf. I Cor. 8, 6) folosind expresii diferite pentru Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh, ar arăta în acelaşi timp deosebirea de natură şi inegalitatea ce există între persoanele Siintei Treimi. Sfîntul Vasile demonstrează mai întîi că acest mod de gîndire este preluat din cugetarea laică (cap. 3), că este necunoscut Sfintei Scripturi (cap. 4), că Sfînta Scriptură foloseşte fără deosebire prepozițiile ex *(din)* 8ti *(prin) şi* ev *(în), atunci cînd vorbeşte despre Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh (cap. 5)*

în partea a doua (cap. 6—8), tratează despre Fiul, reafirmînd egalitatea Lui cu Tatăl (cap. 6), stabilită în Sinodul I ecumenic, apoi demonstrează cu texte scripturistice (cap. 7—8) că prepozițiile folosite într-un anumit context pentru a exprima lucrarea Tatălui sînt folosite în alt context pentru Fiul şi invers.

în sfîrşit, în partea a treia, partea cea mai mare din lucrare (cap. 9—29), expune, pe baza celor afirmate în Sfînta Scriptură şi de Sfinții Părinți, învățătura corectă despre Sfîntul Duh şi combate afirmațiile celor ce-I negau divinitatea.

19. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola 105, 200;* P. G. 32, 513 b.
20. Lucrarea se intitulează *Despre Sfîntul Duh* şi se află în P. G. 32, col. 62—218.
21. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola 231, 354 d;* P. G. 32, 861 c.

Trebuie precizat de la început că Sfîntul Vasile, deşi vrea să demonstreze divinitatea şi egalitatea Duhului cu celelalte persoane ale Sfintei Treimi, nu-I atribuie niciodată apelativul de Dumnezeu. Nu înseamnă că se îndoieşte de aceasta Sfîntul Vasile, dar n-o face din motive de «iconomie» pentru a nu supăra pe adversari şi a-i tace să respingă orice dialog şi, mai ales, pentru a nu fi îndepărtat de ei de pe scena apărătorilor dreptei credințe.

La 28 martie 364 Valens ocupa tronul imperial din Orient. Convertit la arianism, el făcea peste tot jocul sectei. Episcopii care n-au iscălit mărturisirea de la Rimini au fost constrînşi să facă acest lucru, iar în caz de refuz au fost exilați. «Biserica este răvăşită», avea să spună Siîn-tul Vasile însuşi, «se află într-un moment de naufragiu» [22]. împăratul a voit să-1 facă să iscălească formulele ariene, dar a fost învins de episcop [23]. El a reuşit să țină scaunul timp de 4 ani, «fiind pentru unii zid puternic şi meterez, iar pentru alții topor ce taie stinca şi foc aruncat în spini, precum zice Scriptura» [u]. El era «singura scînteie a adevărului, singura tărie în mijlocul captivilor» [25].

A reuşit acest lucru datorită «iconomiei», faptului de a folosi sau accepta formule teologice, care nu aveau nimic eretic în ele şi exprimau voalat, în mod indirect, adevărul ortodox. El însuşi spune acest lucru în două din scrisorile sale : una adresată preoților din Tars pentru a-i asigura de ortodoxia unuia dintre ei, pe nume Chiriac, alta adresată lui Chi-riac însuşi. El dădea următorul sfat, referitor la atitudinea ce trebuia avută față de cei care se preocupau de problema Sfîntului Duh : «Să fie primiți în comuniune cei care afirmă că Sfîntul Duh nu este creatură... şi să nu fie primiți în comuniune cei ce susțin aceasta» [26].

Această atitudine a fost just apreciată de corifeii Bisericii din vremea aceea. «Vasile — spunea Sfîntul Atanasie cel Mare — este gloria Bisericii; el se luptă vitejeşte pentru adevăr şi învață pe cei ce au nevoie de aceasta. El nu trebuie combătut, ci mai degrabă trebuie să acceptâm buna lui intenție» [27]. *Acelaşi lucru*

22. Idem, *Epistola 82* ; III, 175. P. G 32, 460 a ; Vezi şi *Despre Sllntul Duh,* cap. 30; III, 64 e, P. G. 32, 209 d.

23. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvîntarea 43, 47;* 2, 52, P. G. 37, 83 şi 17 ; Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 99, *193,* P. G. 32, 497 b.

24. Sf. Grigorie de Nazianz, *Epistola 32, 2,* P. G, 37, 63.

25. Idem, *Epistola 58,* P. G., 37, 116 c.

26. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola 113,* III, 205, P. G. 32, 528 a ; Idem, *Epistola 114,* III, 206 e, P. G. 32, 528 b.

avea să-1 spună şi Sfîntul Grigorie de Nazianz : «Nu este nici un rău pentru noi să ştim că Duhul este Dumnezeu, prin intermediul unor expresii echivalente (celor ortodoxe).... ; rău ar îi dacă ar fi scos din Biserică acela care exprimă în acest iei adevărul» [2S].

Atitudine asemănătoare, îngăduitoare, adoptase de dragul unității creştine şi Sfîntul Atanasie cel Mare față de terminologia «omoiousiană» a lui Vasile de Ancira [29]. *însă, cu o logică de neîntrecut, el lăsa pe adversarii Duhului Sfînt să deducă şi să mărturisească faptul că este Dumnezeu.*

2. ÎNVĂȚĂTURA SFÎNTULUI VASILE CEL MARE DESPRE SFÎNTUL DUH

Principiu a tot ceea ce există, inclusiv al Fiului şi al Sfîntului Duh, este Dumnezeu Tatăl. Tatăl este nenăscut, Fiul este născut, iar Sfîntul Duh este purces din Tatăl[30]*. Dacă naşterea Fiului nu poate fi concepută de firea omenească*[31]*, cu atît mai mult nu poate fi concepută purcede-rea, care nu are analogie în cele pămînteşti*[32]*. O imagine, dar şi aceea destul de imperfectă a purcederii, crede Sfîntul Vasile că este modul în care iese din trup suflul gurii. Dar, ţine să completeze că «gura nu trebuie înţeleasă ca mădular al lui Dumnezeu, nici Duhul ca o suflare ce se risipeşte, ci gura trebuie înţeleasă într-un chip vrednic de Dumnezeu şi Duhul ca o fiinţă vie, dătătoare de sfinţenie. în felul acesta este exprimată comuniunea cu celelalte persoane şi se păstrează insondabil modul provenienţei sale»* [3S]*.*

Natură simplă, neperceptibilă cu simţurile trupului[34]*, Duhul Stînt este cunoscut după lucrările Sale. Şi cum sfera de activitate a Duhului este nelimitată, variate sînt şi energiile Lui. Lucrarea Lui începe înainte de crearea lumii sensibile şi poartă*

27. Sf. Atanasie cel Mare, *Epistola către Paiadiu,* P. G. 26, 98.

28. Sf. Grigorie de Nazianz, *Epistola* 58, II, 50, P. G. 37, 113.

29. Loofs, *Leitladen zum Studium der Dogmengeschichte,* p. 257; A. Harnack, *Lehrbuch der Dogmengeschichte,* voi. II, p. 261.

30. Nicăieri Sf. Vasile nu afirmă purcederea Sf. Duh şi de la Fiul. Acest fapt 1-a subliniat la vremea sa Harnack, *Dogmengeschichte* 2, 295. Insă teologul Schermann, *Die Gottheit des heiligen Geistes nach den griechischen Vatern des vierten Jahrhun-derts,* în rev. «Strassburger theologische Studien», Freiburg 1901, p. 114, susţine că Sf. Vasile afirmă purcederea Sfîntului Duh şi de la Fiul. De aceeaşi părere este şi Bar-denhewer (*Geschichte des altkirchlichen Literatur,* Darmstadt, 1962, vol. 3, p. 161). Insă K. Holl (*Amphilochius von Iconium in seinem Verhältnis zu den grossen Kappa-doziern,* Darmstadt, 1969, p. 168), analizînd textele pe care le invocă Schermann, este de părere că Sf. Vasile nu susţine că Sf. Duh purcede şi de la Fiul.

31. Sf. Vasile, *împotriva lui Eunomiu,* 2, 22 şi 24 ; P. G. 29, 620 şi 624.

32. Idem, *Despre credinţă 4,* P. G. 31, 688. Idem, *Epistola 236,* 1 ; P. G. 32, 877 ; Idem, *Epistola 214,* 3, P. G. 32, 788.

33. Idem, *Despre Sfîntul Duh,* P. G. 32, col. 152.

34. Sfîntul Vasile ţine să precizeze şi cu altă ocazie — combatînd afirmaţia lui Eunomiu, după care Dumnezeu poate fi cunoscut după natura Sa — că Dumnezeu este inaccesibil după natură (ousia), fiind accesibil după lucrări [illegible]. Nici însuşirile ipostatice nu alcătuiesc [illegible] fiinţa-ua şîiidexpoufxeva rfi ouată». Sf. Vasile cel Mare, *Împotriva lui Eunomiu* 2, 28 ; P. G. 29, 636—637 ; Idem, *Epistola* 38, 4 ; P. G. 32, 332.

35. Idem, *Despre SI. Duh 18,* P. G. 32, 152. Preoţilor Bisericii din Tars, pentru a distinge pe credincioşii cu care vin în comuniune, Sf. Vasile le dă un criteriu elementar : «Aceştia să nu afirme că Duhul este o creatură şi să refuze a fi în comuniune cu cei care susţin aceasta». Idem, *Epistola 113* şi *114,* P. G., 32, 525 ş. u. Iar în mărturisirea de credinţă pe care o iscăleşte şi Eustaţiu revine această idee însoţită de noi precizări. «Se cade să fie anatema cei ce zic că Sfîntul Duh este o creatură şi nu numai aceştia, ci şi cei care gîndesc aşa, cei care nu mărturisesc că El este sfînt prin natură, cum prin natură este sfînt Tatăl şi Fiul; cei care II îndepărtează de natura divină şi fericită». Idem, *Epistola 125,* P. G. 32, 549 a, b.

36. Idem, *Despre Sllntul Duh 16,* P. G. 32, 140.

37. *Ibidem,* 18, col. 152 ş.a.

38. Trimiţîndu-Şi ucenicii la propovăduire, Mîntuitorul le dă porunca de a boteza omenirea «în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh» *{Matei* 28, 19). De aci rezultă că «numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh ni s-au dat în acelaşi chip. Relaţia în care se află Fiul faţă de Tatăl este aceeaşi cu relaţia Duhului faţă de Fiul... Iar dacă Duhul este pus pe acelaşi plan cu Fiul şi Fiul pe acelaşi plan cu Tatăl este clar că şi Duhul este pus pe acelaşi plan cu Tatăl». *Ibidem,* 17, P. G, 32, 148 ; *Ibidem,* 10, P. G., 32, 112.

39. *Ibidem,* 19, col. 156.

40. *Ibidem,* 9, col. 108 : «Cînd auzi cuvîntul «duh» să nu-ţi închipui o fiinţă limitată, supusă schimbărilor şi transformărilor sau întru totul asemenea creaturilor, ci îndreptîndu-ţi mintea către cele superioare, este necesar să te gîndeşti la o fiinţă spirituală cu putere infinită, a cărei existenţă nu se măsoară cu secole şi cu ani». Vezi şi col. 168—169.

41. *Ibidem,* 16, col. 137.

42. *Ibidem,* 9, col. 108.

43. *Ibidem,* 24, col. 173.

pecetea desăvîrşirii. Desâvîrşeşte opera Tatălui şi a Fiului. Din Sfînta Scriptură reiese cu prisosinţă că Duhul nu este o creatură şi că este creator[35]. El participă atît la crearea lumii văzute, cît şi a lumii nevăzute, a îngerilor, care, numai datorită harului Său capătă o relativă desăvîrşire chiar de la creaţie[36]. Cu toate acestea, deosebirea dintre El şi duhurile slujitoare nu este de grad, ci de esenţă, este deosebirea dintre'meşter şi lucrarea mîinilor lui. Sfîntul Duh viază în intimitatea dumnezeirii, alături de Tatăl şi de Fiul[37], este egal cu Tatăl şi cu Fiul[38], are aceleaşi însuşiri, între care se poate aminti faptul că este preexistent faţă de toate creaturile[39], este pretutindenea prezent[40], ştiinţa Sa nu are limite [41], lucrările Lui transpiră desăvîrşi-rea [42] şi poartă pecetea divinităţii. El este dătătorul vieţii[43], pronietorul, sfinţitoml şi «lumina cea duhovnicească» [v>], cea care se dă oricărei puteri spirituale pentru aflarea adevărului» [45].

*Sfîntul Duh este, alături de Tatăl şi de Fiul, făuritorul mîntuirii noastre. Este prezent la toate actele iconomiei divine, de dinaintea şi după întruparea Fiului: la binecuvîntările patriarhilor, la darea legii, la faptele minunate ale lui Iisus *[6]. El readuce, alături de Fiul, din moarte la viaţă, redă omului libertatea, frumuseţea chipului divin din el şi-1 face cetăţean al cerului[47]. El va îi prezent şi la judecata obştească, atunci cînd harul Său se va da ca răsplată şi coroană celor drepţi[48]. în prezent Duhul Sfînt acţionează în Biserică pentru împroprierea lucrării mîntui-toare săvîrşite de Mîntuitorul Hristos. Această împropriere se începe în momentul contactului cu apa botezului. Atunci se realizează atît omo-rîrea omului celui vechi, a omului păcatului, dar şi renaşterea acestuia prin harul Sfîntului Duh [49]. Sfîntul Duh se află totdeauna în cei vrednici, fără să acţioneze totdeauna ; El acţionează atunci cînd este nevoie şi pe măsura nevoii fiecăruia [50]. Familiaritatea cu El se capătă prin îndepărtarea patimilor •, patimile, întocmai ca un văl, întunecă ochiul sufletului, îndepărtarea lor redă chipului lui Dumnezeu din om frumuseţea dintru început, iar ochiului minţii claritate şi pătrundere [51]. Din comuniunea cu Duhul se realizează o transformare calitativă a sufletelor: sufletele nu sînt doar luminate, ci devin ele însele surse de lumină pentru cei* ce ie *stau împrejur [5Z].*

într-un cuvînt, Duhul Sfînt este Cel ce veghează ordinea în univers [53]. El este principiul ordinii morale [54] şi fără El este imposibil să cunoască cineva pe

44. *Ibidem,* **16, col. 136;** *Ibidem,* **19, col. 156.**

45. *Ibidem,* **9, col. 108.**

46. Cine neagă că acţiunile întreprinse de Marele Dumnezeu şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, izvorîte din bunătatea lui Dumnezeu în vederea mîntuirii omului, s-au împlinit prin harul Duhului ? Fie că vrei să cercetezi pe cele din trecut: binecuvîntările patriarhilor, ajutorul dat prin lege, tipurile, profeţiile, bravurile în războaie, minunile drepţilor, fie că cercetezi dispoziţiile referitoare la întruparea Domnului, toate au fost realizate prin Duhul... Apoi orice lucrare a Fiului se săvîrşea în prezenţa Duhului... Nu L-a părăsit nici după ce a înviat din morţi». *Ibidem,* **19, col. 157. ^**

47. «Faptul de a fi fost făcut liber din rob, de a fi numit fiu al lui Dumnezeu şi a fi adus din moarte la viaţă, de nimeni altul nu se poate realiza, decît de Cel care prin fire se află în intimitatea lui Dumnezeu şi nu este supus robiei. Căci, cum va putea cel străin să aducă pe alţii în intimitatea lui Dumnezeu ? Şi cum va elibera pe altul cel ce însuşi se află sub jugul robiei ?». *Ibidem,* **12, col. 117.**

48. *Ibidem,* **16, col. 141.**

49. *Ibidem,* **16, col. 142;** *Ibidem,* **19, col. 157.**

50. *Ibidem,* **26, col. 180 ;** *Ibidem,* **9, col. 108.**

51. *Ibidem,* **9, col. 109;** *Ibidem,* **22, col. 168.**

52. *Ibidem,* **9, col. 109;** *Ibidem,* **21, col. 164—165.**

53. *Ibidem,* **16, col. 136 ;** *Ibidem,* **19, col. 157.**

54. *Ibidem,* **16, col. 140.**

Dumnezeu[5S]. Credinţa în Tatăl şi în Fiul nu loloseşte la nimic dacă lipseşte credinţa în Duhul Sfînt. Cel ce nu crede în Duhul nu crede nici în Fiul, nu crede nici în Tatăl. «Pentru că nimeni nu poate să spună că Iisus este Domnul, decît în Duhul Sfînt» (I Cor. 12, 3)[56].

Sfîntul Vasile era deja mort pe cînd se ţinea Sinodul II ecumenic, dar opera sa nemuritoare, formulată în dogmă, făcea să triumfe credinţa cea adevărată. Drept mulţumire, pentru inegalabila sa operă, posteritatea avea să-1 aşeze în galeria «marilor dascăli» şi Ierarhi ai Bisericii.

EDIŢII MAI IMPORTANTE ALE TEXTULUI:

1. O primă ediţie critică, după diferite manuscrise, a fost realizată de benedictinii din congregaţia Sfîntului Maur, sub conducerea lui Dom Garnier 1725). A fost publicată de Dom Maran (1730), cu titlul: *Opera omnia Sancti Patris noştri Basiiii Caesa-reae Cappadociae archiepiscopi.*

2. Textul a fost revizuit şi publicat de C. F. H. Johnston, însoţit de note şi de o scurtă introducere, sub titlul: *The book oi saint Basil the Great Bishop ol Caesarea in Cappadocia on the Holy Spirit. A revised text with notes and introduction,* **Oxford, Clarendon Press, 1892.**

3. Textul benedictinilor a fost reimprimat de către fraţii Sinner şi Jahn Gaume, Paris, 1839, apoi de

4. J. P. Migne, în voi. 32 din *Patrologia graeca.*

T r a d u c e r i :

1. Benoit Pruche, *Basile de Cesaree, Trăite du Saint-Esprit,* Introduction, traduction et motes, în col. : «Sources chretiennes», Paris, 1945, voi. 17. La paginile 94—104 dă o listă bogată cu ediţiile critice ale textului şi o listă bibliografică.

2. M. Blum, *Basilius von Caesarea,* Ober den Heiligen Geist, 1967.

3) 0eo8<opou Zijarj, Bctiî/UtoC o Meya?, *&ofţi,aztxâ,* în voi. X al colecţiei "EAÂijveC Ilaxepec tije *Ey.xX7]a!ac, OeaaaXovîxTj, 1974.

4. Traduceri parţiale ale textului găsim la : E. Amann, *Le dogme catholique dans Ies Peres de l'Eglise,* Paris, 1922; Gross J„ *La Divinisation du Chretien d'apres Ies Peres Grecs,* Paris, 1938; St. Giet, *Les idees et l'actions sociales du saint Basile,* Paris, 1941

5. Pentru traducerea textului în limba română am folosit lucrările lui Teodor Zisis, Benoit Pruche şi Migne, iar împărţirea textului am făcut-o după împărţirea făcută în colecţia Migne. Cuvintele din paranteze ne aparţin. Le-am introdus pentru a da cursivitate textului.

55. *Ibidem,* 26, col 185.

56. O singură cale a cunoaşterii lui Dumnezeu există : «orao *hbz* II MEU pi a toc 5iâ TOU EV6Î Ttou E7il iov Iva IlaTEpa». *Ibidem* 26, col. 185; *Ibidem,* 18, col. 153.

BIBLIOGRAFIE pentru partea introductiva

1. Allard P., ***Saint Basile,*** **în col. «Les Saints», Paris, 1920.**

2. Con (jar Y., ***La divinisation dans Ia tradition spirituelle de l'Oiient, Vie spi-liluvllc,*** **voi.** ***43,*** **1935.**

3. Grandsire, ***Mature et Hypostases divines*** **en** ***saint Basile,*** **în col.** ***«Recher-< hcs de Science Religieuse»,*** **voi. 13, 1923.**

A. **Lot-Borodine,** ***La doctrine de la deitication dans l'Eglise grecque jus-qn'au*** **X/-e** ***siecle,*** **în «Revue de l'histoire des Religions», 1932.**

5. **Puech A.,** ***Histoire de la litterature grecque chretienne,*** **Paris, voi. III, 1930.**

6. Riviere J., ***Saint Basile,*** **în col.** ****Moralistes chretiens»,*** **Paris, 1925.**

7. Schermann, ***Die Gottheit des Heiligen Geistes nach den griechischen Vă-tvm des vierten Jahrhunderten.*** **Freiburg im Breisgau, 1901.**

8. Swete J., ***The*** **Ho/y** ***Spirit in the Ancient Church,*** **Macmillan, London, 1912.**

D E S P R E
SFÎNTUL DUH

INTRODUCERE, ÎN CARE (SE DEMONSTREAZĂ) CĂ ESTE NECESAR STUDIUL[1] CELOR MAI PUȚIN ÎNSEMNATE CAPITOLE ALE TEOLOGIEI

I

(Col. 68). Am lăudat zelul şi dragostea de a cunoaşte, o, frate Amfi-lohie, cap iubit şi mie mai scump decît orice, şi m-am bucurat mult (vă-zînd) înclinarea către studiu şi agerimea minții tale, care (te fac) să socoteşti necesar a nu lăsa necercetat nici un cuvînt din cele cîte, în mod necesar, se rostesc, (vorbind) despre Dumnezeu. Pentru că ai înțeles bine îndemnul Domnului (cuprins în cuvintele) : «Oricine cere primeşte şi oricine caută găseşte» [2], mi se pare că prin străduința (ta) în a cere ai putea dispune să comunice (ceea ce cunoaşte) chiar şi pe cel mai puțin dispus (să facă aceasta). Dar, ceea ce admir şi mai mult la tine este faptul că nu pui întrebări pentru a (mă) încerca, ci pentru a afla care este adevărul (în chestiunile controversate). Pentru că sînt destui [3] aceia care ne ascultă acum cu curiozitate şi ne întreabă cu stăruință, dar este foarte greu să afli un suflet dornic (cu adevărat) să cunoască, (un suflet) care să caute adevărul, pentru a nu rămîne în necunoaştere [4]. Asemenea cursei războinicilor şi capcanei vînătorilor cu momeala meşteşugit ascunsă sînt întrebările celor (mai) mulțiaceştia pun întrebări, nu pentru a trage vreun folos din ele, ci pentru ca, în cazul în care vor găsi că răspunsurile nu concordă cu dorința lor, să pară că au un motiv întemeiat de ceartă.

Dacă nesăbuitul care întreabă este considerat înțelept[5], de cîtă (prețuire) vom socoti vrednic pe ascultătorul înțelept, pe care profetul 1-a comparat cu un sfetnic minunat ? [6]. Este drept să dăm toată cinstea şi să (ajutăm) să progreseze pe cei care împărtăşesc zelul şi toate ne-voințele celui care se îndreaptă spre desăvîrşire. Pentru că faptul de a nu trece [7] cu uşurință peste cuvintele cu conținut teologic şi a încerca să găsească sensul ascuns al fiecărei expresii şi al fiecărui cuvînt nu este (însuşirea oamenilor) puțin evlavioşi, ci a acelora care cunosc scopul chemării noastre. Pentru

1. **Substantivul este la plural: studiile, cercetările.**
2. ***Luca* XI, 10.**
3. **Mare abundență.**
4. **Pentru vindecarea ignorantei.**
5. **«Nesăbuitului care întreabă i se va socoti (aceasta drept) înțelepciune», *Prov.* XVII, 28.**
6. ***Isaia* III, 3.**
7. **A asculta.**

că am fost chemați să **ne** asemănăm lui Dumnezeu pe cît este cu putință firii umane. Asemănarea, însă, nu (se realizează) fără cunoaştere, iar cunoaşterea (este imposibilă) fără învățătură. Baza[8] (oricărei) învățături este discursul: părțile (alcătuitoare) ale discursului sînt cuvintele şi expresiile. De aceea, nu este fără sens examinarea expresiilor. Ar putea afirma cineva că, întrucît unele cu-vinte [9] sînt mici, se cuvine a le trece cu vederea ,• dar, întrucît adevărul (se lasă) cu greu surprins, trebuie să-l căutăm pretutindeni. Pentru că, dacă evlavia, întocmai ca şi meşteşugurile, creşte prin mici adăugiri, nimic nu trebuie neglijat din cele care conduc la cunoaştere ; dacă cineva va trece cu

vederea noțiunile elementare[10] (socotindu-le) ca fără importanță, nu va ajunge niciodată la culmile înțelepciunii. «Da» şi «nu» sînt două expresii ,• deseori, însă, cel mai mare dintre bunuri, adevărul, şi ultima expresie a răutății, minciuna, sînt redate prin aceste cuvinte mici. Dar ce spun acestea ? Cineva a fost socotit împlinitor a toată cucernicia, făcînd numai semn cu capul, pentru a mărturisi pe Hristos. Dacă aşa stau lucrurile, care dintre cuvintele (cu conținut) teologic este atît de neînsemnat — exprimînd el fie ceva bun, fie ceva rău — să nu aibă mare influență pozitivă sau negativă ? Şi dacă din lege nu va trece nici o iotă, nici o cirtă [u], cum vom fi în siguranță lăsînd la o parte fie şi pe cele mai neînsemnate (cuvinte) ? Prin urmare, (cuvintele) pe care tu ne-ai cerut să le lămurim sînt în acelaşi timp mici şi mari ,• mici (în ceea ce) priveşte extensiunea [12] pronunțării ,• din acest punct de **ve**dere poate şi de disprețuit ,• mari, însă, prin forța celor pe care le desemnează, — după chipul (grăuntelui) de muştar, care, deşi este cel mai mic dintre semințele copacilor, însă învrednicindu-se de îngrijirea necesară şi dezvoltîndu-se puterea sădită în el, creşte (copac) destul de înalt. Dacă cineva rîde văzînd poliloghia noastră în legătură cu expresiile, — pentru a vorbi ca ps'almistul[13] —, acela să ştie că va culege rodul nefolositor al rîsului; noi, însă, nu vom întrerupe cercetarea, cedînd batjocurilor oamenilor, nici nu ne vom lăsa înfrînți de disprețul lor.

Sînt atît de departe a mă ruşina de aceste (cuvinte) ca de nişte (cuvinte) neînsemnate, încît, dacă aş reuşi să surprind o infimă parte a valorii lor, aş socoti că m-am învrednicit de (lucruri) extraordinare ; (aş susține, în acelaşi timp) că folosul fratelui care cercetează împreună cu noi, nu

8. începutul, principiul.
9. întrebări.
10. Primele elemente, primele noțiuni, probabil literele.
11. *Matei* V, 18.
12. Conciziunea, scurtimea.
13. *Ps.* 118, 85.

este mic. Deci, văzînd că este vorba de o mare luptă pentru cuvinte mici, nu evit truda în speranța că voi fi răsplătit. Sînt convins că această dezbatere va fi fructuoasă pentru mine, iar pentru cei ce o ascultă aducătoare de folos netrecător. De aceea, cu ajutorul însuşi al Duhului Sfînt, să zic aşa, voi purcede numaidecît la explicare. Şi dacă vrei să apuc drumul expunerii, mă voi referi pe scurt la originea controversei.

Nu de mult, pe cînd mă rugam cu poporul, slăvind pe Dumnezeu-Tatăl în două feluri: cînd cu Fiul, împreună cu Duhul Sfînt, cînd prin Fiul în Duhul Sfînt, ne-au acuzat unii dintre cei de față că folosim cuvinte străine şi, în acelaşi timp, contradictorii. Tu, mai ales pentru folosul acelora, — iar dacă boala lor este fără remediu, pentru a feri pe cei cu care întrețin relații —, ai cerut să fie formulată clar învățătura despre sensul acestor expresii. Se cuvine, deci, să vorbesc concis, pornind de la un fapt acceptat de toți.

II

Unde îşi are punctul de plecare preocuparea ereticilor în legătură cu expresiile

Minuțiozitatea cu care aceşti oameni cercetează silabele [14] şi cuvintele nu este întîmplătoare, după cum s-ar putea crede, nici nu conduce la un rău neglijabil; ea ascunde un plan bine conturat şi ascuns, (îndreptat) împotriva dreptei credințe [13]. (Aceştia) încearcă să demonstreze că felul în care ne exprimăm despre Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh este diferit, pentru ca din această (demonstrație) să scoată o dovadă uşoară a deosebirii după fire (a persoanelor). Aşadar, folosesc un vechi sofism, inventat de Aetius [16], şeful acestei erezii, care a scris undeva în epistolele sale aşa : «cele deosebite după fire sînt numite diferit şi invers : cele numite diferit sînt deosebite după fire». în sprijinul afirmației sale invocă pe Apostolul (Pavel), care zice : «Unul este Dumnezeu şi Tată, de la Care sînt toate şi unul este Domnul Iisus Hristos, prin Care sînt toate» [17]. Astfel, zice (Aetius), (raportul) în care se află cuvintele între ele va fi şi (raportul) dintre firile desemnate de aceste

(cuvinte). Or, deosebite (fiind expresiile) «din Care» şi «prin Care», deosebit este şi Fiul de Tatăl. De la această rătăcire provine şi poliloghia acestor bărbați în legătură cu cuvintele despre care este vorba. De aceea, ei atribuie lui Dumnezeu-Tatăl, ca privilegiu deosebit, (expresia) «de la Care» ; lui Dumnezeu-Fiul, (expresia) «prin Care», iar Sfîntului Duh, (expresia) «în Care» [18]. Susțin că

14. In legătură cu puterea existentă In aceste silabe.

15. Pietății.

16. Este vorba despre unul din corifeii sectei anomeene, gruparea cea mai radicală a arianismului. Această grupare socotea pe Fiul absolut deosebit (*a\Sy.oio<:)* de Tatăl. Eunomiu era ucenicul lui Aetius. Sf. Vasile cunoştea bine doctrina şi sofismele acestei grupări şi o combătuse pe larg în cele trei cărți «Confra *lui Eunomiu»* (P. G. 29, 479—669).

17. / Cor. VIII, 6.

acest mod de folosire a expresiilor [19] nu se schimbă niciodată, pentru că, după cum am zis, deosebirea expresiei presupune deosebirea firilor. Dar n-au putut să ascundă (faptul) că prin minuțiozitatea (arătată în examinarea) cuvintelor nu fac altceva decît să sprijine doctrina lor eretică. Ei vor ca expresia «de la Care» să desemneze pe creator, expresia «prin Care» să desemneze pe colaborator sau instrumentul, iar expresia «în Care» să desemneze timpul sau locul. (Fac astfel de afirmații) pentru ca (Fiul), creatorul tuturor, să nu fie considerat cu nimic superior unui instrument, iar Duhul Sfînt să pară că nu oferă creaturilor (nimic altceva) decît spațiul şi timpul.

III

Felul de a analiza cuvintele [20] imită logica [21] celor din afară [22]

(Col. 76). La această rătăcire i-a condus şi imitarea logicii celor «din afară», care atribuiau expresiile «din care» şi «prin care» lucrurilor de natură diferită. Pentru că, după socotința acelora, expresia «din care» indică materia, pe cînd expresia «prin care» desemnează instrumentul sau, în general, pe cel ce asistă.

Dar, ce oare ne împiedică să ne referim la întreaga învățătură şi să arătăm pe scurt îndepărtarea acestor bărbați de adevăr şi dezacordul lor cu (filozofii) înşişi ? Cei ce s-au preocupat de filozofia greacă [23], cînd explică natura cauzei în multe feluri şi scot în evidență sensurile proprii, zic că unele dintre cauze sînt primare, altele secundare sau auxiliare, iar altele au sens de cauze necesare. Fiecăreia dintre acestea îi rezervă o denumire specială, încît altfel este numit creatorul şi altfel este numit instrumentul. Creatorului, socotesc ei, trebuie să i se atribuie (expresia) «de către care» [24] pentru că, zic ei, de obicei se spune că scaunul a fost făcut «de» tîmplar. Instrumentului

18. Pentru Tatăl expresia e£ ou, pentru Fiul *hi'* ou iar pentru Sfîntul Duh EV <O.

19. Pentru cuvîntul «expresie» întrebuințează pe cel de «silabă».

20. Expresia întrebuințată de Sfîntul Vasile este aceea de «tehnologia silabelor». Această expresie mai este folosită şi de Sf. Grigorie de Nisa *(Contra lui Eunomiu,* P. G. 54, 297 c—337 a) şi se pare că ambii au preluat-o de la Teodoret de Cyr (P. G. 83, 430 b).

21. Cuvîntul «înțelepciune» are aici sensul de «logică».

22. Prin expresia «cei din afară» se desemnează de obicei, de către Părinții ca-padocieni, Sfîntul Ioan Gură de Aur, filozofii greci. Vorbind despre filozofia lor, o caracterizează ca «deşartă» (|iaxaiav tptAogoşiav), spre deosebire de învățătura Sfintelor Scripturi pe care o socotesc tot filozofie, dar o caracterizează drept «adevărată filozofie» sau filozofia prin excelență.

23. înțelege filozofia greacă în contrast cu doctrina creştină, pe care o numeşte «filozofia cea adevărată» sau simplu, «filozofie».

(trebuie să i se atribuie expresia) «prin (cu) care» [25], pentru că, zic ei, se spune că scaunul se lucrează «cu» [26] toporul, «cu» burghiul şi «cu» alte (instrumente), în acelaşi chip, ei socotesc că expresia «din care» [27] revine materiei, pentru că (se spune că) scaunul este «din» lemn ,• că expresia «după care» [28] exprimă planul sau modelul propus meşterului, pentru că (se presupune) că acesta, fie că şi-a plănuit mai dinainte opera şi apoi a transpus închipuirea în faptă, fie privind un model a căutat să-1 imite. Expresia «pentru care» vor s-o raporteze la scop; pentru că, (se spune) că «pentru» oameni a fost făcut scaunul. Expresia «în care» [29] ar sugera spațiul sau timpul. Pentru că (la întrebarea) : Cînd s-a întîmplat aceasta ? se răspunde : «In» acest timp. Şi unde ? «în» acest loc. Deşi acestea (timpul şi locul) nu adaugă nimic la ceea ce s-a făcut, totuşi fără ele nu este posibil să se facă nimic. Pentru că cei care acționează au nevoie de loc şi de timp. Aflînd şi admirînd aceste învățături în cugetarea grecească [30], (ereticii) le transpun în învățătura simplă a Scripturii[31] pe de o parte spre micşorarea Cuvîntului lui Dumnezeu, pe de altă parte spre negarea Duhului Sfînt. Ei n-au ezitat să atribuie stăpînului tuturor cuvîntul rezervat de «cei din afară» instrumentelor neînsufleţite şi servului umil, — înțeleg (expresia) «prin care» — şi nu se ruşinează (ei) creştinii să atribuie stăpînului lumii expresia (cuvenită) fierăstrăului sau ciocanului.

IV

Scriptura foloseşte fără deosebire aceste expresii

(Col. 77). Recunoaştem, desigur, că şi Scriptura[32] foloseşte adesea aceste expresii. Zicem, însă, că libertatea Sfîntului Duh nu este aservită întru totul logicii[33] celor din afară, că în fiecare împrejurare (Scriptura) acomodează expresiile după nevoi. De exemplu, expresia «din (de la)

.24. 69' **ou.**
25. St' ou.
26. Am tradus prepoziția prin prepoziția «cu», prepoziție care indică instrumentul.
27. E£ **OU.**
28. xa&' 6.
29. *es-l* .

30. Cugetarea grecească este numită de această dată «zadarnică» şi «goală, înşelătoare».
31. A Duhului.
32. Prin cuvîntul adevărului desemnează Sf. Scriptură.
33. Prin cuvîntul «meschinărie», micime, caracterizează modul de gîndire al «celor din afară».

care», în Scriptură nu se referă totdeauna la materie, — cum li se pare acelor (filozofi) —, ci, de obicei, se atribuie cauzei supreme. Ca în (afirmaţiile) : «Unul este Dumnezeu, de la [34] Care sînt toate» [35] şi «Toate sînt de la Dumnezeu» [36]. Alteori, însă, Scriptura foloseşte această expresie în legătură cu materia, ca (de exemplu) cînd zice : «Să faci corabie din lemne neputrezitoare» [37], «Să faci candelabru din aur curat» [38], «primul om (făcut) din pămînt a fost pămîntesc» [39], «din pămînt ai fost făcut tu ca şi mine» [40].

Or, aceştia, pentru a susţine deosebirea de natură [41], după cum am mai spus, au legiferat că numai Tatălui se cuvine acest cuvînt. (în rîndul al doilea), preluînd principiile teoriei lor de la cei din afară, nu-i urmează pe aceştia întru totul.

Astfel, pe cînd pe Fiul — urmînd modului de gîndire al acelora — îl socotesc instrument, iar pe Duhul Sfînt loc, — pentru că, zic ei că la această concluzie duce afirmaţia că creaţia lumii s-a făcut «prin Fiul», «în Duhul» —, atribuind lui Dumnezeu-Tatăl expresia «de la (din) care» nu mai urmează pe cei din afară, ci dau expresiei sensul apostolic, cel din spusa : «Voi de la El sînteţi în Hristos Iisus» [42] şi «Toate sînt de la Dumnezeu» [43].

Prin urmare, care este concluzia acestei analize (a ereticilor) ? Că alta este firea cauzei, alta a instrumentului şi alta a locului. Ca atare, Fiul este deosebit de Tatăl după fire, pentru că instrumentul se deosebeşte de meşter, iar Duhul se deosebeşte (de Tatăl şi de Fiul) pentru că locul şi timpul se deosebesc fiinţial de instrumente şi de cei care le mînuiesc.

V

Expresia «prin Care» (atribuită exclusiv Fiului de către eretici) se foloseşte (în Scriptură) şi în legătură cu Tatăl, iar expresia «din Care» (atribuită exclusiv Tatălui) se foloseşte şi în legătură cu Fiul şi cu Duhul

Acestea [44] sînt (părerile) acelora. Noi, însă, vom demonstra ceea ce ne-am propus : că expresia «de la Care» nu se atribuie doar Tatălui, că Fiului nu I s-a rezervat expresia «prin Care» şi că Fiul n-a exclus pe

34. Am tradus prepoziţia &% prin «de Ia», şi nu prin «din».
35. r Cor. VIII, 6.
36. 7 Cor. XI, 12.
37. *Fac.* VI, 14.
38. *Ieş.* XXV, 30.
39. T *Cor.* XV, 47.
40. *Iov* XXXIII, 6.
41. Intre persoanele Sfintei Treimi.
42. / Cor. I, 30.
43. / Cor. XI, 12.
44. Cele expuse în capitolul precedent.

Duhul — aşa cum susţin aceştia — de Ia părtăşia expresiilor «din Care» şi «prin Care» (col. 80). «Unul este Dumnezeu şi Tată, de la Care Sînt toate şi unul este Iisus Hristos, prin Care (s-au făcut) toate» [45]. Acestea nu sînt cuvintele unuia care legiferează, ci ale unuia care distinge ipostazele [46]. Apostolul se exprimă aşa nu pentru a sublinia vreo diferenţă de natură, ci pentru a face distinctă noţiunea de Tată şi Fiu. Că expresiile nu se opun unele altora, nici — cum se întîmplă în război

cînd se trece în tabăra duşmană — nu combat naturile cărora aparţin, se vede şi de acolo că fericitul Pavel, zicînd : «Toate (s-au făcut) de El, prin El şi în El»[47], a atribuit acele trei expresii unuia şi aceluiaşi subiect. Oricine va cerceta cît de puţin sensul frazei, de bună seamă va zice că acest (text) se referă la Domnul. Pentru că, după ce Apostolul a citat din profeţia lui Isaia, textul «Cine a cunoscut gîndul Domnului şi cine a fost sfetnicul Lui ?» [48], a adăugat: «de la El, prin El şi în El (sînt toate)» [49]. Că acestea s-au spus profetului despre Dumnezeu Cuvîntul, Creatorul întregii lumi, poţi afla din cele ce urmează : «Cine a măsurat apa cu pumnul, cerul cu palma şi tot pămîntul cu căuşul palmei ? Cine a pus munţii la cîntar şi vîlcelele la cumpănă ? Cine a cunoscut gîndul Domnului şi s-a făcut sfetnicul Lui ?» [50].

'Aici, cuvîntul «cine» nu exprima imposibilul, ci raritatea, ca şi în textul: «Cine se va ridica împreună cu mine împotriva celor răi ?» [51], «Cine este omul care doreşte viaţă ?» [52] şi «Cine se va sui în muntele Domnului ?» [53] Acelaşi este cazul şi aici: Cine este cel care cunoaşte gîndul Domnului şi este părtaş la voinţa Lui ? «Pentru că Tatăl iubeşte pe Fiul şi pe toate I le descoperă» [u]. El (Fiul) este Cel care ţine pămîntul şi-1 cuprinde cu palma, El este Cel care a înfrumuseţat şi a pus ordine în toate, Cel care a pus echilibru în munţi, măsuri apelor şi rîn-duială în toate cîte există în lume ; El cuprinde cerul cu o infimă parte a puterii Sale, (parte) pe care cuvîntul profetic, în chip figurat, a numit-o palmă[55], De aceea, în sensul propriu (al cuvîntului) Apostolul a adăugat: «De la El, prin El şi în El (sînt) toate» [56] (col. 81). «De la El» pentru că El este cauza celor ce există,

45. J Cor. VIII, 6.

46. Se poate spune că sensul termenului ipostas *(âxoaxaais)* s-a precizat de către Sf. Vasile. La Sinodul I Ecumenic acest termen a fost folosit cu sensul de substanţă. S-a spus despre Fiul că nu este diferit de Tatăl (eî etepac *ttKoazâoms* T] ouaiac), că este de aceeaşi natură ca şi El. Această confuzie avea să provoace multe tulburări. Sf. Vasile vine cu precizarea că în Dumnezeu este o singură natură în trei ipostase ((xla oooîa, *xpeX'z* uTcoaxâoEi[1]: . El dă, deci, noţiunii de *ânoaraaiz* sensul de TtpoaoMtov sau persoană. *(Despre Sfintul Duh,* P. G. 32, col. 148, 149 b, 154 c ; *Omilia 24,* P. G. 31, 604; *Epistola 210,* P. G., 32, 776 c).

47. *Rom.* XI, 36.

48. *Isaia* XL, 13.

49. Rom. XI, 34—36.

50. *Isaia* XL, 12—13.

51. Ps. XCIII, 16.

52. *Ps.* XXXIII, 13.

53. *Ps.* XXIII, 3.

54. *Ioan V,* 20.

conform voinţei lui Dumnezeu Tatăl. «Prin El» pentru că Lui I se datoreşte conservarea tuturordupă ce le-a zidit pe toate, a adăugat fiecăreia dintre cele făcute (însuşirile necesare) pentru conservare. De aceea, cu o dorinţă irezistibilă şi o dragoste de negrăit, către El, Stăpînul şi Dătătorul vieţii, s-au îndreptat toate, aşa cum s-a scris : «Ochii tuturor privesc cu speranţă către Tine» [57] şi iarăşi: «Toate nădăjduiesc în Tine» [58], «deschizi Tu mina Ta şi orice vieţuitoare se umple de bunăvoinţă» [59].

Dacă (adversarii noştri) se împotrivesc acestei păreri a noastră, ce raţionament vor aduce pentru a nu fi în contradicţie flagrantă cu ei înşişi ? Pentru că dacă nu sînt de acord că cele trei expresii se referă la Domnul (Hristos), este absolut necesar să atribuie lui Dumnezeu-Tatăl expresiile «de la El» **(e£** afkoo) «prin El» **(St'autoo)** şi «în El» **(ev** ataş). Datorită acestui (raţionament) teoria lor, în mod vădit, cade. Pentru că Tatălui se atribuie nu numai expresia «de la

Care» **(ei; autoS),** ci şi expresia «prin Care» **(Si'** o5). Dacă aceasta [60] nu exprimă nimic umilitor, de ce o atribuie Fiului în semn de inferioritate ? Dacă în mod necesar exprimă (acțiunea) de slujire, atunci să ne răspundă : cărui demnitar este slugă Dumnezeul slavei şi Tatăl lui Hristos ? în felul acesta, deci, acei (oameni) se anihilează singuri, pe cînd noi sîntem tari în ambele cazuri. Căci dacă se adevereşte (părerea) că (în textul respectiv) este vorba despre Fiul, (atunci) expresia «din Care» [61] va trebui atribuită Fiului ,• şi dacă stăruie cineva să raporteze Cuvîntul profetului la Dumnezeu [62] va trebui să acorde lui Dumnezeu (Tatăl) şi expresia «prin Care» (8t' ou), astfel încît fiecare dintre cele două expresii [63] va avea aceeaşi valoare, pentru că (ambele) sînt raportate în egală măsură la Dumnezeu, la una şi aceeaşi persoană. Dar să revenim la subiect.

Scriind efesenilor, apostolul zice : «credincioşi adevărului, în dragoste să creştem în toate privințele, ca să ajungem la Cel ce este Capul,

55. *Isaia* XL, 12.
56. *Rom*. XI, 36.
57. *Ps.* CXXI, 15.
58. *Ps.* CUI, 27.
59. *Ps.* CXLIV, 16.
60. Expresia «prin care».
61. Expresia *«ii* ou» am tradus-o uneori prin expresia «din care», alteori prin expresia «de la care».
62. Aici, ca şi în multe alte locuri, întocmai ca şi Apostolul Pavel, atribuie denumirea de Dumnezeu primei persoane a Sfintei Treimi.
63. Se referă la expresia «e£».

Hristos. Din El, tot trupul, bine închegat şi strîns legat, prin ceea ce dă fiecare încheietură, îşi primeşte creşterea potrivit cu lucrarea fiecărei părți» [64]. Iar în Epistola către Coloseni a zis către cei care nu cunoşteau pe (Fiul) Unul-Născut: «Cel ce se ține de Hristos, de Cel ce este Capul, — de la Care este tot trupul (col. 84) hrănit şi bine închegat, cu ajutorul încheieturilor şi legăturilor —, îşi primeşte creşterea pe care i-o dă Dumnezeu» [65]. Că Hristos este cap al Bisericii, am aflat din altă parte, (de acolo unde) apostolul zice : «Şi pe El, cap 1-a pus în Biserică peste toate» [66] şi «din plinătatea Lui noi toți am luat» [67]. Domnul însuşi zice : «DIN al Meu va lua şi vă va face cunoscut» [6S].

într-un cuvînt, multiple i se vor arăta, celui ce cu rîvnă adună (textele respective), întrebuințările (expresiei) «din care» (eS oo). Pentru că şi Domnul zice : «Am simțit o putere ieşind din Mine» [69]. De asemenea, am remarcat că în multe locuri (expresia) «de la care» ***(kț*** ou) se referă la Duhul Sfînt: «Cel ce seamănă în Duhul, de la Duhul va secera viață veşnică» (zice Apostolul Pavel)[70]. «Din aceasta cunoaştem că este întru noi, de la Duhul care ni s-a dat» [71], (zice) Ioan. «Cel conceput în ea este de la Duhul Sfînt» [72], (zice) îngerul. Şi Domnul zice : «cel născut de la Duhul, Duh este» [73].

Aşa stau lucrurile în această chestiune.

Se cuvine să demonstrăm (acum) că Scriptura foloseşte expresia «prin care» **(St' ou)** în mod egal pentru Tatăl şi pentru Fiul şi pentru. Sfîntul Duh.

Pentru (că se foloseşte in legătură cu) Fiul este de prisos să se aducă mărturii, pentru că sînt cunoscute şi de ele se face caz de către adversari. Noi însă demonstrăm că (expresia) «prin care» s-a aplicat şi Tatălui : «Credincios este Dumnezeu prin Care aţi fost chemaţi la părtă-şia Fiului Său», zice (Apostolul Pavel) [74]. Acelaşi (Apostol zice) : «Pavel prin voia lui Dumnezeu, Apostol al lui Iisus Hristos» [75]. «Nu mai eşti rob, ci fiu ; iar dacă eşti fiu, eşti şi moştenitor prin Dumnezeu» [76]. «După cum Hristos a fost sculat din morţi prin slava Tatălui» (aşa şi noi) [77]

Isaia zice : «Vai vouă, celor ce faceţi planuri în ascuns, dar nu după *(Zia)* voia lui Dumnezeu» [78]. (In sprijinul afirmaţiei) că această expresie se atribuie şi Duhului se pot cita multe dovezi. «Nouă,

64. ***Etes.*** **IV, 15—16.**
65. ***Col.*** **II, 19.**
66. ***Etes.*** **I, 22.**
67. Ioan I, 16.
68. ***Ioan*** **XVI, 14.**
69. Luca VIII, 46
70. ***Gal.*** **VI, 8.**
71. / ***Ioan*** **III, 24.**
72. ***Matei*** **I, 20.**
73. ***Ioan*** **III, 6.**
74. / ***Cor.*** **I, 9.**
75. ***II Cor.*** **I, 1.**
76. ***Gal.*** **IV, 7.**
77. ***Rom.*** **VI, 4.**

zice (Apostolul Pavel), ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Sfînt» [79]. Şi-n altă parte : «Depozitul cel bun păstrează-l prin Duhul Sfînt» [80]. Şi iarăşi: «Pentru că unuia i se dă prin Duhul darul înţelepciunii» [81].

Aceleaşi lucruri avem de spus şi în legătură cu prepoziţia «în» **(âv),** (anume) că Scriptura a folosit-o şi cînd s-a referit la Tatăl. De exemplu, în Vechiul Testament: «In Dumnezeu, zice (Psalmistul), vom căpăta putere» [82]. «In Tine mă voi lăuda totdeauna» [83]. Şi iarăşi «In numele Tău ană voi bucura»-[84]. La Pavel: «în Dumnezeu, zice, care a zidit toate» [85], «Pavel, Silvan şi Timotei (col. 85) Bisericii Tesalonicenilor, în Dumnezeu Tatăl»[86]. Dacă (stă) în voia lui Dumnezeu, voi putea veni la voi[87], «Laudă-te, zice, în Dumnezeu» [88]. Şi cîte (altele) pe care nu este uşor nici a le enumera. Scopul nostru, însă, nu este de a face caz de mulţimea mărturiilor (pe care le cunoaştem), ci de a face dovada că observaţiile lor nu sînt corecte. Nu vom demonstra, — considerînd ceva cunoscut —, faptul că această expresie se foloseşte şi în legătură cu Fiul şi cu Duhul. Socotim, însă, necesar să spunem că pentru un ascultător înţelept este suficientă combaterea spuselor lor din inversarea raţionamentului. Anume, dacă expresiile diferite indică o deosebire de esenţă — aşa cum spun ei —, (atunci) identitatea expresiilor trebuie să-i facă să mărturisească acum cu sfială că esenţa este identică.

Cuvintele se folosesc unele în locul altora, nu numai cînd se vorbeşte despre Dumnezeu, ci deseori (în vorbirea curentă) are loc o comunicare reciprocă a sensurilor, cînd o expresie ia locul alteia. De exemplu : «Am dobîndit un om «prin» Dumnezeu» [89], zice Adam, ceea ce echivalează cu «de la» Dumnezeu. în alt loc (se spune) : «Cîte a poruncit Moise lui Israil prin porunca Domnului»[90]. Şi altundeva : «Explicarea lor nu se face «prin» (ajutorul) lui Dumnezeu ?» [91]. Despre vise vorbind Iosif cu cei aflaţi în temniţă cu el, în loc să spună «de la» Dumnezeu, a zis «prin» Dumnezeu. Invers, Pavel foloseşte prepoziţia «din» în loc de «prin», cînd zice : «Născut din

78. ***Isaia*** **XXIX, 15.**
79. ***I Cor.*** **II, 10.**
80. ***II Tim.*** **I, 14.**
81. ***I Cor.*** **XII, 8.**
82. ***Ps.*** **CVII, 14.**
83. ***Ps.*** **LXX, 6.**
84. ***Ps.*** **LXXXVIII, 17.**
85. E/e*. III, 9.
86. ***II Tes.*** **I, 1.**
87. ***Rom.*** **I, 10.**
88. ***Rom.*** **II, 17.**
89. ***Fac.*** **IV, 1.**
90. Lev. VIII, 21.
91. ***Fac.*** **XL, 8.**

femeie» [92]. Că despre femeie se cade a spune că s-a născut «din» bărbat, iar despre bărbat că (s-a născut) «prin» femeie, acest lucru ni 1-a explicat clar în altă parte, în cele ce zice : «După cum femeia este din bărbat, la fel bărbatul este «prin femeie» [93]. Aici însă, (Pavel), făcînd dovada că expresiile se pot folosi diferit (decît se obişnuieşte), corectează, în acelaşi timp în treacăt, greşeala unora care socotesc că trupul Domnului este spiritual. (Vrînd) să arate că trupul purtător de Dumnezeu a fost alcătuit din frămîntătura omenească, a preferat termenul cel mai expresiv (pentru că expresia «prin femeie» putea să sugereze o naştere aparentă, pe cînd expresia «din femeie» putea să indice suficient părtăşia firii fiului la firea mamei). Nu se contrazice ,- arată numai cît de uşor se substituie prepoziţiile unele altora. Prin urmare, cînd şi în (cazurile) în care, de obicei, se foloseşte expresia «prin care» s-a pus expresia «din care», ce raţiune — pentru ponegrirea dreptei credinţe există să facem distincţie între cuvinte ?

VI

Răspuns celor care afirmă că Fiul nu este «cu Tatăl» (u.exâ toS Ilaxpoţ) ci «după ***Tatăl»*** (jxeti tov Ilaxepa). ***în acelaşi timp*** se expun ***dovezile In favoarea egalităţii de cinstire***

(Col. 88). Nici la scuza că din neştiinţă (zic acestea) nu pot să recurgă, (dacă se are în vedere) cu cît meşteşug şi cu cîtă răutate susţin discuţia. Ei se mînie, vădit, împotriva noastră, pentru că preamărim pe (Fiul) Unul-Născut, împreună cu Tatăl şi pe Duhul Sfînt nu-L separăm de Fiul. De aceea, ne numesc introducători de credinţe noi, inovatori, inventatori de cuvinte şi cîte nume din cele dezonorante nu ne dau ? Sîntem atît de departe a ne supăra de injuriile lor, încît dacă nu ne-ar aduce mîhnire şi neîncetată durere vătămarea pe care şi-o provoacă, aş zice că le datorăm mulţumire pentru ocară, ca unora care ne aduc fericirea. «Pentru că», zice (Mîntuitorul), «fericiţi veţi fi cînd vă vor ocărî din cauza Mea» [u]. (Problemele) pentru care se tulbură sînt acestea : «Fiul,

92. ***Gal.*** **IV, 4.**
93. ***I Cor.*** **XI, 12.**
94. ***Matei*** **V, 11.**

zic ei, nu (trebuie cinstit) «cu Tatăl», ci «după Tatăl»,- Tatălui I **se** cuvine mărire «prin» El (adică prin Fiul), şi nu «cu El». Pentru că, pe cînd expresia «cu El» exprimă egalitatea de cinste, expresia «prin Care» sugerează ideea de slujire. Nici Duhul, zic ei, nu trebuie pus (pe aceeaşi treaptă) cu Tatăl şi cu Fiul, ci sub Fiul şi sub Tatăl, riu pe acelaşi plan, ci subordonat, nici connumărat, ci subnumărat. Cu astfel de cuvinte strică simplitatea şi naturaleţea credinţei. Prin urmare, ce scuză pot să aibă, (invocînd) necunoştinţa, cei care, prin indiscreţia lor, hu lasă nici pe alţii în «necunoştinţa» ?

Noi, mai întîi, le vom pune această întrebare : în ce sens zic ei că Fiul este «după» Tatăl ? Datorită faptului că este posterior în timp sau datorită locului (pe care îl ocupă) sau datorită vîrstei (care I se dă) ? In privinţa timpului, (socotim) că nimeni nu este atît de fără minte, încît să spună că Făcătorul veacurilor este al doilea (în timp) pentru că nici o perioadă de timp nu se intercalează în legătura firească a Fiului cu Tatăl. Dar nici după mintea oamenilor nu se poate spune că Fiul este posterior Tatălui; nu numai pentru că sînt concepuţi totdeauna împreună, ci şi pentru că cronologic se zic «al doilea» acele (fapte) care sînt mai apropiate de prezent, şi invers, se zic «primele» acelea care sînt mai îndepărtate de prezent. De exemplu, cele întîmplate pe timpul lui Noe sînt anterioare celor întîmplate în Sodoma, pentru că sînt îndepărtate de prezent, şi acestea (cele întîmplate în Sodoma) sînt posterioare acelora (din vremea lui Noe), pentru că par cumva să se apropie mai mult de prezent (col. 89).

Or, a măsura cineva existenţa vieţii care este mai presus de orice timp şi de toate veacurile, cu distanţa raportată la prezent, oare nu denotă lipsă de evlavie şi o mare lipsă de cugetare ? în felul în care se spune despre lucrurile făcute şi stricăcioase, la fel (a spune) că Dumnezeu Tatăl este superior lui Dumnezeu Fiul, Cel existent înainte de veci, (nu denotă lipsă de cugetare) ? O atare superioritate a Tatălui este de neconceput şi pentru motivul că nici o minte nu poate merge mai departe de naşterea Domnului, pentru că Ioan (referindu-se la aceasta) a limitat mintea noastră la două noţiuni, atunci cînd a zis : «La început a fost Cuvîntul» [95]. Mintea nu poate să meargă mai departe de noţiunea «a fost», iar închipuirea nu poate să treacă de (noţiunea) «început». Pentru că, oricît de sus te vei lansa cu mintea, nu vei trece de noţiunea «a fost». Şi oricît te vei forţa să concepi existenţa din veşnicie a Fiului, nu vei putea să treci de «început». In felul acesta, deci, este lucru cucernic a gîndi că Fiul este deodată cu Tatăl.

Dacă ei înţeleg o coborîre a Fiului faţă de Tatăl în sens local, aşa încît Tatăl să stea deasupra şi în continuare în jos să fie împins Fiul, să mărturisească acest lucru şi noi vom tăcea ; că acest lucru este ab

95. ***Ioan*** **I, 1.**

96. Ps. CXXXVIII, 8.
97. ***Ps.*** **CIX, 1.**
98. ***Evi.*** **I, 3.**
99. / Cor. I, 24.
100. ***Col.*** **I, 15.**
101. ***Ioan*** **VI, 27.**
102. ***Ioan*** **XIV, 9.**
103. ***Marcu*** **VIII, 38.**
104. Ioan V, 25.
105. ***Ioan*** **I, 14.**
106. ***Ioan*** **I, 18.**

surd, se va vedea de la sine. Aceştia, deci, nu atribuie Tatălui (calitatea) de **a** fi peste tot, — pe cînd după socotința celor ce cugetă sănătos, Dumnezeu umple toate —, nu sînt consecvenți în raționamentele lor, nici în acord cu profetul, care zice : «Dacă mă voi sui în cer, Tu eşti acolo ; dacă mă voi coborî în iad, Tu de față eşti» [9e], ei care atribuie separat Tatălui şi Fiului (locul) de sus şi de jos. Eu voi înceta a combate neşti**ința** acelora care atribuie un loc (în spațiu) celor netrupeşti; războiul şi împotrivirea atît de neruşinată pe care o fac Scripturilor le vor fi însă temperate de textele : «Şezi de-**a** dreapta Mea» [97] şi «a stat de-a dreapta măreției lui Dumnezeu» [98]. «De-a dreapta» nu indică un loc de jos (după cum zic ei), ci un raport de egalitate ; şi întrucît «dreapta» nu trebuie luată în sens corporal (pentru că astfel ar trebui să existe la Dumnezeu **şi** o stingă), prin cuvinte care exprimă cinstea de **a** fi aşezat lîngă cineva, Scriptura exprimă marea cinste (de care se bucură) Fiul. Le ră-mîne, aşadar, să susțină (col. 92) că prin această expresie se indică o demnitate de ordin inferior. Să afle, deci, că «Hristos este puterea şi înțelepciunea lui Dumnezeu» ", că este «chipul lui Dumnezeu celui nevăzut» [10o], şi că «pe Acesta L-a pecetluit Dumnezeu-Tatăl» [101], imprimînd în El toată ființa Sa. (Ce trebuie) aşadar să spunem : că aceste mărturii, şi cîte altele se află răspîndite prin Sfînta Scriptură, sînt umilitoare sau că, asemenea unor proclamații, fac cunoscute splendoarea Fiului unic şi egalitatea slavei Sale cu a Tatălui ? Să audă şi pe Domnul însuşi Care spune clar că slava Sa este egală cu slava Tatălui, atunci cînd zice : «Cel care M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl» [102]. Şi acestea : «Cînd Fiul va veni întru slava Tatălui» [103] ,• «Pentru ca să cinstească pe Fiul, după cum cinstesc pe Tatăl» [104] ; «Am contemplat slava Sa, ca pe slava Fiului unic **al** Tatălui» [105]; «Dumnezeu Unul-Născut care este în sinul Tatălui» [106]. Neluînd în seamă nimic dintre acestea, îi dau Fiului locul hărăzit duşmanilor. Pentru că sînul părintesc este scaunul care se cuvine Fiului, pe cînd locul de sub picioare revine celor care trebuie să se smerească.

Pentru că avem să ne ocupăm şi de alte (aspecte), am adus mărturii numai în treacăt; tu, însă, culegînd pe-ndelete dovezile, poți să cunoşti bine înălțimea slavei şi puterea nemăsurată a Fiului. Totuşi, nici aceste (mărturii) nu sînt fără importanță pentru un ascultător înțelept, numai dacă nu înțelege «dreapta» şi «sînul» în sens inferior şi trupesc, încît să limiteze pe Dumnezeu la un loc şi să-I atribuie formă, chip şi poziție corporală, (însuşiri) care îndepărtează foarte mult de noțiunea : (ființă) simplă, infinită şi necorporală. De altfel, această interpretare inferioară ar afecta pe Fiul în mod egal ca şi pe Tatăl. Cel ce dă o atare interpretare nu micşorează numai cinstea (dată) Fiului, ci, pe deasupra, atrage asupră-şi condamnarea pentru blasfemie împotriva lui Dumnezeu. Pentru că toate cîte ar îndrăzni (să spună) despre Fiul se atribuie, în mod necesar, Tatălui. Cel care, pentru a pune mai presus pe Tatăl, îi atribuie un loc mai sus, iar despre Fiul zice că stă mai jos, acesta, consecvent raționamentului său, va accepta (pentru ambele persoane) caracteristicile corporale care urmează (de aici). Acestea sînt închipuiri de beți şi de nebuni. Corect este însă ca pe Cel unit (cu Tatăl) după fire, slavă şi vrednicie, să-L adore şi să-L slăvească împreună cu Tatăl cei care au fost învățați de el că :

(Col. 93). «Cel ce nu cinsteşte pe Fiul, nu cinsteşte pe Tatăl» [107]. Pentru că, ce vom putea zice ? Ce justificare vom avea în vremea înfricoşătorului şi a toată lumea judeţ comun, dacă, pe cînd Domnul promite clar că va veni întru slava Tatălui[108], pe cînd Ştefan (afirmă că) L-a văzut pe Iisus stînd de-a dreapta lui Dumnezeu[109], pe cînd Pavel mărturisind în Duh despre Hristos zice că se află de-a dreapta lui Dumnezeu [110], pe cînd Tatăl zice : «Şezi de-a dreapta Mea» [m], iar Duhul dă mărturie că a stat de-a dreapta majestăţii lui Dumnezeu [112], noi, pe Cel de aceeaşi cinste şi de acelaşi tron (cu Tatăl) îl coborîm din raportul de egalitate (la un rang inferior) ? Eu socotesc că faptul de a sta sugerează neschimbabilitatea firii. De aceea şi Baruh, referindu-se la neschimbabilitatea vieţii lui Dumnezeu, a zis : «Tu rămîi în veac, iar noi pierim în veac» [113]. Iar locul din dreapta indică egalitatea de vrednicie. Prin urmare, nu este nesăbuit faptul de a lipsi pe Fiul de părtăşia laudei, ca şi cînd s-ar cuveni să fie aşezat într-un loc de mai mică cinste ?

VII

Către cei care afirmă că nu se cade să se spună despre Fiul «cu *Care»* (jxe&' ou)j, ci **prin *Care»* ((8i* *w)*

A folosi expresia «JCU care», zic ei, este ceva cu totul străin şi neobişnuit, pe cînd expresia

107. ***Ioan*** **V, 23.**
108. ***Matei*** **XVI, 27.**
109. ***Fapte*** **VII, 55.**
110. ***Rom.*** **VIII, 34.**
111. Ps. CIX, 1.
112. Evr. VIII, 1.
113. ***Bamh*** **III, 3.**

«prin care» este foarte obişnuită în textul Scripturii şi des folosită de către fraţi. Deci, ce (vom răspunde) acestor (afirmaţii) ? Că fericite sînt urechile care nu le-au auzit şi inimile care s-au păstrat nerănite de cuvintele acestora. Vouă, însă, celor care iubiţi **pe** Hristos, vă spun că Biserica cunoaşte ambele expresii şi că la nici una dintre ele nu renunţă, pentru motivul că nu contrazice una pe cealaltă. Cînd contemplăm mărirea şi strălucirea demnităţii (Fiului cel) Unuia-Născut, zicem că slava Sa este «cu Tatăl» ,• cînd avem în vedere bunurile **pe** care ni le-a dat sau aducerea (noastră) la Dumnezeu şi familiaritatea **cu** El, mărturisim că acest har s-a făcut lucrător în noi «prin El», şi «în El» (în Hristos). Astfel, pe cînd expresia «cu care» este proprie celor ce aduc laudă, expresia «prin care» este nimerită pentru cei care mulţumesc. Este minciună şi acea (afirmaţie) că expresia «cu care» nu este folosită de cei cu bună credinţă pentru că (toţi) aceia, de la sat sau oraş, care pentru statornicia moravurilor au preferat noutăţii mărturia antichităţii şi au păstrat nealterată tradiţia părinţilor, se folosesc de această expresie. Insă aceştia, care s-au săturat de cele obişnuite, care se ridică împotriva celor vechi ca (împotriva unor lucruri) învechite, aceştia sînt **cei** care acceptă inovaţiile (col. 96), după cum în materie de îmbrăcăminte, iubitorii de găteli preferă întotdeauna îmbrăcămintea excentrică celei obişnuite. Poţi, aşadar, să vezi că (mulţi dintre) săteni încă şi acum (folosesc) expresia în sensul vechi, pe cînd la aceşti comedianţi, dibaci în luptele de cuvinte, vorbele poartă stigmatul noii înţelepciuni [114]. (în ceea ce ne priveşte) ceea ce spuneau părinţii noştri, spu**nem** şi noi, (anume) că slava este comună Tatălui şi Fiului **şi** de aceea aducem mărire Tatălui «cu Fiul». Desigur, nu socotim suficient faptul (că acest adevăr aşa a fost formulat)

114. Se referă la cugetarea eretică.

de tradiția părinților ; (știm însă **că ți** aceia au luat drept ghid sensul Scripturii, scoțînd principiile din mărturiile scripturistice pe care vi le-am expus puțin mai înainte. Pentru că strălucirea (slavei) este concepută împreună cu slava, imaginea cu prototipul şi Fiul totdeauna cu Tatăl. Nici perindarea numelor, nici măcar firea lucrurilor nu admite depărtarea.

VIII

în cîte sensuri (se foloseşte) expresia «prin care» (oC* ooj *şi cînd trebuie preferată expresia «cu care»* (jj.efr' ou). *In acelaşi timp se explică în ce sens Fiul «primeşte poruncă» şi în ce sens «este trimis»

Prin urmare, cînd Apostolul mulțumeşte lui Dumnezeu «prin IiSUs Hristos» [115] şi zice că «prin El» a primit harul şi apostolia de a aduce la ascultarea credinței toate neamurile, sau (atunci cînd zice) că «prin El» am fost introduşi în această (stare de) har în care ne aflăm şi de care sîntem mîndri[116], prezintă binefacerile (lui Hristos) față de noi, Care o dată ne transmite bunuri de la Tatăl, altă dată ne conduce El însuşi la Tatăl. Cînd spune «Prin Care am primit harul şi apostolia»[117], (Apostolul) arată de unde vine distribuirea bunurilor, iar cînd spune : «Prin Care am fost introduşi» [118], arată că ridicarea Ia Dumnezeu şi familiaritatea cu El s-a făcut prin Hristos. Oare, mărturisirea că harul s-a făcut lucrător în noi prin El echivalează cu o împuținare a slavei (lui Hristos) ? Oare, nu este mai corect să spunem că enumerarea binefacerilor este un motiv de laudă ? De aceea am găsit că Scriptura nu ne vorbeşte despre Domnul (numindu-L) cu un singur nume, nici numai cu acele nume care vorbesc despre Dumnezeirea şi mărirea Sa.

Uneori, referindu-se la (însuşirile) caracteristice firii Sale (dumnezeieşti), zice că numele Fiului este mai presus de orice nume [U9], că este Fiu adevărat, Dumnezeu Unul-Născut, puterea lui Dumnezeu, înțelepciunea şi Cuvîntul. Alteori, avînd în vedere multiplele forme (sub care ne-a dăruit) harul, — (har) pe care-L dăruieşte în bunătatea şi înțelepciunea Sa celor ce 1-1 cer, (Scriptura) îl numeşte cu foarte multe alte nume (col. 97) : cînd îl numeşte păstor, împărat şi doctor; cînd mire, cale, poartă, izvor, pîine, secure şi piatră. Aceste (nume) nu se referă la firea Sa, ci, după cum am zis, la multiplele haruri pe care, din îndurare față de creaturile Sale le acordă celor care I le cer pentru diferite trebuințe. Pe de o parte, pe cei care au recurs la ocrotirea Lui şi au reuşit, suportînd prigoane, să transmită (credința) îi numeşte oi şi se consideră păstorul lor, — al acestora care ascultă glasul Său şi nu iau în seamă învățăturile străine («Pentru că, zice, oile Mele ascultă glasul Meu»)[120]. Pe de altă parte, El este rege al celor care deja s-au ridicat (la cer) şi au nevoie de ocrotirea legitimă. Este (numit) poartă pentru că prin dreptarul poruncilor Sale conduce la fapte importante şi pentru că oferă adăpost sigur celor ce caută, prin credința în El, bunul cunoaşterii[120a]. De aceea, spune : «Dacă intră cineva prin Mine, (acela) va intra şi va ieşi şi păşune

115. ***Rom.*** **I, 18.**
116. ***Rom.*** **V, 2.**
117. ***Rom.*** **I, 5.**
118. Rom. V, 2.
119. ***Filip.*** **II, 9.**

va afla» [121]. (Este numit) piatră[122] pentru că El este pentru credincioşi o fortăreață puternică, de

nezdruncinat şi mai puternică decît orice zid. De aceea, expresia «prin El» este preferabilă şi semnificativă atunci cînd se vorbeşte (despre Hristos) ca poartă sau cale. Ca Dumnezeu şi ca Fiu, are slava «cu Tatăl» ([isti Haţpo?) şi «împreună cu Tatăl» **(aov Ha-cpt).** «Pentru că în numele lui Iisus se va pleca tot genunchiul al celor cereşti şi al celor de pe pămînt şi orice limbă va mărturisi că Iisus Hristos este Domn întru slava lui Dumnezeu Tatăl» [123]. De aceea, folosim ambele expresii (ţie&' oo şi o5), printr-una făcînd cunoscută demnitatea Sa, printr-alta, harul Său (dat) nouă.

Dat fiind că prin intermediul Său (vine) tot ajutorul sufletelor, pentru fiecare solicitudine s-a găsit şi o denumire specială. Cînd sufletul curat, asemenea unei fecioare caste, fără pată, nici zbîrcitură, I se încredinţează, este numit mire. Cînd primeşte (acelaşi suflet) vătămat de rănile viclene ale diavolului şi-l vindecă de boala grea a păcatului, este numit doctor. Oare, astfel de solicitudine faţă de noi (trebuie) să ne ducă cu mintea la ceva care umileşte ?

(Col. 100). Sau, din contră, (trebuie să) provoace admiraţie pentru puterea cea mare şi-n acelaşi timp pentru dragostea de oameni (arătată de) Mîntuitorul, Care a acceptat să Se facă părtaş al slăbiciunilor noastre [124] şi a putut sa coboare (şi să ia asupră-Şi) slăbiciunile noastre.

«Pentru că cerul, pămîntul, imensitatea mărilor, vietăţile marine şi de pe uscat, plantele şi astrele, aerul, anotimpurile şi frumuseţea universului nu vădesc atît de mult puterea nemăsurată a lui Dumnezeu, cît faptul că Dumnezeu cel necuprins a putut, prin intermediul trupului, sa înfrunte moartea fără pătimire pentru a ne dărui nepătimirea» [125]. Şi cînd Apostolul zice că : «în toate

120. *Ioan* X, 27.

120 a. Termenul «■păiaic» a avut o largă circulaţie în antichitate, iar curentele gnostice făceau mare caz de el. Sf. Vasile, care avea o vastă cultură, îl cunoaşte şi-1 foloseşte însă cu alt sens decît cel pe care îl avea pînă atunci. Pentru el^adavăxaia_ cunoaştere (gnoza) se dobîndeşte în Biserică, în cunoaşterea învăţăturii Mîntuitorului Hristos şi prin împlinirea poruncilor Sale.

121. *Ioan* X, 9.

122. / Cor. X, 4.

123. Fii/p. II, 10—11.

124. *Tit* III, 4; *Evr.* IV, 5.

acestea noi biruim cu ajutorul Celui care ne-a iubit» [126], cu această expresie nu face aluzie la vreo slujire umilitoare (a Fiului), ci la ajutorul pe care îl dă în virtutea puterii Sale. El, legînd pe cel puternic (pe diavol), i-a smuls instrumentele [127], (adică) pe noi, de care se folosea în orice faptă rea, şi ne-a făcut instrumente plăcute Stăpînului, gata, prin voinţa noastră liberă, pentru orice faptă bună.

Prin El am fost conduşi la Tatăl, am fost mutaţi din împărăţia întunericului în locul revenit sfinţilor, «în împărăţia luminii» [128]. (Prin urmare), să nu socotim iconomia Fiului[129] ca pe o slujire forţată, urmare a situaţiei Lui de supus, ci ca pe o voită purtare de grijă faţă de creatura Sa, inspirată de bunătate şi milostivire, conformă voinţei lui Dum-nezeu-Tatăl. Numai aşa ne putem considera drept credincioşi, (în măsura) în care vedem reflectîndu-se, în toate cele făcute, puterea desă-vîrşită a Fiului şi nu separăm niciodată (voinţa Sa) de voinţa Tatălui.

La fel, cînd Domnul este numit «cale» să nu luăm acest cuvînt în sensul obişnuit, ci să ne ridicăm cu mintea la un sens mai înalt. Pentru că prin cuvîntul «cale» (trebuie) să înţelegem progresul către desăvîr-şire, progres care se realizează continuu şi ordonat, prin săvîrşirea faptelor dreptăţii şi prin iluminarea (venită) din cunoaştere. în acest proces dorim continuu pe cele ce ne stau înainte şi tindem[130] către cele care ne lipsesc, pînă cînd vom ajunge la sfîrşitul fericit, la cunoaşterea lui Dumnezeu, pe care Domnul o dăruieşte celor care au crezut în El. într-adevăr, Domnul nostru este calea ce bună, cea fără bifurcări rătăcitoare, cea care duce la ceea ce prin excelenţă este bun, la Tatăl.

«Pentru că», zice, «nimeni nu vine la Tatăl, decît numai prin Mine» [131]. Acesta, deci, este urcuşul nostru către Dumnezeu prin Fiul.

125. Compară şi Omiliile la *Ps.* 44, 5 j I; P. G. 29, 400 AB. Nepătimitor prin însăşi natura Sa, fiindcă era Dumnezeu, Hristos a putut totuşi, ca om, să îndure patimi şi să moară fără ca impasibilitatea Lui să fie atinsă. Urmarea suferinţelor Sale a fost readucerea omului la posibilitatea realizării menirii pentru care a fost creat. Şi mai mult decît atît, să devină fiu al lui Dumnezeu. Această idee fusese formulată cu puţin timp înainte de către Sf. Atanasie cel Mare, care spunea: «Cuvîntul lui Dumnezeu S-a făcut om, pentru ca omul să se facă Dumnezeu» *(Despre Întrupare* 54, P. G. 25, 192 b).

Una dintre urmările întrupării Fiului lui Dumnezeu asupra firii omeneşti a fost aceea că i-a dat «nepătimirea» (ânâfteta). Şi acest termen era des folosit de către curentele filozofice, îndeosebi de către stoici. Cunoscîndu-1 şi folosindu-1, Sf. Vasile îi dă un sens nou. Pentru el, âjcâ&etoc nu înseamnă totală indiferenţă faţă de lume; înseamnă înstrăinare de patimi, de păcat, unirea cu Dumnezeu —- Cel care prin fire nu este supus patimilor —, în ultimă instanţă, îndumnezeirea.

126. Rom. VIII, 37.

127. Matei XII, 29.

128. Col. I, 12.

129. Prin otr.ovofua Părinţii din sec. IV desemnau întruparea Mîntuitorului.

130. *Filip.* III, 14.

In continuare, vom arăta ce fel de bunuri ne vin de la Tatăl prin ajutorul Fiului. Pentru că firea întreagă, atît cea văzută cît şi cea nevăzută, înifrucît este creată, are nevoie (col. 101) de ajutorul divin pentru a subzista. Cuvîntul creator, Dumnezeu Unul-Născut acordă ajutorul său fiecăruia după nevoile sale şi dă daruri care, datorită diversităţii celor miluiţi, sînt multe şi de multe feluri. Pe cei care se află în întunericul necunoştinţei îi luminează, de aceea este lumina cea adevărată. Judecă şi, după valoarea faptelor, acordă (fiecăruia) răsplata cuvenită; de aceea, este judecător dreRt. «Pentru că Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului» [132]. Ridică din cădere pe cei care de la un înalt grad de viaţă morală au alunecat în păcat. De aceea, este înviere [133]. Acţionează în baza bunei Sale voinţe şi face totul prin (simpla) atingere a puterii Sale. Păstoreşte, luminează, hrăneşte, conduce, vindecă, înviază. Aduce la existenţă pe cele care nu există, iar pe cele create le conservă. Astfel, bunurile lui Dumnezeu ajung **la** noi prin Fiul, Care împlineşte cele de care are trebuinţă fiecare, cu **o** iuţeală mai mare decît se poate spune. Pentru că nici fulgerele, nici propagarea luminii în aer, nici clipirile precipitate ale ochilor, nici mişcările

131. *Ioan* XIV, 6.

132. *Ioan* V, 22.

133. *Ioan* XI, 25.

134. «Cu cuvîntul puterii Sale», *Evr.* I, 3.

135. *Iudit* IX, 5—6.

136. ăvapxo[1]:. Principiul Fiului este Tatăl.

137. Ioan VI, 57.

138. *Ioan* V, 19.

139. *Ioan* XII, 49.

cugetului nostru nu sînt atît de repezi (ca lucrarea Fiului). Fiecare dintre acestea sînt întrecute în repeziciune de lucrarea divină mai mult decît sînt întrecute în mişcare cele mai greoaie animale, — n-aş spune de păsări, de vînturi sau de mişcarea astrelor —, ci de însuşi gîn-dul nostru. Pentru că, de ce durată de timp poate avea nevoie Cel ce pe toate le ține cu puterea Sa[134], Cel ce nu lucrează în felul celor trupeşti, nici nu are nevoie pentru **a** crea, de muncă manuală, iar cele create îl urmează fără şovăire ? După cum spune Iudit: «Tu ai gîndit şi toate cîte ai gîndit Ți s-au înfățișat» [135]. Dar, pentru ca, datorită gran-doarei celor săvîrşite să nu fim tentați a crede că Domnul este fără principiu [136], ce zice Cel ce este viața prin excelență ? «Eu trăiesc prin Tatăl»[137]. (Cel ce) este puterea lui Dumnezeu ce zice? «Fiul nu poate să facă nimic de la Sine» [138]. (Ce zice) Cel ce este însăşi înțelepciunea ? «Poruncă am primit ■ ce trebuie să spun şi să vorbesc» [139]. Prin toate

.acestea ne conduce la cunoaşterea Tatălui şi îi atribuie faptele minunate, pentru ca prin El să cunoaştem pe Tatăl. Tatăl nu trebuie considerat (ca atare), pornind de la o deosebire a lucrărilor, de la faptul că ar vădi o lucrare proprie şi distinctă (de a Fiului), «pentru că toate cîte vede pe Tatăl făcînd, face şi Fiul»[140], ci (este considerat Tată şi) culege admirația prin strălucirea celor săvîrşite, fiind lăudat şi slăvit de cei care îl cunosc ca Tată,

(Col. **104).** al Domnului nostru Iisus Hristos, — prin Care şi pentru Care toate s-au făcut[141]. De aceea, Domnul zice : «Toate ale Mele ale Tale sînt» pentru a face din Tatăl principiul celor create. «Şi ale Tale ale Mele sînt»[142] (pentru a arăta) că mobilul creației îi este inspirat de El, că nu are nevoie de ajutor pentru a să-vîrşi ceva, nici că I se încredințează aparte împlinirea fiecărei lucrări. Pentru **că** un atare (rol) este (rolul) sclavului şi nu cadrează deloc cu demnitatea divină. încărcat de bunătățile părinteşti, Cuvîntul, reflectînd strălucirea Tatălui, toate le face asemenea Celui care L-a născut. Dacă după esență este întru totul asemenea (Tatălui), întru totul asemenea trebuie să fie şi în privința puterii. (Persoanelor) a căror putere este egală, de bună seamă; egală le este şi lucrarea. Pentru că Hristos «este puterea lui Dumnezeu şi înțelepciunea lui Dumnezeu» [143]. Astfel, (zicînd) : toate prin El s-au făcut şi toate prin El şi pentru El s-au zidit[144], (credem **că** pe cînd săvîrşeşte ceva) El nu are rolul unui instrument, nici pe cel al unui supus, ci că împlineşte în mod constructiv voia Tatălui.

Deci, cînd zice : «Eu n-am vorbit de la Mine însumi», «Eu vorbesc aşa cum Mi-a spus Tatăl» [145], «Cuvîntul pe care îl auziți nu este al Meu, ci al Celui ce M-a trimis» [146] şi în altă parte : «Eu fac aşa cum Mi-a poruncit Tatăl» [147], nu se foloseşte de aceste expresii pentru că ar fi lipsit de libertate sau inițiativă, ci pentru a arăta că voința Sa este totdeauna aceeaşi cu a Tatălui. Prin urmare, să nu luăm aşa-zisa poruncă drept un ordin emis verbal, ordin prin care se pune în vedere Fiului, ca unui supus, ceea ce trebuie să facă, ci să înțelegem (acest cuvînt) într-un mod vrednic de Dumnezeu, să înțelegem transmiterea voinței care atemporal porneşte din Tatăl şi trece în Fiul, asemenea înfățişării unui chip în oglindă. «Pentru că Tatăl iubeşte pe Fiul şi îi arată Lui toate» [158]. Încît toate cîte sînt ale Tatălui, sînt ale Fiului, nu prin o posedare progresivă, ci deodată (Fiul) avîndu-le.

Dacă printre oameni este posibil ca acela care şi-a însuşit o meserie şi o stăpîneşte bine printr-o practicare îndelungată să nu poată efectua uneori ceva singur, aplicînd principiile ştiinței

140. *Ioan* V, 19.
141. Evr. II, 10.
142. *Ioan* XVII, 10.
143. / Cor. I, 24.
144. *Ioan* I, 3 ; Coi. I, 16.
145. *Ioan* XII, 50.
146. *Ioan* XIV, 24.
147. *Ioan* XIV, 31.

pe care o posedă, trebuie (oare) să credem că şi Fiul, Care este înţelepciunea lui Dumnezeu, Creatorul a toată zidirea, Cel pururea desăvîrşit, învăţat fără a fi instruit, puterea lui Dumnezeu, în care sînt ascunse toate comorile înţelepciunii şi ale cunoaşterii[149] are nevoie de supraveghere la fiecare lucrare de un supraveghetor care să-I definească felul şi măsura acţiunilor ? De bună seamă, în zădărnicia cugetelor tale, tu vei deschide şi şcoală

(Col. 105) şi pe unul îl vei face să stea în locul dascălului, iar pe altul să stea în locul ucenicului neexperimentat, care încet-încet, prin acumularea de învăţături devine înţelept şi se desăvîrşeşte. (Pornind) de aici, dacă vrei să fii consecvent în raţionamentele tale, vei găsi că Fiul învaţă totdeauna şi că niciodată nu poate să ajungă la desăvîrşire, dat fiind că înţelepciunea Tatălui este infinită, iar la capătul infinitului nu se poate ajunge. Încît, cel ce nu socoteşte că Fiul are toate calităţile de la început, niciodată nu va socoti că Fiul va ajunge la desăvîrşire. Mă ruşinez de josnicia gîndurilor la care am ajuns urmînd acest raţionament. Deci, să revenim la ideile mai înalte ale discursului.

«Cel care M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl» [150], desigur (n-a văzut) figura, nici forma (Tatălui), pentru că natura divină este mai presus de orice compoziţie ,• a văzut, însă, bunătatea Lui, care ţine de esenţa Lui, esenţă care este asemenea şi egală cu a Acestuia (a Fiului), mai mult chiar, este considerată identică în Tatăl şi în Fiul. Deci, ce înseamnă : «S-a făcut ascultător» ?[151] şi «S-a dat pe Sine pentru noi toţi» ?[152] (Vrea să spună) că lucrarea mîntuitoare porneşte de la Tatăl şi se realizează prin Fiul. Ascultă şi acestea : «Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii» [153] şi că : «încă păcătoşi fiind noi, Hristos a murit pentru noi» [154]. Ia bine aminte la cuvintele Domnului: pe cînd ne instruieşte în legătură cu Tatăl, se foloseşte de termeni care inspiră suveranitatea, ca atunci cînd zice : «Vreau, curăţeşte-te» [155] — şi «Taci, închide-ţi gura» [156], «Eu însă zic vouă» [157] «demon mut şi surd, Eu îţi poruncesc» [158] şi cîte altele asemenea acestora. Pentru ca prin acestea să cunoaştem pe Stăpînul şi pe Creatorul nostru, iar prin acelea să aflăm pe Tatăl Stăpînului şi Creatorului nostru. Astfel, de pretutindeni se adevereşte cuvîntul că faptul de a crea Tatăl prin

148. ***Ioan*** **V, 20.**
149. ***Col.*** **II, 3.**
150. ***Ioan*** **XIV, 19**
151. ***Filip.*** **II, 8.**
152. ***Rom.*** **VIII, 32.**
153. Gal. III, 13.
154. ***Rom.*** **V, 8.**
155. ***Matei*** **VIII, 3.**

intermediul Fiului nu face imperfectă lucrarea creatoare a Tatălui, nici nu micşorează (valoarea) lucrării Fiului; (prin acest cuvînt) se demonstrează unitatea voinţei (Lor), Prin urmare, expresia «prin care» ne vorbeşte despre cauza primară şi nu (este folosită) pentru desconsiderarea cauzei creatoare.

IX

(Co7. *108). Sensurile denumirilor Sfîntului Duh, pe baza învăţăturilor Scripturilor*

Este deja timpul să examinăm sensurile denumirilor Sfîntului Duh, (denumiri) pe care le-am cules din Scripturi sau le-am moştenit din tradiția nescrisă a Părinților. Mai întîi, cine este acela care, auzind vor-bindu-se despre Sfîntul Duh, nu este răscolit în cugetul său şi nu se ridică cu mintea la o fire superioară ? Este numit Duhul lui Dumnezeu, «Duhul adevărului Care din Tatăl purcede»[159], «Duh drept» şi «Duh conducător» [160], însă numele Său prin excelență este Duhul Sfînt. Acesta este numele (care se dă ființei) celei fără de trup, nemateriale şi simple. De aceea şi Domnul pentru a învăța pe (femeia) care socotea că Dumnezeu trebuie adorat într-un anume loc [161], fiindcă Cel netrupesc este nelimitat (în spațiu) zice : «Dumnezeu este Duh» [1C2].

Prin urmare, nu este posibil ca atunci cînd auzi (cuvîntul) Duhul să-ți închipui o ființă limitată, supusă schimbărilor şi transformărilor sau întru totul asemenea creaturilor, ci, îndreptîndu-ți mintea către cele superioare, este necesar să te gîndeşti la o fire spirituală, cu putere infinită, nelimitată (de spațiu), (a cărei existență) nu se măsoară cu secole şi ani, care abundă de bunătăți. Către El se îndreaptă toate cîte au nevoie de sfințenie, pe El II doresc toate cîte au nevoie de virtute, ca şi cînd ar fi udate de sufletul Său şi ajutate în realizarea scopului pus în firea lor. Desăvîrşitor al altora, El nu duce lipsă de nimic. Trăieşte nu pentru că I-a dăruit cineva viața, ci pentru că El (însuşi) este dătătorul vieții.

Nu se desăvîrşeşte treptat, ci este de la început desăvîrşit. Rezidă în Sine şi se află peste tot. Este cauza sfințeniei, lumină duhovnicească **ce** dă oricărei puteri spirituale un fel de iluminare pentru aflarea adevărului. Este inaccesibil după natură şi perceput doar după bunătate ; pe toate le

156. ***Marca*** **IV, 39'.**
157. ***Matei*** **V, 22.**
158. ***Marcu*** **IX, 25.**
159. ***Ioan*** **XV, 26.**
160. ***Ps.*** **L, 12—14.**
161. Pe femeia samariteancă.
162. ***Ioan*** **IV, 24.**

umple cu puterea Sa, dar se comunică doar celor vrednici, **şi** acestora nu în aceeaşi măsură, ci împarte harul după credință (fiecăruia). Este simplu după esență, dar variat după lucrări; se află în întregime în fiecare şi în întregime se află peste tot prezent. Se împarte fără să sufere ceva şi se comunică în întregime, asemenea razei solare,

(Col. 109). a cărei lucrare, pe cînd se pare că este prezentă numai deasupra celui care se bucură de ea, străluceşte deasupra uscatului şi a mării, este amestecată cu aerul. La fel şi Duhul, pe cînd se află în fiecare dintre primitori ca şi cînd ar fi singurul, împarte în continuare întreg harul Său tuturor. Cele cîte se împărtăşesc (de Duhul) se bucură **de** harul Său pe cît este cu putință (firii lor), nu pe cît Acela poate (să **se** împărtăşească).

Unirea intimă a Duhului cu sufletul (nu constă) într-o apropiere în spațiu pentru că, cum s-ar putea apropia cel trupesc de cel netrupesc ? —, ci în abținerea de la păcate, care ulterior adăugate sufletului, datorită iubirii de trup, l-au înstrăinat de intimitatea lui Dumnezeu. Prin urmare, cînd se va curați cineva de ruşinea pe care a contractat-o din răutate şi va reveni la frumusețea firească şi va reflecta prin curățire, ca într-o oglindă împărătească, vechiul chip, numai atunci va putea să se apropie de Paraclet.

Acesta însă strălucind, precum străluceşte soarele înaintea ochiului curat, îi va arăta acestuia în el însuşi imaginea Celui nevăzut. în fericita contemplare a chipului vei vedea frumusețea arhetipului. Prin Duhul inimile se înalță, cei neputincioşi sînt conduşi de mînă, cei ce sînt pe calea

virtuţii se desăvîrşesc. Luminînd pe cei care s-au curăţit de orice pată, îi arată duhovniceşti, datorită comuniunii cu El. Şi după cum (se întîmplă cu) corpurile strălucitoare şi cu cele transparente, că atunci cînd o rază cade peste ele devin mai strălucitoare şi altă strălucire porneşte din ele, la fel se întîmplă şi cu sufletele purtătoare şi iluminate de Duhul, ele însele devin duhovniceşti şi răspîndesc altora harul. Urmare a acestui fapt este prevederea celor viitoare, tîlcuirea tainelor, cunoaşterea celor ascunse, harismele, viaţa cerească, convieţuirea cu îngerii, bucuria fără margini, rămînerea permanentă (în comuniunea) cu Dumnezeu. Aşadar, aceasta este concepţia noastră despre Duhul, pe care **ne**-am format-o din măreţia şi valoarea lucrărilor Sale, după înseşi cuvintele Duhului. Este timpul să venim la cei care ne contrazic şi să încercăm a combate obiecţiunile lor, pe care ni le prezintă în numele unei false cunoaşteri.

X

Cdtre ***cei care zic că nu trebuie să aşezăm*** pe ***Duhul Sfînt în aceeaşi ordine cu Tatăl şi cu Fiul***

Nu trebuie, zic ei, să fie Duhul pus pe aceeaşi treaptă cu Tatăl şi cu Fiul, pentru că se deosebeşte (de Ei),

(Col. 112) după natură (şi Le) este inferior după vrednicie. Acestora este drept să răspundem cu cuvîntul apostolilor : «Se cuvine a ne supune mai degrabă lui Dumnezeu decît oamenilor» [163]. Pentru că, dacă Domnul, la instituirea botezului mîntuitor, a poruncit clar ucenicilor să boteze toate neamurile în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh[164], — fără să considere dezonorantă comuniunea (cu Duhul) —, zicînd aceştia că nu trebuie să fie pus Duhul pe aceeaşi treaptă cu Tatăl şi cu Fiul nu se opun vădit poruncii lui Dumnezeu ? Dacă o astfel de aşezare la un loc (a celor trei persoane) nu desemnează — după cum spun ei — o comuniune şi o unitate, să spună ei cum trebuie înţeleasă această (frază) ?

Ce alt mod mai adecvat au (pentru a desemna) unitatea ? In tot cazul, dacă Domnul L-a pus la botez pe Duhul alături de Sine şi de Tatăl, să nu ni se mai impute nouă că am făcut aceasta. Pentru că noi nu gîndim şi nu spunem ceva deosebit. Dacă acolo (Duhul) este pus pe aceeaşi treaptă cu Tatăl şi cu Fiul, nimeni să nu fie atît de nerușinat încît să susţină altceva şi să nu ne mai acuze dacă urmăm Scripturilor.

Dar, pregătirea războiului împotriva noastră s-a terminat şi gîn-dul tuturor este îndreptat spre noi, iar limbile bîrfitorilor aruncă aici săgeţile lor cu mai multă violenţă decît (au aruncat) atunci cu pietre în Ştefan ucigaşii lui Hristos. Dar să nu uităm că noi sîntem doar pretext pentru război şi că ei ţintesc mai sus. împotriva noastră, chipurile, pregătesc maşinaţiile şi cursele şi se îndeamnă reciproc să dea mină de ajutor, — pe măsura experienţei şi puterii pe care o are fiecare. In realitate, însă, credinţa este cea atacată, iar scopul comun al tuturor duşmanilor învăţăturii celei sănătoase este de a clătina temelia dreptei credinţe şi de a distruge temelia ei şi tradiţia apostolică. De aceea, ca nişte pretinşi debitori recunoscători, invocă dovezile scoase din Scripturi şi resping mărturia nescrisă a părinţilor ca fără vreo valoare. Dar noi nu vom lăsa să fie ciuntit adevărul, nici nu vom trăda, din laşitate, alianţa cu el. Prin urmare, dacă Domnul a lăsat ca adevăr necesar pentru mîntuire aşezarea pe aceeaşi treaptă a Sfîntului Duh cu Tatăl, iar aceştia, nefiind de aceeaşi părere, (încearcă) să smulgă pe (Duhul), să-**L** separe şi să-**L** transpună în ordinea firii slujitoare (a în-gerilor), nu înseamnă că dau mai multă importanţă blasfemiei lor decît poruncii Stăpînului ?

163. ***Fapte*** **V, 29.**
164. ***Matei*** **XXVIII, 19.**

(Col. 113). Ei bine, lăsînd la o parte cearta, să cercetăm împreună (piesele) pe care le avem la îndemînă.

Cum am devenit creştini ? Prin credinţă, ar putea spune fiecare. In ce fel ne mîntuim ? De bună seamă, renăscîndu-ne prin harul botezului. Altfel, de unde? Deci, după ce am cunoscut mîntuirea prin Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh, să părăsim învăţătura pe care am primit-o ?

Vrednic de mari suspine ar fi faptul dacă acum ne-am afla mai departe de mîntuire decît atunci cînd am crezut, dacă pe cele pe care atunci le-am acceptat, acum le negăm. Egală este paguba fie că moare cineva fără să fie botezat, fie că acceptă ceva care lipseşte din tradiţie. Cel ce nu păstrează tot timpul şi nu-şi înconjoară toată viaţa ca de o fortificaţie sigură de mărturisirea pe care am depus-o la intrarea în Biserică, —atunci cînd abandonînd idolii a venit la Dumnezeu cel viu —, acela se înstrăinează de promisiunile făcute lui Dumnezeu, con-trazicîndu-şi propria iscălitură pe care a depus-o la botez, cînd a mărturisit credinţa. Dacă botezul înseamnă începutul vieţii mele, iar prima dintre zile este aceea a renaşterii, este clar că cuvîntul cel mai de preţ dintre toate este cel rostit (la primirea) harului înfierii. Tradiţia, deci, care m-a condus la lumină şi mi-a dăruit cunoaşterea lui Dumnezeu, — prin care am fost arătat fiu al lui Dumnezeu eu, cel care, din cauza păcatului, îi eram cîndva duşman —, pe aceasta s-o trădez înşelat de probabilităţile lor ? îmi doresc să merg la Domnul cu această mărturisire, iar pe aceştia îi îndemn să păstreze credinţa nealterată (pînă) în ziua (arătării) lui Hristos, să ţină pe Duhul nedespărţit de Tatăl şi de Fiul, să menţină în mărturisirea credinţei şi în doxologie învăţătura (subscrisă) la botez.

XI

Cei ce neagă pe ***Duhul sînt apostaţi***

Cui (au fost adresate) vaiurile ? Cui (îi este rezervată) întristarea ? Cui, încercarea şi întunericul ? Cui, condamnarea veşnică ? Nu apostaţilor ? Nu celor care s-au lepădat de credinţa ortodoxă ? Şi care este dovada lepădării? Nu este faptul că au negat propriile mărturisiri ? Ce au mărturisit şi cînd ? Că cred în Tatăl şi în Fiul şi în Sfîntul Duh cînd, — lepădîndu-se de diavol şi de îngerii săi —, au spus acel cuvînt mîntuitor. Deci ce nume potrivit a fost dat acestora de către fiii luminii? Nu sînt ei numiţi călcători de lege pentru că au trădat aliaţele (pe care le-au încheiat în vederea) mîntuirii lor ?

(Col. 116) Deci, cum să numesc pe cel ce neagă pe Dumnezeu? Cum (să-1 numesc) pe cel ce neagă pe Hristos? Cum, altfel, decît călcător de lege ? Iar celui care a negat pe Duhul ce nume vrei să-i pun ? Nu (merită) acelaşi nume, ca unul care a încălcat (aliaţele) încheiate cu Dumnezeu ?

Prin urmare, dacă mărturisirea credinţei în Duhul ne aduce fericirea rezervată dreptcredincioşilor, iar tăgăduirea ei atrage condamnarea pentru impietate, nu este îngrozitor faptul să-L făgăduim acum, cînd n-avem a ne teme de foc, sabie, cruce, biciuiri, roată, instrumente de tortură, ci pentru că.am fost amăgiţi de sofismele luptătorilor împotriva Duhului ? Asigur pe oricare om care mărturiseşte pe Hristos, însă tăgăduieşte pe Dumnezeu, că Hristos nu-i va folosi la nimic ? (asigur) pe cel care invocă pe Dumnezeu, iar pe Fiul îl tăgăduieşte, că zadarnică este credinţa lui; (asigur) pe cel care lasă la o parte pe Duhul, că va **fi** zadarnică credinţa lui în Tatăl şi în Fiul şi că nu poate s-o aibă pe aceasta dacă lipseşte (credinţa) în Duhul. Pentru că cel care nu crede în Fiul nu crede nici în Tatăl. «Pentru că nu poate să spună (cineva) că Iisus este Domnul, decît în Duhul Sfînt» [165]. Şi «pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată, afară de (Fiul) Unul-Născut, Care se află în sînurile Tatălui (şi pe Care) nouă ni L-a descoperit» [166]. Acesta[167] nu este

capabil (să aducă) nici cult adevărat. Pentru că mi este posibil să adore (cineva) pe Fiul decît numai în Duhul Sfînt, nici nu este posibil să invoce pe Tatăl decît numai în Duhul înfierii.

XII

Către cei care zic că este suficient să se boteze cineva numai (în numele) Domnului

Pe nimeni să nu-1 amăgească faptul că Apostolul (Pavel), refe-rindu-se la botez, omite adesea numele Tatălui şi al Sfîntului Duh, şi de aceea să nu creadă că invocarea numelor este fără importanţă. El zice : «Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat» [168] şi «Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în moartea Lui v-aţi botezat» [169] pentru că mărturisirea lui Hristos echivalează cu mărturisirea întregii (Sfinte

Treimi) ,• (această mărturisire) indică şi pe Dumnezeu, Care a uns, şi pe Fiul, Care a fost uns, (dar)

165. 7 *Cor.* **XII, 3.**
166. *Ioan* **I, 18.**
167. Cel ce neagă pe Duhul.
168. *Gal.* **III, 27.**
169. *Rom.* **VI, 2.**

şi pe Duhul, Care este ungerea, după cum am fost învăţaţi de Petru în Faptele (Apostolilor) : «Pe Iisus din Nazaret pe Care Dumnezeu **L**-a uns cu Duhul Sfînt» [m].

(Col. 117). De Isaia: «Duhul Domnului, cu care m-a uns (a venit) peste mine» [ln]. Şi de> psalmist: «De aceea, Te-a uns pe Tine, Dumnezeule, Dumnezeul Tău, cu untdelemnul bucuriei mai mult decît pe părtaşii Tăi»[172]. Uneori însă (Apostolul Pavel vorbind) despre botez, aminteşte doar numele Duhului. «Toţi ne-am botezat, zice, în Duhul şi am devenit un trup» [m]. Acelaşi sens îl are şi afirmaţia : «Voi aţi fost botezaţi în Duhul Sfînt» [174]. Şi aceasta : «El vă va boteza în Duhul Sfînt»[175]. Cu toate acestea, nu poate susţine cineva că acel botez la care a fost invocat numai numele Duhului este desăvîrşit. Pentru că trebuie să rămînă totdeauna intactă tradiţia care s-a dat odată cu harul de viaţă făcător. Cel care a răscumpărat din stricăciune viaţa noastră ne-a dat puterea renaşterii, (putere) cuprinsă în mister, care aduce sufletelor mîntuirea. Astfel, faptul de a îndepărta ceva sau de a adăuga ceva echivalează cu pierderea vieţii veşnice. Prin urmare, dacă la botez separarea Duhului de Tatăl şi de Fiul este periculoasă pentru cel ce execută botezul şi vătămătoare pentru cel care-1 primeşte, cum vom fi noi în siguranţă separînd pe Duhul de Tatăl şi de Fiul ? Credinţa şi botezul sînt două condiţii ale mîntuirii şi sînt legate, de nedespărţit, tina de alta. Pe de o parte, credinţa se desăvîrşeşte prin botez ,• iar pe de altă parte, botezul se întemeiază pe credinţă; ambele sînt depline (prin invocarea) aceloraşi nume. Pentru că după cum credem în Tatăl şi în Fiul şi în Sfîntul Duh, la fel ne şi botezăm în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh. Mărturisirea precede credinţa, care duce la mîntuire, însă botezul, cel ce pecetluieşte asen-timentul nostru, îl urmează de aproape.

XIII

Explicarea motivului pentru care îngerii sînt puşi de către Pavel alături de Tatăl şi de Fiul

Dar există şi alte (fiinţe), zic (adversarii noştri), care, deşi con-numărate cu Tatăl şi cu Fiul, nu sînt slăvite împreună (cu Ei). De exemplu, Apostolul a amintit pe îngeri atunci cînd, conjurînd pe Timotei a zis : «Te conjur înaintea lui Dumnezeu (Tatăl) şi a lui Iisus Hristos şi a îngerilor Lui aleşi» [176]. Pe aceştia nici nu-i osebim de restul creaţiei şi nici nu acceptăm să fie connumăraţi

170. ***Fapte*** **X, 38.**
171. ***Isaia*** **LXI, 1 ;** ***Luca*** **IV, 18.**
172. Ps. XLIV, 9.
173. / Cor. XII, 3.
174. ***Fapte*** **I, 5.**
175. ***Luca*** **III, 16.**

împreună cu Tatăl şi cu Fiul. Eu, deşi (socotesc) că raţionamentul nu merită răspuns, dat fiind că absurditatea lui poate fi constatată de oricine, voi spune numai că înaintea unui judecător indulgent şi blînd, — gata să accepte ca îndreptăţite argumentele celor acuzaţi —, poate să prezinte cineva ca martor pe confratele său de robie. Insă faptul de a fi făcut cineva liber din rob, faptul de a fi numit fiu al lui Dumnezeu şi de a fi adus din moarte la viaţă, de nimeni altul nu se poate (realiza), afară de Cel care prin fire se află în intimitatea lui Dumnezeu şi robiei nu este supus.

(Col. 120). Căci cum va putea cel străin (de Dumnezeu) să aducă pe alţii în intimitatea lui Dumnezeu ? Şi cum va elibera (pe altul) cel ce însuşi se află sub jugul robiei? Prin urmare, nu are acelaşi sens amintirea Duhului şi a îngerilor ? pe cînd Duhul (este amintit) ca Stăpîn al vieţii, îngerii (sînt amintiţi) ca protectori ai celor ca şi ei robi, ca martori credincioşi ai adevărului. Pentru că sfinţii obişnuiesc să comunice poruncile lui Dumnezeu în prezenţa martorilor, aşa cum rezultă din îndemnul lui Pavel către Timotei: «Cele pe care le-ai primit de la mine, în prezenţa multor martori, pe acestea încredinţează-le Ia oameni credincioşi»[177]. El cheamă acum ca martori pe îngeri pentru că ştie că îngerii se vor afla alături de judecător, cînd va veni întru slava Tatălui ca să judece lumea cu dreptate, aşa cum spune (Evanghelistul) : «Pe cel care îl va mărturisi înaintea oamenilor, Fiul Omului îl va mărturisi înaintea îngerilor lui Dumnezeu» [178]. Şi Pavel în alt Ioc : «Cînd se va arăta Domnul din cer (venind) cu îngerii» [179]. Pentru acest motiv, încă de aici, cheamă îngerii ca martori, ca să-şi pregătească dovezi incontestabile pentru marele judeţ. Şi nu numai el (Pavel), ci toţi, în general, cărora li s-a încredinţat misiunea de predicatori, nu încetează nici un moment să recurgă la martori. Ei invocă (drept martori) chiar şi cerul şi pămîntul[180] pentru că orice faptă se săvîrşeşte înlăuntrul lor şi, de aceea, la examinarea faptelor (acestea) vor fi alături de cei judecaţi, «Căci va chema cerul şi pămîntul ca să judece poporul Său», zice (Psalmistul)[181]. «Iau ca martori înaintea voastră cerul şi pămîntul» [m], zice Moise, trebuind să transmită poporului poruncile (lui Dumnezeu). Şi atunci cînd spune cîntarea, (zice) : «Ia aminte, cerule, şi voi grăi. Ascultă, pămîntule, cuvintele gurii mele!»[183]. (Zice) Isaia: «Ascultă, cerule, şi pleacă urechea ta, pămîntule»[184]. Ieremia vorbeşte chiar despre o încremenire a cerului la auzul cuvintelor nelegiuite ale poporului: «Cerul s-a mirat de aceasta şi s-a înfiorat încă şi mai mult, pentru că poporul Meu a săvîrşit două păcate îngrozitoare» [185]. Şi Apostolul, pentru că ştia că îngerii au fost puşi ca pedagogi şi guvernatori ai oamenilor, i-a invocat ca martori. Cît priveşte pe Isus (fiul) lui Navi, el a luat ca martor al cuvintelor sale o piatră. Cîndva a fost luată de Iacob, ca martor (al cuvintelor

176. / ***Tim.*** **v, 21.**
177. // ***Tim.*** **II, 2.**
178. ***Luca*** **XII, 8—9.**
179. // ***Tes.*** **I, 7.**
180. Prin cer înţelege de obicei puterile spirituale. In cazul de faţa, prin cei şi pămînt înţelege spaţiul In care omul îşi petrece viaţa.
181. ***Ps.*** **XLIX, 5.**
182. ***Deut.*** **IV, 26.**

sale), o grămadă de pietre J[86]. El zice: «Piatra (pe care o înalț) între voi astăzi, va fi mărturie,

(Col. 121). pînă la sfîrşitul zilelor, ori de cîte ori veți minți pe Domnul Dumnezeul nostru» [187]. Credea, probabil, că datorită puterii lui Dumnezeu şi pietrele vor grăi împotriva călcătorilor de lege, dacă nu, în mod sigur conştiința fiecăruia va fi şocată de avertisment. Prin urmare, aceştia cărora li s-a încredințat mîntuirea sufletelor, oricare ar fi ei, pregătesc dovezi pe care să le prezinte mai tîrziu. Cît priveşte pe Duhul, El a fost pus pe aceeaşi treaptă cu Dumnezeu, nu dintr-o necesitate trecătoare, ci datorită comuniunii Sale fireşti (cu Dumnezeu) : N-a fost impus (aci) de noi, (aci) a fost aşezat de Domnul.

XIV

Răspuns la obiecțiunea {că Duhul nu trebuie pus pe aceeaşi treaptă cu celelalte două persoane ale Sfintei Treimi), pentru că (se spune că) unii (oameni) au fost botezați «in (numele) lui Moise» şi au crezut în El. în acelaşi timp se vorbeşte despre reprezentările tipice [m].

Insă, zic ei, nici faptul că ne botezăm «în[189] (numele) Duhului Sfînt» nu justifică faptul de a-L pune pe aceeaşi treaptă cu Dumnezeu. Pentru

183. ***Deut.*** **XXXII, 1.**
184. ***Isaia*** **I, 2.**
185. ***Ier.*** **II, 12—13.**
186. Fac. XXXI, 47.
187. ***Isus Navi*** **XXIV, 27.**
188. Sf. Vasile vorbeşte despre «typi» (TUTCOI). «Tipii» sînt persoane şi evenimente din Vechiul Testament care au prefigurat persoane şi evenimente din Noul Testament. Aşa de exemplu, despre Adam se spune că este «typ» al lui Hristos; trecerea prin Marea Roşie este «typ» al botezului. Şarpele confecționat din aramă de către Moise, la porunca lui Dumnezeu, pentru a se uita la el cei muşcați de şerpii veninoşi în pustiu, pentru a se însănătoşi *(Num.* XXI, 6—9), a fost «typ» al răstignirii Mîntuitorului. O astfel de interpretare tipică a dat acestui episod Însuşi Mîntuitorul în convorbirea cu Nicodim. El a zis: «precum Moise a ridicat şarpele în pustiu, la fel se cade să fie ridicat (pe cruce) Fiul Omului» *(Ioan* 3, 14).
189. De data aceasta vorbeşte despre prepoziția EÎC.

crt unii au fost botezați în (numele) lui Molse, «în nor» şi «ln mare» [190]. Do asemenea(se spune că s-a crezut In oameni. «Că a crezut po**porul în Dumnezeu şi** în **Moise,** sluga **Sa» [191]. Atunci, zice (adversarul),** de **ce, (pornind)** de la credință şi de la **botez,** preamăreşti într**-atîta** pe **Duhul** Sfînt **şi** II pui mai presus de creație, cînd este atestat faptul că **credința şi** botezul s-au făcut şi în (numele) oamenilor ? Deci, ce vom **zice ? (Vom** zice) că credința în Duhul (are aceeaşi importanță) ca şi **credința în Tatăl** şi în Fiul; asemeni şi botezul. Pe **cînd** credința în **Moise** şi (botezul) în nor (au avut sensul) de umbră şi tip.

Intrucît cele divine se anunță prin (lucruri) mici şi omeneşti, (nu **înseamnă)** că natura lor, pe care deseori typii au prezentat-o acoperită do umbră, este neglijabilă. Pentru că typul le descoperă pe cele aştep**tate** şi arată voalat viitorul, imitînd adevărul. Astfel, Adam este typ al **(lui Adam)** cel viitor[192], piatra (reprezintă) tipic pe Hristos [193] şi apa **(care a** izvorît din piatră) este typul puterii de viață făcătoare a Cuvîn-tului. «Căci, zice, dacă însetează cineva, să vină la Mine şi să bea» [194]. **Mana** este typul pîinii celei vii, care s-a coborît din cer[195], iar şarpele spînzurat **pe** stîlp este tipul patimii mîntuitoare care s-a săvîrşit pe cruce f **de aceea,** (toți) cîți priveau

(Col. 122) către el (cu credinţă) erau salvaţi[196]. încă şi cele referitoare la ieşirea lui Israil au fost istorisite pentru că sînt typ **al** mîntuirii prin botez. întîii născuţi ai israeliţilor au fost salvaţi, **ca** şi trupurile celor care se botează, pentru că celor însemnaţi **cu** sîngele (mielului) li s-a dat har. Sîngele mielului era typ al **slngelui lui** Hristos, iar întîii născuţi erau typ al primului (om) creat ,• — **fiindcă acesta,** în virtutea succesiunii, există în mod necesar în **noi,** pcrpetuîndu-se pînă la sfîrşit. De aceea, în Adam toţi murim [197] şi moar**tea a** stăpînit pînă la plinirea legii şi pînă la venirea lui Hristos. întîii **născuţi au** fost păstraţi de către Dumnezeu pentru a nu fi atinşi de către exterminator, ca semn că noi, cei aduşi la viaţă prin Hristos, nu vom **mai** muri în Adam. Marea şi norul au condus atunci la credinţă, iar **prin** impresia (pe care o provocau) în acelaşi timp preînchipuiau harul **care avea** să vină. «Cine este înţelept să priceapă toate acestea» [198].

Cum a preînchipuit marea botezul ? Prin faptul că a separat (pe israe-liti) de faraon, după cum baia aceasta (separă) de tirania diavolului. Aceea ucidea în (valurile) ei pe duşman, în această (baie) este ucisă duşmănia noastră, cea către Dumnezeu. Din aceea, poporul (Israel) a ieşit nevătămat; din apa (botezului) noi ne ridicăm ca înviaţi din morţi, mântuiţi prin harul celui care ne-a chemat. Cît despre

190. / **Cor. X, 2.**
191. *leş.* **XIV, 31.**
192. *Rom.* **V, 14.**
193. / **Cor. X, 4.**
194. Ioan VII, 37.
195. *Deut.* **VIII, 3.**
196. Num. XXI, 3.
197. *1* **Cor. XV, 22.**
198. *Ps.* **CVI, 43 ; Osea XIV, 10.**

nor, el era o umbră a darului Duhului, (dar) care stinge flacăra patimilor, prin omorîrea mădularelor.

Adică ce ? Dacă s-au botezat (aceia) în chip tainic în Moise, pentru aceasta harul botezului este neînsemnat ? în felul acesta nici unul dintre elementele credinţei noastre nu poate fi măreţ, dacă depreciem datorită typilor ceea ce este măreţ în fiecare (dintre ele). Nici iubirea lui Dumnezeu faţă de oameni, faptul că pe Fiul Său Unul-Născut L-a dat pentru mîntuirea noastră nu este un gest mare şi supranatural, pentru că nici Avraam nu şi-a cruţat fiul. Nici patima Domnului nu este strălucită, pentru că în locul lui Isaac, un berbec era typul ofrandei sacri-ficiale. Nici coborîrea la iad nu este un fapt extraordinar, îndată ce > Iona timp de trei zile şi tot atîtea nopţi a realizat mai dinainte typul morţii. La fel face şi în legătură cu botezul, cel care compară adevărul eh umbra, cu typul celor desemnate prin el şi încearcă (invocînd pe Moise şi marea), să denigreze întreaga iconomie. Ce fel de iertare a păcatelor şi ce fel de reînnoire a vieţii (a avut loc) în mare?

(Col. 125). Ce harismă spirituală (s-a primit) prin Moise? Ce omo-rîre a morţii (a avut loc) acolo ? Aceia n-au murit împreună cu Hristos şi de aceea nici n-au înviat împreună cu El[199]. Nu purtau în ei chipul Celui ceresc[200], nici moartea lui Iisus în trupul (lor). Nu s-au dezbrăcat de omul cel vechi şi nu s-au îmbrăcat în omul cel nou, reînnoit Spre cunoştinţă după chipul Celui care l-a creat. Deci, de ce compari botezurile, care au comun doar denumirea, pe cînd deosebirea dintre ele este atît de mare, pe cît este (deosebirea) dintre vis şi realitate şi (aceea dintre) umbră şi imagine şi (obiectele) existente în realitate ?

Dar şi credinţa în Moise nu infirmă credinţa în Duhul, ci, mai degrabă, afirmă credinţa în Dumnezeul tuturor. «Pentru că, zice (Scriptura), a crezut poporul în Dumnezeu şi în Moise, sluga

Î99. *Rom.* **VI, 8.**
200. / **Cor. XV, 49.**
201. 7eş. XIV, 31.

Sa» [201]. Prin urmare, (aghiograful) a raportat (credința poporului) la Dumnezeu şi nu la Duhul şi (Moise) a prefigurat pe Hristos şi nu pe Duhul. Pentru că,

In slujba legii fiind, a prelnchipuit pe Mijlocitorul dintre Dumnezeu şi oameni[2oa]. N-a preînchipuit Moise pe Duhul, pentru faptul că a fost mijlocitor Intre Dumnezeu şi popor. Pentru că legea s-a dat prin îngeri, in mîna mijlocitorului, la dorința poporului care zicea : «Vorbeşte-ne tu şi să nu ne vorbească Dumnezeu» [m3]. Prin urmare, credința în el prefigurează (credința) în Domnul, Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni, Cel care a zis : «Dacă ați fi crezut în Moise, ați fi crezut şi în Mine» [204]. Oare, pentru faptul că a fost preînchipuită prin (credința) în Moise, credința în Domnul este un lucru mic ? Nu, nici dacă s-a botezat cineva (crezînd) în Moise, (nu este un motiv) să minimalizăm harul (primit) la botez de la Duhul Sfînt. In plus, am de spus că se obişnuieşte în Scriptură să se desemneze prin Moise Legea, ca în afirmația : «Au pe Moise şi pe profeți» [205]. De aceea, referindu-se la botezul legii (vechi), s-a zis că (Israil) s-a botezat în Moise. Pentru ce, deci, aceştia, care, sprijinindu-se pe umbră şi pe typi şi minimalizînd (în felul acesta) adevărul, socotesc de disprețuit speranța şi darul bogat al lui Dumnezeu şi Mîntuitoruilui nostru, Cel care reînnoieşte tinerețea noastră ca a vulturului ? Faptul de a ignora marea taină a mîntuirii noastre (denotă) într-adevăr minte de copil, de copil care are nevoie de lapte, pentru că în baza unui principiu pedagogic, înainte de a ne exersa în dreapta credință şi înainte de a ajunge la desăvîrşire, (era normal să) ni se dea elementele pe care le putem pricepe mai uşor, pe măsura cunoştinței .(noastre). în felul acesta Guvernatorul vieții noastre ne conduce progresiv către marea lumină a adevărului, întocmai cum (progresiv sînt obişnuiți cu lumina) ochii ținuți la întuneric.

(Col. 128). Din grija față de slăbiciunea noastră şi în virtutea ne-pătrunsei Sale înțelepciuni a făcut să vedem mai întîi umbrele corpurilor, pentru ca, obişnuindu-ne, să vedem soarele mai întîi (reflectîn-du-se) în apă, să nu fim orbiți la vederea luminii celei adevărate. Exact în acelaşi fel şi Legea, care este umbra celor viitoare [206] şi prefigurările profeților care fac aluzie la adevăr, au fost concepute pentru a exercita ochii duhovniceşti, pentru ca în felul acesta să se facă uşor trecerea la înțelepciunea ascunsă în mister. Aceasta, deci, în legătură cu typii. Nu •este posibil să stăruim mai mult (asupra acestui aspect), fiindcă în felul acesta, paranteza ar deveni mai mare decît ideea capitolului.

XV

202. I *Tim.* **II, 5.**
203. *leş.* **XX, 19.**
204. *Ioan* **V, 46.**
205. *l.uca* **XVI, 29 20G.**
I'.vr. **X, 1.**

Răspuns la obiecțiunea posibilă : «Că şi în apă ne botezăm». In acelaşi timp se vorbeşte despre botez

Ce să mai adăugăm la acestea ? Pentru că sînt buni să formuleze (argumente) destructive. «Şi în apă ne botezăm, (zic ei), şi de bună seamă că nu vom da mai multă cinste apei decît celorlalte creaturi, nici nu-i vom da cinstea pe care o dăm Tatălui şi Fiului». De genul acesta sînt argumentele lor, (argumente) care se potrivesc (cu mintea) unor oameni mînioşi, care, datorită faptului că li s-a întunecat rațiunea de patimă, nu cruță nimic pentru a se război cu cel care i-a supărat. Noi, însă, nu

vom ezita să vorbim şi despre acestea. Pentru că, dacă nu ştiu ceva, îi vom învăța, iar dacă vor să săvîrşească răul, nu le vom permite. Dar (să revenim) la problema discutată puțin mai sus.

Iconomia lui Dumnezeu şi Mîntuitorului nostru în vederea mîntuirii neamului omenesc constă în ridicarea (acestuia) din căderea (adusă de păcat) şi readucerea lui din înstrăinarea adusă de neascultare, în (starea) de intimitate cu Dumnezeu. Pentru aceasta s-a întrupat Hristos, (a dus) viață smerită, (a suferit) patimi, cruce, înmormîntare şi înviere, pentru ca, imitîndu-L, omul mîntuit să recapete acea veche înfiere. Prin Urmare, pentru desăvîrşirea vieții (spirituale), este necesară imitarea lui Hristos nu numai prin blîndețe, smerenie şi mărinimie, ci şi prin moarte,

(Col. 129), după cum spune Pavel, imitatorul lui Hristos : «M-am asemănat cu El prin moarte (cu speranța) că voi ajunge la învierea din morți» [2Q7].

Cum, însă, imităm moartea Sa ? Prin faptul că ne îngropăm împreună cu El prin botez [208]. Şi cum ne îngropăm ? Şi care este folosul imitării ? în primul rînd, este necesar să întrerupem felul de viață precedent. Acest lucru, însă, este imposibil dacă nu ne naştem de sus, după spusa Domnului. Pentru că renaşterea, după cum spune şi numele, este începutul celei de a doua vieți. Prin urmare, înainte de a începe cea de a doua (viață) se cuvine să punem capăt celei precedente. Căci, după cum — în cazul celor care se întrec (pe stadion în proba de) cursă dublă — între cele două curse are loc o încetinire oarecare şi o oprire, la fel şi în cazul schimbării celor (două moduri) de viață intervine moartea, punînd capăt (faptelor) celor precedente şi începutul celor ce urmează. Şi cum ne coborîm la iad ? Imitînd prin botez îngroparea lui Hristos, pentru că trupurile celor care se botează sînt ca îngropate în apă. Prin

urmare, la botez (are loc) simbolic lepădarea de faptele trupului, după spusa Apostolului, care zice : «Ați fost tăiați împrejur cu o tăiere nefăcută de mînă, (care constă) în dezbrăcarea de trupul păcatului; cu tăierea împrejur a lui Hristos, întrucît v-ați îngropat împreună cu El în botez» [209].

207. ***Filip.*** **III, 10—11.**
208. ***Rom.*** **VI, 4—5.**

Botezul este ca un medicament care curățeşte sufletul de murdăria pe care a contractat-o cugetînd la cele ale trupului, aşa cum s-a scris : «Spăla-mă-vei şi mai alb decît zăpada voi fi» [210]. De aceea, nu ne îmbăiem în felul iudeilor, după fiecare întinare, ci cunoaştem un singur botez mîntuitor. Pentru că una este moartea (suferită de Fiul lui Dumnezeu) pentru (mîntuirea) lumii şi una este învierea din morți, al cărei typ este botezul. De aceea, Domnul, Iconomul vieții noastre, ne-a lăsat ca testament botezul, care este typ al morții şi al vieții. Chipul morții este apa (care ne acoperă), iar arvuna vieții ne-o dă Duhul. Socotesc că prin aceasta s-a clarificat problema dezbătută : de ce apa a fost legată de Duhul. Pentru că botezul are de realizat două scopuri : pe de o parte să suprime trupul păcatului[211] — pentru a nu mai face roade vrednice de moarte —, pe de altă parte să trăiască în (atmosfera) Duhului şi să facă roade sfinte [212]. Apa redă imaginea morții (prin faptul) că primeşte (îrt ea), trupul ca într-un mormînt, iar Duhul trimite puterea de viață făcătoare, care ne reînnoieşte sufletele, (aducîndu-le) din starea de moarte produsă de păcat, la viața cea dintru început. Aceasta, deci, înseamnă a se naşte cineva de sus, din apă şi Duh ,• prin apă moare pentru păcat,

(Col. 132) iar prin Duhul se renaşte la o viață nouă. Prin trei afundări şi tot atîtea invocări se săvîrşeşte marea taină a botezului ,• în felul acesta se preînchipuie moartea, iar sufletele celor care se botează se luminează cu cunoaşterea lui Dumnezeu. încît, dacă în apă există vreun har, acesta nu se datoreşte firii apei, ci prezenței Duhului. Pentru că botezul nu are ca scop îndepărtarea murdăriei trupeşti, ci consacrarea unei conştiințe curate lui Dumnezeu. Pregătindu-ne, deci, pentru înviere,

Domnul impune ca mod de viață pe cel evanghelic şi ne îndeamnă la blîndețe, răbdare, curăție,' cumpătare, încît pe acele (virtuți) care în acel veac se împlinesc în mod firesc, noi să le realizăm (în acest veac în mod) deliberat. Dacă, însă, cineva, mîniat, ar zice că (viața propusă de) Evanghelie prefigurează viața de după înviere, mi se pare că nu greşeşte. Să revenim, însă, la tema noastră.

Prin intermediul Duhului Sfînt (are loc) restabilirea în paradis, ridicarea în împărăția cerurilor, redobîndirea înfierii, îndrăzneala de a numi pe Dumnezeu-Tatăl nostru, împărtăşirea de harul lui Hristos, viețuirea **ca** fii ai luminii, părtăşia la slava veşnică şi, într-un cuvînt, împărtăşirea de toate

209. Coi. II, 11—12.
210. *Ps.* L, 9.
211. Rom. VI, 6.
212. Rom. V, 22.

binecuvîntările în acest veac şi în **cel** viitor. Astfel, bunurile promise nouă, din care, prin credință, aşteptăm să ne înfruptăm, **le** vedem ca în oglindă, ca deja prezente[213]. Şi dacă arvuna este atît **de** mare, cît de mare va fi plata, şi dacă pîrga este atît de mare, cît **de** mare va fi rodul întreg al (secerişului) ?

Deosebirea dintre (botezul care dă) harul Duhului şi (simplul) botez **în** apă este cunoscută şi de acolo că pe cînd Ioan a botezat cu apă spre pocăință, Domnul nostru Iisus Hristos (a botezat) cu Duhul Sfînt. Pentru că, zice (Ioan) : «Eu vă botez cu apă spre pocăință, însă Cel ce vine după **mine** este mai tare decît mine şi încălțămintele Lui nu sînt vrednic să **le ţin**; Acesta vă va boteza cu Duhul Sfînt şi cu foc» [214]. Prin botezul focului, (Ioan înțelege) încercarea de la judecată. Aşa spune şi Apostolul: «Focul va cerca (şi va arăta) cum este lucrarea fiecăruia». Şi iarăşi: «Căci ziua (aceea) o va arăta descoperind-o prin foc» [215]. Deja unii, în luptele (susținute) pentru dreapta credință, întrucît au suportat moartea pentru Hristos, cu adevărat şi nu prin imitare, n-au avut nevoie, pentru **a** se mîntui, de simbolismul apei. Pentru că au fost botezați în sîngele propriu. Spun (toate acestea) nu pentru a minimaliza (valoarea) botezului în apă, ci pentru a combate raționamentele celor care se ridică împotriva Duhului, adică pe cei care

(Col. 133) amestecă pe cele ce nu sînt de amestecat şi pun pe ace**laşi** plan pe cele ce nu se compară.

XVI

Duhul este nedespărțit de Tatăl şi de Fiul din orice punct de vedere, atît la crearea lumii spirituale, cît şi la mîntuirea oamenilor şi la judecata viitoare

Să revenim, deci, la tema de la început: în ce fel Duhul este întru **toate** nedespărțit şi absolut nimic nu-L separă de Tatăl şi **de** Fiul. Scriind corintenilor, la locul (în care vorbeşte) despre harisrna glosolaliei, (Apostolul Pavel) zice : «Dacă toți profeții şi intră vreun necredincios **sau** vreun neinițiat, (acela) este dat pe față de către toți, este cercetat **de** toți şi cele ascunse ale inimii lui devin cunoscute şi aşa, căzînd cu **fa|a la** pămînt, se va închina lui Dumnezeu şi va spune că Dumnezeu cu adevărat este cu voi» [216]. Deci, dacă (pornind) **de** la profeție — care se

exercita ca har al Duhului — recunoaşte cineva că In profeți se află Dumnezeu, să ia aminte aceştia, ce loc atribuie Duhului Sfînt. Care dintre cele două alternative este mai justă ? Să-L considerăm

213. / *Petru* III, 21.
214. *Matei* III, 11.
215. / *Cor.* III, 13.
216. / Cor. XIV, 24—25.

Dumnezeu sau creatură ? Dar, replica lui Petru adresată lui Safira : «De ce v-ați sfătuit să ispitiți pe Duhul Sfînt ? Nu ați mințit oamenilor, ci lui Dumnezeu» [217], oare nu arată că păcatele (săvîrşite) împotriva Duhului Sfînt sînt considerate ca păcate (săvîrşite) împotriva lui Dumnezeu? De aci poți afla că Duhul participă la orice acțiune a Tatălui şi a Fiului. Cînd Dumnezeu împarte darurile iar Domnul slujirile, Duhul este de față, hotftrlnd distribuirea harismelor, aşa cum crede de cuviință, după vrednicia fiecăruia. Pentru că zice : «Există diferite harisme, dar acelaşi Duh (In toate). Şi slujiri diferite, dar acelaşi Domn (oare le împarte), şi diferite lucrări, dar acelaşi Dumnezeu care lucrează totul în toți» [218]. Pe toate acestea le operează «unul şi acelaşi Duh, împărțind fiecăruia, după cum voieşte» [219]. Desigur, pentru că Apostolul a amintit aici mai întîi de Duhul, în rîndul al doilea de Fiul şi în rîndul al treilea de Dumnezeu şi Tatăl, nu trebuie să-şi închipuie cineva că ordinea s-a inversat. Pentru că, pentru acest fel de a vorbi, Apostolul s-a inspirat din relațiile dintre noi. Atunci cînd primim daruri, întîlnim mai întîi pe cel ce le distribuie, apoi ne ducem cu gîndul la cel ce ne-a trimis (darul) şi în cele din urmă ne ridicăm cu gîndul la sursa şi cauza bunurilor.

(Col. 136). Ai putea deduce unitatea (de ființă şi acțiune) dintre Duhul, Tatăl şi Fiul şi de la creație. Puterile curate şi spirituale sînt numite sfinte şi sînt (cu adevărat) sfinte pentru că au obținut sfințenia de la harul care li s-a dat de către Duhul. S-a trecut sub tăcere modul în care au fost create puterile cereşti ,• cel ce a redactat crearea lumii ne-a descoperit numai că Creatorul (s-a adresat) lor [220]. Tu, însă, care ai putere, (pornind) de la cele văzute, să ajungi cu mintea la cele nevăzute, măreşte pe Creatorul, Care pe toate le-a făcut, fie ele văzute, fie nevăzute, fie începătorii, fie puteri, fie tronuri, fie domnii[221] şi oricare alte flrt raționale, care nu sînt enumerate (aici). Socoteşte drept cauză primordială a existenței acestora pe Tatăl, cauză creatoare pe Fiul şi de-săvîrşitoare pe Duhul. Prin urmare, duhurile slujitoare există prin voia Tatălui, au fost aduse la existență prin lucrarea Fiului şi s-au desăvîrşit prin prezența Duhului. Iar desăvîrşirea îngerilor înseamnă sfințenie şi rămlnere în sfințenie [m]. Nimeni să nu-şi închipuie că (sînt obligat) să zic fie că sînt trei principii [m], fie că accept că lucrarea Fiului este ne-desăvîrşită. Pentru că Principiul celor ce există este unul, Care creează prin Fiul şi desăvîrşeşte prin Duhul. Lucrarea Tatălui— Care lucrează totul în toate — nu este nedesăvîrşită, nici lucrarea Fiului nu prezintă lipsuri, dacă nu se desăvîrşesc de Duhul. Pentru că

217. ***Fapte*** **V, 9, 4.**
218. I Cor. XII, 4—6.
219. / Cor. XII, 11.
220. Din această frază nu rezultă cu claritate cele propuse în propoziționeă precedentă (unitatea de fllnlă şi acțiune între cele trei persoane).
221. ***Col.*** **I, 10.**

Tatăl putea să creeze numai prin voință, lipsindu-se de (concursul) Fiului; însă a voit (să creeze) prin Fiul. Nici Fiul n-ar fi avut nevoie de colaborator, dacă acționa asemenea Tatălui, însă El a voit să desăvîrşească prin Duhul. «Cerurile s-au făcut, (zice Psalmistul), cu Cuvîntul Domnului şi toate pu^ terile cereşti, cu suflarea gurii Lui» [224] Cuvîntul nu trebuie înțeles ca o anume vibrare a aerului, emis prin organele vocale, nici Duhul ca o suflare a gurii, provenită din căile respiratorii, ci Cuvîntul trebuie înțeles ca existînd de la început cu Dumnezeu (Tatăl), El însuşi fiind Dumnezeu, iar Duhul gurii lui Dumnezeu (trebuie) înțeles ca fiind «Duhul adevărului, Care de la Tatăl purcede» [225]. Aşadar, să înțelegi că există trei (persoane) : Domnul care porunceşte, Cuvîntul care creează şi Duhul care întăreşte. Iar «întărire» ce altceva ar putea să însemne, dacă nu desăvîrşirea în sfințenie,

nestrămutarea şi stăruinţa în bine ? Sfinţenia nu (se capătă) fără (ajutorul) Duhului. Puterile îngereşti nu sînt prin firea lor sfinte,

(Col. 137) — altfel nu s-ar deosebi întru nimic de Sfîntul Duh; lor li s-a dat sfinţenia de la Duhul, pe măsura vredniciei. După cum caute-rul este conceput ca făcînd una cu focul — altceva fiind materia (din care este alcătuit) şi altceva fiind focul —, la fel şi în cazul puterilor îngereşti : esenţa lor este duh aerian, dacă există (o asemenea esenţă), sau foc imaterial, conform textului Scripturii: «Cel ce face pe îngerii Săi duhuri şi pe slugile Sale pară de foc» [226] ; de aceea se şi află într-un loc şi se fac văzute, înfăţişîndu-se celor vrednici cu corpurile proprii, pe cînd sfinţenia este ceva exterior naturii lor şi le-o aduce comuniunea **cu** Duhul. Păstrează starea (la care au ajuns) prin stăruinţa în bine, (pentru că deşi) au libertate de alegere, nu se îndepărtează niciodată de adevăratul bine. încît, dacă suprimi cu mintea pe Duhul, s-au destrămat cetele îngerilor, ierarhiile arhanghelilor au dispărut, confuzia s-a aşter-

nut peste tot, viata lor (devine) fărădelege, dezordonata şi fără sens. Căci cum (pot) să spună îngerii: «Slavă Intru cei de sus lui Dumnezeu» [227], nofiind întăriţi de Duhul ? «Pentru că nimeni nu poate să spună că Iisus oste Domn, decît numai în Duhul Sfînt şi nimeni, în Duhul lui Dumnezeu vorbind, nu

222. Un studiu în legătură cu sfinţirea îngerilor de către Duhul, în concepţia Sf. Vasile a scris A. Heisig, *Der Heilige Geist und die Heilligung der Engel in der Pneuma-t olog ie des Basilius von Caesarea,* în rev. «Zeitschrift fur Katholische Theologie», 87 (1965), 257—308.

223. Zice că există trei «ipostase iniţiale», nu în sens subordinaţionist, ci în sensul că Tatăl este principiul din care Fiul şi Sfîntul Duh îşi au existenţa.

224. *Ps.* XXXII, 6.

225. Ioan XV, 26.

226. *Luca* I, 26.

anatematizează pe Iisus» [228]. Acest lucru ar face ca duhurile să poată deveni rele şi potrivnice (lui Dumnezeu) ; căderea primilor îngeri dovedeşte spusa că puterile nevăzute au libertate de a alege intre virtute şi răutate şi de aceea au nevoie de ajutorul Duhului. Fiu zic că şi Gavriil n-a putut să prezică în alt chip pe cele viitoare [229],docil datorită harismei profeţiei (dată lui) de Duhul. Pentru că profeţia este una dintre harismele pe care le distribuie Duhul. De cine a fost Învăţat (Gavriil), căruia i s-a poruncit să descopere lui (Daniil) — omul iubit do Dumnezeu — tainele viziunii [23°], dacă nu de Duhul Sfiaţ ? Descoperirea tainelor revine îndeosebi Duhului, aşa cum zice Scriptura : «Dumnezeu ne-a descoperit nouă prin Duhul» [231]. Cum ar putea petrece viaţă fericită tronurile şi domniile, începătoriile şi puterile, dacă nu ar vedea continuu faţa Tatălui din ceruri ? însă această contemplare nu (se realizează) fără (ajutorul) Duhului. Căci, după cum în timpul nopţii, dacă îndepărtezi lumina din casă ochii orbesc, puterile devin inerte, lucrurile de valoare sînt de nerecunoscut, iar aurul şi argintul, din necu-noştinţă, sînt călcate în picioare,

(Col. 140) — la fel şi în cazul celor raţionale : este imposibil să dăinuiască acea viaţă după lege fără (ajutorul) Duhului. Ordinea în cazarmă no se poate păstra cînd comandantul lipseşte, nici armonia în cor în lipsa dirijorului. Cum ar putea zice serafimii: «Sfînt, Sfînt, Sfînt» [232] dacă n-ar fi fost învăţaţi de Duhul de cîte ori se cade să rostească această doxologie ? Prin urmare, fie că toţi îngerii îl laudă pe Dumnezeu, fie că Illaudă toate puterile Lui, (fac acest lucru) cu concursul Duhului. Dacă mii şi mii de îngeri se află de faţă şi zeci de mii de slujitori săvîrşesc ireproşabil slujba lor, (fac aceasta) cu puterea Duhului. Este imposibil a fl menţinută, fără purtarea de grijă a Duhului, toată această armonie de negrăit şi mai presus de ceruri (atît) în slujba lui Dumnezeu, cît şi între puterile cele mai presus de ceruri. Duhul este de faţă la crearea (îngerilor) — care nu se

227. I.ucn II, 14.

228. / Cor. XII, 3.

220. *Ixwa* I, 26.

230. Dnn. X, 10.

231. *I Cor.* II, 10.

232. *Isala* VI, 3.

desăvîrşesc prin progres (moral), ci sînt desă-vlrşiți chiar de la creare — şi oferă harul Său în vederea constituirii desăvârşirii ființei lor.

Cine neagă că acțiunile întreprinse de Marele Dumnezeu şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, izvorîte din bunătatea lui Dumnezeu, în vederea mîntuirii omului, s-au împlinit prin harul Duhului ? Fie că cercetezi pe cele din trecut: binecuvîntările patriarhilor, ajutorul dat prin lege, typurile, profețiile, bravurile în războaie, minunile drepților, fie că cercetezi dispozițiile referitoare la întruparea Domnului, (toate au fost realizate prin Duhul). în primul rînd a fost prezent în însuşi trupul Domnului, fiindu-I ungere şi însoțitor inseparabil, conform spuselor Scripturii : «Peste Cel care vei vedea pe Duhul coborînd şi rămînînd peste El, Acesta este Fiul Meu Cel iubit» [233]. Şi : «Pe Iisus cel din Nazaret, pe Care L-a uns Dumnezeu cu Duhul Sfînt» [234]. Apoi, orice lucrare (a Fiului) se săvîrşea în prezența Duhului. Duhul era de față chiar şi cînd i(Iisus) a fost ispitit de diavol. «Căci, zice (Scriptura), Iisus a fost condus de Duhul în pustiu, pentru a fi ispitit» [235]. Şi cînd a săvîrşit minuni (Duhul) era de față. «Pentru că, zice, dacă Eu scot demonii cu Duhul lui Dumnezeu...» [236]. Nu L-a părăsit nici după ce a înviat din morți. Pentru că, în lucrarea de reînnoire a omului, de a-i reda harul — pe care (îl primise) din suflarea lui Dumnezeu, dar îl pierduse —• Domnul, suflînd peste ucenici, a zis : «Luați Duh Sfînt. Cărora veți ierta păcatele,

(Col. 141) vor fi iertate şi cărora le veți ține, vor fi ținute» [237]. Organizarea Bisericii nu se săvîrşeşte, în mod evident şi incontestabil, prin Duhul ? «Pentru că Acesta, zice (Scriptura), a dat Bisericii în primul rînd apostoli, în al doilea rînd profeți, în al treilea rînd pe cei cu darul minunilor, apoi pe cei cu darul tămăduirilor, al cîrmuitorilor, binefăcătorilor şi cu darul (vorbirii în diferite) limbi» [238]. Această ordine a fost stabilită după darurile Duhului.

Dacă cercetează cineva cu atenție va găsi că şi la vremea aşteptatei celei de a doua veniri a Domnului din cer Duhul Sfînt nu va lipsi, aşa cum socotesc unii. Din contră, va fi de față şi în ziua arătării (Domnului), cînd fericitul şi singurul Suveran va judeca lumea cu dreptate. Cine n-a auzit de bunurile pe care le-a pregătit Dumnezeu pentru cei vrednici, încît să nu ştie că coroana drepților, care se va da fiecăruia mai bogată şi mai strălucitoare ■— după actele de virtute săvîrşite — este harul Duhului ? Pentru că la Tatăl, în atmosfera strălucitoare a (vieții) sfinților,

«multe lăcaşuri sint» [m], adică diferite vrednicii. «După cum o stea se deosebeşte In strălucire de o altă stea», la fel (se va întîmpla) şi la învierea morților [240]. Prin urmare, cei pecetluiți de Duhul

233. ***Ioan*** **I, 33;** ***Luca*** **III, 22.**
234. ***Fapte*** **X, 38.**
235. ***Matei*** **iV, 1.**
236. ***Matei*** **XII, 28.**
237. ***Ioan*** **XX, 22—23.**
238. ***I Cor.*** **XII, 28.**

Sfînt[241] pentru ■ziua izbăvirii, care au păstrat intactă pîrga Duhului pe care au primit-o, ac «'ştia sînt cei care vor auzi: «Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune» [242]. Cît despre cei care au întristat pe Duhul Sfînt cu răutatea faptelor lor [243], şi despre cei care n-au fructificat darul primit, de la ei se va lua harul primit şi se va da altora, sau, după cum spune unul dintre evanghelişti, «vor fi tăiați !n două» [244], înțelegîndu-se prin tăiere în două înstrăinarea în întregime de Duhul. Pentru că nici trupul nu se împarte, încît o parte să fie predată Iadului, iar alta nu ,• acest lucru ar fi o poveste care nu cadrează cu un judecător drept care, pe cînd

trupul întreg a păcătuit, îl pedepseşte doar jumătate ; nici sufletul nu se taie în două, dat fiind că în întregime posedă cugetul păcătos şi în întregime colaborează cu trupul la săvîrşirea răului. Tăierea în două înseamnă, după cum am spus, veşnică înstrăinare a sufletului de Duhul. Pentru că acum, deşi nu se amestecă cu cei nevrednici, se pare totuşi că se află în cei care au fost o dată pecetluiți şi aşteaptă întoarcerea şi mîntuirea lor, însă atunci se va îndepărta în întregime de sufletul celor care au pîngărit harul Său.

(Col. 144). De aceea, (s-a zis) că «nu poate să laude cineva pe Dumnezeu în iad, nici să-şi amintească de Dumnezeu după moarte» [245], fiindcă nu are ajutorul Duhului. Deci, cum este posibil să gîndească cineva că judecata (viitoare) se va săvîrşi fără (asistența) Sfîntului Duh, cînd Scriptura spune că El este premiul drepților, iar condamnarea păcătoşilor va consta în faptul că li se va lua şi ceea ce li se pare că au de la El ? însă, cea mai mare dovadă a unității Duhului cu Tatăl şi cu Fiul (este spusa Scripturii), că se află în acel raport cu Dumnezeu în care se află duhul nostru cu (ființa) fiecăruia dintre noi. «Căci, cine dintre oameni ştie cele (ascunse) ale omului, dacă nu duhul din el ? La fel şi cele (ascunse) ale lui Dumnezeu nimeni nu le-a cunoscut, afară de Duhul din El» [M8]. Acestea sînt suficiente în această problemă.

XVII

Către cei care zic că Duhul Sfînt nu trebuie connumărat cu Tatăl şi cu Fiul, ci

239. *Ioan* XIV, 2.
240. *I Cor.* XV, 41—42.
241. E/es. I, 13—14.
242. Matei XXV, 21.
213. Este vorba despre cei care au recăzut în păcat după primirea botezului şi ii-oii fficut pocăința necesară.
214. Matei XXIV, 51.
245. *Ps.* VI, 6.
210. / Cor. II, 1 1 .

subnumărat (Lor). In acelaşi timp se aduc argumente pentru connumărarea (Duhului) cu Tatăl şi cu Fiul

Nu este lesne de înțeles ce numesc ei subnumărare şi în ce sens folosesc acest termen, însă toată lumea ştie că termenul a fost preluat din cugetarea profană. Să cercetăm dacă are vreo tangență cu cele de față. Deci, zic aceştia, pricepuți în cele zadarnice, că unele noțiuni sînt generale şi au sens foarte larg, altele au sens specific şi altele au sens şi mai restrîns. De exemplu, noțiune generală este (cuvîntul) fire : prin ea se exprimă toate firile în mod egal, cele însuflețite şi cele neînsuflețite. (Cuvîntul) «animal» este>o noțiune specifică şi prin ea se exprimă mai puține entități decît prin prima. Cu sens şi mai restrîns decît noțiunea «animal» este noțiunea «om» şi decît aceasta cea de «bărbat», apoi cea care priveşte pe fiecare individ în parte, ca Petru, Pavel sau [oan.

Deci, nu cumva ei înțeleg subnumărarea ca pe o împărțire a noțiunii generale în entități mai mici ? Nu pot să cred că au ajuns la atîta ne-săbuire, încît să-şi închipuie că Dumnezeul universului este o noțiune generală fără existență (reală) şi ipostas, pe care o concepem doar cu mintea, care se divide în noțiuni cu sens mai restrîns, iar această subdiviziune să fie numită subnumărare. Nici nebunii n-ar putea susține aşa ceva. Pentru că, pe lîngă faptul că arată lipsă de evlavie, se opun propriei lor intenții. Pentru că cele care se subdivid au aceeaşi esență cu cele din care au provenit. Insă, dată fiind marea lor nebunie, se pare că nu avem

(Col. 145) argumente s-o combatem şi astfel, cu nebunia lor, mi se pare că ceva cîştigă. Aşa după cum corpurilor moi nu li se pot aplica lovituri puternice, pentru că nu opun rezistență, în acelaşi fel nu pot fi combătute cu putere argumentele unor nesăbuiți. Ar trebui, deci, să trecem sub tăcere impietatea lor îngrozitoare, însă iubirea față de frați şi perversitatea adversarilor nu ne lasă liniştiți.

Ce susțin ei ? Ascultați cuvintele fanfaronadei lor : «Noi susținem că trebuie connumărate cele de aceeaşi cinste şi subnumărate cele inferioare». Şi ce înseamnă afirmația pe care o faceți ? Fiindcă nu înțeleg neobişnuita voastră înțelepciune. Care din două: aurul trebuie connumărat aurului, iar plumbul, datorită faptului că este un material mai ieftin, nu trebuie connumărat, ci subnumărat aurului ? Atribuiți atîta putere numărului, încît să ridice valoarea lucrurilor fără de preț, iar valoarea celor prețioase s-o coboare ? Pentru că, de bună seamă, şi pe aur

11 ve(i subnumăra pietrelor prețioase, iar pietrele mai mici şi mui puțin .strălucitoare, la rindul lor, le veți subnumăra celor mai mari şi mai strălucitoare. Dar, la ce te poți aştepta să spună (aceşti oameni), care nu lac nimic altceva decît să spună şi să audă ciudățenii? Să fie numărați, ileei, cu stoicii şi epicureii, contabilii impietății! Pentru că, ce M de subnumărare a lucrurilor de mai puțin preț poate exista față de cele prețioase ? Cum va fi subnumărat obolul de aramă stativului de aur ? «Nu zicem, afirmă ei, să se compare două monezi (diferite), ci doua monezi de acelaşi fel». Deci, care dintre ele va fi subnumărată celeilalte îndată ce sînt din acelaşi material ? Dacă numeri pe fiecare în parte, prin faptul că le numeri la fel, le socoteşti de aceeaşi valoare, iar dacă Ic uneşti numărîndu-le împreună, iarăşi le faci egale. Dacă (moneda) care a fost numărată ca a doua va fi (socotită) ca enumerată, stă la în-(Icmîna celui ce numără să înceapă numărătoarea de la (moneda de) tiramii. Dar să lăsăm combaterea ignoranței lor şi să ne întoarcem la .."••ie care edifică credința.

Prin urmare, susțineți că Fiul (trebuie) să fie subnumărat Tatălui şi Duhul Fiului, sau limitați subnumărarea doar la Duhul ? Pentru că, dacă şi pe Fiul îl subnumărați, iarăşi reînnoiți acea impietate (arianismul), (învățăturile eronate ca) deosebirea de esență (dintre Tatăl şi Fiul), inferioritatea Fiului (față de Tatăl), naşterea nu din veşnicie (a Fiului) şi, într-un cuvînt, toate blasfemiile (emise) la adresa (Fiului) Unuia Născut. Nu am intenția să răspund acum acestor (impietăți),

(Col. 148) mai ales că ele au fost combătute, după puterile noastre, de către noi [247]. Insă, dacă socotesc că numai Duhul (trebuie) subnumărat, să afle că Duhul este invocat împreună cu Fiul în acelaşi fel în care Fiul este invocat împreună cu Tatăl. Pentru că numele Tatălui şi ai Fiului şi al Sfîntului Duh ni s-a dat în acelaşi chip. Relația în care Fiul se afla față de Tatăl este aceeaşi cu relația Duhului față de Fiul, conform cuvîntului spus la botez. Iar dacă Duhul este pus pe acelaşi plan cu Fiul >l Fiul pe acelaşi plan cu Tatăl, este clar că şi Duhul este pus pe acelaşi plan cu Tatăl. Ce posibilitate mai rămîne să susțină cineva că unul (trebuie) connumărat, iar altul subnumărat, îndată ce numele sînt puse s pe acelaşi plan ? într-un cuvînt, ce lucru, fiind numărat, s-a îndepărtat de natura sa ? Nu cumva cele pe care le numărăm nu rămîn cum erau la început şi nu cumva numărul nu se foloseşte ca semn destinat să facă cunoscută pluralitatea subiectelor ? Pentru că, pe unele dintre corpuri le numărăm, pe altele le măsurăm, iar pe altele le cîntărim ; pe cele a căror natură este difuză le măsurăm pentru a le percepe, pe cele distincte le numărăm — afară de cele prea mici, pe care de asemeni le măsu;ăm

247. întelccjc cele Trei cuvinte îndreptate împotriva lui Eunomiu.

-, iar pe cele grele le clntărlm. Pentru că am conceput semne pentru cunoaşterea unei cantităţi, nu înseamnă că am şi schimbat natura celor pe care le desemnează. După cum pe cele pe care le cîntărim (să zicem •aşa) nu le subeîntărim pe unele altora, chiar dacă un (obiect) este de aur, iar altul este de cositor, nu subnumărăm lucrurile măsurabile, la fel nu trebuie să le subnumărăm pe cele numărabile. Or, dacă nimic dintre acestea nu primeşte să fie submăsurat cum susţin ei că Duhul trebuie să fie subnumărat ? Numai cei atinşi de maladii păgîne socotesc că cele inferioare după demnitate sau esenţă trebuie să fie subnumărate.

XVIII

Cum se *păstrează credinţa într-un singur Dumnezeu, mărturisind trei ipostase. In acelaşi timp sînt combătuţi cei care susţin că Duhul (trebuie) subnumărat*

Transmiţînd (învăţătura) despre Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh, Domnul nu s-a folosit de numere. El n-a zis : (Să botezaţi) în primul rînd (în numele Tatălui), în al doilea rînd (în numele Fiului) şi în al treilea rînd (în numele Sfîntului Duh), nici în numele a unu, doi sau trei (Dumnezei), ci ne-a făcut cunoscută credinţa care duce la mîntuire (folosin-du-se) de nume sfinte. Pentru că credinţa este aceea care ne mîntuieşte, iar numărul a fost conceput ca semn care ne face cunoscută totalitatea persoanelor.

(Col. 149). însă aceştia, care de pretutindeni îşi îngrămădesc pagube, se folosesc împotriva credinţei chiar şi de puterea numărului. Pe cînd nimic dintre celelalte nu se schimbă prin adăugarea numărului, ei se tem să se folosească de număr (cînd vorbesc) despre Dumnezeu, ca nu cumva prin intermediul lui să se întreacă măsura cinstei datorate Para-cletului. Dar, o preaînţelepţilor, cele de necuprins sînt mai presus de orice număr ; evreii demult exprimau prin anumite semne numele cel de negrăit al lui Dumnezeu şi prin această (faptă) arătau că Dumnezeu este mai presus de orice (cuvînt). însă, dacă trebuie să şi numărăm, (se cuvine a fi atenţi) ca nu cumva prin aceasta să păcătuim împotriva adevărului. De aceea, ori cinstim prin tăcere pe cele de neqrăit, ori enumerăm cu pietate pe cele sfinte. Unul este Dumnezeu şi Tatăl şi Unul este Fiul Unul-!NăscUt şi Unul este Duhul Sfînt. Pe fiecare dintre persoane o enunţăm separat; şi dacă trebuie să le connumărăm, să nu ajungem de la o (concepţie) greşită despre numărare la o concepţie politeistă (despre Dumnezeu).

Pentru că noi **nu** numărăm (persoanele Sfintei Treimi) in sensul că pleclnd de la unitate ajungem la pluralitate, pentru că **nu** zicem unu, doi **şi** trei, nici primul, al doilea **şi** al treilea. «Căci Eu sînt Dumnezeu primul **şi** ultimul» [24S]. De al doilea Dumnezeu n-am auzit pînă azi. Prin urmare, adorînd pe Dumnezeu,din Dumnezeu, mărturisim specificul ipostaselor **şi** rămînem la credinţa într-un singur Dumnezeu ; considerăm că în Dumnezeu-Tatăl şi în Dumnezeu-Fiul există acelaşi chip. («re reflectă imuabilitatea divinităţii. Fiul există în Tatăl şi Tatăl în Fiul, pentru că Acesta este la fel ca şi Acela, iar Acela ca şi Acesta, şi în felul acesta cei doi sînt una, încît privite după specificul persoanelor, sînt una şi una, însă după identitatea firii, cele două sînt una. Cum, deci, dacă există unul şi unul, nu există doi Dumnezei ? Pentru (motivul) că şi chipului regelui se zice rege, dar nu (avem) doi regi. Nici puterea nu se scindează, nici slava nu se împarte. Şi după cum autoritatea care ne stăpîneşte este una, (şi nu mai multe), la fel şi slava dată nouă este una, şi **nu** mai multe, pentru că cinstea dată chipului trece asupra prototipului. Deci, ceea ce aici prin imitare este chipul, aceasta este acolo, după fire, Fiul. Şi după cum în cele realizate de tehnică asemănarea rezidă în formă, la fel şi în natura divină şi simplă, unitatea rezidă în participarea la divinitate. Unul este şi Duhul Sfînt, enunţat de asemeni separat,

(Col. 152) dar unit cu Tatăl cel unic prin Fiul cel unic, Care completează prea Sfînta şi fericita Treime. Intimitatea Sa cu Tatăl şi Fiul o vădeşte foarte clar faptul că n-a fost rînduit printre creaturi, ci aparte, pentru că El nu este o (creatură) dintre cele mai multe, ci unul (creator). După cum Tatăl este Unul şi Fiul este Unul, la fel şi Duhul Sfînt Unul este. Prin urmare, atît de departe se găseşte faţă de natura creată, pe cit **de** departe se află Cel ce este unic faţă de creaturile cele ce sînt multe (la număr) ,• este atît de unit cu Tatăl şi Fiul, pe cît de unită este celula **de** celulă.

Şl **nu** se vede numai de aici că participă la firea (lui Dumnezeu), ci **şi** din faptul că se spune (despre El) că este «din Dumnezeu» ,• nu după cum provin de la Dumnezeu toate (creaturile), ci provine din Dumnezeu (ca Dumnezeu), nu prin naştere ca Fiul, ci ca suflare a gurii Sale. Desigur, gura (nu trebuie înţeleasă) ca mădular (al lui Dumnezeu), nici Duhul, ca o suflare ce se risipeşte, ci gura (trebuie înţeleasă) într-un chip vrednic de Dumnezeu şi Duhul ca fiinţă vie, dătătoare de sfinţenie. In felul acesta se exprimă intimitatea (cu celelalte persoane) şi se

248. ***Isata*** **XLIV, 6.**

păstrează insondabil modul proveniență (Sale) [249]. (Duhul) se mai zice şi Duh al lui Hristos, pentru că este legat fiinţial de El. «Dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acesta nu este al lui Hristos» [25]. De aceea, numai El îl măreşte pe Domnul după vrednicie. Pentru că, zice (Domnul) : «El, (Duhul), Mă va slăvi» [251], nu, după cum creatura, ci ca Duh al Adevărului, făcînd să strălucească adevărul, şi ca Duh al înțelepciunii, descoperind în măreția Sa pe Hristos, Puterea şi înțelepciunea lui Dumnezeu. îl slăveşte apoi ca Mîngîietor, făcînd cunoscută în El bunătatea Paracle-tului care L-a trimis [252] şi în vrednicia Sa (făcînd să strălucească) strălucirea Celui din Care a provenit.

Prin urmare, (există două feluri de slavă) : cea naturală (care ține de natura lucrurilor), aşa cum lumina este slava soarelui; şi cea din afară, cea voit dată în cunoştință de cauză celor vrednici. (Cea din urmă), la rîndu-i, este de două feluri, pentru că zice (profetul) : «fiul slăveşte pe tatăl său şi robul pe domnul său» [253]. Slava adusă de rob este slava adusă (lui Dumnezeu) de creație, pe cînd — să zic aşa — cea familială este adusă de Duhul. Fiindcă, după cum (Domnul) a zis despre Sine : «Eu Te-am mărit pe pămînt, lucrul pe care Mi l-ai dat să-1 fac, l-am săvîrşit» [254], la fel a zis şi despre Mîngîietor : «Acela Mă va slăvi şi din al Meu va lua şi vă va face cunoscut» [255]. Şi după cum Fiul este slăvit de Tatăl, Care zice : «Te-am slăvit şi iarăşi Te voi slăvi» [256], la fel este slăvit şi Duhul,

(Col. 153) în virtutea comuniunii (Sale) cu Tatăl şi cu Fiul şi a mărturiei Fiului Unuia-Născut, Care zice : «Orice păcat şi blasfemie se va ierta vouă, oamenilor, dar blasfemia (împotriva) Duhului nu se va ierta (vouă)» [257].

Pe cînd, ajutați de o putere iluminatoare, contemplăm frumusețea lui Dumnezeu Celui nevăzut şi de la Acesta ne ridicăm (cu ochii minții) la spectacolul răpitor al arhetipului, Duhul cunoaşterii este undeva de

249. Singurul aspect al pnevmatologiei, pe care Sf. Vasile ni-1 discută, este purcederea. Considerînd purcederea un mister, a cărei vagă asemănare este suflarea gurii, el continuă tradiția alexandrină. Vezi: Sf. Atanasie cel Mare, *Epistola I către Serapion,* P; G., 26, 565 c — 580 b; *Epistola a IV-a către Serapion,* P. G. 26, 641—645; Sf. Grigorie de Nazianz, *Discursul 31, P.* G. 36, 141 ab; Didim cel Orb, *Despre Treime 2,* 1, P. G. 39, 438 c.

250. *Rom.* VIII, 2.

251. *Ioan* XVI, 14.

252. Sf. Vasile îl numeşte şi pe Mîntuitorul Iisus Hristos Paraclet, avînd în vedere textul de la Ioan XIV, 16: «Şi Eu voi ruga pe Tatăl şi alt Paraclet vă va trimite».

253. Mal. I, 6.

254. *Ioan* XVII, 4.

255. Ioan XVI, 14.

256. *Ioan* XII, 28.

257. Matei XII, 31.

față. EI dă celor ce iubesc adevărul puterea de a contempla chipul, nu le arată din afară chipul, ci Ii conduce să-1 cunoască prin (intermediul vieții) în El. De aceea, după cum «nimeni nu cunoaşte pe Tatăl afară numai de Fiul» [25K], la fel «nimeni nu poate să numească pe Iisus Domn decît în Duhul» [25fl]. Pentru că nu s-a zis «prin Duhul», ci «în Duhul». «Duh este Dumnezeu şi cei ce I se închină în duh şi adevăr trebuie să I se închine»[260]. S-a scris : «Intru lumina Ta vom vedea lumină» [26], adică in iluminarea Duhului (vom vedea) «Lumina cea adevărată, care iumineză pe tot omul care vine în lume» [262]. Astfel, «în Ei» se descoperă slava Unuia-Născut şi se face cunoscut Dumnezeu.

Prin urmare, drumul cunoaşterii lui Dumnezeu porneşte de la Duhul cel unul, (trece) prin Fiul cel unul (şi ajunge) la Tatăl cel unul. Şi invers, bunătatea, sfințenia şi demnitatea împărătească (pornesc) de la Tatăl, (trec) prin Fiul cel unul şi ajung la Duhul. In felul acesta sînt recunoscute persoanele, iar doctrina pioasă, referitoare la unicitatea lui Dumnezeu, nu este atinsă. Aceştia care introduc subnumărarea prin faptul că zic primul, al doilea şi al treilea, se ştie că introduc în doctrina iară prihană a creştinilor rătăcirea politeistă. Pentru că la nimic altceva nu conduce nelegiuirea subnumărării, decît la mărturisirea unui prim, unui al doilea şi unui al treilea Dumnezeu. Pentru noi este suficientă relația între persoane stabilită de Domnul, pe care cel ce o tulbură greşeşte la fel ca şi necredincioşii. (Socotim) deci, că s-a vorbit destul (în legătură cu faptul) că întru nimic nu este atinsă comuniunea după fire (a persoanelor) prin faptul subnumărării. Dar să revenim la certărețul şi înfumuratul (eretic) şi să acceptăm că (lucrul) care vine al doilea după ceva se subnumără. Să vedem ce rezultă din (acest) raționament. «Primul om, zice Apostolul, (fiind făcut) din pămînt, era pămîntesc ,• al doilea om, Domnul, era din cer» [263]. Iar în alt loc se spune : «Mai întîi (apare) ceea ce este psihic şi după aceea ceea ce este duhovnicesc ,• ceea ce este duhovnicesc urmează după ceea ce este psihic» [264]. Deci, dacă cel de-al doilea se subnumără celui dintîi iar cel subnumărat este Inferior celui față de care se subnumără, atunci, după voi, omul duhovnicesc este inferior celui psihic şi cel ceresc este inferior celui pămîntesc.

XIX

Către cei care zic că Duhul nu trebuie slăvit

«Fie, zice (adversarul), dar nu se cuvine (să aducem) slavă Duhului şi să-L preamărim în cîntări de laudă». De unde, deci, am putea să scoatem dovezi în legătură cu vrednicia Duhului ■—

258. Matei XI, 27.
259. / Cor. XII, 3.
260. Ioan IV, 24.
261. *Ps*. XXXV, 10.
262. Ioan I, 9.
263. / *Cor*. XV, 47.
264. I Cor. XV, 46.

Care întrece orice minte — dacă comuniunea (Lui) cu Tatăl şi cu Fiul n-a fost luată în considerație de către aceştia, în acest sens ? De bună seamă, ne putem face o idee în legătură cu măreția Duhului şi în legătură cu neîntrecuta Lui .putere luînd aminte la semnificația numelor, la măreția lucrărilor **şi**]a binefacerile Lui față de noi şi față de întreaga lume. Este numit Duh (ca şi Tatăl şi Fiul) în textele : «Duh este Dumnezeu» [265] şi «Hristos, Domnul, este Duhul vieții noastre» [266]. Este numit «Sfînt» şi este sfînt, după cum sfînt este Tatăl şi sfînt este Fiul. Dacă pentru creație sfințenia este ceva adăugat din afară, pentru Duhul sfințenia este un apanaj al firii Sale. El nu este sfințit, ci sfințitor. Este numit bun, pentru că bun fiind Tatăl, bun este Cel născut din El. Bunătatea este esența Sa. Este denumit Cel fără ocolişuri, ca şi Domnul Dumnezeu [267], pentru că adevărul şi dreptatea este în Sine şi nu se înclină într-o parte sau **altă,** în virtutea neschimbabilității firii Sale. Este numit Paraclet ca şi Fiul Unul-Născut; El însuşi spune : «Voi ruga pe Tatăl Meu şi alt Paraclet vă va trimite» [268]. Prin urmare, Duhul are nume comune cu tatăl şi Fiul în virtutea participării la aceeaşi fire. Altfel, cărui fapt (se-da'toresc acestea) ? A fost numit apoi Duh stăpînitor, Duh al adevărului **şi** al înțelepciunii. «Duh

divin este Cel care M-a creat» [269]. «Pe Veseleel, zice, i-a umplut Dumnezeu cu Duh divin de înțelepciune, de pricepere **şi** de. ştiință» [270]. Deci, acestea sînt numele Duhului, mari şi suprafireşti **şi** nu cuprind nici o exagerare.

Iar lucrările Lui care sînt ? Mărimea lor este imposibil de redat, iar mulțimea lor este imensă. Cum este posibil să înțelegem pe cele ce sînt dincolo de timp ? Care erau lucrările Lui mai înainte de crearea lumii raționale ? Cîte sînt binefacerile Sale față de creație ? Care va fi puterea Sa în veacurile care urmează ? A existat, a preexistat şi a coexistat cu Tatăl şi cu Fiul mai înainte de veci, încît, chiar dacă vei concepe ceva (ca existînd) dincolo de timp, vei găsi că este posterior Duhului.

265. ***Ioan*** **IV, 24.**
266. ***Plingerile lui leremia*** **IV, 20.**
267. Ps. CXL, 16.
268. ***Ioan*** **XIV, 16.**
269. ***Iov*** **XXXIII, 4.**
270. ***Ies.*** **XXX/, 3.**

(Col. 157). Şi dacă te gîndeşti la creaţie, (vei vedea atunci) că puterile cerurilor (îngerii) de Duhul au fost întărite; prin întărire se înţelege statornicia în practicarea binelui. Prin urmare, intimitatea cu Dumnezeu, indiferenţa faţă de rău şi rămânerea în permanenţă în fericire (s-au dat) puterilor îngereşti de către Duhul. Avea să vină Hristos, Duhul i-a luat-o înainte. Are loc întruparea, Duhul este nedespărţit. S-au săvlrşit minuni, (s-au acordat) harismele vindecărilor, (toate s-au făcut) prin Duhul Sfînt. Demonii au fost alungaţi în (numele) Duhului lui Dumnezeu. Cînd diavolul a fost certat, Duhul era de faţă. Izbăvirea de păcate (s-a făcut) prin harul .Duhului. Căci «v-aţi spălat şi v-aţi sfinţit în numele Domnului nostru Iisus Hristos şi în Duhul Sfînt» [271]. Apropierea •de Dumnezeu (s-a făcut) prin Duhul, căci : «a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre care strigă : Ava, (adică Tată)» [272]. înviere ■din morţi (se va săvîrşi) prin lucrarea Duhului. «Căci, (zice Psalmistul), vei trimite Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pămîntului» [273]. Dacă înţelege cineva zidirea ca pe o reînsufleţire a celor ce s-au descompus, oare nu este mare lucrarea Duhului, Care se îngrijeşte de viaţa noastră •de după înviere şi adaptează sufletele noastre la acea viaţă spirituală ? Iar dacă se zice zidire, aducerea celor de-aici, care căzuseră în păcat, la o stare mai bună, pentru că aşa obişnuieşte să o numească Scriptura prin Pavel, cînd zice : «Dacă cineva (trăieşte) în Hristos, este o zidire noua» [274], oare această reînnoire şi trecerea de la viaţa pămîntească la cea cerească operată în noi de Duhul nu ne conduce sufletele la o mare admiraţie (faţă de El) ? De care din aceste două (variante) să ne temem ? Să nu-I atribuim o cinste mai mare decît I se cuvine sau mai degrabă să nu ne formăm o concepţie umilitoare despre El, chiar dacă ni se pare că-I atribuim cele mai înalte calităţi pe care le-a conceput mintea omenească ? Acestea zice Domnul: «Coboară-te şi mergi cu ei fără şovăire, fiindcă Eu i-am trimis» [275]. Sînt cuvinte folosite cu sensul de «Acestea zice Duhul Sfînt». Nu cumva sînt acestea cuvintele unui umilit şi înfricoşat ? «Osebiţi-mi pe Saul şi pe Barnaba pentru lucrul la care i-am chemat» [276]. Nu cumva aşa vorbeşte robul ? Şi Isaia (zice) : «Domnul m-a trimis şi Duhul Său». în legătură cu afirmaţia : «a coborît Duhul (trimis) de Domnul

(Col. 160) şi i-a condus» [277], să nu consideri iarăşi faptul de a conduce ca pe o slujbă umilitoare, pentru că Scriptura asigură că acest

271. ***1 Cor.*** **VI, 11.**
272. ***Gal.*** **IV, 6.**
273. **Ps. XIII, 30.**
274. ***II Cor.*** **V, 17.**
275. ***Fapte*** **X, 20.**
276. ***Fapte*** **XIII, 2.**
277. ***Isala*** **XLVIII, 26; LXIII, 14.**

(fapt) este lucrul lui Dumnezeu. «Ai condus, zice, ca pe oi pe poporul tău» [278]. Şi: «Cel ce ai condus pe Iosif ca pe o oaie» [27fl]. Şi: «i-a condus (doar) cu speranţa şi nu s-au temut» [280]. Astfel, cînd auzi că «(atunci) cînd va veni Mîngîietorul, Acela vă va aminti şi vă va conduce la tot adevărul» [281], să înţelegi acţiunea de a conduce după cum ai fost învăţat şi să nu-i alterezi sensul.

«Dar, zice (adversarul), se roagă (lui Dumnezeu) pentru noi» [282], încît, pe cît de inferior este cel ce se roagă faţă de binefăcătorul său, tot pe atît este şi Duhul faţă de Dumnezeu, după vrednicie. Dar tu n-ai auzit şi despre (Fiul) Unul-Născut că şade de-a dreapta lui Dumnezeu şi se roagă pentru noi ? [283] «Nu întristaţi pe Duhul Sfînt» [284]. Ascultaţi ce zice Ştefan, primul dintre martiri, pe cînd mustră poporul de neascultare şi nesupunere : «Voi totdeauna staţi împotriva Duhului Sfînt» [285]. Şi Isaia : «Au mîniat pe Duhul Sfînt şi le-a devenit duşman» [286]. Şi în alt loc (al Scripturii) : «Casa lui Iacob a mîniat pe Duhul Domnului» [287]. Las în seama cititorilor să aprecieze dacă aceste (cuvinte) sugerează (sau) nu o putere suverană. Cînd auzim (toate) acestea ce trebuie să socotim : pă (Duhul)

este instrument şi supus, de aceeaşi cinste cu creaturile şi rob ca şi noi, sau că trebuie socotit de către dreptcredincioşi drept foarte mare greşeală chiar şi faptul de a spune această blasfemie ? Numeşti pe Duhul rob ?». Dar robul, zice Domnul, nu ştie ce face domnul său [288], pe cînd «Duhul cunoaşte pe cele ale lui Dumnezeu, după cum cunoaşte duhul omului, pe cele din om» [289].

XX

Către cei care zic că Duhul (nu trebuie aşezat) nici ln rîndul robilor, nici ln rîndul stăpînilor, ci ln rîndul celor liberi

«(Duhul), zic ei, nu este nici rob, nici stăpîn, ci liber». O, ce nesimțire, ce îndrăzneală (vădesc) cei ce afirmă acestea ! Ce să deplîng mai întîi, prostia sau blasfemia ? Ei calcă în picioare dogmele teologiei (fo-losindu-se) de exemple (scoase din realitățile) omeneşti şi încearcă să

aplice naturii divine (însuşiri după) obiceiul **de** aici — unde demnitățile sînt diferite — fără să se

278. ***Ps.*** **LXXVI, 21.**
279. ***Ps.*** **LXXIX.**
280. ***Pa.*** **LXXVII, 53.**
261. ***Ioan*** **XIV, 26 j XVI, 13**
282. ***Rom.*** **VIII, 26.**
283. ***Rom.*** **VIII, 34.**
284. ***Efes.*** **IV, 30.**
285. ***Fapte.*** **VII, 51.**
286. ***Isaia*** **LXIII, 10.**
287. M/h. II, 7.
288. Ioan XV, 15.
289. / Cor. II, 11.

glndească că între oameni nimeni nu este rob din fire. Pentru că, fie au fost duşi în robie cu forța,

(Col. **161)** ca prizonieri, fie au fost robiți datorită sărăciei, ca egiptenii de către Faraon, fie au ajuns robi ca urmare a unei dispoziții a părinților, (în virtutea căreia) copiii răi au fost condamnați să slujească celor cuminți şi buni. Această (hotărîre) ar numi-o un judecător drept al iaptelor nu condamnare, ci binefacere, întrucît, pentru cel lipsit de minte şi pentru cel ce nu are în sine pe stăpînul firesc (al actelor sale), este mai de folos să devină proprietatea altuia ,• pentru că fiind condus **de** rațiunea celui ce-**1** stăpîneşte, este asemenea unui car luat în seamă **ele** vizitiu şi asemenea unei corăbii care are cîrmaci la cîrmă. Pentru acest motiv Iacob, prin binecuvîntarea tatălui (său a devenit) stăpîn al lui Esau, pentru ca fiul cel neînțelept să primească, chiar şi împotriva voinței sale, binefacerile celui înțelept, (să fie condus), pentru că mintea proprie nu-i este conducător [290]. «Şi Canaan, copilul, a fost sortit să tic slugă fraților săi» [291]. (A devenit rob) pentru că n-a fost învățat virtutea, dat fiindcă tatăl său Ham a fost fără minte. în felul acesta au ajuns unii sclavi. Liberi sînt cei care au evitat sărăcia, războiul şi cei ce n-au avut nevoie de tutela altora. încît, chiar dacă unul se zice stă-ptn, iar altul slugă, (noi) toți, datorită cinstei egale cu care am fost Înzestrați şi faptului că sîntem posesiuni ale celui ce ne-a creat, sîntem toveirăşi de robie. Acolo (în cer) ce poți să sustragi robiei? Toate se pleacă lui Dumnezeu şi îi dau ca unui stăpîn cinstea cuvenită şi slava ce îi revine Creatorului. «Fiul slăveşte pe tatăl său şi robul pe stăpînul său» [2fl2]. Dintre acestea două, Dumnezeu pretinde neapărat una. «Pentru că zice, dacă Eu sînt Tată, unde este slava Mea ? Şi dacă sînt Domn, unde este frica Mea ?» [293]. Desigur, viața ar fi mai nenorocită decît toate (celelalte), dacă

nu s-ar afla sub supravegherea Stăpînului. Deci, pe cine numeşti liber ? Pe cel ce nu este condus, dar nici nu este capabil să stfipînească pe altul ? Printre creaturi nu există o asemenea fiinţă, iar a glnrli cineva aşa ceva în legătură cu Duhul, este — de bună seamă — o impietate. Prin urmare, dacă a fost creat, trebuie socotit asemenea creaturilor. «Pentru că, zice (Psalmistul), toate (creaturile) sînt slujitoare Ţie - [294], iar dacă este mai presus de cele create, este părtaş la domnie.

290. fac. XXVII, 29—40.
291. *Fac.* IX, 25—27.
292. Mal. I, G.
2(i:i. *Mal.* I, G.
291. *I's.* CXVIII, 91.

XXI

Mărturii (scoase) din Scriptură (din care rezultă că) Duhul este numit Domn

(Col. 164). Şi de ce trebuie să ne luptăm cu (argumente) de ordin inferior şi să obţinem victoria prin cuvînt, cînd putem să demonstrăm că strălucirea slavei (Duhului) este mai presus de orice cuvînt, invocînd (argumente) de ordin superior ? Desigur, dacă ne vom referi la cele ce ne-a învăţat Scriptura, fiecare dintre adversarii Duhului va vocifera cu violenţă şi astupîndu-şi urechile va apuca pietre şi ceea ce va găsi la în-demînă şi va arunca asupra noastră. însă nu trebuie preferată adevărului siguranţa personală. La Apostolul (Pavel) vom găsi (această urare) : «Domnul să îndrepteze inimile voastre spre dragostea lui Dumnezeu şi să vă întărească să suportaţi necazuri pentru Hristos» [295].

Cine este Domnul care conduce la iubirea lui Dumnezeu şi la răbdarea necazurilor pentru Hristos? Să răspundă cei ce fac din Duhul un rob. Pentru' că dacă s-ar fi referit la Dumnezeu-Tatăl, de bună seamă că âr fi zis : Domnul să vă conducă la iubirea Sa. Iar dacă s-ar fi referit lă Fiul (ar fi zis) : Să vă conducă la răbdarea Lui. Să cerceteze, deci, ce altă persoană este vrednică a fi cinstită cu numele de Domnul. Asemeni acestuia se află altundeva textul : «Domnul să vă facă să creşteţi tot mai mult în dragoste unii faţă de alţii, cum (facem) şi noi faţă de voi, să vă întărească inimile neprihănite în sfinţenie, înaintea lui Dumnezeu şi' Tatăl nostru, la venirea Domnului nostru Iisus Hristos împreună cu toţi sfinţii Săi» [296]. Cărui Domn se roagă să întărească inimile credincioşilor din Tesalonic, încît să se prezinte ei curaţi şi sfinţi înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl nostru la venirea Domnului ? Să ne răspundă aceştia, care pun pe Duhul pe aceeaşi treaptă cu îngerii, care sînt trimişi să împlinească diferite slujbe. însă nu au (ce să răspundă). De aceea, să asculte şi alt text în care Duhul este numit în mod clar «Domn». «Iar Domnul, zice (Apostolul), este Duh», şi în continuare : «Ca de la Duhul, ca de la Domnul» [297]. Şi pentru a nu lăsa nici un pretext de contradicţie, voi cita cuvîntul însuşi al Apostolului : «Pentru că pînă astăzi aceeaşi mahramă rămîne neridicată cînd se citeşte Vechiul Testament, şi numai în Hristos este dată la o parte. Cînd însă (cineva) se întoarce la Domnul,

(Col. 165) mahrama este dată la o parte (pentru el). Iar Domnul este Duhul» s*[8]. Ce sens are aceasta ? Că cel ce stăruie asupra sensului obiş-

***295. II Tes.* III, 5.**
296. / *Tes.* III, 12—13.
297. *II Cor.* III, 17—18.
298. 7/ Cor. III, 14 şi 16—17.

nuit al literei (Vechiului Testament) şl se ocupă de dispoziţiile Juridice, se aseamănă unul (om) care şl-a acoperit inima cu un văl. Suferă aceasta pentru că nu ştie că odată cu venirea lui Hristos observarea ad-litteram a legii a fost abrogată, că tipurile au devenit adevăr. Lămpile pălesc în prezenţa soarelui; la fel şi legea încetează şi profeţiile amuţesc cînd se arată Adevărul. Cel care a reuşit să pătrundă adîncul sensului legii şi, Indepărtînd ca pe un văl obscuritatea ei, să ajungă la cele tainice, a Imitat pe Moise — care, pe cînd vorbea cu Dumnezeu, îşi scotea mahrama [299] — şi a trecut de la literă la Duh. Astfel mahramei de pe faţa Iul Moise îi corespunde obscuritatea prescripţiilor legii, iar întoarcerii la Domnul (îi corespunde) contemplarea duhovnicească. Deci, acela care, pe cînd citeşte legea, nu se opreşte la literă şi vine către Domnul (aici Domnul este numit Duh), devine asemenea lui Moise, care avea faţa slăvită de cînd i S-a arătat Dumnezeu. Căci după cum (lucrurile) aflate în preajma culorilor strălucitoare se colorează şi ele de la coloritul care le scaldă, la fel şi cel care priveşte cu ochii curaţi către Duhul — datorită slavei Aceluia — se transformă devenind mai luminos, pentru că adevărul Duhului îi luminează inima ca o lumină. Aceasta înseamnă spusa «este transformat de slava Duhului (care devine) slava sa proprie» [30]°. (Această slavă) nu este puţină, ci este pe măsura posibilităţilor celui luminat de Duhul. Nu te ruşinezi, omule, de Apostolul care zice că templul Iui Dumnezeu sînteţi şi Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi ?» [301]. Oare a fost cinstită vreodată locuinţa robului cu numele de templu ? Nu cumva cugetă ceea ce nu se cuvine cei ce socotesc Scriptura ca inspirată de Dumnezeu, pentru că a fost compusă sub inspiraţia Sfîntului Duh?

XXII

Dovadă a comuniunii după fire a Duhului cu Tatăl şi cu Fiul (scoasă) din faptul că este la fel de greu (ca şi Aceştia) de contemplat

Superioritatea firii Duhului iese în evidenţă nu numai din faptul că are aceleaşi denumiri şi este părtaş la acţiunile Tatălui şi ale Fiului, ci şi din faptul că este la fel de greu de contemplat. Pentru că, cele ce Domnul spune despre Tatăl şi despre Fiul, ca fiind mai presus de mintea omenească, aceleaşi zice şi despre Duhul. «Părinte drepte, lumea nu Te-a cunoscut» [302]. Aici prin (cuvîntul) «lume» nu înţelege universul alcătuit din cer şi pămînt, ci vieţuitoarele acestea trecătoare, care sînt su-

299. le?. XXXIV, 34
300. // *Cor.* III, 18.
301. I *Cor.* III. 16.
302. *Ioan* XVII, 21.

puse **la nesfîrşite transformări. Vorbind despre Sine, (Domnul) zice : «încă puţin şi lumea nu Mă va** mai **vedea,** însă **voi Mă vedeţi» [303]. Aici iarăşi numeşte «lume»** pe **cei** care sînt ataşaţi **vieţii** materiale **şi trupeşti,** pe **cei** care acceptă adevărul numai (dacă îl văd) cu ochii **(lor trupeşti).** Aceştia, datorită necredinţei în înviere, nu aveau să vadă **cu** ochii inimii pe Domnul nostru. Exact aceleaşi (lucruri) a spus şi despre **Duhul**: «Duhul adevărului, zice, pe care lumea nu-L poate primi, pentru **că** nu-L vede, nici nu-L cunoaşte. Voi însă îl cunoaşteţi pentru că ră-mîne la voi» [m].

Omul trupesc, fiindcă nu are cugetul exersat cu contemplarea sau, **mai** degrabă pentru că este afundat ca în noroi în cugetări trupeşti, nu **poate** să privească spre lumina spirituală a adevărului. De aceea, «**lu**mea», adică oamenii robiţi pornirilor trupeşti, nu primesc harul Duhului, după cum ochiul bolnav (nu suportă) raza soarelui. Insă ucenicilor — de curăţenia vieţii cărora Domnul însuşi dă mărturie — le recunoaşte deja **de** acum capacitatea de a contempla pe Duhul. «Pentru că, zice,

voi deja sînteţi curaţi din cauza cuvîntului pe care vi l-am vorbit» [s05]. «De aceea, lumea nu-L poate primi (pe Duhul) pentru că nu-L vede. Voi, însă, ll cunoaşteţi, pentru că locuieşte întru voi» [306]. Acelaşi lucru zice şi Isaia : «Cel ce a întărit pămîntul şi cele de pe el, Cel ce dă suflare poporului **(ce** trăieşte) pe el şi pe Duhul celor ce îl disprețuiesc» [3m]. Pentru **că** cei care trec peste cele pămînteşti şi se ridică deasupra lor au fost socotiţi vrednici de darul Sfîntului Duh. Prin urmare, cum trebuie să-L socotim şi cum să-L cinstim după cuviinţă pe Cel pe Care lumea nu-L încape şi numai sfinţii îl contemplă, datorită curăţiei inimii lor ?

XXIII

A enumera atributele Duhului înseamnă a-L slăvi

Se crede că fiecare dintre îngeri [308] se află într-un anume loc. Pen**tru** că îngerul care s-a prezentat lui Corneliu nu era în acelaşi timp şi lîngă Filip [309], nici cel ce se întreţinea cu Zaharia la jertfelnic [310] nu se afla în acelaşi timp în cer, la locul său. Din contră, despre Duhul se crede că a lucrat simultan în Avacum şi în Daniil

303. ***Ioan*** **XIV, 19.**
304. ***Ioan*** **XIV, 17.**
305. ***Ioan*** **XV, 3.**
306. ***Ioan*** **XIV, 17.**
307. Isaia XLII, 5.
308. In cazul de fată prin «celellate puteri» înţelege pe îngeri.
309. ***Fapte*** **VIII, 26; X, 3.**
310. ***Luca*** **I, 11.**

(Col. 169) pe cînd se afla în Babilon [311], că a fost alături de Ieremia la cascadă[312] şi cu Iezechiel la (rîul) Chobar[313]. «Pentru că Duhul Domnului a umplut lumea» [314] (zice înțeleptul Solomon), iar psalmistul exclamă : «Unde să mă ascund de Duhul Tău şi de fața Ta unde să fug ?» [315]. Şi profetul (adaugă) : «Pentru că Eu sînt cu voi, zice Domnul, şi Duhul Meu S-a sălăşluit în mijlocul vostru» [316]. Deci, pe Cel ce este pretutindeni şi împreună cu Dumnezeu, de ce natură se cuvine a-L socoti ? (De natura Celui care) cuprinde toate sau (de natura celui care este) limitat la anumite locuri, aşa cum am văzut că este (natura) îngerilor ? Cine ar putea să spună (aceasta) ? Prin urmare, pe Cel divin după fire, necuprins după mărime şi puternic în lucrări, să nu-L preamărim ? Să nu-L slăvim ? Eu socotesc că a-L slăvi nu înseamnă nimic altceva decît a enumera atributele Lui minunate. încît, dacă ne vor porunci să nu amintim de bunurile primite de la El, în tot cazul, expunerea atributelor Lui echivalează cu cea mai mare slavă.

Pentru că nici pe Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, nici pe Fiul Său Unul-Născut nu putem altfel să-L slăvim, decît numai enumerîndu-Le, după puterea noastră, faptele minunate.

XXIV

Prin compararea cu creaturile cărora li se aduce slavă se combate nesăbuirea celor ce nu slăvesc pe Duhul

Apoi, orice om este încununat cu slavă şi cu cinste[317], iar slavă, cinste şi pace se promite oricui face binele [318]. Există şi o slavă aparte a lui Israil : «A lor, zice (Apostolul) este înfierea, slava şi închinarea» [319]. Psalmistul vorbeşte şi despre o slavă a sa (cînd afirmă) : «Cînd slava mea îți va cînta» [320] şi : «Ridică-te slava mea» [321]. După Apostolul (Pavel) există o slavă a soarelui, a lunii şi a stelelor [322], iar (darea legii care s-a făcut) slujitoare a condamnării (a avut loc) în slavă [323]. Deci, atîtea (ființe şi lucruri) fiind slăvite, tu vrei ca dintre toate numai Duhul să nu fie slăvit, cînd (Apostolul) zice că slujirea Duhului se face în slavă? Pentru ce Duhul nu este vrednic a fi slăvit,

311. ***Dan.*** **XIV, 33.**
312. ***Ier.*** **XX, 2.**
313. ***Iez.*** **I, 1.**
314. ***Înț. Sol.*** **I, 7.**
315. Ps. XLVIII, 7.
316. ***Agheu*** **II, 4—5.**
317. ***Ps.*** **VIII, 6.**
318. ***Rom.*** **II, 10.**
319. ***Rom.*** **IX, 4.**
320. ***Ps.*** **XXIX, 13.**
321. Ps. XVII, 2.
322. ***I Cor.*** **XV, 41.**
323. ***II Cor.*** **III, 8.**

(Col. 172) cînd, după Psalmist, mare este slava dreptului? [324] Nu ți se pare că prin aceste cuvinte te afli în situația de a atrage asupră-ți păcatul care nu se iartă ?[325] Dacă omul, care se mîntuieşte prin faptele dreptății, slăveşte încă şi pe cei care se tem de Domnul, cu atît mai mult nu trebuie să lipsim pe Duhul de slava ce I se cuvine. «Fie slăvit, zic (adversarii), dar nu împreună cu Tatăl şi cu Fiul». Şi ce rațiune are faptul de a imagina alt loc pentru Duhul, îndată ce au părăsit pe cel rînduit de Domnul şi să-L lipsim de părtăşia la slavă pe Cel care pretutindeni este unit cu

divinitatea : la mărturisirea credinței, la botezul izbăvirii, la săvîrşirea minunilor, locuind în sfinți şi (împărțind) harismele celor ce I se supun ?

Pentru că absolut nici un dar nu ajunge la creaturi fără (ajutorul) Duhului, şi nici măcar un cuvînt nu sînt în stare să spună (Apostolii) cînd se apără (în procesul care li se face) pentru Hristos, dacă nu sînt întăriți de Duhul, după cum am fost învățați în Evanghelie de Domnul şi Mîntuitorul nostru [3Z6]. Nu ştiu dacă cineva (dintre cei care sînt) părtaşi ai Duhului Sfînt va fi de acord să trecem cu vederea toate acestea şi ui-tînd părtăşia întru toate a (Duhului), să-L separăm de Tatăl şi de Fiul. Deci, unde să-L rînduim ? împreună cu creaturile ? Dar, întreaga creatură (zice Scriptura) este sclavă, pe cînd Duhul eliberează. «Pentru că unde este Duhul Domnului acolo este libertatea» [327]. Deşi aş putea aduce multe (argumente) pentru a demonstra că nu se cuvine a număra pe Duhul Sfînt printre creaturi, voi amîna pentru altă dată această discuție. Pentru că, dacă am aduce propriile noastre argumente şi am combate (argumentele) invocate de adversari — după cum importanța problemei o impune —- va fi nevoie (să ținem) discursuri lungi, şi extensiunea cărții ar obosi pe cititori. De aceea, lăsînd această problemă (pentru o abordare ulterioară), să revenim la cele de care ne preocupăm.

Să examinăm pe fiecare în parte. (Duhul) este bun din fire, după cum şi Tatăl este bun şi Fiul este bun. Creatura, din contră, participă la bunătate, alegînd binele. (Duhul) cunoaşte adîncurile lui Dumnezeu [328], pe cînd creatura cunoaşte pe cele de negrăit prin mijlocirea Du-

nului. (Duhul) este creator al vieții, împreună cu Dumnezeu (Tatăl), Cel care pe toate le însufleţeşte,

324. ***Ps. XX,*** **6.**
325. ***Matei*** **XII, 31.**
326. Matei X, 19—20 ; *Luca* XII, 11—12.
327. ***II*** **Cor. III, 17.**
328. / Cor. II, 10.

şl cu Fiul, Care dă viață. «Căci, zice (Apostolul), Cel ce a înviat pe Hristos din morți va însufleți şi trupurile noastre muritoare,

(Col. 173) prin Duhul Său, Care locuieşte în voi» [329]. Iar (Domnul) zice : «Oile Mele ascultă glasul Meu şi Eu le dau viață veşnică» [330]. Dar şi Duhul face viu, zice (în altă parte) [M1]. Şi (Pavel) zice din nou : «Duhul este viața spre îndreptarea (voastră)» [33z]. Şi Domnul mărturiseşte că «Duhul este Cel care face viu şi că trupul nu foloseşte la nimic» [333]. Deci, (avînd în vedere toate acestea), cum o să socotim pe Duhul străin de puterea care dă viață şi să-L rînduim între creaturile care au nevoie de viață ? Cine este atît de răutăcios, cine este atît de lipsit de darul ceresc şi de necunoscător al cuvintelor lui Dumnezeu, cine este atît de lipsit de speranțele veşnice încît să pună pe aceeaşi treaptă pe Duhul cu creatura şi să-L despartă de divinitate ?

«Nouă, zice (adversarul), ni se dă Duhul de către Dumnezeu, ca dar. Or, de bună seamă, darului nu i se dau aceleaşi onoruri ca Aceluia care a făcut darul». într-adevăr, Duhul este dar al lui Dumnezeu, însă este dar care dă viață. «Pentru că, zice (Apostolul), legea Duhului vieții ne-a eliberat»[334]. Şi este dar care dă putere: «Pentru că (zice Mîntuitorul), veți lua putere cînd va veni

329. ***Rom.*** **VIII, 11.**
330. ***Ioan*** **X, 27—28.**
331. ***Ioan*** **VI, 63.**
332. Rom. VIII, 10
333. Ioan VI, 63.
334. Rom. VIII, 2.
335. ***Fapte*** **I, 8.**
336. Rom. VIII, 32
337. ***I Cor.*** **II, 12.**
338. Gal. IV, 6.

Duhul Sfînt peste voi» [335]. Oare, pentru acest (motiv) trebuie disprețuit ? N-a dăruit Dumnezeu şi pe Fiul Său ? (El, zice Apostolul Pavel), Care n-a cruțat nici pe Fiul Său, ci L-a dăruit pentru noi toți, nu ne va dărui împreună cu El toate (bunurile) ?» [336]. Şi în alt loc : «pentru ca să cunoaştem cele dăruite nouă de Dumnezeu» [337], înțelegînd prin aceasta taina întrupării. Nu au întrecut cei ce susțin acestea chiar şi nerecunoştința iudeilor, luînd marea bunătate (a lui Dumnezeu) drept motiv de blasfemie ? Ei disprețuiesc pe Duhul care ne dă îndrăzneală să numim pe Dumnezeu Tatăl nostru. Pentru că, de aceea a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre care strigă : Ava, adică Tată [338], pentru ca să devină glas al Duhului, glas al celor care L-au primit.

XXV

***Scriptura foloseşte prepoziția*[339] ev *(în) locul prepoziției* ouv *(împreună). In acelaşi timp (se demonstrează) că conjuncția* xal *(şi) are şi sensul prepoziției* ouv (împreuna)

Cum se face, zice (adversarul), că Scriptura nu zice nicăieri că Duhul este slăvit împreună cu Tatăl şi cu Fiul, ci, evitînd cu grijă să spună «împreună cu Duhul», a preferat pretutindeni, ca mai adecvată în doxo-logii, expresia «în el» ? Eu însumi nu aş zice că prepoziția **(ev)** «în»-prezintă un sens care cinsteşte mai puțin ,- din contră, dacă este înțeleasă corect, ridică mintea la înălțime foarte mare. De altfel, am remarcat că este adesea folosită (în Scriptură) în locul prepoziției (<juv) «împreună». Ca în (textul) : «Voi intra în casa Ta «în» olocauste» [m],

(Col. 176) în loc de «împreună» cu olocauste. «Şi i-a scos în argint şi în aur» [34t], adică împreună cu argint şi cu aur. Şi textul : «Nu vei ieşi «în» puterile noastre» [342], în loc de «împreună cu» puterile noastre şi mii de asemenea (texte). însă, cu deosebită plăcere (aş vrea) să aflu de la noua înțelepciune, în ce fel de doxologie a compus apostolul cu prepoziția **(ev)** «în» după regula pe care aceştia acum o formulează ca (venind) din Scriptură. Pentru că nicăieri n-am aflat zicîndu-se : «Ție (Tatălui) se cuvine cinstea şi mărirea prin Fiul Tău Unul-Născut, în Duhul Sfînt», (formulă) care le este mai familiară, să zic aşa, decît însăşi respirația. Pe fiecare dintre aceste (prepoziții) o putem găsi separat, dar nu pot fi arătate (toate) nicăieri în această ordine. Dacă (adversarii) arată minuțiozitate în (cercetarea documentelor) scrise, să arate de unde au luat (ceea ce susțin). Iar dacă acceptă un obicei, nici pe noi să nu ne împiedice (să facem acelaşi lucru).

Noi folosim ambele expresii pentru că ambele sînt folosite de către credincioşi. Sîntem convinşi că prin ambele expresii se aduce aceeaşi slavă Duhului, iar cei care denaturează adevărul sînt aduşi la tăcere mai degrabă prin acest cuvînt (înțeleg prepoziția **(oov),** căreia aceştia acum i se împotrivesc), luat în locul conjuncției (xal) «şi». Pentru că este egal a zice : «Pavel şi Silvan şi Timotei» [343] şi «Pavel, împreună cu Silvan şi cu Timotei», întrucît legătura numelor la fel se realizează prin ambele expresii. Deci, dacă Domnul a zis : «Pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfîntul Duh», iar eu aş zice : «Pe Tatăl şi pe Fiul, împreună cu Sfîn

339. Pentru termenii conjuncție, prepoziție şi particulă foloseşte fără prea mult discernămînt corespondenții din limba greacă : cuXAaSiî, pij(ia,Sexțipa<ji<:, pijaic.
340. *Ps.* LXV, 13.
341. Ps. XIV, 37.
342. *Ps.* XLIII, 10.
343. / *Tes.* I, 1.

tul Duh», (aceasta inseumno) cit am spus altceva, în ceea ce priveşte puterea ? Pentru legarea numelor cu conjuncţia «şi» (avem) multe mir-lurii. «Ciici, zice (Pavel), harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu şi împărtăşirea Sfîntului Duh» [344]. Şi în altă part" : <>\'t"i rog prin Domnul nostru Iisus Hristos şi prin dragostea Duhului» """*. Deci, dacă în locul (conjuncţiei) «şi» ne-am folosit de prepoziţia (aov) «împreună», ce diferenţă am făcut? Eu nu văd (deosebirea), afară numai dac ă cineva, (urmînd legilor) reci ale gramaticii, preferă conjuncţia ca termen care sugerează o unitate mai strînsă şi respinge prepoziţia, ca neavînd aceeaşi putere. Dar, dacă ar trebui să dăm seama de acestea, poate că nu am avea nevoie de un discurs prea lung pentru a ne apăra.

(Col. 177). Aceştia, însă, nu vorbesc (cu adevărat) despre vorbe, nici despre sensul acesteia sau al acelei expresii, ci despre lucruri care se deosebesc foarte mult ca putere şi ca realitate. Din această cauză, şi pentru faptul că credincioşii folosesc fără discernămînt aceste vorbe, aceştia încearcă să impună pe unele, iar pe altele să le îndepărteze din Biserică. Eu, însă, deşi cu cele cîte am spus am arătat folosul (prepoziţiei) (aov), voi arăta şi motivul pentru care părinţii noştri, încă de timpuriu, au folosit această prepoziţie. Pentru că, în afară de faptul că prepoziţia (ouv) răstoarnă cu aceeaşi putere ca şi conjuncţia (xai) rătăcirea lui Sabelie [345a], stabileşte ca şi aceea deosebirea persoanelor, cum ■este cazul în textele : «Eu şi Tatăl vom veni» [346] şi «Eu şi Tatăl una sîntem» [347] ; pe deasupra atestă fără tăgadă comuniunea veşnică şi unitatea fără sfîrşit (a persoanelor). Pentru că, cel ce zice că Fiul este «împreună cu Tatăl», a exprimat (două lucruri) : deosebirea ipostaselor şi comuniunea lor. Acest lucru îl poate vedea cineva şi în (relaţiile) omeneşti. Conjuncţia (xal) indică, oarecum, şi comuniunea. De exemplu : «Pavel şi Timotei au navigat către Macedonia, iar Tihic şi Onisim au fost trimişi la Colose». Din aceste (afirmaţii) reiese că au săvîrşit acelaşi lucru. Insă, dacă auzim că au navigat împreună şi au fost trimişi împreună, sîntem informaţi că ei au împlinit în colaborare acţiunea. în felul acesta este nimicit Sabelie şi odată cu el ereticii diametral opuşi (lui). înţeleg pe cei care, prin intervale de timp, separă pe Fiul şi pe Sfîntul Duh de Tatăl. Prepoziţia (aov) se deosebeşte de prepoziţia (ev) prin faptul că pe cînd prepoziţia (ouv) indică relaţia de comuniune dintre cei care se află în comuniune, ca do oxomplu, relaţia în care so află cei care navighează împreună, locuiesc împreună sau (într-un cuvînt) săvîrşesc ceva în comun, prepoziţia **(ev)** indică relaţia dintre (oameni) şi obiectul în care se află atunci cînd s-a'săvîrşit ceva. Cînd auzim că «navighează» şi «locuiesc» ne şi gîndim la corabie şi la casă. în limbajul obişnuit, aceasta este deosebirea dintre aceste (prepoziţii), dar ea poate fi găsită ca şi mai mare de către cei sîrguincioşi. Eu însă nu am timp să mă ocup de particule. Deci, fiindcă s-a demonstrat că prepoziţia (ouv) redă foarte semnificativ ideea de unitate, încheiaţi cu ea legămînt, dacă voiţi, şi încetaţi războiul implacabil şi

344. ***II Cor.*** **XIII, 13.**
345. ***Rom.*** **XV, 30.**
345 a. Voind să salveze cu orice preţ realitatea şi unitatea persoanelor Sfintei Treimi, Sabelie a căzut în greşeala de a afirma că unul este Dumnezeu, care S-a" manifestat in decursul timpului, mai întîi ca Tată, apoi ca Fiu, apoi ca Duh Sfînt. El tlnen unitatea firii, însă desfiinţa Treimea ipostaselor.
346. focm XIV, 23.
'M7. Ioan **X, 30.**

penibil (dus) împotriva ei. însă, cu toate că prepoziţia are un sens atît de semnificativ, dacă

(Col. 180) place cuiva să lege numele şi să-L slăvească pe Domnul folosind conjuncţia (xal) după exemplul celor relatate în Evanghelia referitoare la botez : «Pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfîntul Duh», fie şi aşa nimeni nu va face obiecţii. Acestea fiind zise, dacă vi se pare (necesar), hai să

depunem (armele). Dar, (ți-ai găsit) ; ar prefera să li se taie limba decît să accepte această expresie. Prin urmare, aceasta este chestiunea care a dat naştere războiului penibil şi implacabil (dus) împotriva noastră. Ei zic : să aducem mărire lui Dumnezeu «în Duhul Sfînt», iar nu «şi Duhului» ; apoi, din tot sufletul, atribuie (prepoziției) **(ev)** sens care umileşte pe Duhul. De aceea, nu este fără importanță să vorbesc mai pe larg despre aceasta. Cunoscînd (argumentele) noastre, sînt sigur că vor respinge (prepoziția) ca trădătoare, ca pe una care trece în tabăra celor care aduc slavă Duhului.

XXVI

Diversele sensuri ale prepoziției **(ev)** *sînt aplicabile şi Duhului*

Cînd am cercetat problema am ajuns la concluzia că, deşi prepoziția **ev** este mică şi simplă, are multe şi diverse sensuri. Cîte sensuri se dau prepoziției **ev** tot atîtea se folosesc şi în legătură cu Duhul. Se spune că forma este «în materie», puterea «în» cel ce o primeşte şi obiceiul «în» cel care îl are, şi multe altele. întrucît Sfîntul Duh este puterea care desăvîrşeşte ființele raționale, are rolul de «formă». Pentru că acela care nu mai trăieşte după trup, ci, condus de Duhul lui Dumnezeu, devine al lui Dumnezeu şi se face asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu, se numeşte duhovnicesc. Şi ceea ce este la ochiul sănătos puterea de a vedea, acelaşi lucru este lucrarea Duhului în sufletul curat. De aceea, Pavel urează efesenilor ca ochii lor să fie luminați cu Duhul înțelepciunii[348]. Şi ceea ce este meseria pentru cel ce a deprins-o,

348. ***Efes.*** **I, 17—18.**

acelaşi lucru este şi harul Duhului pentru cel ce l-a primit: este totdeauna prezent în **el, chiar dacă nu lucrează continuu. După cum meseria este deținută virtual de meseriaş, (chiar dacă n-o practică) şi** de**vine realitate** atunci cînd **se** acționează după **legile ei, la fel şi** Duhul : există totdeauna în cei vrednici, însă lucrează doar **la** nevoie (făcîn-**du-şi** vizibilă prezența) prin profeții, vindecări sau alte lucrări minunate, In felul în care sănătatea şi căldura rezidă în trup, în acelaşi fel Duhul rezidă în suflet; nu rămîne în cei care — datorită instabilității caracterului lor — resping cu uşurință harul pe care l-au primit, (în cei care) se aseamănă lui Saul

(Col. 181) şi celor 70 de bătrîni ai fiilor lui Israil, în afară de Eldad **şi Medad — pentru** că dintre toți numai în aceştia se pare că a rămas Duhul — şi, într-un cuvînt (nu rămîne) în oricare se aseamănă acestora prin preferințe. Şi, după cum cuvîntul se află în suflet, sub formă de gînd şi este exprimat cu (ajutorul) limbii, sub aceeaşi formă se află **şi** Duhul Sfînt (în noi) cînd strigă în inimile noastre — de acord cu duhul nostru — «Ava, Părinte» [349], cînd vorbeşte în locul nostru — aşa cum s-a spus — că : «Nu sînteți voi cei care vorbiți, ci Duhul Tatălui **este Cel** care vorbeşte prin voi» [350]. Apoi, Duhul este conceput ca tota**litate** (care însumează) părțile, în momentul împărțirii harismelor. Pen**tru că** (noi) toți sîntem mădulare, unii altora, însă «avem harisme di**ferite,** după harul lui Dumnezeu cel dat nouă» [S51]. De aceea, «Nu poate ochiul **să zică** mîinii :,n-am nevoie de tine, nici capul picioarelor : n-am nevoie **de** voi» [352]. Toate membrele alcătuiesc împreună trupul lui Hristos, în unitatea Duhului şi îşi trimit reciproc folosul (obținut) din harisme. Pentru **,că** Dumnezeu a pus mădularele în trup, pe fiecare dintre ele cum **a** voit. Membrele se îngrijesc de binele comun, dat fiind că între **ele există** simpatie, în virtutea unității lor spirituale. De aceea : «dacă **suferă un** mădular, suferă toate mădularele ; iar dacă este slăvit un mădular, se bucură toate mădularele» [353]. Şi după cum părțile se unesc **într-un** tot, la fel şi noi ca persoane sîntem uniți în Duhul; pentru că **noi toți, ca** un singur trup, am fost botezați într-un singur Duh.

Deşi curios, nu este mai puțin adevărat că Duhul este numit adesea **«loc» al celor** care se sfințesc. Se va arăta, însă, că nici acest **fel** (de **a vorbi)** nu înjoseşte pe Duhul, ci din contră, II cinsteşte. Pentru că **deseori** Scriptura — pentru mai multă claritate — desemnează noțiuni **de** ordin spiritual prin nume de lucruri. Am remarcat că Psalmistul

349. ***Rom.*** **VIII, 15.**
350. ***Matei*** **X, 20.**
351. Rom. XII, 5—6; / ***COT.*** **XII, 4—11.**
352. I Cor. XII, 12.
353. / Cor. XII, 26.

zice despre Dumnezeu : «Fii mie apărător, Dumnezeule, şi loc de scăpare ca să mă mîntuieşti» [3M], iar despre Duhul zice (Scriptura) : «Iată loc lîngă mine şi stai pe piatră» [356]. (Prin cuvîntul) «loc» ce altceva se înțelege dacă nu contemplarea în Duhul, (stare) în care aflîndu-se Moise, a putut să vadă pe Dumnezeu, Care i se înfățişa în măsura în care putea fi cunoscut ? Acesta este locul propriu pentru o veritabilă adorare. Zice (Scriptura) : «Ia seama să nu aduci olocaustele tale în orice loc, ci în locul pe care îl va alege Domnul Dumnezeul tău» [356]. Care este deci olocaustul spiritual ? Este jertfa de laudă (adusă lui Dumnezeu) [357]. în care

(Col. 184) (alt) loc o aducem ? In «locul» Duhului, aşa cum spune Domnul : «Adevărații închinători se vor închina Tatălui în Duh şi adevăr» [358]. Pe acest loc văzîndu-l Iacob, a zis : «Domnul se află în acest loc» [359]. Duhul este cu adevărat locul sfinților. Iar sfinții sînt locul potrivit pentru Duhul, pentru că se oferă ca locuință lui Dumnezeu şi devin templul Lui.

(De exemplu) : După cum Pavel vorbeşte «în» Hristos (cînd zice) : «înaintea lui Dumnezeu, în Hristos vorbim» [360] şi Hristos (vorbeşte) prin Pavel, aşa cum însuşi indirect afirmă : «Ori căutați dovada că Hristos vorbeşte prin mine ?» [361], la fel (Apostolul) vorbeşte «în» Duhul despre taine, iar Duhul la rîndul Său vorbeşte prin el [362].

Despre creaturi se spune de mai multe ori şi în mai multe chipuri că au pe Duhul în ele ; însă (vorbind) despre Tatăl şi despre Fiul, este mai cucernic a zice că (Duhul) «coexistă» cu ei, şi nu că «este în» ei. într-adevăr, despre harul (primit) de la El, (har) care locuieşte în cei vrednici şi lucrează (prin ei) cele ale Duhului, bine se spune că se află în cei care îl primesc. însă, atunci cînd vorbim despre existența cea mai înainte de veci şi despre viețuirea fără încetare cu Fiul şi cu Tatăl, se cuvine (a folosi) verbe care exprimă unitatea Lor din veci. Or, despre (ființe) care există împreună, nedespărțite unele de altele, se spune la propriu că coexistă. Zicem, de exemplu, despre căldură, că există în fierul înroşit, (dar şi că) coexistă cu focul. (Zicem) despre sănătate că există în trup, iar despre viață că coexistă cu sufletul. Astfel, acolo unde unitatea este proprie (lucrurilor şi ființelor), naturală şi de

354. ***Ps.*** **XXX, 2.**
355. ***leş.*** **XXXIII, 21.**
356. ***Deut.*** **XII, 13—14.**
357. Ps. XLIX, 14.
358. ***Ioan*** **IV, 21.**
359. ***Fac.*** **XXVIII, 16.**
360. ***II Cor.*** **II, 17.**
361. ***II Cor.*** **XIII, 3**
362. / Cor. XIV, 2 şi XIV, 11.

nedespărțit, se folosește mai corect prefixul oov (con), pentru că sugerează ideea de unire inseparabilă. Insă acolo unde harul Duhului poate să vină, dar să şi dispară, pe bună dreptate se folosește verbul «a exista în», chiar dacă harul rămîne uneori fără încetare în cei care l-au primit, datorită statornicei lor înclinații către bine. încît, atunci cînd avem în vedere slava personală a Duhului, îl considerăm cu Tatăl şi cu Fiul, iar cînd ne referim la harul care lucrează în cei care l-au primit, zicem că Duhul este în noi. Şi doxologia pe care o aducem «în Duhul» nu dă mărturie despre slava Lui, ci despre slăbiciunile noastre ,• (prin aceasta) arătăm că singuri nu sîntem capabili nici laudă să aducem, că puterea noastră vine de la Duhul Sfînt, de către Care fiind întăriți, aducem mulțumirile noastre lui Dumnezeu pentru binefacerile pe care le-am primit. (Fiecare dintre noi) primește ajutorul Duhului, unul mai mult, altul mai puțin, — pe măsura curățirii de răutate — pentru a aduce jertfe de laudă lui Dumnezeu. Iată, deci, un fel

(Col. 185) de ,a aduce slavă, cu cucernicie, «în Duhul», deşi este foarte greu să afirme cineva că are în sine pe Duhul lui Dumnezeu şi că aduce slavă, fiind înțelepțit de harul Său. .Cu toate acestea, Pavel folosește expresia : «Socotesc că şi eu am pe Duhul lui Dumnezeu» [363] şi în alt loc (zice) : «Depozitul, cel bun păstrează-1 cu ajutorul Duhului Sfînt care locuiește în noi» [364]. Şi despre Daniil (s-a zis) că : «Duhul lui Dumnezeu era în el» [3G5]. (Acest lucru se poate spune despre) oricine se aseamănă acelor (oameni) după virtute.

Al doilea sens, corect şi acesta, este că după cum în Fiul vedem pe Tatăl, la fel în Duhul (vedem) pe Fiul. închinarea în Duh luminează mintea noastră. Acest lucru îl deducem din cele ce a spus (Iisus) sama-rinencei [36°]. Aceasta, amăgită de obiceiul locului, (credea) că adorarea se cuvine a se face într-un anumit loc ; Domnul a învățat-o că închinarea .trebuie să se facă în Duh şi adevăr, înțelegînd că El este adevărul. Adorînd pe Fiul, adorăm pe Cel ce este chipul lui Dumnezeu şi Tatăl; adorînd pe Duhul adorăm pe Cel ce arată în Sine divinitatea Domnului. De aceea şi în adorare Duhul Sfînt este nedespărțit de Tatăl şi de Fiul. Şi dacă te afli în afara harului Duhului, nici nu vei adora cu adevărat; iar dacă te mişti înlăuntrul Lui, cu nici un fel nu-L vei separa de Dumnezeu. Pentru că este imposibil să vadă cineva chipul lui Dumnezeu cel nevăzut, fără iluminarea Duhului. Prin iluminarea Duhului vedem strălucirea slavei lui Dumnezeu, adică pe Fiul, iar de la Fiul ne ridicăm cu mintea la Tatăl, a Cărui imagine şi pecete este Fiul.

XXVII

Cum a început a se tolosi prepoziția ouv ***(con) şi*** care ***este sensul ei. In acelaşi timp (se vorbeşte) şi despre legile nescrise ale Bisericii..***

363. ***I Cor.*** **VII, 40.**
364. **/I** ***Tim.*** **I, 14.**
365. ***Dan.*** **V, II.**
366. Ioan IV, 24.

«Deci, pentru ce, zic ei, pe cînd prepoziția lv (în) se potrivește îndeosebi Duhului şi este în stare (să exprime) toate sensurile pe care le poate avea, ați introdus această prepoziție nouă şi ziceți (oov) «împreună cu Duhul», şi nu «în Duhul Sfînt ?». Folosiți un limbaj care nu este nici necesar, nici aprobat de Biserici. Că prepoziția «în» nu este atribuită (în Sfînta Scriptură) exclusiv Duhului Sfînt şi că este atribuită în mod egal şi Tatălui şi Fiului, s-a spus mai înainte [367]. Socotesc că s-a vorbit suficient şi despre faptul că nu numai nu împuținează ceva din slava Etanului, ci (din contră) ridică mintea celor ce nu sînt în întregime pervertiți, la cea mai mare înălțime.

(Col. 188). Rămîne să spunem cum a început (să se folosească) prepoziția ouv (împreună), care sînt sensurile ei şi că nu contravine celor relatate în Scriptură.

Dintre dogmele păstrate în Biserică, pe unele le avem din învățătura scrisă, iar pe altele le-am primit din tradiția apostolilor. Ambele (foiir.e de transmitere) au aceeaşi putere pentru credință. Şi oricine are o inițiere cît de mică în chestiunile bisericeşti nu va ridica obiecții (împotriva acestei afirmații). Fiindcă, dacă am încerca să lăsăm la o parte obiceiurile (care n-au temei) scris, ca şi cînd n-ar avea mare în-serr.nătate, am greşi, păgubind Evanghelia în cele esențiale. De exemplu,, ca să amintesc de primul şi cel mai obişnuit: ce temei scris au cei care speră în numele Domnului nostru Iisus Hristos să se însemneze cu semnul crucii ? Din ce scriere am învățat să ne întoarcem spre răsărit în timpul rugăciunii ? Care dintre sfinți ne-a lăsat în scris cu-vint- Ie epiclezei, (care se rostesc) în timpul sfințirii pîinii (sfintei) Euharistii şi al potirului binecuvîntării ? Nu ne mulțumim cu acele (cuvinte),, pe care le aminteşte Apostolul sau Evanghelia (şi de aceea) înainte şi dup::. Euharistie zicem şi altele, pentru că ştim din învățătura nescrisă că eu mare putere în săvîrşirea tainei. în virtutea căror scrieri binecuvântăm apa botezului, untdelemnul ungerii,şi pe cel care se botează? Nu in virtutea tradiției (transmise) în mod tainic ? în care scriere avem terrei pentru ungerea cu untdelemn? Obiceiul de a .afunda de trei ori pe emul (care se botează) de unde îl avem ? Şi celelalte obiceiuri legate de botez, cum este lepădarea de satan şi de îngerii lui, în care scriere (îşi au temeiul) ? Nu (provin toate acestea) din învățătura părinților noştri păstrată în taină,

(Col. 189) care bine au ştiut că prin tăcere se păstrează caracterul sacru al tainelor ? De altfel, cum era posibil să fie exprimat în scris sensul acelora pe care nici să le vadă nu este permis celor neinițiați ? Oare ce a voit marele Moise cînd a dispus să nu fie accesibile tuturor toate (încăperile) templului ? [368] Celor întinați nu le-a permis să intre nici jnăcar în curțile templului. Acceptînd pe cei curați în primele curți, numai pe leviți i-a socotit vrednici să aducă jertfe lui Dumnezeu [369]. Şi după ce a rînduit că sacrificiile, olocaustele şi oricare altă slujbă să fie făcută de

367. *Capitolul* XV.

preoți, numai unuia dintre ei a permis să intre în sanctuar [37o], şi nici acestuia totdeauna, ci într-o zi a anului şi la o anumită oră, pentru ca înmărmurit de unicitatea şi neobişnuința (privelişte!) să contemple cu frică Sfînta Sfintelor [37x]. Moise, în înțelepciunea sa, ştia bine că uşor disprețuieşte cineva ceea ce este obişnuit şi accesibil, pe cînd ceea ce este depărtat şi (constituie) o raritate este considerat în mod natural foarte însemnat. în acelaşi fel, apostolii şi părinții, care au rînduit de la început cele ale Bisericii, au păstrat în taină şi în tăcere ■caracterul sacru al tainelor. Altfel, încetează să fie taină ceea ce cu uşurință poate fi aflat de oricine. Un fel de tăcere este obscuritatea de ■care se serveşte Scriptura, prin care îngreuiază înțelegerea dogmelor în folosul cititorilor. Pentru acest motiv, pe cînd (noi) toți privim spre răsărit în timpul rugăciunilor, puțini sînt aceia care ştiu că (în felul acesta)

(Col. 192) căutăm spre vechea patrie, spre paradisul pe care l-a sădit Dumnezeu în Eden, (care se afla) la răsărit [372]. Facem rugăciuni stînd în picioare, în zi de duminică, dar nu cunoaştem toți motivul. (Facem aceasta) nu numai pentru a ne reaminti prin această poziție, in ziua învierii, de harul care ni s-a dat — de faptul că am înviat împreună cu Hristos şi că trebuie să privim către cele de sus — ci şi pentru că (această zi) pare să fie chipul veacului viitor. De aceea, deşi este

368. *Num.* IV, 20.
369. *Num.* XVIII, 21—22.
370. 7eş. XXX, 10.
371. *Lev.* XVI, 2.
372. Pac. II, 8.
373. Fac. I, 5.
374. *Ps.* VI şi XI.

inceputul zilelor (săptămînii), nu a fost numită de Moise prima, ci una. «Pentru că, zice (Scriptura), s-a făcut seară şi s-a făcut dimineaţă (şi a avut loc) o zi» [373], ca şi cum aceeaşi zi avea să aibă loc de mai multe ori. Această zi este una şi în acelaşi timp a opta şi (simbolizează) pe acea cu adevărat una şi a opta zi, la care s-a referit Psalmistul în unele suprascrieri ale psalmilor [374] ; este starea care se va arăta după acest timp, ziua cea fără de sfîrşit, care nu cunoaşte seară nici a doua zi, acel veac netrecător şi fără sfîrşit. Prin urmare, Biserica îşi învaţă fiii să se roage în această zi stînd în picioare, pentru ca prin continua reamintire a vieţii celei fără de sfîrşit, să nu neglijeze (să-şi procure) merindele (necesare) în vederea mutării (la altă viaţă). Viaţa viitoare, despre care credem că va avea loc în veacul viitor, este simbolizată de toată (perioada) Cincizecimii. Căci acea zi una şi prima, înmulţită de şapte ori cu şapte, alcătuieşte perioada de şapte săptămîni sfinte ale Penticostarului. începînd cu Duminica, se reia acel ciclu de 50 de ori, sfîrşind cu Duminica. în felul acesta (această perioadă) se aseamănă veşniciei, care, ca într-o mişcare ciclică, începe de la un punct şi la acelaşi punct ajunge. Biserica ne-a învăţat că în această perioadă să facem rugăciuni stînd în picioare, pentru ca să ne ridicăm cu mintea de la cele prezente la cele viitoare. După fiecare îngenunchere ne ridicăm pentru a arăta că datorită păcatului am căzut la pă-mînt, însă datorită iubirii de oameni a Celui care ne-a creat, am fost chemaţi în cer.

(Col. 193). Nu-mi va ajunge o zi ca să vorbesc despre învăţăturile nescrise ale Bisericii. Dar le las pe celelalte [375]. Prin urmare, cînd există atîtea (învăţături) nescrise, care au atîta însemnătate pentru credinţă[376], nu ne vor permite (să folosim) un cuvînt care ne-a venit de la Părinţi, pe care noi l-am găsit menţinîndu-se în virtutea unui obicei quasi-natural, în Bisericile care păstrează dreapta credinţă, (un cuvînt) a cărui raţiune nu este mică şi nu puţin contribuie la întărirea credinţei?

S-a spus, deci, care este însemnătatea fiecăreia (dintre cele două) expresii. Se va spune acum în ce se potrivesc şi în ce diferă între ele. ı Deosebirea) nu merge pînă la contrazicere şi fiecare dintre ele contribuie, după specificul propriu, la întărirea credinţei. Prepoziţia **ev** se foloseşte îndeosebi cînd se exprimă relaţia dintre Duh şi noi, iar prepoziţia ouv, cînd se exprimă comuniunea Duhului cu Dumnezeu. De aceea, ne folosim de ambele expresii: de una, pentru a sublinia valoarea Duhului, de alta, pentru a afirma că harul Său (lucrează) în noi. Astfel, aducem slavă lui Dumnezeu «în Duhul» şi «împreună» cu Duhul. Expresia nu ne aparţine ,- ea este împrumutată din învăţătura Domnului, care (pentru noi) este regulă după care toate celelalte se reglementează. Am socotit necesar că acela care este connumărat la botez trebuie connumărat şi în credinţă. Din mărturisirea de credinţă (făcută la botez) am făcut, oarecum, începutul şi mama doxologiei. Ce să facem ? Să ne înveţe acum să nu (mai) botezăm după cum am pomenit, să nu

credem după cum am mărturisit la botez sau să nu slăvim după cum am crezut. Dar nu Încetează de a spune, într-o parte şi-n alta,

(Col. 196) că slăvirea celor două persoane ale Sfintei Treimi «împreună cu Duhul» este fără temei şi nescripturistică şi cîte (altele) asemenea. Deja s-a spus că acelaşi lucru este a zice : Slavă

375. Urmează un text confuz.

376. Noţiunea : «Credinţă» este redată prin cuvintele «taina pietăţii».

Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh şi (a zice) : Slavă Tatălui şi Fiului împreună cu Sfîntul Duh. Desigur, nimeni nu poate să şteargă conjuncţia «şi», care provine din însăşi gura Domnului, însă nimic nu ne împiedică să acceptăm prepoziţia care o echivalează, în legătură cu care am arătat în cele precedente în ce se deosebeşte şi în ce se aseamănă cu conjuncţia. Cuvîntul nostru este adeverit

şi de apostolul, care foloseşte fără deosebire pe fiecare dintre expresii. Uneori zice : «în numele Domnului» s[77], alteori, «Adunîndu-vă voi şi duhul meu împreună cu puterea Domnului Iisus» [378], socotind (că nu intervine) nici o diferenţiere de sens cînd pentru legarea între ele a substantivelor se foloseşte conjuncţia sau prepoziţia.

XXVIII

Adversarii refuză (să spună) despre Duhul ceea ce Scriptura spune despre oameni, anume că vor împăraţi împreună cu Hristos

Să vedem dacă vom afla vreo justificare la părinţii noştri în legătură cu folosirea acestei (particule). Pentru că, mai mult decît noi se află sub învinuire cei care au inaugurat acest fel de a vorbi. Scriind corintenilor, Pavel zice: «Pe cînd voi eraţi morţi în păcat şi în netă-iere împrejur, Dumnezeu v-a înviat, împreună cu Hristos» [379]. Prin urmare, pe cînd Dumnezeu a hărăzit la tot poporul şi Bisericii (întregi) viaţa «Împreună cu Hristos», Duhului (să nu I se acorde) convieţuirea «Împreună» cu Hristos? Nu este absurd să spunem că sfinţii sînt «împreună cu Hristos» — pentru că Pavel zice că plecînd din trup merge la Domnul [380] şi că după moarte este «împreună cu Hristos» [381] —, iar aceştia să nu atribuie Duhului existenţa împreună cu Hristos nici cîtă se atribuie oamenilor ? Pavel se numeşte pe sine colaborator al lui Dumnezeu în lucrarea sa de răspîndire a Evangheliei, iar dacă numim colaborator pe Duhul Sfînt, prin care Evanghelia rodeşte în toată zidirea de sub cer, sîntem acuzaţi de impietate ? (Ei) cred că viaţa celor care au nădăjduit în Domnul a fost tăinuită în Dumnezeu, «împreună cu Hristos», iar cînd Se va arăta Hristos, viaţa noastră, atunci şi aceştia se vor arăta cu El în slavă [382], însă pe Duhul vieţii, pe Cel care ne-a eliberat de sub legea păcatului [383], nu-L socotesc vrednic a fi împreună cu Hristos, nici

(Col. 197) în viaţa aceasta (în care trăim cu El) în mod tainic, nici la arătarea slavei, de care noi aşteptăm să se bucure sfinţii. Noi sîntem moştenitori ai lui Dumnezeu, împreună cu Hristos, iar pe Duhul îl dez-moştenim şi îl excludem de la comuniunea cu Dumnezeu şi cu Hris-tosul Său ? Pe

377. / ***Cor.*** **VI, 11.**
378. ***I*** **Cor. V, 4.**
379. Col. II, 13.
3H0. 1/ ***Cor.*** **V, 8.**
881. ***Flllp.*** **I, 23.**

cînd Duhul «dă mărturie, împreună cu duhul nostru, că sîntem fii ai lui Dumnezeu» [384], noi nu mărturisim în legătură cu comuniunea lui cu Dumnezeu nici ceea ce am aflat de la Domnul. Culmea rătăcirii, noi sperăm că prin credinţa în Hristos cea în Duhul vom învia împreună cu Hristos şi vom şedea împreună cu El în ceruri — după ce trupul nostru umil va fi transformat din psihic în duhovnicesc [385] —, iar despre Duhul nu zicem că va fi slăvit, nici că va sta împreună cu Hristos. Şi nu acordăm (nici unul dintre favoruri) de care credem a ne învrednici — conform promisiunii nemincinoase a Domnului — Duhului, socotind că întrec vrednicia Lui. Tu speri ca după ce vei fi răpit în nori în întîmpinarea Domnului să fii întotdeauna cu El, însă negi că Duhul va fi împreună cu Hristos ?

Mi-este ruşine să adaug şi pe celelalte : că aştepţi să fii slăvit împreună cu Hristos — «pentru că dacă pătimim împreună cu El, vom fi şi slăviţi împreună cu El» [386] —, dar nu slăveşti împreună cu Hristos pe Duhul sfinţeniei, ca şi cînd n-ar fi vrednic nici măcar de aceleaşi onoruri pe care le primeşti tu. Speri, pe de o parte, să te împărtăşeşti împreună cu Hristos, iar pe de altă parte insulţi pe Duhul, rezervîn-du-I rangul robului. Spun toate acestea nu pentru a arăta ce slavă îi datorăm Duhului, ci pentru a-i mustra pe cei care nu-I dau slava cuvenită şi nu-L fac părtaş de aceeaşi slavă

382. ***Col.*** **III, 3—4.**
383. Rom. VIII, 2.
384. Rom. VIII, 16.
385. Filip. III, 26 ; ***I GO T.*** **XV, 40.**
386. Rom. VIII, 17.
387. Luca XVIII, 18.

cu Tatăl şi cu Fiul. Cine poate să treacă cu vederea toate acestea fără să suspine ? Chiar şi pentru un copil este clar că situația aceasta este un preludiu pentru dispariția credinței, de care am fost preveniți [387]. Cele incontestabile sînt puse la îndoială. Credem în Duhul, iar în mărturisirile noastre de credință li declarăm război. Ne botezăm (în numele Duhului), apoi îl combatem, îl invocăm ca pe un autor al vieții, apoi îl disprețuim ca pe un tovarăş de sclavie. Am fost învățați (să-L punem pe acelaşi plan) cu Tatăl şi cu Fiul, dar îl necinstim ca pe o creatură. (Aceşti oameni), care nu

ştiu ce trebuie să ceară In rugăciuni [388], dacă slnt puşi In situaţia să vorbească despre Duhul,

(Col. **200)** se şi socotesc în stare de aceasta şi, în felul acesta, umilesc pe Cel ce este mai presus de minte. Ar trebui să deplîngem slăbiciunea noastră, faptul că nu putem să exprimăm în cuvinte mulţumirea pentru binefacerile primite. Pentru că (Duhul) depăşeşte orice minte şi arată neputincioasă logica (umană), care nu poate reda nici cea mai mică parte a vredniciei Sale, după cuvîntul (cărţii) intitulată înţelepciunea : «Inălţaţi-L, zice, cît puteţi, El este şi mai sus; înmulţiţi-vă pentru a-L lăuda ,• nu vă lăsaţi. (Cu toate acestea), la El nu veţi putea ajunge» [389]. Desigur, vouă (vă revin) responsabilităţi înfricoşătoare pentru astfel de cuvinte, vouă care aţi auzit de la Dumnezeu — Care nu minte — că blasfemia împotriva Duhului Sfînt este de neiertat [39○].

XXIX

Enumerarea (oamenilor) iluştri ai Bisericii, care au folosit In scrierile lor particula **ouv** *(împreună)*

In legătură cu afirmaţia că slăvirea (celor două persoane) «împreună cu Duhul» este nescripturistică şi neatestată în operele Sfinţilor Părinţi, spunem acestea : dacă nimic din cele ce nu au bază scripturis-tică (nu este acceptat), nici această (părere) să nu fie acceptată, iar dacă multe dintre obiceiuri[391] au prins la noi, fără a avea temei în Scriptură, cu acestea să fie acceptat şi acest (mod de a slăvi). De altfel, socotesc că faptul de a stărui cineva în tradiţiile nescrise este apostolic. «Vă laud — zice Apostolul — pentru că totdeauna vă aduceţi aminte de mine şi ţineţi tradiţiile aşa cum vi le-am predat» [392]. Şi a-ceasta : «Ţineţi tradiţiile pe care le-aţi primit fie prin cuvînt, fie prin epistolă» [303]. Una dintre aceste tradiţii este şi cea prezentă. Pe aceasta, cei care au formulat-o la început au predat-o, iar cu timpul folosirea ei s-a lăţit, şi ea s-a înrădăcinat în Biserici. Oare, dacă — întocmai ca la tribunal — din lipsă de dovezi scrise, v-am aduce o mulţime de martori, nu ne veţi da dreptate ? Eu aşa socotesc, pentru că : «orice cuvînt adeverit de doi sau trei martori este adevărat» [394]. Dacă vom arăta că

388. Rom. VIII, 26.
389. *tnţ. Is. Sirah* XLIII, 34—35.
390. Matei XII, 31 ; Marcu III, 29 ; Luca XII, 10.
391. In limbajul clasic desemnau ceremoniile misteriilor de la Eleusis. Prin acest cuvînt Sf. Vasile înţelege ritualul Sfintei Liturghii, al tainelor etc.
392. / Cor. XI, 2.
393. II Tes. II, 15.
391. *Dcut.* XIX, 15 i Matef XVIII, 16.

timpul precedent pledează ln favoarea noastră, nu vă va părea cuminte să vă convingeţi că nu trebuie să ne faceţi acest proces ? Pentru că învăţăturile cele mai vechi au mai multe şanse a fi adevărate, vechimea le face mai venerabile, întocmai ca vîrsta înaintată pe bătrîni. Deci, vă voi enumera pe apărătorii expresiei — între aceştia, deşi nu este amintit, socotiţi şi timpul — pentru că expresia n-a fost lansată de noi. De unde (vine) ? Cu adevărat noi sîntem (numai) de ieri, după cuvîntul lui Iov [395], în comparaţie cu această expresie, care există de un timp atît de îndelungat. Eu însumi, dacă trebuie

(Col. 201) să amintesc şi propria mea (mărturie), păstrez acest termen ca pe o moştenire părintească. L-am preluat de la un bărbat care a petrecut mult timp în slujba lui Dumnezeu, care m-a botezat şi m-a promovat în serviciul Bisericii[3%]. Căutînd singur (să aflu) care dintre bărbaţii fericiţi care de mult (s-au stins) a folosit aceşti termeni, controversaţi acum, am găsit că mulţi, pe care faptul că au trăit cu mult înainte îi face demni de crezare, iar conştiinciozitatea lor nu se aseamănă (celei a oamenilor) de acum. Dintre aceştia, unii (au folosit) prepoziţia, alţii conjuncţia, pentru a lega (numele persoanelor Sfintei Treimi) în doxologie. N-au socotit că instituie prin aceasta vreo deosebire în sensul corect al bunei credinţe.

Renumitul Irineu, Clement Romanul, Dionisie Romanul şi Dionisie Alexandrinul, lucru curios, în a doua epistolă adresată omonimului său, intitulată «Combatere şi apărare», termină aşa (voi insera înseşi cuvintele bărbatului) : «Şi noi, zice, de acord cu toţi aceştia, luînd de la presbiteril de dinaintea noastră model şi regulă, (de credinţă), într-un glas cu ei aducem mulţumiri şi încheiem epistola cu doxologia : «Lui ţ)umnezeu-Tatăl şi Fiului, Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Duhul Sfînt fie slava şi stăpînirea în vecii vecilor. Amin» [397]. Nimeni nu poate să susţină că aceste cuvinte sînt un fals. Dacă âr fi zis : «în Duhul» (aşa cum susţin adversarii), n-ar fi trebuit să stăruie atît de mult că a preluat această (formulă) ca model şi regulă (de credinţă) pentru că expresia era obişnuită, pe cînd prepoziţia ouv avea nevoie de apărare. Acelaşi, pe la mijlocul epistolei, zice aşa la adresa sabelieni-lor : «Dacă prin faptul că ipostasele sînt trei, ei zic că (în acest fel), le separăm, ele sînt trei chiar dacă ei nu voiesc ,• altfel, să suprime complet Sfînta Treime» [398]. Şi iarăşi: «De aceea, după unitatea prea sfînta vine Treimea» [399]. Dar şi Clement (a spus aceasta) într-un mod mai ar-

395. Iov VIII, 9.
396. Dianios al Cezareei.
397. *Clausula totius operis* (fragm.), 6, P.L. V, 128 B.
398. *Circa medius operis* (fragm.), 16, P.L. V, 128 A.
399. *Ac rursum* (fragm.), 16, P.L. V, 128 B.

hale : «Viu, zice, este Dumnezeu **şi** Domnul **Iisus** Hristos **şi Duhul cel Sfînt»** [40o]. Să ascultăm cum aminteşte **de** Duhul **Sfînt In** lucrarea sa îndreptată împotriva ereziilor Irineu, care a trăit aproape de vremurile apostolice: «Pe cei neînfrînați, zice, şi pe cei lăsați pradă poftelor lor, po cei care **n-au nici** un

(Col. 204) fior al Sfîntului Duh, pe bună dreptate apostolul îi numeşte «trupeşti»[401]. Şi în alt loc zice : «Apostolul a exclamat că trupul **nu** poate **să** moştenească împărăția cerurilor, pentru a nu ne înstrăina **de** Sfîntul Duh **şi** a nu pierde împărăția cerurilor» [4<e]. Acelora care soco**tesc** pe Eusebiu al Cezareei demn de crezare pentru multa lui experiență, **noi le** arătăm că foloseşte aceiaşi termeni în «Nedumeririle» sale **In** legătură cu poligamia celor de demult. El îşi începe lucrarea aşa : «Noi **am** numit pe Dumnezeu Sfînt, iluminator al profeților, prin Mîn-tuitorul nostru Iisus Hristos împreună cu Sfîntul Duh» [403].

încă şi pe Origen în multe dintre discursurile sale la psalmi, l-am **găsit** aducînd slavă (Tatălui şi Fiului) «împreună cu Duhul Sfînt», deşi **nu are** totdeauna păreri sănătoase despre Duhul. în multe locuri şi el, emoționat de puterea obişnuinței, s-a exprimat cu respect la adresa Duhului. Acesta, în a şasea carte, mi se pare, a «Comentariilor la Evanghelia după Ioan», a declarat deschis că Duhul trebuie adorat. El a scris, cuvînt după cuvînt, cele ce urmează : «Că baia în apă simbolizează purificarea sufletului de toată murdăria (provocată) de răutate. Odată cu aceasta (botezul) devine principiu şi izvor al harismelor pentru cel **care,** odată cu invocarea, recunoaşte divinitatea Treimii celei adorate» [4M]. Şi iarăşi, în «Comentariile la epistola către romani», zice : «Puterile sfinte înțeleg (taina) Unuia-Născut şi a divinității Duhului Sfînt» [m]. Astfel, cred, forța tradiției a împins deseori pe bărbați să contravină propriilor afirmații. Dar nici (Iuliu) Africanul, istoriograful, n-a ignorat **o** astfel de doxologie. (Acest lucru) se vede din a cincea carte intitulată «Prescurtarea timpurilor» în care spune : «Căci noi, care ştim însemnă**tatea** acelor cuvinte şi nu ignorăm harul (primit) prin credință, mulțu**mim** Tatălui, Celui care ne-a dăruit nouă, alor Săi, pe Mîntuitorul tutu**ror** şi **pe** Domnul nostru Iisus Hristos, Căruia (se cuvine) slava şi mă**rirea** împreună cu Sfîntul Duh în veci» [m]. Se poate să nu fie crezute celelalte (mărturii). Dacă sînt falsuri, răutatea cu greu poate fi desco

400. De *Splrltu* Sctncfo (fragm.), P.L. 1, 457 D.
401. / Cor. III, 3 | Irineu, *Combatere, V . 8 , 2 ;* P.G. VII, 1142.
402. *Combatere,* V, 9, 3 ,■ P.G. VII, 1145—1146 A.
403. Este vorba despre o lucrare pierdută a lui Eusebiu de Cezareea.
404. P.G. XIV, 949, nota subliniară 83.
405. Comentar *la Romani* 6, 17 j P.G. XIV, 257 A.
406. P.G. X, 93 A.

perită, pentru **că** deosebirea **constă într-o** silabă. **Cele pe** care le-am **expus pe** larg **scapă de această** uneltire.

(Col. 205). Insă faptul **care** altădată, probabil, **ar** fi fost fără importanță a fi amintit, îl voi invoca **acum** ca argument valoros pentru vechimea lui, eu, cel acuzat de inovație. Părinții noștri au crezut că nu **este** bine să primească în tăcere lumina de seară, ci să mulțumească **lui** Dumnezeu îndată **ce apare.** Cine este părintele acelor cuvinte ale mulțumirii de seară, nu putem spune. Poporul rosteşte (în acest imn) vechea formulă şi nimeni n-a crezut vreodată că greşesc cei care zic : «Lăudăm pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, Dumnezeu» [407]. Cine cunoaşte imnul lui Antinogen, pe care, întocmai unui cuvînt de adio, l-a **lăsat** ucenicilor săi, pe cînd mergea la moarte, moarte care avea să fie **prin** foc, ştie ce credeau martirii despre Duhul. Acestea ajung.

Dar pe Grigorie cel Mare [408] **şi** cuvîntările lui unde să-1 punem ? Oare nu cu apostolii şi cu profeții ? El a **fost** un bărbat care a umblat **în** acelaşi Duh ca şi aceia, a călcat pe urmele sfinților şi a împlinit cu exactitate în toată viața sa morala evanghelică. Eu zic că am fi nedrepți dacă nu am enumera acel suflet printre cei care se află aproape de Dumnezeu, pe el, care a strălucit în Biserica lui Dumnezeu ca o făclie. El avea o putere extraordinară împotriva demonilor, datorită asistenței Duhului şi primise un aşa dar al cuvîntului, pentru a aduce neamurile la credință, încît găsind numai 17 creştini (în oraşul Constanti-nopol), a condus tot poporul de la sat şi **oraş** la cunoaşterea lui Dumnezeu. Acela a schimbat cursurile apelor — poruncindu-le în numele cel mare al lui Hristos — şi **a** secat un lac, care era motiv de ceartă pentru frații lacomi. Prezicerile sale (referitoare) la cele viitoare erau de aşa natură că nu erau cu nimic mai prejos decît cele ale profeților. S-ar lungi mult cuvîntul dacă am relata minunile (acestui) bărbat, care, pentru abundența harismelor cu care era dăruit, era numit de înşişi duşmanii Bisericii, al doilea Moise. Astfel, în tot ceea ce zicea şi făcea,

(Col. 208) — prin harul (care **i** se dăruise) — strălucea o lumină, semn al puterii cereşti, care îl însoțea în mod nevăzut. încă şi acum, mare este admirația localnicilor pentru el, iar amintirea lui, neîntunecată de timp, este proaspătă şi **mereu vie** în Biserici. Nici o faptă, nici un cuvînt, nici o formulă nu s-a adăugat Bisericii în afară de cele lăsate de el. Pentru acest motiv, multe dintre cele săvîrşite de el par să fie incomplete pentru că se săvîrşesc într-un mod care cadra cu situația de demult. Cei care au condus prin succesiune Bisericile au refuzat să adauge (vreo formulă) inventată după el. Or, una dintre (formulele)

407. Este vorba despre imnul «Lumină lină».
408. Este vorba despre Grigorie al Neocezareeii făcătorul de minuni (213—270).

lui Grigorie este doxologia acum controversată, transmisă de la el şi păstrată In Biserică. Nu este nevoie de mare oboseală să se deplaseze cineva şi să se informeze despre aceasta. Discursurile pe care le-a lăsat arată că Firmilian al nostru (a avut) aceeaşi credinţă. Şi renumitul Meletie — spun cei care i-au fost apropiaţi — este de aceeaşi părere [409]. Dar, de ce să vorbim de trecut ? Şi acum, în răsărit, singurul mijloc pentru creştini de a recunoaşte pe cei de bună credinţă este acest cuvînt, de care se folosesc ca de un criteriu. După cum am fost informat de (un om) din Mesopotamia, cunoscător al limbii (locuitorilor) de acolo şi bărbat cu judecata sănătoasă, nu este posibil să formuleze altfel do-xologia în limba locului; chiar dacă ar vrea (să o formuleze altfel nu pot) şi sînt obligaţi să o formuleze folosind expresia (conjuncţia) xai sau alţi termeni echivalenţi cu aceasta, conform unui vechi obicei. Şi (noi), capadocienii, la fel spunem în limba populară, pentru că Duhul a prevăzut încă de la împărţirea limbilor folosul (acestui) cuvînt[410]. A-proape întreg apusul, de la Iliric pînă la frontierele imperiului, susţine acest termen.

Deci, pentru ce eu sînt învinuit ca inovator de expresii noi, cînd autori şi apărători ai termenului sînt neamuri întregi, oraşe, un obicei foarte vechi şi bărbaţi — stîlpi ai Bisericii — care strălucesc prin puterea şi cunoaşterea (pe care le-a hărăzit-o) Duhul ? Pentru acest motiv s-a pus în mişcare împotriva noastră această masă de războinici. Toate oraşele şi satele sînt pline de calomnii la adresa noastră. Desigur, (toate) acestea aduc tristeţe şi durere celor care caută pacea. Dar, pentru că mari sînt recompensele celor care îndură suferinţe pentru credinţă[411], ascută-se sabia şi toporul, foc mai puternic decît cel din Babilon să fie aprins [4,2] şi orice instrument de tortură să fie pus în mişcare

(Col. 209) împotriva noastră. Pentru mine nimic nu este mai înfricoşător decît faptul de a nu se teme cineva de ameninţările pe care Domnul le-a rostit împotriva celor care defăima pe Duhul. Deci, cele clte s-au spus (constituie) pentru oamenii recunoscători (de harul primit) o dovadă că acceptăm termenul atît de iubit şi de familiar sfinţilor, adeverit de un obicei atît de îndelungat — care îşi are începutul pe vremea cînd a început predica Evangheliei — şi, ceea ce este mai important, cu sens (plin) de pietate şi sfinţenie. în vederea marelui judeţ, c e apărare ne-am pregătit? (Apărarea noastră) constă în faptul că la slăvirea Duhului ne-a împins în primul rînd cinstea (dată Lui) de Domnul, care L-a pus pe aceeaşi treaptă cu Sine şi cu Tatăl (prin cuvintele)

409. Meletie, episcop de Antiohia (361—381).
410. Aluzie la Facere XI, 1—9.
411. Bvr. X, 35—36.
412. Dan. III.

de Iu botez [413], apoi faptul că El a condus pe fiecare dintre noi la cunoaşterea lui Dumnezeu, prinaceeaşi mistagogie şi, mai presus de orice, frica de ameninţările (Domnului), ameninţări care îndepărtează din mintea noastră orice gînd umilitor. însă adversarii ce vor spune ? Ce apărare (care să-i absolve de păcatul) defăimării vor aduce aceia care n-au respectat nici onorurile (aduse Duhului) de Domnul, nici nu s-au temut de ameninţările Sale ? Dar ei sînt încă în măsură să-şi hotărască soarta şi să se pocăiască. Cît despre mine, doresc ca bunul Dumnezeu să ne dăruiască pacea Sa, care să domnească în inimile tuturor, încît aceştia, care se înfierbîntă împotriva noastră şi s-au rînduit în front puternic, să fie reţinuţi de Duhul blîndeţii şi al iubirii. Iar dacă s-au înrăit cu totul şi nu este posibil să se liniştească, atunci fie ca (Dumnezeu) să ne dea îndelungă răbdare pentru a suporta (atacurile) lor. Pentru cei ce sînt condamnaţi la moarte[414] nu este dureros a suferi pentru credinţă ,• insuportabil este faptul de a nu te fi luptat pentru ea. Pentru luptători nu este atît de neplăcut faptul de a fi răniţi în luptă, cît acela de a nu fi admişi să se lupte[415]. Sau, nu cumva, acesta este timpul tăcerii cel prezis de înţeleptul Solomon ? [416]. Pentru că, într-adevăr, (este de prisos) să strigi în vînt cînd o furtună aşa de violentă a cuprins viaţa. Din cauza ei cugetarea tuturor celor ce au primit cuvîntul (evangheliei) a fost tulburată — întocmai cum ochiul (este jenat) de praf —, urechile tuturor vuiesc de reproşuri grele şi nemaiauzite ; toate se clatină şi sînt în pericol să cadă.

XXX

Expunere a situaţiei Bisericii Deci, cu

ce vom asemui situaţia prezentă ?

(Col. 212) Seamănă, într-adevăr, unui război naval, izbucnit între marinari războinici, din cauza unor vechi fricţiuni ,• imaginează-ţi, deci, acest tablou : flota (părţilor beligerante) porneşte din ambele părţi la atac cu mult elan. Apropiindu-se corăbiile una de alta, mînia ajunge la culme şi (bărbaţii) încep lupta. Presupune, dacă vrei, că în acelaşi timp corăbiile sînt zdruncinate de o furtună violentă şi că o întunecime densă, provocată de nori, învăluie totul, încît să nu se mai poată face deosebire între prieteni şi duşmani, iar semnele lor distinctive nu mai pot fi recunoscute din cauza confuziei (generale). Să mai adăugăm tabloului, pentru a-1 face mai viu, o mare agitată, o ploaie torenţială

413. *Matei* XXVII, 19.
414. // Cor. I, 9.
415. Este vorba despre luptele sportive.
416. *Ecl.* III, 7.

si valuri r.dicate de furtună. Apoi, un vînt puternic, suflînd din toate părțile, către acelaşi punct şi vasele ciocnindu-se (între ele). (In această situație), închipuie-ți că unii dintre luptători trădează, trecînd în cursul luptei în tabăra dușmană, alții încearcă să conducă vasele purtate de vînturi, împotriva atacanților, iar alții (cuprinşi) de revolta pe care le-a inspirat-o invidia față de superiori şi de dorința de a fi fiecare stăpîn, se ucid reciproc. Adaugă acestora un zgomot confuz (provocat) de vuiturile care şuieră, de ciocnirea corăbiilor, de valurile care fierb şi de țipetele luptătorilor, care proferă tot felul de cuvinte din cauza celor ce suferă, încît să nu se audă nici vocea comandantului, nici a cîrma-ciului şi peste tot să se aştearnă o dezordine şi o confuzie înfricoşătoare, multe greşeli comițîndu-se din cauza disperării. Adaugă acestora şi o extraordinară boală a doxomaniei, încît, deşi corabia se scufundă, cearta pentru întîietate să mai preocupe încă pe pasageri.

Treci acum de la imagine la prototipul însuşi al răutății. Fracțiunea ariană, separîndu-se de Biserica lui Dumnezeu, nu părea mai de mult a fi singura grupare dușmană ? Ei bine, după o lungă şi penibilă «dispută, s-a pornit război deschis împotriva noastră, iar odată pornit, războiul s-a lățit şi a luat forme multiple, trezind în toți suspiciune şi ură neîmpăcată. Această agitație a Bisericilor nu este mai rea decît ■orice furtună pe mare ?

(Col. 213). In timpul ei, orice limită pusă de părinți este depăşită şi dogmele sînt clătinate. (In această dispută) se cutremură şi se dărîmă toate. Căzînd unii asupra altora, sîntem doborîți unii de alții. Chiar dacă dușmanul nu ajunge să te lovească, însoțitorul (tău) te răneşte. Chiar dacă (dușmanul) cade lovit, tovarăşul (tău) de arme intervine. Sîntem în comuniune unii cu alții, atîta timp cît urîm împreună pe dușmani. Dar, îndată ce dușmanii sînt îndepărtați, ne şi privim unii pe alții ca dușmani. Apoi, cine ar putea să enumere mulțimea naufragi-ilor ? Unii se scufundă din (cauza) atacului dușmanilor, alții din (cauza) complotului secret al aliaților, alții din (cauza) lipsei de experiență a conducătorilor. Biserici întregi au pierit lovindu-se de momelile ereticilor ca de nişte stînci şi mulți au naufragiat de la credință, pentru că preluînd frînele (Bisericii) n-au înțeles să urmeze pe Mîntuitorul pînă la patimă. Tulburările pe care le provoacă conducătorii acestei lumi nu tulbură popoarele mai puternic decît orice furtună ?

într-adevăr, un întuneric apăsător şi sumbru s-a aşternut peste Biserici, pentru că luminătorii lumii, pe care Dumnezeu i-a pus să lumineze sufletele oamenilor, au fost îndepărtați. Şi pe cînd ne temem că totul va fi distrus, pofta de ceartă îi face (pe sectari) să nu perceapă «icesl pericol. Pentru că dau mai multă importanță nemulțumirii per

sonalc decît (faptului că poate izbucni) un război general ,• dorința de a stăpîni peste adversari este pusă înaintea folosului obştesc; satisfacerea imediată a egoismului este preferată recompenselor care se vor da mai tîrziu. De aceea, toți, fără excepție, fiecare cum poate, ridică mîini ucigaşe împotriva aproapelui. Ţipetele celor care se luptă între ei, împreună cu un vuiet nedesluşit, (provocat) de amestecul zgomotelor neîntrerupte, au umplut deja aproape toată Biserica, ducînd la exagerări şi la alterarea dreptei credințe. Pentru că unii, confundînd persoanele .(ajung) la iudaism, iar alții susținînd că firile (spirituală şi materială) se duşmănesc, sînt conduşi spre păgînism. Nici Scriptura, de Dumnezeu inspirată, nu ajunge să-i împace, nici tradițiile apostolilor. Una este condiția pentru a le cîştiga prietenia : să li se vorbească măgulitor. O nepotrivire de păreri este de ajuns (a constitui) motiv pentru duşmani. Asemănarea în greşeală le dă încrederea pentru participarea la rebeliune mai mult decît orice fel de legămînt. Teolog este oricine (vorbeşte despre Dumnezeu), chiar dacă are sufletul întinat de nenumărate păcate. De aceea, inovatorii au foarte mulți partizani. De aceea, (persoane) de sine hirotonite,

(Col. 216) urmărind prin orice mijloc (posturile mari), îşi împart conducerea Bisericilor, ignorînd iconomia Duhului Sfînt. Şi, pe cînd instituțiile evanghelice sînt în întregime răvăşite, se observă o nedescri-să alergare după putere ; fiecare dintre cei care vor să ajungă la cîrmă îşi dă silința să iasă în evidență. Datorită acestei iubiri de stăpînire, o anarhie înfricoşătoare domneşte şi între popoare. Recomandările conducătorilor sînt cu totul nefolositoare şi fără rezultat, pentru că fiecare socoteşte că nu mai este obligat să dea ascultare cuiva, că fiecare crede că este chemat să conducă pe alții.

De aceea, am considerat că este mai folositor a tăcea decît a vorbi, pentru că nu poate să se audă cuvîntul omului prin astfel de zgomote. Pentru că, dacă sînt adevărate cuvintele Eclesiastului că «în linişte se aud cuvintele înțelepților» [4lT], este departe de a fi oportun ca în prezenta situație să vorbim despre acestea. îmi amintesc apoi şi acel cuvînt profetic : «Cel înțelept va tăcea în acel timp, pentru că timpul este rău» [418]. Şi este rău, într-adevăr, acest timp, pentru că unii pun piedici, alții sar împrejurul celui căzut, alții aplaudă şi nu este cel ce întinde mîna din compasiune celui care a îngenuncheat, deşi după legea veche este condamnabil şi cel ce trece (indiferent) pe lîngă animalul duşmanului, căzut sub povară[419]. Acum nu mai au valoare astfel (de principii). Din

417. ***Ecl.*** **IX, 17.**
418. ***Amos*** **V, 13.**
419. ***leş.*** **XXIII, 5.**

te **cauza ? Pentru *c&* iubirea s-a răcit peste tot şi buna Înţelegere a dispărut, iar armoniei i se ignorează chiar numele. Au dispărut admonestările, făcute din iubire, nicăieri nu există inimă creştină, nicăieri (nu** se **varsă)** lacrimă **de compătimire. Nu vine nimeni în ajutorul** celui **slab în** credinţă şi **atîta** ură **s**-a **aprins** între **cei de** acelaşi neam, încît **fiecare se** bucură **mai mult de** nenorocirile aproapelui decît de suc**cesele** proprii. Şi, după cum în epidemiile de ciumă aceleaşi (necazuri) **suferă** şi cei care respectă cu toată străşnicia regimul alimentar, pen**tru că** se contaminează prin contacul cu cei infectaţi de boală, la fel **şi acum (noi)** toţi sîntem purtaţi ca de o ciumă, de duhul de ceartă care ne**-a** cuprins sufletele de zelul celor răi. De aceea, pe cînd judecători neiertători şi cruzi stau (să judece) pe cei ce greşesc, judecători nedrepţi şi răuvoitori stau să judece faptele celor buni. După cît se pare, **atît** (de mult) s-a sălăşluit răul în noi, încît am devenit mai fără de minte decît animalele ,• pentru că dacă acelea fac împreună cu cele de aceeaşi rasă o turmă, noi purtăm războiul cel mai nenorocit împotriva alor noştri.

(Col. 217). Deci, pentru toate acestea trebuie să tac, însă iubirea m-a atras de partea cealaltă, ea care nu caută folosul personal şi pre**tinde** (omului) să învingă orice greutate (impusă) de timp şi de împrejurări. Apoi, tinerii (aruncaţi în foc) în Babilon ne-au învăţat că, chiar dacă nimeni nu există de partea bunei credinţe, se cuvine să ne **facem** datoria. Ei, din mijlocul flăcării, lăudau pe Dumnezeu fără a lua **In** seamă mulţimea celor care disprefuiau adevărul — şi trei fiind, se sprijineau reciproc. De aceea, nici pe noi nu ne-a înfricoşat mulţimea duşmanilor, ci, punîndu-ne nădejdea în ajutorul Duhului, am predicat adevărul cu toată îndrăzneala. De altfel, ar fi cel mai rău lucru dintre **toate** ca, pe cînd cei care defăima pe Duhul să-şi ia curajul a înfrunta dreapta credinţă cu atîta uşurinţă, noi, cei ce avem un astfel de apără**tor, să ne** temem a sluji învăţătura pe care am primit-o de la părinţi **pe** cailea tradiţiei.

Dispoziţia noastră (în a expune adevărurile de credinţă) a fost animată de flacăra iubirii tale neprefăcute şi de calmul caracterului tău, care garantează că nu vor fi făcute cunoscute multora cele scrise ; nu pentru că acestea nu trebuie să fie cunoscute, ci pentru ca mărgăritarele să nu fie aruncate înaintea porcilor.

Acestea am avut de spus în legătură cu această temă. Dacă ţi se pare că sînt de ajuns, să punem aici capăt discuţiilor. Dacă ţi se pare f ă lipseşte ceva, n-am să mă supăr dacă te vei deda cu sîrg cercetării şi prin întrebări, fără duh de ceartă, vei completa ceea ce trebuie cunoscut. Domnul va da, fie prin mine, fie prin alţii, împlinirea celor ce lipsesc, prin cunoaşterea pe care o dă Duhul celor vrednici de darurile Sale.

SFÎNTUL VASILE CEL MARE

S c r i s o r i

TRADUCERE, STUDIU INTRODUCTIV, COMENTARII ŞI INDICI
PREOT PROF. T. BODOGAE

STUDIU INTRODUCTIV

Înainte de a ii avut tratate dogmatice, expuneri istorice ori colecții' de predici, Biserica creştină a avut o literatură de gen epistolar. Din cele 27 de cărți ale Noului Testament 21 sînt epistole. Prin ele slujitorii altarelor şi mirenii înşişi îşi desfăşurau activitatea ori îşi exprimau părerile, luminînd pe semenii lor asupra tuturor problemelor ivite în decursul timpului. In condițiile de atunci diaconița Pebe, căreia Sfîntul Pavel îi încredințase în Corint înmînarea Epistolei către Romani[1] îndeplinea aceeaşi muncă de epistolat, muncă pe care peste 120 de ani o vor îndeplini «robii lui Hristos», prietenii martirilor din Lyon şi Vienne, cînd vor «întări pe frații lor» din Asia şi Frigia cu istorisirea în chip de epistolă a suferințelor lor mucenicești[2]. Tot gen epistolar a îmbrăcat şi în secolul HI literatura de felul «Exortației la martiriu», pe care marele dascăl Origen o trimitea în anul 235 unor clerici[s].

Desigur, la redactarea acestor lucrări autorii lor nu vor fi avut la dispoziție prea mult timp nici în portul Chenchrea, în veacul I, şi nici în Alexandria veacului al IV-lea, unde Sfîntul Atanasie se grăbea să încheie, tot sub formă de epistolă, «Viața Sfîntului Antonie», cînd «se ***apropia vremea plutitului» *, iar din exilul său nici Sfîntul Ioan Gură de Aur nu va fi avut nici el prea mult timp să şlefuiască stilul minunatelor sale «Scrisori către Olimpia»*** [5]***. In ce priveşte viața creştinilor din părțile Dunării se ştie ce importanță deosebită prezintă ştirile epistolare în legătură*** eu ***moartea martirică a Sfîntului Sava cel Înecat*** în ***Buzău, despre care vom reproduce şi noi*** cîieva ***mărturii documentare în cele*** ce ***urmează.***

Cu ***excepția lui Isldor Pelusiotul[e], şi a Iul Nil Sinaltul de la nici un alt scriitor bisericesc nu ni s-au păstrat atltea epistole ca de la Sfîntul Vasile cel Mare, pe care***

1. Rom. 16, 1.

2. **Textul ei în *Actele martirice* traduse de pr. prof. I. RâmureanH, ta «P. S. B.» 11, Bucureşti, 1982, p. 61—72.**

3. Tradusă de pr. prof. C. Galeriu în «P. S. B.» 8, pag. 351—395. A se vedea şi lucrarea lui Pierre Nautin : *Lettres et ecrivains chretlens dea* ff-e *ei lll-e siecles,* Paris, 1961.

4. **Text în colecția Migne 26, 835, iar în românește de Ștefan Bezdechi: *Bucâțt alese din opera Sfintului Atanasie cel Mare, patriarhul Alexandriei,* Cluj, 1925, p. 18.**

5. St. Jean Chrysostome, *Lettres ă Olympia,* ed. A. *M.* Malingrey, oSources chre-tiennes» voi. 103, Paris, 1964.

le prezentăm acum în traducere românească. Şi cu toate că viața lui s-a frînt înainte de a li împlinit nici măcar 50 dc ani, aşa cum «Istoria bisericească» a lui Eusebiu de Cezareea ne-a păstrat aproape întreagă memoria primelor trei veacuri creştine, aşa putem spune că cele 366 (resp. 368) de epistole păstrate sub numele Sfîntului Vasile n-au pereche în toată literatura creştină prin mulțimea şl varietatea informațiilor

privitoare la viața bisericească în general, la controversele dogmatice, morale, ascetice, canonice, dar şi literare şi culturale din acel timp. Personalitatea lui uriaşă a fost primul factor care a contribuit ia formarea aproape a unui cult Ia adresa lui. Frații săi Grigorie şi Petru îl numesc «cel mare» şi «sfînt» încă fiind în viață [7]*. Retorul Libaniu recunoştea că în redactarea scrisorilor Vasile se arăta adeseori biruitor*[8]*. Împăratul Valens şi miniştrii lui au trebuit să dea Înapoi atunci cînd l-au amenințat cu exilul*[9]*, în aceeaşi situație punîn-du-se şi guvernatorii, cînd au îndrăznit să-i ceară socoteala în ce scop ridică aşezăminte filantropice*[10]*.*

Dar ceea ce a contribuit şi mai mult la creşterea prestigiului deosebit al Sfîntului Vasile pe tărîmul literaturii epistolare a fost admirația marelui său prieten Grigorie de Nazianz, care a şi dispus să se multiplice textul scrisorilor sale şi să fie prezentate ca «model al genului», încît nu va trece poate un veac de la moartea sa şl un număr însemnat din colecția epistolelor *sale vor fi deja strînse în volum, care se va îmbogăți cu timpul.*

Desigur, că, în vederea acestui scop, s-a vorbit, nu fără temei, de o reală influență a epistolografiei greceşti din epoca sofisticii tîrzii asupra scriitorilor capadocieni. Semnificativă este în această privință epistola 51 a Sfîntului Grigorie de Nazianz adresată unui nepot al său, Nicobul, In care, imltînd principiile retoricii unui Gorgias din dialogurile lui Plafon, recomanda un *scris cu fraze cît mai concise, cît* mai clare şi compuse *cit mai fermecător şi mai elegant. Căci, zicea el, «cea mai bună şi mal reuşită epistolă e cea care va putea convinge în acelaşi timp atît pe omul simplu, cît şi pe cel cult, fără să mai fie nevoie de comentarii. Frumusețea frazei nu o dau nici ornamentul şi nici încărcătura podoabei, ci*

6. Numărul scrisorilor păstrate de la Isidor Pelusiotul (f 440) depăşeşte cifra de 2000 M. Bălane ; : 'Ioi8o>po« 6 IIiiXouaioTiic, Atena, 1922, p. 17. Ale Sfîntului Nil Sinaitul trec peste 1050. Cayre : *Patrologie,* ed. III, Paris, 1938, voi. I, p. 496.

7. Gregorii Nysseni, *Opera,* voi. VIII, 2 : *Epistulae,* ed. G. Pasquali, Leiden, 1959, p. 45- -46; 85; Îi8—89 ; 91.

8. Epist. 33» (In acest volum) etc.

!). Grig. Naz„ *Oratio,* 43.

10. Epist. 94 (în acest volum).

felul în care foloseşti o sentință, o zicală, o glumă chiar, dar să le ştii doza în aşa fel încît să nu abuzezi alectînd prin grosolănie, prin risipă de vorbe ori prin aluzii prea provocatoare. Cea mai mare frumusețe constă în aceea de a nu te lăuda cu ea» [11]*.*

Or în privința aceasta Sfîntul Vasile s-a dovedit un maestru al genului, însuşi Grigorie, care a fost un poet şi un scriitor genial, va declara lntr-o altă epistolă.- «Totdeauna am pus pe Vasile deasupra mea, cu toate că el gîndea că lucrurile ar sta invers. Din respect față de adevăr totdeauna am pus scrisorile lui înainte, abia pe locul al doilea lăsînd să urmeze ale mele. Doresc să fim mereu puşi unul lîngă altul fără să mă dau pe mine drept pildă de cumpătare şi de condescență [n]*.*

In feul acesta, ca prim inițiator al colecției trebuie socotit Sfîntul Grigorie de Nazianz, acelaşi care ne-a salvat şi copierea şi multiplicarea textului «Filocaliei» (întocmită de Sfinții Vasile şi Grigorie după operele lui Origen), atunci cînd a cerut

episcopului Teodor din Tiana să înnoiască textul acestei lucrări care «se *deteriorase»* [15]*. De altfel cititorul atent va putea surprinde şi din textul mai multor epistole diferite cazuri cînd însuşi Sfîntul Vasile a folosit tahigrafi pentru copierea şi răspîn-direa unora din scrierile sale, dar şi cazuri cînd colaboratorii mai apropiați (aşa cum a fost Amfilohiu de Iconium) i-au sugerat compunerea unora din aceste scrieri (inclusiv din epistole), ba au fost cazuri cînd însuşi Sfîntul Vasile a trimis spre consultare sau «recenzare» unele din epistolele sale.*

La început, colecția întocmită de Nicobul a cuprins, cum era şi firesc, epistolele trimise de Vasile lui Grigorie de Nazianz, precum şi ale unor rudenii ale sale. Dar e tot aşa de posibil ca să se fi încadrat aici şi
o serie întreagă din epistolele nesemnate, aşa cum putem vedea destule din cele cuprinse între numerele 291—360. *Desigur, va fi jucat un rol deosebit în creşterea colecției şi contactul pe care Sfîntul Vasile îl va ti avut cu retorul Libaniu, probabil şi cu Iulian Apostatul. în chipul acesta unii cercetători sînt de părere că încă nu va fi trecut un veac de la moartea ierarhului şi colecția va fi şi ajuns aproape de comple-tare. La nici 50 de ani după moartea Sfîntului Vasile, îl auzim pe Isidor Pelusiotul exprimîndu-se despre el cu respect, numindu-1 «inspirat de Dumnezeu»* [11]*. Cei mai cunoscuți codici care conțin epistolele marelui ierarh datează din sec. X—XII. Aceştia conțin între 200*—300 *epistole, deci majoritatea absolută a epistolelor cunoscute azi*[15]*.*

Sfi dăm şi clteva mostre de exprimare elegantă şi concisă de care a dat dovadă

11. **Migne P. G. 37, 105.**
12. **Migne P. G. 37, 109.**
13. **Origen,** *Scrieri alese,* **voi. II, trad. T. Bodogae, In «P.S.B.», 7, 299.**
14. **Isidor,** *Epistole* **I, 61. Citat după M. Balanos, op. cit., p. 50.**
15. *Athous Vatopedi 72, Patmiacus* **57,** *Barroclanus 121* **şi Marcfanus 61.**

arhiepiscopul Capadochiei, care explică pe deplin faima epistolelor sale.

Drept exemplu de concizie, lui Olimpiu, un bogătaş din Neoceza-reea, vechi prieten al ierarhului, dar cam leneş la scris, îi adesează un scurt bilet în care-i spune în iarna lui 363—364 : *«După cum toate produsele îşi au un anotimp al lor : florile primăvara, grînele vara şi poamele toamna, tot aşa un produs al iernii pot fi scrisorile»* [15]*. Altuia îi trimite rîndurile următoare : «Dacă există un semn că eşti în viață, acela* o *cuvîntul. Cum s-ar putea crede că mai eşti pe pămînt dacă tu nu vor-beşti nicicînd ? Pune capăt tăcerii, scrie-mi şi arată că mai eşti în viață»* [17]*.*

Sau altcuiva: «Să ştii că-mi eşti drag, iată ți-o spun şi în scris. Că tu mă urăşti, am înțeles-o din faptul că mă treci sub tăcere. Scrie măcar de acum înainte, iar pe cei care te iubesc, iubeşte-i şi tu cu un condei, cu cerneală şi cu o foiță de hîrtie» [11]*.*

Alte modele de claritate :

Unui episcop: «Dacă nu eşti invitat, te plîngi; dacă eşti invitat, nu răspunzi la chemare. Ceea ce s-a înthnplat acum, a doua oară, dovedeşte că de prima oară te-ai servit doar de un pretext ireal. în realitate n-ai fi venit nici dacă ai fi fost invitat. Drept aceea, răspunde acum pe loc invitației pe care ți-o fac şi nu fi iarăşi absurd, căci ştii că o acuzație nouă dă tărie dublă celei vechi, făcînd-o şi mai neîntemeiată. Mereu îți cer să mă asculți şi pe mine ; dacă pe mine nu mă poți vedea, ar fi cu dreptate să nu treci cu vederea măcar pe sfinții martiri, căci tocmai pentru slujba de pomenire a lor ai fost pus pe listă. Arată-ți, dar, bunăvoința atît față de unii din noi,

cît şi față de ceilalți dar dacă nici acest lucru nu-ți convine, atunci iii binevoitor măcar pentru cei mai venerabili, adică față de martiri» [19].

Iată şi o scrisoare plină de delicatețe şi eleganță, prin care tînăruî ascet Vasile ceartă pe la anul 360 pe acelaşi Olimpiu, care-i mai făcea donații în bani şi în alimente: «Ce-ai de gînd, minunate prietene ? De ce vrei să-mi alungi din casă pe iubita-mi sărăcie, mama supremei filozofii ? Cred că dacă ar avea grai ți-ar intenta un adevărat proces de expulzare, spunîndu-ți: «Iată, eu aşa mi-am ales dinainte să conviețuiesc cu Vasile pentru că el admiră nu numai pe Zenon filozoful, care după ce a pierdut totul lntr-un naufragiu n-a scos din gură nici un cu-*vînt greu, ci doar a*

16. Eplst. 13.
17. Epist. 332.
18. Epist. 330.
19. Epist. 282. Sfîntul Vasile căuta să popularizeze cultul unor martiri oare au pătimit chinuri şi moarte cu vreo 10 ani Înainte, pe vremea lui Iulian Apostatul.

exclamat: «Bravo, destinule, văd că tu mă faci să Îmbrac mantaua sărăcăcioasă a filozofului 1», ci şi pe ucenicul său Cleant, care noaptea săpa flntlni pentru cîțiva bănuți, din care să poată trăi, dar şi ca să-şi plătească ziua lecțiile de filozofie. Şi *tot aşa nu înceta deloc* să *admire pe Diogene pentru faptul că făcea orice numai să nu pretindă de la viață mai mult decît dă natura, încît într-o zi a aruncat din mină cupa de lut, căci învățase de la un copil că tot aşa de bine se poate bea şi cînd te pleci să-ți iei apă în căuşul palmelor. Iată, dar, ce mustrări şi Înfruntări ți-ar putea face sora mea, sărăcia, cu care mă obişnuisem în casă şi pe care ai alungat-o acum prin bucatele cu care m-ai încărcat tu. Şi ți-aş mai putea spune vorbe şi mai grele: dacă te mai prind pe aici am să-ți dovedesc că traiul ce l-ai pus pînă acum pe mine seamănă cu luxul sicilienilor şi cu plăcerile sibariților italieni»* [20].

Desigur, nu toate epistolele sînt scrise cu aceeaşi cochetărie. Multe din ele sînt adevărate tratate cu conținut istoric, ascetic, moral, dogmatic sau canonic. în afară de ordinea cronologică, in care ni le-au prezentat călugării maurini în secolul XVIII, ordine care a rămas în mare aceeaşi pînă azi, s-a încercat de către editorii şi traducătorii în greaca modernă[20 bis] *şi o clasare a epistolelor după conținutul lor. E adevărat că această grupare nu e uşor de întocmit şi nici deplin eficientă, întrucît multe din epistole conțin material diferit. Totuşi, pentru a ne da seama In general de cuprinsul celor 366 de epistole pe care le prezentăm, e ' bine să încercăm şi noi o grupare similară.*

[Pentru mediul familial *şi în general despre relațiile cu rudeniile f tale Vasile nu ne-a lăsat, din păcate, informații prea bogate.* Vom amin-I *li totuşi că în cele patru epistole mari cu numerele 204, 207, 210 şi* 1 *223 se descrie între altele foarte pe scurt atmosfera religioasă în care* 1 *a crescut ierarhul şi influența binefăcătoare, pe care a exercitat-o asu-*J *pra lui Sfînta Macrina cea Bătrînă. Mai amintim apoi, alte trei epistole, care ne înfățişează un anumit aspect privitor la raporturile Sfîntului Vasile cu unele din rudeniile sale. E vorba de întreita «fraudă» comisă de Grigorie (viitorul episcop de Nyssa) pentru a împăca pe fratele său afuns de curînd arhiepiscop la Cezareea cu bătrînul lor unchi, numit tot Grigorie, care-şl avea scaunul de episcop undeva nu departe de metropola Capadochiei. Nu ştim care a fost motivul supărării dintre ei, poate invidia sau lipsa de condescență față de noul lor superior ori*

20. Epist. 4.
20 bis. în colecția «'EXXτ)v£C ilaiEpec *rf<z* E*.%Xilaîa<:: M. BaaiXstoo 'Epfa», 3 volume, îngrijite de o echipă de cercetători sub conducerea prof. P. Hristu şi St. Sakkos, Tesalonic, 1972—1973.

poate şi o lipsă de tact din partea proaspătului arhiepiscop. Oricum, între episcopii sufraganl se va fi simțit o opoziție oarecare față de Vasile, mai ales după ce se dusese zvonul că prin presiunile prefectului Modes-tos din anii 371—372 *se auzise că Sfîntul Vasile va fi exilat. în această situație «naivul» frate (Grigorie) plăsmuieşte în trei rînduri cîte o scrisoare ca venind din partea unchiului şi cerînd împăcarea lor. Ne putem închipui reacția Sfîntului Vasile. «Cum să atribui numai naivității tale asemenea fapte ?» îi scrie el. «înşelăciunea a fost descoperită abia în clipa cînd episcopul însuşi mi-a spus cu gura lui că nu el a scris-o. Ce iei de minte slabă poate li aceea care după prima şi a doua greşeală, îi dă drumul tot necontrolat şi la a treia ?». După «săpuneala» aceasta, Sfîntul totuşi răspunde, încheind scrisoarea adresată fratelui Grigorie [21], că se duce bucuros la întîlnire cu unchiul, căruia (după ruperea gheței), li scrie două scrisori[22] de condescendență de la superior la inferior, exprimîndu-şi bucuria împăcării («dacă păcatele mele sînt cauza celor întîmplate, fie ca din clipa aceasta să înceteze amărăciunea mea») •, iar în cealaltă epistolă după ce «de curînd» l-a cercetat, îl roagă «să aibă grijă de el» ca o rudă apropiată ce este.*

Despre relații cu prietenul Grigorie de Nazianz *ne vorbesc patru epistole: 2, 7, 14 şi 71. Cronologic se pare că cea dintîi a fost redactată cea de sub numărul 14, ln care îi aduce aminte prietenului de făgăduința făcută încă îndată după întoarcerea de la Atena că i se va alătura în viața de retragere de pe valea Irisului. Celebră este în această epistolă [23] descrierea locului unde s-a gîndit să-şi găsească «aşezarea pentru toată viața»[24]. In altă epistolă[25], scrisă credem în preajma hirotonirii, Sfîntul Vasile cerea prietenului său să se «dedice cu totul apărării adevărului creştin». Era vremea cînd el lucra la redactarea tratatului «Contra lui Eunomiu», prima sa scriere. Cea mai extinsă dintre epistolele adresate lui Grigorie este cea de sub numărul 2, care e o adevărată pravilă sau îndreptar spiritual al monahului, care caută să practice «filosofia înaltă» a slujirii integrale a lui Dumnezeu şi a omului. Cu epistola 71 redactată ln anul 371 încep să se desprindă deja marile frămîntări de ordin spiritual şi administrativ ln care ierarhul nostru cere şi mai energic prietenului să nu dea ascultare bătrînulul episcop din Sebasta Armeniei, Eustațiu, care fusese şi pentru Vasile unul din organizatorii monahismului ln Asia Mică, dar care alunecase acum spre orientări ariene, şi-i spune «lasă pe oamenii aceştia în treaba lor şi vino să lucrăm împreună j/j lupta care ne aşteaptă». Era epoca celei mai Înfocate persecuții regizate de regimul Împăratului Valens, care nu s-a ruşinat să Încarce pe o corabie pe 80 de episcopi care apărau linia crezului ortodox de la Niceea şi să-i înece în mare*

21. Epist. 58.
22. Epist. 59 şi 60.
23. Epist. 14.
24. Epistola era scrisă prin anul 360, cînd nu era încă nici preot.
25. Epist. 7.

[26]. Erau anii cînd pentru a frînge curajul marelui ierarh din Cezareea Capadochiei, care n-a vrut să se plece noilor curente, i s-a dezmembrat în două arhiepiscopia ca să-i slăbească autoritatea, aşa cum ne istorisesc multe din epistolele Sfîntului Vasile.

Un mare număr de epistole au conținut amical, de recomandare şi **de** intervenție. *A fost una din trăsăturile fundamentale ale caracterului său de mare păstor al Bisericii, un*

om de acțiune prin excelență[27], aceasta o dovedeşte felul în care a ştiut să vorbească oamenilor şi cum s-a priceput sâ-i atragă spre inițiative bune şi mari. Aşa cum a ştiut folosi ca puțini alții şi moştenirea culturii clasice, aşa întîlnim in epistolele sale pagini neîntrecute în care, ca şi în aşezămintele sale filantropice, ştia să vină în ajutor unor nedreptățiți sau unor nevoiaşi, fără să jignească pe unii şi fără să linguşească pe alții.

Iată, de pildă, ce scria unui guvernator al Capadochiei![28] «Cînd ți-am primit epistola am încercat un sentiment straniu: în clipa in care am pus mîna pe ea aveam senzația că primesc un comunicat oficial şi în timp ce desfăceam sigiliul de ceară ca să citesc m-a apucat o teamă ca şi cum m-aş fi aşteptat la o sentință de osîndire, aşa cum primeau spartanii în vremea veche». «După ce am citit textul scrisorii am început să rîd de-a binelea, nu numai pentru că nu-mi trimiteai nimic periculos, dar şi pentru că am început să-ți compar scrisoarea cu a unui al doilea Demostene», după care i-a cerut să ia măsuri împotriva țmor răufăcători care au comis furturi pe o moşie a familiei din satul Annisa.

«De ce nu scrii ?» (întreabă in altă epistolă pe sofistul Leonțiu, fost coleg de şcoală) [29], căci se ştie doar că «un sofist n-are alt lucru decît să scrie ? Mai mult, pretextînd că ți-e lene să pui mîna să scrii, nu ți se va cere nici să scrii pentru că un altul îți poate lua locul la masa de scris. Nu va fi atunci nevoie nici de limba ta, pentru că atunci cînd ea nu vorbeşte, va face acest lucru careva din cei apropiați ai tăi. Iar dacă nimeni din ei nu-i de față, atunci poți sta de vorbă cu tine însuți, dar în orice caz nu vei tăcea, căci eşti doar în acelaşi timp şi sofist şi attic, după cum nici privighetorile nu mai tac din clipa în care primăvara le

26. Socrate, *Istoria bisericească,* IV, 16.

27. Epist. 74—76. P. Alland, *Basile de Cezaree,* în «Dictionnaire de Theologie Catholique» II, 444—445.

28. Epist. 3.

29. Epist. 20.

tot Îndeamnă să clntc». «Dar acum să vorbesc despre altceva. Ţl-am trimis o lucrare scrisă de mine Împotriva lui Eunomiu. Ai putea-o socoti drept Încercare copilărească, ori ceva mai serios decît aşa, — vei judeca singur». Semnalează-mi ce observi în ea, «căci mai ales prin aceea sc deosebesc prietenii de linguşitori: unul vorbeşte numai ce ştie că place, pe cînd celălalt nu ezită să spună şi cuvinte care supără».

Felicitînd altădată pe un înalt dregător, cu ocazia intrării lui în slujbă, Sfîntul Vasile cere să fie scutit de dări un bătrîn care-şi pierduse singurul fecior, râmînlnd acum cu grija de a hrăni şi pe nepotul său In vîrstă de abia cîţiva ani[30]*. Se ştie că listele de dări se revizuiau destul de des în Imperiul Bizantin. «Presupun, zice ierarhul, că nu acest mic prunc va ajunge să facă parte din senatorii care vor propune stingerea dărilor ori vor plăti solda militarilor şi nici nu va fi nevoie ca tocmai perii albi ai acestui nenorocit moşneag să fie din nou necinstiţi» (prin astfel de măsuri nedrepte).*

Către prefectul Modestos, cel care-1 amenințase în anul 371 cu exilul, Sfîntul Vasile adresează în anul următor următoarele rînduri[31] *: «dacă chiar mărinimia Ta mi-a îngăduit să-ţl scriu, atunci te rog să acorzi în duhul adevăratei iubiri* de *oameni izbăvirea acestei regiuni agricole nenorocite, reducînd la o cotă acceptabilă obligaţiile pe care le au pentru întreţinerea armatei locuitorii din regiunea de graniţă a munţilor Taurus».*

Sau un alt fragment[32]*; «Aş vrea să întreb pe cel care mereu sîcîie urechile Tale loiale : ce greşim noi faţă de cei mai mari dacă ne administrăm noi bisericile ? Aducem vreun prejudiciu cuiva cînd ridicăm Dumnezeului nostru cîte un locaş de rugăciuni sau cînd ridicăm spitale şi aziluri pentru străinii sau pentru bolnavii care trec pe aici ? Sau cînd facem locuinţe pentru infirmieri, pentru medici, adăposturi pentru animalele de povară, atelierele pentru muncitori şi tot ceea ce mintea omenească a putut născoci pentru menţinerea unei vieţi onorabile ?».*

Alteori intervine să fie redus numărul prea mare de cai sechestraşi pentru muncile publice [ss]*.*

Prin cîteva rînduri, Sfîntul Vasile exprimă mulţumiri unei văduve mal înstărite pentru că i-a împrumutat catîrii, folosiţi probabil la lucrările aşezămintelor filantropice[3]**. Patrologul J. Quasten a constatat că*

103

30. Epist. 84.
31. Epist. 110.
32. Epist. 94, către Ilie, guvernatorul Capadochiei.
.33. Epist. 303.
34. Epist. 296.

SCRISORI

din cele 366 epistole 72 slnt amicale, iar 66 de recomandare, deci un număr apreciabil[ss]*.*

Un număr de 18 epistole slnt de consolare, de îmbărbătare [36]. *Şi cuvîntul de consolare se îndreaptă nu numai ln cazuri de pierdere fizică sau deces al unui soţ (de pildă cazul cu pierderea soţiei lui Nectarie, viitorul arhiepiscop de Constantinopol,* ep. *4), sau a unui copil, ci şi de pierdere a unui păstor dintr-o comunitate oarecare. Aşa avem cazurile relatate de epistolele 28 şi 29, cu ocazia morţii episcopului Musonios din Neocezareea, respectiv Vasile de Ancira, apoi de epistola 62 pentru*

episcopia de Parnasos, dar avem şi de Îmbărbătare şi chemare caldă spre unitate şi simțire ortodoxă, aşa cum a făcut-o în epistolele 101, 134, 140, 238, în care deplînge lipsa de unitate sufletească în comunități fruntaşe ca Alexandria (unde Sfîntul Atanasie murise la 2 mai 373), ca Antiohia, unde schisma dura de aproape 40 de ani, Neocezareea şi Nicopole, unde spiritul de rivalitate şi partid a adus multă amărăciune ln sufletul marelui ierarh, care, cu toată sănătatea lui şubrezită, căuta să adune, să mîngîie, să ridice moralul tuturora.

Nu i-au scăpat acestui neîntrecut păstor atenții şi de genul celei amintite în epistola 206 în care mîngîie pe episcopul Elpidiu, care-şi pierduse un nepot, dar nici fapte ca acelea din epistolele 256—257, *în care caută să mîngîie pe nişte călugări prigoniți de arieni.*

Fără îndoială că cea mai importantă categorie de epistole sînt cele cu conținut istoric-documentar *în care trebuie să încadrăm numeroasele scrisori trimise Sfîntului Eusebiu de Samosata, confidentul său cel mai apropiat, căruia ii adresează nu mai puțin de 22 epistole, apoi lui Me-letie de Antiohia căruia îi adresează şase epistole, Amfilohiu de Iconium, poate cel mai apropiat colaborator nu numai pe tărîm strict bisericesc, dar şi pe cel literar, către care ni s-au păstrat 17 epistole, Sfîntului Atanasie al Alexandriei, căruia i-a scris de 6 ori, Diodor din Tars cu 2 epistole, Epifanie de Cipru cu o epistolă, Asholiu de Tesalonic şi împreună cu el credincioşii de la Dunăre, cărora le-a scris patru epistole, spre a nu uita multele epistole în legătură cu episcopii şi credincioşii din Armenia Mică şi Pont, locul unde şi-a petrecut el copilăria, față de Care se simțea foarte apropiat, dar cu care a şi avut multe frămîntări şi amărăciuni chiar din partea unor vechi colaboratori ai săi, cum a fost*

*Uuscblu dc Sebasta şl chiar rudenia sa episcopul Atarvios de Neoccza-*rceo, *in sllrşlt cel mal depărtați ca distanță şi care s-au arătat din păcate destul de reci şi de*

35. Quasten, *Initiation aux Peres de î'Eglise,* voi. III, Paris, 1963, p. 320. Cele amicale sînt: 1, 3, 4, 7, 12—14, 17, 19—21, 27, 56—58, 63—64, 95, 118, 123—124, 132— 135, 145, 149, 150—158, 162—165, 168, 172—176, 181, 184—186, 192—196, 198, 200—201, 208—210, 232, 241, 252, 254—255, 259, 267—268, 271, 278, 282, 284, 285, 320, 332—334. Cele de recomandare şi de intervenție: 3, 15, 31—37, 72—78, 83—88, 96, 104, 108—112, 137, 142—144, 177—180, 271, 273—276, 279—281, 303—319.

36. *Num.* 5, 6, 28—29, 62, 101, 107, 139—140, 206, 227, 238, 256—257, 269, 300 —302.

distanți: episcopii din Italia şi Galia, cărora le-a cerut (în 7 epistole) concursul pentru a face față asalturilor ariene şi mai ales a lichida schisma din Antiohia care dura de atîtea decenii din păcate şi din vina lor, căci n-au susținut pe episcopul local (Meletie), ci pe un episcop apusean (Paulln). Cititorul e *rugat să citească şi să recitească aceste emoționante apeluri pentru revenirea la unitate şi pace în Biserici, la care chiar şi cînd scria unor simpli soldați[31], studenți[38], cunoscuți, dintre ei mari dregători, cum era cornițele Terențiu[39], marele medic Eustațiu[40], dar şi călugări şi călugărițe[41], văduve[42], agenți fiscali [w], tuturora Sfîntul Vasile căuta să le presare în inimă, într-un veac în care discuțiile teologice ajunseseră o adevărată pasiune, evlavie adevărată,* pentru că, dupd cum zice într-una din *epistole, în loc să se ră-mînă la «teologie», care trebuie să însemneze preamărirea lui Dumnezeu, s-a transformat într-o «tehnologie» [44]. Se ştie că nefiind stabilit încă, prin sinod, înțelesul clar al termenilor «usia» şi «ipostasis», acum cînd episcopul Apolinarle de Laodiceea insinua denaturarea doctrinei hristo-logice, care va frămînta mai tîrzlu întreg Răsăritul creştin, iar rătăcirea lui Eunomiu şi a lui Macedoniu nu vedeau în Duhul Sfînt mai mult decît o făptură a lui Dumnezeu, strădania impresionantă a marelui*

Vasile, care în bunătatea Iul preconiza reprimirea în comuniunea Bisericii chiar şi a arienilor, care nu înțelegeau toate implicațiile lui «omousios» doar să declare că primesc formula niceeană, va reuşi totuşi să pregătească atmosfera de la sinodul II ecumenic deşi atunci el nu va mai fi în viață.

*Vor răsuna neuitate cuvintele prin care se deplîngea situația nenorocită în care ajunsese Biserica: «năpasta rătăcirii ariene nu se reduce acum doar la două-trei biserici, ci-şi întinde pustiirile ei de la granițele Iliriei şi pînă la Tebaida Egiptului. Trufia oamenilor, care nu mai cunosc frica de Dumnezeu, urcă în primele rînduri. Demnitatea preoțească a dispărut, lipsesc păstorii care să îndrume cu înțelepciune turma lui Hristos, în vreme ce vînătorii de măriri folosesc banii bolnavilor... sub masca luptei pentru ortodoxie, mulți îşi ascund duşmăniile personale... în multe locuri mirenii fug sau sînt fugăriți din biserici şi, printre suspine si lacrimi, Înaltă atară, pe clmp, sau ln pustietăți, mlinile întrebătoare către Dumnezeu» *[5].*

37. **Epist. 106.**
38. **Epist. 276, 300.**
39. **Epist. 99, 105, 214.**
40. **Epist. 151, 189.**
41. **Epist. 44—46, 52, 123, 154, 173, 295 etc.**
42. **Epist. 10, 107, 174, 283 etc.**
43. **Epist. 88, 142, 284, 285, 299, 312—313.**
44. **Epist. 90. 2.**

In astiel de vremuri de restrişte, Sfîntul Vasile caută şi găseşte prilejuri să întărească credința preoților din comunitățile rămase fără păstor, de multe ori chiar şi a mirenilor înşişi, îmbărbătîndu-i cu înflăcărare că ziua biruinței nu va întîrzia. Aşa se aude cuvîntul din Nord pînă în oraşele de lingă Mare[46], în *Samosata, Berea, Chalchida şi Edesa Siriei[47], în Coloneea, Nicopole, Satala şi alte oraşe din Armenia Mică şi din Pont. «Conjur pe orice om temător de Dumnezeu şi care aşteaptă judecata lui Dumnezeu să nu se lase dus de învățături străine», zicea el Intr-o epistolă adresată celor din Sozopole [48]. «Nu vă înecați la mal, mai sînt doar cîteva zile pînă cînd toate se vor îndepărta» *[9], spunea el în alt loc.*

Pentru noi, românii, in afară de «Scrisoarea Bisericii din Gotia către Biserica din Capadochia», care vestea Marelui Vasile modul cum a pătimit Sfîntul Sava de la Buzău, rămîn tot atît de mult grăitoare cele patru epistole [50] care au în vedere stările de lucruri din Biserica stră-română şi prin care Sfîntul spunea: «Cînd am văzut pe atlet (= Sfîntul Sava), am fericit pe îndrumătorul lui, pentru că a pregătit pe mulți a lupta pentru credință» [51], căci, mai adaugă el, «m-am îmbogățit sufleteşte gustînd cu bucurie cele scrise despre un martir luptător în pă-mînt barbar» [52] peste Dunăre.

Ar trebui să stăruim prea mult subliniind în chip deosebit importanța epistolelor la adîncirea concepției lui moral-ascetice, *la precizarea crezului său* dogmatic *ori la îndrumările lui hotărltoare pe tărlm* liturgic şi canonic.

Cum spunea şi în altă parte [53] «omul nu-i animal monastic». Chiar dacă a călătorit peste mări şi țări[54], trăsătura fundamentală a crezului său ascetic se apropie totuşi mai mult de monahismul sirian decît de cel egiptean, al lui Păhomie. Mărturiseşte el însuşi acest lucru atunci cînd

45. Epist. 92, 2.
46. Epist. 203.
47. Epist. 219—222, 224.
48. Epist. 261, 3.
49. Epist. 243.
50. Epist. 154, 155, 164, 165.
51. Epist. 164.
52. Epist. 165.
53. Migne, P.L., 31, 917.
54. Epist. 204, 6.

recunoaşte în Eustațiu de Sebasta pe *primul său Îndrumător[M]. Chiar şi în tratatul său «Către tineri» Sfîntul Vasile preconiza* o *teologie a ascezei. De aceea, pe bună dreptate, s-a atirmat[56] că Epistolele 2 şi 22 cu multele lor citate biblice sînt minunate încercări de fundamentare biblică a vederilor lui ascetice. Tot aşa ne învață şi alte epistole [57]. In schimb, față de exagerările lui Eustațiu de Sebasta, care vedea în monahism o viață dusă numai în retragere eremitică şi în rugăciune (ma-sallanlsm), Sfîntul Vasile recomandă munca şi rugăciunea, departe de linia anăhoretică şi legată mai mult de viața socială[58].*

Pentru viața liturgică de *mare însemnătate sînt cele relatate îndeosebi în două din epistolele sale, în care se descrie rînduiala celor şapte laude şi a cîntării alternative, aşa cum se obişnuia într-o formă destul de avansată pentru veacul al patrulea [59].*

S-au bucurat de o apreciere rar întîlnită în istoria vieții duhovniceşti : rînduielile canonice *stabilite de Sfîntul Vasile nu numai în cele trei «epistole canonice»[60], care cuprind sub forma celor 92 canoane normele pedagogice şi educative care au intrat în legislația Bisericii Răsăritene, bucurîndu-se de o apreciere neîntrecută şi intrate ca atare şl în viața spirituală a popoarelor ortodoxe[61],* ci *şi multe alte epistole care prevăd norme morale şi de drept de o rară disciplină. Merită subliniat între altele principiul ca epitimia sau canonul să nu se dea după cantitate, ci după intenția penitentului[S2]. La fel se apreciază concepția sa superioară despre post[es]. Patrologul J. Quasten enumera nu mai puțin de 41 de epistole conținînd îndrumări canonice şi moral-ascetice[64].*

In canonul 84 sc spune la un moment dat: «Temîndu-ne de dreapta judecată şi

55. Epist. 223, 2.
56. J. Gribomont, *Le monachisme au* IV-e *siecle,* în «Studia Patristica», II.
57. Epist. 181, 116—117, 229.
58. A se vedea J. Gribomont, *Saint Basile,* în «Theologie et la vie monastique», Paris, 1961, p. 109—110.
59. Epist. 204, 207.
60. Epist. 188, 199 şi 217.
61. Ralli-Potli, Sintagma *sfintelor şi dumnezeieştilor canoane,* voi. I, Atena, 1852 (tn 1. greacă), *Îndreptarea Legii,* ediția Academiei R.S.R., Bucureşti, 1962. Pitra, *Juris eccles. Graecorum historia et monumenta I,* Roma, 1864. N. Milaş, *Canoanele Bisericii Ortodoxe II,* 2 p. 39—149 ; K. Bones, Cele *trei epistole canonice ale Sîntului Vasile cel Mare,* în «Byz. Zeitschrift», 1951, p. 62—78. I. Ivan, Opera *canonică a Sfîntului Vasile cel Mare şi importanța ei pentru unitatea Bisericii creştine,* în voi. «Sfîntul Vasile cel Mare», Bucureşti, 1980, p. 355—377.
62. Epist. 240.
03. A se vedea can. 20.
64. Epist. 2, 10—11, 14, 18, 22—26, 49—65, 83, 85, 97, 106, 112, 115, 116, 173, 174, 11(2—183, 219, 220—222, 246, 249, 251, 277, 291—299, 366.

avînd mereu înaintea ochilor ziua cea înfricoşată a răsplătirii Domnului, noi nu vrem să pierim deodată cu cei ce trăiesc în păcate, drept aceea să-i îndrumăm pe toţi cei încredinţaţi nouă... sîr-guindu-ne să ne mîntuim sufletele», un adevăr pe care-l repetă foarte adeseori în epistolele sale, care ne oferă astfel cel mai bogat material atît pentru cunoaşterea vieţii lui, cît şi a multor aspecte din viaţa spirituală a vremii.

Dintre cele peste 20 de epistole cu conţinut dogmatic, — ***deşi elemente de acest soi întllnim în mult mai multe din ele [65] —, amintim cîteva pasaje mai semnificative.***

Epistola 9, datînd din vremea retragerii la Annisa (anul 361—362), ***e adresată unui vechi cunoscut cu numele Maxim Filosoful, căruia îi tace o expunere a felului în care s-a răspîndit erezia antitrinitară şi*** anume ***din pricina neputinţei episcopului Dionisie cel Mare al Alexandriei (258***—268) ***de a combate erezia lui Sabelios, care spunea că în Sfînta Treime nu ar fi trei persoane, ci ar fi numai una, care odată ar apărea ca Tată, (= Creatorul), altă dată ca Fiu (= Mîntuitorul), iar altă dată Duh Sfînt (= Stinţitorul). Vrînd să combată acest antitrinitarism modalist, Dionisie a trecut în extrema cealaltă, fâcind, zice Sfîntul Vasile, «ca un grădinar care vrînd să îndrepteze un pom tlnâr crescut strîmb îl răsuceşte silit încît trece tocmai în sens contrar», făcînd aluzie, desigur, la antitrinitarismul monarhic al lui Pavel de Samosata, care confunda fiinţa cu persoanele.***

Epistola 52 e ***adresată unor călugăriţe care nu erau nici ele în clar cu deosebirea între fiinţă şi persoane, de aceea li se dau lămuriri în legătură cu termenul «deofiinţă», insistînd şi asupra divinităţii Duhului Silnt după formula urmată şi ln trataul «Despre Duhul Sfînt», că noi *trebuie să credem după cum ne-am botezat şi să ne botezăm după cum credem», afirmînd prin aceasta egalitatea fiinţială*** a ***celor trei persoane treimice.***

Epistola 105 adresată fiicelor comitelui Terenţiu, care erau dia-conişe rîvnitoare în apărarea credinţei, vorbeşte cam tot de aceleaşi probleme.

Despre dumnezeirea Duhului Sfînt ne vorbeşte SIîntul Vasile în multe alte locuri, accentuind îndeosebi faptul că dacă n-ar fi în El pu-

65. Intre ele amintim în chip deosebit cele de sub nr. 8 şi 38, deşi unii le atribuie fratelui său Grigorie.

fere ***dumnezeiască nu s-ar putea explica in general creşterea şi dezvoltarea Bisericii în lume [6<s].***

O ***importanţă deosebită prezintă epistola 125, care este o mărturisire de credinţă semnată de mai mulţi episcopi, între ei şi de Eustaţiu de Se-bcsta, vechi admirator al lui Arie şi foarte nestatornic ln ale credinţei, între altele susţinînd că Duhul Sfînt ar fi numai făptură, nu Dumnezeu.***

Dar cele mai importante sînt cele 4 epistole adresate Sfîntului Amfi-lohiu de Iconium [61], în care Sfîntul Vasile răspunde la o serie întreagă de Întrebări de ordin apologetic, moral şi dogmatic. Astfel: despre puterea de cunoaştere a raţiunii omeneşti, despre fiinţa şi energiile divine, despre fiinţă şi ipostas, despre cunoaştere

şi credință, despre destin şi Providență, despre egalitatea ființială a persoanelor divine.

Din atenția deosebită pe care o purta monahilor *Sfîntul Vasile trimite asceților de sub îndrumarea sa [68] o lungă scrisoare în care le atrage atenția să nu se încreadă în calomniile care circulau la adresa lui, e drept şi din pricind că nu propovăduiau corect credința despre deoîiin-țlmea Fiului şi a Duhului Sfînt cu Tatăl, dar poate şi mai mult din pricina intrigilor şi a intereselor personale, încît au încercat să introducă şl doi spioni printre călugării din aşezâmîntul Sfîntului Vasile, care spoi au fost demascați ca fiind o acțiune nedemnă a episcopului Eustațiu.*

O altă înscenare nedemnă a acestui Eustațiu este învinuirea adusă Sfîntului Vasile că ar întreține relații cu Apolinarie şi ar susține chiar învățături ale acestuia, întrucît ar exista şi unele dovezi scrise pe care Eustațiu le-a şi multiplicat, răspîndindu-le printre cei prezenți la întruniri I Amărît peste măsură, marele ierarh răspunde mai întîi într-o lungă epistolă adresată direct lui[69], dar în acelaşi timp plîngîndu-se de «lipsa de bună credință» şi de duplicitatea acestui om, revine în multe din epistole asupra acestor «relații» care ar fi existat între el şi Apolinarie. Mai tîrziu, Sfîntul Vasile a cerut să se aducă de față dovada originală a scrisorii, care de fapt era numai o copie falsificată. în al doilea rînd, el recunoaşte că a scris acelui om înainte cu 20—25 *de ani, dar numai o scrisoare conținînd simple salutări, fără să fi susținut vreodată* **vreuna din «Învățăturile stricate»** *ale acestui eretic. Dar* **Înscenarea se** *vede că* **a avut un** *ecou destul de puternic între contemporani, Încît*

66. Epist. 113—114.

67. Epist. 233—236.

60. Epist. 226.

69. Epist. 223. Istoricul Socrate ***(Ist. bis.*** **I, 3, 14) afirmă că unii spun că Eustatie ar fl autorul Ascetfcon-ului lui Vasile. N-am putut avea la îndemînă studiile lui J. Grlbomont,** ***Jllstoire du texte des Ascetiques de Saint Basile,*** **Louvain, 1953.**

mulți *dintre corespondenți, episcopi, călugări, preoți ori simpli laici îl întreabă [70]. lată ce declară el în scrisoarea către preotul Genethlios : «Niciodată pînă acum nu m-a chemat nimeni vreme de atîția ani să mă Judece că aş fi susținut aşa ceva. N-am scris, nu aprob astfel de rătăciri (ca ale lui Apolinarie) şi le anatematizez chiar, pentru că el confundă îpostasele ca şi Sabelios» [71].*

In general, cum am mai amintit, Sfîntul Vasile a luat asupra sa, în-cepînd cu anul morții Sfîntului Atanasie (2 mai 373), rolul de conducător al apărătorilor crezului ortodox stabilit la Niceea, încercînd să adune într-un front unic toate grupările separate ale Bisericii. Din păcate, reacțiunea atingea etapa maximă de prigoană. Grigorie de Nyssa, fratele Sfîntului Vasile, urma să fie şi el arestat[72]. Unul din vechii apărători ai crezului niceean Marcel de Ancira a greşit, îmbrățişînd păreri apropiate de ale lui Sabelios şi Apolinarie. Epistolele 243 şi 263 descriu ultimele încercări disperate ale Sfîntului Vasile către papa Damasus şi către episcopii apuseni pentru a-i veni într-ajutor. Sinodul de la Cizic din anul 376 agravase şi mai mult

situația. Noroc cu precipitarea evenimentelor, care au adus şi moartea lui Valens, în anul 378, şi care va însemna rechemarea din exil a tuturor episcopilor în frunte cu Eusebiu de Samosata, căruia Sfîntul Vasile i-a asigurat şi acolo, in Tracia, unde fusese surghiunit, trimiterea regulată a corespondenței [73].

Peste toate amărăciunile nu trebuie să uităm opera caritativă, ***sprijinită cu tot entuziasmul de Sfîntul Vasile. Scrisorile 27 şi 31 ne informează despre activitatea lui în timpul foametei din anul 368. într-o e-pistolă el invită pe Sfîntul Amfilohiu de Iconium să-i viziteze azilul de săraci*** [74], ***iar din alte epistole*** [75] ***aflăm că şi la țară horepiscopii săi (episcopii de la țară) organizaseră astfel de aşezăminte de binefacere*** [76]. ***Astfel de lucrări îl ajutau pe sfînt să-şi uite accentele de mizantropie*** [77] ***sau de susceptibilitate exagerată de care dădea uneori dovadă, poate din pri-***

70. Epist. 129, 131, 224, 244, 263, 265.
71. Epist. 224.
72. Epist. 100, 225, 237.
73. Epist. 141, 223, 239, 268.
74. Epist. 175.
75. Epist. 162, 163, 164.
76. Epist. 53, 54.
77. Epist. 244.

cina sănătății iui greu Încercate, dar desigur şi din cauza nimicniciei contemporanilor.

De altiel va rămîne pentru de-a pururea strădania sa pilduitoare de ajutorare, de apărare şi de ocrotire a intereselor tuturor celor ce-1 solicitau, în această categorie se grupează cele mai multe din epistolele sale, pe care cititorul ar ii bine să le aibă sub ochi în mod deosebit spre a Înțelege mai uşor de ce acest sfînt ierarh a primit încă de pe c.Uxd era în trup supranumele de «cel Mare». De aceea găsim potrivit de a Înşira [78] ***chiar şi numai cu numărul aceste epistole : 15,*** 32—33, 35 -37, 73, ***83—85, 88, 96, 104, 107—111, 142—143, 147—149, 177—180,*** 273—276, ***280—281, 2Ş4—299, 303, 305—309, 311—313, 315—319.***

Nu vom avea deplin rotunjită personalitatea Sfîntului Vasile dacă nu vom lua ln atentă considerare munca sa de disciplinare a clerului ***şi în general de îmbunătățire a moralității tuturor credincioşilor încredințați lui spre păstorire. Clasice au rămas cuvintele lui prin care combate simonia : «Mi s-a umplut sufletul de durere aflînd acest lucru care nu părea de crezut. Dacă după ce va primi scrisoarea mea va mai sâvîrşi vreunul asemenea fapte, acela va trebui să fie îndepărtat de la altar, căutîndu-şi loc altundeva»*** [79].

Ne putem închipui cum vor fi sunat în urechile multora cuvinte ca acestea : «Mult mă întristează faptul că de acum canoanele Părinților au ajuns să fie trecute cu vederea», scrie el horepiscopilor. «Să curățiți ln întregime Biserica, scoțînd din sinul ei pe cei nevrednici, iar în viitor să nu primiți decît pe cei vrednici» [80].

Cam atît am crezut necesar să spicuim din mulțimea epistolelor sale spre a înțelege de ce au zis mulți din cei care i-au apreciat scrisul că epistolele formează «fără îndoială partea cea mai importantă a activității literare a Sfîntului Vasile» [81].

Pentru că, în fond, în ciuda «neîndrăznelii şi timidității tipice» [82] «?e care *vorbeşte într-o scrisoare, oricît de mult s-ar scrie despre viața şi opera acestui om, totuşi ai impresia că n-ai spus destul şi că mereu rămîne şi altele care ar trebui spuse.*

Despre limba epistolelor *Sfîntului Vasile s-a scris cu elogii. Cu toate că se întîlnesc în scrisul său şi unele expresii forțate, unele din ele cu-prinzînd expresii compuse din 2—4 cuvinte* [83] *sau unele provincialisme, totuşi «dintre toate operele corespondența sa*

78. Y. Courtonne, *op. cit.*, I, XI—XII.
79. Epist. 53.
80. Epist. 54.
81. M. Tîalanos, *Patrologia,* Atena, 1930, p. 30i.
112. Epist. 48.
83. A se vodea, de pildă, în epistolele 40 şi 365 cîteva specimene de acest soi.

a tost cea mal îngrijită şi
prin urmare şi cea mal citită» [8]*.

Pe lîngă laudele pe care i le-au adus dintre contemporani Stîntul Grigorie de Nazianz şi marele retor Libaniu, amintim cele spuse de patriarhul Fotie [85]*: «in toate scrierile sale Vasile e excelent: abil în mî-nuirea stilului curat, clar şi just, cu un cuvînt demn de tribuna şi de catedra cea mai clasică. Atunci cînd e vorba de ordinea şi de curăția gîn-durilor, el străluceşte în primul rînd, nimeni nu-1 întrece : vrea să convingă, e plăcut, sclipitor, stilul e curgător, spontan. în aşa măsură convinge stilul. De aceea cine ar lua ca model predicile sau scrisorile lui, unul ca acela, în caz că nu-i de tot ignorant, n-ar mai avea nevoie nici de Demostene, nici de Platon». Ceea ce-i mai important decît totul, cum însuşi declara, el nu scria ca să afişeze, ci ca să zideascâ sufleteşte* [86].

Nu-i de mirare că un polihistor ca Erasmus de Rotterdam îl socotea cel mai mare cuvîntător al antichității creştine [87]*, iar un Cassiodor găsea în scrisul lui cea mai reuşită încercare de reînviere a stilului antic atti-cizant* [88]*. Un contemporan de al nostru subliniază şi el că «taina scrisului lui a constat tocmai în faptul că a îmbrăcat adevărul veşnic al creştinătății în haina frumoasă a limbajului clasic»* [89]*.* Şi *totuşi hotărîrea unanimă a creştinătății, care a ridicat pe vremea lui Alexie Comnenul (1081—1118) la treaptă de cinstire şi de sfințenie deosebită vrednicia Sfinților «Trei Ierarhi», a fost faptul că în* ce-i *privea pe el şi-a pus «toată puterea pentru reclădirea Bisericii lui Dumnezeu», cum mărturisea adeseori in epistolele sale.*

E drept că în colecția scrisorilor sale sînt unele care au fost atribuite altor scriitori. Totuşi noi am tradus întreaga colecție de 366 epistole, aşa cum se află ele în ediția Migne şi în cea publicată de Yves Courtonne, semnalînd, desigur, în locul respectiv care dintre epistole au fost socotite neautentice sau apocrife. Iată, după o publicație recentă[90],.

84. A. **Pueck,** ***Histoire de la litterature grecque chretienne,*** **Paris, III (Par, 1930).**

85. **Fotie,** ***Biblioteca,*** **cod 141 şi 143, Migne, P. L., 103, 310, 420—421.**

86. Epist. 135. Dacă există şi destule pagini cu perioade lungi de fraze retorice„ în schimb nu i se poate tăgădui sinceritatea şi buna credință.

87. In pref. ed. din Basel a scrierilor sale.

88. ***Institutiones,*** **Migne, P. L., 70, 1110.**

89. St. Papadopulos, ***Mersul gîndirii teologice a Si. Vasile,*** **în «Mitrop. Ardealului», 1979.**

, 9 0 . P. F. Fedwick, A Commenfary of Gregory of ***Nyssa on the 38-th Letter ol Basil ol Caesareea,*** **în «Orientalia Christiana Periodica», Roma, 1978, pag. 32. Acest autor numără 368 de epistole atribuite Sfîntului Vasile, între ele aflîndu-se şi una scrisă pe papirus.**

întrucît nu-i uşor să deduci unde se foloseau în epistole formele pluralului de politețe şi cel maiestativ am căutat o formulă intermediară, mai apropiată cititorului de azi. Altfel era greu să alegi între trei astfel de termeni folosiți într-o singură epistolă (cf. ep. 143).

]lsta acestor epistole: 8, 10, 16, 39—45; *47, 50, 81, 166—167, 169-171, 189, 197,* 2 ; 321 , *347—360, 365—368 şi probabil 46.*

Mulţumind Bunului Dumnezeu pentru bucuria de a putea prezenta cititorilor noştri cuvîntul atlt de ziditor al scrierilor marelui ierarh din Cezareea Capadochiei, rog din toată inima pe acest mare siînt să-mi iie împreună rugător către Cel de Sus pentru eventualele neajunsuri ale unei lucrări atît de grele, iar Preafericitului nostru Patriarh Teoctist îi adresez cu acest prilej întregul meu omagiu de gratitudine pentru posibilitatea de a putea evoca în limbajul lui duhul de mare îndrumător şi de mare dascăl al celui care a fost Sfîntul Vasile cel Mare.

B I B L I O G R A F I E S E L E C T I V A

E d i ţ i i

1. Veneţia 1499, sub îngrijirea cunoscutului umanist Aldo Manutius (se publicau doar 44 epistole, între ele şi cele 22 din corespondenţa cu Libaniu).

2. *Hagenau* (Alsacia) 1528, editor Vincent Obsopocus (cuprinde 59 epistole şi 59 ale Sf. Grig. Naz.).

3. *Basel,* 1552 (reeditate Veneţia 1536 şi aceeaşi Basel 1551) îngrijită de Ieronim Frobcnlus şi cu prefaţă de Erasmus de Roterdam (cuprindea 99 epistole).

4. *Paris* 1618 (reed. 1638), îngrijită de Frontou le Duc şi CI. Morel, cuprindea 214 «plstole cunoscute anterior sub numele Sf. Vasile şi Grig. de Nazianz, la care se adaugă «He 214 ale Sf. Vasile. Textul epistolelor a fost confruntat şi cu cîteva variante manuscrise, In 1679 apare la Paris sub îngrijirea lui Fr. Combefis o ediţie şi mai îngrijită.

5. *Paris* 1729—1730 sub îngrijirea călugărilor benedictini din ordinul Sf. Maur *jmaurlni)* J. Garnier şi Pr. Maran, care publică de altfel întreagă opera Sfîntului Vasile ln trei volume (corespondenţa se află în volumul III). Textul a fost controlat după 9 variante manuscrise şi constituie o operă într-adevăr meritorie. Au fost publicate 365 de epistole în text paralel grec-latin şi cu multe note critice. Pînă astăzi ■a rămas ln mare parte neschimbată cronologia epistolelor în trei mari grupe:

1) Înainte de episcopat (1—46).

2) din timpul episcopatului (47—291).

3) cu dată necunoscută şi unele dubioase (292—366).

Ediţia maurină a fost reeditată numai cu text latin la Veneţia, 1750—1751, la Bergamo în 1793 şi la Paris 1835—1840. Cu text grec-latin a mai fost reeditată ediţia maurină ln 1839 la Paris de L. de Sinner, iar în 1857 de colecţia Migne, *Patrologia graeca,* voi. 32, col. 219—1114, care a mai sporit cu una numărul epistolelor (366).

6. *In veacul nostru* **s-a exprimat adeseori dorinţa de a se reedita o ediţie critică a epistolelor Sfîntului Vasile. S-a realizat acest lucru prin reeditarea unora dintre epistole, iar pentru toată colecţia notăm trei ediţii:**

a) Yves Courtonne, *Saint Basile, Lettres,* 3 volume, Paris, 1957, 1961, 1966.

b) R. Y. DcIi-rraiUMc. Gurlo, *Saint Basll, the Lettcrs,* 4 volume Londra — Cam-bridgc (Mass.), 1950 19.03.

c) 'EMujvïC Harpie. ti}c 'ExxXîjat'ac; M, BooiAtfoa, *"Epfa* I—III, ed. P. Hristu— St. Sakkos, V. Psevtoga şl T. Zisis, Tesalonic, 1972—1973 (cu traducere paralelă în greaca modernă).

T r a d u c e r i

1. Germane: *Basilius, sämtliche* WerJte, Kempten, 1838—1842. *Basilius, sämtliche Werke, ausgewählte Brieie* (97) hrg. V. GrSne, Kempten, 1881. *Bibliothek der Kirchenväter, 46,* 4 : A. Stegman, Kempten, 1925. W. D. Hauschield, Stuttgart, 1973.

2. Engleze : B. Jackson, A. Select *Library oi Nicene and Post-Nicene Fathers oi the Christian Chuich,* ed. P. Scheff and H. Wace, Buffalo and New York, 1866—1900. Reeditată în «Grand Rapids», 1952, etc. ser, 2, voi. 8 (1895), p. 109—327; R. Deferrari, op. c/f., A. C. Way, în «The Fathers of the Church», ed. R. J. Deferrari, New York, J947, 13 (1951), 28 (1955).

3. Franceze : Yves Courtonne, *Letties,* 3 voi., Paris, 1957—1966.

S t u d i i *

Ornând, Dom David, Essai d'une *histoire critique des edltions generales grecques et greco-latines de St. Basile,* Louvain, 1940—1946. Balanos, M. S,, *Patrologia,* Atena, 1930 (în 1. greacă). Bardenhewer, O., *Geschichte der altkirchlicher Literatur,* voi. III, Freiburg, 1923. fiessieres M., *La tradition manuscrite de la correspondance de St. Basile,* Oxford, 1923. tBodogae, T., *Corespondența Siîntului Vasile cel Mare şi strădania sa pentru unitatea Bisericii creştine,* în volumul «Sfîntul Vasile cel Mare», închinare la 1600 de ani de la săvîrşirea sa, 1980. Bonis, K., Cele trei *epistole canonice ale Si. Vasile către Amlilohiu,* în «Byzantinische Zeitschrift», 1951, Munchen, p. 62—78 (în 1. greacă). •Cavallin, A., *Studien zu den Brieien des hl. Basilius,* Lund, 1944. Coman, L Gh., *Patrologia,* Bucureşti, 1956. Courtonne, Y., *Saint Basile et l'Hellenisme,* Paris, 1934. Drăseke, J., *Apolinarius von Laodiceea,* Leipzig, 1892. Jsrnst. V., *Basilius des Grossen Verkehr mit den Occidentalen,* în «Zeitschrift fur Kirchengeschichte», 10/1896, p. 626—664. Fialon, E., *Btude historique et litteraire sur St. Basile,* Paris, 1869. Cribomont, J., *Le monachisme au W-e siecle en Asie Mineure de Gangres au messa-linisme,* în «Studia Patristica», II, Berlin, 1957. Hristou, P., *Vasile cel Mare, Epistole,* în seria «Părinții greci ai Bisericii», voi. 1—3, Tesalonic, 1972—1973 (în 1. greacă). Laube, A., De *litterarum Libanii et Basllli commercio,* Breslau, 1913. Loofs, F., *Eustatius von Sebaste und dle Chronologie der Basiliusbrieie,* Halle, 1898.

« N-avem pretenția de a prezenta o informație bibliografică completă. în comentariile fiecărei epistole am mai indicat deseori unele date bibliografice necesare. Aici amintim doar cîteva scrieri mai cunoscute. A se vedea şi bibliografia mai bogată la volumul prim al «Scrierilor» Sfîntului Vasile.

Maas, P., ***Der Brielwechsel zwischen Basilius und Libanius,*** **în «Sitzungsberichte der preuss. Akademie d.W., Phil. hist. Klausse.», Berlin, 1912. Martin, V.,** ***Essai sur Ies lettres de St. Basile Ie Grand,*** **Nantes, 1865. Melcher, R.,** ***Der achte Briei des Basilius ein*** **Werfc** ***des Evagrius Ponticus,*** **Munster, i. W., 1923.**

Quasten, J., ***Initiation aux Peres de l'Eglise,*** **III, Paris, 1963.**

Rudberg, S. Y., ***Etudes sur la tradition manuscrite de St. Basile,*** **Upsala, 1953. Seeck, O.,** ***Die Brieie Libanius zeitlich geordnet,*** **în «T. U.», 30 (Leipzig, 1906), p. 30— 34; 468—471.**

Simțul Vasile cel Mare, închinare la 1600 de ani de la săvîrşirea sa, **Bucureşti, 198f> (cu 20 de studii diferite).**

Stîntul Vasile, Arhiepiscopul Cexareii Capadochiei **(329—379), traducere de Iosif, Mitropolit Primat, Bucureşti, 1898.**

Truecker, B., ***Politische und sozial-geschichtliche Studien*** **zu den** ***Basiliusbrielen,*** **Bonn, 1961.**

Volker, H., ***Basilius, Epistel 366 und Clemens Alexandrinus,*** **în rev. «Vigiliae christia-nae», Leiden, 1953, p. 23—26.**

I

SCRISORI DATIND ÎNAINTE DE EPISCOPAT

EPISTOLA 1 Către Eustaţiu

Filozoful[1] Scrisă prin anul 356

îmi pierdusem deja nădejdea din pricina nedreptăţilor sorţii, datorită cărora a apărut mereu cîte o piedică în calea întîlnirii noastre, dar, într-un chip minunat, tu mi-ai redat entuziasmul şi m-ai mîngîiat prin scrisoarea trimisă. Ajunsesem aproape să mă întreb dacă nu cumva e drept ceea ce spun adeseori cei mai mulţi oameni, că există o necesitate şi un destin care dirijează treburile noastre, atît cele mărunte, cît şi cele mai importante, şi că noi oamenii nu sîntem stăpîni pe nimic. Or, în caz că lucrurile nu stau chiar aşa, atunci nu cumva un noroc oarecare rîn-duieşte parcă toată viaţa omului ? Vei înţelege mai bine şi rostul acestor gînduri, cînd vei afla pricinile care m-au adus aici.

Părăsisem Atena dispreţuind stările de lucruri de acolo din pricina renumelui ce-1 aveai ca filozof. Am trecut în grabă, prin oraşul aşezat pe malurile Helespontului[2], aşa cum nici un Odiseu n-a făcut-o ca să scape de cîntecele fermecate ale sirenelor[3]. Şi Asia Mică mi-a stîrnit multă admiraţie, eram însă grăbit **s**-ajung în metropola acestei provincii *.Deîndată ce am ajuns acasă te-am căutat ca pe tot ce aveam mai de preţ, dar nu te-am putut găsi, pentru că mi s-au ivit multe şi variate piedici. Căci se vede c-a fost un destin necruţător să mă îmbolnăvesc, iar din pricina aceasta să stau departe de tine, şi astfel să nu pot veni împreună cu tine, cînd a fost vorba să pleci prin „Orient, iar cînd, în sfîrşit, după nenumărate oboseli, am ajuns în Siria", s-a întîmplat să nu mă pot

1. Filozof păgîn admirat de Sf. Vasile atît de mult, încît chiar şi după întoarcerea -a din călătoriile pe la locaşurile mînăstireşti din Orient, dorea să-1 revadă. J. Gribo-mont *{Eustaţiu de Sebasta şi călătoriile tînărului Vasile din Cezareea,* în «Revue d'hist. eccles., 1959) identifică pe acest Eustaţiu cu viitorul episcop de Sebasta, cu care va avea destule conflicte, dar cu care se va împăca pînă la urmă. De la el a luat unele sugestii în privinţa vieţii monahale, dar a şi combătut orientarea îngustă şi potrivnică societăţii acestuia.

2. Constantinopol.

3. *Odiseea,* M 158.

4. Cezareea Capadochiei.

întîlni cu filozoful meu, care plecase între timp în Egipt. Şi iarăşi am fost nevoit să pornesc la drum, de astădată spre Egipt, cum zice poetul[5], «un drum lung şi greu», dar nici aici n-am găsit pe cine căutam.

Atît de nefericit mă simţeam în dorinţa mea, încît îmi venea ori să apuc drumul spre Persia şi să mă afund în căutarea ta cît mai departe cu putinţă «prin ţinuturile barbarilor» (căci de bună

I

seamă că şi pînă acolo ajunseseşi, atît de mare era răutatea diavolului) ori, dacă nu, să rămîn aici, în ţara lui Alexandru, ceea ce s-a şi întîmplat. De altfel se pare că dacă aş fi renunţat să te caut, aşa cum se ţine mielul credincios de păstorul lui, tu te-ai fi încumetat să treci pînă şi dincolo de pădurea Nyssei din India [6], iar dacă s-ar fi găsit pe pămînt vreun colţ mai îndepărtat, tu te-ai fi rătăcit şi pînă acolo ? [7] Dar de ce atîtea vorbe ?

Ca să încheiem, acum cînd şi tu trăieşti în aceeaşi ţară cu mine, se vede că nu mi-a fost dat să mă reîntîlnesc cu tine, fiind împiedicat de îndelungate suferinţe. Şi dacă şi de acum înainte aceste boli vor fi tot atît de grele, atunci nici măcar iarna nu voi putea să reîntîlnesc pe înţelepciunea Ta. Nu sînt oare toate acestea nişte isprăvi ale destinului, cum te'exprimai tu însuţi? Nu sînt ele un fel de fatalitate? Astfel de nepotriviri n-au întrecut oare pînă şi legendele poeţilor privitoare la Tăntal ? [8]. Dar, cum spuneam mai adineauri, acum mă simt mai bine datorită epistolei Tale şi de acum nici nu mai stărui în vechile mele păreri. Eu spun că trebuie să fim recunoscători lui Dumnezeu atunci cînd ne face părtaşi la bunătăţile Sale, dar nu trebuie să ne supărăm nici cînd El nu ni le dăruieşte îndată. Aşa şi noi, în caz că îngăduie să ne reîntîlnim unul cu altul, să vedem în acest lucru Binele cel mai mare[9], precum şi plăcerea cea mai aleasă, dar dacă El amînă reîntîlnirea noastră, atunci şă suferim această durere cu blîndeţe şi răbdare pentru că fără îndoială că. El rînduieşte treburile mult mai bine decît am putea s-o facem noi înşine.

5. *Odiseea,* D 483. **:**

. . . ■ 6. Oraş, în Pakistanul de azi, socotit de cei vechi patria lui Dionisos.

7. Ficţiune literară folosită de Sf. Vasile spre a arăta dorul său după viaţa mo-nalţală.

8. După mitologia greacă, rege al Frigiei, osîndit la foame şi sete veşnică pentru yina de a-şi fi servit propriul său fiu la un ospăţ, dat zeilor.

9. Frumoasă încheiere cu referire la Binele cel mai mare după ce a început amintind de credinţa în destin. Regret că n-am putut avea la îndemînă studiul lui X. Gribomont, *Eustathe le Philosophe et Ies voyages du jeune Basile de Cesaree,* în «Rev. d'hist. eccl.», 1959, p. 115—124.

EPISTOLA 2 Către prietenul Grigorie (de Nazianz)[1]

(din timpul retragerii 360—361) I

Ți-am recunoscut scrisoarea așa cum recunoşti îndată pe copiii prietenilor, a căror înfățișare seamănă leit cu aceea a părinților lor. într-adevăr, ține de felul tău tipic de judecată afirmația făcută înainte de a şti'ceva despre modul în care viețuim şi sîntem organizați aici, anume că frumusețea acestui peisaj [2] n-ar putea fi un imbold serios, în stare să-ți provoace o astfel de stare sufletească, încît să dorești să vii aici cu noi. Se vede că în socotelile tale toate cele pămînteşti sînt nimic în comparație cu fericirea făgăduită de Evanghelie.

Mi-e ruşine oarecum şi mie să descriu cu amănuntul ceea ce fac ziua şi noaptea în aceste locuri retrase. E drept că am părăsit viața de oraş, socotind-o prilej pentru tot felul de răutăți. Dar pe mine însumi n-am reuşit încă să mă depăşesc. Dimpotrivă, am ajuns asemenea celor ce călătoresc pe mare, care, din pricina neobişnuinței în ale navigației, devin neliniştiți, simțind că-i apucă răul de mare, sînt prost dispuşi din pricina legănării corăbiei, văzîndu-se zguduiți cînd dintr-o parte cînd din .alta, iar atunci cînd urcă într-o barcă ori într-o luntre îi apucă răul şi amețeala, pentru că greața şi crizele de ficat i-au însoțit peste tot.

Cam printr-o astfel de stare sufletească trec şi eu, întrucît pretutindeni port încă încuibate în mine patimi, care continuu mă tulbură, aşa că din toată această schimnicie şi retragere în singurătate încă n-am dobîhdit aproape nimic deosebit [3].

în orice caz, din cîte ar trebui să facem şi prin care ne-am putea învrednici să păşim pe urmele Celui Care ne-a arătat calea mîntuirii, atunci cînd ne-a zis «Oricine vrea să vină după Mine, acela să se lepede de sine, să-şi ia crucea sa şi să-^Mi urmeze Mie» [4], cele mai importante sînt următoarele.

II

Mai întîi sîntem datori să ne păstrăm ***liniştea cugetului,*** care e ca un ochi. După cum ochiul, care se roteşte încontinuu, cînd într-o parte,

1. Poate tocmai fiindcă se deosebeau profund In temperament- şi atitudini, cei doi mari părinți s-au iubit şi s-au întregit, iar pînă la urmă au format un cuplu ideal, nu numai pe băncile universității din Atena, ci şi mai tîrziu, în viață.

2. Annisi, actuala Sunisa, la marginea Neo-Cezareii, la 8—10 stadii de satul Ibora, pe malul rîului Iris.

3. Sincer şi modest, Sfîntul Vasile vrea să cîştige pe Grigorie şi printr-o susținută ironie.

4. Maici 16, 24.

ctnd **tntr-alta,** odată **tn sus, altădată** în **Jos, nu e In stare să vadă limpede ce** se **află în fața** Iul, **ci trebuie mai întîi să-şi fixeze** privirea spre obiectul pe care vrem **să**-1 **cercetăm, tot** aşa **nici** mintea omului nu**-i în stare** să vadă limpede adevărul **atunci** cînd ea este asaltată de nesfîrşite **griji** lumeşti. Pe cel care încă nu**-i** unit prin legătura căsătoriei [5] îl tul**bură** adeseori **furia** patimilor, pofte greu de potolit şi tot felul de do**rințe** trupeşti primejdioase, pe cîtă vreme pe cel care trăieşte în legă**tură familială** îl iau în primire alte soiuri de griji; dacă n-are copii, **le va** duce dorul ,• dacă are, îl neliniştesc grijile pentru creşterea lor, **pentru** supravegherea soției, pentru gospodărirea familiei, pentru con**trolul asupra** slugilor, pierderile la contracte, certurile cu vecinii, neplă**cerile de** la tribunale ,• frica de faliment în comerț; munca pînă la extenuare în agricultură.

Fiecare zi posomorăşte sufletul cu cîte o supărare nouă, pe cînd nopțile, care preiau îngrijorările zilelor, amăgesc şi mai mult cugetele **cu** nălucirile lor. Față de toate acestea există numai o singură scăpare : **să te** desparți **cu** totul de grijile lumeşti. Dar despărțirea de lume nu în**seamnă** pur **şi** simplu plecare trupească din mijlocul ei, ci rupere sufle**tească de** poftele trupeşti în aşa măsură, încît să nu simți dorul de a trăi **în oraş,** de a avea casă, avere, prieteni, proprietate personală, mijloace **proprii** de trai, pofta de a face comerț, de a apărea la întruniri publice, **de a nu te** mai dori după învățături omeneşti, în schimb să fii gata să primeşti în inimă îndrumări izvorîte din învățătura dumnezeiască. Şi o astfel de pregătire a inimii însemnează tocmai dezvățul de obişnuințele **rele,** care puseseră pînă atunci stăpînire pe ea. Nici pe tăblița de ceară **nu** poți scrie dacă n-ai şters de pe ea ceea ce a fost scris acolo înainte, **dar** nici în suflet nu se pot întipări învățăturile dumnezeieşti dacă nu **s-au** scos din el mai întîi prejudecățile obişnuinței. De aceea, în vederea acestui scop, retragerea noastră aici, în singurătate, ne este de cel mai **mare** folos, pentru că potoleşte patimile, dînd prilej minții să le stîr-**ppască cu** totul din suflet. Căci, după cum fiarele îmblînzite sînt uşor **du «tăplnlt dacă** le arătăm iubire, tot aşa şi dorințele puternice, cum sînt poftele, **mlnlile,** temerile şi mîhnirile, aceste rele care înveninează su**fletul, pot fi** potolite prin viață trăită în linişte, în loc să le ațițăm, să le aprindem mai **tare prin** tulburare neîncetată, şi astfel le biruim mai uşor prin puterea **minții. Cu o** condiție : să fie locul măcar aşa cum este al **nostru de aici, rupt** de **orice contact cu lumea, Incit asceza** continuă **să nu fie** întreruptă **prin nimic exterior [6].**

Deprinderea **evlaviei** hrăneşte sufletul **cu** gîndiri **cereşti. Şi ce** lucru **poate** fi **mai** fericit decît să imiți, aici pe pămînt, cetele îngerilor, care **mînecă** la rugăciune încă din revărsatul zorilor şi preamăresc pe Făcă**torul** lumii în laude şi în cîntece, iar după ce soarele a ajuns să străluceas**că** pornesc la muncă însoțind astfel pe om pretutindeni în rugăciuni, **punînd** în muncă imnuri de laudă,

5. Desigur, Sfîntul Vasile nu condamnă căsătoria. Aici se are în vedere ruperea di> «duhul lumii», care într-un fel e normativă pentru toți creştinii, nu numai pentru moiuilil

aşa cum ai da gust mîncărurilor **atunci** cînd pui în ele sare şi mirodenii ? Căci mîngîierea imnurilor ne **revarsă** în suflet într-adevăr o stare de adîncă seninătate şi voioşie.

Aşadar liniştea este începutul curățirii[7]. Cînd ai linişte sufletească atunci nici limba nu mai discută despre lucruri omeneşti, nici ochii nu **se** mai răsucesc să surprindă culorile frumoase ori simetria organismelor trupeşti, după cum nici auzul nu tulbură puterea sufletului prin ascultarea cîntecelor compuse anume ca să placă, sau prin vorbe ale oamenilor uşuratici sau înfumurați, lucruri

care se ştie că au putere deosebită de a slăbănogi trezvia sufletească. Căci mintea care nu se împrăştie şi n-o ia razna prin simţuri spre lucruri omeneşti se întoarce acasă şi se ridică prin puterile sale ca să cugete la cele dumnezeieşti. **Şi** cu cît e mai pătrunsă şi mai luminată de acea frumuseţe, cu atîta îşi uită parcă şi de cele trecătoare şi nu mai dă prea mult pe hrană, nici nu **se** îngrijorează de îmbrăcăminte, ci, liberă de griji pămînteşti, îşi îndreaptă întreaga rîvnă spre dobîndirea bunătăţilor celor veşnice, ne-voindu-se numai după înţelepciune şi bărbăţie, după dreptate şi cumpătare [8], precum şi după celelalte virtuţi care izvorăsc din acestea şi care dau apoi putinţa creştinului să-şi îndeplinească toate datoriile vieţii.

III

Dar calea de căpetenie pentru descoperirea adevărului mîntuitor este ***cercetarea Sfintelor Scripturi,*** pentru că în ele ni s-au transmis atît poruncile privitoare la faptele noastre, cît şi vieţile fericiţilor bărbaţi, care stau în faţa noastră, vrednice de a fi imitate ca nişte icoane vii

ale vieţuirii în Dumnezeu. Şi astfel, în orice parte simte fiecare creştin că-i lipseşte ceva, aici îşi află,

6. In fond, sfîntul Vasile nu predica fuga.de lume, de societate, ci în primu rtnd ancorarea în activism. Cf. R. Truecker, *Politische u. sozialgeschichtliche Studia;* zu *der Basiliusbrieien* (Diss. Frankfurt, 1960), Bonn, 1961. Dem. Savramis, *Theologk und Gesellschait,* Munchen, 1971.

7. ' *Xa\)-£ia*— revenirea în sine (eTtâvEijxi sî caeaot&v) vor fi doi piloni de bază în spi ritualitatea răsăriteană vreme de peste 1000 de ani, culminînd cu isihasmul.

8. E vorba de virtuţile cardinale, cf. P. S. Timotei Lugojanul, *Spiritualitatea* siîn *tului Vasile,* în volumul «Sfîntul Vasile cel Mare,», Bucureşti, 1980, p. 105 ş.u.

ca într-o farmacie de obşte, leacul potrivit pentru boala lui, bineînţeles dacă va fi hotărît să-şi urmeze modelul.

De pildă, dacă îndrăgeşte cineva fecioria, citeşte adeseori istoria lur iOsif[9], învăţînd din faptele lui cum să se păstreze curat, şi anume mr numai să se înfrîneze de-ia plăcerile trupeşti, ci şi cum să stăruiască mai mult în virtute. Bărbăţia o poate învăţa de la Iov, care nu numai Cînd viaţa i s-a schimbat cu totul, încît într-o clipită din bOgat a ajuns sărac şi din tată a mulţi copii Să nu mai aibă nici unul, a rămas neclintit, păstrîndu-şi tot timpul neîncovoiată credinţa sufletului său, ci n-a cîrtit de mînie nici atunci cînd prietenii veniţi să-1 mîngîie l-au luat în rîs şi i-au sporit prin aceasta şi mai mult durerea. Şi iarăşi, dacă chibzuieşte cineva cum ar fi cu putinţă ca în acelaşi timp să fie şi blînd şi mărinimos, încît şi de mînie să se folosească prin blîndeţe ca de o unealtă împotriva răutăţii oamenilor, atunci va afla pe David curajos în faptele lui războinice, dar blînd şi stăpînit în răspunsurile faţă de duşmani. Tot aşa a fost şi Moise, care cu grea mînie şi-a ridicat întreaga lui statură împotriva tuturor celor care au păcătuit faţă de Dumnezeu, dar cînd a fost vorba de învinuirile care i s-au adus, el a răbdat toate cu seninătate sufletească. Şi peste tot, aşa cum pictorii, care zugrăvesc icoanele după model, îşi îndreaptă încontinuu privirile spre original, ca să-i poată prinde aidoma trăsăturile, tot aşa şi cel ce vrea să se desăvîrşească în toate felurile trebuie să privească la vieţile acestor sfinţi ca la nişte icoane vii şi lucrătoare şi să-şi însuşească bunătăţile lor, urmîndu-le întocmai.

IV

Dar şi ***rugăciunile,*** care însoţesc citirile biblice, fac sufletul mai întinerit şi mai îmbunătăţit, pe măsură ce acesta se simte mai plin de dorul după Dumnezeu. Căci rugăciunea cu adevărat bună

9. Istoria lui Iosif, aşa cum ne-o descriu imnele şi sinaxarul Săptămînii Patimilor e foarte apropiata de cugetarea Sf. Vasile.

este aceea care face să se înfiripeze în suflet o concepție clară despre Dumnezeu, iar sălăş-luirea lui Dumnezeu în noi constă tocmai în a avea pe Dumnezeu temei-nicit în gînd. Numai atunci devenim temple ale Duhului, cînd gîndirea statornică la El nu se mai lasă întreruptă de grijile pămînteşti şi cînd cugetul nu se lasă tulburat de patimi trecătoare. Cel ce iubeşte pe Dumnezeu lasă totul de-o parte şi se retrage în el, alungind orice patimă care-1 atîță spre necumpătare şi săvîrşind fapte care duc la virtute.

Şi mai întîi de toate trebuie să ne străduim să nu folosim cuvintele în chip neînțelept, să nu punem întrebări în chip. arțăgos, nici să răspundem, necuviincios, să nu întrerupem pe om cînd acesta povesteşte ceva folositor, nici să nu intervenim forțat peste alții; cu un cuvînt, şă păs-trăm,măsură atît la vorbe, cît şi la ascultare. Să nu ne fie ruşine să ne mai cultivăm, dar nici să nu ținem învățătura numai pentru noi, fiind invidioşi cînd **şi** alții ar vrea să învețe, asemănîndu-ne cu femeile desfrînate, care prezintă pe copiii altora ca ***şi*** cum ar fi ai lor, ci să recunoaştem deschis cine este părintele cuvintelor respective. Să alegem şi o. intonație naturală în vorbire, care să nu pună în situație neplăcută pe cel mai slab de ureche, dar nici să nu-1 supere prin grăire prea tare, să ne examinăm mai întîi în noi înşine ce avem de spus şi abia după aceea să ne exprimăm. Să nu fim morocănoşi în discuții, ci atrăgători în vor-bije, dar să nu căutăm să folosim un anume grai uşuratic, ci să păstrăm farmecul poveților binevoitoare. Chiar şi cînd sîntem. siliți să mustram, de fiecare dată să ne ferim de a fi grosolani, pentru că numai dacă ai dat dovadă mai întîi tu însuți că eşti modest şi smerit, numai atunci te vei putea apropia uşor de cel care are nevoie de îndreptare. Căci adeseori ne este de folos acest fel de pedepsire întrebuințat de proorocul care atunci cînd a greşit n-a pronunțat el însuşi sentința la condamnare [10], ci a făcut apel la o altă persoană, pe care a făcut-o ca judecător al propriului său păcat, pronunțînd dinainte pedeapsa care ar fi căzut pe el, ca să nu-1 mai poată acuza acum cineva care l-ar fi confundat.

VI

Unui suflet smerit şi retras îi stă bine o privire serioasă şi îndreptată numai spre pămînt, o ***ținută*** mai puțin pretențioasă, o frizură nu pre.a îngrijită, o îmbrăcăminte mai ponosită, încît ceea ce se vede la cei ce țin doliu să apară la noi ca ceva nesilit. Rasa să fie strînsă uşor **cu** o centură ne corp, brîul să nu stea deasupra coapselor, pentru a nu asemăna pe călugăr femeilor, dar nici să nu fie prea liber încît haina să apară încrețită, căci aceasta ar fi semn de moleşire. Nici umbletul să nu fie prea tărăgănat, ca şi cum ar da dovadă de slăbănogire a sufletului, dar nici să nu fie prea grăbit sau prea pompos, ceea ce ar trăda o răscolitoare agitație lăuntrică. Rostul îmbrăcămintei este unul singur, acela

do a acoperi trupul după necesitate, atît iarna cit şi vara, dar Ia haine nu trebuie căutate nici culori înflorite, nici țesături fine şi moi, pentru că dacă ar umbla cineva neapărat după haine şi culori

10. ***II Regi*** **12, 1—14.**

deschise ar da pe față dorul după înfrumusețare, ca femeile care, de dragul modei, îşi boiesc obrajii şi părul cu sulemeneală străină. Dar şi grosimea țesăturii trebuie să fie de aşa fel încît să nu trebuiască să mai fie luată peste ■ea încă o a doua îmbrăcăminte pentru a ține mai cald celui ce o

poartă. In acelaşi timp şi încălţămintea trebuie să fie din material ieftin, dar lucrată în aşa fel încît să corespundă întru totul necesităţii.

Desigur, dacă în privinţa îmbrăcămintei se cade să ne mărginim la strictul necesar, tot astfel şi cînd e vorba de hrană, e de ajuns pentru întreţinere pîinea, iar pentru sete, apa, pe lîngă care se va adăuga consumarea diferitelor legume pentru menţinerea vigorii trupeşti, în măsura In care sînt necesare. La masă nu trebuie să se vadă că mîncăm cu lăcomie, ci să păstrăm tot timpul stăpînire de sine, seninătate şi cumpătare în toate, nelăsînd nici atunci cugetul să rătăcească departe de Dumnezeu, ci şi din prilejul gustării alimentelor şi din felul în care e alcătuit organismul, pe care îl hrănim, să facem prilej de preamărire a lui Dumnezeu, întrucît pînă şi din multele soiuri de bucate lăsate pentru întreţinerea trupului omenesc se poate vedea că ele au fost lăsate de Ziditorul tuturor lucrurilor. înainte de a ne aşeza la masă, se cade să înălţăm sufletul către Dumnezeu rugîndu-L să ne învrednicească de darurile Lui atît în prezent, cît şi pentru cele ce ne rezervă pentru viitor. După prînz trebuie să ridicăm iarăşi cugetele spre Dumnezeu spre a-I mulţumi pentru toate darurile primite şi spre a-I implora bunătatea pentru cele pe care ni le-a făgăduit. Trebuie să se rînduiască pentru masă o anumită oră, aceeaşi în fiecare zi, din 24 ore ale zilei ,- numai această oră să fie închinată grijii de trup, pe cînd pe celelalte ascetul **să** le dăruiască nevoinţelor duhovniceşti.

Somnurile să fie şi ele uşoare şi scurte, în consonanţă cu hrana mai uşoară care s-a consumat, ba vor exista şi întreruperi, din cînd în cînd, pentru a se ocupa sufletul cu marile probleme ale mîntuirii. Pentru că lăsarea în grija unui somn greu, atunci cînd toate mădularele sînt istovite de oboseală şi cînd uşor pot cădea pradă nălucirilor celor mai nebunatice, duce pe cei adormiţi în felul acesta la moarte zilnică. Ceea ce este răsăritul soarelui pentru ceilalţi oameni, aceea este miezul nopţii pentru cei se nevoiesc în evlavie, căci atunci acea linişte nocturnă odihneşte sufletul în chip deosebit, pentru că atunci nici ochii, nici urechile

nu transmit In **inimi** audiții primejdioase, ci cugetul întreg comunică numai cu Dumnezeu, iar îmbunătățindu-se pe sine prin aducerea aminte de păcatele săvîrşite şi fixîndu-şi reguli pentru ocolirea răului, cere de la Dumnezeu ajutor pentru ducerea Ia îndeplinire a hotărîrilor luate

EPISTOLA 3 Către

Candidian[1]

Scrisă pe Ia **anul** 360

Cînd ți-am primit epistola am încercat un sentiment straniu : în clipa în care am pus mîna pe ea am avut senzația că! primesc un comunicat oficial, iar în timp ce desfăceam sigiliul de ceară, ca să citesc, m-a apucat o teamă ca şi cum ar fi trebuit să mă aştept la o sentință de osîn-dire [2], aşa cum primeau spartanii în vremea veche. După ce am dat însă la o parte pielea din jurul sulului şi am citit textul scrisorii pînă la capăt, am început să rîd de-a binelea, nu numai pentru că nu-mi trimi-teai nimic periculos, dar şi pentru că am început să-ți compar scrisoarea cu a unui al doilea Demostene. Căci acel mare orator, cu toate că organiza o adevărată orchestră de dansatori şi flautişti, totuşi nu mai voia să fie numit Demostene, ci doar un dirijor oarecare [3]. Or, în calitatea Ta de guvernator, Tu, conduci pe mai multe zeci de mii de supuşi decît orchestra aceluia. Şi iată nu mi-ai scris sub formă de poruncă, ci într-un mod cu totul familiar, dar, în acelaşi timp, n-ai uitat deloc nici de rîvna pentru bunele exprimări ca un fel de Platon [4] care, în «Republica» lui, cere ca şi atunci cînd treburile sînt amenințate de furtună şi de grindină, să ne păstrăm sufletul liniştit şi adăpostit ca după un zid de

11. S. Y. Rudberg a studiat *(Etudes sur Ia tradition manuscrite de saint Basile,* Upsala, 1953) această epistolă pe baza a 123 de variante manuscrise, socotind-o ca «na din cele mai complete scrieri ale sale în privința concepției lui ascetice şi morale. Parțial, această epistolă e cuprinsă şi în «Vechile rînduieli ale vieții monahale», (după ediția rusă a episcopului Teofan, apărută la Moscova în 1892), editura mănăstirii Dobruşa, 1929, pag. 243—248.

1. Candidian era guvernator al Capadochiei. Ca atare a cunoscut şi pe Sf. Grigorie de Nazianz (Migne, P.G. 37, 36—41).

2. S%utâXr] era inițial «un băț de o anumită grosime, care servea spartanilor să asigure secretul unor mesaje publice, ca sentințele sau ordinele trimise de efori generalilor plecați în expediție. Acesta putea fi citit numai după ce era înfăşurat pe un băț de aceeaşi dimensiune. Cuvîntul «scital» a ajuns să însemne însuşi mesajul trimis». (Enciclopedia *civilizației greceşti,* în românește de Ioana şi Sorin Stați, Bucureşti, 1970, p. 482—483).

3. HoreguL 6 ^op7]fo<:, era dirijorul, care conducea şi instruia pe cheltuială proprie corul, care însoțea sub forma unei «opinii publice» desfăşurarea unei acțiuni teatrale. *Enciclop. civiliz. gr,* p. 281.

4. Platon, *Republica,* partea Hl-a, 496 D. (Ed. Noica-Creția, p. 291—293).

Jntflrlre, nelăsîndu-1 pradă nici unei patimi, cel puțin atît cît ne stă' fiecăruia în putere. Astfel de Isprăvi sînt cele mai mari şi mai minunate pentru oamenii capabili, deşi dacă le Judeci după viața pe care o duc, ele nu sînt în sine ceva chiar atît de ieşit din comun. Acum însă ascultă un caz cu adevărat extraordinar, care era să dea peste mine.

Un om de nimic, din cei care trăiesc pe moşia noastră de la Annisa, după ce a auzit că ne-a murit omul de serviciu, fără să spună că ar fi avut vreun contract şi fără să fi venit să mă caute, dar şi fără să se fi plins pentru ceva de mine, fără să-mi fi cerut ceva din ceea ce şi aşa aveam de gînd să-i fac parte — şi fără să mă fi amenințat că-şi fuce dreptate dacă nu i s-ar fi dat nimic, — la un moment dat în-soțindu-se cu încă vreo cîțiva, tot aşa de nebunatici ca el, a atacat casa şi a început să snopească în bătăi pe femeile care purtau grijă acolo de gospodăria noastră şi, după ce au forțat intrările, au luat tot ce au găsit, însuşindu-şi nu numai ce credea el că ar constitui partea lui, ci a îndemnat şi pe ceilalți să fure şi ei tot ce voiau. Față de toate acestea, ca să nu fim lăsați în ultimul hal de părăsire şi pentru ca să nu apărem în fața tuturor că am ajuns pradă oricui, dovedeşte-ți, Te rog, interesul ce ni l-ai arătat totdeauna în toate împrejurările. Numai atunci cred că ani putea scăpa de griji dacă am fi luați sub energica Ta purtare de grijă. Am fi mulțumiți dacă numitului i s-ar da o pedeapsă, şi anume să fie arestat de autoritățile comunale şi să fie osîndit şi trimis pentru o vreme oarecare în temniță. Asta n-ar constitui numai o mică satisfacție pentru cîte am pătimit, ci ar constitui şi un fel de învățătură pentru viitor.

EPISTOLA **4** Către

Olimpiu[1]

Scrisă între anii 360—361

Ce-ai de gînd, minunate prietene ? De ce-mi alungi din casă pe iii-bita-mi sărăcie, mama supremei filozofii ? Cred că dacă ar avea grai ți-ar intenta un adevărat proces cu expulzare nedreaptă, spunîndu-ți : «Iată eu aşa mi-am ales dinainte să conviețuiesc împreună cu Vasile, pentru că el admiră nu numai pe Zenon Filozoful[2], care după ce a pierdut totul într-un naufragiu, n-a scos din gură nici un cuvînt greu, ci

1. Olimpiu era om înstărit, care trimitea donații în bani şi alimente pentru a sprijini «experiența asceților», a tinerilor Vasile şi Grigorie. Vasile îl dojeneşte blând.

2. Naufragiul lui Zenon (336—263 i.d.Hr.), întemeietorul stoicismului, pare a fi fost un (upt real, zice comentatorul lui. Diogene Laertios, *Despre viețile* şi *doctrinele lilosolihn,* tnid. Balmus, comentarii Ar. Frenkian, Bucureşti, 1963, pag. 330 şi 657.

a exclamat doar : «Bravo destinule, văd că tu mă faci să îmbrac mantaua sărăcăcioasă a filozofului I» [3], ci şi pe ucenicul său Cleant, care noaptea săpa fîntini pentru cîțiva bănuți, din care să poată şi trăi, dar ***şi*** să-şi plătească ziua lecțiile de filozofie [i]. Şi tot aşa nu înceta deloc să admire pe Diogene[5], pentru faptul că făcea orice numai să nu pretindă de la viață mai mult decît îi dădea natura, încît a aruncat din mină cupa de lut, căci învățase de la un copil că tot aşa de bine se poate bea şi atunci cînd te pleci să-ți iei apă în.căuşul palmelor».

■ Iată, dar, ce fel de mustrări şi de înfruntări ți-ar putea, face sora mea, sărăcia, cu care mă obişnuisem în casă şi pe care ai alungat-o acum prin bucatele cu care m-ai încărcat tu. Şi ți-aş mai putea spune vorbe şi mai grele: «Dacă te mai prind pe-aici am să-ți dovedesc că traiul ce l-ai dus pînă acum seamănă cu luxul sicilienilor şi cu plăcerile Sibariților italieni [6]. Şi pentru aceasta să ştii că am să mă răzbun cum numai eu ştiu !»

, Cam atîta despre sărăcia mea. încolo, m-am bucurat auzind că ai început deja să faci un tratament. Doresc să-şi facă efectul, căci, în fond, C6e*= ce ar prinde mai bine sufletului tău curat ar fi tocmai un organism , pentru care nu ar trebui să-ți mai faci nici o îngrijorare.

EPISTOLA 5

Scrisoare de mîngîiere adresată lui Nectarie

1

Scrisă pe Ia 359

N-au trecut nici trei zile de cînd am auzit despre nenorocirea ireparabilă care a dat peste tine,.dar am stat încă la îndoială, pentru că cel care mi-a transmis această ştire tristă nu-mi putea da amănunte despre felul cum s-au întîmplat lucrurile, iar pentru că nu eram dispus să admit ceea ce nici n-aş fi crezut că poate fi adevărat, am aşteptat pînă ce am primit o epistolă de la episcopul locului, care mi-a confirmat în-

grozitoarea veste. Ce nevoie ar miai fi să-ți spun cît de mult m-a îndurerat şi cîte lacrimi am vărsat

3) TptS(iviov era mantaua groasă (mai scurtă decît ijrâwov). Era haina tipică a lui Socrate şi a filozofilor. Cf. Benseler—Schenkl, *Griech.-deutsch. Vorterbuch,* Leipzig-Berlin, 1911 s.v.

4. Despre Cleante, săpătorul de fîntîni, D. Laertios, arf. *cit.,* VII, V, p. 373 şi despre felul cum a băut Diogene apă, *ibid.* p. 304.

5. Filozof cinic, contemporan cu Alexandru Macedon.

1 **6. Oraşul Siberis a fost întemeiat în sec. Vili î.d.Hr. pe ţărmul vestic al golfului rarent de nişte colonişti greci. Din pricina fertilităţii solului cetăţenii oraşului trăiau tnlux şi desfrîu, cf. Enci'clqp. *civiliz. gr.,* 504.**

1. Admirator; a} Sf. Vasile, Nectarie pare a fi una şi aceeaşi persoană cu viitorul arhiepiscop al Cohstantinopolului (381—397). P. Hristu, *art. cit.,* III, p. 442—443.

pentru asta ? Căci într-adevăr, cine ar putea avea aşa o inimă de piatră ca să-şi iasă din fire în aşa măsură încît să treacă peste astfel de lovituri cu indiferență, ori să treacă prin astfel de împrejurări cu totală nepăsare ? Moştenitorul unei case strălucite, reazemul familiei, nădejdea patriei, vlăstarul unor părinți evla-vioşi, care a fost rodul atrtor rugăciuni, a plecat, fiind răpit dim brațele tatălui său, în floarea vîrstei sale. Ce inimă, de-ar fi ea tare ca diamantul, n-ar înmuia-o de tot? Drept aceea, nu-i de mirare că această pierdere m-a atins în chipul cel mai profund şi pe mine, care m-am apropiat de tine din toată inima încă de la început atît de mult, încît bucuriile şi durerile tale erau şi bucuriile şi durerile mele. Pe cît se părea pînă acum că prea puțin te-au încercat necazurile, acum dintr-o dată, prin pizma diavolului, ți-a dispărut toată tragerea de inimă şi toată voioşia din casă, iar în locul lor am băgat de seamă că toate s-au îmbrăcat în negru. De aceea, chiar dacă am vrea să plîngem pentru cele întîmplate şi să lăcrimăm, tot nu ne-ar ajunge viața întreagă, ba nici daca toți cunoscuții noştri ar plînge împreună cu noi, tot n-ar fi în stare să egaleze cu tristețea lor această suferință. Şi chiar valurile durilor de s-ar transforma în lacrimi, nici ele n-ar putea să plîngă îndeajuns durerea pe care am încercat-o [2].

Dar dacă am vrea acum să punem în lumină darul pe care Dumnezeu ni l-a pus în inimi, adică acea judecată înțeleaptă, care e în stare să păstreze în sufletele noastre măsura adevărată, atît în clipele de fericire, cît şi în cele de întristare, ea ne va aduce mereu aminte de cîte am văzut şi de cîte am auzit, vom înțelege că această viață e mai mult durere şi neputință. Cu toate acestea, cei ce credem în Hristos nu trebuie să ne întristăm pentru cei ce mor, ca şi cei ce n-au nădejdea în înviere[3],

căci numai prin răbdare îndelungă vom dobîndi mari cununi de mărire în preajma Celui Care s-a luptat şi se luptă încă împreună cu noi, încît numai dacă vom îngădui acestui cuget lăuntric să ne şoptească fără încetare acest adevăr al nostru, poate că numai atunci vom putea afla o alinare cît de mică.

Drept aceea, Te rog ca pe un bun luptător ce eşti să primeşti ca cuget împăcat şi cu tărie această lovitură grea şi să nu îngenunchezi, lăsîndu-te copleşit de întristare, lăsîndu-ţi sufletul năpădit de ea. Să fii convins că, chiar dacă motivele celor rînduite de Dumnezeu nu le pricepem, totuşi răsplăţile care ni se rlriduiesc de către Cel înţelept, Care ne iubeşte, le vom gusta odată şi

2. Procedeu literar folosit adeseori de scriitorii capadochieni adăpaţi la şcolile culturii greco-romane, hiperbola sau folosirea de expresii exagerate spre a impresiona, e adeseori întîlnită mai ales în «Pasiunile epice ale aghiografiei din sec. IV». N. Delehaye, *Les passions des martyrs et Ies genres litteraires,* Paris, 1921, p. 237 ş.u.

3. / *Tes.* 4, 13.

odată, chiar dacă pînă atunci vom avea şi de răbdat multe dureri. Pentru că El ştie ce şi cum să rînduiască fiecăruia din ceea ce-i este de folos şi pentru că ne rînduieşte dincolo de moarte răsplăţi mai mari decît cele pe care le-am avea aici. Căci, într-adevăr, există unele cauze neînţelese de noi oamenii; de ce anume unii pleacă de aici mai devreme, pe cînd alţii sînt lăsaţi să se chînuie timp mai îndelungat în această viaţă fără de dureri ? De aceea pentru toate trebuie să preamărim iubirea Lui de oameni şi să nu ne pierdem nădejdea, aducîndu-ne aminte de acea adîncă şi vestită vorbă rostită de marele luptător care a fost Iov, cînd a văzut la o cină cum i s-au prăpădit cei zece copii şi cînd a zis : «Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvîntat»[4]. Să săvîrşim şi în viaţa noastră această minune. Poate că aceasta-i şi plata Dreptului Judecător pentru cei care se fac vrednici de astfel de isprăvi. Să zici, dar : «N-am pierdut pe fiul nostru, ci l-am dăruit Celui ce ni l-a dat. Viaţa lui nu s-a nimicit, ci a fost schimbată cu una mai bună. Nu l-a astupat glia pe dragul nostru băiat, ci l-a primit cerul în lăcaşurile lui. Să mai avem puţină răbdare şi ne vom regăsi iarăşi cu cel dorit. Nu-î prea lungă vremea despărţirii, pentru că în viaţa aceasta toţi sîntem pe drum şi toţi ne grăbim spre sălaşul nostru al fiecăruia, pe care unul l-a apreciat mai devreme, altul e acuma pe drum, iar un altul se grăbeşte şi el, dar pînă la sfîrşit toţi vom ajunge în el. Şi chiar dacă el şi-a isprăvit drumul mai repede, aşteaptă acelaşi sălaş» [5].

Numai de ne-am asemăna şi noi cu acest fiu al nostru în curăţenia virtuţii, încît să ne învrednicim şi noi de o odihnă atît de fericită pe cît de nevinovată e şi viaţa pruncilor care petrec cu Hristos !

EPISTOL4 6 Către soţia lui Nectarie **Scrisă între anii 360—364**

I

Mă gîndisem să nu rup tăcerea în faţa decenţei Tale, socotind că, întocmai ca la un ochi inflamat, cea mai uşoară atingere provoacă iritare, tot aşa şi în sufletul lovit de adîncă mîhnire, cuvîntul, oricît ar încerca el să aducă vreo mîngîiere, s-ar putea ca oricum să provoace tulburare cînd intervine în astfel de clipe zbuciumate. Dar pentru că mi-am

dat seama ***că*** e vorba de o femeie creştină[1], educată în cele sfinte încă de multă vreme, şi care a

4. *Iov,* 1, 21. Acelaşi citat şi în epist. nr. 2.

5. Plutarh, *Eticele* 113 C

trecut prin multe în viață, n-,am crezut c-ar fi bine să lipsesc de la datoria mea. Ştiu ce-i în sufletul.mamelor şi, mai ales cînd mi-aduc aminte de purtările dumitale burta **t.** şi blînde față de toată lumea, îmi închipui cît de mare trebuie să fie suferința pentru pierderea recentă. Ai pierdut un fiu pe care-1 fericeau .toate mamele cît timp a trăit, fiu cum şi-ar fi dorit să fie şi copiii lor, iar.eînd el a murit au plîns cu toatele, ca şi cînd şi-ar fi îngropat propriul lor copil. Moartea lui a rănit inima a două patrii, a noastră, a celor din. Ga-padochia, şi a celor din Cilicia [2]. Deodată cu el s-a şi stins un neam mare şi vestit, s-a prăbuşit parcă cu temelie cu tot.

O! Ce fatală ispravă ai făcut, diavole [3], ce groaznică nenorocire ai adus! O! tu pămîntule ! ce te-a făcut să îngădui o astfel de pătimire? Cred că şi soarele s-ar fi îngrozit, dacă ar fi avut simțire, de o aşa privelişte tristă. Şi ce-ar putea spune cel care ar exprima durerile, pe'care deznădejdea unui astfel de suflet ar încerca s-o spună?

II ■

Dar, după cum am învățat din Evanghelie, nimic din cîte se întîmplă nu-i să nu fi fost cuprins în purtarea de grijă a Providenței, pentru că nici o vrabie nu piere fără ştirea Tatălui ceresc [4], încît tot ce se întîmplă e după voia Celui Ce ne-a păzit. Căci voii lui Dumnezeu cine-i poate *sta* împotrivă ? Să privim, dar, cu înțelegere tot ce se întîmplă, pentru că dacă ne-am ridica împotriva celor rînduite de sus n-am aduce nici o îndreptare celor întîmplate, iar pe deasupra ne mai pierdem şi pe noi înşine. Să nU ne ridicăm, dar, împotriva dreptei judecăți a lui Dumnezeu, pentru că sîntem cu mult mai neştiutori decît ca să controlăm judecățile cele negrăite ale Lui. Acum ai bunul prilej de a lua ca pildă de răbdare soarta mucenicilor. Mama Macabeilor a ştiut de moartea celor şapte fii ai ei [5], dar n-a plîns, nici n-a vărsat sînge nedemn, ci prin rugăciunile ei de mulțumire către Dumnezeu, în ceasul în care i-a văzut desfăcîndu-se de legăturile trupului prin foc, prin sabie şi prin chinuri cumplite, a ajuns bine plăcută lui Dumnezeu, iar în fața oamenilor a rămas neuitată. Mare e suferința, mărturisesc şi eu, dar mari sînt şi răsplățile pe care le dobîndesc de la Domnul cei ce le suferă.

Din clipa în care ai ajuns mamă şi ți-ai văzut copilul şi I-ai mulțumit lui Dumnezeu, cred că n-ai uitat totuşi că el e muritor şi că ai adus pe lume tot un muritor. Iar în cazul acesta, ce-ți pare aşa de straniu că a încetat din viață un muritor ? Vei zice : m-a întristat că acest lucru s-a întîmplat prea devreme. Pare necunoscut ceea ce nu-i binevenit şi asta pentru că nu ştim să distingem ceea

1. Deşi tonul acestei epistole intitulate «cea de mîngîiere» diferă de al celei an-, terioare, totuşi e cald, impresionant. P; Hristu, fart* cit. 11, 349) crede că soția lui Nec-tarie ar fi fost originară din Cezareea şi că Sf. Vasile va fi cunoscut pe ambii soți: de: ,1a Constantinopol, unde Nectarie ar fi fost retor.

2. Patria lui Nectarie. . ■■■■

>\- ■

3. Fac. 2, 17.

4. Maiei 10, 29. i

5. *II* Mac. 7, 1, 20.

ce e în folosul sufleitelor noastre şi nici nu putem să hotărîm termene fixe în viața omenească. Aruncă-ți ochii pretutindeni în jur, unde locuieşti, şi vei înțelege că toate cele văzute sînt muritoare, că toate sînt supuse stricăciunii. Priveşte cerul de deasupra Ta ; odată şi odată şi el va dispărea. Uită-te la soare : nici el nu va rămîne în veci. Toate stelele, toate vietățile uscatului şi ale mărilor, toate minunățiile de pe lume, pămîntul însuşi, toate sînt pieri-toare, de la o vreme nici una nu va mai exista. Cugetarea la toate acestea să aducă aşadar o mîngîiere pentru tot ce s-a întîmplat la voi! Nu măsura durerea în ea însăşi, pentru că atunci îți va părea cu neputință de îndurat, ci doar

dacă o pui în cîntar alături de toate celelalte lucruri omeneşti, abia atunci vei găsi şi în ea vreo mîngîiere şi, rrlai presus de toate acestea, ţi-aş spune un lucru şi mai important: cruţă întristarea soţului tău, mîngîiaţi-vă unul pe altul! Nu îngreuia peste măsură suferinţa, măcinîndu-te la nesfîrşit în tînguire ! In genere nu cred că există motiv care să ne poată mîngîia deplin, dar tot aşa cred că la o întristare cum este cea de faţă ne trebuie şi rugăciune.

Doresc, deci, ca însuşi Domnul aprbpiindu-Se de inima Ta să-ţi aprindă cu putere negrăită o lumină în, suflet spre gînduri mai bune şi spre a regăsi din lăuntrul tău izvoarele mîngîierii.

EPISTOLA 7 Către prietenul său Grigorie (de Nazianz)

Scrisă între anii 360—363

N-am uitat niciodată, mai ales cînd scriam unui om luminat ca tine[1], că pînă şi cea mai precisă definiţie e mult mai neputincioasă decît

1. La ezitarea repetată a Sfîntului Grigorie Teologul de a se hotărî într-un fel sau altul, arareori a formulat Sfîntul Vasile argumente mai hotărîtoare ca în această scurtă epistolă. Era epoca în care îşi arăta influenţa sa primejdioasă erezia lui Eu-nomie, care voia să refacă întreg sistemul argumentărilor ariene în denaturarea învăţăturii despre deofiinţimea persoanelor Sfintei Treimi. Dacă şi aşa — zice Sf. Vasile — omul nu poate cunoaşte adîncul tainelor, din pricina sărăciei cuvintelor, atunci măcar puţinul cît îl putem face, să-1 facem. Aşa s-a născut prima lucrare a Sf. Vasile, tratatul Contra *lui Eunomie,* pe care-1 va completa apoi fratele său, Sf. Grigorie de Nyssa. Ştia el, Sf. Vasile, de ce era nevoie să mobilizeze gîndirea şi condeiul neîntrecut al prietenului său : «îţi pun la inimă, aşa cum te-am rugat şi altădată, să te dedici cu totul apărării adevărului creştin». Şi ştim cît de salvatoare vor fi cele cinci cuvîntări teologice ale Sfîntului Grigorie de Nazianz.

glndirea celui ce vorbeşte şl decît curiozitatea celui ce cugetă. Aceasta pentru că, In mod firesc, cuvîntul nu poate fi în stare **să** redea toată odîncimea ideilor. Şi atunci, dacă puterea noastră de gîndire e slabă, Iar şi mai neajutorată decît ea e puterea de exprimare a limbii, oare la ce altceva va trebui să ne aşteptăm de pe urma spuselor noastre, decît ta scuza că sîntem prea săraci în cuvinte ? Desigur, însă, că acest lucru n-ar putea constitui o pricină pentru care să ne putem opri vreodată de a mai cerceta şi întreba, căci ar fi o adevărată trădare dacă nu ne-am sili **să** punem la îndemîna tuturor celor ce iubesc pe Dumnezeu răspunsurile teologice cele mai potrivite. Dar fie că aceste îndrumări sînt destul de clare, fie că mai au nevoie de lămuriri, ele mai pot fi totuşi îmbunătăţite, atunci cînd împrejurările o cer. Deocamdată îţi pun la inimă, aşa cum ite-am mai rugat şi altădată : să te dedici cu totul apărării adevărului creştin şi, cu avîntul pe care Dumnezeu ţi l-a sădit în cuget, să ajuţi la consolidarea poziţiei corecte a învăţăturii, căci nu trebuie să ne mărginim doar la aceste obiective, fără a mai nădăjdui spre nimic altceva, căci fiind şi aşa cu mult mai slabi decît s-ar crede, mai multă primejdie aducem învăţăturii creştine prin slăbiciunea cuvîntului nostru, decît adăugind mult prea puţina noastră vigoare pentru apărarea adevărului.

EPISTOLA **8**

Către locuitorii din Cezareea, pentru a-şi justifica retragerea[1]

I

M-**am** întrebat adeseori cu ce v-am putut supăra şi cum v-aţi putut **lăsa** biruiţi de smerenia mea, un om atît de mic şi de neînsemnat, care **poate că** n-are nimic plăcut, în sfîrşit, de ce m-aţi îndemnat, făcînd amin**tire de** patria mea şi de prietenie, ca şi cum v-aţi fi silit în dragoste părintească să mă aduceţi la voi, pe mine, un transfug oarecare. Cît **mă** priveşte, eu recunosc că sînt un transfug, fapt pe care nu l-aş putea **tăgădui, dar** pricina o veţi afla îndată dacă vreţi. Am rămas atunci **foarte** mirat de un lucru neprevăzut, asemeni celor rămaşi încremeniţi pe neaşteptate de nişte zvonuri neaşteptate, aşa încît nu mi-am mai

1. Epistola de faţă e cuprinsă numai în codicele *Parisinus Supp. gr. 1020* din sec. XI. Adresanţii nu pot fi locuitorii Cezareii. Nici stilul nu pare a fi al Sfîntului Va-silo. De aceea imulţi cercetători o atribuie lui Evagrie Ponticul. R. Melcher, *Der acrite Brici* des *Basilius ein Werk des Evagrius Ponticus,* Miinster, 1923. Totuşi îndeosebi pnsajele privind apărarea divinităţii Duhului Sfînt sînt tratate în mod similar şi îrj «Mc epistole ale Sf. Vasile.

putut stăpîni gtndurile şt am luat-o la sănătoasa, adăpostindu-mă undeva departe de voi, dar de la o vreme parcă mi s-a furişat în suflet un dor după învăţăturile cele dumnezeieşti şi după filozofia lor. Căci mă întrebam : cum mi-aş putea stăpîni păcatul care sălăşluieşte în mine ? cum mi-aş putea cîştiga şi eu un Laban[2] care să mă ocrotească de prigoana lui Hsau [2] şi să mă deprindă în cea mai înaltă filozofie ? Dar întrucît, cu ajutorul lui Dumnezeu, mi-am atins pe cît a fost cu putinţă acest scop, prin faptul că am găsit acest «vas ales» [4] şi această fîntînă adîncă, vreau să spun pe Grigorie [5], gura lui Dumnezeu, mai lăsaţi-mi puţină vreme, vă cer şi vă rog, nu pentru că aş fi îndrăgit viaţa de prin oraşe, (căci nu uit că prin asemenea obişnuinţe prinde în cursă cel rău pe oameni), ci pentru că mă gîndesc că întîlnirea cu cei sfinţi este de cel mai mare folos. Din vorbirea, cît de modestă, despre sfintele învăţături şi din ascultarea lor cît mai deasă ne putem obişnui cit mai mult cu contemplarea, de care nu ştiu cum m-aş putea lipsi. După părerea mea iată cum stau lucrurile :

II

Dar, o! dumnezeieştii mei şi prea iubiţii mei, păziţi-vă de păstorii filistenilor [6], ca nu cumva fără să băgaţi de seamă să vă astupe izvoarele şi să vă tulbure curăţia cunoştinţelor privitoare la credinţă! Iată ce pun ei mereu la inimă : să nu luminaţi cu ajutorul dumnezeieştilor Scripturi sufletele cele plăpînde şi să nu strîmbaţi adevărul cu ajutorul înţelepciunii din afară! Cel care introduce în credinţa noastră noţiuni de felul lui «nenăscut» şi «născut» [7] şi care învaţă dogmaitizînd Că Cel din veci a fost o vreme cînd El nu exista, ca Acela care există prin firea Lui şi e mereu Tată, că Duhul Sfînt nu-i veşnic [8], unul ca acela nu-i oare un fel de filistean? Eu iubesc prea mult oile Patriarhului vostru[9], pentru ca să bea din apa curată ce ţîşneşte spre viaţa de veci[10] şi să nu-şi atragă asupra lor vestirea proorocului: «Pe Mine, Izvorul apei celei vii, M-au părăsit şi şi-au săpat fîmtîni sparte, care nu pot ţine apă» [11], atunci cînd trebuiau să recunoască cum că Tatăl e Dumnezeu, Fiul e Dumnezeu şi Duhul Sfînt e Dumnezeu, după cum ne-au

învăţat dumnezeieştile cuvinte şi cei care au scos din ele cea mai înaltă înţelepciune. Iar celor care ne aruncă în faţă învinuirea că ne-am Închinat la trei dumnezei să li se spună aşa: noi recunoaştem numai un

2. Unchiul lui Iacob.
3. Acest frate al lui Iacob îl urmărea pe acesta pentru că reuşise să-i ia dreptul de întîi născut.
4. *Fapte* 9, 15.
5. Grigorie de Nazianz.
6. Popor duşman al evreilor.
7. Temă frecventă în scrierile Sf. Vasile, mai ales în tratatul *Contra Iui Eunomie.*
8. Teme curente în lupta anti-ariană .
9. Aluzie la Hristos, Păstorul cel bun (Ioan 10, 11).
10. *Ioan* 4, 19 ; *Ier.* 2, 13.
11. *Ier.* 2, 13.

singur Dumnezeu,, dar pe El nu-L înţelegem numeric, ci după fire. într-adevăr, tot ceea ce se spune despre unul ca număr, acela nu-i nimic în realitate şi nici simplu de la natură, pe cînd Dumnezeu e recunoscut de toţi ca simplu şi necompus. Aşadar, Dumnezeu nu-i unul ca număr. Iar ceea ce spun, aşa este. Spun, de pildă, că lumea este numericeşte numai una, dar nu una prin, fire, după **cum** nici simplă nu este, într-un fel cel puţin, într-adevăr, noi o împărţim după elementele care o compun, în fier, apă, aer şi pămînt. La rîndul său şi despre om se spune că-i unul numericeşte. Căci zicem adeseori «un om». Dar,.înitr-un anumit, fel, acest om nu-i ,ceva simplu, întrucît e format din trup şi din suflet. Ţot aşa şi despre înger vom spune că-i unul ca număr,, dar prin firea lui el nu-i nici unul şi nici simplu, întrucît ne reprezentăm ipostasul îngerului ca fiind o fiinţă însoţită de sfinţenie.

Or, dacă nimic din ceea ce este unul ca număr, nu-i unul prin fire, şi dacă ceea ce este unul prin fire şi, simplu nu-i unul ca număr, şi dacă zicem că Dumnezeu e unul prin fire, atunci cum ne pot ei atribui numărul pe cită vreme noi îl excludem cu totul din această fericită şi spirituală natură ? într-adevăr, numărul ţine de cantitate şi cantitatea e adaos la firea corporală. Or noi am crezut dintotdeauna că Domnul este Creatorul trupurilor. Tocmai de aceea orice număr designează lucruri a căror soartă este Să aibă o fire materială şi delimitată ,• faptul că ceva este unic e o caracteristică a substanţei simple şl de neînţeles. Aşadar, cercare admite că Fiul lui Dumnezeu **sau** Duhul Sfînt'sînt număr ori creatură, unul ca acela introduce în ei, fără să vrea, o fire materială şi delimitată. Şi numesc «delimitată» nu numai firea cuprinsă într-un anumit spaţiu, ci şi pe cea înţeleasă de preştiinţa Celui care trebuia să-1 aducă pe om din nimic la viaţă, lucru care poate fi uşor de înţeles chiar şi prin ştiinţă. Deci orice fiinţă sfînta, care are o fire delimitată şi are o sfinţenie dobîndită, poate fi bănuită că ar putea înclina spre **Tău.** Insă Fiul şi Duhul Sfînt sînt Ei înşişi izvor de sfinţenie, prin care orice făptură'cugetătoare se poate sfinţi pe măsura virtuţii sale[12].

Or, potrivit învăţăturii celei drepte, noi nu spunem nici că Fiul se aseamănă cu Tatăl[13], nici că nu se aseamănă, căci atît primul cît şi cel

12. A se vedea A. Grillmeier, *Le Christ dans la tradition chretienne,* Paris,. 1965, p. 330 şi urm. .

13. Se cunosc variantele ereziei ariene: omiusieni, omei, anomei. A se vedea *Istoria bisericească universală,* I, p. 234 şi urm.

de-al doilea din aceşti termeni sînt deopotrivă de imposibili. într-adevăr noţiunile «asemănător» ori «neasemănător» se atribuie unor calităţi. Recunoscînd identitatea naturii, noi admitem deofiinţimea, **şi** pentru Dumnezeire nu admitem ideea de compus pentru că Cel Care, după fiinţă, este Dumnezeu **şi** Tata, a născut pe Cel Care, după fiinţă, este Etamnezeu **şi** Fiu. Acest fapt este cel care ne îngăduie să evidenţiem consubstanţialitatea sau deofiinţimea. într-adevăr, Cel Care, potrivit Substanţei sau fiinţei Sale, este Dumnezeu, Acela este deofiinţă cu Cel Care, după fiinţă, este Dumnezeu, întrucît **şi** omul e riumit uneori dumnezeu, de pildă: «Eu am zis: Dumnezei sînteţi» [14]. Chiar **şi** demonul ejste **DUriiit** dumnezeu, de pildă: «căci toţi dumnezeii neamurilor sînt idoli»[15]. însă aceia sînt numiţi aşa priritr-un favor, pe cînd aceştia, printr-o minciună. Singur Dumnezeu este Dumnezeu după fiinţă sau după substanţă. Iar cînd spun «singur» subliniez tocmai fiinţa lui Dumnezeu, substanţa cea sfînta şi necreată. într-adevăr cuvîntul «singur» se:mai foloseşte **şi** în legătură cu un om oarecare **şi** în legătură cu firea luată în chip absolut **şi** în general. Despre un om oarecare, cum ara spune, de pildă, despre P.avel, care «a fost răpit singur pînă Ia al treilea cer **şi** a auzit cuvinte de nespus, pe care nu**-i** slobod omului a le grăi;»[16]. Despre fire în general, aşa cum a spus Pavel: «Omul ca iarba» [17]. Aici nu se are în vedere un anume om, ci firea omenească în general. Căci, Intr-adevăr, orice om e trecător şi muritor. Tot aşa credem că au fost rostite **tot** în legătură cu firea: «Cel Care Singur are nemurirea» ^[8] **şi** «Unuia înţeleptului Dumnezeu» [19] sau «Nimenea nu este bun decît unul Dumnezeu». într-adevăr, cuvîntul «singur» denota acelaşi lucru ca **şi** «eu singur» [20]**. Şi** «El singur este Cel ce întinde cerurile» [2l]. La fel «să te temi de Domnul Dumnezeul tău **şi** numai Lui să-I slujeşti» [22] **şi** «nu este Dumnezeu în afară de Mine» [23]. Cuvintele «umil» şi «singur» sînt spuse de Dumnezeu în Scriptură nu pentru a-L deosebi de Fiul ori de Duhul Sfînt, ci împotriva celor care nu sînt dumnezei **şi** care nu sînt numiţi aşa decît în chip mincinos. De pildă : **«şi** au lepădat de la ei pe dumnezeii cei străini **şi** au început să slujească numai Domnului» [24]. Şi «au îndepărtat **fiii** lui Israel baalii **şi** astartele **şi** au început să slu-

Jească numai Domnuilul» «. Şi Iarăşi, Pavel: «căci deşi sînt unii numiţi dumnezei, fie în aer, fie pe pămînt, totuşi pentru noi este **un** singur Dumnezeu, Tatăl, din Care sînt toate, prin Care sînt toate» [26].

Dar noi ne întrebăm aici de ce, după ce a zis «un singur Dumnezeu», **nu** s-a mulţumit cu acest cuvînt (noi am spus că expresia «singur» şi cuvîntul «unul» atunci cînd e vorba de Dumnezeu, arată natura) şi de ce a adăugat cuvîntul «Tatăl», specificînd şi «Hristos» ? Eu bănuiesc că Pavel, vasul alegerii, a crezut că nu era destul să vestească numai că Fiul este Dumnezeu şi Duhul Sfînt este Dumnezeu, ceea ce a arătat prin expresia «un Dumnezeu», dacă nu arăta prin adaosul «Tatăl de la Care vin toate», dacă n-ar fi designat prin menţiunea Domnului, Cuvîntul, Cel prin Care sînt toate şi

14. *Ps.* **81, 6.**
15. ***Ps*. 95, 5.**
16. ***// Cor*. 12, 2—4.**
17. Ps. 102, 15.
18. ***I Tim*. 6, 16.**
19. ***Rom*. 16, 27.**
20. Luca 18, 19.
21. ***Iov* 9, 8.**
22. ***Deut.* 6, 13.**
23. ***Deut.* 30, 2.**
24. ***Jud.* 10, 16.**

dacă prin adaosul «Iisus Hristos» **n**-ar fi descoperit întruparea, dacă n-ar fi pus sub ochi patima şi dacă **n**-ar fi arătat cu claritate înfierea. Or expresiile «Iisus Hristos» ne descoperă tocmai astfel de

idei. De aceea, înainte de patimă, Domnul a refuzat ca să fie anunțat ca Iisus Hristos şi obligă pe ucenici să nu spună nimănui că El este tocmai Iisus Hristos[27]. într-adevăr, după ce şi-a împlinit misiunea, adică după învierea din morți şi după înălțarea la ceruri, abia atunci i s-a propus să dea ucenicilor încredințarea că El este **cu** adevărat Iisus Hristos. Acesta-i înțelesul pasajului următor : «să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat şi pe Hristos pe Care **L**-ai trimis» [28]. Şi tot aşa de la acelaşi apostol: «credeți în Dumnezeu, credeți şi în Mine» [29]. Pretutindeni cugetul nostru e asigurat prin Duhul Sfînt, ca nu cumva mergînd spre o realitate, să$_N$ ne îndepărtăm de cealaltă, ca dedicîndu-ne teologiei să nu disprețuim planul dumnezeiesc al mîntuirii şi pentru ca, în neîncrederea noastră, să nu ajungem la nelegiuire.

IV

Cuvintele Dumnezeieştii Scripturi, pe care duşmanii le mînuiesc, deformîndu-le după cugetul lor propriu, şi pe care ni le pun în cîrcă spre pierderea măririi Fiului Cel Unul-Născut, să le examinăm în acelaşi fel şi, după putințele noastre, să le explicăm înțelesul. Şi mai întîi să **ne** legăm de expresia «Eu viez pentru Tatăl» [30]. «Într-adevăr acest cuvînt e una din săgețile trimise spre cer de cei care se slujesc de ea

25. ***I Regi*** **7, 4.**
26. **/ Cor. 8, 5—6.**
27. ***Matei*** **16, 20.**
28. ***Ioan,*** **17, 3.**
29. ***Ioan*** **14, 1.**
30. ***Ioan*** **6, 57.**

într-un chip nevrednic. Dar aici textul nu are în vedere viața de dinainte de veci, după cum cred eu (dintre toate ființele care sînt vii din pricina altcuiva, nimeni nu poate fi viu prin el însuşi, după cum cel care a fost încălzit de altul nu poate fi el căldura însăşi; or Domnul nostru a zis : «Eu sînt viața»)[31], ci această viață care s-a petrecut în trup şi în acest timp pe care L-a trăit din pricina Tatălui. într-adevăr prin voința Lui a venit să Se sălăşluiască în viața oamenilor •, şi n-a zis : «Eu am trăit din cauza Tatălui», ci «Eu trăiesc din cauza Tatălui», cu specificarea că acțiunea se petrece la timpul prezent. S-ar putea părea că ar vrea să vorbească şi despre viața pe care o trăieşte Hristos avînd în sine cuvîntul lui Dumnezeu.

Iar că acest lucru vrea să ni-1 spună, vom arăta în cele ce urmează. «Şi cel ce Mă mănîncă pe Mine va trăi prin Mine» [32]. într-adevăr noi mîncăm Trupul Său şi bem Sîngele Său făcîndu-ne participanți (prin întrupare şi viață sensibilă) ai Cuvîntului şi ai înțelepciunii. El a numit «trup» şi «sînge» toată petrecerea Lui tainică şi a descoperit învățătura alcătuită din cunoştințe practice, fireşte şi teologice, care hrăneşte în acelaşi timp sufletul, pregătindu-1 încă de pe acum la contemplarea realității. Probabil că acest lucru îl descoperă textul.

V

Dar iarăşi '«Tatăl este mai mare decît Mine»[33]. Făpturile cele nerecunoscătoare, neamurile diavolului, s-au servit şi de acest text. Or, eu cred cu tărie că chiar aceste cuvinte arată că Fiul e deoființă cu Tatăl. într-adevăr comparațiile ştiu că se fac din capul locului, între lucruri de aceeaşi natură. Zicem, de pildă, despre un înger că e mai mare decît alt înger, un om mai drept decît alt om, o pasăre mai rapidă decît altă pasăre. Dacă, deci, comparațiile se fac între lucruri din aceeaşi specie şi dacă prin comparație Tatăl a fost mai mare decît Fiul, atunci Fiul e deoființă cu Tatăl.

Dar poate că mai e şi altă idee ascunsă în acest text. Ce mirare ar fi dacă s-ar recunoaşte că Tatăl e mai mare decît El, din moment ce El e Fiu şi S-a făcut trup, întrucît a fost văzut inferior îngerilor ca mărire şi oamenilor oa înfățişare ? «Mlcşoratu-L-ai, spune Scriptura, pe Dînsul cu puțin față de îngeri» [34]. Şi iarăşi: «pe Cel ce, scurtă vreme, a fost pus mai prejos de îngeri» [35]. Şi apoi «şi L-am văzut pe El şi n-avea

31. ***Ioan*** **11, 25.**
32. ***Ioan*** **6, 57.**
33. ***Ioan*** **14, 28**
34. ***Ps.*** **8, 6.**
35. ***Evr.*** **2, 9.**

nici chip, nict frumusețe chipul Lui necinstit şi mai sflrşit doctt al tuturor oamenilor» [3B]. El a răbdat toate înjosirile din pricina marii Lui bunătăți față de lucrarea Sa, pentru ca să găsească oaia pierdută şi s-o mIntuiască, să însănătoşeze şi să mîntuiască pe omul coborît de la ierusalim la Ierihon şi care din pricina aceasta a căzut între tîlhari [37]. Nu cumva ereticul îl va învinui şi în legătură cu leagănul, prin care atunci cînd încă nu se slujea de puterea minții era hrănit de Cuvîntul şi-L va osîndi oare din cauza sărăciei pentru că Fiul teslarului n-a avut nici măcar bucuria să aibă un pat ? Acesta-i motivul că Fiul e mai mic decît Tatăl ! El a murit pentru tine ca să te mîntuiască din pierzania morții şi să te facă să ai parte de o viață cerească. Aceasta-i ca şi cum ai învinui pe un doctor pentru că se apleacă spre suferințele bolnavilor luînd parte la mirosul greu al bolii, spre a vindeca pe cei încercați de suferințe.

VI

Din pricina ta El nu cunoaşte nici ceasul şi nici ziua judecății şi totuşi nimic nu scapă adevăratei înțelepciuni, căci toate au fost făcute prin Ea. De altfel niciodată n-a fost om care să ştie tot ce a făcut. Numai că El rînduieşte în felul acesta lucrurile, din pricina neputincioşiei tale,, pentru ca aceia care au greşit să nu cadă în deznădejde din pricina scurtimii sorocului, ca şi cum n-ar mai rămîne timp pentru căință şi, pentru ca şi cei care duc luptă grea împotriva puterii duşmane să nu plece de la locul lor din pricina lungimii timpului. De altfel nu-i cruță nici pe unii, nici pe alții prin ignoranța sa prefăcută : pentru unii prescurtează sorocul din cauza luptei lui viteze, pe cînd altuia îi rezervă un prilej de pocăință din pricina păcatelor lui. Oricum, după ce S-a socotit în Evanghelii cu cei care nu ştiu [38], din cauza — cum am zis — a slăbiciunii numărului mare, în Faptele Apostolilor, ca şi **cmm** El ar sta de vorbă cu cei desăvîrşiți, zice făcînd excepție cu El însuşi : «nu este al vostru a şti anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stă-pînirea Sa» [39]. Aşadar să admitem că aceste vorbe, pe temeiul atacului de mai înainte, ar fi fost un răspuns cam prea scurt. De aceea trebuie cercetată cea mai înaltă însemnare a acestui text şi bătut la poarta ştiinței ca să văd în ce chip aş putea trezi pe stăpînul casei, care să dea pîini duhovniceşti celor care le cer, pentru că pe prieteni şi p» frați ne grăbim să-i ospătăm.

36. ***Isaia*** **53, 2—3 (ed. 1914).** *r*
37. ***Luco.*** **10, 30—34.**
38. Marcu 13, 32.
39. Tuptc 1, 7.

VII

Sfinții ucenici ai Mîntuitorului după ce au ajuns pînă dincolo de contemplare, atîta cît e ea cu putință la oameni, şi după ce au fost curățiți prin cuvîntul lui Hristos, urmăresc sfîrşitul şi sînt nerăbdători să cunoască fericirea din urmă, ceea ce însuşi Domnul nostru a spus,, că nici îngerii şi nici El nu ştiu. El numeşte «zi» înțelegerea deplină şi exactă a planurilor lui Dumnezeu, iar «ceas» numeşte contemplarea a ceea ce este singur şi unic, a cărui ştiință o atribuie numai singur Tatălui. Presupun deci că Dumnezeu aceea a zis că ştie ce, de fapt, există, şi aceea nu ştie, ce nici nu există. într-adevăr, Dumnezeu a zis că dreptatea şi înțelepciunea o cunoaşte, pentru că, prin natura Sa, El este însuşi dreptatea şi înțelepciunea, în schimb spune că nu cunoaşte nedreptățea şi răutatea, căci El, Dumnezeu Cel Care ne-a creat nu este nici nedreptate şi nici răutate. Dacă, deci, se spune despre Dumnezeu că ştie despre Sine că este ceea ce de fapt este, precum şi că nu ştie ceea ce nu este, şi dacă Domnul nostru nu este — potrivit ideii de întrupare şi unui învățămînt cît de sumar — ultimul bine ce s-ar putea dori, atunci Domnul nostru nu cunoaşte sfîrşitul şi nici fericirea cea mai de pe urmă. Căci se spune : «nici îngerii nu ştiu» [40], adică nici contemplarea care este în ei, nici temeiurile

slujirii lor nu sînt ultimul bine ce s-ar putea dori. într-adevăr, cunoaşterea acestor lucruri este grosolană în, comparație cu cea față către față. «Singur Tatăl ştie», ni se spune, pentru că El e sfîrşitul şi extrema dorință. Cînd nu mai cunoaştem pe Dumnezeu ca prin oglindă ori în ghicitură [41], ci cînd ne vom împărtăşi din El direct şi fără intermediar, atunci şi noi vom ajunge la ultima țintă. Dar Domnul nostru încă este sfîrşitul şi extrema fericire potrivit conceptului despre Cuvînt. Căci ce zice Evanghelia ? «Şi Eu îl voi învia în ziua cea de apoi» [42].

El numeşte «înviere» trecerea de la cunoaşterea materială la cea. nematerială, iar «ziua cea de apoi», cunoaşterea după care nu mai este alta. Atunci cugetul nostru e îmboldit şi ridicat la o înălțime fericită, cînd contemplează singura şi unica fericire a Cuvîntului. însă întrucît cugetarea noastră, care se îngroşase prin lipirea ei de pămînt, care-i amestecată cu noroi şi neputincioasă de a se stabili pe o cunoaştere directă, din această pricină, fiind dusă parcă de mînă de frumusețile înrudite ale trupului său, se orientează după lucrările Creatorului şi de acum învață să sesizeze cauzele după efecte pentru ca — fiind de acum crescut puțin cît de puțin — să aibă cîndva puterea de a se apropia

40. ***Marcu*** **13, 32.**
41. **J Cor. 13, 12.**
42. ***Ioan*** **6, 40.**

direct chiar de Dumnezeire. **Cred** că In acest înțeles a fost rostit acel cuvînt «Tatăl mai mare decît Mine este» [43] precum şi «nu este al Meu ■**a** da, ci se va da cărora s-a pregătit de către Tatăl Meu» [44]. într-adevăr **şi** aici avem o mutare pe care Hristos o face din împărăția Lui spre Cel Care e Dumnezeu şi Tată pentru că e pîrgă, iar nu sfîrşit, după o învățătură mai sumară, cum am spus şi mai înainte, şi care a fost spusă **ca** din partea noastră, iar nu ca din partea Fiului lui Dumnezeu însuşi. **Şi** ca să dovedească cum că aşa stau lucrurile, la întrebarea apostoli**lor din** Fapte «Doamne, oare în acest timp vei aşeza Tu, la loc, împărăția lui Israel ?», le răspunde : «nu este al vostru a şti anii sau vremurile pe care Tatăl le-a pus întru stăpînirea Sa» [45], cu alte cuvinte nu celor care s-au legat de trup şi de sînge le e dată cunoaşterea unei ■astfel de împărății. O astfel de contemplare Tatăl a pus-o în stăpînirea Sa proprie, prin «Stăpînire» înțelegînd pe cei aflați sub puterea Lui, iar «proprii» pe cei în care necunoaşterea lucrurilor inferioare n-are nici o parte. Cît despre «anii şi vremurile» să nu ți le închipui prea sensibil, ci ca pe nişte intervale de cunoaştere aduse de soarele cel înțelegător.

Dar trebuie să ducem pînă la capăt această rugăciune a Stăpînului. Căci în realitate Iisus este Cel Care s-a rugat: «dă-le şi lor să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia în Noi să **fie** una» [46]. întrucît Dumnezeu este unul, dacă vine în fiecare, atunci **face din** toți unul singur, atunci numărul piere prin sosirea unității. în **cît** mă priveşte, m-am apropiat de acest text ca un al doilea Esau. Da, **dacă** cineva poate vorbi mai bine sau dacă poate să răspundă mai creştineşte la o astfel de întrebare, să spună şi să răspundă, şi Domnul îl **va** răsplăti în locul meu. Eu nu ştiu ce-i invidia, pentru că nu prin dorința **de** rivalitate, nici prin mărire deşartă am venit la acest examen al ■cuvintelor inspirate, ci din dorința de a fi folositor fraților, pentru ca să **nu** dăm impresia că vasele de pămînt, care cuprind comoara Iui Dumnezeu, **ar** fi căzut pe mîna unor oameni cu inima de piatră, nişte ne**tăiați** împrejur, care se într-armează doar cu o înțelepciune nebună.

VIII

Mai mult, potrivit Pildelor înțeleptului Solomon, cuvîntul a luat început după cum stă scris : «Domnul M-a zidit la începutul lucrărilor **Lui»** [47]. Mai e numit început al căilor evanghelice, care ne duc spre împărăția cerurilor, nu prin nişte creatura după ființă, ci face drum

43. ***Ioan*** **14, 28.**
44. Matei 20, 23.
45. ***Fapte*** **1, 6—7.**
4(5. ***Ioan*** **17, 21.**
47. ***Pilde*** **8, 22.**

după planul dumnezeiesc, căci cuvintele «a fi fost făcut» sau «a fi fost creat» au acelaşi înţeles. El a fost menit să fie cale, uşă, păstor, înger, oaie, mare preot şi apostol: toate aceste numiri sînt date după o anumită consideraţie sau după alta. Şi ce ar mai putea spune ereticul în legătură cu Dumnezeul Cel nesupus şi care «S-a făcut păcat pentru noi» ? Căci într-adevăr aşa scrie : «iar cînd toate vor fi supuse Lui, atunci şi Fiul însuşi se va supune Celui ce I-a supus Lui toate» [48]. Nu te temi de Dumnezeu, omule, că din pricina ta El e numit «nesupus» ? Îşi însuşeşte supunerea şi din opoziţia faţă de virtute e numit El însuşi nesupus. Tot în acest înţeles a grăit într-o zi, pe cînd era prigonit: «Saule, Saule, pentru ce Mă prigoneşti ?» [49] pe vremea cînd acesta alerga spre Damasc cu gîndul să ducă legaţi pe ucenicii lui Hristos. Ba se mai numeşte şi gol, dacă vreunul dintre fraţi e gol: «gol am fost şi M-aţi îmbrăcat» [50]. Cînd cineva e în temniţă, Se socoate El însuşi întemniţat, căci El S-a încărcat cu neputinţele noastre şi a purtat slăbiciunile noastre. Iar una din aceste slăbiciuni este neascultarea : şi pe ea a luat-o asupra Lui. De aceea greutăţile care s-au ivit, Mîntuitorul Şi le însuşeşte, ia asupra Lui suferinţele noastre în virtutea acestei comunităţi prin care petrece cu noi.

IX

Dar şi vorbele «Fiul nu poate să facă nimic de la Sine» [51] duşmanii Domnului le iau ca să încurce minţile celor care îi ascultă. După părerea mea şi acest text ne dă să înţelegem tocmai faptul că Fiul este de aceeaşi Fiinţă cu Tatăl. Şi de fapt, dacă fiecare făptură cugetătoare poate face ceva prin ea însăşi pentru că are libertatea să se decidă pentru mai rău ori pentru mai bine, pe cînd Fiul nu poate face aşa ceva, însemnează că El nu-i făptură. Or dacă nu-i făptură, urmează că-i deo-fiinţă cu Tatăl. Mai mult, nici o făptură nu poate face tot ce vrea. Or Fiul a făcut tot ce a vrut în cer şi pe pămînt, aşadar Fiul nu-i o făptură. Şi mai mult, toate făpturile ori sînt alcătuite cu ajutorul contrariilor, ori sînt în stare să primească aceste contrarii. Or, Fiul e dreptatea însăşi şi e nematerial. Deci Fiul nu-i o creatură, iar dacă nu-i una dintre acelea, atunci e deofiinţă cu Tatăl.

X

Acest examen al textelor propuse, pe care l-am făcut, este destul cînd luăm în considerare puterile noastre. Ca să nu mai înitîrziem, să ne Întoarcem cuvîntul spre cel care se împotrivesc

48. *I* Cor. 15, 28.
49. *Fapte* 9, 4.
50. Matei 25, 36.
51. *Ioan* 5, 29.

Duhului Sfînt, cal sS mlşcorăm ln ei orice gînd trufaş care se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu. Tu zici că Duhul Sfînt e o creatură. Dar orice creatură e roabă a Creatorului ei. Scriptura spune : «toate sînt slujitoare Ţie» [52]. Iar dacă e roabă, ea are şi o sfinţenie cîştigată şi tot ce are o sfinţenie clştigată şi tot cel ce are o sfinţenie cîştigată e susceptibil de o înclinare spre rău. Or Duhul Sfînt care e sfînt prin fiinţa Lui e numit «izvor rlo sfinţenie». Aşadar, El nu-i o creatură, căci era deofiinţă cu Dumnezeu. Şi spune-mi cum poţi tu numi rob pe Cel Care prin Botez te scapă din robie ? Căci zice Scriptura : «Legea duhului vieţii în Hristbs Iisus m-a eliberat de legea păcatului» [53]. De aceea tu nu vei mai îndrăzni să zici că Fiinţa Lui e supusă schimbării, dacă te uiţi la natura puterii potrivnice, care a căzut ca un fulger din cer şi a căzut de la viaţa cea adevărata pentru că avusese numai o sfinţenie cîştigată, aşa încît schimbarea a venit de la sine, ca un semn rău. De aceea atunci cînd s-a prăbuşit din unitate şi şi-a pierdut vrednicia de înger fiinţa lui s-a schirnbat în diavol, pentru că se stinsese şi starea lui primordială şi fericită şi se aprinsese în el această putere vrăjmaşă.

Iar dacă mai zice că Duhul Sfînt e creatură, prin aceasta vrea să ne dea să înțelegem că firea Lui e mărginită. Dar atunci cum ar mai sta ln picioare acest cuvînt : «Duhul lui Dumnezeu umple lumea» [54] şi altul «Unde mă voi duce de la Duhul Tău şi de la fața Ta unde voi fugi ?» [55] Dar se pare că el nici nu mai recunoaşte ceea ce e simplu după firea sa. Or, dacă Duhul Sfînt nu-i simplu, atunci e alcătuit din ființă şi din sfințenie. Cea ce se prezintă în felul acesta aceea e compus. Şi atunci cine va fi atît de nebun să spună că Duhul Sfînt e compus şi nu e deoființă cu Tatăl şi cu Fiul tocmai din pricina acestei simplități ?

Dacă în acest cuvînt ni se cere să ne îndreptăm, să înaintăm spre probleme mai importante şi să ni se ceară să le discutăm, atunci să privim de acum cît se poate mai mult spre puterea dumnezeiască a Duhului Sfînt. In Sfînta Scriptură am aflat trei creațiuni anumite : una şi cea dintîi e aducerea din neființă la ființă; a doua e schimbarea din mai rău în mai bine, iar a treia este învierea din morți. Or, în aceste creațiuni mereu vei afla pe Duhul Sfînt colaborator al Tatălui şi al Fiului. Ce zice David despre ceruri, cînd acestea au fost chemate la viață ? «Cu cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit şi cu duhul gurii Lui toată pu-

52. Ps. 118, 91.
53. *Rom.* 8, 2.
f>4. *Inț. Sol.* 1, 7.
55. *Ps.* 138. 7.

terea lor» [M]. Iar omul se ştie că a fost creat din nou prin Botez : «dacă e-ste cineva în Hristos, este făptură nouă» Şi : «mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh» [58]. Vezi, aşadar, că şi aici Duhul Sfînt e de față împreună cu Tatăl şi cu Fiul.

Şi ce vei mai spune despre învierea din morți, odată ce noi vom fi dispărut şi ne vom fi întors în pămîntul din care am fost luați? Căci «pămînt» sîntem numiți şi în el vom merge, întrucît «va trimite Duhul Său şi se vor zidi şi va înnoi fața pămîntului» [59]. Iar ceea ce Pavel a numit înviere, David a numit înnoire. Să ascultăm din nou pe cel care a fost răpit pînă la al treilea cer. Ce zice el? «Voi sînteți templu al Duhului Sfîmit, Care este în voi» [60]. Insă orice templu este templu al lui Dumnezeu, iar dacă noi sîntem templu al Duhului Sfînt, urmează că Duhul Sfînt este Dumnezeu. într-adevăr, «Ziditorul a toate este Dumnezeu» [61]. Or, dacă sîntem templu al Duhului Sfînt pe motivul că Lui ne închinăm şi sălăşluieşte în noi, vom recunoaşte că El e Dumnezeu. «Domnului Dumnezeului tău să te închini şi Lui singur să-I slujeşti» [62]. Iar dacă nu admitem cuvîntul «Dumnezeu», atunci să ne învețe ce vrea să însemneze acest cuvînt. El s-a numit Dumnezeu tocmai pentru că El a aşezat şi pentru că vede de toate lucrurile. Or, dacă e numit Dumnezeu pentru că a aşezat şi priveşte spre toate lucrurile şi dacă Duhul cunoaşte tot ce este de la Dumnezeu, după cum şi duhul care este în noi, cunoaşte ce e al nostru, atunci Duhul Sfînt e Dumnezeu. Mai mult, dacă «Sabia Duhului este cuvîntul lui Dumnezeu»[63], atunci urmează că Duhul Sfînt este Dumnezeu. într-adevăr, sabia se ține de Cel după care e numii şi cuvîntul. Iar dacă e numit şi «dreapta Tatălui», «dreapta Domnului m-a înălțat, dreapta Domnului a făcut putere» [64] şi «Mîna Ta cea dreaptă, Doamne, pe vrăjmaşi i-a sfărîmat» [65] şi dacă Duhul Sfînt e degetul lui Dumnezeu, potrivit cuvîntului : «iar dacă Eu cu degetul lui Dumnezeu scot pe demoni» [66] sau, ceea ce scrie în altă

56. *Ps.* 32, 6.
57. *// Cor.* 5, 17.
58. *Matei* 28, 19.
59. Ps. 103, 31.
60. *I Cor.* 6, 19.
61. *Evr.* 3, 4.
62. *Matei* 4, 10.
63. *Eles.* 6, 17.
64. *Ps.* 117, 16.
65. *leş.* 15, 6.
66. *Luca* 11, 20.
67. *Matei* 12, 28.

Evanghelie, «Eu cu Duhul lui Dumnezeu scot pe demoni» [67], atunci Duhul Sfînt este de aceeaşi ființă cu Tatăl şi cu Fiul.

EPISTOLA 9 Către Maxim

Filozoful

361/362

I

într-adevăr cuvintele sînt un fel de icoane ale sufletului. Aşa te-am recunoscut şi pe tine, cu ajutorul scrisorii, recunoscînd, cum se spune, leul după ghiare [1], şi m-am bucurat cînd am aflat că nu te arăţi cu lenevie faţă de «cel dintîi şi cel mai mare din bunuri : iubirea faţă de Dumnezeu şi iubirea faţă de aproapele» [2]. Ca semn al celei de-a doua, socot prietenia ce mi-o arăţi, iar pentru cea dintîi, rîvna pe care o ai pentru dobîndirea cunoştinţei celei dumnezeieşti. Că totul se cuprinde în aceste două feluri de iubiri e un lucru cunoscut de orice ucenic al lui Hristos.

II

Scrierile lui Dionisie [3], pe care le cauţi, au ajuns pînă la noi şi încă în număr mare ; în schimb, acum nu le am la dispoziţie, de aceea n-am putut să ţi le trimit. Cît despre mine, iată ce cred despre ele : nu toate scrierile acestui bărbat sînt de admirat, iar unele sînt de-a dreptul de condamnat. Această nelegiuire care se răspîndeşte acum pretutindeni, cu alte cuvinte cea a neasemănării, este, după cît pot şti, cea dintîi care a pus în oameni seminţele acestei faimoase nelegiuiri a anomeilor. Iar pricina răspîndirii ei cred că nu stă atît în rătăcirea cugetării, cît mai ales în dorinţa hotărîtă cu care Dionisie a vrut să combată pe Sa-beliu *. Pe el l-aş compara cu un grădinar care vrea să îndrepte un pom tînăr crescut strîmb şi pe care-l răsuceşte în mod silit în partea opusă, dar răsucindu-l prea tare, pomul se îndepărtează de creşterea lui firească şi creşte în sens contrar. Cam aşa ceva cred că s-a întîmplat şi cu acest om : în lupta sa necruţătoare, pe care a dus-o împotriva libianului Sabeliu, Dionisie s-a dus fără voie în răul opus tocmai din dorul exagerat de a-l cinsti mai mult. I-ar fi fost destul să arate că Tatăl şi Fiul nu sînt o singură persoană şi în felul acesta ar fi cîştigat biruinţa împotriva blasfemiatorului; dar acest om, vrînd să cîştige o biruinţă şi

1. Lucian de Samosata, *Hermotim* sau Despre secte, 34.

2. Mafef 22, 38.

3. Elev al lui Origen, Dionisie cel Mare a fost arhiepiscop al Alexandriei între (inii 248—264.

4. Sabeliu, erotic antitrinitar notoriu, care confunda persoanele Treimii.

mai strălucitoare şl mai deplină, nu admite numai o deosebire Intre ipostase, ci şi o diferenţă de substanţă, de grade în putere şi o inegalitate de mărire. Şi astfel, în urma acestei greşeli, el a ajuns să schimbe un rău cu alt rău, îndepărtîndu-se de justeţea credinţei. Şi tot din pricina aceasta el se contrazice adeseori în scrierile sale : o dată înlătură termenul «deofiinţă», din pricina celui care-1 folosise în chip greşit, ca să arate că nu acceptă trei ipostase, altă dată îl admite, atunci cînd scrie omonimului [5] său, luîndu-i apărarea. Mai mult, chiar şi cînd e vorba de Duhul Sfînt, el a evitat expresiile care se potrivesc foarte puţin unui om care trăieşte după Duh şi prin care a privat Divinitatea de o cinstire care I se cuvine, coborînd-O întru cîtva şi punînd-O în rîndul făpturilor create şi menite doar slujirii. Acesta-i aşadar omul.

III

Cît despre mine, dacă ar trebui să-mi spun şi eu părerea, accept expresia «asemănător ca fiinţă» dacă se pun înaintea lor şi cuvintele «cu totul», dacă e înţeleasă ca «de o fiinţă», desigur în înţelesul sănătos al acestei expresii «de o fiinţă». Aşa au cugetat şi Părinţii de la Niceea atunci cînd, numind pe Fiul Cel Unul-Născut «Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat» şi recunoscîndu-I şi alte însuşiri de acest fel, la urmă I-au adăugat şi expresia «de o fiinţă». După cum nu-i cu putinţă ca cineva să-şi închipuie c-ar exista vreo deosebire între lumină şi lumină, între adevăr şi adevăr, tot aşa nu se poate concepe deosebire între fiinţa Celui Unul-Născut şi între cea a Tatălui, din Care S-a născut. Dacă înţelege cineva lucrurile în acest fel, atunci şi eu accept expresia aşa cum am spus. Dar dacă nu înţelege să lege cuvîntul «cu totul» de «asemănător ca fiinţă», cum au procedat şi cei din Con-stantinopol[6], atunci mă îndoiesc asupra acestei expresii, întrucît socot că prin ea se micşorează mărirea care trebuie recunoscută Fiului Cel Unul-Născut. Şi de fapt noi obişnuim să întrebuinţăm adeseori termenul «asemănător» chiar şi pentru imaginile mai puţin clare şi mai îndepărtate de originalele lor. Or eu folosesc cuvîntul «de o fiinţă» tocmai pentru că prin el nu se mai poate ajunge la vreun înţeles bănuitor sau înşelător. Dar de ce nu vrei să ne faci o vizită Tu însuţi, dragul meu, pentru ca să stăm de vorbă personal despre aceste lucruri şi să nu lăsăm pe seama unor litere neînsufleţite lucruri de o valoare atît

T

de maro, cu atît mai mult cu cît nici nu m-am hotărît să fac cunoscute tu public aceste păreri ale mele? Dar să nu-mi spui şi Tu ceea ce.i-a spus şi Diogene lui Alexandru cel Mare[7], că adică tot atît de departe e drumul de la Tine pînă aici, cît şi de aici pînă la Tine ! Pentru că din pricina suferinţei puţin lipseşte ca să nu fiu ţinut mereu în acelaşi loc, ca şi cum aş fi un copac ţinut de rădăcinile lui, ca să nu mai spun şi aceea că socot că trăirea retrasă este una din cele mai mari binefaceri. In

5. Dionisie al Romei (258—268), care încă scrisese împotriva lui Sabeliu.

6. E vorba de sinodul din 360 condus de partida omeilor, care susţineau doai o «asemănare» generală a persoanelor treimice.

schimb tu, după cît mi se spune, eşti sănătos, şi ca unul care ai ajuns să fii şi un fel de cetăţean al lumii întregi, dreptatea ar impune **cai** Tu să vii aici, aşa cum te-ai duce tocmai în ţara ta. Şi dacă într-adevăr un om activ ca tine e familiarizat cu popoarele şi cu oraşele, unde-ţi arăţi prin pilda proprie faptele care îndeamnă la virtute, în schimb pentru ■contemplare şi pentru lucrări duhovniceşti, prin care ne legăm de Dumnezeu, gîndeşte cît de preţios ajutor ne este liniştea ! Or în

retragerea noastră, noi cultivăm tocmai această bogată şi nesfîrşită linişte [8], desigur în unire cu Cel care ne-a hărăzit-o, cu Dumnezeu. Şi dacă trebuie neapărat să ne arătăm cît mai respectuoşi faţă de cei mai mari şi să fim •disprețuiți ca unii care sîntem aplecați pînă la pămînt, scrie-ne cel puțin Tu şi alte scrisori, că prin aceasta ne faci şi mai mare bucurie.

EPISTOLA 10

Unei Văduve

Scrisă în timpul retragerH

Iată ce şiretlic folosesc cei care vor să prindă porumbei : după ce au prins unul, îl îmblînzesc pînă într-atîta, încît pasărea vine şi se âşa-**zfi** în palma omului şi se hrăneşte de acolo. Atunci i se ung aripile cu ulei bine mirositor şi apoi i se dă drumul să zboare liber spre stolul celorlalți porumbei. Buna mireasmă a acestui ulei face întreg acest stol sălbatic proprietate a stăpînului porumbelului celui îmblînzit, întrucît se lasă şi ele atrase de cel care miroase bine şi astfel intră şi ele în colivie.

De ce' credeți că mi-am început scrisoarea tocmai cu acesta istorioară ? Pentru că prinzînd pe fiul tău Dionisie, cel numit altădată Dio-mide [1], şi ungîndu-i cu parfum dumnezeiesc aripile sufletului lui l-am

7. Diogene Laertios, *Viata*.

8. P. Hristu, *(op. cit.*, III, 376) identifică credem, greşit, pe acest Maxim Filozoful i u Maxim Cinicul, prieten al Sf. Vasile şi al SI Grigorie Teologul, dar care a jiwat un rol funest în viata Sf. Ioan Hrisostomul.

1. Cunoscut erou din ciclul troian, rege în Argos.

trimis cuvioşiei Tale, pentru ca şi Tu să-ți iei zborul şi să ajungi la cuibul pe care l-a pregătit cel despre care ți-am vorbit. Dacă voi ajunge să văd aceste lucruri atîta vreme cît mai sînt încă în viață, dacă-mi va fi dat să Te văd pe cuvioşia Ta înălțată-într-o viață şi mai îmbunătățită, atunci aş rămîne profund îndatorat Bunului Dumnezeu pentru astfel de binefaceri [2].

EPISTOLA **11** Fără adresă, unui

prieten

Scrisă în retragere

După ce am petrecut cu darul lui Dumnezeu ziua cea sfînta, împreună cu fiii noştri, şi am prăznuit o adevărată sărbătoare închinată Domnului, în semn de copleşitoare dragoste faţă de El, i-am trimis mai departe, deplin sănătoşi — Ilustrității Tale, rugind pe Iubitorul de oameni Dumnezeu, să le hărăzească un înger de pace, ocrotitor şi însoțitor de drum şi să Te găsească deplin sănătos şi într-o stare de pace desăvîrşită, aşa încît ori unde Te vei afla, slujind Domnului şi aducîn-du-I mulțumiri, să ne bucuri cîtă vreme vom mai fi în lumea aceasta prin cele ce ne vor fi date să le auzim despre Tine.

Şi dacă Bunul Dumnezeu îți va ajuta să scapi cît mai repede de îngrijorările prin care treci acum, Te rog să nu socoteşti altceva mai preţios decît petrecerea Ta la noi. Pentru că nu cred că vei găsi oameni care să-ți arate atîta dragoste şi atîta preţuire ca noi. Drept aceea în timpul cît durează această despărțire învredniceşte-ne de mîngîierea scrisorilor Tale la orice prilej care ți se iveşte [1].

2. O altă ficțiune literară, prin care autorul ştia şi să mîngîie şi să sugereze cu finețe retragerea spre monahism sau spre opera de caritate.

Editorul epistolelor Sfîntului Grigorie de Nyssa, G. Pasquali *(Gregorii Nysseni Epistulae,* ediţio altera, în colecţia «Gregorii Nysseni», Opera, voi. VIII, pars II, Leiden, 1959) observă că acelaşi text este întîlnit şi în epistola 21 a Sf. Grigorie de Nyssa, adresată lui Avlavios, de aceea contestă paternitatea Sfîntului Vasile asupra acestei epistole (p. LXVIII—LXX şi pag. 73). Avlavios pare a fi fost sofist (Gr. Naz. *Epist. 233),* hirotonit mai tîrziu episcop de Niceea. Varianta din Grigorie de Nyssa are Diogene în loc de Dionisie. A se vedea şi I. Opelt *(Die duitgesalbte Taube als Lockvogel,* în «Jahrbuch fur Antike und Christentum», Munster, W. 1958, p. 109—111), care tăgăduieşte şi el paternitatea Sfîntului Vasile asupra acestei epistole.

1. încă un model de atragere discretă spre strădaniile călugăreşti. Sf. Vasile a găzduit la mînăstire pentru cîteva zile pe fiii unui prieten (în scrisoare îi numeşte «fiii noştri»), iar acum invită pe tatăl lor să treacă pe la mînăstire. P. von der Muehli, *(Basilius* u. *der letzte Briei Epikurs,* în «Museum Helveticum», 1955, 47—49) află că Începutul epist. 11 aminteşte pe Epicur. 10 - Sftntul Vasile cel Mare

EPISTOLA 12

Către Olimpiu[1] (362—364)

Scrisă Intre anii 362—364

Dacă pînă nu demult abia-mi scriai cîte ceva, acum văd că nu mai scrii deloc, căci zgîrcenia ta la scris pare **a** face aşa de mare progres, încît cu timpul pare **a** se transforma într-un mutism deplin. întoarce-te **mai** bine **la** obiceiurile dinainte **şi nu-ți voi mai** reproşa **nici** dacă-mi scrii laconic, cum făceau spartanii. Dimpotrivă, oricît de scurte ar fi scrisorile ce-mi vei trimite, ele vor fi mărturia unei mari afecțiuni, pe care o voi preţui în mod deosebit, numai să-mi scrii.

EPISTOLA 13 Către Olimpiu Scrisă in vremea retragerii la Annisa, prin a. 361

După cum toate produsele îşi au un anotimp al lor : florile primă**vara,** grînele vara şi poamele toamna, tot aşa **un** fel de produs al iernii pot fi scrisorile [1].

EPISTOLA 14 Către prietenul Grigorie (de Nazianz)

Scrisă în anul 360 I

Fratele meu Grigorie îmi scrisese de multă vreme că vrea să mă viziteze [1], adăugînd că şi tu ai fi luat aceeaşi hotărîre, dar ştiindu-te greu de convins, ca unul care deseori m-am înşelat şi fiind, pe drept şi peste măsură de ocupat, n-am mai putut să te aştept, căci a trebuit să mă **duc în** Pont, unde, într-o bună zi, dacă Dumnezeu va vrea-o, voi pune capăt drumeţiilor mele. Căci după ce cu mare greutate a trebuit să re

1. Acelaşi Olimpiu, care copleşise altădată pe Sf. Vasile cu daruri *(Epist.* 4), ora acum ocupat peste măsură cu agricultura. El îi va rămîne ataşat sufleteşte şi mtil tîrzlu, interesîndu-se mereu de activitatea Sfîntului (cf. *Epist. 131, 211),* care, cu o deosebită atenţie, ştia să-1 tină apropiat de sufletul lui.

1. Epistola nr. 13 este poate cea mai scurtă din cîte ne-a lăsat Sfintul Vasile. 1. E vorba de Grigorie de Nyssa.

nunțla deşartele speranțe pe care mi le pusesem în tine, sau, ca să **precizez şi mai** mult, **după ce am renunțat** la visuri **(căci am admis** pe **cel care** a spus că **speranțele** sînt visuri ale oamenilor treji), am plecat **îh** Pont, ca să-mi fac o aşezare potrivită pentru toată viața[3]. Acolo mi-a aiătat Dumnezeu un loc care se potriveşte cu felul meu de viață, ajun-gmd astfel să văd în realitate în fața ochilor mei ceea ce de multe **Ori** mă obişnuisem să plănuiesc în gînd în clipele de răgaz şi de odihna.

■ II

Exîistă acolo un munte înalt, acoperit de o pădure deasă şi udat în partea nordică de ape răcoroase şi limpezi. La poalele lui se întinde o cîmpie lină, adăpată continuu de apele care se preling diri munte. O pădure, care a crescut parcă de la sine jur împrejurul acestei cîmpii, bogă4ă în arbori variați şi de toate speciile, înconjură cîmpia ca un zid. Nici insula nimfei Calipso, pe care Homer 0 lăuda[8], parcă mai mult decît pe celelalte, pentru frumusețea ei, nu se poate compara cu acest loc. Dar puțin lipseşte acestui loc ca să fie cu adevărat ca o insulă, pentru că din toate părțile este mărginit. Căci de-o parte şi de alta se cască două prăpăstii adinei, iar în față un torent mare de apă țîşneşte dintr-o stîncă, formînd apoi el însuşi un zid continuu şi greu de trecut. Muntele se întinde de-a lungul celei de-a patra laturi, împreunîndu-se cu alte două prăpăstii prin nişte stînci masive în formă de semilună, neîngă-duind astfel trecerea nici din spate. Există, aşadar, b singură intrare, acolo unde ne-am făcut sălaşul. Propriu-zis, locuința noastră e în spate, într-un alt defileu de care se sprijină coama principală a unui masiv muntos, de unde poți avea în față toată întinderea cîmpiei şi de unde poți vedea chiar şi valurile rîuleților care o înconjoară. Cred că nici privelişte fermecătoare pe care ți-ar oferi-o fluviul Strymon[4], cînd îl priveşti pe la Amfipolis, nu te' îneîntă mai mult decît aceasta, căci prin cursul lui leneş, Strymonul se hăituieşte, ajungînd chiar să nu mai semene cu un fluviu, pe cînd acest rîu al nostru, avînd curgerea cea mai rapidă din cîte cunosc, se rostogoleşte ca un sălbatic din pricina stîn-cilOr eare-1 gîtuiesc, încît, la un moment dat, se aruncă furtunos într-o

2. Dezamăgit că şi episcopul Dianios al Cezareii Capadochiei semnase o formulă ariană, Sfîntul Vasile (care între tirnp fusese hirotonit diacon) se retrage la Annisa, In Pont. Aici făgăduiseră cei doi Grigorie (de Nyssa şi de Nazianz) că vor veni şi ei. Fostul coleg de la Atena îi declarase în scris *(Epist. 53* Migne, *P.* G. 37, 102) că va îmbrățişa aceeaşi viață de retragere mînăstirească. Dar el tot amîna acest pas. Uneori propunea (ep. 98) ca loc de retragere o prăpastie de lîngă Nazianz. Sf. Vasile descria cu entuziasm regiunea Ahnisei. Fragmentar, descrierea e cuprinsă şi în *Vechile rin-dueli ale vieții monahale,* Mănăstirea Dobruşa, 1929, p. 242.

3. Homer, *Odiseea,* l, 51.

4. Strymon (— Struma) izvorăşte din masivul Vitoşa de lîngă Sofia şi se varsă In golful Orfani din Marea Egee.

adlncă bulboana, fapt **care nu numai că** produce **o** privelişte **excepţional de** plăcută **atît** pentru **mine cit şi** pentru **orice** privitor, dar **In** acelaşi **timp şi** satură din destul **pe toţi din jur** prin mulţimea nesfîrşită **de** peşti **care** se adună în vîltorile **Iui.**

Să-ţi mai pomenesc şi de văzduhul înmiresmat al ţinutului şi de **aorul** răcoros de pe valea rîului ? Sînt destui care rămîn fermecaţi de **mulţimea** florilor ori de ciripitul încîntător al păsărelelor. Eu însă n-am vreme să mă gîndesc la aşa ceva. Admiraţia cea mai mare, pe care aş **putea-o** aduce locurilor acestora, este aceea că fiind în stare să ofere **tot** felul de bunuri folositoare vieţii, locurile acestea ne dau roadele **cele mai** plăcute din cîte pot exista, şi anume : liniştea, aceasta nu nu**mai** pentru că aici eşti departe de zgomotul oraşelor, ci mai ales pentru **că ele** nu lasă pe nici un călător să treacă pe aici, în afară de cei care **vin** şi ne ajută la vînat. Căci să nu uit! în afară de alte bunătăţi, ţinutul **acesta** este şi foarte bogat în animale sălbatice, nu atît în lupi sau urşi — Doamne fereşte ! — cît **mai** ales în cirezi întregi **de cerbi** şi căprioare, **şau** iepuri, care-şi află aici din destul hrana, şi tot felul de alte asemenea **animale** [5]**.**

înţelegi, dar, în ce primejdie ar fi căzut prostul de mine, dacă aş fi **acceptat** să schimb acest loc cu Tiberina, care-i una din văgăunile şi prăpăstiile [6] cele mai adînci ale lumii.

Să nu iei în nume de rău că abia apuc să ajung în acele minunate ţinuturi ale Pontului! După ce a aflat insulele Echinadelor Ionice nici Alcmeon nu şi-a mai continuat drumeţiile [7].

EPISTOLA 15

Către Arcadie, Cornițele vistieriei împărăteşti[1]

Scrisă în anul 360

Dîndu-mi prilej de a scrie Ilustrităţii Tale, m-am bucurat de un ser**viciu** mai mare decît cel pe care l-au primit cetăţenii metropolei noastre.

5. Ştim şi din *Viaţa stintei Macrina* (trad. T. Bodogae, Sibiu, 1947, p. 18—21) că hrana cîştigată aici se făcea (ca şi pe vremea bunicilor lor) prin vînătoare.

6. Acolo, lîngă Arianz, pe proprietatea lui, invitase Sf. Grigorie de Nazianz pe Vasile, spre a trăi în retragere.

7. Alcmeon din Argos a fost urmărit de furii pentru că a omorît pe tatăl său la Îndemnul mamei sale, după cum ne spune tragedia Cei *şapte contra Tebei.*

1. «tncepînd de la Constantin cel Mare, conducerea sectorului financiar al împărăţiei bizantine era în mîna aşa numitului «comes rerum privatarum» (aceasta bineînţeles raportat la procesul de centralizare crescîndă a puterii împăratului, G. Ostro-(jo.sski, *Gcschlchte des byz. Staates,* Munchen, 1963, *art, cit.,* p. 31). în felul acesta Înţelegem tonul curtenitor al acestei epistole.

Căci bunătatea Ta, de pe urma căreia el au primit de la mine această scrisoare, le-a fost evidențiată încă înainte ca eu să Vă fi scris, datorită blîndeței cu care ne-ați obișnuit și pe care firea a sădit-o în atitudinea Ilustrității Tale față de toți.

Cît despre mine, eu am socotit a fi de cel mai mare folos prilejul de a putea saluta în Tine o cinste nemaiîntîlnită, de aceea rugăm pe Bunul Dumnezeu să înaintezi cît mai mult în a le fi pe plac, ca strălucirea care te înconjoară să sporească și să crească în așa fel, încît și noi să ră-mînem fermecați de ea și să gustăm și noi din bucuria celor miluiți. în sfîrșit, să primim cîndva pe cei care ți-au înmînat scrisoarea, preamărind și ei alături de toți oamenii bunătatea Ta, fără să uităm vreodată că mijlocirea mea pe Ungă cinstea Ta nemaivăzută nu le-a fost nici lor fără folos.

EPISTOLA 16 împotriva ereticului

Eunomiu[1]

Cel care afirmă că cunoașterea lucrurilor e posibilă, va fi urmat oricum o anumită cale pentru a-și îndruma cugetarea spre cunoașterea acestor realități, și numai după ce se va fi deprins să pătrundă în adîn-fcime toate lucrurile de mică importanță, abia atunci se va fi putut ridica pînă la această imaginație comprehensivă care e mai presus decît orice judecată.

Să spună, deci, cel care se laudă că a priceput știința ultimelor realități, să ne explice cum e alcătuită ființa celei mai mici dintre viețuitoarele pe care le vedem cu ochiul liber, să ne spună, așadar, cum e alcătuită ființa unei furnici, dacă viața ei se menține prin răsuflare și prin respirare, dacă trupșorul său e divizat prin oase, dacă pe ramificațiile ei sînt fixați nervi și ligamente, dacă poziția nervilor e dictată de un înveliș de mușchi și de glande ; dacă măduva se întinde împreună cu articulațiile spatelui începînd din creștetul capului și pînă la coadă; dacă prin învelișul membranei nervoase dă ea putere motrică membranelor care se mișcă ,• dacă există și în furnică ficat, iar deasupra lui un vas cu bilă ; dacă există rinichi și inimă, artere, vene, pielițe, pereți ; dacă e animal ori dacă are peri, dacă merge pe un singur picior ori dacă are picioare în formă de degete ; cît timp trăiește și în ce chip se înmulțește, cît timp durează gestația puiului, de ce nu toate furnjcile

1. Atei n-avem propriu-zis o epistolă, ci e capitolul X din tratatul Sf. Grigorie de Nyssa Contra lui Eunomie, Migne, P.G. XIV, 828. Nu se știe cum a putut intra acest capitol al Sf. Grigorie între manuscrisele cuprinzînd textul epistolelor Sf. Vasile.

umblă pe Jos şl nu toate au aripi, de ce unele fac parte din vieţuitoarele care umblă pe Jos, pe clnd altele zboară prin văzduh. Cel care se laudă că ar cunoaşte toate să ne explice mai întîi firea furnicii şi abia după aceea să discute despre natura puterii dumnezeieşti, care depăşeşte orice înţelegere. Dar dacă tu n-ai înţeles nici măcar alcătuirea unei biete furnici, cum te poţi lăuda că poţi cuprinde în mintea ta puterea cea neînţeleasă a lui Dumnezeu ?

EPISTOLA 17 Către

Origen[1] Scrisă Intre anii

361—363

Chiar numai auzindu-ţi cuvintele, retore Origen, mă farmeci, iar cînd îţi citesc şi scrisul, trezeşti în sufletul meu bucurii şi mai vii. Multe mulţumiri trebuie să aduc Bunului Dumnezeu, Care n-a îngăduit să se întunece adevărul creştin în urma trădării venite oarecum chiar din cercurile cele mai înalte ale Imperiului, şi Care, prin mijlocirea scrierilor tale, a apărat deplin învăţătura cea adevărată. Aceia într-adevăr, oa nişte cucute, nişte măselariţe, ori ca alte buruieni otrăvitoare, după ce au înflorit, în scurtă vreme, se vor veşteji, pe cînd Ţie drept răsplată pentru cuvîntul rostit îţi va hără.zi Domnul ca numele Lui,să înflorească şl să rămînă tot timpul proaspăt. ,Drept aceea să rînduiască Dumnezeu fericire deplină casei Tale şi să reverse binecuvîntarea Lui asupra copiilor copiilor Tăi! Iar pentru aceşti prunci, strălucitoare mostre ale bunătăţii Tale, care mi-au făcut totdeauna multă plăcere şi pe care i-am îmbrăţişat cu drag, mă voi ruga ca Domnul sa reverse asupra lor tot ceea ce părintele lor însuşi cere în rugăciunile lui.

EPISTOLA 18 Către

Macarie şi Ioan[1] Scrisă sub

Iulian (361—363)

Pentru ţărani truda plugăriei nu-i ceva nou, după cum nici pentru marinari furtuna nu-i ceva neaşteptat, tot aşa nici pentru negustori su-

1. Retor şi prieten cu Sf. Vasile, acest Origen a aparat In scris pe creştini, îmbăr-băttndu-i pe vremea lui Iulian Apostatul. Pentru aceasta Sfîntul Vasile 11 felicită şi-i blnecuvlntă strădaniile.

1. Nu ştim din altă parte cine au fost aceste două persoane. Unii cred că au fâcut parte dintre monahi. Un lucru este sigur, ei au fost prigoniţi pe vremea împăratului Iulian Apostatul pentru credinţa lor. Sf. Vasile îi încurajează în credinţa lor.

dorile verii nu-s **ceva nemailntîlnit şi desigur nici pentru cei** ce au **ales** să **trăiască In chip evlavios, tristeţea clipei de faţă nu-i ceva** nepreţuit. **La** fiecare din îndeletnicirile arătate **se** întîlneşte **o** oboseală specifică **şi cunoscută: nimeni nu-şi alege** vreuna **din aceste** Îndeletniciri numai **de** dragul ei, ci pentru ca să se desfăteze astfel de binefacerile aşteptate. Nădejdile care ţin şi menţin în alcătuirea lor toată viaţa omului îl încurajează pe acesta împotriva greutăţilor din fiecare etapă. Desigur că există şi oameni care se obosesc numai pentru soarta roadelor pă-mîntului şi care s-au văzut cu totul înşelaţi în nădejdile lor; unii ca **aceştia** n-au cunoscut cu adevărat plăcerea decît în închipuire. Căci tocmai cei care au văzut faptele corespunzînd aşteptării lor au avut **nevoie** apoi de o nouă nădejde, pentru că cea dintîi s-a scurs şi s-a mistuit repede.

De aceea numai cei care au răbdat oboseala de dragul pietății şi al credinței, numai lor minciuna n-a putut să le nimicească nădejdile, iar sfîrşitul nu le-a întinat strădaniile pentru că, sigură şi statornică, împărăția cerurilor numai pe ei i-a primit.

Drept aceea nu vă lăsați tulburați de calomnii mincinoase, nici nu **vă** speriați de amenințările puternicilor zilei! Rîsetele şi batjocurile casnicilor voştri să nu vă întristeze, cu atît mai puțin osîndele aduse de oameni, care dau să se înțeleagă că se îngrijorează de voi ori se prefac, încurajîndu-vă atîta vreme cît învățătura adevărului va fi apărată de noi.

Dreapta judecată să biruie şi să roage pe învățătorul credinței, Domnul nostru Iisus Hristos, ca să ne stea într-ajutor! îndurată de dragul Lui, suferința e o plăcere, iar moartea un cîştig [2].

EPISTOLA 19 Către Prietenul Grigorie[1]

Scrisă cam prin anal 365

Alaltăieri-ți-am primit epistola şi ți-am recunoscut-o îndată, nu atît după caracterele ei grafice, cît mai ales după stilul în care a fost redactată. Ai scris doar cîteva cuvinte, dar ele spun mult. Nu ți-am răspuns de îndată pentru că plecasem de acasă, iar cel care mi-o adusese abia a ajuns s-o predea cuiva din colaboratorii mei şi repede a şi şters-o. Acum însă rog pe fratele Petru [2] să-ți transmită felicitările mele, pe de-o

2. *Filip.* 1, 21.

2. Viitorul episcop de Sebasta.

parte, pentru că ți-ai făcut datoria de a-mi trimite salutări, Iar pe de alta, pentru că mi-ai dat ocazia să-ți scriu şi eu o a doua scrisoare. De bună seamă că redactarea unor astfel de scrisori laconice, cum sînt cele care-mi vin de la tine, nu produce prea mare oboseală la citit[3].

EPISTOLA 20 Către sofistul Leonțiu **Scrisă la sfîrşitul anului 364 şi începutul anului 365**

E drept că şi eu îți scriu rar, dar scrisorile Tale sînt mult mai rare decît ale mele, şi aceasta se întîmplă aproape totdeauna cînd vin la noi mulți din oamenii de pe la Voi. Dacă ai încredința fiecăruia din aceştia cîte o scrisoare, nimic nu m-ar împiedica să am senzația că mă aflu cu Tine şi că Te-aş surprinde cu mine, atît de continuu este numărul celor sosiți de la voi la noi. Şi atunci, de ce nu scrii ? Se ştie doar că un sofist[1] n-are alt lucru decît să scrie. Mai mult, pretextînd că ți-e lene să pui mîna la scris, nu ți se va cere nici să scrii, pentru că un altul îți poate lua locul la masa de scris. Nu va fi atunci nevoie nici de limba Ta, pentru că atunci cînd ea nu vorbeşte, va face acest lucru careva din cel apropiați ai tăi. Iar dacă nimeni din ei nu-i de față, atunci poți sta de vorbă cu tine însuți, dar în nici un caz nu vei tăcea, căci eşti doar In acelaşi timp şi sofist şi atic[2], după cum nici privighetorile nu mai tac, din clipa în care primăvara le tot îndeamnă să cînte.

Pentru mine multiplele ocupații în care mă aflu ar putea servi ca un fel de scuze pentru întîrzierile scrisorilor, iar pentru că am pierdut eleganța stilului, în urma desei întrebuințări a limbajului popular, e fi-

3. Se poate observa dojana fină față de «datoria» cu greu împlinită de prietenul de In care se aştepta, desigur, nu numai la scrisoare, ci să vină personal alături de el, la Aimisa, în retragerea duhovnicească, aşa cum promisese.

1 de Nazianz.

1. **Cuvîntul «sofist» n-a avut la început nimic peiorativ, dimpotrivă, el se atribuia unul om priceput, în special unui profesor de filozofie ori de retorică. Sofiştii au apărut către mijlocul secolului V î.d.Hr. Înainte tinerii primeau doar o învăţătură elementară de la un grămătic (scris, citit şi socotit), apoi de la un paidotrib (care era un fel de profesor de gimnastică) şi de la un horeg (care preda muzica). Sofiştii au fost, aşa-zlclnd, primii profesori de învăţămînt superior. Ei plecau mereu în.turnee, de unde «duceau idei noi, dar şi cîştigau mult. Cf. *Enciclopedia* civ. *grec,* p. 519. N. Balcă, *Istoria filozofiei antice,* voi. I, Bucureşti, 1982, p. 82 ş.u.**

î ii epistola 21 i se spune Leonţiu, altă dată e numit Iulian, desigur o confuzie ii copiştilor. Deşi de acum Sf. Vasile era preot, totuşi el găseşte o adevărată plăcem «ă folosească limbajul retorilor şi al sofiştilor, dar nu în sensul că s-ar fi «uitat peste umăr la alţii» (cum ni se spune în *Viata St. Macrina,* p. 17), dar totuşi cu sentimentul unui uni superior *(Epist. 223).* Cît despre curierii atît de deşi — de care se aminteşte la începutul epistolei — se ştie că altădată ei lipseau cu totul ori erau greu de găsit.

2. Caracteristicile aticismului erau: delicateţea, măsura, eleganţa, puritatea stilului. Sltulul Vasile le avea pe toate, cum se va vedea din textul lor. Cf. *Epist.* 337—338.

r

ros< să nu îndrăznesc să mă adresez unui sofist ca tine, care, dacă aude ceva nevrednic de înţelepciunea lui, se tulbură şi nu rabdă.

E adevărat că, în ce Te priveşte, Tu foloseşti orice ocazie spre a-ţi face auzit glasul în public, pentru că, din cîte cunosc, nimeni nu vorbeşte o grecească atît de aleasă ca tine. încît n-ar fi nici o scuză pentru tine dacă taci.

Dar să vorbim despre altceva.

Ţi-am trimis lucrarea scrisă de mine contra lui Eunomiu. Ai putea-o socoti drept încercare copilărească, ori ceva mai serios decît aşa, — te las să judeci singur. Căci dacă în ce te priveşte Tu n-ai nevoie să mai fii îndoctrinat, sper cel puţin să-ţi folosească drept armă potrivită împotriva certăreţilor pe care-i vei întîlni. Şi spun asta nu ca şi cum m-aş încrede prea mult în lucrarea mea, ci pentru că ştiu bine că eşti dibaci şi capabil să te orientezi repede' în astfel de probleme dacă ai la îndemînă cîteva puncte de mînecare. Dacă-ţi vor părea mai nereuşite decit te-ai fi aşteptat în vreuri punct oarecare, să nu stai la îndoială să mi le semnalezi. Căci mai ales prin aceea se deosebeşte prietenul de linguşitor : unul vorbeşte numai ce ştie că place, pe cînd celălalt nu ezită să spună şi cuvinte care supără.

EPISTOLA 21 Către sofistul Leonţiu

Scrisă pe la 364—365

Se pare că bunul Iulian vrea să tragă un profit din starea generală a lucrurilor, exploatînd situaţia în scopurile sale proprii. I s-au adus pînă acum reclamaţii şi a fost osîndit cu tărie, dar mai ales în z'.lele noastre toţi îl copleşesc cu acuzaţii. Astăzi, însă, nu-i vorba atît de restanţe în contribuţii, cît mai ales de scrisori. Propriu-zis, nu prea ştiu eu cum a ajuns el debitor, pentru că el totdeauna trimitea şi primea. Dar se pare că şi la Tine a ajuns în deosebită cinste acea faimoasă «împătrită pedeapsă» (pentru cei restanţieri la impozite). De fapt nici pitagoreicii [1] înşişi n-au cinstit atît de mult numărul «împătrit» pe cît îl cinstesc azi colectorii de impozite. Cred totuşi că ar fi fost mai firesc ca, în calitate de sofist şi înzestrat cu un atît de mare talent oratoric, să fi **fost şl Tu pus la** sechestru **de mine,** pentru **a-mi** plăti «Împătrit» **cu** scrisorile tale. **Să nu crezi cumva că aş** fi supărat scriindu-ţi aşa. **Mi-ai face** chiar bucurie criticlndu**-mâ,** pentru că sînt sigur că între oamenii **buni** tot **ce** se lucrează produce plăcere, aşa că ptnă şi supărările şi mîniile sînt un fel de distracţie. **De** multe

1. La pitagorei multiplii cifrei «patru» constituiau ceva sfînt. Diog. Laerţiu a.c. VI!; 7, p. 397—398. Dar nu trebuie uitaţi nici zapciii care încasau dările, cerînd adeseori plata împătrită a dărilor. Se folosea în acest scop chiar si teroarea, cum relatează pe la anii 300 scriitorul creştin Lactanţiu. Autorul mustră astfel cu delicateţe pe prieten.

ori eşti mai bucuros văzînd pe cineva supărîndu-se decît să stai pe lîngă altul care te copleşeşte numai cu complimente. Aşa că, să nu încetezi vreodată de a face reproşuri ! Scrisorile, iată cine vor fi

acuzatorii noştri, şi nici un cuvînt **nu-mi** poate fi mai preţios şi nici nu-mi poate face mai multă plăcere.

EPISTOLA 22

Despre desăvîrşirea vieţii călugăreşti[1]

Scrisă in anul 364 I

Din multele lucruri pe care ni le arată Scriptura cea inspirată ca trebuind îndeplinite de cei hotărîţi a bineplăcea lui Dumnezeu am socotit **că** e nevoie acum să însemnez într-o scurtă listă numai pe acelea care **au fost** semnalate deocamdată între voi, iar mărturia pentru fiecare pro**blemă fiind** uşor de găsit, voi lăsa s-o descopere cei obişnuiţi cu citirea Scripturii şi care vor putea apoi s-o amintească şi altora. Iată-le :

că creştinul trebuie să cugete lucruri vrednice de chemarea cerească şi să ducă viaţă «vrednică de Evanghelia lui Hristos» [2] ;

că nu-i voie ca creştinul să aibă mintea împrăştiată şi nici să se **lase** atras de vreun lucru departe de amintirea lui Hristos, de vrerile şi **de** judecăţile Lui ;

că, întrucît e superior întru toate celor care s-au îndreptăţit după **lege,** creştinul n-are voie nici să jure [3] şi nici să mintă ,•

că nu trebuie să defaime nici să hulească [4], nici să bată, nici să se răzbune, nici să răsplătească răul cu rău [5] şi nici să se mînie [6],•

1. **La data cînd scria aceste rînduri Sfîntul Vasile era preot în Cezareea. Aici se cuprind pe scurt principiile generale ale marelui ierarh în legătură cu organizarea vieţii călugăreşti, despre care a tratat mai amănunţit în Reguieie pe scurf şi pe *larg.* N-am putut avea la îndemînă studiul lui I. Lazzati, *Aristatele perduto,* Milan, 1938. ln parte, epistola 22 e reprodusă şi în volumul Vechi/e *r'mdueli ale vieţii monahale,* p. 258—262.**
2. ***Filip.* 1, 29; *Luca* 12, 29.**
3. **Matei 5, 34.**
4. ***Tit* 3, 2 ; I *Tim.* 1, 13 ; *U Tim.* 2, 24.**
5. ***Rom.* 12, 19; 17.**
6. **Maici 5, 22.**

ci **trebuie si fie răbdător [T], orice** ar fi **să pătimească,** şi **să certe In** chip **cuviincios** pe **cel care 11 nedreptăţeşte[8], nu** Insă **din dorinţa de răzbunare, ci ca să îndrepteze pe fratele** său după porunca Domnului [9] ,-

că nu trebuie **să** spună nimic împotriva unui frate absent, cu scopul **de** a**-1** defăima, lucru care **în** fond **e** calomnie chiar dacă sînt adevărate **cele** spuse [10],•

că trebuie să ne întoarcem cu dezgust de la cel care vorbeşte cu răutate despre un frate[11] ;

că nu trebuie să grăieşti lucruri uşuratice[12];

că nu trebuie să rîzi, nici să-ţi placă să se spună glume [13];

că **nu** se cade să spui deşertăciuni îngăduind vorbăria goală, care nU foloseşte nimic nici celor care ascultă[14], nici trebuinţelor zilnice ale omului, dar nu sînt plăcute nici lui Dumnezeu. Chiar şi cei ce lucrează, Să se îngrijească pe cît se poate să lucreze în linişte, spunînd vorbe bune celor care au ajuns să le fie încredinţaţi, să folosească cu bună rînduială învăţătura de zidire a credinţei, ca nu cumva să se supere Duhul Sfînt al lui Dumnezeu[is].

că nu trebuie ca cineva, care vine în urma altora, să-şi ia curajul să se apropie de unul dintre fraţi sau să-i vorbească, înainte ca aceia care au fost însărcinaţi să vegheze la buna orînduială să cerceteze cum îi place lui Dumnezeu spre folosul obştesc al tuturora ,•

nu trebuie să ne robim vinului[16] şi nici să fim pofticioşi după mîn-căruri cu carne[11], pe scurt spus să nu căutăm plăcere nici în mîncare şi nici în băutură, căci cel ce se luptă duhovniceşte este cumpătat în toate.

Din cîte ne-au fost date fiecăruia spre folosul nostru nimeni n-ar trebui să socoată că ar fi ceva al lui propriu [8] şi nici să-1 depoziteze, tn schimb trebuie s-avem grijă de toate, ca nimic să/nu se disprețuiască din ceea ce se vă fi putut arunca sau pune de o parte, fiind atenți şi convinşi că e avutul lui Dumnezeu.

Nimeni nu are voie să se facă stăpîn pe sine însuşi, ci în aşa fel să cugete şi să lucreze, ca

7. Iacov 5, 8.
8. *Tit* 2, 15.
9. *Matei* 18, 15.
10. *II* Cor. 12, 20; / *Petru* 2, 1.
11. *I Petru* 3, 16—17; Jacov 4, 11.
12. *Etes*. 5, 4.
13. Luca 6, 21 ; Jacov 4, 9.
14. *Eies*. 4, 29.
15. *Eies*. 4, 30; I *Tim*. 1, 4.
16. *Tit* 2, 3.
17. *Rom*. 14, 21.
18. *Fapte* 4, 32.

şi cum am fi fost predați de Dumnezeu în robie fraților de aceeaşi credință[19] şi, în **general, fiecare** să **rămină în rindul** cetei lui [20].

II

Nu **trebuie** să murmurăm [21] şi nici să oftăm pentru că **ne**-ar **lipsi** cele **necesare, dar** nu trebuie nici să ne plîngem că **ne** oboseşte munca, pentru că în fiecare caz judecata o fac cei încredințați cu autoritatea corespunzătoare.

Nu **se** cade să se audă strigăte, nici să ai vreo atitudine ori vreun gest în care să se resimtă pornirea sau distracția unui cuget, care nu mai are conştiința deplină că Dumnezeu e de față [22],

Intonarea glasului nu trebuie să se facă mai mult decît e nevoie.

Nu trebuie să răspundem ori să-i facem cuiva ceva în ciudă ori cu dispreț, ci în orice împrejurare să se arate altora măsură şi respect[23].

Nu trebuie să se facă semn cu ochiul în chip viclean., nici nu trebuie avută altă atitudine sau gest care ar putea întrista ori batjocori pe frate[24].

Nu trebuie să cauți să te îmbraci numaidecît cu haine mai frumoase ori să umbli numai în încălțăminte frumoasă, aşa ceva denotă uşurătate [25].

Nu trebuie să cheltuieşti mai mult decît e necesar, nici să faci lux, **aşa** ceva înseamnă abuz.

Nu trebuie să umbli după onoruri ori s-aştepți să ți se dea întîie-**tate [2B].**

Fiecare trebuie să cinstească pe altul mai mult decît pe sine însuşi [21]. N-ai voie să fii nesupus [2S].

N-ai voie să mănînci dacă nu munceşti [29], ci chiar şi cînd eşti ocu**pat** cu una din lucnările a cărei execuție ai vrea să fie desăvîrşită, şi în **astfel de** cazuri trebuie, pentru mărirea lui Hristos, să te sforțezi să lucrezi după puterile tale [30].

19. / Cor. 9, 19.
20. / *Cor*. 15, 23.
21. / Cor. 10, 10.
22. Kfes. 4. 31.
23. Rom. 12, 10 ; *I Petru* 2, 17. 21.
***Rom*. 14, 10.**
25. In general, Sfîntul Vasile recomandă simplitate în traiul monahilor. A se **vedea epistola 2.**
26. *Marcu*, 9, 35.
27. *Filip*. 2, 3.
28. *TU* 1, 10.
29. *II Tvs*. 3, 10.
30. / 7V.v. **4, 1** 1.

Fiecare trebuie să-şi isprăvească lucrarea sa cu înţelegere şi siguranţă aşa cum au aprobat-o mai marii săi, chiar şi cînd e vorba de mîn-care ori de băutură, cu convingerea că totul trebuie făcut pentru mărirea lui Dumnezeu [31].

Nu trebuie să treci de la un lucru la altul fără aprobarea celor puşi de regulament în problemele respective, afară de căzui cînd ai fost chemat neapărat pe neaşteptate de o nevoie oarecare în fata ajutorului cuiva căruia îi lipsesc puterile.

Fiecare e dator să stea la locul unde a fost rînduit, fără să treacă peste graniţele lui, dacă ar vrea să înceapă lucruri care nu i-au fost încredinţate, afară doar de cazul că cei cărora li s-a încredinţat această grijă socot că cineva ar putea avea nevoie de ajutor.

Nimeni nu are voie să fie aflat că umblă dintr-un atelier într-altul.

Nimeni n-are voie să facă ceva din duh de gelozie sau de rivalitate.

III

Nu trebuie să invidiezi buna faimă a altuia [32], nici să te bucuri de metehnele altcuiva.

In dragostea de Hristos trebuie să ne mîhnim şi să ne întristăm de neajunsurile fratelui, precum şi să ne bucurăm de izbînzile lui[33].

Nu trebuie să rămînem nepăsători faţă de cei care greşesc [34] şi nici să-i aprobăm tăcînd.

Cînd certi pe cineva fă-o cu toată dragostea [35], mînat fiind de teama faţă de Dumnezeu şi cu gîndul de a schimba pe cel care a greşit[36].

în caz că cineva e acuzat nu-i voie ca de faţă fiind acuzatul sau alţii să contrazică acuzatorul, ci, dacă unuia i s-ar părea că acuza e nedreaptă, acela să se adreseze în particular acuzatorului şi să-1 convingă ori să se lase convins.

Trebuie ca fiecare, pe cît îl ajută puterile, să potolească pe cel care are ceva împotriva lui.

Nu trebuie să porţi ură pe cel care ţi-a greşit şi care vrea să se pocăiască, ci să-1 ierţi din inimă [37]. t

31. *I* **Cor. 10, 31.**
32. / ***Cor.*** **13, 6.**
33. ***I Cor.*** **12, 26**
34. ***I Tim.*** **5, 20.**
35. ir ***Tim.*** **4, 2.**
36. ***Iacov*** **5, 20.**
37. ***II Cor.*** **2,** 7.

Trebuie ca acela oare zice că se căleşte de păcat nu numai să fie pătruns de remuşcări faţă de ceea ce a greşit, ci şl să facă fapte vrednice de pocăinţă [M].

Dacă cel care a fost pedepsit pentru primele greşeli şi a fost socotit vrednic de iertare greşeşte din nou, acela îşi pregăteşte o judecată de mînie mai grea decît cea dintîi[39].

Trebuie ca omul care şi după prima şi după a doua pedeapsă stăruie în păcatul său, să fie semnalat superiorului său; în caz că observă că se ruşinează s-audă de mustrările mai multora. Dacă nici aşa nu vrea să se îndepărteze, să fie scos ca o sminteală şi să fie socotit «ca un păgîn şi vameş» [40] pentru siguranţa celor care observă cu rîvnă ascultarea, potrivit celor scrise : «cînd cad aceia, drepţii se umplu de frică» [41].Dar pe un astfel de om trebuie să-1 şi deplîngem, întrucît e un mădular rupt din trupul nostru.

Nu trebuie ca soarele să apună peste mînia fratelui[42], ca nu cumva să vină noaptea şi să ne despartă pe unul de altul şi să fie acest lucru pentru ziua judecății o acuză de neînlăturat.

, Nu trebuie să aşteptăm un anumit prilej ca să ne îndreptăm, pentru că nu sîntem siguri pe ziua de mîine[43], întrucît mulți din qei care-şi făcuseră astfel de planuri n-au mai trăit pînă a doua zi.

Nu trebuie să te laşi înşelat de ghiftuirea pîntecului din care provin vedenii de noapte.

Nu trebuie să ne apucăm de vreun lucru de care nu sîntem în stare şi nici să trecem marginile necesarului, după cum spune Apostolul: «avînd hrană şi îmbrăcăminte, cu acestea vom fi îndestulați» [44], pentru că belşugul care depăşeşte strictul necesar seamănă a lăcomie, iar lăcomia e ca un fel de închinare la idoli[45].

Nu trebuie să fim iubitori de arginți $i nici să strîngem ca să cumpărăm lucruri nefolositoafe şi de care n-avem nevoie [46].

Cel care vrea să se apropie de Dumnezeu trebuie să îmbrățişeze sărăcia sub toate aspectele ei şi să aibă gîndul aţintit spre frica de Dumnezeu după spusa Scripturii: «străpunge cu frica Ta trupul meu, că de judecățile Tale m-am temut» [47].

38. ***Luca*** **3, 8.**
39. **/ Cor. 10, 26.**
40. ***Matei*** **18, 16—17.**
41. ***Pilde*** **29, 16 (ed. 1914).**
42. ***Eies.*** **4, 26.**
43. Matei 24, 44 ; ***Luca*** **\2, 40.**
44. I ***Tim.*** **6, 8.**
45. ***Col.*** **3, 5.**
46. Martu 10, 23 ; ***Luca*** **18, 24.**
47. ***Ps.*** **118, 120.**

Să vă dea **Dumnezeu să primiți cele spuse cu deplină convingere şl să arătați pentru slava lui Dumnezeu roade vrednice de Duh cu buna voință** a lui **Dumnezeu şi cu ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos,. Amin [48].**

EPISTOLA 23 Recomandări unui călugăr[1]

Scrisă In timp ce era numai preot în Cesareea

Un om oarecare osîndind — cum zice el — deşertăciunea vieții acesteia, convins că plăcerile veacului îşi găsesc încă de aici de pe pămînt pieirea, întrucît ele nu pregătesc decît o hrană a focului veşnic şi că de altfel şi trecerea lor este repede, a venit să mă caute, vrînd să se despartă de această viață nefericită şi vrednică de plîns, să se lase de plăcerile cărnii şi să intre de acum înainte'în calea care duce la locaşurile Domnului. Dacă s-a lăsat condus în chip firesc de dorința după **o** viețuire cu adevărat fericită şi dacă a dobîndit în sufletul său dragostea cea bună şi de laudă, iubind pe Dumnezeu «din toată inima, cu toată puterea şi din tot cugetul» [2], atunci mai trebuie să i se arate din partea cuviosiei Tale şi greutățile şi asprimile «căii celei strimte şi înguste» [a] **şi** să se întărească el însuşi în nădejdea bunătăților pe care nu le vede acum, ci pe care făgăduințele Domnului le țin pe seama celor care vor **fi** vrednici de ele.

Drept aceea, scriindu-ți aceste rînduri, rog incomparabila Ta desă-vîrşire, cea în Hristos, ca ea să prindă forme şi în acel om, aducîn-du-i-se la îndeplinire ruperea de viața lumească, dacă se poate fără să faci pomenire de mine, ci numai din dorul ca să fie bine plăcut Domnului şi să-şi însuşească elementele de bază ale credinței, aşa cum au fost ele hotărîte de Sfinții Părinți şi cum au fost alcătuite **şi** în scris. Mai departe, să i se pună în fața ochilor tot ce se ține de aspra disciplină as'-cetică şi aşa să fie îndrumat în viață, apoi să ia asupră-şi şi legămîn-tul că va îndura greutățile luptei pentru credință şi că va duce bucuros jugul blînd al Domnului[4] şi, în sfîrşit, că va viețui după pilda Celui Care

48. După cum se vede, epistola de față e o fundamentare scripturistică a pregătirii ascetice şi călugăreşti preconizate de Sfîntul Vasile. Nu poți admira destul curăția sufletească şi dăruirea totală, pe care le recomandă cu atîta căldură Sfîntul Vasile celor dornici după desăvîşire.

1. Deşi în adresă e vorba de un anumit călugăr, scrisoarea de față e un apel; pentru toți călugării din Pont, şi cuprinde sfaturi pentru cei care vor să devină, călugări.

2. *Luca* 10, 27.

3. Matei 7, 13.

4. Matei 11, 29.

«bogat fiind, **a** sărăcit pentru **noi»** [5] luînd asupră-**şi** trup şi avintJndu-sc potrivit ţintei **pe** care o urmărea spre răsplata chemării de sus, ca să <JobIndească bunaplăcere **a** Domnului.

Eu l-am aminat pentru mai tirziu, cu toată rîvna pe care o are de'a lua aici cununa dragostei celei după Dumnezeu, întrucît doream ca împreună cu Cuvioşia Ta să-1 ungem în vederea unor astfel de lupte şi să-i •dăm ca dascăl pe unul dintre voi, tocmai pe cel pe care l-ar fi cerut el, ca **să-1** deprindă deplin şi ca să facem din el, după dorinţa lui vie şi fericită, un luptător încercat, în stare să rănească şi să culce la pămînt pe căpetenia întunericului şi, împreună cu el, şi pe duhurile răutăţii, cu care .avem de luptat, după cum ne spune Apostolul [6]. Cu alte cuvinte, ceea., **ce** voisem să fac cu tine, dragostea ta în Hristos s-o aducă la îndeplinire **şi** fără mine [7].

EPISTOLA 24 Către Atanasie, tatăl episcopului Atanasie

Scrisă în anul 368

Ca viaţa omului să scape de calomnii, e unul din lucrurile cele mai ■**grele, să** nu spun din cele mai imposibile ; eu cel puţin sînt convins de acest lucru şi cred că nici bunătatea Ta nu se îndoieşte de acest ade**văr. Dar** ca să nu-ţi pese deloc nici de cei care cern prin sită măruntă lucrurile **şi** nici de cei care, ca să ne facă necazuri, pîndesc orice gre**şeală** a noastră, aşa ceva e cu putinţă mai ales celor care-şi duc viaţa **cu** înţelepciune şi al căror scop este numai trăirea virtuoasă.

Cît despre mine, să nu mă crezi atît de uşuratic şi de credul, încît aş -admite fără control observaţiile răutăcioase ale primului venit[1]. Căci **mi-aduc** aminte de porunca sfînta, care ne cere să nu luăm aminte la **orice** zvon deşert[2]. Şi cu toate acestea, chiar şi Tu, care practici oratoria [3], spui că cele ce se văd sînt semne ale celor nevăzute. Or, iată **care e** modesta mea părere. (Să nu te superi din pricina aceasta, întrucît **şi** eu mă exprim ca un dascăl, pentru că tocmai «pe cele slabe şi nebune ale lumii» [4] le-a ales Dumnezeu şl de ele-se slujeşte, ca să facă parte de mîntuire celor ce **o** caută). Aşadar ceea ce spun şi ceea ce sfătuiesc aceasta e : să fim cu grijă în tot ce grăim şi tot ce facem trebuie să-

5. // Cor. 8, 9.

6. *Eles.* 6, 12.

7. Epistola e reprodusă şi in *Vechile tinduieli ale vieţii monahale,* ed. cit., p. 253—256. Se vede că Sfîntul Vasile nu primea prea uşor pe oricine în monahism.

1. Bătrînul Atanasie, tatăl episcopului de Ancira, auzind că Sf. Vasile ştie de unele calomnii în legătură cu felul cum şi-a educat el copiii, cere sfîntului să-i spună de unde ştie acest lucru. Sfîntul Vasile îi răspunde asigurîndu-1 că nu Timotei horepiscopul ar fi cel care i-a spus aşa ceva. In fond, nu vorbele contează, ci fap-tele, zice Sfîntul.

2. fcş. 23, 1.

3. Bătrinul Atanasie fusese retor, poate cunoscut cu Sfîntul Vasile din vremea studiilor.

vîrşit cu atenţie pentru ca, după porunca apostolească, să nu dăm nici **o** sminteală [5] întru nimic. Căci eu cred, într-adevăf, că un bărbat a asudat mult pînă a ajuns să cunoască învăţăturile creştine, încît să trezească vîlvă asupra mulţimilor şi oraşelor, căutînd să ajungă în virtute pe strămoşi, încît viaţa lui să fie dată ca pildă de virtute.

De aceea îndrumările pe care vrei să le dai acum fiilor tăi nu trebuie să le prezinţi în cuvinte, căci e multă vreme de cînd îi înveţi, întrucît eşti doar tatăl lor, aşa încît nu trebuie să ai faţă de ei numai atenţia firească, pe care o arată şi vieţuitoarele necuvântătoare faţă de puii lor, după cum ai spus-o tu însuţi şi după cum o ştim din experienţă, ci eşti dator să le arăţi o dragoste şi mai fierbinte,

printr-o sforțare de voință liberă, cu atît mai mult cu cît îți vezi dotați copiii cu niște calități care-i fac vrednici de rugăciunile părinților. De altfel nu-i nevoie să încerci să mă convingi despre acest lucru : ajunge mărturia faptelor. Totuși nu va fi nepotrivit s-o punem și pe aceasta în interesul adevărului : nu fratele Timotei horepiscopul e cel care mi-a transmis aceste zvonuri, căci nici din grai viu și nici din ceea ce mi-a scris nu se vede să fi purtat astfel de poveşti lungi sau scurte despre tine şi care să semene a fi calomnioase. De aceea dacă nu tăgăduiesc că aș fi auzit spunîndu-se ceva în acest sens, atunci pot spune cel puțin că nu Timotei este cel care a scornit împotriva Ta aceste calomnii. în orice caz, cînd le vom auzi, dacă nu facem altceva, vom face măcar ceea ce a făcut Alexandru (cel Mare, n.tr.) : vom ține una din cele două urechi astupate pentru cel pe care-1 calomniază [6].

EPISTOLA 25 Către Atanasie, episcopul Ancirei

Scrisă în anul 368 I

Cîțiva din cei care au venit de la Ancira ne-au spus — și sînt mulți aceştia, încît nu-i uşor nici să-i număr, în orice caz toți sînt de aceeași părere — că Tu, prea iubite frate, (nu știu cum s-o spun mai puțin grav) vorbești despre mine în cuvinte nu prea de laudă și nu în modul cuviin-

clos ln care ne obișnuisem*. Oricum, te informez că pe mine nu mă mai impresionează deloc

4. ***I*** **Cor 1, 27.**

5. // Cor 6, 3.

G. Plutarh, ***Viețile paralele; Viața lui Alexandru*** **42, 2 în trad. rom. voi. III, 401.** **11 - Sfîntul Vasile cel Mare**

purtările oamenilor, oricît de neașteptată ar fi schimbarea oricărora dintre ei, pentru că am învățat de multă **vreme să cunosc slăbiciunea firii omeneşti şi nestatornicia ei. De aceea nu dau prea** mult pe faptul că **între** noi au intervenit, într-un fel sau altul, **unele** neajunsuri, și în locul stimei, de care mă bucuram pînă acum, mi **se adresează** batjocuri și jigniri. Dar ceea ce din prima clipă mi-a pă**rut** straniu și monstruos a fost faptul că tocmai Tu ești cel care te-ai pornit atît **de** cumplit împotriva mea, încît nu numai că te-ai umplut de ură **și** de mînie, ci încă mă și amenințI, după cum m-au informat cîțiva din cei care te-au auzit!

Ca să-ți spun drept am rîs din toată inima cînd am auzit de amenințările tale. Aș fi, într-adevăr, prea copilăros dacă m-aș teme de astfel de sperieturi. Dar ceea ce mi s-**a** părut îngrozitor și vrednic de toată îngrijorarea e faptul că integritatea ta morală, de care credeam că va fi **și** pentru alții un reazim în credință, iar pentru Biserică o mîngîiere, care va rodi ca o sămînță a unei vechi și adevărate iubiri (cum am cu-noscut-o), a ajuns în ultima vreme să decadă atît.de jos, încît la Tine calomniile lansate de orice trecător trag mai greu la cîntar decît o îndelungată și verificată prietenie, cum a fost cea pe care o aveam noi **doi.** Or acum **văd** că fără nici **un** temei **te** laşi pradă celor mai grele bănuieli **și** absurdități. Ce zic de bănuieli? Cine poartă mînie și e în stare **să** amenințe, cum mi se pare c-o faci Tu, acela dă dovadă de ură pornită din convingere clară și incontestabilă.

n

Dar, cum am mai spus-o, să punem vina pe vremurile grele de azi. **Căci ce** oboseală ar fi fost, minunatule, dacă ceea ce ai fi vrut să dis**cuți** numai cu mine ai fi spus-o într-o epistolă sau chiar să mă fi chemat pînă la tine ? Și dacă, într-adevăr, ai vrut să-ți exprimi o părere **proprie, iar** mînia ta, greu de potolit, **nu,**mai suferea amînare, atunci puteai face uz, ca ajutor al gîndurilor tale, de

1. Fiu al unui episcop cu acelaşi nume (despre care s-a vorbit în epistola nr. 24), acest Atanasie acuza pe Sf. Vasile de lipsă de ortodoxie, motiv pentru care a cest a-l cere socoteală, mustrîndu-1. Nu se ştie precis de ce acuza Atanasie pe Sf. Vasile. Probabil pentru că recomanda primirea în comuniune a arienilor care doreau să revină lu ortodoxia niceeană. Cf. ***Ep. 204.***

trimiterea pînă la mine **a** unuia din cei mai devotați şi mai discreți prieteni pe care îi ai. Acum **Insă** căruia dintre cei care m-au vizitat, indiferent cu ce probleme, nu **i**-ai împuiat urechile cu învinuirea că eu aş scrie şi aş născoci fel de fel de lucruri respingătoare ? Pentru că chiar cei care repetă cuvînt cu cuvînt din spusele tale mărturisesc că acesta ți-e limbajul.

Pe mine Ins fi, cu toate că m-a chinuit mult atitudinea aceasta, nimic nu mă poate scoate din nedumerirea creată. Ba am ajuns plnă acolo să cred următoarele : nu întîmplător un eretic oarecare, ca să semneze prin Înşelăciune numele meu pe vreo operă a lui, ți-a pătat ortodoxia şl te-a Îndemnat să afirmi acel cuvînt ? Pentru că, de bună seamă, nu vei putea îndrăzni să spui că acea expresie jignitoare ai luat-o din scrierea mea îndreptată împotriva celor ce au avut curajul să spună că Fiul lui Dumnezeu n-are nici o asemănare ființială cu Dumnezeu-Tatăl[2], precum şi Împotriva acelora care hulesc pe Duhul Sfînt, spunînd că e făptură sau creatură. De aceea, ca unul care a dus înainte mari şi grele lupte pentru apărarea dreptei credințe, m-ai scoate din încurcătură dacă mi-ai comunica, fără rezervă, care a fost motivul care te-a îndemnat să porți atîta mînie pe mine ?

EPISTOLA 26

Către Cezarie, fratele lui Grigorie (de Nazianz)[1]

Scrisă In anul 368

Se cuvine să mulțumim lui Dumnezeu, Care şi-a arătat minunile şi prin tine, pentru că te-a izbăvjt de o astfel de moarte, spre bucuria atît a patriei, cît şi a noastră. Prin urmare, ceea ce rămîne de învățat aici este să nu ne arătăm nemulțumîtof i şi nevrednici de această bine-facere atît de mare, ci, dimpotrivă, trebuie ca, pe cît putem, să vestim tainele lui Dumnezeu şi să-I preamărim iubirea de oameni, pe care am cunoscut-o, pe care să ne-o exprimăm nu numai cu cuvinte, ci fiecare din noi sa' se convingă ăşa ca şi tine acum, cînd vedem că Dumnezeu este cel ce săvîrşeşte minuni prin noi.

Te îndemnăm, dar, ca de acum încolo să serveşti şi mai mult lui Dumnezeu, sporindu-ți într-una respectul față de El şi înaintînd astfel în desăvîrşire, încît să ajungi iconom înțelept[2] al vieții, pe care ne-a

2. Adeseori revine Sf. Vasile asupra acestei probleme. Tratatul *Contra lui Eunomiu* a fost scris încă prin anii, 364—365.

1. Cezarie, fratele Sf. Grigorie de Nazianz, făcuse studii temeinice de medicină în Alexandria, ajungtnd medic al împăraților Constantiu şi Iulian Apostatul. Pe vremea lui Valens a fost numit trezorier imperial în Niceea. Aici l-a surprins cutremurul din 10 oct. 368, care i-a distrus parte din agonisita lui. Văzînd în salvarea sa un gest al Providenței, el s-a retras din serviciu, rămînînd «doctor fără de arginți». A primit botezul In Nazianz, unde moare la începutul lui ian. 369. Înainte de a muri a lăsat prin testament toată averea săracilor. In afară de cuvintele de mîngîiere adresate de Sfîntul Vasile în această epistolă şi în cea cu nr. 32, ştiri mai bogate despre el se păstrează de la fratele său, care i-a compus şi un panegiric.

2. *Matei* 25, 14—23.

lncredlnțat-o bunătatea Iul Dumnezeu. Pentru că dacă tuturora ni s-a dat poruncă să ne **înfățișăm pe, noi lui Dumnezeu ca înviați din morți.[3], cu atît mai mult s-a dat acelora care s-au ridicat de la porțile morții. Şi această poruncă** se **poate Jmplini, cred eu, dacă** ne **vom hotărî** să **avem totdeauna** acelaşi cuget pe **care** l-am avut în timpul primejdiei.

Pentru că **o** astfel de împrejurare[4] ne-a convins şi mai mult de de**şertăciunea** vieții omeneşti şi de faptul că nimic **din** cele omeneşti nu **slnt statornice** sau durabile, întrucît se schimbă foarte uşor. Fără nici o **Îndoială că** şi în mine s-a produs o oarecare părere de rău pentru cele **ce Srau** întîmplat, şi am făgăduit de repetate ori că dacă voi **fi** salvat **voi sluji lui** Dumnezeu şi voi fi cît mai atent la mine însumi. Or dacă, **într-adevăr,** primejdia iminentă a morții mi-a provocat astfel de gîn-**duri,** cred că din clipa aceea şi în sufletul tău se vor fi iscat astfel de so**coteli, căci** sîntem făcuți răspunzători pentru plata datoriei obligato**rii.**

Acestea mi-am luat îndrăzneală să le amintesc desăvîrşirii Tale, **ca să** exprim bucuria că te-ai împărtăşit de darul lui Dumnezeu, pe de **altă** parte, ca o grijă pentru viitor. Stă la dispoziția Ta să primeşti cu **bucurie** şi **cu** plăcere cuvintele mele, cum obişnuiai să faci cînd discutam **împreună** față către față.

EPISTOLA 27 Către Eusebiu, Episcopul Samosatelor[1]

Scrisă ln anul 368

Cînd cu ajutorul lui Dumnezeu şi al rugăciunilor Tale păream că **mă refac** puțin, după boală şi după ce-mi adunasem toate forțele să mă **Snzdrăvenesc,** iată că a dat iarna peste mine, închizîndu-mă în casă şi **obligîndu-mă** să rămîn pe loc. Dar chiar dacă iarna ar **fi** mai uşoară de

3. ***Rom.*** **6, 13.**

4. Aluzie la primejdia cutremurului din care a scăpat.

1. Eusebiu de Samosata (sau Arsamosata) fusese cunoscut de Sf. Vasile încă de prin anii 358—359, cînd ajunsese şi în părțile Siriei, ca să se documenteze în legătură cu organizarea vieții mînăstireşti. Se pare că Eusebiu l-ar fi şi ajutat pe sfînt să urce pe scaunul Cezareii (Cf. ep. 47). Cei peste 200 km, care despărțeau reşedințele lor, nu i-au oprit a păstra cele mai strînse legături şi mai tîrziu, aşa încît, cu excepția epistolelor trimise lui Amfilohie de Iconium, cele mai multe epistole păstrate de la Sf. Vasile sînt cele adresate lui Eusebiu, care a fost ca un fel de duhovnic al Sf. Vasile. Om de o ortodoxie neclintită, Eusebiu a avut parte şi de un exil de 4 ani (între anii 374—378) în Tracia, iar după moartea împăratului Valens, cînd s-a întors din exil, Eusebiu a murit, fiind omorît de nişte fanatici. Epistola de față, redactată în anul 3(;8, descrie asprimea iernii anatoliene, dar ne lasă să înțelegem că, fiind ocupat peste măsură cu seceta urmată de foamete (cînd a făcut minuni de ajutorare a celor Înfometați), n-a putut să-1 cerceteze.

■omnom

Indurat declt de obicei, totuşi a fost destulă ca să-mi ia orice posibilitate nu numai de a mai călători pe toată durata ei, ci şi de a risca să scot măcar nasul afară din cameră. Totuşi pentru mine bucuria de a mă învrednici să stau în relaţii de corespondenţă cu Prea Sfinţia Ta e un mare avantaj, şi asta îmi dă putere încă de pe acum prin nădejdea răspunsurilor pe care mi le vei da. Dacă vremea ne-ar lăsa, dacă viaţa ne-ar hărăzi încă puţin timp liber şi foametea nu m-ar împiedica să plec la drum, prin rugăciunile Tale repede aş împlini ceea ce dorim amîndoi şi, întîlnindu-te, la căminul nostru, vom putea atunci savura **CU** răgaz din marile comori ala înţelepciunii Tale.

EPISTOLA 28

Cuvînt de mîngîiere adresat Bisericii din Neocezareea[1]

Scrisă în anul 368 1

Cele întîmplate la voi cereau desigur să fiu şi eu acolo, atît pentru a arăta împreună cu voi ultima cinstire răposatului episcop Musonios, cel atît de drag vouă, cît şi pentru a exprima regretul pentru pierderea lui în împrejurări atît de apăsătoare şi pentru a lua împreună cu voi ho-tărîrile necesare. Dar întrucît multe sînt cele care au împiedicat întîl-nirca noastră, a rămas să luăm legătură prin scris, pentru a face faţă stării de azi a lucrurilor.

Desigur că n-aş putea cuprinde într-o singură epistolă minunatele calităţi ale răposatului, a cărui pierdere ireparabilă a dat peste noi, iar pe de altă parte, nu găsesc momentul potrivit să înşir multele lui realizări, întrucît acum sufletele noastre sînt copleşite de durere. Căci care din faptele lui au putut fi de valoare atît de mică încît să o fi scăpat din memorie sau care să fi putut fi trecută cu vederea ? Nu le putem numi pe toate şi deodată, iar dacă am aminti pe cîteva numai, am greşi faţă de adevăr.

A plecat dintre noi un om[2] care şi-a întrecut în chip izbitor contemporanii prin toate bunele sale însuşiri : bastion al patriei, podoabă

1. Pe lîngă Viafa *stintei Macrina,* scrisă de Sf. Grigorie de Nyssa, impresionante evocări despre Neocezarea şi Annisa ne dă Sfîntul Vasile în marile sale epistole 204, 207, 208, 210, 223. In epistola de faţă el mîngîie pe credincioşii din Neocezareea pentru pierderea vrednicului episcop Musonios.

2. Sf. Vasile compară pe Musonios cu Sf. Grigorie Taumaturgul, a cărui influenţă asupra Armeniei şi Pontului a fost hotărîtoare.

IM •**rINTUL** VASILE **CEL** «AM

a Bisericilor, «stllp şi Întărire a adevărului» [3], temei al credinţei In Hristos, siguranţă pentru ai săi, luptător neînfricat împotriva duşmanilor, paznic al aşezămintelor părinteşti, duşman al inovaţiilor, expri-mînd prin înfăţişarea sa vechiul chip al Bisericii şi modelînd, parcă după o icoană sfînta, vechea rînduială a Bisericii în aşa măsură încît cei care au trăit cu el să creadă că au trăit împreună cu părinţii de mai bine de acum 200 de ani, care străluceau pe atunci ca nişte luceferi. Astfel, acest om n-a suferit nici dacă ar fi venit de la el şi nici de la alţii vreo născocire nouă în problemele credinţei, ci, după cuvîntul binecuvîntat al lui Moise, a ştiut să scoată din adîncul inimii sale comoara cea mai bună, înfăţişîndu-ne «vechiul ca nou şi noul ca vechi» [4].

In întrunirile cu cei de aceeaşi chemare nu s-a socotit vrednic de locul cel dintîi după vîrstă, în schimb îi întrecea pe toţi prin bătrîneţea înţelepciunii sale, unde cu toţii apreciau că, el era pe locul cel dintîi. Nimeni nu va pune în discuţie la ce folosea această comportare a lui, dacă va arunca privirile spre voi. Căci, într-adevăr, voi sînteţi singurii din cîţi cunosc sau dintre foarte puţinii care, în mijlocul unei astfel de furtuni şi al unui astfel de uragan, aţi dus viaţă liniştită tocmai datorită direcţiei sănătoase date de acest înţelept cîrmaci. Voi n-aţi fost atinşi nici de ameţeala furtunilor eretice, în stare să aducă uşor catastrofa şi naufragierea sufletelor care uşor îşi pierd cumpătul. Şi dă, Doamne, ca aceşti creştini să nu fie niciodată atinşi, căci Tu ai fost Cel ce ai dat de mult robului tău Grigorie (Taumaturgul, n.tr.), cel care de la început a pus bazele acestei Biserici, darul unei linişti atît de îndelungate ! Şi aceasta să nu vă părăsească nici în vremurile de astăzi şi să nu plîngeţi ori să

lăsați pradă durerii această tradiție, dînd astfel prilej dușmanilor, care vă pîndesc, să-și împlinească scopul. Iar dacă sîntem oricum nevoiți acum să plîngem — fapt pe care nu-1 recomand, pentru ca să nu ne asemănăm prin aceasta celor ce n-au nădejde [5] —, dacă credeți de bine, atunci adunîndu-vă parcă într-un cor funebru, sub bagheta noului vostru conducător [6], plîngeți fără bocete, armonios, împreună cu el, cele întîmplate.

II

Cu toate că omul pe care-1 deplîngem n-a ajuns pînă la adînci bă-trîneți, totuși dacă se are în vedere timpul în care a condus Biserica

3. / *Tim.* 3, 15. *A.*
***Lev.* 26, 10.**
5. *I.* Tes. 4, 13.
6. Să fi bănuit sfîntul că în loc să fie ales un urmaș vrednic de premergătorul său, va fi ales tocmai un bătrîn Înăcrit și înrăit, Atarvie, care, deși rudă cu Sf. Vasile, totuși va fuce jocul arienilor ?

voastră, atunci el n-a avut viaţă chiar atlt de scurtă. Cu trupul n-a cultivat decît relaţii strict necesare, pentru a arăta cît e de mare puterea lui sufletească în mijlocul suferinţelor. Poate că-mi veţi da dreptate că pentru el timpul va aduce cu sine un spor de simpatie şi un adaos de iubire, în loc să fie prilej de scîrbă, şi veţi simţi astfel şi mai mult golul lăsat, convingîndu-vă înşivă, cu cît veţi gusta mai mult din binefacerile pe care le-a lăsat el, că pentru oamenii credincioşi pînă şi umbra unui simplu muritor îşi are vrednicia ei.

Şi ar fi de dorit ca să fie chiar mulţi dintre voi care nutresc această părere, căci eu nu spun că trebuie să disprețuim pe om, ci vă dau sfat chiar să deplîngeţi pe răposat, dar după cuviinţă. Aşa încît din tot ceea ce s-ar putea spune despre doliul omenesc, nimic nu-mi scapă. Doar că acum nu trebuie să mai auzim limba care asurzeşte urechile ca un ocean ,• în schimb adîncurile inimii, pe care nimeni nu le putuse înţelege pînă atunci, zboară şi se pierd ca un vis, în măsura cel puţin în care această inimă s-ar adresa exclusiv oamenilor trupeşti[7]. Cine a fost în stare ca el să prevadă viitorul ? Cine a avut un caracter atît de statornic şi de ferm ca el, în stare să pătrundă în acelaşi timp lucrurile mai repede decît fulgerul ?

Sărmană cetate, Neocezareea, care de atîtea ori ai fost încercată de tot felul de calamităţi[8], dar care niciodată n-ai fost ca acum atît de păgubită pînă în măduvă! Acum ţi s-a veştejit cea mai falnică podoabă : Biserica a amuţit, adunările sînt în doliu, sfîntul sinedriu îşi deplînge căpetenia, tainicele cuvinte ale Scripturii îşi aşteaptă exegetul, copiii pe părintele lor, bătrînii pe cel de o vîrstă cu ei, marii dregători pe conducătorul lor, poporul pe întîistătăitorul, cei nevoiaşi pe hrănitorul lor; toţi îl cheamă cu cele mai dragi nume şi fiecare-şi exprimă în durerea proprie regretul lui personal.

Dar cum de se lasă răpit cuvîntul meu de duioşia lacrimilor ? Oare n-ar fi mai bine să ne înţelegem şi să ne recîştigăm stăpînirea de sine ? Să nu privim mai bine spre Părintele nostru al tuturora, Care după ce a îngăduit fiecăruia dintre sfinţii Săi să-şi slujească propria generaţie, i-a rechemat la Sine pe fiecare Ia timpul potrivit ? Acum ar fi momentul să vă aduceţi aminte de vorbele pe care vi le adresa, cînd în cadrul slujbelor nu înceta să vă facă atenţi [9]: «păziţi-vă de cîini! Păziţi-vă de lucrătorii cei răi, căci sînt mulţi cîini». Şi ce zic cîini ? mai mult decît

7. Se observă aici o oarecare incoerenţă în gîndirea autorului, cf. Y. Courtonne, a.c. I, p. 68.
8. Neocezarea fusese distrusă în anul 344 de un cutremur.
9. *Fliip.* 3, 2 j Fapfe 20, 29.

utît slnt «lupi răpitori», care-şi ascund viclenia sub blană de oaie, sfişiind turma lui Hristos de pretutindeni. Să ne ferim, dar, de ei, pu-ninclu-ne sub paza unui păstor treaz I E de datoria voastră să vă cereți acum un păstor bun, ferindu-vă inimile curate de orice ceartă şi de orice pizmă. E lucrarea Domnului să vi-1 rînduie, El Care, începînd de la Grigorie, marele ocrotitor al Bisericii voastre, şi pînă la răposatul Musonios, v-a rînduit pe toți păstorii, unul după altul, aşa cum ai pune in ordine una lingă alta pietrele prețioase, ca pe un dar minunat al prea frumoasei Sale Biserici. De aceea să nu ne pierdem nădejdea că nu vom mai primi păstori ! Domnul îşi cunoaşte pe ai Săi şi ne poate da pe unii la care nici nu ne aşteptam.

III

Voiam de mult să pun capăt cuvîntului meu, dar durerea inimii nu mi-a îngăduit-o. Vă conjur, deci, în numele Părinților, al dreptei credințe şi în numele răposatului, să vă înălțați sufleteşte. Fiecare să facă din ceea ce-i strădanie generală problema sa personală şi să fie încredințat că participă el cel dintîi la succesul ori la eşecul de obşte. Nu faceți cum fac mulți din cei ce lasă în seama vecinului grija de interesele comunității, pentru ca pe urmă, din pricină că n-a dat aproape nici o însemnătate lucrurilor importante, să ajungeți, fără nici o îndoială, uneltele propriei voastre nenorociri din pricina neglijenței voastre.

Primiți, dar, cu drag sfaturi, fie c-o faceți din simpatie că vă vin de la un vecin, fie din comuniune de sentimente față de oameni care au aceleaşi cuvinte, fie — şi în acest caz e cel mai adevărat — pentru că vor să asculte de legea dragostei şi să se ferească de primejdia tăcerii şi a nepăsării. S-aveți convingerea că sînteți mîndria noastră, aşa cum şi noi sîntem lauda voastră la ziua Domnului, încît după ce veți primi pe noul vostru păstor, ori să fim şi noi mai strîns uniți cu voi, prin legătura dragostei, ori dacă nu, atunci să ştiți că mergem spre dezbinare totală. Să dea Dumnezeu să nu se întîmple aşa ceva şi cu ajutorul Lui cred că nu se va întîmplă, iar cu aceasta n-aş vrea să mai spun nici un cuvînt nesocotit.

în schimb vreau să ştiți că chiar dacă din pricina unor anumite idei preconcepute n-am ajuns, cum mi-a confirmat-o el însuşi, să colaborez mai strîns cu răposatul la pacificarea Bisericilor, totuşi iau martor pe Dumnezeu şi pe cei care au trecut prin aceleaşi încercări ca mine, că niciodată n-am uitat să mă pun de acord cu răposatul în problemele de doctrină şi să-1 chem totdeauna părtaş la lupte împotriva ereticilor.

EPISTOLA 29 Către Biserica din Ancira Scrisa tn anul 368, Încep, anului 369

Uluirea provocată de tristă veste a nenorocirii întîmplate [1] m-a silit Să păstrez tăcere multă vreme. După ce mi-am mai revenit întrucîtva din mutismul pe care l-am îndurat, asemeni celor ale căror urechi au fost zdruncinate de o puternică descărcare de trăznet, mă văd silit acum să gem d^n pricina celor întîmplate şi să vă trimit, printre lacrimi, această epistolă nu casă vă consolez — căci ce cuvinte ar putea vindeca asemenea unui doctor o durere atît de mare ? — ci ca să vă arăt, pe această cale, în măsura în care pot, cît de mult mi-a îndurerat inima această întîmplare. Aş avea nevoie acum de tinguirea unui Ieremia şi a. altora dintre acei fericiți bărbați, care au dat glas plînsului cu prilejul unor astfel de nenorociri. A căzut un om care într-adevăr s-a dovedit «stîlp şi temelie adevărului» [2], sau mai bine spus, el însuşi a fost răpit de la noi, mutîndu-se la viața cea prea fericită. în schimb, nu mică este primejdia de a vedea căzînd deodată cu el un mare număr [3], acum cînd acest sprijin le-a fost luat, şi astfel urîciunile sufleteşti ale unora din ei să se facă văzute. închisă e acum gura care grăise îndrăzneț şi drept şi de pe a căror buze au zburat multe valuri de cuvinte cu har pentru zidirea sufletească a fraților. Plecat-au sfaturile unei minți care viețuia cu adevărat în Dumnezeu.

Oh ! de cîte ori (învinuindu-mă pe mine însumi) mi-a venit în minte să mă supăr pe acest om pentru că, fiind stăpînit în întregime de dorul de a pleca dintre noi şi de «a fi cu Hristos» [4], a dorit «mai curînd să ră-mînă în trup» de dragul nostru ! Cui îi vom mai încredința de acum grijile Bisericii ? Pe cine să luăm părtaş la supărări, pe cine părtaş la bucurii ? Oh ! singurătate cu adevărat înfricoşătoare şi tristă ! Cît de mult ne asemănăm cu pelicanul din pustie ! [5] Dar de bună seamă că membrii Bisericii, care fuseseră pînă acum uniți între ei într-o singură simțire şi într-o comuniune strînsă sub îndrumarea acelui conducător ca şi cum ar fi fost doar un singur suflet, sînt păziți şi pe mai departe statornic prin legătura păcii, trăind toți în aceeaşi atmosferă duhovni-

1. Moartea episcopului lor, Atanasie, care a avut loc în anul 368.

2. / *Tim.* 3, 15.

3. Deşi fusese ales de o partidă de semiarieni, în sinodul din Constantinopol ținut în a. 360, totuşi Atanasie a ținut eparhia în unitate şi Sf. Vasile îl respecta. în epistola sa marele ierarh îi mîngîie, cerîndu-le să rămînă uniți. A se vedea şi episto-. lele 24—25.

4. *Fiiip.* 1, 23.

5. *Ps.* 101, 5.

ceascfi, aşa **Incit, cu ajutorul Iul Dumnezeu, el vor fl mereu** păziți ca **să râmînă** nezguduite şl **hotărlte faptele acelui suflet sfînt,** fapte şi holă-**rlrl pe care** le **săvîrşise pentru Bisericile** lui **Dumnezeu. E** de la sine **Înțeles** că **nu-i mică nici lupta care trebuie dusă** pentru a împiedica **unele certuri** şi neînțelegeri, **cum au** fost **cele ivite cu** prilejul alegerii **celui răposat,** şi astfel **să se** zădărnicească **tot ce** s-a ridicat cu **atîta trudă.**

EPISTOLA 30 Către Eusebiu, Episcopul

Samosatelor Scrisă în anul 368/369

Dacă aş fi descris pe rînd, una după alta, toate cauzele care m-au reținut aici pînă acum, oricît de mult aş scrie cuvioşiei Tale, ar fi tre**buit** să compun istorii nesfîrşite şi lungi. Las deoparte îmbolnăvirile care **s-au** ținut lanț, asprimea iernilor, precum şi presiunea ocupațiilor, pen**tru că** toate acestea sînt lucruri cunoscute şi pentru că au fost aduse la cunoştință încă de mai înainte Desăvîrşirii Tale [1]. Acuma însă, mi-am **.pierdut** şi acea ultimă mîngîiere pe care am mai avut-o în viață, pe **mama, şi** încă **din** pricina păcatelor mele. **Şi** să nu-mi iei în rîs faptul că **mă** plîng, încă la vîrsta mea, c-am rămas orfan, şi să mă ierți că **n-am** puterea să îndur uşor despărțirea de **un** suflet, ca şi care cu **greu aş** găsi altul, căci nu văd altul cu care să se poată asemăna[2].

Acum **iar** a dat boala peste mine, iar m-am întins în pat, simțin-**du-mă ca** şi cînd aş avea ultima putere şi aşteptîttdu-mi parcă în orice **clipă** sfîrşitul inevitabil.

Situația Bisericilor este şi ea cam aşa cum se simte organismul **meu, şi nu văd de** nicăieri vreo nădejde de mai bine, întrucît trebu**rile merg tot** mai prost. **Nu** de mult Neocezareea şi Ancira au hotărît **şi au** reuşit să-şi pună urmaşi după episcopii plecați (din viață, n.tr.) [3]. **Pînă** în clipa de față Bisericile lor stau liniştite. **E** adevărat că nici cei **care au** complotat **n**-au reuşit pînă acum să facă vreo greutate pe potriva cugetului şi a răutății lor, fapt pe care eu îl atribui interven**țiilor** Tale în folosul Bisericilor. De aceea nici să nu oboseşti rugîndu-te **şi** mijlocind pentru Biserici ajutorul lui Dumnezeu. Transmiteți calde salutări celor ce **s**-au învrednicit să slujească împreună cu Cuvioşia Ta.

1. **A se vedea epistola 27, prima pe care Sf. Vasile o trimisese lui Eusebiu.**
2. **Scriind această epistolă plină de emoție Sf. Vasile avea 40 de ani.**
3. **Musoniu şi Atanasie, despre care ni se vorbeşte în epistolele 28 şi 29.**

EPISTOLA 31 Către Episcopul

Evsevona **Scrisă In anul 368**

Foametea încă nu s-a sfîrşit şi de aceea rămînerea mea în oraş e necesară atît la împărţirea proviziilor, cît şi pentru mîngîierea celor sinistraţi[1]. Pentru aceea n-aş putea să stau mai mult într-ajutor respectabilului frate Ipatie, pe care nu întîmplător obişnuiesc să-1 numesc «frate», ci din pricina rudeniei fireşti care există între noi, întrucît sîntem din acelaşi sînge.

De unde provine cauza neputinţei lui nu poate fi necunoscut vredniciei Tale. Mă întristează însă faptul că pentru el s-a exclus orice nădejde de uşurare întrucît cei care au darul medicinii nu permit aplicarea, în cazul lui, a unui tratament obişnuit. De aceea face apel iarăşi la ajutorul propriilor voastre rugăciuni. Te rugăm, aşadar, să-i arăţi ocrotirea obişnuită, atît pe temeiul dragostei pe care o ai faţă de cei suferinzi, cît şi pe temeiul mijlocirii mele proprii pentru el. Dacă se poate mai cheamă lîngă Tine şi alţi fraţi evlavioşi, în aşa fel încît toate aceste rugăciuni să se săvîrşească în faţa Ta, iar dacă acest lucru nu se poate, atunci fă-mi plăcerea şi împărtăşeşte această dorinţă, măcar în scris, fraţilor de care am pomenit.

EPISTOLA 32

Către Magistratul Sofronie[1] **Scrisă in anul 369**

I

Are şi el pante de binefacerile timpului în care trăim, prea iubitul nostru frate în Hristos, episcopul Grigorie [2]. Suferă întru adevăr şi el

1. întrucît foametea din anul 368 nu se sfîrşise încă, Sfîntul Vasile se scuză că nu poate pleca din oraş să cerceteze pe clericul Ipatie, care-i este chiar rudă de slnge. In schimb, înţelegînd că boala lui Ipatie lasă puţine şanse de vindecare, Sfîntul Vasile recomandă asistenţă duhovnicească prin rugăciuni, la care e bine să fie chemaţi şi alţi credincioşi.

1. Sofronie, destinatarul acestei epistole, era un fost coleg de şcoală al Sfinţilor Vasile şi Grigorie, de aceea nu ne mirăm că adresate celui dintîi ni s-au păstrat 6 epistole, iar celuilalt 4 (epistolele : nr. 21, 29, 37 şi 39). Notăm că era originar din Cezareea Capadochiei. Nu ştim cîtă vreme şi-a putut menţine postul de prefect al capitalei (corespunzător celui de «praefectus Urbi» de la Roma), creat doar în anul 359; cf. L. Brehier, *Les institutions byzantines,* Paris, 1970, p. 86. După cum ştim din epist. 26, Cezarie, fratele Sf. Grigorie de Nazianz, lăsase prin testament toată averea pentru săraci. Acum apar «creditori» prea mulţi. Se cere intervenţia lui Sofronie, atît din partea Sf. Grigorie (epist. 29), cît şi a Sf. Vasile.

2. Pe atunci Grigorie de Nazianz nu fusese încă hirotonisit episcop. Aici pare a fi Intervenit vreun copist atribuindu-i pe nedrept acest titlu.

ca şi toţi ceilalţi, injurii venite una după alta ca clin senin. Oameni care nu se tom de Dumnezeu şl care mal sînt poate în acelaşi timp şi minaţi de patimii mari, îl năpăstuiesc spunînd, chipurile, că atît timp cît a fost în viaţă, doctorul Chezarie ar fi luat bani de Ia ei.

Pentru Grigorie nu-i mare lucru pierderea banilor, pentru că a învăţat de multă vreme să-i dispreţuiască, ci îl supără altceva ! Grigorie şi tatăl său (episcopul de Nazianz, n.tr.) n-au ajuns să ia decît foarte puţine din lucrurile mortului, pentru că ele încăpuseră pe mîinile oamenilor lui de serviciu şi a unora a căror purtare nu se deosebeşte de cea a unor slugi. Atît unii cît şi ceilalţi şi-au împărţit între ei tot ce a fost mai de valoare, nemailăsînd adevăraţilor moştenitori decît foarte puţine lucruri. Aceştia, convinşi că puţinul ce le-a rămas nu mai era îngreuiat de nici o ipotecă, au împărţit repede totul la săraci, atît pentru că aşa credeau ei, cît şi pentru că aceasta fusese şi dorinţa răposatului, întrucît în clipa în care îşi dăduse sfîrşitul Cezarie[3] scrisese : «vreau ca tot ce rămîne după mine să fie împărţit la săraci», lucru pecare executorii testamentului l-au si făcut. Numai că acum se află de o parte sărăcia călugărului creştin, iar de cealaltă, afacerea bănească a negustorului.

In această situaţie m-am gîndit să prezint problema înaintea distinsei Tale bunăvoinţe, pentru ca să cinsteşti pe acest om, pe care-1 cunoşti de atîta vreme, şi ca să preamăreşti pe Dumnezeu Cel Ce primeşte de bune toate cîte se fac de către robii Lui, dar preamărindu-ne în acest fel şi pe noi înşine, care ne numărăm între prietenii tăi.

Te rog, dar, să spui şi comitelui Tezaurului[4] cele ce trebuie scrise despre Grigorie, iar pe de altă parte, găseşte în marea Ta înţelepciune un mijloc de a-1 scăpa de aceşti indivizi obraznici si de aceste încurcături insuportabile.

II

Mai întîi, nu există nimeni din cei ce-1 cunosc pe Grigorie, care să-1 bănuiască în stare de acea necinste şi să creadă că de dragul banilor el s-ar preta la asemenea lucruri [5]. De aici şi posibilitatea de a proba cinstea lui. El e în stare să dăruiască bucuros statului tot ce a mai rămas din bunurile fratelui său Cezarie, mai întîi, pentru ca acestea să se păstreze mai sigur, iar în al doilea rînd, pentru ca avocatul Tezaurului să trateze cu reclamanţii şi să le ceară dovezi, întrucît aceşti oameni ai noştri sînt incapabili de asemenea tîrguri murdare. E uşor

3. El a murit la începutul anului 369.

4. Echivalent cu Ministrul de Finanţe.

.r). Fire de poet, intelectual fin şi cu viaţă de sfînt, Grigorie era cu totul străin de orice combina|ii băneşti, cu atît mai puţin de afaceri dubioase.

pentru înțelepciunea Ta să te convingi că in măsura **in care a** fost **po**sibil, nimeni nu **a plecat fără să fi** primit **din ce** a cerut, **dar** pe de altă parte, fiecare a luat **din** ce a vrut, ba cei mai mulți regretau că n-au cerut mai mult de la început. Aşa se şi explică înmulțirea calomniatorilor ,• luîndu-se unul după altul, fiecare **din** ei veneau cu noi şi noi pretenții, acuzîndu-se că n-au luat destul.

Drept aceea, rugăm pe Serenitatea Ta să pui capăt acestor uneltiri, să le zăgăzuieşti, cum se zăgăzuieşte un torent, şi să curmi desfăşurarea răului. Ştii singur cum să rezolvi problema, fără să aştepți să te învățăm noi, căci necunoscînd aproape nimic din experiența vieții, habar n-avem cum ar fi cu cale să fim scoşi din cauză. Să ne fii aşadar şi sfetnic şi patron, găsind singur, cu înțelepciunea Ta, şi modul salvării [e].

EPISTOLA 33 Către

Aburgios [1]

Scrisă în anul 369

Cine e în stare ca tine să prețuiască o veche prietenie, să respecte virtutea şi să se întristeze dimpreună cu cei aflați în suferință ? Drept aceea, întrucît prea iubitul nostru frate întru Hristos, episcopul Grigorie (de Nazianz), a dat peste nişte încurcături de nesuferit şi cu totul contrare caracterului lui, am crezut că cel mai bun lucru este să apelăm la patronajul Tău şi să găsim la Tine o cale să scăpăm din necazuri. într-adevăr, e o insuportabilă nenorocire să trebuiască să se trateze negustoreşte cu un om care din fire şi prin dispoziții e cu totul străin de aşa ceva, şl să vrei să ceri bani de la el, sărac cum e, să-1 tîrăşti prin tribunale şi să cauți să cîştigi acolo, pentru el, bunăvoința opiniei publice, după ce el de mult se decisese să-şi petreacă toată viața în liniştea mînăstirii. Aşadar fie că crezi că e mai bine să vorbeşti cu cornițele Trezoriei (ministrul de finanțe, n.tr.), fie că preferi să te adresezi altora, noi lăsăm problema în seama înțelepciunii Tale.

6. Se ştie că Grigorie de Nazianz a intervenit atît la Sofronie, cît şi la alți demnitari pentru rezolvarea acestor probleme *(Epist. 24)*.

1. Aburgios, strateg al Bizanțului, era got de origine, iar mama lui, capado-chiană. Şi lui i s-a adresat Si. Vasile în repetate rînduri, între altele şi în rezolvarea încurcăturilor legate de moştenirea lăsată de Chesarie *(Epist.* 32). Tot lui îi mai sînt adresate şi epistolele nr. 75, 147, 198 şi 304. Uneori el avea misiunea de a aproviziona armata, alteori pe cea de a trata cu triburi străine (cf. P. Hristu, *a.c,* II, 231).

EPISTOLA 34 Către Eusebiu, episcop de Samosata

ScrlsS In anul 369 ori la Începutul Iul 370

Cum aş putea să nu vorbesc despre situaţia prezentă a Bisericii, iar dacă nu pot îndura aşa ceva, atunci cum aş putea găsi temeiuri sigure care să explice evenimentele, încît glasul meu să nu semene numai cu o tînguire, ci de-a dreptul cu un bocet, care să constituie pe deplin o mărturie despre gravitatea situaţiei ? Ne-a părăsit şi Tarşul ***K*** Şi ceea ce-i mai grav nu-i numai atîta, cu toate că şi aceasta e ceva de nesuportat; există ceva şi mai rău decît aceasta, şi anume faptul că un oraş atît de mare, cu o poziţie atît de favorabilă, încît prin Tars se face legătura atît cii cei din Isauria, cît şi cu capadochienii şi cu sirienii, a fost dat pieirii ca urmare a nebuniei unuia sau a doi oameni, în timp ce Tu te afli acum în lipsuri, stai de vorbă şi vă uitaţi unul la altul. De aceea socot că cel mai bun mijloc ar fi să ne însuşim metoda doctorilor (vezi la cîte exemple; ne duc suferinţele care dau peste noi). Doctorii, cînd văd că mărimea suferinţei devine insuportabilă, recurg la potolirea durerilor prin medicamente. De aceea să ne rugăm şi noi ca să aflăm vreun calmant şi pentru sufletele noastre, ca să nu ne apuce dureri de nesuferit.

Dar oricum, cu toate că ne aflăm într-o astfel de mizerie, avem totuşi o mîngîiere, aceea de a ridica privirile spre blîndeţea şi bunătatea Ta şi să potolim astfel tristeţea sufletului prin privirea şi amintirea Ta [2]. Căci aşa cum se întîmplă **cu** ochii: atunci cînd vreodată, privim obiecte foarte strălucitoare, ochii se odihnesc dacă se întorc din nou spre culoarea albastră sau verde ,• tot aşa şi în sufletele noastre amintirea blîndeţii şi a ordinii e ca un fel de atingere plăcută, care îndepărtează orice senzaţie dureroasă, mai ales cînd ţinem seamă că Tu ţi-ai făcut toată datoria cîtă era de aşteptat de la tine. Prin faptele Tale ai dovedit, pe de-o parte, că nu s-a pierdut nimic din pricina ta, dacă judecăm bine lucrurile, iar pe de altă parte, ţi-ai cîştigat de la Dumnezeu o mare răsplată prin rîvna Ta spre bine.

1. După moartea episcopului Silvan, credincioşii din Tarsul Ciliciei n-au reuşit să se menţină unitari, aşa încît arienii profită şi reuşesc să aleagă pe un candidat do-al lor. Totuşi mulţi credincioşi din Tars vor păstra legătură cu Sf. Vasile. A se vedea, între altele, *epistolele* 113, 114, 244 etc.

2. Clnd scria aceste rînduri, Sf. Vasile era numai preot. Prietenia lui cu Eusebiu a durat toată viaţa. Se ştie că Eusebiu a fost pentru Sf. Vasile nu numai confidentul cel mai bun, oi şi omul care va sfîrşi ca martir pentru statornicia sa de caracter. A se vedea *epist.* 48, 95, 98, 100, 127, 145, 162, 198, dar mai ales 237, 239 şi 268.

Fie ca Domnul să **te ţină pentru noi şl pentru Bisericile Lui, spre binele vieţii şi spre Îndreptarea noastră şi să** mă **învrednicești iarăşi de favorul** de a te **reîntîlni.**

EPISTOLA 35 Fără adresă, pentru Leonțiu[1] înainte de episcopat

Ți-am scris în legătură cu multe probleme care mă interesau, dar **să** ştii că-ți voi scrie şi despre mai multe. Nu-i cu putință să nu mai existe oameni săraci, dar nu-i cu putință nici ca să refuzăm să-i ajutăm. Şi totuşi nu există om care să-mi fie mai apropiat, nici care să fie mai în stare să mă consoleze prin toate favorurile, cum. este prea stimatul frate Leonțiu. Foloseşte-te de casa lui ca şi cum m-ai găsi în ea **pe** mine însumi, desigur nu în această sărăcie în care **mă** aflu acum **cu** Dumnezeu, ci căpătuit cu o oarecare îndestulare şi cu moşii la țară. Se **vede,** într-adevăr, că **Tu** nu m-ai sărăci, ci mi-ai păstra neatinse ave**rile** de acum sau mi-ai spori şi mai mult îndestularea. Acest lucru **te** rugăm să-1 faci la casa de care vorbesc, cea a omului acestuia. Răsplata pentru toate aceste fapte bune va fi cea pe care o dau de obicei: o rugăciune adresată lui Dumnezeu Cel sfînt pentru oboseala pe care ți-o dai, omule desăvîrşit, care preîntîmpini cererile oamenilor ajunşi în lipsuri.

EPISTOLA 36 Fără adresă, pentru cerere de ajutor înainte de episcopat

. Preotul din acest sat e cunoscut cred, de multă vreme Ilustrității Tale, pentru că a crescut deodată cu mine [i]. Ce ar trebui, dar, să spun mai mult, ca să-ți trezesc bunătatea şi să ajungi să-i fii binevoitor şi să-i vii într-ajutor în greutățile pe care le are ? Dacă-i drept că mă iubeşti, după cum ştiu într-adevăr că mă iubeşti, e sigur că vei dovedi atîta înțelegere ca să uşurezi din toată puterea pe cei pe care îi socot

1. Fost coleg de studii din vremea tinereții, aşa cum ne arată şi epistolele nr. 20—21, Leonțiu era acum creştin, dar practica retorica mai departe, tntr-un stil plin de curtoazie, Sf. Vasile îi cere să vină într-ajutor unui oarecare tînăr, care se vede că avea neplăceri cu impozitele.

1. O nouă cerere de intervenție adresată unui înalt demnitar financiar. De astă dată e vorba de familia doicii care a alăptat chiar pe Sf. Vasile şi căreia i-au fost impuse impozite prea mari

ca şi cum ar fi vorba de mine însumi. Şl ce cer în fond? Să rtfniiiui acest preot cu vechea impunere de impozit. într-adevăr, el nu s » dă înapoi de la nici o oboseală ca să ne stea într-ajutor şi să ne îngăduie să trăim, pentru că, după cum ştii, noi n-avem nici o avere personală şi ne mulţumim doar cu ofrande de-ale prietenilor şi ale rudelor noastre. Socoate casa acestui frate ca şi cum ar fi casa mea sau mai curînd a Ta, iar pentru binefacerea ce i-o vei arăta Dumnezeu îţi va da Ţie, casei tale şi întregii tale familii, să-ţi păstrezi toate înlesnirile Lui. Să ştii că ţin foarte mult ca acest om să nu sufere nici o păgubire nici măcar din pricina acestei echivalenţe (a impozitului ? n. tr.).

EPISTOLA **37 Fără** adresă. Pentru un fost coleg de şcoală [1] **înainte de episcopat**

Să ştii că nu mă prea încîntă mulţimea scrisorilor ! Silit şi pentru că nu mai pot îndura stingherirea celor care mă caută mereu, îmi vine uneori să strig. Cu toate acestea scriu, neputîndu-mi închipui alt mod de a mă scăpa de ei decît acela de a le preda scrisori pe care le cer cu fiecare prilej. De aceea mi-e teamă că fiind mulţi curieri, nu cumva fratele acesta să fie socotit doar un oarecine. Mărturisesc că în ţara mea am mulţi prieteni şi rude şi că din pricina acestei chemări, în care ne-a aşezat Dumnezeu, am fost pus în rîndul părinţilor. Dar acesta fiind singurul fiu al doicii care m-a hrănit şi pe mine, Te rog ca acea casă, In care am fost crescut, să rămînă scutită de dări, pentru ca nu cumva prezenţa Ta, care de altfel s-a dovedit binefăcătoare pentru toţi, **să** fie pentru el o pricină de supărare. Şi pentru că şi acum sînt hrănit tot în aceeaşi casă, pentru că n-am nici o altă avere personală, ci **mă** mulţumesc cu mici daruri de la cei care-mi sînt dragi, îţi cer **să** cruţi această •casă în care am fost crescut, pentru ca în felul acesta **să** aibă şi ei din ce trăi. Pentru aceasta să dea Dumnezeu să Te învredniceşti de odihna cea veşnică ! Vreau totodată ca vrednicia Ta să cunoască cel mai curat •adevăr : cei mai mulţi dintre robii acestui om au venit la noi, acesta e preţul cu care părinţii au plătit-o pe doica mea. Şi acest preţ nu-i un simplu dar, ci-i un uzufruct viager. De aceea dacă s-ar întîmpla vreun necaz, s-ar putea ca ei să fie trimişi înapoi, şi atunci eu însumi voi fi supus pe altă cale la impozite şi la executori.

1, Probabil că-i vorba de preotul Dorotei, despre care probabil că s-a vorbit şi In epistola 36, şi care era singurul fiu al doicii care alăptase pe Sf. Vasile. inter-vonliti priveşte scutire ele impozite.

EPISTOLA 38

Către fratele Grigorie, despre deosebirea dintre ființă şl ipostas'-

Scrisă prin anii **369—370** I

întrucît în dogmele noastre tainice mulți nu fac nici o deosebire între ființă, care e comună, şi între ideea despre ipostase sau persoane, care sfînt diferite, din pricină că le confundă una cu cealaltă, gîndin-du-se c-ar fi indiferent dacă spui ființă ori persoană (de unde se şi întîmplă că unii din cei care admit astfel de lucruri, fără să le cerceteze, vorbesc de un singur ipostas, atunci cînd vorbesc de o singură ființă, şi invers, pe temeiul aceleiaşi aprobări, cei care acceptă cele trei ipostase cugetă că au drept şi ei să vorbească de împărțirea ființei după acelaşi număr), în urma acestui fapt pentru ca să nu ți se întîmple acelaşi lucru, am făcut pentru tine un scurt extras rezumativ al problemei. Iată, spre a le explica în cîteva cuvinte, care e înțelesul acestor termeni:

II

Dintre toate numirile întrebuințate numeric pentru mai multe lucruri diferite, unele au o însemnare întrucîtva mai generală, de pildă cuvîntul «om». Cel care a folosit-o, arătînd cu ajutorul acestui cuvînt ființa comună, prin acest cuvînt el n-a deosebit de ceilalți pe un om anumit, cel care ar fi recunoscut propriu-zis prin această numire. Căci într-adevăr Petru nu-i mai «om» decît Andrei, decît Ioan ori decît Iacob. Deci ceea ce s-a specificat în mod generic, referindu-se la toate ființele

' • 1. Editorii maurini observă că această epistolă apare în toți codicii manuscrişi țare cuprind epistolele Sfîntului Vasile. Ei îşi întemeiază părerile lor şi pe faptul că epistola a fost citată şi de actele sinodului IV ecumenic (Mansi, Conc. *Coli.* 7, 464). Bardenhewer crede însă că această citare se referă la epist. 125. Mai nou însă au apărut o serie de studii care neagă paternitatea Sf. Vasile, atribuind-o fratelui său, Grigorie, între altele pe motivul că termenii ouaîoc şi uTtâaxaaic au fost utilizați mai ales de Sf. Grigorie (A. Cavallin, *Studieri zu den Brieien des hi. Basilius,* Lund, 1944, iar mai recent R. Hiibner, Gregor v. *Nyssa als'Veriasser der sog. Epist. 38 des Basilius,* în «Epektasis», J. Danielou, Paris, 1971, pag. 462—490). Cercetătorii sînt împărțiți. Harnack susține uneori pe Vasile, alteori pe Grigorie ca autor. Se ştie că terminologia dogmatică nu era încă stabilită definitiv. Dar faptic, Sf. Vasile, susține şi în epist. 214, 3—4 idei similare cu cele de aici, folosind în loc de u7ioa<câc;ic termenul 7tpoa<o7ta pentru cele trei persoane treimice. Oricum ar sta lucrurile, «epistola 38 e capitală pentru toată analiza teologică a capadochienilon», zice A. Grillmeier, *Le Christ dans la tradition chretienne,* Paris, 1973, p. 331. Chiar dacă epistola vorbeşte adeseori de «comunitatea de substanță» în loc de «ființă», totuşi ea e clar opusă «proprietăților deosebitoare», deci persoanelor sau, cu alte cuvinte, «ipostasul este suma însuşirilor specifice fiecărei persoane», dovadă că prin această epistolă s-a ndus o serioasă contribuție la precizarea dogmei hristologice.

clasate sub acest nume, trebuie să **se** împartă Intr-o subicliviziune care no ajută să cunoaştem nu pe «om» în general, ci special pe Petru sau pe Ioan. In acelaşi timp, celelalte numiri au o valoare demonstrativă mai deosebită, datorită căreia nu comunitatea naturii se are în vedere in ceea ce s-a specificat, ci o însuşire deosebitoare a unui obiect oarecare, însuşire pe care dacă o judecăm în ea însăşi, n-are nimic comun cu ceea ce-i de aceeaşi natură, de pildă cu Pavel ori cu Timotei. O astfel do numire nu se mai raportează la comunitatea de natură, ci deosebind de semnificația colectivă o noțiune clară a unor anumite obiecte definite, o prezintă cu ajutorul numelor. Cînd, aşadar, doi oameni sau chiar mai mulți sînt luați împreună, de pildă Pavel, Silvan şi Timotei, şi căutăm o definiție a ființei umane, atunci nu vom mai da o definiție specială pentru Pavel, alta pentru Silvan şi alta pentru Timotei, ci termenii care ne vor ajuta să identificăm pe Pavel se vor potrivi şi pentru ceilalți, care sînt între ei de aceeaşi ființă[2], pentru că sînt specificați prin aceeaşi definiție a substanței. în schimb, după ce ne-am lămurit asupra însuşirilor comune, voi căuta să iau în

considerare însuşirile specifice, prin care se deosebeşte unul de celălalt, definiția potrivită pentru a cunoaşte un lucru, oricare ar fi el, nu se va mai potrivi deplin cu cea dată de oricare alta, chiar dacă se întîmplă ca să aibă cu ea cîteva puncte comune [3].

III

Susținem aşadar următorul lucru : ceea ce-i specificat într-un chip propriu e arătat prin cuvîntul «ipostas». într-adevăr, cînd spui «om» îți intră în ureche — prin specificarea nedefinită a acestui cuvînt — o idee cam împrăştiată, astfel încît dacă natura e indicată cu ajutorul acestei numiri, ceea ce se subînțelege şi care-i indicat propriu-zis prin numele său nu-i specificat. Dimpotrivă, cînd spui Pavel, atunci arăți tocmai ființa indicată prin acest nume. Acesta-i ipostasul: nu noțiunea nedefinită a substanței, care nu găseşte nici o stabilitate în urma comunității lucrului specificat, ci acea noțiune care delimitează şi defineşte ceea ce-i comun şi nehotărît într-un anume obiect determinat cu ajutorul însuşirilor sale proprii. E un procedeu asemănător cu cel pe care Scriptura obişnuieşte să-1 întrebuințeze în multe locuri, în special în istoria lui Iov. întrucît ea trebuia să descrie suferințele lui, a amintit mai întîi ceea ce avea comun şi cu ceilalți, şi a zis «om» ; apoi

2. In text : 6(ioooaiot.

3. Cu aceste ultime cuvinte autorul pregăteşte pe cititor asupra miezului temei tratate : pe de o parte, ființa comună tuturor celor trei persoane trinitare, iar pe de tittă parte, persoana sau ipostasul fiecăreia.

îndată l-a deosebit prin ceea **ce** avea specific, adăugind cuvîntul «oarecare» [4]. Descrierea substanței sale, care în ochii Scripturii nu avea nici **un** folos pentru scopul propus în istorisirea sa, l-a trecut cu vederea, pe cînd pe acest cuvînt «oarecare» îl caracterizează cu ajutorul unor semne particulare, arătînd locul, însușirile caracterului și tot ce s-a putut aduna din afară și care trebuia să deosebească acest personaj și **să**-l depărteze de însemnarea comună, pentru ca descrierea celui despre care ne informa istoria să fie clară în toate privințele grație numelui, locului, însușirilor sufleteşti proprii, precum și însușirilor exterioare pe care le putem lega de persoana respectivă. Dacă ea ne-ar fi dat o definiție a substanței sau a ființei nu s-ar fi făcut nici o specificare despre ceea ce s-a spus privitor la persoană. Ar fi fost vorba de aceeași definiție și pentru Baldad de Sanchita, Sofar din Mineea și ceilalți de care se face pomenire.

Așadar principiul deosebirii, pe care ai recunoscut-o, în cazul nostru, dintre ființă și ipostas, dacă-l transpui ca să-l aplici la dogmele divine nu te vei înșela. Tot ce gîndirea ta îți poate sugera în legătură **cu** modul de existență al Tatălui (și e cu neputință ca mintea să se bazeze pe vreo idee subordonată din cauza convingerii pe care o avem **Că** această existență e mai presus decît orice cugetare) vei putea s-o Cugeti atît despre Fiul, cît și despre Duhul Sfînt. într-adevăr noțiunea de «necreat» și de «neînțeles» e unică și-i aceeași atît pentru Tatăl și pentru Fiul, cît și pentru Duhul Sfînt, pentru că nu-i adevărat că unul ar fi mai de neînțeles și mai necreat și că altul ar fi mai puțin. Și întrucît în Sfînta Treime deosebirea dintre persoane se face ținînd seama de notele proprii ale fiecăreia din ele, tot așa stau lucrurile și cînd con-

;' siderăm ceea ce e comun tuturor celor trei persoane, de pildă cînd Vorbesc de o ființă necreată sau care e mai presus de orice înțelegere,

tau orice altceva asemănător nu o vom concepe global pentru ca să deosebim ceea ce-i particular ,- vom căuta numai semnele care ne vor îngădui să distingem clar și fără confuzie noțiunea despre fiecare persoană de cea a persoanelor considerate global.

IV

Iată și modul în care mi se pare potrivit să căutăm principiul acestei deosebiri. Tot ce primim ca bun din partea puterii dumnezeieşti zicem că-i lucrarea acestui har care lucrează totul în toți, cum zice apostolul : «și toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind fiecăruia deosebit, după cum voieşte» [5].

4. ***Iov*** **1 , 1 : «Era odată un om pe care-1 chema Iov».**
5. ***I*** **Cor. 12, 11.**

Intrebîndu-no dacă bunurile care urmează a fi împărtăşite celor **vrednici provin numai de la Duhul Sfînt, sîntem îndemnaţi în acelaşi timp de** Sfînta Scriptură **să credem** că autorul **şi cauza** împărţirii bunurilor **pe** care **Duhul** le lucrează în **noi** este numai Dumnezeu **Fiul** cel **Unul-**Născut. **Căci** «toate prin **El** s-au făcut» [6] **şi** «prin **El** sînt **aşezate toate»** [7], după cum ne**-a** învăţat însăşi Sfînta Scriptură. Şi iarăşi, ori **de cîte** ori ne ridicăm pînă la această idee, **duşi** fiind de mîna unui inspi**rat de sus,** înţelegem că toate lucrurile au fost aduse la viaţă din nimic, **dar că** ele nu de fiecare dată vin de la aceeaşi putere fără început, ci **mai presus de** toate există o Putere care subzistă fără să **fi** fost născută vreodată, fiind fără început şi Care-i cauza cauzei a tot ce există. Căci **într-**adevăr, din Tatăl se naşte Fiul, prin Care au fost făcute toate şi **de** Care e subînţeles inseparabil şi Duhul Sfînt, căci nu poţi ajunge să **te** gîndeşti la Fiul fără să fi fost mai întîi luminat de Duhul. Deci întru**cît** Duhul Sfînt, din Care izvorăşte asupra creaţiei orice împărţire de **bunuri,** e în strînsă legătură pe de o parte cu Fiul, cu Care îl şi concepem în chip imediat, dar pe de altă parte e strîns legat şi de Tatăl **(Care** e cauza Lui, căci din El purcede) judecînd-o după ipostas, în**suşirea** proprie a Duhului îl situează în urma Fiului şi împreună cu Fiul, **dar fiinţa** Şi-a luat-o prin purcedere de la Tatăl. Căci Fiul e Cel care **face** cunoscut şi pe Duhul Cel purcezător din Tatăl, ca unul Care fiind **singur** născut în chip unic a ieşit strălucind ca o lumină din Lumina cea nenăscută [8], aşa încît potrivit acestei însuşiri distinctive **El** nu se confundă nici cu Tatăl, nici cu Duhul Sfînt, ci se recunoaşte singur după însuşirea de care am vorbit.

Cît despre Dumnezeu Cel peste toate [9], singurul Care are ca semn distinctiv şi întrucîtva privilegiat ăl ipostasului Său pe acela de a fi **Tată şi de** a nu subzista prin efectul nici unei cauze şi ca atare, datorită acestei însuşiri, este şi El cunoscut într-un chip cu totul deosebit. Din **pricina** aceasta, în comunitatea de substanţă declarăm că nu se împacă **şi nu se** transmit semnele distinctive care se întîlnesc în Sfînta Treime **şi prin** care se încheagă particularitatea persoanelor care ne-au fost transmise în credinţă : fiecare persoană e înţeleasă în chip diferit, da**torită** semnelor distinctive particulare, în aşa fel încît cu ajutorul aces**tor** însuşiri, de care am amintit, se poate descoperi ceea ce separă ipos-tasele între ele. Pentru faptul că Dumnezeirea e nesfîrşită, neînţeleasă, necreată, nemărginită de nimic şi pentru toate atributele de acelaşi fel,

6. ***Ioan*** **1 , 3 .**
7. ***Col.*** **1, 17.**
H. «Lumină din Lumină», cum se spusese la Sinodul I ecumenic. 9. Expresie des întîlnită şi la Origen.

nu există nici o diferenţă între fiinţa cea dătătoare de viaţă (mă gîn-desc la cea a Tatălui, a Fiului şi a Duhului Sfînt), ci putem considera că între ele există un fel de comunitate continuă şi indivizibilă. Iar observaţiile care ne ajută să înţelegem măreţia uneia sau alteia dintre persoanele pe care credinţa le admite în Sfînta Treime ne vor îngădui să mai observăm că nu-i nici o deosebire pentru Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt atunci cînd căutăm să-I vedem mărirea [10], fără ca să existe între Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt nici un interval unde cugetul ar înainta în gol. într-adevăr nu-i nimic care să se introducă între cele trei persoane, nici altceva care ar subzista alături de fiinţa dumnezeiască şi care să se poată împărţi în chip intim prin interpunerea vreunui element străin, nici vreun interval fără consistenţă care să producă o absenţă în armonia intimă a substanţei divine şi care să strice armonia prin intercalarea vidului. Ci cînd ne gîndim la Tatăl, atunci îl concepem în El însuşi, cuprinzînd în acelaşi timp şi pe Fiul prin reflexie, iar cînd îl concepem pe Acesta, atunci nu ne despărţim nici de Duhul Sfînt, ci în chip logic şi deodată, potrivit fiinţei, ţi-o reprezinţi în ea însăşi, concepută în aşa fel încît

să fie numai una credința în cele trei persoane. Cînd zicem doar Duhul, prin această mărturisire înțelegem în acelaşi timp pe Cel al cărui Duh este. Şi fiindcă Acesta e Duhul lui Hristos, Elf vine de la Dumnezeu, cum zice Pavel[11] : căci după cum atunci cînd prinzi una din marginile unui stejar, automat tragi şi pe cealaltă, tot aşa cînd tragi Duh, cum zice proorocul[12], prin El tragi în acelaşi timp ții pe Fiul, şi pe Tatăl. Dacă înțelegi cu adevărat pe Fiul, îl vei vedea din amîndouă părțile, El va aduce, pe de-o parte, pe Tatăl şi din cealaltă pe Duhul Său propriu. într-adevăr, Cel Care e mereu în Tatăl, Acela nu va putea fi rupt de Tatăl şi nu va fi niciodată despărțit de Duhul Său, Care lucrează totul în toți. Şi tot aşa, dacă primeşti pe Tatăl, prin puterea Lui primeşti în acelaşi timp şi pe Fiul şi pe Duhul, pentru că nu-i cu putință în nici un fel să-ți închipui o întrerupere sau 6 împărțire în aşa fel încît Fiul să fie cugetat fără Tatăl sau ca Duhul

să fie despărțit de Fiul, ci concepi în acelaşi timp în Ei o comunitate

şi o deosebire negrăită şi cumva neînțeleasă, fără ca deosebirea ipostaselor să rupă continuitatea ființei, fără ca această comunitate de substanță să elimine particularitatea semnelor distinctive. Şi să nu te miri dacă zicem că Acelaşi e în acelaşi timp şi unit şi despărțit, căci de fapt concepem, ca într-o ghicitură, un fel de despărțire unită şi o unire des-

partita. Dacă nu ascultăm această cuvîntare în duh de dispută ori în scop de calomnie, atunci se

10. După cum se poate observa şi din alte epistole, Sfîntul Vasile foloseşte expresii şi imagini originale, plastice şi pline de nuanțe.

11. *Rom.* 8, 9.

12. *Ps.* 118, 13 (ed. 1914).

poate găsi ceva similar chiar şi în obiectele noastre sensibile.

V

Primeşte cuvintele mele ca pe o pildă şi ca pe o umbră [13] a realității, nu ca realitatea însăşi a lucrurilor, căci nu-i posibil să vezi adap-tîndu-se perfect, ceea ce am amintit în aceste exemple, la scopul pentru care s-au folosit ele. Cum vom putea spune, dar, că ceea ce este în acelaşi timp şi despărțit şi împreunat poate fi dedus din analogia lucrurilor care aparțin simțurilor noastre ? Desigur că ai contemplat, uneori, primăvara strălucirea curcubeului, acel arc de pe cer, pe care limbajul zilnic l-a numit iris. Cunoscătorii în materie spun că el se formează de fiecare dată cînd o anumită umiditate s-a unit şi s-a amestecat cu aerul, cînd puterea vîntului strînge şi schimbă în ploaie umezeala din văzduh, care se îngroaşă şi se face ca un nor. Iată cum se spune că se face curcubeul. Cînd razele soarelui au pătruns oblic în partea îndesată şi opacă a norilor care acoperă văzduhul şi după ce au imprimat direct cercul lor într-un nor oarecare, atunci se întîmplă ca lumina să se întoarcă aşa zicînd şi să revină spre ea însăşi, pentru că strălucirea lui se reflectă din partea umedă şi strălucitoare pe fața opusă.

întrucît stihiile firii sînt prezente în vibrațiile luminoase ale razelor solare în aşa-fel încît căzînd pe o suprafață netedă ele.se reflectă acolo, iar, pe de altă parte, figura pe care o descriu este rotundă, impri-mîndu-se prin mijlocirea acelor raze pe partea umedă şi netedă a văzduhului, urmează că şi văzduhul învecinat cu norul e cuprins de lucirea luminoasă după formarea cercului solar[14]. Or, în sinea ei, această lucire e în acelaşi timp şi continuă şi împărțită, căci avînd într-un fel multe culori şi multe aspecte, ea se amestecă cu ea însăşi în chip nevăzut prin florile variate ale culorii ei, răpind ochilor, fără ca să observe nimeni, întîlnirea unora cu altele, a părților a căror culoare e diferită, în aşa fel încît n-ai putea descoperi vreo regiune intermediară Intre albastru şi roşu, cea care amestecă prin ea însăşi şi care desparte diversitatea acestor culori sau cea care se află

13. ***Fivr.*** 10, 1.

I I . Nu putem acuza pe Sfîntul Vasile pentru descrierea nu tocmai ştiințifică <» modului cum se produce curcubeul.

între roşu şi purpuriu sau între această culoare şi cea gălbuie a chihlimbarului. Lucirile multicolore şi variate ale acestor raze, cînd le vezi clipind de departe, răpesc ochilor posibilitatea de a distinge modul cum s-au unit unele cu altele, aşa încît nu te lasă să spui pînă unde merge roşul sau verdele din curcubeu şi de undo Încep să nu mai fie aceste culori pe care le vezi în această luminăție înflorită şi strălucitoare.

După cum, dar, în pilda noastră deosebim clar diferențele culorilor fără însă să se poată sesiza cu simțurile unde se desparte una de alta, tot aşa ai putea privi, prin analogie, şi dogmele creştine, pe de o parte, însuşirile ipostaselor, întocmai ca oricare din florile care apar în curcubeu, strălucesc în fiecare din persoanele pe care credința le admite în Sfînta Treime ; pe de altă parte, cît priveşte felul în care ni se prezintă ființa, nu poți face nici o deosebire între ele, în schimb în comunitatea de substanță însuşirile distinctive strălucesc în fiecare persoană. Potrivit pildei amintite, şi acolo Unde ființa care răspîndeşte acea strălucire multicoloră era numai una : cea reflectată de razele solare, dar floarea care se vedea avea mai multe aspecte. Aşadar, chiar şi prin creație, mintea ne învață să nu ne lăsăm tulburați fără motiv de judecățile asupra dogmei, atunci cînd — aplecați asupra acestei probleme dificile — sîntem duşi de vîrtej înaintea asentimentului ce trebuie dat ideilor pe care le exprimăm. După cum pentru obiectele văzute de ochii noştri experiența s-a dovedit totdeauna mai bună decît explicarea rațională a cauzelor, tot aşa şi pentru dogmele care ne depăşesc, credința e mai bună decît perceperea prin raționamente, atunci cînd învață atît despre ceea ce-i separat într-o persoană, cît şi atunci cînd vorbim despre ceva unit în aceeaşi ființă. Întrucît, dar, am vorbit pe de o parte de ceva comun în Sfînta Treime, iar pe de altă parte, şi de ceva care e specific sau particular, mintea ne spune că ceea Ce-i comun se referă la ființă, pe cînd ipostasul sau persoana e semnul propriu a ceea ce-i specific sau particular [15].

VI

Dar s-ar putea crede că învățătura pe care am expus-o în legătură cu ipostasul sau persoana nu s-ar împăca cu ceea ce cugeta apostolul, atunci cînd scria despre Fiul că e «strălucirea slavei şi chipul ființei lui Dumnezeu» [16]. Or, dacă am învățat că ipostasul e suma însuşirilor specifice fiecărei persoane şi dacă admitem că în Tatăl există ceva care e socotit în chip particular şi prin care e recunoscut numai El singur, tot aşa avem aceeaşi credință şi cînd vorbim despre Fiul cel Unul-Născut, atunci de ce în acest pasaj numele ipostasului e atribuit de Scriptură numai Tatălui şi de ce zice ea că Fiul este chipul

Ființei Sale caracterizat prin semne specifice, iar nu prin cele ale Tatălui ? Dacă ipostasul este semnul particular al fiecărei persoane şi dacă admitem că proprietatea specifică Tatălui este naşterea

15. Formulare clară : ființa e ceea ce-i comun în Sfînta Treime, ipostasul e ceea ce-i particular sau specific persoanelor Sfintei Treimi.

16. *Evr.* 1, 3. Aici Sf. Vasile construieşte o argumentare fără sens, întrucît în Epist. către Evrei e vorba nu de persoana Tatălui, ci de ființa divinității.

pe cînd Fiul este descris prin proprietățile specifice ale Tatălui, atunci nu mai rămîne Tatălui ca însuşire principală decît să se spună despre El că-i nenăscut desigur dacă existența Fiului Cel Unul-Născut s-a caracterizat tocmai prin însuşirea specifică a Tatălui.

VII

Or nu, eu spun că vorbirea apostolului vizează aici un alt scop, şi tocmai pentru că apostolul îşi fixase privirea asupra acestuia, de aceea s-a servit de aceste cuvinte : «strălucirea slavei şi chip al

ființei». Dacă-ți faci din acest scop o idee exactă, atunci nu vei întîlni nimic potrivnic la cele ce am zis, ci vei vedea că vorbirea lui a fost condusă de un gînd cu totul deosebit. Cuvîntul apostolului nu s-a făcut ca să deosebeşti persoanele unele de altele prin notele lor specifice, ci pentru ca să înțelegi realitatea ca pe o continuitate, şi intimitatea legăturilor Fiului cu Tatăl. Aşa cum n-a spus : «El, Care fiind mărirea Tatălui» (dar totuşi e Adevărul) şi a lăsat deoparte acest lucru, fiind un lucru admis, tot aşa vrînd să ne învețe să nu ne gîndim la o altă formă de mărire pentru Tatăl şi alta pentru Fiul, el a definit mărirea Fiului Col Unul-Născut ca strălucire a măririi Tatălui însuşi şi îndeamnă cugetarea să împreune pe Fiul cu Tatăl după pilda luminii. într-adevăr, după cum strălucirea vine de la flacără fără ca lucrarea ei să se producă în urma flăcării, ci flacăra luceşte în acelaşi timp în care străluceşte şi lumina, tot aşa vrea şi apostolul ca Fiul să fie conceput ca venind din Tatăl fără ca vreo întindere sau vreun interval să despartă pe Cel Unul-Născut de existența Tatălui, vrînd astfel ca deodată cu cauza să fie conceput şi Cel Care provine din ea.

In acelaşi fel, ca şi cum ar interpreta cugetarea de adineaori, el mai adaugă : «şi chipul ființei» şi cu ajutorul exemplelor scoase din trupuri, el ne duce de mînă şi la cunoaşterea lucrurilor nevăzute. într-adevăr, trupul se cuprinde cumva şi în chip, dar altul este înțelesul chipului şi altul cel al trupului, iar definiția ce s-ar da uneia din aceste două cuvinte nu s-ar potrivi cu cea a celeilalte ; totuşi, cu toate că mintea poate face deosebire între chip şi între trup, ființa nu admite această deosebire, ci le concepe împreună, unul cu altul. Aşa crede apostolul că ar trebui să cugetăm. Cu toate că doctrina credinței învață că deosebirea dintre ipostase e clară şi distinctă, totuşi ea nu ne arată că Fiul Cel Unul-Născut ar fi mai puțin unit cu Tatăl şi prin cuvintele rostite constituie un trup împreună cu El şi aceasta nu pentru că Cel

Unul-Născut n-tir fi El însuşi ipostas aparte, ci pentru că nu admite nici un intermediar în unirea Lui cu Tatăl. Iată cum, dacă privim atent cu ochii sufletului caracterul Fiului Cel Unul-Născut, ajungem şi la înțelegerea ipostasului Tatălui, nu că însuşirile avute în vedere s-ar schimba ori s-ar contopi ca şi cum am presupune fie în Tatăl calitatea de născut, fie în Fiul pe cea de nenăscut, pentru că nu-i posibil dacă îi despărțim pe unul de celălalt s-o concepi singură şi prin ea însăşi însuşirea care rămîne. De fapt, e cu neputință ca pronunțînd numele Fiului să nu ajungi să înțelegi şi pe Tatăl, căci prin relație această numire desemnează în acelaşi timp şi pe Tatăl.

VIII

Aşadar, întrucît «Cel ce a văzut pe Fiul vede şi pe Tatăl» [17], cum zice Mîntuitorul în Evanghelie, pentru acest motiv apostolul zice că Fiul Cel Unul-Născut este chipul ființei Tatălui. Iar ca să se facă şi mai uşor de înțeles acest gînd, voi mai lua şi alte expresii ale apostolului, în care ne spune că El e «chipul lui Dumnezeu Celui nevăzut» [18] şi tot aşa şi chipul bunătății Lui, nu pentru că chipul e diferit de modelul Lui, atunci cînd avem în vedere caracterul Lui nevăzut ori atotbun, ci pentru ca să se dovedească cum că El este acelaşi lucru ca şi modelul, chiar dacă El este altceva. Nici nu ni s-ar fi păstrat noțiunea chipului dacă el n-ar cuprinde în el şi asemănarea expresă şi neschimbabilă. Deci dacă înțelegem frumusețea chipului ajungem în acelaşi timp şi la înțelegerea modelului, iar dacă concepem rațional cam ce poate fi făptura Fiului, atunci implicit deducem şi pecetea ființei paterne : prin Acela îl vedem pe Acesta. Aceasta nu-i ca şi cum am vedea în chipul conturat calitatea de nenăscut a Tatălui (în realitate aceasta ar fi exact acelaşi lucru, nu ceva diferit), ci ai recunoaşte Bunătatea nenăscută in Bunătatea născută. După cum, adică, uitîndu-se cineva într-o oglindă curată ar vedea reflectîndu-se în ea contururile acelei ființe şi ar recunoaşte astfel chipul celui reorezentat acolo, tot astfel dacă cunoaştem pe Fiul recunoaştem în inima Lui şi pecetea

17. ***Ioan*** **14, 9.**
18. Ioan 1, 15.
19. Ioan 14, 11.

persoanei paterne prin cunoaşterea Fiului. într-adevăr, tot ce aparține Tatălui le putem vedea oglindite în Fiul, întrucît Fiul rămîne întreg în Tatăl, şi în acelaşi timp El are pe Tatăl întreg în Sine însuşi[19]. De aceea ipostasul Fiului e într-un fel făptura şi înfățişarea care ar permite recunoaşterea Tatălui, iar ipostasul Tatălui e recunoscut sub forma Fiului, deşi atributele pe care le ştim în Ei rămîn spre deosebirea netă a ipostasurilor.

EPISTOLA 39 Iulian

către Vasile '

Proverbul spune : «Tu nu vei declara război», la care eu aş adăuga aceste cuvinte din comedie : «O ! ce vestitor al unor cuvinte de aur !». Iii bine, arată-te prin fapte şi grăbeşte-te să vii la mine, căci vei veni aşa cum merge un prieten la alt prieterî. Ocupaţiile obşteşti şi nesfîr-şite ale conducerii par — e adevărat — povară pentru cei care şi le îa-deplinesc ca pe un lucru de puţină importanţă, dar pentru cei care le înţeleg aşa cum se cuvine sînt convins că ele îşi au rostul lor bine judecat şi în stare de a aduce cele mai bune rezultate. De aceea îmi pot lua un răgaz ca să mă pot şi odihni, dar fără să neglijez nimic din datoriile mele. Legăturile pe care le avem unii cu alţii nu-s însoţite de prefăcătorii specifice curţilor împărăteşti, de care cred că te-ai izbit şi tu destul pînă acum, şi care pun în laudele pe care le inspiră o ură atît de mare cum n-ai dori-o nici celor mai răi duşmani, ci — întrucît cu înţelegerea cuvenită ne mai îndreptăm unii altora greşelile şi ne mai aruncăm cîte o dojana de fiecare dată cînd trebuie —, nu arătăm unii •altora mai puţină dragoste decît ţin laolaltă prietenii cei mai uniţi. Pe această cale, găsind la o parte invidia, pot munci serios chiar şi în vremea concediului, după cum şi cînd am revenit la muncă pot ocoli oboseala, dar şi să dorm fără teamă, întrucît e lucru firesc că odată trezit, cu nu-s mai treaz pentru mine decît pentru toţi ceilalţi.

Poate că-ţi par vorbe goale şi fleacuri cele cu care te-am obosit sub imperiul unui sentiment uşuratic (mă aprob pe mine însumi ca un al ■doilea Astidamas), dar toate acestea le-am scris numai ca să te conving că prezenţa ta va fi folositoare pentru noi, pentru că va fi aceea a unui om iscusit, care nu va lăsa să piardă ceva din această ocazie favorabilă. Grăbeşte-te, dar, cum ţi-am spus, ca să te poţi folosi şi de trăsura imperială. După ce vei fi petrecut cu mine atîta vreme cît îţi va plăcea, vei merge escortat, în mod cuviincios, de oamenii mei acolo unde vei voi.

EPISTOLA **40** Iulian

către Vasile

Numai ca să-ţi dovedesc seninătatea şi bunătatea sădite în mine încă din copilărie, am adus pînă acum în puterea mea pe toţi care lo-

1. Nit.-i unul dintre cercetătorii serioşi nu socot autentică această epistolă. De «Itfel In nici unul din codicii care cuprind epistolele Sfîntului Vasile ea nu e cuprinsă. Textul u fost reprodus după colecţia Migne. Persoana căreia îi este adresită ,u ivistă epistolă nu este Sfîntul Vasile cel Mare.

cuiesc sub soare. Iată, dar, că toate neamurile barbare pînă la ţărmurile Oceanului au venit să-mi aducă daruri. Şi tot aşa şi sagadarii[1], pe care i-a hrănit ţinutul Dunării, aceşti oameni cu diferite înfăţişări frumoase (:) cu forme pure, dar care n-au aspect omenesc, ci au un exterior sălbatic, pînă şi ei se rostogolesc la picioarele mele şi-mi făgăduiesc că vor face tot ce v.a fi pe placul domniei mele[2]. Şi nu mă mulţumesc numai cu atîta, ci trebuie să ajung cît mai repede şi în Persia, să înfrîng şi pe Sapor, acel nepot al lui Darius, silindu-1 să-mi plătească bir, iar deodată cu ei va trebui să pustiesc şi ţinuturile inzilor şi ale saracenilor, obligîndu-i să mă recunoască stăpîn şi să-mi plătească şi ei tribut. Iar Tu, cu înţelepciunea Ta te ţii că ai întrecut şi puterea lor, căci de cînd ai spus că te-ai îmbrăcat în evlavie, ti-ai luat obrăznicia să răspîndeşti zvonul că eu m-am făcut nevrednic de Imperiul Roman. Te faci că nu ştii ? Doar e lucru cunoscut că eu sînt urmaşul prea puternicului împărat Constans.

Dar cu toate că asemenea lucruri mi-au fost spuse despre tine, totuşi nu mă depărtez nici acum de sentimentele de prietenie faţă de tine, acelea pe care tu şi cu mine, încă de pe atunci cînd eram tineri, le-am împărtăşit unul faţă de celălalt. Şi iată că acum în blîndetea sufletului meu îţi poruncesc ca să-mi trimiţi 1000 de livre de aur, cu ocazia trecerii mele prin Cezareea, întrucît sînt nevoit să plec pentru războiul cu perşii.

Aşadar, despre aurul de care am vorbit să faci socoteala, pune suma pe cîntar şi trimite-mi-o prin unul din credincioşii tăi cei mai apropiaţi, fireşte după ce vei fi sigilat sacii cu inelul tău. Deci, deşi sîntem în întîrziere, va veni o zi cu mai multă blîndeţe pentru Tine în urma sumelor trimise, căci sînt gata să nimicesc cu totul capitala împărăţiei [3], răsturnînd operele de artă ridicate acolo, zidind în acel loc temple şi altare şi silind pe locuitorii ei să dea ascultare împăratului romanilor şi să nu se mai ridice altele.

1. Poate sadagerii, trib barbar din Scitia Minor, de care pomeneşte Iordanes, *Fontes Historiae Daco-Romanae,* II, 429.

2. Nici un cercetător nu a admis autenticitatea epistolei acesteia şi a celei următoare. Ele figurează totuşi în multe din manuscrisele care cuprind epistolele Sf. Vasile, probabil ca «exerciţii de şcoală» ale unor copişti care au vrut să pună în lumină atît aspectul religios al celor doi reprezentanţi tipici ai creştinismului şi păgînismului, dar şi ai modalului de scris epistolar antic. De fapt ambele epistole sînt lipsite cu totul de valoare literară. Dar ceea ce repugnă mai mult sînt nepotrivirile şi contradicţiile interne ale epistolelor. O dată se vorbeşte de «obrăznicia» Sf. Vasile, altă dată de «bunătatea» lui Iulian. Şi apoi suma imensă de aur, de unde •s-o dea Vasile ?

3. In text oraşul Cezarului.

EPISTOLA **41** Vasile

către Iulian

I

De astă dată sînt mici isprăvile soartei şi cu totul deplorabile faptele de vitejie pe care le-ai dus nu împotriva mea, ci împotriva ta însuți, încît mă priveşte, mă cutremur ori de cîte ori mă gîndesc cum ai îmbrăcat purpura împărătească şi cum, capul tău cel necinstit se împodobeşte cu coroană, podoabă care, nefiind însoțită de bunătate, schimbă chemarea împărătească nu în onoare, ci în necinste [i].

De altfel nimeni n-a judecat vreodată lucrurile în mod mai ridicol decît o faci Tu : după ce te-ai ridicat şi ai ajuns la cea mai înaltă demnitate, unde diavolii, care dispreţuiesc şi urăsc binele, te-au dus la atîta nesăbuință, încît să te crezi superior nu numai oricăror făpturi, te semeţeşti acum să te ridici chiar şi împotriva lui Dumnezeu, ba mai ai acum curajul să înfrunți şi Biserica, maica noastră, a tuturor, prin aceea că-mi pui în vedere, mie celui mai neînsemnat dintre oameni, să-ți trimit nu mai puțin de 1000 de livre de aur. Povara acestui aur, oricît de grea ar fi ea, nu mi-a încremenit însă cugetul, ci m-a făcut doar să vărs lacrimi amare pentru pierderea ta[2]. Mă gîndeam într-adevăr la timpul cînd învățăm amîndoi literatura frumoasă şi cum parcurgeam împreună Scriptura cea inspirată de Dumnezeu[3] : pe atunci nimic nu-ți scăpa, dar azi nu mai ai nici o măsură, pentru că o mîndrie bolnăvicioasă a pus stăpînire pe Tine. Ştiai bine că niciodată eu n-am suferit de pofta nesătulă după bogății, şi iată că azi îmi ceri să-ți trimit 1000 de livre de aur ! Poate vei binevoi să mă cruți, prea bunule, pentru că eu atîtea rezerve de hrană am, încît dacă am sta să le consumăm, atunci nici nouă nu ne ajung. La noi măiestria bucătarilor nu mai are de lucru, cuțitul lor n-a mai dat prin carne de mult. Cele mai bune bucate sînt la noi ciorbele cu zarzavaturi alternate cu o pîine foarte ordinară şi cu cîteva înghițituri de vin slab, pentru ca nu cumva, speriate de lăcomie, simțurile să se pună în lucrare într-o dorință de nepotolit[4].

II

Lausus, vestitul Tău tribun, cel pe care soarta l-a rînduit să se pună în slujba unor lucrări serioase, mi-a făcut cunoscut că o femeie oarecare a pătruns la Luminăția Ta pentru că-şi pierduse un fiu care a murit otrăvit cu carne de peşte, fapt pentru care Tu ai dat un decret ca să nu mai existe peşti nicăieri, iar unde se vor mai găsi, să fie nimiciți toți, iar în felul acesta n-ar mai fi rămas în viață decît cei folosiți la «lupta» împotriva fiarelor răufăcătoare. Acest decret chiar dacă l-ai dat pe

1. Cu atît mai puțin se pot împăca insultele grosolane din această epistolă cu măsura şi eleganța, de care ştim că dădea totdeauna dovadă Sf. Vasile.

2. Un răspuns demn de cugetarea Sfîntului Vasile.

3. Să fi fost doar un simplu artificiu literar pentru a încurca mai mult conştiința Apostatului, ori vor fi parcurs cei doi într-adevăr împreună şi citirea Scripturilor Sllntc pr clnd se aflau în Atena ? Nu se poate şti.

■I. Despre austeritatea recomandată de Sfîntul Vasile în cercurile monahale de la Aiuiisa a se vedea aici şi mai sus, *Epist.* 22.

dreptate, mi-a părut lucru ciudat. într-adevăr se ştie că un asemenea gest provoacă rîsul : Tu încerci să vindeci cu nişte leacuri neînsemnate cele mai grele dureri care pot provoca răni. Pentru că ai îndrăznit să înfrunți pe Dumnezeu, în zadar te arăți că porți grijă de văduve şi de orfani [5]. Gestul cel

dintîi e nebun şi primejdios, cel de al doilea denotă pe un om milos şi cuminte. Dacă mie îmi vine greu să dau lecţii şi să mă împotrivesc unui împărat, pentru că eu sînt doar un simplu particular, cu atît mai greu va fi pentru Tine cînd vei ajunge să dai socoteală înaintea lui Dumnezeu. Căci pe cine ai putea găsi ca mijlocitor între Dumnezeu şi om ? Ceea ce ai citit, se vede că n-ai înţeles, căci dacă ai fi înţeles, desigur că n-ai fi condamnat[6].

EPISTOLA 42

Către Hilon, ucenicul său [1]

Scrisă înainte de episcopat

I

Am să mă fac pentru tine, adevăratul meu frate, pricinuitor al lucrării de mîntuire, dacă vei primi cu bucurie sfat de la mine pentru ceea ce ţi se cuvine să faci, cu deosebire pentru cele la care însuţi m-ai

5. Ce rost are aici episodul cu peştii ? Pentru promovarea sănătăţii publice ameninţate de un caz de intoxicare era oare potrivit să se evoce pretenţia împăratului cu cele 1000 livre de aur? O oarecare noimă are, desigur, punerea în cîntar a celor două teze, a împăratului şi a Sfîntului Vasile, dar problema e stufos prezentată. Desigur scrisoarea e apocrifă.

6. Aluzie la decizia lui Iulian: «am citit şi am condamnat», cu care osîndea orice rînduială creştină.

1. Dintre manuscrisele care cuprind epistolele Sfîntului Vasile această scrisoare s-a păstrat numai în codicele *Parisimus* 967 din sec. XIV, pe care benedictinii mau-rini nu-1 cunoşteau atunci cînd au publicat textul care a fost reprodus şi în colecţia Migne. Unii cercetători o atribuie Sf. Nil de Ancira (sec. V). Aşa Migne, P.G. 29 LIV. C. Ho 11, *Amphtiochius von Ikonium,* Tiibingen, 1904, p. 14. In româneşte epistola a circulat adeseori. - Aşa' în *«Vasile cel Mare* şi *Grigorie Bogoslavul: Cuvinte»,* Bucureşti, 1826, p. 110—112, apoi *Vechile rînduieli ale vieţii monahale.* Mănăstirea Do-bruşa, 1929, p. 263—270.

rugat să te sfătuiesc C'iicl pentru a se Încumeta să purceadă]a viaţă singuratică mulţi vor fi Îndrăznit, dar poate că puţini sînt cei care s-au şl nevoit s-o ducă la îndeplinire aşa cum se cuvine. Oricum, pentru ca să ajungi la o astfel de îndeplinire nu-i destul numai s-o fi plănuit, ci ubia sfîrşitul îţi poate da deplin cîştigul nevoinţelor. De aceea nu-i de aşteptat nici un folos de la cei ce nu se grăbesc spre ţinta rînduită, care mărginesc doar la început toată vieţuirea monahicească, dar ce este mai de rîs, este faptul că ei leapădă chiar hotărîrea luată, lucru pentru care necreştinii îi învinuiesc de lipsă de bărbăţie şi de statornicie[2]. Despre unii ca aceştia zice Domnul : «Cine dintre voi vrînd să zidească un turn nu stă mai întîi şi-şi face socoteala cheltuielii, cu ce să-1 isprăvească ? Ca nu cumva punîndu-i temelia şi neputînd să-1 termine, toţi cei care vor vedea să înceapă a-1 lua în rîs, zicînd : Acest om a început să zidească, dar n-a putut isprăvi» [3].

Drept aceea după un astfel de început se cade să urmeze şi sîr-guinţa de a înainta în bine. Pavel, acel prea viteaz luptător, nevrînd ca noi să rămînem doar la faptele noastre bune din trecut, ci ca în fiecare zi să înaintăm cu spor în drumul nostru spre bine, zice : «uitînd ceea ce sînt în urma mea şi tinzînd la cele dinainte, alerg la ţintă, la răsplata dumnezeeştii chemări de sus» [4].

Aşa este toată viaţa omenească : ea nu se îndestulează cu cele trecute, ci se hrăneşte mai puţin din trecut, cît mai ales din viitor [5]. Căci ce foloseşte omului saţiul pe care pîntecul lui l-a cunoscut ieri, dacă astăzi, flămînzind din nou, nu găseşte hrană pentru a se sătura ?

Tot aşa nici sufletul n-are nici un folos după fapta bună de ieri dacă în ziua de azi el s-a lăsat de lucrarea dreptății. Căci zice Scriptura : «Cum te voi afla, aşa te voi judeca» [6].

II

Deşartă este, dar, osteneala celui drept şi neosîndit ca şi obiceiul păcătosului, dacă după ele urmează o schimbare : pentru acela, dacă se trece de la mai bine la mai rău, pentru acesta, de la mai rău spre mai bine. Putem asculta acest adevăr şi de la Iezechiil, care ne învață ca şi cum ar fi de față însuşi Domnul, cînd zice : «chiar şi dreptul dacă

se va abate de la calea sa şi se va purta cu nedreptate ; toate faptele lui bune nu se vor pomeni şi

2. E firească zeflemeaua cu care paginii priveau această «omorîre a mădularelor cnre slnt pe pămînt», Col. 3, 5, pe care o preconizau monahii.

3. *Luca* 24, 28—30.

4. *FUlp*. 3, 13—14.

5. In fond, oricare creştin (nu numai călugărul) va fi judecat după starea sufletească din clipa morții, dovadă că tîlharul de pe cruce a putut fi primit In rai ln ultimul ceas al vieții. *Luca* 23, 43.

0. *Luca* 19, 22.

pentru nelegiuirea sa, pe care a făcut-o, va muri în păcat» [7]. Acelaşi lucru îl spune şi pentru păcătos : «cel nelegiuit dacă se întoarce de la nelegiuirea sa şi face judecată şi dreptate, îşi întoarce sufletul său la viață» [8]. Unde au rămas atîtea osteneli ale lui Moise, sluga Domnului, cînd împotrivirea sa de o clipă [9] l-a oprit de la^ intrarea în pămîntul făgăduinței ? Ce s-a ales de mergerea lui Ghehazi la Eliseu [10], cînd din pricina iubirii de argint şi-a atras asupră-şi lepra ? Ce folos a avut Solomon din atîta noian de înțelepciune[11] şi ce a cîştigat din aceea că şi-a îndreptat întîi cugetul spre Dumnezeu, dacă mai tîrziu patima lui nebunească după femei[12] l-a făcut să cadă în idolatrie ? Dar nici pe dreptul David rătăcirea cea de o clipă nu l-a lăsat neosîndit din pricina greşelii lui față de femeia lui Urle[13]. Pentru cel care vrea să ducă o viață după Dumnezeu ar fi destul să pomenim căderea lui Iuda de la bine la rău : după ce atîția ani a fost ucenic al lui Hristos, el a vîndut pe un preț de nimic pe Domnul, iar pentru aceasta şi-a agonisit spînzurare. Aşadar acest lucru să-ți fie ție bine cunoscut, frate, că nu cel care începe bine este desăvîrşit, ci cel care sfîrşeşte bine, acesta este bine încredințat şi plăcut înaintea lui Dumnezeu. De aceea, frate, «nu da somn ochilor tăi, nici dormitare genelor tale, ca să te mîntuieşti ca o căprioară din cursa vînătorului şi ca o pasăre din laţul lui» [u]. Gîndeşte-te, dar, că ai să treci printre curse şi să umbli pe vîrful unui zid înalt, de unde nu fără primejdie poate cădea oricine. Aşadar nu te avînta prea devreme spre culmile nevoinței, nu te încrede orbeşte în tine însuți, pentru ca nefiind încă destul de iscusit, să nu cazi de la înălțimea nevoinței. Că mai bine este să înaintezi în bine puțin cîte puțin [15]. Să te lepezi, dar, încetul cu încetul, de plăcerile vieții, stîrpind din tine orice obişnuință rea, pentru ca nu cumva răsco-lindu-ți toate plăcerile vieții deodată, să atragi asupră-ți mulțime de ispite. Ci după ce vei fi biruit de tot plăcerea unei patimi, să te poți întrarma împotriva alteia şi astfel cu timpul vei birui toate plăcerile. Căci numele plăcerii este unul singur, însă lucrările ei sînt diferite şi de multe feluri.

De aceea, frate, să fll mai **întîi răbdător la orice ispite.** Căci **prin cîte** feluri **de ispite nu-1 încercat cel** credincios : pagube lumeşti, învi**nuiri,** minciuni, nesupuneri, clevetiri, prigoniri ? Prin acestea şi prin al**tele de** felul **lor e pus la** încercare **cel** credincios.

7. iez. 18, 24.

8. *Iez*. 18, 27.

9. *Num.* 20, 3.

10. *IV Regi* 5, 21—27.

11. *III Regi* 4, 29.

12. *III Regi* 11, 1.

13. // *Regi* 11, 24.

14. *Pilde* 6, 4—5; *Ps*. 131, 4—5.

15. Dacă «şi geniul e o îndelungă răbdare», cum se spune adeseori, procesul înaintării în virtute este o «epectază» continuă (Grigorie de Nyssa, *"Viața lui* Moise» şi *«Omilia 6 la Cîntarea Cintărilor*).

In al doilea rînd să petreci în linişte, înfrînat la vorbă, neîndărăt-**nic,** neiubitor de mărire deşartă; nu le răstălmăci pe toate, ci iubeşte credincioşia ; nu fi vorbă lungă, ci treaz **şi** scurt la cuvînt, gata oricînd **a** învăța tu **de** la alții, iar nu de a învăța tu pe alții. Nu umbla după Ştiri **din** viața lumească, pentru că **din** aşa ceva nu vei avea nici un **folos, după** cum spune psalmistul :[16] «să nu grăiască gura mea lucruri •omeneşti». Căci cel căruia-i place să grăiască bucuros despre treburile oamenilor păcătoşi, acela repede trezeşte în sine pofte spre plăceri. Mai curînd fii dornic să cunoşti viața oamenilor drepți, căci aceasta îți va **fi** de mare folos.

Să nu doreşti să te arăți în lume înconjurînd satele şi casele oamenilor [17], ci ocoleşte astfel de prilejuri ca pe nişte curse ale sufletelor. **Iar** dacă cineva, pentru multă evlavie, te-ar pofti să intri în casa lui, unul ca acesta să învețe a urma credința ***sutaşului,*** care atunci cînd **Iisus** se silea spre el pentru vindecare, îl oprea, zicînd : «Doamne, nu **sînt** vrednic să intri sub acoperămîntul meu, ci zi numai cu cuvîntul şi **se** va vindeca sluga mea». Iar cînd Domnul a zis : «Du-te, fie ție după **cum ai** crezut», sluga lui s-a vindecat în ceasul acela» [18].

Dar aceasta să-ți fie ştiut, frate, că nu prin venirea lui Hristos, ci prin credința celui ce a ştiut s-a vindecat bolnavul de dureri. Tot aşa şi acum : dacă te rogi **din** locul în care te afli **şi** dacă bolnavul crede **•că** prin rugăciunile tale va fi ajutat, i se vor împlini toate după dorința **lui.**

III

Mai mult decît pe Domnul să nu iubeşti pe semenii şi pe casnicii **tăi, după** cum este scris :[19] «Cel ce iubeşte pe tata sau pe mama sau **pe frați** mai mult decît pe Mine nu este vrednic de Mine». **Şi** ce crezi **că** vrea să spună porunca Domnului ? Nimic altceva decît ceea ce s-a **zis** în alt loc : «cel ce nu-şi poartă crucea sa şi nu vine după Mine nu

16. *Ps.* 16, 4.

17. Poate că în felul în care pune drept țintă a vieții monahale fuga de lume să poată găsi un argument serios împotriva autenticității acestei epistole, căci Sfîntul Vasile chiar dacă vorbeşte de o dăruire totală în monahism (cf. ep. 2, 7, 22 etc), totuşi el vede «cetățenia» călugărului nu în pustie, ci aproape de comuniunea cu oamenii. Desigur şi el este împotriva celor vagabonzi — «girovagilor». Milas, *Canoanele,* I, 2, comentar la can. 4 al Sin. IV ecum.

18. *Matei* 8, 8 j 13.

19. Mufei 10, 37.

RI

poate să fie ucenicul Meu» [20]. Daca față de rudele» tale după trup tu ai murit împreună cu Hristos, de ce mai vrei să petreci iarăşi împreună cu dînsele ? Şi dacă ceea ce tu ai stricat de dragul lui Hristos vrei să le zideşti din nou pentru rudeniile tale, călcător de lege te faci. De aceea să nu te retragi din locul tău de dragul rudelor tale, căci dacă vei părăsi acest loc s-ar putea să te retragi şi tu din viata pe care o duci [21]. [1] Nu dori după locuri cu lume multă, nici nu îndrăgi satele sau oraşele, ci iubeşte singurătatea, rămîi de-a pururea în tine însuți[22], nu lăsa mintea să se împrăştie, rugăciunea şi cîntarea de psalmi să-ți fie preocuparea neîncetată. Nu uita nici citirile, în primul rînd cele din Noul Testament, pentru că din Vechiul Testament adeseori ne putem vătăma, nu pentru că s-ar afla acolo scrieri vătămătoare, ci pentru că judecata celor care s-ar putea rătăci este neputincioasă. «Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi de folos spre învățătură» [23]. Toate pîinlle sînt hrănitoare, dar pentru cei bolnavi ele pot fi păgubitoare, de aceea nici în Vechiul Testament nu se cuprinde nimic spurcat, dar dacă totuşi cineva crede că acolo s-ar găsi ceva necurat, acela să nu uite că doar

după mintea lui se poate vorbi de necurăfie acolo. «Toate să le încercați, țineți ce este bun. Feriți-vă de orice înfățișare a răului» [24], căci «toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate îmi sînt de folos» [25].

Să nu fii, aşadar, pentru cei ce te întîlnesc prilej de poticnire, ci să fii vesel, iubitor de frați, plăcut, smerit la minte, să nu calci porunca de a fi primitor de străini prin aceea că le găteşti bucate scumpe, ci îndestulează-te cu cît se găseşte, neluînd de la nimeni mai mult decît cele de trebuință fără să iei nimic pentru viața călugărească, dar mai yîrtos fugi de aur, ca de un vrăjmaş al sufletului, tată al păcatului şi Slujitor al diavolului. Nu cumva vrînd să ajuți pe săraci să te faci vinovat şi iubitor de avuții, iar dacă cineva îți va aduce bani pentru săraci şi dacă cunoşti cine sînt cei mai lipsiți, atunci sfătuieşte pe cel care a adus banii să se ducă el însuşi să-i dea nevoiaşilor, ca nu cumva primind tu banii să-ți pîngăreşti cugetul[26].

20. luca 14, 27.

21. *Luca* 9, 59—62.

22. Nu împrăştierea, ci rămînerea în sine e una din virtuțile cele mai îndrăgite de monahii răsăriteni, începînd de la Ioan Casian şi Evagrie Ponticul pînă la Simeon Noul Teolog şi Grigorie Palama (Viller-Rohner, Aszese u. *Mystik in der Väterzeit,* Freiburg, B. 1939, p. 122 ş.u.

23. // *Tim.* 3, 16.

24. I Tes. 5, 21.

25. *I Cor.* 6, 12.

26. Părinții veacului IV osîndesc aspru arghirofilia şi mai ales pe cămătari. Aşa se face că Sfinții Vasile, cei doi Grigorie (de Nazianz şi de Nyssa) ca şi Ioan Gură de Aur ne-au dat cele mai avîntate cuvîntări despre aceste probleme. Idealul întîlnit la toți este comuniunea perfectă din epoca apostolică; *Fapte* 2, 44—46 şi 4, 34—35.

IV

Fugi de plăceri, iubeşte înfrînarea, deprinde-ţi trupul cu osteneli, iar sufletul obişnuieşte-1 să se împotrivească ispitelor. Socotind că despărţirea sufletului de trup aduce izbăvirea de toate relele, aşteaptă desfătarea bunătăţilor celor veşnice, de care s-au împărtăşit toţi sfinţii. Cumpănind acestea tot timpul, pune în faţa nălucirii diavoleşti cugetul cel temător de Dumnezeu, lăsînd acestuia dreptul ca la lăsarea cînta-rului el să tragă mai mult. Şi cu deosebire cînd un gînd viclean se va răzvrăti în tine, zicînd : «Ce folos ai tu că-ţi petreci viaţa în aceste locuri retrase ? Ce dobîndă ai că te-ai depărtat de împreună-vieţuirea cu oamenii ? Au nu ştii că aceia care au fost aşezaţi de Dumnezeu ca episcopi ai Bisericilor lui Dumnezeu, trăiesc de obicei împreună cu oamenii şi săvîrşesc neîncetat întrunirile şi prăznuirile cele duhovniceşti [27], de la care cei ce sînt de faţă trag mare folos ? Căci acolo se dezvăluie tainele pildelor pe care le istorisesc învăţăturile apostolice, tîlcuirea povetelor evanghelice, învăţarea ştiinţei dumnezeieşti, întîlni-rile cu fraţii duhovniceşti, care, îngăduindu-le să le vadă faţa, aduc mare folos celor cu care se întîlnesc. Iar tu te-ai înstrăinat de bunătăţi atît de mari rămînînd aici şi sălbăticindu-te ca fiarele. Doar vezi ce singurătate mare şi ce pustiire aproape neomenească e aici ! Nu găseşti aici nici o brumă de învăţămînt, eşti despărţit de ceilalţi fraţi, în cuget e o mare nepăsare pentru ţinerea poruncii lui Dumnezeu».

Deci, cînd acest gînd viclean, răzvrătindu-se în tine, vrea să te abată din cale cu aceste momeli şi cu altele asemenea lor, atunci în gîndul cel bun să pui în faţa acestora iscusinţa adevărată şi să zici : «Pentru că-mi spui ce bine e în lume, tocmai de aceea m-am mutat aici, pentru că m-am judecat pe sine-mi că sînt nevrednic de acele bunătăţi ale lumii. Că într-adevăr în lume sînt amestecate cele rele cu cele bune, dar mai mult covîrşesc cele rele. Mergînd eu într-o zi la întîlnirile cele duhovniceşti abia am găsit pe un frate, care părea că e temător de Dumnezeu, dar care în firea lui era stăpînit de diavolul, şi am auzit de la el cuvinte fermecătoare şi alcătuite meşteşugit, parcă anume ca să înşele pe cei pe care îi vedea. După el am mai întîlnit o sumedenie de furi, de tîlhari şi de asupritori ; am văzut şi chipul schimonosit al celor ce se îmbătaseră şi sîngerările celor care au avut de suferit. Am văzut

apoi şi frumuseţea femeilor, care mi-a pus la încercare curăţia. E drept că de desfrînare am scăpat,

27. Ce păcat că nu ni se descrie modul în care se desfăşurau aceste întruniri ! A se observa însă şi insinuările ispititorului !

dar în cugetul inimii totuşi mi-am întinat fecioria. Am auzit şi multe învăţături bune şi folositoare sufletului, însă la nici unul din dascăli n-am găsit fapta bună care să se fi potrivit cu cuvintele lor. După aceea am auzit nenumărate cîntece îmbrăcate în versuri dezmierdătoare. Aşa am auzit alăuta răsunînd plăcut, baterea din palme a celor ce jucau, glasurile celor ce spuneau pozne, în sfîrşit, am auzit multe prostii şi năzbîtii precum şi strigătele unei mulţimi întregi. Am văzut lacrimile celor jefuiţi, durerile celor ce erau duşi în robie, plînsetele celor daţi la cazne. Toate acestea le-am văzut şi iată nvi era o adunare duhovnicească, ci era o mare înviforată şi răzvrătită de furtuna care ameninţa să-i acopere pe toţi cu valurile ei».

«Spune-mi atunci, o gînd rău şi duh al dezmierdărilor trecătoare şi al măririi deşarte, ce folos am eu să văd şi să aud toate acestea, dacă nu pot s-ajut pe nimeni din cei asupriţi, nici să apăr pe cei slabi sau **să** îndrept pe cei greşiţi, ci mai curînd pot să-mi gătesc mie însumi pie-irea ? Că după cum

puțină apă curată se împrăștie și e prăfuită de vînt, tot așa și faptele bune, pe care credem că le săvîrșim în viața aceasta, **se** pierd în noianul faptelor rele [2S]. Că la veselie și la bucurii pînă și cîntecele celor ce petrec în lume se înfig în noi ca niște bolduri, ca **să** întunece curăția cîntărilor de psalmi, iar vaetele și țipetele celor ce li se face strîmbătate vin tot de la cei din neamul lor, parcă anume ca **să** pună la încercare răbdarea săracilor.

V

Atunci ce cîștig eu din viața aceasta dacă îmi tulbur numai sufletul ? Iată de ce mă mut la munți ca o pasăre, cum spune psalmistul «ca o pasăre m-am izbăvit de cursa vînătorilor» [29]. Iată dar, «socoteala mea sucită», de ce petrec eu în pustia în care a petrecut și Domnul. Aici e stejarul din Mamvri[30], aici scara ce duce la cer și cetele îngerilor care s-au arătat lui Iacob [31]. Aici e pustia în care poporul curățindu-se a căpătat Legea [32], și astfel intrînd în pămîntul făgăduinței a văzut pe Domnul. Aici e Muntele Carmilului, pe care sălășluindu-se Ilie s-a fă-

cut plăcut Domnului[3S]. Aici e valea **în** care duclndu-se Ezdra a găsit, după porunca Domnului,

28. Multe lucruri neplăcute se întîlneau în veacul IV și cu ocazia pelerinajelor, după cum ne informează cunoscuta epistolă a Il-a a Sfîntului Grigorie de Nyssa. *(Epistulae,* ed. I. Pasquali, Leiden, 1959, p. 13—19).

29. Ps. 123, 7.

30. Fac. 18, 1—33.

31. *Fac.* 28, 12.

32. *Icș.* 19, 1—25.

cărțile cele Insuflate de Dumnezeu [34]. Aici este pustia în care, hrănindu-se cu lăcuste, fericitul Ioan a propovăduit oamenilor pocăința [35]. Aici este Muntele Măslinilor, pe care S-a suit Hris-tot ca să Se roage și ne-a învățat și pe noi să ne rugăm[36]. Aici aflăm pe Hristos cel iubitor de pustie. Căci zice : «unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu sînt și Eu în mijlocul lor» [37]. Aici e calea cea strîmtă și îngustă care duce la viață[38]. Aici sînt dascălii și proorocii caro «au rătăcit prin pustie și în munți și în peșteri și în crăpăturile pămîntului» [39]. Aici sînt apostolii și evangheliștii și viața călugărilor în-cetățeniți în pustie [40].

«Iată, dar, ce am primit eu de bună voie, ca să dobîndesc cele făgăduite mucenicilor lui Hristos și tuturor celorlalți sfinți, ca și eu să pot zice în chip nemincinos : «pentru cuvintele buzelor Tale eu am păzit căi aspre» [41]. Că știu că iubitorul de Dumnezeu Avraam a ascultat glasul lui Dumnezeu și s-a mutat în pustie, știu de Isaac cel asuprit, de patriarhul Iacob cel care mult a pribegit, de Iosif cel neprihănit și vîndut, de cei trei tineri păzitori ai curăției, care s-au luptat împotriva focului, de Daniil, cel aruncat în groapa leilor, de îndrăznețul la vorbă Ieremia, care a fost osîndit și aruncat într-o groapă cu noroi, de Isaia, văzătorul tainelor celor ascunse care a fost tăiat cu fierăstrăul, de Israel, care a fost dus în robie, de Ioan, cel care a înfruntat preacurvia și a fost tăiat de sabie, precum și de mucenicii lui Hristos, cei care au fost uciși [42].

«Și pentru ce să mai lungesc cuvîntul, cînd și însuși Mîntuitorul S-a răstignit pentru noi, pentru ca prin moartea Lui să ne dea viață și pentru ca pe toți să-i îndemne și să-i atragă la răbdare? Către El mă grăbesc și către Tatăl și către Duhul Sfînt. Pentru aceasta mă ne

33. *IU Regi* 18, 42.

34. / *Uzdra* 10, 3.

35. *Marcu* 1, 6.

36. *Luca* 22, 39—40.

37. Matei 18, 20.

38. *Matei* 7, 13.

39. Evr. 11, 38.

40. Ca și arhidiaconul Ștefan *{Fapte* 6—7) dar cu referire mai ales la iubitorii de singurătate, autorul acestei epistole face o amănunțită istorisire â poporului evreu de la Avraam pînă la Hristos.

41. Ps. 16, 4.

42. Firește atît cei aleși ai Domnului cît și cei ce au ales slujirea călugărească ii II pot uita că ea c jertfă și suferință. *Matei* 23, 34.

voiesc ca să mă fac plăcut Lui, ca unul care mă socotesc nevrednic de bunătățile lumii. De altfel nici eu nu sînt pentru lume, nici lumea pentru mine».

Acestea, aşadar, socotindu-le în sine-ți, împlineşte-le cu silință precum ți s-au spus, luptă-te pentru adevăr pînă la moarte, căci şi despre Hristos s-a zis : «ascultător făcîndu-Se pînă la moarte» [43]. Dar şi apostolul zice : «luați seama, fraților, să nu fie cumva, la vreunul din voi, o inimă vicleană a necredinței, ca să vă depărteze de la Dumnezeul cel viu» [44]. Ci îndemnati-vă şi zidiți-vă unul pe altul pînă ce putem să Zicem : «astăzi», căci cuvîntul acesta, «astăzi» [45] însemnează tot timpul vieții noastre. Deci, dacă aşa vei petrece, frate, şi pe tine te vei mîntui şi pe noi ne vei bucura şi pe Domnul în veci de veci 11 vei slăvi. Amin.

EPISTOLA **43** Mustrare către tineri[1] **Înainte de episcopat**

Ca unul care duci viață singuratică şi ca om credincios şi iubitor de evlavie, deprinde-te odată şi bagă-ți în urechi rînduielile evanghelice, strunirea deplină a trupului, smerenia cugetului, curăția gîndirii, stingerea mîniei ! Oricît vei fi de copleşit de treburi, fă-ți şi mai multă vreme pentru Domnul; chiar dacă te-a jefuit cineva, nu-l purta prin judecăți ; de te urăşte cineva, tu răspunde-i cu iubire ; dacă eşti prigonit, rabdă ; dacă eşti defăimat, roagă-te ,- fii mort păcatului, răstig-neşte-te împreună cu Hristos ; aruncă-ți toată povara grijilor pe spatele Mîntuitorului, pentru ca să te afli şi tu printre miile de îngeri, adunările celor întîi născuți [2], tronurile apostolilor, scaunele de cinste ale proorocilor, toiegele patriarhilor, cununile mucenicilor, laudele drepților. Să doreşti şi tu să te numeri împreună cu cei drepți, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Lui fie mărirea în vecii vecilor. Amin.

EPISTOLA 44 Către un călugăr care a căzut[1] I

43. ***Filip.*** **2, 8.** «
44. ***Evr.*** **3, 12.**
45. ***I Tes.*** **5, 11 ;** ***Evr.*** **3, 12—13.**

1. Fragmentul acesta nu-i întîlnit în nici un manuscris care cuprinde epistolele Sfîntului Vasile. El a fost strîns de călugării maurini în ediția pe care o reproduce şi colecția Migne. Autenticitatea ei e discutabilă. In orice caz, ea nu-i propriu-zis epistolă, ci pare mai curînd o omilie trunchiată. Probahil a fost vorba de mai mulți «tineri» ; or aici se foloseşte mereu singularul.

2. «întîi născuții», adică creştinii. Expresia «adunările, celor întîi născuți» o în-tîlnim în *Epistola către Evrei* 12, 22—23.

Nu-ți trimitem salutări, pentru că nu se cuvine să saluți pe cei nelegiuiți. Păstrez încă o îndoială şi nu-mi intră la inimă o astfel de monstruozitate, o faptă atît de urîtă, o fărădelege atît de mare, pe care ai făcut-o, dacă peste tot a fost cu putință o astfel de faptă cum o ştim **de** acum cu toții. Mă întreb, într-adevăr, cum s-a putut călca în picioare o înțelepciune atît de mare, cum a putut fi uitată o rînduială atît **de** exactă, cum te-a putut cuprinde o orbire atît de neaşteptată, încît, fără să te mai gîndeşti la nimic, ți-ai putut pierde cumpătul într-un chip atît de cumplit ? Căci nu mai

1. Textul acestei epistole s-a păstrat numai în doi codici greceşti: *Parisimus gr.* 967 din sec. XIV şi *Parisimus Suppl. gr. 1021* din sec. XIII. Recent el a fost comparat cu cel redat de călugării maurini şi care a fost apoi tipărit şi în colecția Migne. Unii cercetători se pronunță împotriva autenticității lui. Astfel, A. Cavallin, *SHidlcn m* den *Rrieien des hl. Bas.,* Lund, 1944.

2. Ma/c/ 11, 12.

începe nici o îndoială că ți-ai aruncat sufletul într-o adevărată prăpastie şi, după cum **îi** auzi pe toți cei ce vorbesc de această nelegiuire, tu te-ai pus parcă în fruntea tuturor. Ai lăsat **de** o parte credința, ai uitat de lupta cea bună. Nu-ți poți închipui ce supărare mare mi-ai făcut! Ce preot nu se va plînge auzind o astfel de veste ? Ce slujitor al Bisericii nu se va bate în piept de du**rere** ? Care dintre mireni nu se va întrista ? Ce schimnic nu se va tîn-gui ? S-ar putea ca chiar şi soarele să se întunece din pricina căderii tale, căci pînă şi tăriile cerului s-au zguduit auzind cum ai ajuns de **te-ai** pierdut. Chiar şi pietrele nesimțitoare au plîns din pricina nebuniei tale, poate că şi duşmanii au vărsat lacrimi din pricina nelegiuirii tale, care a întrecut orice măsură. O ! ce grea împietrire ! O ! ce cru**zime** înspăimîntătoare ! Nu ți-e frică nici de Dumnezeu şi n-ai nici ruşine **de** oameni, nu ți-a păsat de prietenie, te-ai înecat dintr-o dată, **te-ai** dezgolit dintr-o dată. Şi acum iată-mă din nou supărat din pricina **ta,** nenorocitule ! Tu, care spuneai la toți că te sileşti să prinzi împă**răția**[2] (cerurilor, n.tr.), iată acum ai căzut din această împărăție! Tu, **care** voiai să inspiri tuturora frica de care vorbeşte învățătura creştină, iată că nu ai dat dovadă de această frică nici măcar pînă în fața oohilor tăi ! Tu, care te lăudai cu sărăcia, te-ai făcut acum de ruşine săvîrşind jaf ! Tu, care vorbeai în cuvîntările tale despre pedeapsa lui Dumnezeu, ți-ai atras însuți o astfel de pedeapsă ! Cum să mă mai plîng din pricina ta ? Cum voi putea să îndur această supărare ce mi-ai fă-

eut? Nu ştii cum **a** căzut luceafărul **cel ce** se scoală **de** dimineață [3] şi care **a** fost aruncat **la** pămînt ? Tuturor oamenilor **le** vor țiui amîndouă urechile cînd vor auzi de această ispravă a ta. Cum a fost cu putință **ca** nazarineanul[4] cel mai strălucitor decît aurul să se facă mai negru decît funinginea ? Cum a fost cu putință ca neamul cel de cinste al Sio-nului să ajungă un vas netrebnic [5] şi de necinste ? Cel pe care-1 pomeneau Sfintele Scripturi fiind cîntat în toate glasurile şi-a văzut azi cum îi piere pomenirea cu răsunet mare. Cel care avea o minte ageră **a** pierit repede. Cel care avea o cugetare cuprinzătoare a săvîrşit un păcat cu multe ascunzişuri. într-adevăr, cei care îşi dădeau seama că se ajutorează cu învățăturile tale au suferit o mare pagubă prin pierderea ta. Cei care ciuleau urechile să-ți asculte predicile şi le-au astupat acum cînd a venit zvonul despre pierderea ta. Cît despre mine, nu mă mai opresc din plîns, fața mi s-a posomorit, m-au părăsit toate puterile, în loc de pîine parcă mănînc cenuşă şi punîndu-mi un sac pe răni nu mai prididesc adresîndu-ți laude sau mai bine zis alcătuindu-ți cuvînt de înmormântare, fără să cer nici să mă mîngîie cineva, nici să mă uşureze, pentru că mîngîierea mi-a ocolit privirea ochilor şi pentru că pe ei nu poți pune nici bandaj, nici legături. Aceasta-mi este rana cea dureroasă. De unde-mi va veni vindecarea ?

II

Drept aceea, dacă ți-a mai rămas vreo nădejde de mîntuire, dacă te mai gîndeşti cît de puțin la Dumnezeu, dacă te mai doreşti cît de cît după bunurile ce vor să vină, dacă mai păstrezi ceva din frica de pedepse care îi aşteaptă pe cei nepocăiți, atunci întoarce-te din nou la viața de înfrînări, înalță-ți privirile spre cer, revino în sine-ți, scutu-ră-ți amorțeala simțurilor, lasă-te de patimi, scutură-te de amețeala care te-a cuprins, ridică-te împotriva celui care te-a doborît[6]. Adună-ți toate puterile şi ridică-te de jos. Adu-ți aminte de Păstorul cel bun, Care te va însoți şi te va ridica. Şi de te-ar ține cel rău de amîndouă mîinile sau chiar de te-ar prinde şi de urechi, tu saltă-te şi fugi din preajma celui ce te-a rănit. Adu-ți aminte de ceea ce stă scris:[7] «au doară cel ce cade nu se mai scoală ? sau cel ce se abate nu se întoarce ? Or, cel ce a fost bătut iată că poate fi îngrijit, cel atacat de fiare le poate îmblînzi, cel care mărturiseşte nu-i respins. într-adevăr.

3. *Isaia* 14, 12.
4. Ucenicul lui Hristos sau creştinul.
5. *Pling. Ier.* 4, 2 ; *II Tim.* 2, 20.
6. împotriva diavolului.
7. *Ier.* 8, 4 (ediția 1914).

«Domnul nu vrea moartea păcătosului, ci să so întoarcă şi să fie viu» [8]. Nu fi nepăsător Iu yîndul că ai căzut şi că de acuma ai rămas în prăpastia relelor. A venit vremea să te ridici, ai avut destulă vreme şi de îndelungă răbdare, e vremea să te vindeci, vremea să te îndrepți. Ai alunecat ? Trezeşte-te ! Ai păcătuit ? Uşurează-te ! Nu mai umbla pe calea păcătoşilor[9], ci sari afară din ea I După ce te vei fi întors şi-ți vei fi plîns păcatele, atunci vei fi mîntuit, căci sănătatea ne-o dă truda, Iar mîntuirea, sudorile[10].

Să bagi de seamă ca vrînd să-ți ții legămîntul încheiat cu alți oameni să nu calci legămintele față de Dumnezeu, pe care tu ți le-ai luat de față fiind mulți martori. Nu sta, dar, la îndoială "ca, din pricina unor socoteli omeneşti, să uiți să vii la mine. Eu îmi voi primi mortul, îl voi Jeli, îl voi îngriji, voi plînge cu amar pentru loviturile suferite de fiica neamului meu [11]. Toți te vor primi, toți vor fi alături de tine în suferințele tale. Nu te lăsa abătut, adu-ți aminte de zilele de altădată. Există mîntuire, există îndreptare. Ai încredere, nu deznădăjdui. Nu există lege care să osîndească la moarte, ci o iertare care amînă pedepsirea, care aşteaptă îndreptarea. Uşile nu s-au închis încă, mirele aşteaptă [12], nu păcatul e stăpîn. începe lupta din nou, nu mai sta la îndoială, fie-ți milă de tine însuți şi de noi toți în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia fie mărirea şi puterea acum şi în vecii vecilor. Amin[13].

EPISTOLA **45** Către un călugăr care a căzut[1] **Data scrierii necunoscută**

I

O teamă îndoită a cuprins cutele cugetului meu din pricina sim-țămintelor pe care le nutresc față de tine. în primul rînd mă cople-

8. ***Iez.*** **18, 32.**
9. Ps. 1, 1.
10. Idee centrală în viața duhovnicească a monahismului răsăritean. Macarie-Egipteanul, ***Omilii duhovniceşti,*** **5, trad. rom. C. Iordăchescu, ed. II. Chişinău, 1932, p. 32 ş.u.**
11. ***Ier.*** **11, 1.**
12. Matei 25, 1—12.
13. Nici stilul, nici încheierea nu sînt cele obişnuite în epistolele Sfîntului Vasile. Poate nici uşurința cu care e reprimit păcătosul.
1. Textul acestei epistole a fost tradus şi în românește şi a circulat şi prin mî-nâstirile noastre. A se vedea codicele manuscris nr. 1552 f. 139—140 de pe la finele sec. XVIII, «a SIÎntului Vasile trimitere pentru un călugăr căzut». Nu se ştie unde va fi trăit şi ce va fi greşit acest monah. Sfîntul Vasile va fi adunat în sufletul său destule experiențe, în călătoriile de informare prin Orient, înainte de a înființa aşe-zămlutele sale călugăreşti. Dar experiența sa a crescut mereu şi în timpul pastoralei.

şeşte o stare **de** sclrbă **lipsită de milă,** care **mă** duce **pînă la răutate** ***r*** în al doilea rind, dimpotrivă, dacă **aş** vrea să privesc lucrurile **mai cu** milă, starea aceasta **m-ar** sili să mă schimb în chip nedrept pînă a mă. arăta prea îngăduitor față de păcat. Aşa se face că pe cînd mă pregăteam să compun epistola aceasta am ajuns ca, pe de-o parte, în urma: unor anumite considerente, să-mi fac mai sprintenă mîna care-mi fusese amorțită pînă atunci; pe de altă parte, fața care-mi era nedumerită în urma încurcăturii în care tu m-ai pus, n-am avut puterea s-o schimb-deloc : atît de tare mă copleşise ruşinea, din pricina greşelii tale, încît trăsăturile gurii mi s-au slăbănogit dintr-o dată, iar buzele au început să tremure.

Vai ! Ce să scriu sau ce să gîndesc, cînd stau crucit şi îmi aduc aminte că prima parte a vieții tale era stăpînită de atîta mîndrie şi cînd bogăția curgea gîrlă tîrîndu-se cu fală în jurul tău ? Mă cutremur ! Pe atunci roiau în urma ta o mulțime de linguşitori, era voluptatea cu plăcerile ei scurte, însoțite de primejdii evidente şi de nedreptăți acoperite ! O dată temeri inspirate de slujbaşii tribunalelor aruncau în vînt idei de mîntuire, altă dată zgomotul afacerilor publice îți tulbura că-minul şi nenorocirile care se țineau lanț te opreau să te adresezi spre Cel Care era singurul în stare să te ajute cu timpul, încet-încet, ai început să-ți dai seama că Mîntuitorul era Cel Care, în folosul

tău, te punea la încercare, speriindu-te cu cîte-o suferință, dar Care te scăpa şi te ocrotea pe tine, care, de altfel, te bucurai de El în ceasuri de liniște, aşa încît de la un timp ai început să-ți schimbi purtarea şi să trăieşti mai înțelept, dispretuind belşugul plin de primejdii şi de nesocotiri ale casei tale, pînă chiar a soției tale [2].

întors în întregime spre cer ai început de acum să străbați satele **şi** oraşele întocmai ca un străin şi ca un călător, te-ai grăbit s-ajungi şi la Ierusalim, unde eu însumi, rămas împreună cu tine, te-am felicitat pentru aceste isprăvi vrednice de un atlet, cînd, postind săptămîni în şir, stăteai de vorbă cu Dumnezeu, ferindu-te (tocmai ca să te poți retrage) de la contactul cu prea multă lume, aşa încît prin liniște şi singurătate ai scăpat de zgomotul oraşelor. Fără milă îți înțepai trupul aco-perindu-l cu un sac aspru, cu o cingătoare zgrunțuroasă îți strîngeai rinichii şi astfel cu răbdare îți striveai oasele. Folosind hrană tot mai puțină, coastele ți s-au înmuiat, spre şira spinării, n-ai vrut să te mai încingi nici măcar cu o panglicuță moale şi, strîngîndu-ți pîntecele ca

2. Avem aici iarăşi un pasaj caracteristic scrisului Sfîntului Vasile, oare adeseori leagă laolaltă, fără conjuncție, cîte două sau trei fraze. Pe de altă parte, ca sub patrafir, de unde la început aveai impresia că ni se prezintă ca şi în prima parte* a epistolei nr. 44 o viață condamnabilă, în cele următoare se insistă asupra unui, aspect cu totul de altă natură. E impresionantă această mortificare.

!ntr-o ventuză, te sforțai să te lipeşti de regiunile rinichilor; apoi go-lindu-ți carnea de toată grăsimea ei ai zvîntat curajos canalele aşezate sub stomac, iar prin abstinențe, strîngîndu-ți stomacul în aceste îndoituri, ai făcut din regiunile costale o ieşitură care acoperea părțile buricului. In chipul acesta, reducînd la minimum întreg organismul, dădeai slavă lui Dumnezeu, mîngîindu-ți barba udată de rîuri de lacrimi.

Dar la ce-mi foloseşte să înşir toate amănuntele acestea ? Adu-ți aminte cîte guri sfinte ai atras spre tine pentru cîte o sărutare, cîte trupuri sfințite ai îmbrățişat, cîți oameni ti-au strîns mîinile cu căldură pentru că le vedeau curate, iar ca să te cinsteascâ, mulți slujitori ai Domnului au alergat să-ți îmbrățişeze genunchii.

II

Şi cu ce scop amintesc toate acestea ? O acuză de adulter zvonită din mulțime a zburat mai repede decît săgeata şi mi-a rănit auzul în-figîndu-şi cu putere acul ei ascuțit tocmai în inima mea. Ce uneltire atît de meşteşugită a celui rău te-a putut duce la o cădere atît de nenorocită ? Ce mreajă întortocheată a diavolului te-a putut cuprinde, punînd dintr-o dată cap multelor tăie îndeletniciri? Pînă unde nu se dusese vestea despre lucrările tale ? Şi ar fi oare lucru drept să nu dai crezare acestor zvonuri ? Şi cum s-ar putea ca ceea ce e evident să nu lase totuşi să acceptăm ca vrednic de crezare ceea ce pînă atunci rămăsese ascuns ,- dacă-i adevărat că tu ai închis în jurăminte înfricoşătoare sufletele care-şi găsiseră scăpare la Dumnezeu, cîtă vreme **se** ştie că ceea ce-i mai mult decît «da» sau «nu» [3] a fost atribuit numai diavolului ? Şi astfel, drept chezăşie te-ai folosit de un jurămînt fals [4] şi în acelaşi timp prin necinstea pe care ai adus-o şi vieții sihăstreşti ai făcut să se răsfrîngă ruşinea pînă la apostoli şi la Mîntuitorul însuşi ! Ai făcut de rîs mîndria fecioriei, ți-ai bătut joc de votul cumpătării. Noi înşine ne-am transformat într-un teatru de prizonieri: iudeii şi paginii rîd în comediile lor de noi. Ai împărțit cinstea călugărilor în două cete : pe cei mai conştiincioşi i-a dus la spaimă şi la laşitate, făcîn-du-i să se mai şi mire de puterea diavolului; din cei căldicei tu ai făcut oameni care se iau la întrecere cu desfrînații. Ai nimicit pe cît ți-a stat în putere mîndria lui Hristos, Care a zis : «îndrăzniți, Eu am biruit lumea». Pentru patria ta tu ai umplut pînă sus vasul necinstei. Ai îm-

---

3. ***Matei*** **5, 37.**

4. **Se miră si editorul .acestei epistole cum de nu dă Sfîntul Vasile precizări mai clare In legătură cu natura jurămîntului făcut de călugăr față de celelalte suflete: Y Courtonne, op. *cit.*, I, p. 114.**

■ plinit într-adevăr ceea ce se spune în cartea Pildelor : «ca un cerb rănit cu săgeata la ficat» [s].

Şi ce-i de făcut acum ? Fortăreața principală a vieții n-a căzut cu atîta, frate ; leacurile care pot însănătoşi din nou nu şi-au pierdut puterea, n-a fost zăvorită încă cetatea de adăpost. De aceea nu te situa mai jos decît toate răutățile, nu te duce cu gîndul pînă la a te face ucigaş ! Domnul ştie cum să ridice pe cei care au căzut. Nu fugi departe, ci întoarce-te iar spre mine. Reia-ți din nou lucrările din tinerețe şi nimiceşte prin fapte virtuoase voluptatea cea lipicioasă care se tî-răşte pe jos. îndreaptă-ți privirile spre ziua sfîrşitului, cea atît de apropiată de viața noastră, înțelege cum au ajuns de acum fiii lui Israel şi paginii să fie duşi spre închinarea ce se cuvine lui Dumnezeu şi nu te îndepărta cu totul de Mîntuitorul lumii. Nu te lăsa să ți se potrivească această hotărîre înfricoşătoare : «Nu vă cunosc pe voi» [6].

EPISTOLA 46 Către o fecioară care a căzut[1] **Data scrierii nu e cunoscută**

I

E vremea să strigăm şi noi, ca şi proorocul, şi să zicem : «Cine va da capului meu apă şi ochilor mei izvoare de lacrimi, ca să plîng ziua şi noaptea pe cei loviți ai fiicei poporului meu ?» [2]. Cu toate că o tăcere adîncă le înăbuşă, cu toate că au adormit, năucite pentru totdeauna de o lovitură îngrozitoare, şi deşi rana lor mortală le-a eliminat de acum pînă şi sentimentul răului în care au dat, totuşi noi nu trebuie să lăsăm să treacă fără lacrimi o cădere atît de nenorocită. Dacă Ieremia socotea vrednici de nesfîrşite pllnsete pe cei ale căror trupuri fuseseră rănite în luptă, ce s-ar putea spune despre o atît de mare nenorocire sufletească ? «Răniţji tăi, ne spune Scriptura, nu sînt răniți de sabie şi n-au murit în luptă»[3]. Boldul morţii adevărate şi căderea gravă, pe acestea le deplîng şi săgeţile aprinse ale diavolului care au pîrjolit în chip sălbatic atît sufletul, cît şi trupul. Desigur că legile lui Dumnezeu[4] ar provoca mari plînsete dacă ar vedea pe pămînt o astfel de fărădelege, întrucît ele au oprit mereu săvîrşirea ei, atunci cînd strigoii : «să nu doreşti femeia aproapelui tău» [5] ca şi repetarea ei de către Evanghelie : «oricine se uită la femeie, poftind-o, a şi săvîrşit adulter cu ea în inima lui» [6].

Oh, cît se întristează aceste legi cînd văd cum însăşi mireasa Stă-pînului săvîrşeşte adulter fără nici o teamă ! Nici măcar în cugetele sfinților nu mai găseşti pe careva care să nu ofteze ; Finees cel rîvni-tor [7], pentru că nu-i era îngăduit să ia în mîini arma, a trebuit ca pentru desfrînarea la care s-a dedat să sufere pedeapsă trupească; în schimb Ioan Botezătorul, pentru că nu a putut ocoli porunca dată de sus, ci a trebuit — ca şi altădată în pustie — să alerge să ocărască pe cel care călca legea şi, deşi ştia că va trebui să sufere, a ales mai cu-rînd pedeapsa capitală decît să nu vorbească cu toată îndrăzneala. Acest lucru e cu atît mai adevărat cînd e vorba de cei drepți. Căci ca şi în cazul fericitului Abel, care, deşi mort cum este, parcă tot mai vorbeşte încă, tot aşa şi azi strigă şi vociferează un Ioan mai mare decît cel de altădată în legătură cu Irodiada : «nu ți se cuvine s-o ai de

5. *Pilde* 7, 23 (după ediția din 1914).

6. luca 13, 27. Bunătatea lui Dumnezeu şi nădejdea creştină biruiesc pînă la sfîrşit. Desigur că tocmai acest adevăr va fi atras conştiințele multora asupra acestui caz de întoarcere a unui suflet la Dumnezeu. Ca unul care ne-a lăsat aproape 100 de canoane privind pocăința, Sfîntul Vasile ne-a dat şi aici o descriere impresionantă privitoare la problematica pastoratiei creştine de totdeauna.

1. Epistola aceasta ni s-a păstrat în doi codici Mediceus 4 şi 14 din Florența din sec. XI şi *Coislianus* 237 din Paris din sec. XI, care cuprind aproape toate epistolele Sfîntului Vasile. După ce epistola anterioară ne-a descris soarta unui «călugăr care a căzut», aici ni se prezintă soarta unei fecioare căzute în păcat şi a cărei reprimire în rîndul credincioşilor, ca un profund duhovnic ce era, Sfîntul Vasile o descrie într-un limbaj de o rară pătrundere psihologică şi cu un retorism impresionant. Pentru autenticitatea ei vorbeşte şi faptul că încă în primii ani ai sec. V Rufin a tradus-o în latineşte, Migne, *P.L.* 31, 1785—1790. .

2. *Ier.* 9, 1.

3. *Isaia* 22, 2.

4. Y. Courtonne, (op. *cit.*, I, 116) vede aici o personificare sau prosopopee a legilor ca la Plafon (Cn'fon, ed. C Noica, I, 79), desigur în locul legilor figurinei Hristos.

5. *Deut.* 5, 21.

6. *Matei* 5, 28.

7. *Num.* 25, 6—8 ; I *Regi* 2, 25.

8. *Matei* 14, 4.

9. *II Tim.* 2, 9.

10. In înțelesul de rob al lui Hristos, gîndindu-ne că dacă creştinismul n-a putut mluce prin lege desființarea sclaviei, el a făcut-o pe altă cale, mult mai eficientă.

soţie» [8]. Dar, chiar dacă, potrivit necesităţii fireşti, trupul lui Ioan ar fi trebuit să accepte limita fixată de Dumnezeu, chiar şi dacă limba lui ar fi tăcut, «cuvîntul lui Dumnezeu totuşi nu se leagă»[9]. Dacă acest om şi-a păstrat vorbirea lui îndrăzneaţă pînă la moarte, întrucît vedea nesocotită căsătoria unui soţ de robie [10], care ar fi fost simţămintele cînd ar fi văzut o astfel de necinstire adusă locaşului sfînt al Stăpînului ?

II

Dar tu, tu ai călcat în picioare jugul acestei dumnezeieşti comuniuni şi ai fugit din cămara curată a împăratului Celui adevărat[11], că-zînd cu ruşine în acest necinstit şi nelegiuit desfrîu, iar pentru că nu mai ştii cum să scapi din această mistuitoare învinuire şi pentru că nu ai alt mijloc de scăpare şi altă dibăcie ca să-ți ascunzi păcatul tău îngrozitor, tupăşeşti totuşi cutezătoare, Şi deoarece ca şi orice nelegiuit căzut în adînci răutăți, care se zbate să se arate nepăsător, tăgăduieşti pînă .şi legămîntul încheiat cu Mirele ceresc, strigînd că nu eşti fecioară şi că n-ai făcut niciodată o astfel de făgăduință, iată îți aduc aminte că nenumărate sînt zăloagele fecioriei pe care tu le-ai primit, numeroase sînt şi cele pe care tu însăți le-ai arătat. Adu-ți aminte [12] de frumoasa mărturisire pe care ai făcut-o înaintea lui Dumnezeu, în fața îngerilor şi a oamenilor ! Adu-ți aminte de distinsa mulțime a celor prezenți, de sfințitele cete ale fecioarelor, de întîlnirea Stăpînului cu Biserica cea sfînta a credincioşilor. Adu-ți aminte şi de bătrîna ta bunică în Hristos, a cărei virtute, abia ieşită din tinerețe, ajunsese la cel mai înalt grad, de mama ta care se lua la întrecere cu ea întru Domnul şi Care, prin munci întrucîtva străine şi neobişnuite, se silea să înlăture puterea obişnuinței ,• tot aşa şi de sora ta, care le imita şi ea în aşa măsură încît să le întreacă în multe lucrări, încît, datorită întîietătii fecioriei, întrecea şi cele măi frumoase fapte ale bunicilor, care, atît prin cuvintele ei, cît şi prin viața ei, fără să se teamă de oboseală, te chema la aceleaşi lupte, pentru sora ei, gîndea ea.

Adu-ți aminte de toate acestea, de ceata îngerilor care însoțea pe Domnul, de viața duhovnicească în trup şi de cetățenia cerească de pe pămînt. Adu-ți aminte de zilele liniştite, de nopțile luminate, de cîntările sfinte, de psalmodiile armonioase, de sfintele rugăciuni, de somnul liniştit, de mesele cumpătate, de mersul tău feciorelnic [13]. Unde este ținuta serioasă pe care o aveai, unde e acea curăție a moravurilor, acea îmbrăcăminte simplă, care se potrivea atît de bine unei fecioare, acea frumoasă şi pudică roşeață şi acea nobilă paliditate, acea floare a abstinenței şi a vegherii care strălucea cu mai mult farmec decît cele mai frumoase culori ? De cîte ori nu vei fi vărsat tu lacrimi cînd te rugai să-ți păstreze fecioria nepătată ? Cîte scrisori n-ai

scris tu sfinților, cerlndu-lo sâ se roage pentru tine, nu ca să ajungi la o căsătorie omeneasca, şi cu atît mai puțin la această josnică desfrînare, ci ca să nu te mai desparți de Domnul Iisus ? Cîte daruri

11. Şi în Vechiul Testament «poporul ales» era privit adeseori ca fiind logodnica lui Iehova. Despre personificarea din Cîntarea Cîntărilor nu mai vorbim.

12. încep aici aceleaşi perioade obişnuite în scrisul Sfîntului Vasile. Repetarea : «adu-ți aminte» duce pe cititor mai întîi în trecut, pentru a face apoi comparație cu prezentul apăsător. Sînt pasaje cu adevărat emoționante.

13. Idee similară şi în epist. 204.

n-ai primit tu de la Mire ? Ce să mai vorbesc de onorurile pe care, tot din pricina Lui, ți le-au hărăzit sfinții Lui ? viața dusă împreună cu fecioarele ? ieşirile Împreună cu ele ? salutări din partea fecioarelor ? laudele adresate fecioriei tale ? binecuvîntările fecioreşti ? scrisori scrise unei fecioare oarecare ? Dar pentru că ai primit cea mai mică adiere de vînt, care lucrează acum în fiii neascultării[14], tu te-ai lepădat de tot, iar acest bine prețios, pe care trebuia să-1 păstrezi cu orice preț, iată acum l-ai schimbat pe ceva plăcut şi de scurtă durată, care-ți unge pentru moment gîtlejul cu o plăcere, pe care mai tîrziu o vei afla mai amară decît fierea.

III

în fața unei astfel de nenorociri, cine n-ar spune plîngînd : «Cum a ajuns ca o desfrînată cetatea cea credincioasă» [15] a Sionului ? Cum nu va spune însuşi Domnul unuia din cei care umblă acum cu duhul lui Ieremia [16] : «ați auzit ce lucruri peste măsură de uricioase a făcut fecioara lui Israel ?». «Şi te voi logodi pe tine mie întru dreptate şi întru judecată şi întru milă şi întru îndurări», cum i-am făgăduit prin proorocul Osea [17]. Dar ea s-a îndrăgostit de nişte străini şi, pe cînd încă trăiam eu, soțul ei, ea se comportă ca o adulteră şi nu se teme să se dea altui bărbat. Şi ce ar spune

14. *ISles.* **2, 2.**
15. *tsuia* **1, 21.**
16. ***Ier.*** **18, 12.**
17. Osca 2, 19—20.
18. Să fie o aluzie la Pavel eremitul pe care-1 compară cu Pavel apostolul?
19. *Iov* **3, 25.**
20. // ***Cor.*** **11,2.**
21. *11 Cor.* **11,3.**

cel care conducea pe cea logodită, dumnezeiescul şi fericitul Pavel, atît cel vechi, cît şi cel nou [18], datorită învăţăturii căruia ai lăsat şi tu casa părintească pentru ca să te uneşti cu Domnul ? Oare n-ar spune oricare din ei în urma unei nenorociri atît de mari : «frica de care m-am temut a venit asupra mea şi de ce m-am speriat, aceea m-a întîmpinat» [19] şi «Eu te-am logodit unui simplu bărbat, ca să te înfăţişez lui Hristos fecioară neprihănită ?». [20] Mereu mă temeam că într-un fel sau altul, aşa cum a amăgit şarpele pe Eva, prin viclenia lui, să nu ţi se spurce într-o zi şi cugetele tale [21]. Iată de ce mă sileam prin nenumărate sforţări să stăpînesc tulburările patimilor tale şi prin nenumărate griji şi vegheri să păzesc mireasa Domnului. Mereu îţi descriem cu amănunte viaţa femeii nemăritate şi-ţi explicam că singură

ea, femeia nemăritata, poate purta grijă de lucrurile Stăpînului, ca să fie sfînta cu trupul şi cu duhul [22], îţi arătam vrednicia fecioriei şi, nu-mindu-te templu al lui Dumnezeu, îţi dădeam parcă aripi ridicîndu-te spre Iisus prin focul dorinţei ; în sfîrşit, prin teama de primejdie, îţi veneam într-ajutor ca să te împiedic să cazi, zicînd «de va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el» [23].

Mai adăugam şi siguranţa rugăciunilor în nădejdea că trupul tău, sufletul tău şi mintea ta ar putea fi încă păstrate neatinse şi nepîngărite în vederea venirii Domnului nostru Iisus Hristos. Dar nu, în zadar m-am obosit: acest rău pentru tine şi amar pentru mine a fost sfîrşitul tuturor acestor dulci strădanii, aşa încît n-am avut încotro şi a trebuit să plîng tocmai din pricina celei pentru care ar fi trebuit să mă bucur.

Iată, aşadar, că te-ai lăsat amăgită de şarpe mai cumplit decît Eva. Şi' nu numai cugetul ţi s-a întunecat, ci şi trupul ţi s-a tulburat. Ceea ce-1 face pe acest trup să tremure, chiar dacă aş ezita s-o spun şi dacă nu pot tăcea (parcă mi s-a aprins un foc în oase, slăbesc din toate şi nu mă pot ţine pe picioare), e faptul că ai luat mădularele lui Hristos ca să faci din ele mădulare ale unei desfrînate [21]. Aici e răul cel mare şi care întrece orice comparaţie. El a adus în viaţa oamenilor o cutezanţă neobişnuită : «Treceţi în ostroavele Hetimului şi vedeţi, şi în Chidar trimiteţi şi socotiţi foarte şi vedeţi de s-au făcut unele ca acestea. De şi-au schimbat vreun popor dumnezeii săi, deşi aceia nu sînt dumnezei» [25]. Or, fecioara şi-a schimbat mărirea pe o ruşine. Cerul a rămas încremenit, iar pămîntul a fost cuprins de un cutremur şi mai înfricoşat. Nu mai poţi sta la îndoială, ca să nu zici împreună cu Domnul : «două lucruri rele a făcut poporul Meu : M-a părăsit pe Mine, Mirele cel adevărat şi sfînt al sufletelor curate, şi s-a dat în mîna unui desfrînat nelegiuit şi nedrept, care strică şi trup şi suflet. Aşa s-a despărţit şi ea de Dumnezeu Mîntuitorul ei, făcînd mădularele ei roabe ale necurăţiei şi fărădelegii» [26]. Pe Mine M-a uitat şi s-a dus la iubitul ei [21].

IV

Mai bine ar fi fost pentru el ca moara învîrtită de un măgar să-i fi fost pusă lui de gît şi să-1 fi armncat în mare decît să smintească pe o fecioară a Stăpînului [2S]. Ce rob neruşinat ar ajunge pînă la atîta nebu

22. / Cor. 7, 34.
23. / Cor. 3, 17.
24. *I* Cor. 6, 15.
25. Ier. 2, 10—11 (ed. 1914).
26. *Ier.* 2, 13 ; *Rom.* 6, 19 (citaţie liberă).
27. Oseo 2, 13.
28. *Matei* 18, 6 ; *Luca* 17, 2.

nio, Încît să se urce pe patul stăpînului său ? Ce tîlhar s-ar lăsa dus de o prostie atît de maro, încît să pună mîna pe darurile aduse lui Dumnezeu, nu a unor obiecte neînsufleţite, ci de nişte trupuri vii in care sălăşluieşte un suflet făcut după chipul lui Dumnezeu ? De cine s-a mai auzit altădată spunîndu-se ca tocmai în mijlocul unui oraş şi în plină «miază să fi avut îndrăzneala să deseneze formele unor porci necuraţi pe chipul unui împărat ? Dacă cineva necinsteşte căsătoria unui bărbat •ar putea fi omorît fără milă în prezenţa a doi-trei martori. Cu o pedeapsă oare de cîte ori mai mare crezi că va fi judecat cel care va fi călcat la picioarele Fiului lui Dumnezeu pîngărindu-I mireasa, care se unise cu El prin făgăduinţe [29], batjocorind duhul fecioriei ? Numai că ea a fost cea care l-a dorit, zice el, nu fără voia ei m-am atins de ea. Fiind lipsită de ruşine, cea desfrînată s-a înnebunit după frumuseţea lui Iosif, însă nebunia unei neruşinate n-a putut birui virtutea acestui bărbat nevinovat şi, cu toate că a pus mîinile pe el, totuşi nu l-a putut sili la nelegiuire. — Or, în cazul acesteia ea a fost cea care l-a hotărît, pentru că nu mâi era fecioară, şi dacă el n-ar fi vrut, ea totuşi s-ar fi pîngă-rit cu altul. — Mai trebuia, zice Scriptura, ca Fiul Omului să fie vîndut, dar vai acelui om prin care este vîndut; sminteala trebuie să vină, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala [3o].

V

Şi atunci «oare cel ce cade nu se mai scoală, iar cel ce rătăceşte drumul nu'se mai întoarce?» [31]. De ce s-a îndepărtat fecioara într-un chip atît de neruşinat, ea care auzise pe Hristos, Mirele ei, zicînd prin gura lui Ieremia : «După ce a făcut toate acestea i-am zis : întoarce-te la Mine ! dar nu s-a întors» [32]. «Au doară nu mai este balsam în Ga-laad ? Au doară nu mai este acolo doctor? De ce, dar, nu se vindecă fiica poporului Meu ?» [33]. Desigur că în Sfînta Scriptură vei mai găsi mult ajutor împotriva răului tău, multe leacuri care sa ducă de la pieire la mulţumire ; tainele care înconjoară moartea şi învierea, cuvintele despre judecata cea înfricoşătoare şi pedepsele veşnice, învăţăturile despre pocăinţă şi despre iertarea păcatelor, tot atîtea pilde despre îndreptare ; drahma, oaia, fiul care şi-a mîncat averile cu femeile desfrînate, care era pierdut şi s-a aflat, mort şi a înviat[34].

29. ***Evr.*** **10, 28—29.**
30. ***Marcu*** **14, 21** ; ***Matei*** **18, 7.**
31. ***Ier.*** **8, 4.**
32. ***Ier.*** **3, 7.**
33. ***Ier.*** **8, 22.**
34. ***I.uca*** **15, 4—7 ; 9—10; 11—32.**

Să folosim aceste pilde ca ajutor împotriva răului nostru şi prin ele să ne vindecăm şi sufletul. Inchipuie-ti judecata din urmă, căci tu nu vei fi singura care vei trăi veşnic : groaza, înăbuşirea, ceasul morţii, sentinţa dumnezeiască gata să se pronunţe, îngerii care aleargă, sufletul în tot mediul acesta tulburat îngrozitor, măcinat tot timpul de biciul unei conştiinţe a păcatului şi care se întoarce cu jale spre lucrurile de pe pămînt şi cu necesitatea neînduplecată a acestui drum lung[35]. închi-puie-ti în cugetul tău icoana ultimului deznodămînt al vieţii universale, cînd Fiul Lui Dumnezeu va veni întru mărire cu sfinţii Săi îngeri, căci «va veni şi nu va tăcea» [36], iar cînd va veni, va veni să judece viii şi morţii, să dea fiecăruia după faptele lui,- cînd trîmbiţa de pe celălalt tărîm va scoate un sunet puternic şi îngrozitor şi va trezi pe cei ce dorm de la începutul veacurilor ,• o vor lua înainte cei ce au făcut binele, pentru învierea vieţii, iar cei ce au făcut rele, spre învierea osîndirii[37]. Adu-ţi aminte de vedenia dumnezeiască a lui Daniel, cum ne înfăţişează el judecata : «am privit, zice el, pînă cînd au fost aşezate scaune şi S-a aşezat Cel vechi de zile ,• Îmbrăcămintea Lui era albă ca zăpada, iar părul capului Său, curat ca lîna ,• tronul Său, flăcări de foc, roţile Lui, foc arzător, un rîu de foc se vărsa şi ieşea din el: mii de mii îi slujeau şi miriade de miriade stăteau înaintea Lui! Judecătorul S-a aşezat, iar cărţile au fost deschise» [38]. Binele ca şi răul, ceea ce-i vădit ca şi ceea ce-i ascuns, faptele ca şi gîndurile şi cărţile, toate se descoperă dintr-o dată cu claritate ca să se audă de toţi, îngeri şi oameni. în această descoperire ce se alege de cei care au trăit în răutăţi ? Unde se va ascunde acest suflet care se va arăta, într-o clipită, plin de ruşine privirilor atîtor spectatori ? Cu ce fel de trup vei suferi aceste nesfîrşite lovituri de bici, acolo unde e un foc ce nu se stinge, un vierme răzbunător, care nu moare, prăpăstii adinei, întunecate şi înfricoşătoare, plînsete amare, urlete de durere nemaiauzite, gemete şi scrîşniri de dinţi, iar relele nu mai au sfîrşit ? De acestea nu te poţi mîntui nici după moarte şi nu există nici o născocire sau vicleşug care să ajute pe cineva să scape de aceste nemiloase pedepse.

VI

Şi totuşi acum e posibilă o fugă. Şi cîtă vreme e posibilă, s-o descoperim, din căderea noastră, şi să nu ne pierdem orice nădejde despre noi

35. Descrierea fricii prin care trece în ceasul morţii celei păcătoase precum şi a înfricoşătoarei judecăţi constituie una din paginile cele mai emoţionante ale scrisu-lui Sfîntului Vasile.

36. Ps. 49, 3.

37. *Ioan* 5, 29.

38. *Daniel,* 7, 9—10.

din clipa In caro ştim cum să ne ferim de răutăţi. Iisus Hristos a venit în lume tocmai ca să mîntuiască pe cei păcătoşi : «Veniţi să ne închinăm şi să cădem în genunchi înaintea Lui şi să plîngem înaintea Domnului» [39]. Căci cînd ne cheamă la întoarcere, cuvîntul strigă, bubuie. O cale a mîn-tuirii totuşi există dacă o dorim. Moartea şi-a înghiţit prada, pentru că ea a fost cea mai tare, dar, să ştii bine, Dumnezeu a şters toate lacrimile de pe faţa tuturor celor ce se pocăiesc. Domnul este credincios întru toate cuvintele Sale. El nu minte atunci cînd zice : «De vor fi păcatele voastre cum e cîrmîzul, ca zăpada le voi albi, şi de vor fi ca purpura, ca lîna albă le voi face» [40]. Marele Doctor al sufletelor e gata să vindece şi răul tău. Cuvintele Lui ne-au spus-o gura Lui, izvor de dulceaţă şi de mîntuire, atunci cînd a zis : «nu cei sănătoşi au nevoie de doctor, ci cei bolnavi, că n-am venit să chem pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă» [41]. Mîntuitorul vrea să te curăţească de rana ta cea dureroasă şi să arate lumina după întuneric. Păstorul cel bun te caută, după ce a lăsat oile care nu se rătăciseră. Dacă tu te redai pe tine ţie-ţi, El nu va mai sta la îndoială şi acest Prieten al oamenilor [42] nu se va da înapoi de a te lua pe umerii Lui, fericit că a găsit oaia cea pierdută. Tatăl stă şi aşteaptă întoarcerea ta din rătăcire. Vino numai, iar pe cînd încă vei **fi** departe, El va alerga şi se va arunca pe grumajii tăi şi, cu o strîn-gere prietenească, va îmbrăţişa ceea ce căinţa curăţase deja ! El va îmbrăca în haina dintîi un suflet care s-a dezbrăcat de omul cel vechi şi de faptele lui, va pune un inel în mîinile care se spălaseră de sîngele morţii şi va încălţa picioarele care se întorceau acum de pe calea cea rea de dragul chemării la Evanghelia păcii. Va înştiinţa pe ai Săi, îngeri şi oameni, că aceasta e 'ziua bucuriei şi a veseliei, prăznuind în tot felul mîntuirea ta. Căci zice : «Adevărat zic vouă : va fi mai multă bucurie pentru un păcătos care se întoarce» [43]. Iar dacă vreunul din cei care se cred în picioare se va plînge că te-a primit prea repede, acest bun Păstor va răspunde în locul tău şi va zice : «trebuie însă să ne bucurăm şi să ne veselim pentru că această fiică a mea moartă a fost şi a înviat, pierdută a fost şi s-a aflat» [44].

39. *Ps.* 94, 6.
40. *Isaia* 1, 18.
41. *Matei* 9, 12—13.
42. De reţinut cum ştie Sfîntul Vasile să arate apropierea lui Dumnezeu faţă de om. Nu degeaba el este între cei mai umanişti părinţi ai Bisericii. Filantropia subliniată de el rar şi-a găsit o exprimare mai deplină şi mai înălţătoare ca în rugăciunea pe i <:re ne-a lăsat-o în Liturghia sa în timpul Axionului.
43. *Luca* 15, 7.
44. Luca 15, 32.

Ii

SCRISORI DIN TIMPUL EPISCOPATULUI

EPISTOLA 47 Către prietenul Grigorie [1]

«Cine-mi va da mie aripi ca de porumbel?»[2] sau cum s-ar putea înnoi bătrînețea mea, ca să pot trece peste întinderea care mă desparte dfe Tine, prea iubite, ca să-mi astîmpăr dorul şi să istorisesc supărările sufletului şi să regăsesc prin Tine o mîngîiere oarecare în necazurile mele ? într-adevăr, după moartea fericitului episcop Eusebiu o mare teamă m-a copleşit. Cei care pîndeau altădată Biserica metropolei noastre şi voiau s-o umple de neghinele eretice nu voiau ei oare să prindă acum un prilej de a smulge prin învățăturile lor tulburătoare credința care fusese semănată cu multă oboseală în sufletele oamenilor şi să destrame unitatea acestei Biserici ? Tocmai acest lucru l-au făcut în multe Biserici [3]. Or, cînd au sosit scrisorile clerului, care ne rugau să nu trecem peste voia **lor** tocmai într-o clipă atît de grea, am privit în jurul meu şi mi-am adus aminte de dragostea Ta, de credința Ta dreaptă şi de rîvna pe care ai depus-o totdeauna pentru Biserică. Iată de ce am trimis pe prea iubitul Eustație, diaconul nostru, să facă apel la înțelepciunea Ta, pentru ca la toate însărcinările grele pe care le-a împlinit în folosul Bisericilor să mai adauge şi pe cea de azi : să-mi liniştească bătrînețea în-tîlnindu-se cu ea şi să învioreze credința dreptei Biserici, dîndu-i împreună cu mine (dacă, bineînțeles, voi fi socotit vrednic să particip şi eu **la** această acțiune sănătoasă) un păstor după voia Domnului[4] ; care să fie în stare să îndrepteze poporul său. Eu am în fața ochilor un bărbat, **care nu-i** necunoscut **nici Prea Sfinției Tale : dacă sîntem socotiți vrednici de a-L** dobîndi, **vom fl** cîştigat **o mare** siguranță **în fața lui Dumnezeu şi vom** săvîrşi cea **mai mare** binefacere pentru poporul **care** ne-a **chemat. Dar, Te** rog **de o mie** de ori, **lasă la o** parte orice şovăială.

EPISTOLA 48 Către Eusebiu, Episcop de

1. Potrivit părerii călugărilor maurini, care au editat epistolele Sfîntului Vasile, autorul epistolei acesteia e Grigorie de Nazianz senior, care cere episcopului Eusebiu de Samosata să sprijine candidatura Sfîntului Vasile la scaunul episcopal din Cezareea Capadochiei.

2. ***Ps.*** **54, 7.**

3. E vorba de arieni, care încercaseră să pună şi în Cezareea un episcop arian, asa cum făcuseră în aproape toate celelalte centre mai importante.

4. Acest păstor e tocmai Sfîntul Vasile, care avea pe atunci 40 de ani. Cel care vorbea de bătrînețe era tatăl Sfîntului Grigorie de Nazianz.

Samosata Scrisă în anul 370 (371)

Abia am reuşit să aflu un curier care să meargă în direcţia Sfinţiei Tale, întrucît aici oamenii se înspăimântă de iarnă atît de mult, încît **nu** îndrăznesc nici măcar să-şi scoată nasul din camera lor. De fapt atît de **mult** ne-au înecat ninsorile în iarna aceasta, încît după două luni parcă **abia** azi ne-am trezit din culcuşurile noastre, atît de adînc ne-am vîrît în sălaşurile noastre [1]. în orice caz, să mă ierţi, căci cunoşti şi neîndrăz-**neala** mea tipică, şi mişcarea greoaie a capadochienilor, pentru că nu **ţi-am scris** mai devreme şi n-am adus la cunoştinţa vredniciei Tale noutăţile privitoare la situaţia Bisericii din Antiohia, care s-a mucegăit şi **a** degerat de tot, spre a nu-ţi mai spune şi altele, despre care cred că **vei fi** auzit de mult, cum **e** firesc [2]. întrucît însă nu cred că va fi un **lucru** obositor pentru Tine nici dacă ţi-aş spune lucruri cunoscute, ţi-am trimis epistolele pe care le-a adus curierul meu. Atît despre aceasta.

Cei din Constantinopol au de multă vreme ca episcop pe Demofil[3], **după cum** îţi vor fi comunicat verbal curierii noştri şi după cum sigur **va fi** aflat Cuvioşia Ta. Ceva urme de ortodoxie şi de evlavie se zvo**nesc** despre el, aşa am înţeles de la toţi care vin de pe acolo, aşa încît chiar şi părţile dezbinate ale Bisericii din capitală se vor reuni şi (sperăm că, n.tr.), unii din episcopii vecini vor primi unirea.

Ai mei [4] nu s-au arătat a fi peste aşteptări, pentru că într-una din vizitele pe care mi-au făcut-o după plecarea ta au spus şi au făcut multe **lucruri** urîte. Ce mai calea-valea, pînă la urmă au plecat asigurîndu-mă că **s**-au despărţit de mine. Acum, numai singur Dumnezeu ştie dacă si**tuaţia s-ar** mai putea îmbunătăţi şi dacă răutăţile vor mai înceta.

Restul Bisericii, cu ajutorul lui Dumnezeu, se ţine bine şi se roagă deodată cu venirea

1. Vestită era asprimea iernilor capadochiene. Sf. Vasile face adeseori aceste constatări.

2. Episcopul Meletie de Antiohia revenise de curînd din cel de-al doilea surghiun.

3. Arian moderat, urcat în anul 370 de împăratul Valens, fără voia poporului, po scaunul patriarhal din Constantinopol, Demofil va fi depus în anul 380 de împăratul Teodosie cel Mare pentru că nu acceptase crezul niceian.

4. O mică partidă de semi-arieni din Capadochia,, pe care Sf. Vasile a ştiut totuşi să-i tină iu respect. După cum reiese din această epistolă (şi din altele), Sf. Vasile căutu cu rîvnă readucerea la comuniune a arienilor moderaţi.

primăverii să Te vadă din nou pe meleagurile noastre şi să se reîntinerească prin buna Ta propovădanie. Cît priveşte starea organismului meu, ea nu-i mai bună decît m-a obişnuit să fie.

EPISTOLA 49 Către episcopul Arcadie [1] **Scrisă ln anul 370**

Am mulţumit Dumnezeului celui sfînt că am primit epistola Cu-vioşiei Tale, şi mă rog şi eu să fiu vrednic de nădejdea pe care v-o puneţi în mine. Pentru cinstea pe care mi-o arătaţi în numele lui Iisus H-ristos, doresc şi eu ca pentru această cinste să luaţi răsplată. îndeosebi îmi exprim mulţumirea pentru că, angajîndu-vă să daţi dovadă de adevărat creştin, ridicaţi casă în cinstea numelui lui Hristos, pentru că într-adevăr «aţi iubit buna cuviinţă a casei Domnului»[2], cum spune Scriptura. Astfel v-aţi pregătit sălaş ceresc gătit spre odihnă pe seama celor ce iubesc numele lui Hristos.

Dacă voi putea să descopăr moaşte ale martirilor, atunci mă voi bucura, întrucît doresc şi eu să contribui la rîvna Cuvioşiei Tale, pentru că dacă «întru pomenire veşnică va fi dreptul» [3], atunci poate că şi eu voi fi părtaş pomenirii celei bune, care dorim să Vi se dăruiască de la felinul Dumnezeu.

EPISTOLA 50

Către episcopul Inochentie[1]

(Scrisă la Începutul episcopatului)

în cine s-ar cădea să se încreadă cei fricoşi şi cine ar putea trezi pe cei somnoroşi, dacă nu în Tine, care eşti o întrupare a credincioşiei faţă de Dumnezeu, ca unul care mi-ai dat o nouă dovadă de desăvîr-

1. Nu se ştie unde-şi avea scaunul acest episcop, căruia îi mulţumeşte pentru urările făcute cu ocazia alegerii întru episcop, promiţîndu-i totodată că-i va comunica dacă a aflat moaşte de martiri.

2. *Ps.* 25, 8.

3. *Ps.* 111, 6.

1. Nu cunoaştem pe cine şi unde păstorea acest episcop. Să fie una şi aceeaşi persoană cu cea din epistola 81 şi care cerea să i se asigure o bună succesiune la scaunul episcopal ? In epistola de faţă se aminteşte totuşi că Inochentie scrisese înainte ierarhului nostru, pentru care-i mulţumeşte acum.

J. Wittig *{Studieri zur Gesch. des Papsts Innozenz I und der Papstwahlen des* 5. *Jht.* «Thol. Quartalschrift Tub. 1902, 388—439), crede că epist. 50 şi 81 au fost scrise de Sf. Ioan Hrisostom papii Inochentie I (401—417).

şire in toate şi care ai primiil să te cobori pînă la smerenia mea, ca un adevărat ucenic al Celui Care; a spus : «Eu sînt în mijlocul vostru» [2], nu ca un oaspete, ci «ca unul ce sluje şte ?». Ai binevoit să-mi dai din bucuria Ta duhovnicească, să-mi întăreşti sufletul cu o preţioasă scrisoare, şi, ca să zicem aşa, să strîngi în braţele măririi Tale micimea mea de copil. Roagă-te, dar, — cer acest lucru de la buna Ta inimă — să mă învrednicesc a gusta din ajutorul unui om mare ca Tine şi să primesc grai şi înţelepciune, ca să îndrăznesc să răspund unui om ca Tine, care eşti condus de Duhul Sfînt, iar întrucîit am înţeles că eşti prietenul Lui şi că Tu II preamăreşti într-adevăr, sînt adînc mulţumitor pentru dragostea Ta statornică şi nezguduită faţă de Dumnezeu. Mă rog dar ca partea mea să fie alături de închinătorii cei adevăraţi, printre care sînt convins că se află şi desăvîrşirea Ta : Cer acest lucru marelui şi adevăratului Episcop, care a umplut toată lumea cu minunile Lui, Domnului.

EPISTOLA 51 Către episcopul

Bosforiu **[Scrisă** în anul **370 (?)]**

Cît crezi că m-am tulburat sufleteşte cînd am auzit de calomnia cu care mă învinuiau unii din cei care nu se tem de Judecătorul, Care «va pierde pe toţi cei ce grăiesc minciuni ?» [1]. Aproape întreaga noapte n-am putut închide ochii, după spusele iubirii Tale, într-atîta mi-a atins tristeţe inima. De fapt, zice Solomon, «mîndria înjoseşte pe om» [2] şi nimeni nu-i atît de nesimţit să nu-l doară sufletul şi să nu se plece pînă la pămînt cînd aude din guri uşuratice minciuni şi bîrfeli. Iar toate trebuie să le trecem cu vederea şi să aşteptăm, lăsînd răzbunarea în grija lui Dumnezeu, Care

nu ne va trece cu vederea, întrucît «cine grăieşte de rău pe cel sărac mînie pe Cel ce l-a făcut pe el» [3].

De altfel cei care scornesc astfel de blasfemii urîte împotriva mea nu-ţi fac impresia c-ar mai crede în Dumnezeu, Care a spus că va trebui să dăm seama în ziua judecăţii pînă şi de orice cuvînt deşert pe care-1 rostim[4]. Spune-mi, dar, am vorbit eu vreodată de rău pe fericitul episcop Dianios ?[5] Căci aşa sînt învinuit. Unde şi cînd ? Cine mai era de fată acolo ? In ce împrejurări ? Verbal sau şi în scris ? Luîndu-mă după altul ori incumetîndu-mă însumi la o astfel de îndrăzneală ? Vai I cu cîtă

2. Luca, 22, 27.
1. Ps. 5, 7.
2. *Pilde* 29, 23. Sf. Vasile adeseori se plînge de calomniile colegilor.
3. *Pilde* 14, 32.
4. Molei 12, 36.
ſ>. Episcop al Cezareii Capadociei, care a botezat pe Sf. Vasile. El a murit în iinul 3(12. După el a urmat Dionisie, antecesorul Sfîntului Vasile.

neruşinare şi cu cîtă uşurătate vorbesc aceşti oameni! Cit de mult calcă ei în picioare judecăţile lui Dumnezeu ! Afară dacă nu cumva — adăugind după închipuirea lor şi această tragedie — voi fi fost cumva nebun şi atunci nu voi fi ştiut nici ce grăiesc. Or, după cîte îmi pot da seama, nu ştiu să fi făcut ori să fi spus aşa ceva, şi nici nu aveam de gînd s-o fac. în schimb, ceea ce ştiu sigur e faptul că încă din vîrsta copilăriei am nutrit dragoste faţă de el şi mă uitam la el ca la un om minunat, cu înfăţişare venerabilă, generos şi evlavios în comportare. După ce am ajuns la vîrsta discreţiei, l-am cunoscut şi după calităţile lui psihice şi am avut bucuria de a-i cunoaşte şi anturajul, observîndu-i şi nevinovăţia, şi noblefea manierelor, precum şi celelalte însuşiri pozitive ale unui om, cum sînt bunătatea, mărinimia şi blîndefea, chiar jovialitatea şi calmul împreunate cu condescendenţă şi seriozitate : după toate aceste virtuţi, pe care le-am cunoscut la el, eu îl număram intre cei mai aleşi şi mai virtuoşi oameni.

II

Dar spre sfîrşitul vieţii — nu voi ascunde adevărul — m-am îndurerat nespus de mult, împreună cu alţi compatrioţi de ai mei, temători de Dumnezeu, pentru că a subscris mărturisirea de credinţă cerută de cei din Constantinopol, conduşi de episcopul Gheorghe [6]. Apoi ca unul care privea cu blîndefe şi cu îngăduinţă pe toţi, ca un părinte îndurător ce era, căzut într-o boală din care va şi muri, m-a chemat într-o bună zi şi mi-a spus : «mi-e martor Dumnezeu că deşi am consimţit, semnînd textul din Constantinopol, dar nicicum nu m-am gîndit să aduc vreo ştirbire credinţei expuse de Sfinţii Părinţi de la Niceea şi că nici acum n-am pe inimă altceva decît ceea ce s-a statornicit de ia inceput, şi mă rog, mai ales, să nu fiu scos din ceata acelor fericiţi epis-copi ai celor 318, care au vestit întregii lumi învăţătura cea adevărată». Şi m-a rugat să înlătur orice îndoială, să refacem comuniunea şi să punem capăt supărării.

Acestea au fost legăturile mele cu el. Dacă spune cineva că m-aş fi făcut vinovat faţă de el defăimîndu-1, să n-o spună slugarnic şi pe ascuns, ci să aducă lucrurile la iveală, avînd curajul să mă învinuiască deschis [7].

6. Gheorghe Capadochianul a fost pus cu sila de împăratul Constantin arhiepiscop în Alexandria. Aici e vorba de formularul semi-arian de la Rimini (359), care anula credinţa niceană, dar despre care Dianios nu-şi dăduse seama că ar cuminde o erezie, de aceea s-a căit, aşa cum ne va spune aici însuşi Sf. Vasile.
7. Desigur, cei care-1 acuzaseră pe Sf. Vasile de defăimarea binefăcătorului său du făcut acest gest din invidie.

EPISTOLA *52* Unor călugărițe

Scrisă la Începutul episcopatului

I

Pe cît m-a întristat mai înainte o veste dureroasă care a ajuns la urechile mele, pe atît de mult m-a bucurat episcopul prea iubit al lui Dumnezeu, fratele Bosforius[1], cu cele mai bune ştiri pe care mi le-a dat despre r/uvioşiile voastre. El mi-a spus că, har Domnului, toate aceste zvonuri erau doar scornituri ale unor oameni care nu cunoşteau bine adevărul în legătură cu voi. A mai spus, apoi, că a descoperit chiar şi între voi nişte calomnii îndreptate tot împotriva mea şi care sînt atît de nelegiuite cum numai aceia le pot spune care nu se gîndesc că vor da socoteală înaintea Judecătorului la ziua dreptei răsplătiri chiar şi pentru fiecare vorbă spusă în deşert.

Dar am adus mulțumiri Domnului pentru că n-am vrut să mă supăr de o ştire tot atît de vătămătoare, de astă dată, la adresa voastră[2], care desigur că a fost pusă la cale tot de calomnia unor oameni, dar că apoi v-ați schimbat şi voi părerile nedrepte, pe care le aveați despre mine, în urma asigurărilor pe care vii le-a dat însuşi acest frate al vostru. Căci atunci cînd şi-a exprimat înaintea voastră părerile, el a arătat că şi ale mele erau la fel.

Într-adevăr, felul în care se crede e acelaşi, atît la voi, cît şi la noi, şi aceasta pentru că sîntem moştenitorii aceloraşi Părinți, care au vestit odinioară, la Niceea, marea învățătură a crezului creştin. Dar dacă din dogmele acestea nici una nu pune greutăți în calea înțelegerii, în schimb cuvîntul «de o ființă» a fost rău primit de către unii, şi mai sînt şi azi din aceia care nu vor să-l primească. Pentru aceasta, pe bună dreptate, i-ai putea şi osîndi, dar i-ai putea judeca şi cu îngăduință. Pentru că a nu urma pe Sfinții Părinți şi a nu acorda graiului lor mai multă autoritate decît îți spune propria ta părere, e o atitudine vrednică de condamnat, întrucît e plină de înfumurare ,• dar şi a socoti acest cuvînt ca suspect numai pentru că a fost respins de alții, o astfel de atitudine s-ar părea că te scoate întrucîtva din învinuirea precedentă. 0 drept că episcopii care s-au întrunit să judece pe Pavel de Samo-

1. **Episcop de Colonea, despre care s-a vorbit în epistola 51.**
2. **Atît din epistola 51, cît şi din cea de față, reiese că Sf. Vasile nu avea o părere prea bună despre ținuta morală şi teologică a călugărițelor. Trecînd peste unele cuvinte calomnioase la adresa sa, de care se făcuseră vinovate călugărițele, Sfîntul le explică adevăratul înțeles al cuvîntului «de o ființă».**

sa Ui[3] au atacat această expresie socotind-o neclară. Ei ziceau că termenul «de o **fiinţei»** ne duce cu gîndul în acelaşi timp atît la fiinţă, cît **şi** la ceea ce provine din fiinţă, aşa încît, odată împărţită, fiinţa dă numirea «de o fiinţă» **şi** celor în care a fost împărţită. O asemenea concepţie poate avea o noimă într-o oarecare măsură atunci cînd vorbim de bronz şi de monedele confecţionate din bronz, dar în Dumnezeu-Tatăl şi în Dumnezeu-Fiul substanţa sau fiinţa nu-i mai bătrînă decît Ei înşişi, aşa încît persoanele divine nu pot fi socotite una mai mare decît cealaltă, căci ar fi mai mult decît nelegiuire să cugeti sau să spui despre Dumnezeu aşa ceva.

într-adevăr, ce ar putea fi mai vechi sau mai bătrîn decît Cel nenăscut ? Printr-o astfel de blasfemie nimiceşti însăşi credinţa în TatăL şi în Fiul, căci sînt fraţi cei care-şi iau începutul dintr-o singură fiinţă.

II

Şi întrucît existau şi atunci[4] unii care ziceau că Fiul a fost adus din nefiinţă la fiinţă, pentru a elimina această impietate, Părinţii au adăugat termenul «de o fiinţă». într-adevăr, unirea Fiului cu Tatăl e veşnică şi continuă. Chiar şi cuvintele anterioare arată că aceasta era credinţa acestor oameni. După ce au spus «Lumină din Lumină» şi după ce au mărturisit că Fiul e «născut, iar nu făcut» din substanţa ori din fiinţa Tatălui, ei au adăugat la aceste declaraţii cuvîntul «de o fiinţă», vrînd să arate prin aceasta că explicarea care s-ar da cuvîntului «Lumină» pentru Tatăl s-ar potrivi şi Fiului. Căci între o lumină adevărată şi altă lumină adevărată nu există nici o deosebire. De aceea, întrucît Tatăl e o lumină fără început, iar Fiul e o lumină născută, cu alte cuvinte, întrucît şi unul e lumină şi celălalt e lumină, Părinţii anume au spus < de o fiinţă» pentru ca să se vadă că şi unul şi celălalt se bucură de aceeaşi demnitate a firii, şi nu s-a spus «de o fiinţă», ca să se arate că cele două persoane sînt între ele ca fraţii, cum au gîndit unii, ci deoarece cauza şi ceea ce îşi ia începutul din ea, sînt de aceeaşi fire, cu alte cuvinte sînt «de o fiinţă».

III

Acelaşi termen corectează şi rătăcirea lui Sabelie [5], întrucît aceasta desfiinţează identitatea ipostasului şi introduce şi noţiunea de persoană

" 3. Eretic antitrinitar, osîndit în mai multe sinoade între 264—270, pentru că, în rătăcirea lui, el susţinea că Fiul şi Duhul Sfînt nu sînt persoane dumnezeieşti, ci nişte creaturi ale Tatălui.

4. In vremea Sinodului de la Niceea.

5. **Eretic antitrinitar modalist (sec.** III), **care tăgăduia existenţa personală a Fiului ţi a Duhului Sfînt. Pentru el, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt sînt moduri diferite ale uneia şi aceleiaşi persoane, care, acţionînd, acţionează o dată ca Creator (— Tatăl),, altă dată ca Mîntuitor (— Fiul) şi altă dată ca Sfinţitor (= Duhul Sfînt).**

complexă. Căci doofilnțimea nu-i ceva ce se referă la sine însuşi, ci e o raportare a unei realități către altă realitate. Prin urmare el precizează bine şi după cuviință deosebirea dintre ipostase şi evidențiază neschim-babilitatea firii. Cînd învățăm deci că Fiul este din ființa Tatălui, şi anume că e născut, iar nu făcut, atunci nu trebuie să ne ducem cu gîndul la nişte înțelesuri trupeşti ale fenomenelor naturale. Căci ființa Tatălui .nu a fost împărțită, aşa încît de la Tatăl să treacă să ajungă şi la Fiul, şi nici nu se naşte printr-un fel de scurgere sau prin producere, aşa cum se întîmplă cu pomii care rodesc, ci chipul naşterii dumnezeieşti nu se poate explica şi nici înțelege de cugetarea omenească. E un semn de cugetare nedemnă şi senzuală să asemeni lucrurile veşnice cu cele stri-căcioase şi trecătoare şi să crezi că Dumnezeu se naşte aşa cum se nasc ființele trupeşti, cîtă vreme în vederea dreptei credințe trebuie să cugetăm cu totul altfel, gîndindu-ne că numai ființele muritoare se comportă aşa, pe cînd în cazul lui Dumnezeu, Cel nemuritor, lucrurile stau •cu totul altfel. Aşadar, nici nu trebuie să tăgăduim naşterea dumnezeiască, dar cînd contemplăm pe Dumnezeu nu trebuie nici să ne întinăm cugetul cu noțiuni materiale.

IV

în acelaşi timp şi Duhul Sfînt e socotit a fi de aceeaşi mărire şi cinste alături de Tatăl şi de Fiul, pentru că şi El întrece orice făptură, fiind rînduit de Domnul, aşa cum am fost învățați de Evanghelia Lui, unde se spune : «Mergînd botezați în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh» [6]. De aceea, cine pune pe Duhul înaintea Fiului, ori cine crede că El e mai bătrîn decît Tatăl, un astfel de om se împotriveşte poruncii date de Dumnezeu şi se îndepărtează de credința cea sănătoasă, întrucît nu respectă felul de cinstire pe care l-a primit, ci scorneşte el însuşi un grai nou, ca să fie pe placul oamenilor. Căci dacă socotim că Duhul e superior lui Dumnezeu, atunci El nu mai e de la Dumnezeu, în timp ce în Scriptură se vorbeşte de «Duhul cel de la Dumnezeu» [7]. Or, dacă El este «de la Dumnezeu», atunci cum ar putea fi El mai bătrîn decît Cel de la Care Şi-a primit ființa ? Şi ce nebunie mai poate fi şi aceea, cînd nefiind decît un singur «nenăscut», să spună că e altă ființă superioară Celui nenăscut ? Or Duhul Sfînt nu-i nici înaintea Fiului cel Unul-Născut, întrucît nu există nici un mijlocitor între Fiul şi între Tatăl. Pe de altă parte, dacă Duhul nu-i «de la Dumnezeu» şi clacă a venit prin Hristos, atunci El nici nu există din capul locului. De aceea, această înnoire privitoare la rangul Lui, însemnează, nici mai

G. *Matei* 28, 19.
7. 1 Cor. 2, 12.

mutt, nici mai puțin, decît nimicirea existenței Salo însăşi, o tăgăduire a întregii noastre credințe. Aşadar, e un lucru cu totul nelegiuit şi să cobori pe Duhul Sfînt pînă la măsura făpturii, dar greşit este şi să-L pui mai presus decît Fiul ori mai prejos decît Tatăl, atît ca timp, cît şi ca rang [8].

Acestea sînt, în legătură cu ceea ce m-am gîndit să spun, lămuririle pe care cuvioşiile voastre le doreau, iar dacă Domnul ne va ajuta să ne întîlnim cîndva, atunci voi putea spune mai multe, ori voi afla poate şi de la voi vreo informație în plus, la problemele care ne preocupă [9].

EPISTOLA 53 Către horepiscopi[1]

Scrisă la începutul episcopatului

I

Ciudată e împrejurarea care m-a făcut să vă scriu, fie şi numai pentru că a dat naştere la bănuieli şi vorbării dar, îndeosebi, pentru că mi-a umplut sufletul de durere, întrucît pînă acum aşa ceva nici nu părea de crezut! De aceea tot ce vă scriu în această privinţă să fie socotit ca uh leac pentru cel care-şi dă seama că a greşit, ca o măsură preventivă pentru cel care n-a greşit şi ca un protest pentru cel nepăsător, de care de altfel n-aş dori să se găsească nici unul dintre voi.

în fond despre ce credeţi că vă vorbesc ? Se zvoneşte că unii dintre voi primesc bani de la cei hirotoniţi, ascunzînd acest lucru sub masca evlaviei [2]. Şi acesta e un rău şi mai mare, căci cînd săvîrşeşti un rău

8. Ca şi în tratatul *Despre Duhul Slînt* Sfîntul Vasile a adus o contribuţie majoră la formularea învăţăturii despre divinitatea celei de a treia persoane din Sfînta Treime, tocmai prin formula simplă de a crede precum ne botezăm şi de a ne boteza aşa cum credem.

9. Fără să jignească, Sfîntul Vasile ţine să precizeze cu o ironie fină eventualele «noi informaţii» dogmatice pe care i le-ar putea sugera aceste călugăriţe.

1. Despre horepiscopi ne vorbesc can. 13 Ancira, 8 şi 10 Antiohia, 15 Neoceza-reea. Dar şi can. 2, sin. IV ec, can. 14 sin. VII ec. După N. Milaş *[Dreptul bis. Oriental,* Bucureşti, 1915, p. 326). La început puteau şi hirotoni preoţi la ţară, cu timpul supravegheau numai pe parohii de la ţară, neputînd hirotoni. Pe urmă, simpli locţiitori, apoi au dispărut cu totul. Milaş, Canoanele, II, 1, p. 17.

2. Primirea banilor pentru împărtăşirea celor sfinte, în primul rînd a hirotoniei, a fost stigmatizată pentru prima oară de Sfinţii Apostoli, cînd au combătut pe Simon Magul, care voia să cumpere cu bani darul lui Dumnezeu. De aici numele «simonie», după numele lui. Simonia a mai fost condamnată de can. 29 apoşi, de can. 2 al sin. Calcedon, de can. 90 al Sfîntului Vasile etc. Sfîntul Vasile combate şi el acest păcat. Notăm că în sec. IV nici horepiscopii (arhiereii de la ţară) şi nici cei de la oraş n-aveau salariu.

c ăruia te sileşti să-i dai înfăţişarea de bine sau de vrednicie, atunci îţi atragi o pedeapsă dublă : faci ceva ce nu se cade, iar ca să desăvîrşeşti asa ceva ai, cum s-ar spune, drept complice, binele. Dacă aşa stau lucrurile, să nu se mai întîmple de acum încolo astfel de fapte, iar păcătosul să se îndrepteze, căci celui ce primeşte răsplata trebuie să-i spui veca ce Apostolii au spus celui care voia să dea bani ca să-şi cumpere participare la Duhul Sfînt: «Banii tăi să fie cu tine spre pierzare» ! [3]. în-tr-adevăr, e mai uşor păcatul celui care vrea să cumpere din ignoranţă darul lui Dumnezeu, decît păcatul celui care-1 vinde. Căci există şi vindere, iar dacă tu vinzi ceea ce ai primit ca dar, vei fi lipsit de iertare, ca şi cum te-ai fi vîndut pe tine însuţi lui Satan.

Prin simonie tu introduci mica ta negustorie în lucrurile duhovniceşti şi în Biserică, în care am primit în gaj Trupul şi Sîngele lui Hristos. Iar acestea n-ar trebui să se întîmple ! Am să vă spun şi de ce şiretenie se folosesc aceşti oameni : ei îşi închipuie că nu păcătuiesc pentru că nu primesc argintii înainte de a primi taina hirotoniei, pe care n-o primesc decît mai tîrziu. Or, a «primi» însemnează tot a primi, oricînd fir avea loc această primire.

II

Vă rog deci să vă lipsiţi de acest venit sau mai curînd de acest drum care duce la iad şi să nu vă întinaţi mîinile cu astfel de cîştiguri, pentru ca să vă puteţi învrednici de a săvîrşi Sfintele Taine. Iertaţi-mă, pentru că la început nu credeam, dar după aceea am crezut că trebuie să ameninţ. Dacă după ce va primi scrisoarea mea va săvîrşi vreunul asemenea fapte, acela va trebui să fie îndepărtat de la altarele de aici şi să-şi caute alt loc unde să cumpere şi să vîndă darul lui Dumnezeu. Căci noi

şi Bisericile lui Dumnezeu n-avem asemenea obiceiuri. Numai din cauza lăcomiei se produc astfel de lucruri. Or lăcomia este rădăcina tuturor relelor şi se cheamă «închinare la idoli» [4].

Pentru cîțiva arginți să nu prețuiți idolii mai mult decît pe Hristos ! Nu mai urmați pilda lui Iuda, trădînd din nou, pentru cîțiva arginți, pe Cel Care S-a răstignit o singură dată pentru noi, pentru că atît cîmpi-ile, cît şi mîinile celor care primesc astfel de roade, se vor numi Ha-cheldama [5].

3. ***Fapte*** **8, 20.**

4. ***Col.*** **3, 5.**

5. Matei 27, 8 : preț de sînge, cu care Iuda şi-a agonisit osînda. Scrisoarea 53 n ciuultit si In româneşte prin mînăstiri. Aşa în volumul Sfîntului Ioan Gură de Aur: *Cuvinte,* **Bucureşti, 1820, p. 133—135 (B.R.V. II, 1074; 1121) etc.**

EPISTOLA 54 Către horepiscopi

Scrisa Ia începutul episcopatului

Foarte mult mă întristează faptul că deja de acum canoanele Părinților au ajuns să fie trecute cu vederea, iar orice bună rînduială şi disciplină să fie alungate din Biserici, ba mi-e teamă că, încetul pe încetul, nepăsarea îşi va face drum şi treburile Bisericii vor ajunge într-o totală zăpăceală.

Potrivit unei tradiții încetățenite de mult, nimeni nu putea ajunge slujitor al Bisericii decît după o foarte amănunțită cercetare. întreaga lor viață era aspru controlată, dacă nu cumva erau clevetitori, bețivi, certăreți, dacă îşi înfrînau patimile tinereților, încît să poată ajunge la o viață de cît mai multă sfințenie, fără de care nimeni nu va vedea po Dumnezeu *.

Rezultatul acestei cercetări, pe care o făceau preoții şi diaconii care locuiau în apropierea candidaților[2], îl raportau horepiscopilor care, după ce luau şi avizul unor martori de încredere, îl comunicau episcopului, după care, în sfîrşit, treceau pe slujitor în rîndul celor vrednici de preoție.

Acum văd că întîi şi întîi ați trecut peste noi şi, fără măcar să consimțiți să fiu şi eu înştiințat, v-ați luat asupra voastră toată răspunderea. După aceea, în urma neglijenței în această problemă, ați dat voie preoților şi diaconilor să introducă în Biserică pe toți nevrednicii pe ca-re-i doreau ei, fără să le mai controleze viața, mînați doar de un sentiment pe care-1 explică înrudirea sau alt motiv de simpatie[3]. De aceea cu toate că poți număra în fiecare tîrg mulți slujitori, totuşi nu-i nici unul din ei să fie vrednic să se apropie de altar, după cum recunoaşteți voi înşi-vă, aşa încît vă lipsesc şi oamenii din care să puteți alege pe cei mai buni.

Deci, deoarece văd că răul a ajuns de nevindecat, mai ales pentru că cei mai mulți, de teama de a nu fi înrolați ca soldați, se înghesuie să intre în preoție, m-am hotărît din nou să cer neapărat reintroducerea canoanelor Părinților, şi vă poruncesc să-mi trimiteți lista slujitorilor din fiecare sat, indicînd pentru fiecare de cine a fost îndrumat şi care le este viața. Dar să aveți şi la voi această listă, ca să se poată face comparația între acestea şi între cele pe care mi le-ați trimis, aşa încît să

1. *Evr.* 12, 14.

2. Aici se are în vedere clerul inferior, îndeosebi citeții şi ipodiaconii.

3. Om al disciplinei, Sf. Vasile nu putea tolera scăderea nivelului moral al slujitorilor Bisericii.

nu fit» îngăduit nimănui sfi înscrie, în chip necorect, pe cine nu se cade. Prin urmare, după primul an al indicționului[4], dacă există de aceia care au fost introduşi de preoți după prima promovare, aceia să fie scoşi afară, în rîndul mirenilor. Cercetarea situației lor să fie în întregime refăcută de noi, şi dacă sînt vrednici, votul vostru să-i admită. Curățiți în întregime Biserica, scoțînd din sînul ei pe cei nevrednici, iar în viitor cercetați pe cei care sînt vrednici şi numai pe ei să-i primiți. Dar nu-i înscrieți înainte de a-mi fi relatat sau să luați la cunoştință că va fi socotit laic cel care va fi admis fără avizul meu [5].

EPISTOLA 55 Preotului Grigorie [1]

Scrisă Ia începutul episcopatului

Ți-am citit scrisoarea cu toată răbdarea şi m-am mirat de ce, în loc să-ți aperi cauza prin fapte, scurt şi uşor, ai ales mai bine o atitudine de condamnat, încercînd să vindeci, prin cuvîntări lungi, nişte rele de nevindecat. Nu eu am fost cel dintîi şi singurul care să hotărăsc, Grigorie, că femeile n-au voie să conviețuiască sub acelaşi acoperămînt cu bărbații. Citeşte canonul aprobat de Sfinții noştri Părinți la Sinodul din Niceea, care opreşte iiotărît ca episcopii să ducă viață comună cu femeile [2]. De aceea, dacă cineva care a făcut legămînt că va duce viață virtuoasă, iar în schimb el trăieşte ca şi oamenii căsătoriți, acela ne dă să înțelegem că, dacă urmăreşte cinstea care cuprinde în sine şi fecioria, totuşi nu se fereşte de a vieți în necinste.

Ar trebui dar, cu atît mai uşor, să asculți de cererea mea şi să te rupi de orice plăcere trupească. Nu cred, într-adevăr, ca un bărbat de 70 de ani să locuiască în chip pătimaş cu o femeie, iar dacă am ho-tărît ceea ce am hotărît, aceasta nu-i pentru că s-ar fi săvîrşit într-adevăr vreo faptă ruşinoasa, cl pentru că am învățat de la Apostoli să nu dăm fratelui prilej de poticnire sau de

4. Indicționul era o perioadă de 15 ani, introdusă pentru prima oară, în Imperiul Bizantin, la 3 sept. 312, de către Constantin cel Mare, iar pe linie bisericească, pentru durata păstoririi Sfîntului Vasile, primul an începea la data de 1 sept. 372 fi se încheia la 31 aug. 374.

5. Nu degeaba spunea despre Sfîntul Vasile un teolog de acum cîteva decenii, că el a fost în primul rînd un bărbat cu harul conducerii, al disciplinei (P. Allard, *Basile,* «Dict. de Theol. cath. 2, 445).

1. Altă meteahnă, din vremea aceea, a unor clerici era cohabitarea cu femei sub acelaşi acoperămînt (feminae subintroductae), lucruri care provocau sminteală în rlndurile credincioşilor. Preotul Grigorie a protestat, spunînd că a menținut femeia numai pentru ca să-1 îngrijească la bătrînețe. (El avea 70 de ani, după unele manuscrise, doar 65 de ani). Totuşi, Sf. Vasile a cerut îndepărtarea femeii.

2. Con. 3 de la Niceea, reluat şi de canoanele 5 trulan şi 22—23 de la sin. VII ecumenic.

sminteală [3].

Ştim că dacă unii se poartă într-un chip ireproşabil într-o astfel de împrejurare, alții în schimb vor găsi şi într-o astfel de purtare prilej de păcat. Iată de ce am hotărît, potrivit poruncii date de Sfinții Părinți, să te desparți de această femeiuşcă.

Şi atunci de ce mai învinuieşti pe horepiscop şi mai pomeneşti şi de o veche duşmănie? De ce îmi bagi de vină că urechile mele ar fi puse numai s-asculte calomnii în loc să te învinuieşti însuți că nu poți îndura să te lipseşti de tovărăşia acestei femei ? Alungă-o de la tine şi trimite-o la mînăstire ! Locul ei să fie la un loc cu fecioarele şi lasă-te slujit de-bărbați «pentru ca din pricina voastră

numele lui Dumnezeu să nu fie hulit între neamuri» [4]. Cîtă vreme, însă, te încăpățînezi să nu faci aşa,, oricîte mii de lucruri ai putea scrie, ele nu-ți vor ajuta la nimic : vei muri în munci şi vei da seama înaintea Domnului despre nepăsarea ta. Iar dacă fără să te fi îndreptat vei persista să mai slujeşti la altar, vei fi afurisit de tot poporul, iar cei care te vor acoperi vor fi excomunicați de întreagă Biserica.

EPISTOLA 56 Lui Pergamios [1]

Epistolă scrisă la începutul episcopatului

D.n fire sînt înclinat să uit şi la aceasta se mai adaugă şi o mulțime de treburi care se răsfrîng şi asupra firii mele bolnăvicioase. De aceea, cu toate că nu-mi aduc aminte să fi primit de la Domnia Ta vreo scrisoare, sînt convins totuşi că mi-ai scris, fapt pentru care nu cred că ai fi putut spune minciuni. Dar dacă atunci n-am răspuns, nu eu voi fi fost de vină, ci cel care nu mi-a cerut să-i răspund. Acum însă pleacă de la mine această scrisoare care cuprinde şi o scuză pentru trecut, dar, în acelaşi timp, ea transmite şi un prilej pentru o a doua epistolă. Drept aceea şi cînd îmi vei scrie, să nu ai sentimentul că ai început un nou curs de scrisori, ci că te plăteşti de ceea ce eşti dator pentru scrisoarea de față. Pentru că, cu toate că epistola mea ar fi un răspuns la o scrisoare anterioară, întrucît ea întrece măsura cu mult mai mult decît dublă, va sluji totuşi ca răspuns şi la cea dintîi scrisoare.

Vezi la ce sofisticării ne sileşte lenea ? Dar tu, Excelență, să nu mai formulezi în fraze scurte acuzații mari, față de care nu există altele mai rele, întrucît uitarea prietenilor şi dispreţul bazat pe putere le întrece pe toate celelalte la un loc. într-adevăr, dacă nu ne iubim unii pe alții, cu toată

3. *Rom.* 14, 13.
4. *Rom.* 2, 24.

1. Prin subtilități sofistice, dar elegant combinate, Sfîntul Vasile scrie probabil urmii (ost coleg de şcoală, îndemnîndu-1 prieteneşte la corespondentă regulată.

porunca Mîntuitorului, noi nu mai avem altă însuşire după care ne-ar cunoaşte cineva [2], iar dacă sîntem plini de înfumurare, de cugetare deşartă şi de trufie, atunci mintea ni se întunecă şi nu mai scăpăm de sub osînda diavolului. De aceea, dacă te-ai folosit de acele cuvinte, întrucît aveai astfel de păreri despre mine, roagă-te să mă las de răutatea pe care ai băgat-o de seamă în purtările mele, iar dacă limba Ta a ajuns, poate fără să-şi fi dat seama, la astfel de cuvinte, să ne mîngîiem unul pe celălalt şi să rugăm bunătatea Ta să aducă mărturia faptelor.

Şi să ştii bine acest lucru : necazul de acum mi-a slujit drept prilej pentru a ne face mai smeriți. Oricum, numai atunci te voi uita cînd nu vom mai vrea să ne cunoaştem. De aceea să nu laşi vreodată ca ocupațiile Tale să devină prilej de suferință şi de obişnuință rea.

EPISTOLA 57 Către Meletie, episcopul Antiohiei[1]

Scrisă în toamna anulai 371

Dacă Cuvioşia Ta ar putea să-şi dea seama cam cît de mare e bucuria ce-mi face ori de cîte ori îmi scrii, atunci sigur că n-ai lăsa să treacă nici un prilej să nu-mi trimiți vreo epistolă, ba le vei şi provoca, înțe-legînd astfel de prilejuri, întrucît ştii ce răsplată pregăteşte Atotbunul Dumnezeu pentru astfel de cazuri de întărire sufletească a celor întristați. Aici toate sînt pline de suferințe, aşa încît singurul refugiu din astfel de nepăsări este gîndul la Prea Cuvioşia Ta, pe care contactul cu epistolele Tale, pline de multă înțelepciune şi har, îl fac totuşi vioi. De aceea, ori de cîte ori pun mîna pe o epistolă de a Ta, mă uit mai întîi cît e de lungă : ea-mi este cu atît mai dragă cu cît trece peste mărimea obişnuită a epistolelor. Apoi, pe măsură ce încep să o citesc mă bucur de fiecare cuvînt pe care-1 întîlnesc ,• în schimb, cu cît mă apropii de sfîrşitul ei, mă întristez. Iată cîtă desfătare gust chiar şi numai din cititul epistolelor Tale ! Şi aceasta pentru că bunătatea care se

2. Ioan 13, 35.

1. în calitatea lui de arhiepiscop, Vasile primea şi trimitea scrisori tuturor, chiar şl celor care nu se bucurau că le-a venit un superior tînăr. Dar el ținea contact cu aproape toți ierarhii timpului, fie din Răsărit, fie din Apus. întrucît schisma din Antiohia dura de aproape 30 de ani, e lucru firesc ca legăturile Sf. Vasile cu acest scaun să fie din cele mai statornice. Aceasta e prima epistolă adresată epicopului Meletie, care petrecea în exil în ținuturile muntoase ale Armeniei Mici, deci oarecum în apropiere de provincia Pont, unde a copilărit Sf. Vasile.

desprinde din inima Ta e mereu prisositoare.

Iar dacă mă voi învrednici, prin rugăciunile Tale, ca atîta vreme cît voi trăi pe pămînt să ne şi întîlnim vreodată față către față, ca să iau prin viu grai hrană folositoare din învățăturile Tale, atît pentru viața aceasta, cît şi pentru cea viitoare, acest lucru îl voi prețui ca pe cel mai mare dintre bunuri şi-1 voi socoti ca semn al bunăvoinței lui Dumnezeu față de mine. Şi am şi realiza această dorință dacă ne-am comporta între noi ca frați adevărați şi iubitori.

Şi ca să nu mai consemnez şi în scris aceste propuneri, iată le-am spus verbal fratelui Teofrast, ca să le relateze el cu de-amănuntul Cuvioşiei Tale.

EPISTOLA 58 Către fratele Grigorie (de Nyssa) **Scrisă în anul 371**

Oare în ce chip să mă bat cu tine prin scrisori ? Cum să le atribui numai naivității tale ? Spune-mi, cine cade de trei ori una după alta în aceleaşi curse ? Cine cade de trei ori în aceeaşi plasă ? Nici o ființă lipsită de minte nu poate face aşa ceva ! Tu ai compus o primă scrisoare şi tu singur mi-ai prezentat-o ca şi cum ea ar fi fost scrisă de prea veneratul episcop, unchiul nostru comun [1], inducîndu-mă astfel în eroare pentru motive pe care eu nu le înțeleg. Am primit-o, totuşi, ca pe o scrisoare a episcopului, deşi adusă de tine. De altfel, de ce n-aş fi primit-o ? Am arătat-o mai multora dintre prietenii mei, fiind copleşit de bucurie, şi mulțumeam pentru asta lui Dumnezeu. înşelăciunea a fost descoperită abia în clipa cînd episcopul însuşi mi-a spus cu gura lui că nu el a scris-o, fapt care ne-a făcut pe amîndoi să ne înroşim de ruşine. Aş fi preferat să se deschidă atunci pămîntul şi să mă înghită, aşa acoperit de necinstea minciunii şi de necinstea înşelăciunii.

Mai tîrziu mi s-a adus şi a doua scrisoare trimisă, chipurile, de acelaşi episcop, de astădată prin intermediul slujitorului tău Asterios.

1. Cu numele tot Grigorie.

Dar nici aceasta n-o trimisese unchiul, pentru că el însuşi a protestat in fata Prea Sfinţitului Antim [2], cum mi-a confirmat-o el însuşi.

După aceea a sosit şi a treia scrisoare pe care mi-a adus-o un al treilea, Adamantios.

Cum ar trebui privite scrisorile trimise de tine şi de ai tăi ? Aş fi dorit să am inimă de piatră, ca să nu-mi mai amintesc nici de cele trecute, dar nici să simt prezentul, pentru ca, cu ochii în pămînt, să îndur toate loviturile ca un dobitoc. Ce fel de minte slabă poate fi aceea care, după prima şi după a doua greşeală, îi dă drumul tot necontrolat şi la a treia ?

Dacă am scris aşa, am făcut-o cu scopul de a te mustra pentru naivitatea ta [3], care, după cum judec eu, se va fi potrivit poate cu creştinii simpli din alte împrejurări, dar în timpurile de faţă nicidecum ; de aceea, cel puţin pe viitor, să te fereşti de a mai face aşa ceva, iar pe mine să mă cruţi pentru că trebuie să ţi-o spun deschis — în astfel de corespondenţe faci impresia unui slujitor, care nu-i vrednic de nici o încredere. Aşadar, oricine ar fi fost autorii scrisorilor, fiecăruia li s-a răspuns după cuviinţă.

Deci, fie că m-ai pus tu din nou la încercare, fie că ai primit de fiecare dată epistola de la episcop şi mi-ai trimis-o, răspunsul îl ai acum. In orice caz, tu ar trebui să ai alte preocupări în vremurile acestea, pentru că tu eşti fratele meu, care nu poate uita legăturile fireşti dintre noi şi care nu poţi vedea în mine un duşman : într-adevăr, noi am intrat într-o viaţă care ne macină trupul şi ne chinuie sufletul în aşa măsură încît întrece puterile noastre. Şi pentru că şi tu ai intrat în acelaşi fel de luptă, va trebui de aici înainte să-mi stai şi tu într-ajutor şi să participi altfel la problemele noastre bisericeşti [4]. Scriptura spune doar că «In nenorociri prietenul ţi-e ca un frate» [5].

Iar dacă într-adevăr prea sfinţii episcopi acceptă o întrevedere cu mine, atunci să-mi fixeze un loc şi un timp precis şi să-mi trimită oameni care să mă invite. Dar după cum nu evit să merg să mă înitîlnesc cu unchiul nostru, tot aşa dacă invitaţia nu se face după procedura cuvenită, nu voi accepta să merg.

EPISTOLA 59 Către unchiul

2. Episcop de Tiana, un om foarte ambiţios, care va cauza multe supărări Sfîntului Vasile. A se vedea de pildă epistola nr. 121.

3. Naivitatea stratagemei Sfîntului Grigorie a ajutat totuşi la împăcarea unchiului său cu fratele Vasile, cum reiese din următoarele două epistole.

4. Se ştie că în acelaşi an (371) au fost hirotoniţi, oarecum cu sila, cei doi Griţiorie (de Nyssa şi de Nazianz) ca să stea şi mai mult în ajutor Sfîntului Vasile î n Itiplci împotriva arienilor.

I'iklc **17, 17.**

Grigorie

Scrisă cam în anul 371

«Am tăcut, dar oare veşnic voi tot tăcea şi voi răbda» [1] şi pe mai departe să se întărească împotriva mea pedeapsa insuportabilă a tăcerii, fără ca eu să scriu şi dumneata să mi te adresezi ? întrucît am stăruit pînă acuma în această întunecată hotărîre, cred că mi se potrivesc şi mie **de** acum cuvintele proorocului : «Răbdat-am ca femeia care aşteaptă să nască» [2]. Tot timpul am dorit ori întîlnire, ori discuţie, dar se vede că, din pricina păcatelor mele, de nimic nu m-am învrednicit. într-adevăr, nu-mi pot închipui care să fie pricina întîmplărilor la care sîntem martori, decît că rămîn convins să ispăşesc vechile păcate izvorîte din despărţirea de dragostea Ta. Şi dacă pot folosi acest cuvînt «despărţire», cînd vorbesc de tine, în înţelesul în care e cu putinţă să te desparţi de cineva ca

de un prim venit, atunci cu atît mai mult doare acest cuvînt cînd mă gîndesc la noi, căci Tu mi-ai fost de la început ca un al doilea tată.

Dar acum păcatul, care mă acoperă ca un nor gros, m-a făcut să nu mai înțeleg din toate acestea nimic, pentru că ținînd seama că, în afară **de** supărarea pe care ne-o facem unul altuia, noi nu cîştigăm de aici nimic, atunci cum să nu atribui stările de față propriilor mele slăbiciuni ? Şi dacă păcatele mele sînt cauza celor întîmplate, fie ca din clipa aceasta să înceteze amărăciunea mea ,- şi dacă în această privință s-a urzit şi un complot, atunci iată că el şi-a dat roadele din plin față de ce **s**-a plănuit, căci nu de scurtă durată [3] a fost această pierdere. De aceea fiindcă nu mai puteam răbda, iată că am ridicat eu cel dintîi glasul, ru-gîndu-te să-ți aduci aminte şi de mine şi de Tine, Tu care, mai mult decît **o** rudenie oarecare, tot timpul mi-ai fost ca un protector şi care iubeşte **de** acum acest oraş oarecum şi pentru mine, în loc să te înstrăinezi de **el** din pricina mea.

II

Or, «dacă este vreo mîngîiere în Hristos, de este vreo părtăşie a duhului, dacă e vreo voire bună a dragostei, atunci împlineşte-mi rugămintea» [4] : pune capăt întristării şi dă-mi de acum încolo temei de bucu-

1. *Isaia* 42, 14.
2. *Isaia* 42, 14.
3. P. Hristu (op. *cit.*, I, 93) crede că supărarea dintre unchi şi nepot va fi durat doar cîteva luni. In schimb, cu alt unchi, Atarvios, episcop în Neocezareea, relațiile vor rămîne aprinse toată viața, oricîtă străduanie va depune Sfîntul Vasile. (Cf. ep. 204, 207, 210. Pînă la urmă acest bătrîn înrăit va trece la erezia sabeliană).
4. *Filip.* 2, 1—2.

rle, îndrumîndu-ne Tu însuți pe toți, iar nu mergînd pe urmele altuia rare a greşit! Pentru că prin nimic nu se manifestă adevărata fire a omului atît de mult ca prin străduaniile lui de pace şi de blîndețe. S-ar cădea, dar, ca prin calitățile pe care le ai să atragi şi pe alții spre tine însuți şi să îngădui să vină în juru-ți toți cei ce vor să le dai din bunătatea firii Tale un fel de miros de bună mireasmă. Căci chiar dacă şi acum se mai simte o oarecare împotrivire, nu peste mult se vor vedea şi roadele păcii. Dar atîta vreme cît, din pricina dezbinării dintre noi, vor avea loc defăimări, de bună seamă că bănuielile vor creşte şi se vor înmulți fără încetare.

De aceea, dacă nu-i frumos ca ceilalți să mă ignoreze, atunci cu atît mai puțin frăția Ta. Şi dacă greşim într-o privință oarecare, ne putem îndrepta dacă ne vom fi atras reciproc atenția. Dar aşa ceva nu-i cu putință pînă nu ne întîlnim. In schimb, dacă nu am făcut nici un rău, atunci de ce sînt încă urgisit ? Iată ce aş spune pentru a mă apăra.

III

Căci ce anume ar putea spune despre ele însele Bisericile care n-au nici ele nici un cîştig de pe urma dezbinărilor noastre, mai bine să nu vorbim. Eu nu întrebuințez acest limbaj ca să mîhnesc şi mai mult, ci ca să pun capăt mîhnirii. Dar inteligenței Tale nu numai că nu ți-a trecut nimic neobservat, ci ai putea afla în cuget posibilitatea de a spune altora lucruri şi mai mari şi mai deosebite decît ne-am putea noi închipui, pentru că ai prevăzut pierderile acestea care au căzut pentru Biserici şi ştiu că te întristezi mai mult decît noi, ca unul care ai fost învățat de Domnul să nu disprețuieşti nici măcar lucrurile cele mai mărunte. Or, astăzi pericolul nu se mărgineşte numai la un om sau Ia doi, ci oraşe şi popoare întregi au ajuns să pătimească de pe urma supărărilor dintre oameni. Ce este nevoie să popularizăm zvonul că aş fi surghiunit dincolo de granițele țării ?[5] Ar fi

mai bine să dai dovadă de mărinimie şi să laşi pe seama altuia pofta de ceartă, ba, dacă s-ar putea, să le-o scoţi chiar din suflet şi să te ridici însuşi deasupra oricăror supărări. Răzbunarea e o însuşire a oricărui om ajuns la mînie, dar ca să ajungi să-ţi înfrînezi şi mînia proprie, aşa ceva ţine numai de Tine şi de cei care ţi se aseamănă prin virtute. Numai aceea n-aş spune-o, anume că cel ce se supără pe mine, acela aruncă mînia asupra unui om care nu ne-a făcut nici un rău.

5. Intre, altele, unchiul şi cei din jurul lui popularizaseră zvonul că — în ameninţările prefectului Modestos — Vasile e surghiunit peste graniţă. (!)

Aşadar, fie prin prezenţa Ta fizică, fie prin scrisoare, prin invitaţia de a te vedea aici sau în orice fel vei voi-o, mîngîie-mi sufletul. Dorinţa mea este să te arăţi în Biserică, pentru ca să mă uşurezi şi pe mine şi poporul prin predicile Tale înălţătoare. Dacă aşa ceva e cu puţin fă, atunci cu atît mai bine ; iar dacă hotărăşti altceva, voi primi şi aceasta numai să-mi faci bucuria să mă încunoştiinţezi ce ai hotărît.

EPISTOLA 60 Către unchiul Grigorie

Scrisă în anul 371

Şi pînă acum era o plăcere cînd îmi vedeam fratele. De ce ar fi altfel, din moment ce e fratele meu, şi încă ce frate ? Acum de curînd, cînd m-a cercetat, m-am bucurat tot aşa de mult, fără să-mi fi scăzut afecţiunea faţă de el. O ! de nu s-ar mai întîmpla niciodată să ajung să-mi uit de rude şi să mă lupt cu cei apropiaţi ai mei ! în schimb, în suferinţele melo trupeşti, pe lîngă care se adaugă şi destule dureri sufleteşti, am privit ca o mîngîiere prezenţa acestui om, iar scrisoarea, pe care mi-a adus-o din partea Prea Sfinţiei Tale, m-a umplut de bucurie [1]. Căci de mult timp doream să vină numai şi numai pentru că nu voiam să se mărească şi mai mult istoria întunecată a vrajbei dintre două rude apropiate, vrajbă urzită spre bucuria vrăjmaşilor noştri, spre supărarea prietenilor şi mai ales a lui Dumnezeu, în timp ce Domnul ne-a cerut să ne iubim între noi, ca semn că sîntem ucenicii Lui[2]. De aceea, răspunzîndu-ţi, mă simt îndatorat să te rog să înalţi rugăciuni pentru noi, iar pe viitor să porţi grijă de mine ca de o rudă apropiată ce-ţi sînt.

Cît despre evenimentele care se petrec acum şi pe care din pricina neştiinţei mele nu le pot înţelege, m-am hotărît să socot ca adevărat cam ceea ce vei binevoi să-mi înfăţişezi.

Dar ar trebui să rînduim să ne întîlnim într-un loc anumit şi la o dată precisă, pentru a rîndui şi restul problemelor. Aşa încît dacă vei vrea într-adevăr să cobori pînă la nevrednicia mea să-mi împărtăşeşti vreo vorbă în acest sens, fie numai mie, fie şi în prezenţa altora, voi asculta, pentru că m-am hotărît, odată pentru totdeauna, să te servesc

cu dragoste şi să fac în toate privinţele ceea ce îmi vei scrie, spre mărirea lui Dumnezeu.

1. *Epistola* nr. 60 confirmă primirea unui răspuns de împăcare din partea unchiului. Sf. Vasile recunoaşte totodată că a fost prea dur faţă de fratele lui. în alte două epistole (nr. 170, 171), nu va mai vorbi despre «naivitatea», ci despre «nevinovăţia» Sfîntului Grigorie.

2. Ioan 13, 35.

Cît despre Prea Cucernicul fratele **meu, eu n-am vrut să**-1 silesc **să-mi spună nimic** prin **viu** grai, pentru **că** pînă în **clipa** aceea vorba lui **n-a fost** confirmată de faptă [3].

EPISTOLA 61

Către Atanasie, episcopul Alexandriei

Scrisă în anul 371

Am citit epistola Cuvioşiei Tale, în care exprimi supărarea pentru atitudinea acestui bărbat fatal, guvernatorul Libiei [i]. Şi am deplîns chiar **şi patria noastră,** care e mama şi educatoarea unor astfel de nenoro**ciri,** dar am deplîns şi vecina noastră Libia, care gustă şi ea din relele **noastre** deosebite, ca una căreia i-a fost hărăzit acum un bărbat cu suflet **de fiară,** care se traduce prin cruzime şi desfrînare. Aşa era şi înțelep**ciunea** despre care se spune la Ecclesiast : «vai ție, cetate, al cărei îm**părat** este tînăr — şi ceea ce **e** şi mai rău — boierii tăi nu mănîncă de **seara»** [2], ci se întind la desfrîu pînă spre amiază, atacînd nebuneşte şi pe **soțiile** altora mai grosolan decît dobitoacele. Pe un astfel de om îl aş**teaptă** biciul dreptului judecător, ca să-1 măsoare cu aceeaşi măsură cu **care a** asuprit el pe sfinții Lui.

Din epistola Cuvioşiei Tale s-a făcut cunoscut şi în Biserica noastră **că** toți va trebui să ne ferim de acel om şi să nu avem comun cu el nici **foc,** nici apă şi nici adăpost, dacă **o** osîndă comună şi unanimă ar mai **putea** fi de vreun folos unor oameni atît de bolnavi sufleteşte. Ca să se **vadă** caracterul lui nelegiuit e destul să se citească în toate ținuturile **epistola** Ta. **în** orice caz eu nu mă voi lăsa să nu le**-o** arăt tuturora, atît **rudelor,** cît **şi** străinilor. Oricum, chiar dacă pedepsele nu-1 ating curînd, **ca pe** Faraon, cîndva, mai tîrziu, tot îi va veni o grea şi dureroasă **pedeapsă.**

EPISTOLA 62 Către Biserica din Parnassos Scrisă in anul 371

3. Aluzie la stratagema «falselor» scrisori.

1. Aceasta e prima dintre scrisorile trimise «Părintelui Ortodoxiei», Sfîntului Atanasie cel Mare, pe care Sfîntul Vasile voia să-1 cîştige pentru planul lui general de combatere a arianismului. Din epistolă se desprinde curajul deosebit al Sf. Vasile, demn de modul în care va înfrunta pe prefectul Modestos. Tonul şi mai îndrăzneț al scrisorii provine şi din faptul că guvernatorul Libiei, care se dovedeşte a fi şi el un aprig sprijinitor al arienilor, era de origine tocmai din Capadochia.

2. **10, 10 (ed. 1914).**

Urmînd vechiului obicei, care s-a încetățenit în urma unei îndelungate aplicări, şi dovedindu-vă dragoste întru Dumnezeu, pe care v-o aducem ca pe o dovadă de rod al Duhului, cercetăm pe Cuvioşiile Voastre, cu această scrisoare, luînd parte cu voi împreună la mîhnirea care v-a lovit şi în îngrijorarea pentru lucrurile care vă stau în față.

Cît despre cele care Vă mîhnesc, zicem numai atîta că e un prilej de a lua seama la poruncile Apostolului şi «să nu vă întristăm, ca şi cei ce n-au nădejde» [i], dar nici să nu arătăm nesimțire pentru tot ce se în-tîmplă, ci, dimpotrivă, şi noi să luăm parte la pierderea care s-a abătut asupră-ne, să nu ne clătinam din pricina tristeții, ci să fericim pe păstor pentru sfîrşitul pe care l-a avut, părăsind viața

la bătrînețe înaintată şi plecînd să se odihnească în cea mai înaltă cinste pe care o poate da Dumnezeu.

încolo, n-avem decît să vă sfătuim că se cade ca, lăsînd la o parte orice întristare, să dobîndiți stăpînire de sine şi să luați asupra Voastră grija de treburile Bisericii, încît Bunul Dumnezeu să poarte de grijă de turma Lui şi să vă dea păstor după dorința Lui, ca să Vă pască cu înțelepciune [2].

EPISTOLA 63 Către guvernatorul Neocezareei[1] Scrisă în anul 371

«Pe bărbatul înțelept, dacă ar locui într-o țară îndepărtată şi chiar dacă ochii mei nu l-ar vedea niciodată, tot prieten l-aş socoti», aşa spunea tragedianul Euripide. Iată de ce, dacă zicem că sîntem prieteni şi cunoscuți unul cu altul, cu toate că încă nu ştiu să ne fi întîlnit față către față, pentru a mă fi bucurat să cunosc pe un dregător de atît de

mare prestigiu, Te rog să nu socoti aceste cuvinte ale mele drept linguşire. Avem oricum ca

1. / Tes. 4, 13.

2. Aşezat pe malul rîului Halis, oraşul Parnassos (din eparhia Capadochiei) şi-a pierdut păstorul, pentru care Sf. Vasile îi mîngîie, îndrumîndu-i să fie cu grijă să-şi aleagă un episcop ortodox, opunîndu-se arienilor care fac presiuni ca să-şi pună unul de al lor. Bănuielile ierarhului s-au împlinit în persoana lui Ipsis, care, după scurt timp, în a. 373 a fost detronat tot de arieni, fiind înlocuit cu Ecdicos.

1. Fără să linguşească, dar cu multă eleganță la scris, precum şi cu multă c o n descendență față de mai-marii zilei, Sf. Vasile prezintă în epistola aceasta un model al genului. Roprezentînd drept motto un vers din Euripide *(Fragmente,* ed. Naurk, nr. 902), în legătură cu prietenul care, chiar dacă e departe (la Neocezareea), tot prieten rămîne, ierarhul nostru felicită pe noul guvernator cu ocazia instalării lui.

mijlocitor al prieteniei noastre renumele, caro proclamă cu glas tare vredniciile Domniei Tale înaintea tuturor oamenilor. Oricum, după ce am ajuns să cunosc pe prea vrednicul Elpidios-, aveam credința că Te cunosc tot aşa de bine şi pe Dumneata şi mă simt cucerit cu totul, ca şi cînd Te-aş fi vizitat de multe ori şi ca şi cînd o lungă experiență a vieții m-ar fi ajutat să-ți cunosc de mult calitățile excepționale pe care le ai. Omul amintit — Elpidios — n-a încetat să-ți descrie, una cîte una, calitățile cu care eşti împodobit : mărinimia sufletului, distincția sentimentelor, blîndețea manierelor, experiența vieții, judecata pătrunzătoare, seriozitatea gîndirii, voioşia temperată, puterea cuvîntului şi toate pe care le-a enumerat cînd a stat de vorbă cu mine, dar' pe care eu nu le pot înşira fără să lungesc peste măsură textul epistolei. Oricum, am putea oare să nu avem drag un astfel de om ? Cum m-aş putea opri să nu-mi arăt prin strigăte de bucurie emoția sufletului meu ? Primeşte, dar, prea onorate domn, salutul ce ți se înfățişează ca o expresie a unei prietenii adevărate şi sincere, căci felul meu de a fi o departe de orice linguşire slugarnică. înscrie numele meu între prieteni, iar prin scrisori mai dese fă-mă să-ți cunosc şi ființa, mîngîindu-mă chiar şi pentru că nu Te avem față către față.

EPISTOLA **64** Către Hesichios[1] **Scrisă în anul 371**

Multe erau, încă de la început, cele care mă legau de vrednicia Ta, îndeosebi dragostea noastră comună față de învățătura care a fost răs-pîndită în mai multe locuri de către cei care o ştiu din experiență, precum, şi vechea noastră prietenie cu acel minunat bărbat care este Teren] iu. Dar cînd a sosit cel care este în toate privințele cel mai bun şi care-i cel mai vrednic de titlul de prieten, prea cinstitul frate Elpidios, şi cînd a descris amănunțit toate calitățile Tale nobile (pentru că în-

1r-<idoviir e şi col **mal** capabil de **a** deosebi virtutea omului şi s-o caracterizeze prin c uvinte), **el a** aprins în mine o dorință atît de mare față de Dorrnia Ta, încît îmi exprim dorința de a Te vedea cîndva în vechiul nostru cămin, pentru ca să ne desfătăm de calitățile Tale, nu numai prin auzite, ci

2. Fost guvernator în Neocezareea, Elpidios a fost transferat ca asesor al lui Thoraios în capitala Capadochiei.

1. Hesihios, fost coleg de şcoală al Sfîntului Vasile, ajuns acum mare dregător Împărătesc, era atît de mult apreciat chiar şi de o rudă a împăratului (cornițele Teren țiu, adeseori pomenit în aceste scrisori (ep. 99, 105, 214, 215, 216) şi de guvernatorul adjunct al Capadochiei, Elpidios (ep. 63, 78, 231), încît e invitat să cultive (orcspojidentă prietenească. E într-adevăr uimitor ce tact şi cîtă deschidere sufletească a dovedit acest ierarh pînă şi în cercurile cele mai neaşteptate ale societății contemporane lui.

şi prin cunoaştere personală.

EPISTOLA 65 Către

Atarvios [1]

anul 371

Care va fi sfîrşitul tăcerii, dacă eu, provocîndu-mă, Ia vechimea \rîrstei, aştept să începi Tu cel dintîi cu salutările, pe cînd dragostea Ta doreşte să stăruie şi mai multă vreme într-o decizie păgubitoare ch> <i nu intra în comuniune ?

încît mă priveşte, socotind că atunci cînd e vorba de iubire o Sn-frîngere valorează cît o biruință, mărturisesc că în această luptă a Ta Cu recunosc că ai dreptate să crezi că "m-ai biruit, aşa încît încep să Scriu eu cel dintîi, pentru că ştiu că «dragostea toate le nădăjduieşte, toate le rabdă», «nu caută ale sale» şi pentru aceasta «niciodată nu cade» [2]. Căci cel ce se pleacă din dragoste înaintea aproapelui, acela hu e deloc de disprețuit. Aşa încît şi Tu, arătînd de acum înainte prima roadă a Duhului : iubirea, să înlături tonul posomorit al oamenilor mî-nioşi, pe care-1 arăți față de mine, prin tăcerea Ta, şi să-ți sădeşti în inimă veselie şi pace față de frații tăi de aceeaşi credință, precum şi silință şi grijă pentru buna păstrare a Bisericilor Domnului. Căci trebuie ştiut că dacă nu preluăm asupra noastră lupta pentru Biserici, la fel cu cea pe care o au cei care se împotrivesc învățăturii ortodoxe, ca să-i doborîm şi să-i nimicim cu totul pe vrăjmaşi, nici o piedică nu va mai Sta în calea pieirii adevărului după ce acesta va fi biruit de cei răi. De aceea, să ne angajăm şi noi să-i osîndim cumva, întrucît nici noi n-am arătat o grijă sporită pentru unirea Bisericilor cu toată silința şi neîntîrzierea, pentru buna înțelegere dintre noi şi pentru împăcarea voințelor fiecărora.

Te rog, aşadar, să-ți îndepărtezi din suflet orice gînd că n-ar mai fi nevoi'e să mai păstrăm comuniune cu alții.

1. Această ciudată persoană, Atarvios, episcop al Neocezareii, era rudenie cu Sf. Vasile, dar va face mult sînge rău marelui arhiepiscop, care voia să împace pe ortodocşi cu arienii (A se vedea epistolele 59 şi 60). In realitate Atarvios se va arăt& ouşmBnos pînă la capăt (vezi epistolele 204, 207, 210 etc). Oricîtă bunăvoință)> arăta nepotul, unchiul nu voia să cedeze.

2. ı Cor. 13, 5 ; 7 t 8.

Ca să tc rupă pe **Tine** însuți de legătura cu frații nu-i o însușire a omului care trăiește după principiul dragostei **şi care** zice că împlinește porunca lui Hristos. Buna **Ta** intenție **să** nu uite şi **aceea** că nenorocirea războiului ne dă tîrcoale şi-şi va putea face uneori apariția şi la noi, •dacă împreună cu alții nu ne vom împotrivi atacurilor lui şi nu vom **găsi** şi noi oameni care să ia parte la durerea noastră, pentru că în vremea veseliei noastre ne-am adus şi noi partea de contribuție la ajutorarea celor nedreptățiți.

EPISTOLA 66 Către Atanasie, episcop al Alexandriei Scrisă în anul 371

I

Nu cred că există cineva, pe care să-1 doară atît de mult ca pe Cuvioşia Ta situația plină de tulburări în care se află Biserica creştină, pentru că, făcînd comparație între ceea ce a fost altădată şi ceea ce **•este** acum, singură Frăția Ta poți aprecia cît e de profundă schimbarea care s-a produs, aşa încît să poți trage concluzia că dacă lucrurile se vor înrăutăți şi mai mult, atunci în scurtă vreme nimic nu va mai putea opri Biserica să se transforme în aşezămînt cu totul străin de chemarea ei *. Am stat adeseori şi m-am gîndit aşa : Dacă mie mi se pare că treburile merg atît de mizerabil, oare ce fel de păreri îşi va fi făcut unul care cunoaşte din proprie experiență buna rînduială de altădată şi armonia dintre Biserici în privința problemelor de credință ?

Şi fiindcă tocmai Prea Sfinția Ta a fost atins în chipul cel mai greu **de** loviturile acestea, cred că şi partea cea mai mare de ajutor pentru îmbunătățirea situației Bisericii tot de la înțelepciunea Ta trebuie s-o aşteptăm.

In ce mă priveşte, după cîte mă ajută puterea minții de a înțelege lucrurile, eu am ajuns de

1. Se ştie că în sinodul ținut în Alexandria în anul 362 s-a stabilit o formulă de împăcare între episcopii creştini, în sensul formulei «o ființă în trei ipostaze» şi că, chiar dacă nu se recunoaşte formal expresia «de o ființăp, e primit în comuniune oricine acceptă divinitatea lui Hristos. Tot aşa se ştie că la început episcopul Meletie al Antiohiei semnase o formulă semiariană, dar că pe urmă a revenit la credința niceană. Din păcate, între timp, în Antiohia s-a creat o schismă care va dura de peste 30 de ani. A fost o mare durere faptul că Sf. Atanasie, marele campion al ortodoxiei, intervenind în problema Antiohiei n-a reuşit să obțină nici un rezultat. Sf. Vasile preia şi el ştafeta de la Sf. Atanasie căutînd să ajute la lichidarea schismei antiohiene. Era firesc să spună că cel mai greu e faptul că s-au dezbinat ierarhii Bisericii. Epistolele 66—69 au mai fost traduse şi de Pr. N. Petrescu (Mitropolia minatului, 1979, p. 636—642).

multă vreme la concluzia că pentru Bisericile? noastre singura scăpare ar fi dacă şi episcopii apuseni[2] ar fi de aceeaşi părere cu noi. Dacă ar arăta măcar atîta înțelegere față de altarele noastre cîtă au dovedit-o măcar cîtorva din cei ce au răspîndit învățături eretice în Apus, cred că ne-ar fi de mare folos tuturora, în primul rînd, pentru că cei de la cîrma statului țin seama de părerile celor mulți, iar în al doilea rînd, că mulțimile ne vor urma în acest caz fără ezitare.

Şi cine oare ar fi mai potrivit să ducă la îndeplinire acest lucru dacă nu înțelepciunea Prea Sfinției Tale ? Cine altul ar putea pătrunde lucrurile mai adînc şi să ne spună ce ar fi de făcut ? Cine ar fi mai destoinic să pună lucrurile în acțiune ? A mai arătat cineva înțelegere atît de mare față de durerile fraților ? Cine-i mai respectat în întreg Apusul decît că-Tuntețele Prea Sfinției Tale ? Mai

lasă încă o dată drept moştenire nouă celor muritori amintirea nobilului suflet pe care-1 ai, Prea Sfinţite ! împodobeşte cu încă una din miile de lupte, pe care le-ai dat pentru apărarea dreptei credinţe ! Trimite la episcopii apuseni cîţiva delegaţi încercaţi din Biserica Prea Sfinţiei Tale, descrie-le stările apăsătoare de la noi, propu-ne-le vreo cale de scăpare, fii un nou Samuil pentru mîntuirea Bisericilor creştine, împărtăşeşte soarta popoarelor năpăstuite, oferă-le condiţii demne de pacificare, imploră harul lui Dumnezeu, doar, doar, se va îndura să trimită Bisericii un semn de pace. Ştiu că scrisorile mele nu pot fi în stare să-ţi dea ultimul sfat pentru o cauză atît de măreaţă. Dar, pe de altă parte, mai ştiu că nici nu ai nevoie de altcineva care să te îmbărbăteze, după cum nici luptătorii cei mai curajoşi nu aşteaptă aplauzele copiilor. Căci nu ne gîndim să dăm lecţii unui neştiutor, ci vrem doar Să-ţi împintenim rîvna ca să pui lucrurile în mişcare.

II

De altfel, şi în celelalte probleme ale Orientului îţi va fi de mare folos să colaborezi cu mai mulţi, iar în această privinţă va trebui să aştepţi pe cei din Apus. Dar în primul rînd e limpede că reglementarea Situaţiei din Biserica Antiohiei atîrnă tot de puterea de evlavie a Prea Sfinţiei Tale : în măsura în care vei reuşi să tratezi pe unii cu,îngăduinţă, iar pe alţii să-i îndemni la linişte, în aceeaşi măsură vei reuşi ca pînă la urmă să readuci prin bună înţelegere vigoarea de altă dată a Bisericii. Căci ştii mai bine decît oricare altul că, după pilda celor mai înţelepţi doctori, cînd e vorba de a aduce vindecarea, atunci trebuie să începi

mai întîi de la mădularele de primă importanţă. Or, dintre Bisericile lumii, care alta ar fi mai însemnată decît cea a Antiohiei ? îndată ce în această biserică se va fi reintrodus buna înţelegere,

2. Planul Sf. Vasile ţintea într-acolo ca prin mijlocirea Sf. Atanasie să se recunoască în Antiohia, ca episcop canonic, Meletie, eliminîndu-se Paulin care era recunoscut de apuseni.

nimic nu va mai putea împiedica Biserica, odată ce capul ei s-a însănătoşit, să ajungă la însănătoşirea întregului ei trup. Numai că, într-adevăr, metehnele din Biserica Antiohiei au nevoie de toată înţelepciunea şi înţelegerea evanghelică a Prea Sfinţiei Tale, pentru că ea-i dezbinată nu numai din pricina ereticilor, ci e măcinată şi de alte grupări creştine [3]. Iar reunifi-carea acestor partide şi strîngerea lor din nou într-un corp compact o poate face numai Acela care prin puterea Lui neînţeleasă poate face să crească din nou nervi şi carne chiar şi pe nişte oase uscate [4]. într-adevăr, mari lucruri săvîrşeşte Dumnezeu prin cei care sînt vrednici de El.

Nădăjduim, aşadar, că şi aici rezolvarea unor probleme atît de grele cade tot în sarcina genialităţii Tale, liniştind poporul tulburat şi alungind dihonia dezbinării dintre ei prin aducerea tuturor la dragoste frăţească şi prin reîntronarea disciplinei bisericeşti.

EPISTOLA 67

Către Atanasie, episcopul
Alexandriei

Scrisă în anul 371

în scrisoarea trecută am crezut că-i suficient dacă spun Prea Sfinției Tale că toată acea parte din poporul Antiohiei, care a păstrat încă învățătura ortodoxă, trebuie să fie îndrumată la unire și înțelegere, ur-mînd astfel ca toți cei care au fost pînă acum despărțiți să caute să se unească laolaltă și să recunoască de singur conducător pe prea iubitul nostru episcop Meletie [1]. în acest scop, întrucît și diaconul nostru Do-rotei [2] — care fusese utilizat în acest sens atît ca sol către apuseni, cît și către Meletie — mi-a cerut să-mi expun și eu cît mai deschis punctul meu de vedere în această problemă ; am socotit necesar să subliniez că în întreg Răsăritul[3], Meletie este persoana cea mai bine văzută, cu care mă aflu în comuniune și doresc în tot chipul să-l văd conducînd treburile Bisericii lui Dumnezeu din Antiohia, pentru că este ireproşabil în credință [4], iar în conduita lui morală nimeni nu i se poate asemăna. De aceea putem spune că el este de fapt un fel de întîistătător al întregului trup al Bisericii, pe cînd celelalte grupări sînt doar nişte mădulare rupte din acest trup.

1. In epistola 66 Sfîntul Vasile a precizat planul de lucru al punerii de acord a episcopilor răsăriteni şi apuseni, în legătură cu schisma Antiohiei.

2. Din epistola 66 reiese că presbiterul Dorotei s-a înfățişat înaintea Sfîntului Atanasie şi i-a cerut să vină la Antiohia să acționeze în acest sens. Dorotei era antio-hian şi a făcut servicii de legătură atît cu Atanasie, cît şi cu papa Damasus.

3. Adică Asia Mică, Siria şi Palestina.

De aceea e nevoie şi, în acelaşi timp, de dorit, în toate privințele, să unim în jurul acestui bărbat pe toți ceilalți, aşa cum pîraiele mici ***se*** adună în rîuri mari. Pentru celelalte tabere, să se procedeze cu tactul necesar pentru ca să poată fi cîştigați şi ei, şi astfel să se înfrățească **tot** poporul în chipul în care va găsi de folos înțelepciunea Ta în urma cunoscutei experiențe şi rîvne de care ai dat de atîtea ori dovadă.

Desigur nu va scăpa neîntrecutei Tale înțelepciuni nici faptul ca **şi** apusenii de aceeaşi credință acceptă aceleaşi păreri, după cum mărturiseşte şi epistola pe care ne-a adus-o fericitul Silvan [5].

EPISTOLA 68

Către Meletie, episcopul Antiohiei

anul 371

Am voit, pînă acum, să rețin pe lîngă mine pe preaevlaviosul frate Dorotei, subdiaconul, pentru ca trimițîndu-l abia după ce vom fi isprăvit lucrarea noastră, să facem cunoscut prin el, în amănunțime, Cuvioşiei Tale rezultatul lucrărilor. întrucît le-am tot amînat de pe o zi pe alta, s-a pierdut multă vreme iar acum nemaiavînd altă ieşire din încurcătură, mi-a venit o idee despre ce anume ar fi de făcut şi am trimis pe numitul bărbat să caute pe Cuvioşia Ta şi să-ți raporteze verbal totul, prezen-tînd şi părerea mea, aşa încît dacă ideile noastre vor părea folositoare, să se pună repede în lucrare de Cuvioşia Ta [1].

Vorbind cît mai pe scurt, la noi s-a încetățenit părerea ca fratele Dorotei să meargă pînă la Roma, ca să îndemne pe unii din Italia să ne viziteze, venind pe mare, aceasta ca să nu se întîlnească cu cei care eventual i-ar fi putut împiedica. Pentru că am înțeles că cei puternici de pe lîngă Curtea împărătească nu vor şi nu pot să cîştige interesul împăratului pentru cei exilați[2], ci

4. Duşmanii lui au contestat ortodoxia lui Meletie.

5. Din păcate nu s-a fructificat acest gînd de a fi recunoscut Meletie titular, şi Paulin să rămînă doar onorific. Apusenii au susținut mereu pe Paulin.

1. Rezolvarea schismei din Antiohia a fost unul din planurile cele mai statornice ale activității marelui ierarh capadochian. Se gindea la convocarea unui sinod general, ori măcar la aducerea la unison, prin corespondență, a părerilor celor mai importanți ierarhi contemporani. Acest plan reiese clar din această epistolă. Tot pentru acest plan s-a adresat el şi Sfîntului Atanasie de Alexandria, Sfîntului Eusebiu de Samosata, episcopilor apuseni, inclusiv papei din Roma.

socot că ar fi un cîştig să nu vină aceştia, ca nu cumva să se producă ceva mai rău pentru Biserici. Dacă, aşadar, părerea aceasta pare a fi socotită folositoare şi de înțelepciu-ciunea Ta, V-aş ruga să întocmiți epistole şi să redactați memorii în legătură cu care probleme şi cu cine anume să discute. Iar ca să aibă valoare epistolele să introduceți oricum şi numele aderenților voştri, chiar dacă aceştia nu sînt de față.

Aici aceste lucruri nu sînt încă sigure, pentru că a venit şi un oarecare Evipios, dar acesta încă nu şi-a dat pe față părerile. In orice caz amenință cu întrunirea aderenților atît din Tetrapolia Armeniei, cît şi din Cilicia [3].

EPISTOLA 69

Către Atanasie,
episcopul Alexandriei Scrisă
în toamna anului 371

I

Părerea pe care o am de multă vreme despre Prea Sfinția Ta se confirmă cu fiecare zi, ba pot spune că prestigiul ei creşte tot mai mult, după cum o dovedesc ultimele fapte. Căci în vreme ce majoritatea episcopilor se mulțumesc să poarte de grijă doar de problemele lor, Prea Sfinția Ta nu Te declari mulțumit numai cu atîta, ci porți grijă şi de toate celelalte Biserici, îndeosebi de cele pentru care Te-a încredințat Bunul Dumnezeu. Căci iată, nu pierzi nici o ocazie de a discuta, de **a** îndemna, de a trimite scrisori care să aducă noi propuneri. Aşa se face că am primit şi noi deunăzi pe Prea Cucernicul frate Petru, trimis de obştea clerului de la Voi, ale cărui planuri le-am aflat de bune, ca unele care țintesc — potrivit îndrumărilor ce le-ai dat — la împăcarea grupărilor contrare.

întrucît aş vrea să vin şi eu cu unele propuneri privitoare la această acțiune, am crezut că cel mai potrivit lucru ar fi ca toate Bisericile să recurgă la sfaturile înțelepte ale Prea Sfinției Tale şi să fii conducătorul nostru al tuturor, sfetnic şi îndrumător la toate. în acest înțeles am trimis, iată a treia oară, la Prea Sfinția Ta pe fratele Dorotei [1], diacon, provenit din Biserica Prea Sfințitului Meletie, căci e om plin de rîvnă sfînta pentru dreapta credință şi plin de dorința de a vedea iarăşi pacea în Bisericile noastre, pentru ca, urnirnd starturile Prea Sfinției Tale, (pe care singur eşti în

2. împăratul Valens (364—378), pătimaş arian, nu aproba eliberarea episcopilor ortodocşi exilați.

3. Planul acestora era să contracareze inițiativele Sf. Vasile.

1. Scrisă în continuare cu epistola 67, Sfîntul Vasile ține să precizeze că preotul Dorotei a fost trimis de trei ori pînă acum, rugîndu-1 pe Sf. Atanasie să mijlocească pe lîngă episcopii apuseni pentru ridicarea schismei din Antiohia.

stare să le dai, atît în virtutea vîrs-tei, cît şi a bogatei experienţe şi a darului de conducere primit de la Duhul Sfînt în măsură mai mare decît oricare altul) să se pună în aplicare planul comun de acţiune.

Sînt convins că-1 vei primi pe acest sol cu bucurie şi-1 vei vedea cu dragoste, întărindu-1 cu puterea rugăciunilor Tale şi prevăzîndu-1 cu scrisori de drum, ba poate îi vei da şi cîţiva însoţitori dibaci, care să-1 călăuzească pe drumuri sigure. Am mai găsit de cuviinţă, totodată, să înştiinţăm şi pe episcopul Romei, ca să acorde atenţie cauzei noastre şi să-şi exprime şi punctul său de vedere, trimiţîndu-ne, în acest sens, şi o delegaţie cu o hotărîre generală sinodală, cu alte cuvinte să ia el în mîini problema şi să aleagă oamenii în stare să suporte greutăţile drumului, distinşi în blîndeţe şi în statornicie de caracter, spre a putea îndrepta pe aceia dintre ai noştri care s-au rătăcit. Dar totodată ei vor trebui să aibă atîta dibăcie la cuvînt şi atîta putere de convingere cît şi întreg dosarul celor discutate la sinodul semiarian de la Rimini[2], pentru ca să se poată anula ceea ce s-a făcut acolo prin silă. Bine ar fi ca acei delegaţi să călătorească pe mare, fără ca să facă zgomot şi fără ca să prindă de veste duşmanii păcii.

II

Cîţiva dintre episcopii fruntaşi de la noi cer un lucru de folos$_r$ anume ca apusenii să osîndească şi ei erezia lui Marcel (de Ancira, n.tr.) [3], ca primejdioasă, stricătoare şi străină de credinţa cea sănătoasă. Pînă acum, în toate scrisorile pe care le trimit, ei au blestemat doar numele urgisitului Arie, pe care nu s-au obosit să-1 scoată din Biserici, pe cînd împotriva lui Marcel (care afişează o erezie tocmai contrară, hulind însăşi existenţa divină, a «unuia născut Fiul lui Dumnezeu «şi folosind greşit expresia «Cuvîntul»), se pare că apusenii n-au exprimat încă nici o critică.

într-adevăr Marcel crede că sub titlul de «Cel Unul-Născut» s-a dat nume Cuvîntului, Care a venit în lume ca o necesitate «la plinirea vremii», dar Care apoi S-a întors din nou în locaşurile de unde ieşise, aceasta pentru că «El n-a existat nici înainte de ieşirea din fiinţa Tatălui şi nu există

2. La Sinodul din Rimini din anul 359 au luat parte numai episcopi ortodocşi din Apus. Dar fiindcă n-au putut fi de faţă marii susţinători ai crezului nicean, pe care împăratul Constanţiu îi surghiunise, cînd delegaţii Bisericilor orientale au ajuns la Constantinopol au fost forţaţi să accepte deciziile partidei semiariene aşa cum au fost ele formulate la sinodul din Nike (în Tracia). Presiunile împăratului au silit pe ceilalii participanţi de la Rimini să semneze şi ei formula semi-ariană.

3. Se ştie că Marcel de Ancira a fost la început un mare admirator al crezului din Niceea. Mai tîrziu el a căzut în rătăcirea extremă, sabeliană, ca şi ucenicul său Foiin de Sirmium.

nici după reîntoarcerea Lui acolo. O dovadă «despre această învăţătură nebună sînt cărţile pe care le-a lăsat şi din care se păstrează cîteva şi la noi. Pe faţă se pare, însă, că Marcel n-a fost osîndit, cu toate că persistă vina că l-au primit în comuniunea Bisericii, poate pentru că la început nu cunoşteau starea de fapt a lucrurilor. Situaţia de azi cere, însă, ca apusenii să treacă şi pe Marcel la locul cuvenit[4], pentru ca cei nevinovaţi, care n-au prilejul, dar care vor să poată trece de partea Prea Sfinţiei Tale şi care şovăiesc în credinţă, să vadă limpede cu toţii că, de acum încolo, îi recunoaştem ca fiind de o credinţă cu noi, căci nu luptăm orbecăind ca noaptea, cînd nu se pot - deosebi prietenii de duşmani. Vă rugăm, aşadar, să trimiteţi pe diaconul amintit cu prima ocazie, pentru ca măcar anul viitor să se realizeze măcar o parte din ceea ce dorim.

Lucrul pe care-1 cunoşti, fără ca să ţi-1 mai spunem, şi de care Te rugăm să te îngrijeşti este acesta : cînd, cu vrerea lui Dumnezeu, vor veni delegaţii din Apus să nu îngădui să se mai continue dezbinarea Bisericii, ci să aduni laolaltă, pe toate căile, pe toţi cei de o credinţă, pentru

ca să nu se fărâmițeze şi mai mult poporul nostru cel credincios. Căci trebuie să privim fără ezitare ca totul să treacă pe planul al doilea față de ținta pacificării, prima grijă trebuind s-o avem față de Biserica din Antiohia, a cărei grupare ortodoxă să nu slăbească şi mai tare, dezbinîndu-se şi pe motive personale. Te rog, dar, să porți de grijă -de toate acestea şi să pui toți factorii în mişcare pentru ca, pînă la sfîrşit, să se întroneze iarăşi pacea în Biserici.

EPISTOLA 70 Fără adresă, despre un sinod [1] Scrisă în anul 371

înnoirea legilor dragostei şi ale păcii de altădată propovăduite de Sf. Părinți, acest dar ceresc şi rnîntuitor, pe care ni l-a lăsat Hristos, dar care s-a veştejit în ultimul timp, iată un lucru pe atît de necesar şi folositor despre care ştim bine că va plăcea şi inimii Tale atît de iubitoare de Hristos.

într-adevăr, ce-ar fi mai plăcut decît să vezi uniți în acelaşi trup al lui Hristos oamenii pe

4. In duplicitatea cu care s-au arătat şi prin amestecul necanonic în Antiohia (unde au hirotonit pe Paulin în locul Sf. Meletie), iată acum o altă duplicitate a episcopului Romei şi a celor apuseni : faptul că deşi eretic, Marcel de Ancira era socotit de ei ca ortodox.

1. Deşi în manuscris epistola n-are destinatar, totuşi locul precum şi conținutul legat de persoana lui Atanasie şi de ideea de a mijloci prin intermediul episcopilor apuseni pentru clarificarea schismei din Antiohia, ne duc cu gîndul spre papa Da-masus, căruia i s-a cerut şi în epist. 69 convocarea unui sinod în acest sens.

care-i despart atît de mari distanțe geografice, care, însă, colaborează între ei în înțelegere prin lucrarea dragostei ? Prea Cinstite Părinte, aproape întreg Orientul (şi prin Orient înțeleg ținuturile din Egipt pînă în Iliric), e bîntuit şi zguduit de o puternică furtună din pricina ereziei semănate altădată de acel duşman al adevărului, care a fost Arie, dar care iarăşi se ridică acum fără ruşine din rădăcinile lui amare şi produce nişte roade catastrofale. De acum erezia a ajuns să domine, pentru că din aproape toate eparhiile reprezentanții de seamă ai dreptei credințe au fost alungați din Biserici prin denunțuri şi amenințări, iar la putere au ajuns acum cei care terorizează conştiințele creştinilor de rînd. Singura scăpare din aceste nenorociri o vedem în vizita binevoitoare a Prea Sfinției Tale.

Totdeauna în trecut ne-a mîngîiat dragostea Voastră deosebită şi sufletele noastre s-au reconfortat pentru o vreme prin ştirea plină de bucurie că ne veți vizita. Dar în clipa cînd am pierdut această speranță, nemaiavînd răbdare, am ajuns la ideea de a Vă cere, prin această scrisoare, să ne veniți în ajutor şi să trimiteți încoace pe unii din cei care au aceleaşi vederi ca şi noi, fie pentru ca să împace pe cei dezbinați, fie ca să readucă la împăcare Bisericile lui Dumnezeu, fie cel puțin a identifica mai precis pe autorii tulburărilor, pentru ca pe viitor să ştiți şi Voi cu cine e bine să stați în comuniune.

încolo, noi nu cerem absolut nimic nou, ci numai ceea ce era obişnuit şi la fericiții iubitori de Dumnezeu de altădată, cît şi la Voi. Căci ştim din tradiție, informîndu-ne de la părinții pe care i-am întrebat atît oral, cît şi prin scrisoarea care se păstrează încă la noi, că Dionisie, acest prea fericit episcop, care se distingea la Voi prin dreapta credință şi prin alte virtuți, ținea contact prin scrisori cu Biserica Ceza-reei[2], mîngîia prin scrisori pe părinții noştri şi trimitea oameni să răscumpere cu bani pe frații noştri[3] ajunşi în robie. Or acum împrejurările sînt şi mai grele şi mai întunecate, aşa că ne cer o înțelegere şi mai mare. în fond, noi nu deplîngem distrugerea unor construcții pământeşti,

2. Dionisie, episcopul Romei, a păstorit între anii 258—268. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească,* VII, 25.

3. E vorba de pustiirile făcute de goți şi de sciți. Sozomen, *Ist. bis.,* II, 6.

ci căderea în robie a Bisericilor. Nu mai e vorba de o robie trupească, ci ceea ce vedem zilnic împlinindu-se de cei ce luptă pentru biruința ereziei e o adevărată robire a sufletelor. De aceea dacă nu Vă veți ridica încă de acum ca să ne veniți într-ajutor, în scurtă vreme nu veți mai afla pe nimeni cui să-i întindeți mîna, pentru că toți vor ajunge să fie dominați de eretici.

EPISTOLA 71

Către Prietenul Grigorie (de Nazianz) Scrisă in anul 371

I

Am primit scrisorile Cuvioşiei Tale prin intermediul prea cucernicului frate Elinios, care mi-a istorisit cu de-amănuntul şi sincer tot ce mi-ai dat să înțeleg şi cred că nu-i greu să ghiceşti starea sufletească ce m-a cuprins auzind de toate acestea Dar, întrucît dragostea ce-**ți** port o socot a fi ceva mult mai mare decît orice supărare, am primit tot ce mi s-a adus la cunoştință în modul în care se cuvenea să **mă** rog Bunului Dumnezeu, ca nici în restul zilelor şi ceasurilor vieții mele să nu-mi scadă prețuirea pe care ți-o păstram şi pînă acum, întrucît nu ştiu să-ți fi greşit cu nimic, nici puțin, nici mai mult.

Iar dacă unul sau altul se va fi mîndrit cu aceea că abia de curînd **a** început să țină rînduielile vieții creştine, venirea lui alături de mine i-ar aduce o mărire oarecare, închipuindu-şi lucruri pe care nu le-a putut auzi şi tălmăcind fapte pe care nu le-a înțeles, lucru care nu-i de mirare. Dimpotrivă e de mirare şi straniu lucru că-i dau ascultare pînă şi cei mai de încredere dintre voi, fraților, şi, după cît se pare, nu numai că ascultă astfel de lucruri, ci încep[2] să le şi urmeze. Dacă un astfel de om a ajuns să fie luat drept dascăl, iar eu sînt jertfa bătăii de joc, însemnează că vremile tulburi prin care trecem ne-au învățat să le întîmpinăm toate cu răbdare. Căci din pricina păcatelor noastre ne-am obişnuit de multă vreme cu ticăloşii mai rele şi decît aceasta. Dar dacă eu n-am adus pînă acum nici o mărturie în legătură cu concepția mea despre Dumnezeu[3], atunci n-o să răspund nimic nici de astă dată. Pentru că pe cei pe care nu i-a putut convinge atitudinea mea de atîta amar de vreme, cum ar putea-o face oare o scurtă scrisoare de-a mea ? Căci purtarea mea de atîta vreme e destulă mărturie, pe cînd cele spuse de calomniatorii mei nu trebuie privite decît ca flecăreli. Oricum, însă, dacă am îngăduit gurilor neînfrînate şi inimilor nesimțite să spună ce vor şi am plecat cu plăcere urechile să le ascultăm, atunci nu numai noi am fi cei care ne-am potrivi lor, ci şi alții s-ar lua după noi[4].

II

1. Cînd scria această epistolă Sf. Vasile era pus la grea încercare. Provincia Capadochia era scindată în două şi sprijinirea episcopilor arieni se făcea pe față. El însuşi era amenințat cu exilul şi cu confiscarea avutului.

2. Nu ni se dă numele. Se pare că cel vizat e Eustațiu de Sebasta.

3. Pare a fi o aluzie la învățătura despre divinitatea Duhului Sfînt, pe care o tăgăduiau macedonienii. Sfîntul Vasile se exprimase despre ea în chip «iconomicos», cerînd să se adopte formula uzitată la Botez. E drept că în lucrarea sa *Despre Duhul Sljnt,* Sf. Vasile nu foloseşte expresia «de o ființă», dar în două locuri din tratatul *Contra lui Eunomiu* (III, 4 j III, 5) el foloseşte atributul «divin».

Pricina acestor lucruri stă în ceea ce de multă vreme te-am prevenit. Acum sînt dezamăgit şi tac pentru ca să nu fac tulburare şi mai mare. Pentru că dacă noi am fi trăit împreună în spiritul vechii înțelegeri şi în conformitate cu răspunderea pe care ne-am asumat-o față de sfînta Biserică, atunci n-am fi dat nici un prilej pentru astfel de bîrfeli.

Iar Tu dacă crezi, lasă-i pe oamenii aceştia în treaba lor şi fă-mi plăcerea şi vino să lucrăm împreună în lupta care ne aşteaptă spre a face de ruşine pe duşmanul care s-a întrarmat împotriva noastră. Chiar si numai arătîndu-te, le vei stăvili acestora avîntul şi vei împrăştia pe cei care s-au legat să răstoarne liniştea împărăției, căci din darul pe care ți l-a dat Dumnezeu, le vei arăta că Tu eşti conducătorul luptătorilor noştri [5], încbizînd orice gură nelegiuită care grăieşte fărădelege împotriva lui Dumnezeu. Dacă acest lucru se va întîmpla, atunci fapele vor arăta cine te va urma pe drumul cel bun şi cine ezită şi trădează, în chip viclean, învățătura cea adevărată. Iar dacă interesele Bisericii sînt trădate, atunci puțin mă interesează să mai conving prin vorbe pe oamenii care mă prețuiesc atît cît ar putea prețui cei ce n-au învățat niciodată să se măsoare cu ei înşişi.

De altfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, în scurtă vreme, calomniile vor fi date pe față prin mărturia faptelor, din clipa în care simt că vom avea să suferim încercări şi mai grele [6] pentru cuvîntul adevărului. Iar dacă acest lucru nu va avea loc, atunci tot vom ajunge să fim alungați din Biserică şi din patrie. Dacă nimic din toate acestea nu se va întîmpla, atunci judecata lui Hristos nu este departe. De aceea dacă doreşti să ne întîlnim în interesul Bisericilor, sînt gata să-ți ies întru intîmpinare pînă acolo unde doreşti, iar dacă ceri să combat calomniile, apoi la aşa ceva n-am vreme să răspund.

EPISTOLA 72 Către

4. Acuzele ar putea să se refere şi la Sf. Grigorie.

5. Il vor fi durut pe Sf. Vasile cuvintele de refuz rostite de Sf. Grigorie cu ocazia hirotonirii «silnice» pentru Sasima «n-am să iau armura» (epist. 48, Migne, P.G. 37, 100), totuşi insistența Sf. Vasile îşi va da roadele, mai tîrziu.

6. Presimțire avută de Sf. Vasile în Igătură cu amenințările lui Modestos. Totuşi trebuie observat că nici împăratul n-a îndrăznit să meargă prea departe în legătură cu soarta Sfîntului Vasile.

Hesichios[1] **Scrisă in**

anul 371

Cunosc dragostea pe care o ai față de mine şi rîvna de a face bine. De aceea, trebuind să liniştesc pe prea doritul meu fiu Calistene, m-am gîndit că dacă ți-aş împărtăşi şi Ție grijile mele, mi-aş duce şi eu mai uşor la îndeplinire treburile mele. Acest om a ajuns la supărare cu prea învățatul Eustochios şi supărarea lui pare că a venit pe bună dreptate, învinovățeşte pe slugile acestui Eustochios că s-au purtat cu el cu prea mare obrăznicie şi chiar nebuneşte. îi cerem drept aceea să pună capăt supărării, să înceteze cearta şi să ierte, mulțumindu-se cu frica pe care a produs-o asupra acestor nesocotiți şi chiar şi asupra stăpînilor.

In felul acesta va cîştiga două lucruri: față de oameni un nume bun, iar față de Dumnezeu se va face bine plăcut. Chiar şi Tu dacă ai ceva legături prieteneşti cu acest om care-i acesta, iar celor pe care-i cunoşti în oraş, în stare să-1 aducă la tăcere, împărtăşeşte-le şi lor această grijă a mea, spunîndu-le că şi colaborarea mea îmi va face mare bucurie.

Trimite înapoi pe diacon după ce-şi va fi îndeplinit lucrarea pentru care a fost trimis. Cînd oamenii se refugiază la mine mă copleşeşte ruşinea că nu le voi putea fi întru nimic de folos.

EPISTOLA 73

Către Calistene [1] **Scrisă**

în anul 371

I

Am dat slavă lui Dumnezeu cînd am avut norocul să citesc scrisoarea vredniciei Tale, mai întîi pentru că mi-a venit o salutare din partea unui bărbat care ține să mă cinstească (şi eu dau mare importanță legăturilor cu personalitățile cele mai de vază), iar în al doilea rînd, pentru frumoasele amintiri care ne leagă pe unul de celălalt. Şi **drept** semn al acestor amintiri e însăşi scrisoarea primită. Abia am **luat**-o în mînă că i-am şi înțeles sensul, de aceea am admirat chipul în **care,** după

1. Scrisoare tipică de împăciuire. Hesichios ne este cunoscut şi din epistola 64. *A* se vedea şi ep. 73.

1. E vorba de împăciuirea amintită în ep. 72. Slugile lui Eustochios se vede că s-au ridicat cu injurii împotriva lui Calistene. Scena se va fi petrecut pe şoseaua din apropiere de Sasima. Oamenii trebuiau pedepsiți, pentru că nu mai voiau să continue lucrul. Se pare că şi Calistene va fi avut vină în calitatea lui de antreprenor sau constructor de şantier. In aceste împrejurări se face apel la bunele oficii ale Sfîntului Vasile, care căuta să convingă pe Calistene să-i ierte.

părerea tuturor, îmi inspirai un respect pe care nu-1 arătam decît părinților. Faptul că un om aprins de mînie şi pornit să se răzbune față de cei care s-au ridicat împotriva lui, ajunge să renunțe aproape cu totul la măsuri drastice, numai ca să mă facă pe mine arbitru **al** acestui diferend, iată ce mi-a dat prilejul să mă bucur de comportarea **lui** ca a unui adevărat fiu duhovnicesc. In fața mea, în fața unui ase**menea** gest nu îmi rămîne altceva de făcut decît să te felicit şi să-ți **urez** numai bine.

Dea Domnul să fii cel mai îndrăgit de prieteni, cel mai de temut de duşmani, cinstit de toți, încît şi cei care şi-au uitat cum să se comporte față de Tine, cunoscîndu-ți bunătatea, să regrete că au greşit **față** de un om ca Tine.

II

Dar întrucît ai poruncit ca slugile să fie aduse la locul unde se dovediseră neascultători față de tine, am pretenția să ştiu ce scop îşi propune aici bunătatea Ta. Dacă te vei prezenta şi Tu însuți **în** persoană şi dacă vei dicta însuți pedeapsa pentru ceea ce au îndrăznit ei să facă, desigur că ei se vor prezenta. Pentru că ce altceva ar putea face dacă aşa ai judecat ? Dar **în** acest caz nu ştiu ce mulțumire am avea din partea Ta, dacă nici atîta putere n-avem ca să scutim pe aceşti oameni de la pedeapsă. Iar dacă vei fi reținut de alte treburi la şantie**rele** şoselelor şi nu vei putea veni personal, cine va fi acolo ca să primească pe oameni ? **Şi** cine e vorba să pronunțe pedeapsa în locul Tău ? Dacă peste tot ai hotărît ca ei să se prezinte în fața Ta, porunceşte ca **ei** să fie duşi pînă la Sasima[2] şi acolo să-ți arăți blîndețea sufletului şi mărinimia.

întrucît, aşadar, îți arăți încă o dată puterea ta asupra oamenilor care **te**-au provocat şi, după ce vei fi arătat prin aceasta că demnitatea nu trebuie să fie disprețuită, lasă-i teferi, cum te-am rugat în

scrisoarea trecută, făcîndu-mi şi mie o bucurie, iar Tu luînd de la Dumnezeu răsplata pentru cîte faci.

III

Spun acest lucru nu pentru că aşa trebuie să se aranjeze lucrurile, **ci** pentru că rămîn îndatorat şi supus în faţa mîniei Tale. Nu cumva o parte din furia Ta **să** nu se mistuie şi, după cum la ochii care suferă de

2. Sasima, cea atît de dispreţuită de Sfîntul Grigorie de Nazianz, era destul de departe de Cezareea. Faptul e semnificativ pentru prestigiul de care se bucura Sfîntul Vasile pînă şi într-un ţinut atît de îndepărtat.

inflamaţie par dureroase pînă şi leacurile cele mai uşoare, tot aşa şi cuvîntul meu s-ar putea mai curînd să te tulbure, decît să te potolească. Or tocmai rezolvarea cea mai cinstită e singura care ţi-ar putea aduce şi cea mai mare faimă şi care ar fi îndeajuns pentru prieteni şi pentru cei de o vîrsta cu noi [3], aceasta fiind şi răzbunarea cea mai potrivită. In orice caz, chiar dacă te-ai jurat să-i pedepseşti după lege, nici pedeapsa pe care am da-o noi n-ar fi cu nimic mai puţin onorabilă decît legile care se aplică în viaţa oamenilor. Ei ar putea deci fi pedepsiţi aici după legile noastre, unde şi tu ai încă nădejde de mîntuire, scăpînd astfel de necesitatea de care te-a legat jurămîntul şi dîndu-le o pedeapsă în proporţie cu faptele lor.

Dar văd că scrisoarea mea iarăşi se lungeşte. Străduindu-mă din toate puterile ca să te conving, nu mă pot da înapoi trecînd cu vederea una din ideile care-mi trec prin minte, de teama ca nu cumva pedeapsa să fie fără rezultat, pentru că nu te-aş fi lămurit deplin. Dar Tu, cel mai cinstit dintre oameni, adevărată doică a Bisericii, întăreşte-mi nădejdile pe care le-am pus în Tine, convinge-i pe toţi de blîndeţea şi de bunătatea Ta. Scrie şi soldatului să plece de la mine [4] îndată, căci pînă acum n-a scăpat nici un prilej de a mă supăra şi înjura, pentru că mai curînd nu vrea să te supere pe tine, decît să mă aibă pe mine bine, rudenie şi adevăraţi prieteni.

EPISTOLA 74 Către Martinian **Scrisă** în anul **371**

I

Cît aş da să ne putem întîlni cîndva şi să fim împreună cîtva timp, să mă desfătez de toate calităţile de care dai dovadă! Dacă e un mare semn de cultură pentru cineva, să fi văzut multe oraşe şi să fi cunoscut modul de cugetare al multor oameni, cred că acela ar fi şi mai repede răsplătit de o astfel de plăcere dacă ar ajunge să poată sta de vorbă cu un om ca tine [1]. Căci ce lucru ar fi mai mare : să vezi pe rînd unul după altul, mulţi oameni[2], ori să vezi numai pe unul, dar care a adunat în el experienţa lumii întregi ? Mai mult, aş putea spune chiar că din cunoaşterea binelui şi din

3. Eustochios, Calistene şi poate şi Sf. Vasile nu mai erau, se vede, atît de tineri. Ei se cunoşteau mai demult.

4. Să fi avut Calistene o pază militară pe durata lucrărilor de şantier? Posibil.

1. Profesor de retorică, cunoscut de Sf. Vasile, probabil, încă din tinereţe, Martinian se bucura de mare trecere în cercurile conducătoare ale capitalei Imperiului Bizantin, cum deducem din aluziile la scrierile homerice şi din pierderea prestigiului Cezareii ca oraş al culturii. în această epistolă i se cere să oprească dezmembrarea provinciei Capadochiei. Acelaşi obiect îl au şi următoarele două epistole (nr. 75—76).

descoperirea pe scurt şi fără de răutate a virtuţii obţinem mai repede mărturii de superioritate, fie că e vorba de o faptă bună, de un cuvînt demn de ţinut minte sau de rînduieli politice concepute de oameni mai dotaţi decît alţii. Or, toate acestea se află ca într-un depozit în comoara sufletului Tău. Aşa încît aş dori să te ascult nu numai un singur an, ca Alcinoas [3] pe Ulise, ci o viaţă întreagă, chiar dacă ea nu mi-e prea fericită.

Dar, în definitiv, de ce scriu acum, cînd trebuia să mă aflu lîngă Tine? Pentru că Patria mea întristată mă.constrînge să merg după ea. Căci nu cred, Prea Bunule, că nu ştii cît a avut ea de suferit: ca pe un nou Penteu al Tebei[4] menadele furioase sau demonii înşişi au sfîşiat-o în bucăţi. O dezbină şi o ciopîrţesc ca nişte doctori slabi, care îmbolnăvesc şi mai rău bolnavul prin ignoranţa lor. Iar pentru că suferă de pe urma acestor dezbinări, Patria trebuie tratată ca un bolnav. Concetăţenii mă tot presează, prin scrisori, să mă întorc repede, nu ca şi cum ar crede că în felul acesta le-aş uşura singurătatea, ci ca să nu fiu acuzat de dezertare de la datorie. Căci ştii că cei aflaţi în suferinţă uşor înclină spre speranţă, dar sînt şi uşurei la defăimare, osîndind ceea ce nu li s-a putut împlini.

II

De fapt tocmai pentru acest motiv aş vrea să Te întîlnesc şi să-mi spun părerea, mai bine-zis, să Te rog să găseşti vreo soluţie îndrăzneaţă şi vrednică de inteligenţa Ta, să nu rămîi nepăsător faţă de patria noastră atît de îngenunchiată azi, ci să Te arăţi la Curte şi să le spui deschis să nu creadă că au două provincii în loc de una. într-adevăr ei n-au adăugat dintr-o altă ţară teritoriu ca să facă o nouă provincie, ci au făcut ca omul care are un cal sau un bou, pe care îi taie în două, crezînd că astfel are doi cai sau doi boi, căci acum nu numai că n-are doi, ci a nimicit şi singura vietate pe care o avea. Spune, dar, dregătorilor celor mari, să nu «înmulţească» şi imperiul în felul acesta, pentru că puterea nu constă în număr, ci în fapte. Căci credem că unii fac acest lucru poate din necunoaşterea adevărului, alţii pentru a nu cădea asupră-le cu vorbe grele, iar alţii, pentru că nu le pasă ; cu un cuvînt toţi privesc fără atenţie la ceea ce se întîmpla. Dacă ai putea intra la împărat ar fi cel mai bine şi mai indicat. Dacă însă acest lucru ţi-ar fi peste mînă, fie că n-ar fi potrivit momentul sau ar fi la mijloc vîrsta, care, cum zici Tu, adesea însoţeşte lenevia, atunci să nu-ţi fie greu măcar să scrii.

Iar dacă Te vei hotărî **să fii** patriei în ajutor, prin scris, atunci **să fii** atent mai întîi să nu laşi la o parte nimic din ceea ce-ţi stă în putere, **iar** prin aceea că ţi-e milă de Patrie vei aduce mare

2. *Odiseea*, T. 3.

3. Rege al Feacilor, Homer, *Odiseea* VI, 12.

4. Rege al Tebei dat de Dionisos pe mina menadelor sau a bacantelor furioase care l-au sfîşiat de viu. *(Enciclop. civil, gr.,* p. 342).

mîngîiere **şi** celor apăsaţi. **O,** dacă ai putea să **fii** de faţă ca să poţi vedea cu ochii proprii **si**tuaţia tragică a patriei! Atunci te-ar impresiona măcar aparenţa clară **şi** ai scoate şi tu vreo vorbă, care s-ar potrivi atît cu noblеţea Ta, cît şi cu dărîmarea oraşului. Nu dezminţi încrederea ce **mi**-am pus-o în intervenţie ! De ce n-avem un Simonide sau pe un alt poet, care să se priceapă să deplîngă dezolarea în toată gravitatea ei ? Ce zic de Simonide ? De Eshile trebuia să vorbesc sau de altul[5], care să reuşească să descrie cu tărie şi să deplîngă toată nenorocirea noastră.

III

Căci acele întruniri, cuvîntări **şi** discuţii ale oamenilor celebri din agoraua noastră, şi tot ceea ce a făcut altă dată vestit oraşul nostru, ne-au părăsit. De acum tot mai rar se vor putea vedea

plimbîndu-se prin oraş vreun om cult sau mare orator, aşa cum era cazul altădată la Atena, unde nu apăreau cetăţeni certaţi cu omenia sau cu mîinile necurate. In locul lor a intrat ignoranţa ca la sciţi sau la masageţi[6]. Nu se mai aude azi decît un singur strigăt, acela al agenţilor de dări[7], precum şi al celor biciuiţi de ei. Porticele halelor redau acum şi de-o parte şi de alta ecoul lor lugubru, oftînd parcă de tristeţea vremurilor de azi.

Gimnaziile închise şi nopţile neiluminate nu ne îngăduie să ne mai gîndim la altceva decît la frica de viaţă. Căci nu-i mic pericolul ca îndată după retragerea de pe străzi a dregătorilor, totul să se prăbuşească, parcă ar fi un cutremur general. Ce cuvîntare ar fi în stare să descrie această nenorocire ? Unii au pornit-o la fugă, o parte din consilieri (şi nu cei mai slabi) au preferat exilul pe viaţă decît să meargă la Podanda. Cînd vorbesc de Podanda mă gîndesc la o localitate pe care lacedemo-nienii o numesc Keades [8], sau la o prăpastie a naturii, cum poate ai mai văzut undeva în lume, o localitate de iad caronian [9], iscoditâ vrînd-ne-vrînd pentru a designa aceste paragini, care exală un aer nesănătos. Gîndeşte-te oricum la ceva asemănător pentru Podanda. O treime din

5. Simonide din Keos, mort pe la anul 468 i.d.Hr., a fost unul din marii poeţi lirici.

Despre Eshile (f 455 î.d.Hr.), unul din cei mai mari poeţi tragici ai grecilor, nu găsim necesar să mai vorbim aici.

6. Popoare nomade din sudul Rusiei, vestite mai mult prin vitejie, decît prin cultură *(Enciclop. civil, gr.,* p. 482).

7. Aspect tipic al fiscalismului bizantin apăsător. Se pare că tocmai el a dus la scindarea în două a Capadochiei.

8. Keades era temniţa sau prăpastia subterană unde erau aruncaţi criminalii (Plu-tarh, *Vieţile paralele, Agesilau* 19, trad. N. Barbu, Bucureşti, 1969, voi. IV, pag. 200).

slujbaşi fug acum cu femeile şi cu copiii. O a doua treime sînt duşi spre Podanda [10] ca nişte arestaţi, pe cînd cei mai mulţi din ei, foşti fruntaşi ai oraşului, oferă prietenilor lor o privelişte de plîns, împlinind dorinţa duşmanilor, ca şi cum ar fi dat peste noi un blestem greu. Desigur, cea de a treia parte a rămas pe loc, dar nenorociţii aceştia incapabili de a suporta plecarea colegilor lor şi convinşi în acelaşi timp că sînt prea slabi pentru a putea face faţă necesităţilor, au ajuns pînă la a refuza chiar să mai trăiască.

Această situaţie Te rog să o faci cunoscută tuturora prin grai viu, şi cu legitima franchete pe care ţi-o îmbie viaţa. Avertizează-i că dacă lucrurile nu se vor schimba, nu vor mai avea pe nimeni cui să le dovedească umanitatea. Vei fi astfel util binelui comun sau vei face măcar ca Solon care, neputînd apăra libertatea concetăţenilor, pentru că ce-tăţuia era deja ocupată, a luat armura şi s-a aşezat în faţa porţii ca să arate prin atitudinea lui că nu aprobă ceea ce s-a întîmplat [n].

Totuşi e ceva ce ştim sigur (chiar dacă aceasta nu-i şi părerea Ta), că pentru bunăvoinţa şi cumineţenia Ta vei primi cele mai mari laude cînd se va vedea că lucrurile s-au petrecut aşa cum le-ai prezis.

EPISTOLA 75

Către Aburgios

Scrisă în anul 371

Oricît de multe ar fi calităţile, care înalţă caracterul Tău peste al altora, nici una dintre ele nu-i atît de deosebită ca iubirea pe care o ai faţă de Patrie sau de locul unde te-ai născut. Să ştii că prin ea îţi plăteşti datoria faţă de cea care te-a făcut să fii atît de mare \ încît faima Ta a ajuns să fie cunoscută de toată lumea. Dar Patria care te-a născut şi te-a crescut[2] a ajuns azi într-o stare atît de deplorabilă, ca în vechile povestiri, încît nici unul din cei care au cunoscut-o altă dată foarte bine şi care ar veni acum în ea n-ar mai recunoaşte-o, atît de pe neaşteptate s-a schimbat într-o pustietate. Dintre slujbaşii publici mulţi au fost îndepărtaţi încă de mai înainte, iar acum de curînd aproape toţi au fost •duşi într-un sat cu numele Podanda (un fel de mama zmeului). Despărţiţi între ei prin această transferare, cei ce au rămas pe loc au căzut într-un fel de deznădejde extremă, într-o descurajare atît de mare, încît de-acum oraşul nu mai are decît cîţiva locuitori şi ţinutul întreg a de-

9. A se vedea şi epist. 14. Charon era luntraşul care trecea pe morţi în intern.

10. Prima capitală a noii provincii Capadochia secunda a fost Podanda. Ulterior, ea s-a mutat la Tiana.

11. Plutarh, *Vieţile paralele, viaţa lui Solon,* 42.

1. Pentru omul antic «Patria» era locul unde au trăit părinţii (xi 7iâtpta/.

2. 'H of/.ou(j.e-<îî — toată lumea locuită.

venit un fel de singurătate îngrozitoare [3]. Spectacol lamentabil pentru prietenii noştri, dar care a ajuns multă bucurie şi voie bună pentru duşmani, care de multă vreme unelteau la căderea noastră.

Cine să ne mai întindă acum o mînă de ajutor ? Cine să mai verse, dar, vreo lacrimă de durere, dacă nu inima Ta blîndă, Tu care împărtăşeşti pînă şi suferinţele unui oraş străin, ca să nu mai vorbim de ale celui [4] în care te-ai născut ? Aşadar, dacă mai poţi face ceva, arat-o acum pentru noi, în necazul care ne apasă ! Ai doar de la Dumnezeu mare trecere în faţa celor mari: Nici o clipă nu Te-a uitat, ci Ţi-a dat multe dovezi de bunăvoinţă. E nevoie doar să te hotărăşti să pui la inimă toată grija pentru noi şi să faci uz de toată autoritatea, pe care o ai, spre a veni în ajutorul concetăţenilor Tăi.

EPISTOLA 76 Către Sofronie

Magistrul

Scrisă în anul 371

Mărimea nenorocirilor care s-au abătut dintr-odată asupra Patriei noastre m-ar fi obligat să mă înfăţişez eu însumi la Curtea împărătească pentru ca să istorisesc în faţa Excelenţei Tale şi a altora, care au o influenţă deosebită în treburile politice, tristeţea care a pus stăpînire peste oraşul nostru. întrucît însă,greaua mea suferinţă trupească şi grijile Bisericilor mă ţin pe loc, mă grăbesc să fac cunoscute prin scris plmgerile mele înaintea mărinimiei Tale. Mărturisesc că nici o corabie, ameninţată în mijlocul mării de vînturi năpraznice, n-a dispărut vreodată atît de neaşteptat, nici un oraş nimicit de cutremur şi înghiţit sub ape n-a ajuns să-şi piardă urma atît de deplorabil, cum s-a

3. Lumea veche nu cunoştea libertatea individuală. Dacă erai într-un serviciu statul nu te întreba de interese familiale. Ca individ, nu puteai alege decît ascultarea (Y. Courtonne, *St. Basile, Lettres I,* p. 176). Deşi Sf. Vasile nu spune cine a făcut scindarea, se ştie că acest lucru l-a decis împăratul Valens.

4. Precizare clară privind locul de naştere şi deci «patriotismul» lui Aburgios.

1. Sofronie Magistrul era unul din cei mai înalţi dregători împărăteşti (magister ■officiorum) căruia îi era încredinţată toată administraţia imperiului (G. Ostrogorski op. cit., p. 39), dar şi unul din cei mai apropiaţi ai Sf. Vasile (ep. 76, 96, 177, 180, 192, 272).

In scrisoarea aceasta se cere să intervină împotriva scindării în două a provinciei Capadochiei.

întîmplat cu această pierdere subită în care a dat oraşul nostru, înghiţit de această nouă orîndu-ire de stat. Din tot ce am avut înainte a rămas acum doar o poveste. Dregătorii obşteşti au plecat, întreagă mulţimea locuitorilor, descurajaţi de fuga autorităţilor superioare, părăsesc oraşul ca să rătăcească pe la ţară. Nu mai găseşti nimic pe piaţă. Oraşul care mai înainte se făIea cu bărbaţii lui învăţaţi şi cu multe altele, care fac să înflorească oraşele, în care oamenii trăiau fără frică, a ajuns acum o privelişte de plîns.

Singura mîngîiere în aceste nenorociri, cum se întîmpla în astfel de cazuri, ar fi să ne plîngem necazurile în faţa Excelenţei Tale şi să Te rugăm, dacă ţi-e cu putinţă, să dai o mînă de ajutor oraşului care a înge-nunchiat. Chipul în care ai putea interveni în aceste necazuri nu sînt eu în măsură să ţi-1 arăt, dar numai de Tine depinde să ne poţi veni în ajutor datorită înţelegerii Tale, folosindu-te de ceea ce vei găsi de cuviinţă, prin puterea pe care Dumnezeu ţi-a dăruit-o.

EPISTOLA 77 Fără adresă, în legătură cu Terasios [1] Scrisă în anul 371

Iată una din binefacerile de care m-a învrednicit marea dregătorie a bunului Terasios : e vorba de prezenţa continuă a Luminăţiei Tale la noi. Dar am pierdut această binefacere deodată cu pierderea lui. întrucît cele ce ne-au fost dăruite de el sînt vii şi statornice în suflete, datorită reciprocităţii amintirilor, cu toate că sîntem despărţiţi, ne scriem adeseori şi comunicăm unul altuia ceea ce socotim că-i de trebuinţă, mai ales cînd iarna ne-a făcut drept dar acest armistiţiu. Sperăm că nici Tu nu te vei depărta de un om atît de admirabil, care e Terasios, şi că vei considera că este bine să împărtăşeşti cu acest om astfel de griji şi nu vei pierde nici un prilej care-ţi va îngădui să vezi pe prietenii tăi şi să fii văzut de ei. Aş avea multe de spus şi despre multe lucruri, dar le las pentru o întîlnire viitoare, întrucît cred că nu-i fără primejdie să încredinţezi slovelor lucruri de acest fel.

EPISTOLA 78

Fără adresă pentru Elpidios Scrisă în anul 371

1. **Terasios era guvernatorul împărătesc al provinciei Capadochiei. Epistola e de altfel adresată lui Elpidios, adjunctul lui Terasios (Ep. 63—64). Tema scrisorii e voalat vizibilă: aceeaşi scindare a temei Capadochiei. Deocamdată, ierarhul nu cere nimic, ci adresează cuvinte alese de curtuoazie.**

N-am uitat că porţi un interes atît de mare prea stimatului nostru însoţitor Elpidios, şi nici că prin înţelegerea Ta deosebită ai dat prefectului prilej ca să-şi arate omenia faţă de noi. Acum, prin această scrisoare, Te rugăm să ne faci bucuria deplină şi să ceri prefectului ca, printr-un ordin special, să pună în fruntea Patriei noastre pe acest om, care a luat asupră-şi grija, aproape întreagă, a tuturor treburilor obşteşti. Şi vei găsi multe şi bune temeiuri ca să le sugerezi prefectului, prin care să poată determina pe Elpidios să rămînă mai departe în ţara noastră. Care anume e situaţia şi ce se cere unui om ca să îndrepteze bine treburile obşteşti, desigur că nu ai nevoie să ţi-o spunem noi, căci, datorită inteligenţei Tale, Tu însuţi o ştii foarte bine.

EPISTOLA 79 Către Eustațiu, episcop de

Sevasta **Scrisă în anul 371**

Şi mai înainte de a-ți primi epistola cunoşteam oboseala ce ți-o dai pentru orice suflet şi în chip deosebit pentru smerenia mea, care m-am avîntat în lupta aceasta.

în clipa cînd scrisoarea mi-a fost predată de mîna prea Cucernicului Eleusinios, am avut senzația că Te am cu adevărat în fața mea, de aceea am dat slavă lui Dumnezeu că mi-a hărăzit un astfel de ocrotitor şi de împreună-luptător spre într-ajutorare duhovnicească în lupta pentru dreapta credință. Şi ştie neîntrecuta Ta evlavie că pînă acum am avut cîteva atacuri împotriva mea din partea unor mari dregători, unii din ei deosebit de cumpliți, pentru că eparhul (sau prefectul Capitalei — n.tr.) şi cu şambelanul Palatului[1] s-au declarat că sprijină pe vrăjmaşii noştri, dar pînă în clipa de față orice atac s-a oprit pe loc, din mila lui Dumnezeu, Care m-a socotit vrednic de ajutorul Duhului, Care ne întăreşte în slăbiciuni.

EPISTOLA 80 [4]

Către Atanasie, episcopul Alexandriei **Scrisă pe la**

1. Aceeaşi problemă ca şi în epistola precedentă : scindarea provinciei Capa-dochia. E impresionant ataşamentul exprimat la adresa lui Elpidios.

1. Aici Sf. Vasile aminteşte de cele două lupte principale pe care le-a avut de dus cu doi din cei mai puternici reprezentanți ai administrației centralizate bizantine, şi anume cu Modestos, prefectul pretorului (un fel de Prim-Ministru), şi cu Demostene, magistrul Palatului. G. Ostrogorski, *Geschichte des byz. Staates,* ed. UI, Munchen, 1963, p. 30—31. E celebră scena avută cu cel dintîi, despre care ne informează Sf. Grigorie Teologul *(Orat.* XLIII).

Această epistolă e o dovadă că în anul 371 relațiile dintre Vasile şi Eustațiu erau încă bune.

începutul anului 371

Pe măsură ce situația Bisericilor devine tot **mai** de plîns, tot mai des gîndul meu şi al tuturora se îndreaptă spre desăvîrşirea Ta, pentru că **avem** încredințarea că singura mîngîiere care ne-a mai rămas e ajutorul pe care Prea Sfinția Ta ni-1 poți oferi. într-adevăr, toți cîți Te cunoaştem mult-puțin, din auzite ori din întîlniri personale, cu toții avem credința că numai Prea Sfinția Ta ne mai poate mîntui de furtuna care **s**-a abătut asupra noastră, atît prin puterea rugăciunilor Tale, cît şi prin îndrumările şi ajutorul de a ieşi din răul în care ne zbatem [1].

Drept aceea Te rugăm să nu încetezi a face rugăciuni pentru sufletele noastre şi a ne ridica moralul prin scrisori. De-ai şti cîtă nevoie ■avem de amîndouă, n-ai **lăsa** să treacă nici o ocazie fără să ne scrii! **Dacă** ne-am putea învrednici de rodul rugăciunilor Tale şi am ajunge să **Te şi** vedem la față şi să gustăm astfel şi mai mult din darurile Tale, adă-ugînd la istoria vieții noastre şi pe acela de a ne întîlni cu marele şi cu adevărat apostolicescul Tău suflet, am crede că însăşi bunătatea lui Dumnezeu ne răsplăteşte şi ne mîngîie de toate asupririle prin care trecem.

EPISTOLA 81

Către episcopul Inochentie [1]

Scrisă în anul 372

Pe cît de mult mi-am adus aminte de dragostea Ta, cînd ţi-am primit scrisoarea, pe atît de mult m-am întristat cînd m-ai copleşit cu greu**tatea** grijilor care întrec puterile mele. Căci cum am putea face faţă, **de** la o distanţă atît de mare, la o administrare atît de grea ? Şi cîtă vreme Te are Biserica, ea se bizuie pe Tine ca pe temelia ei ,• în schimb **dacă** Domnul va rîndui altceva în legătură cu viaţa Ta, pe cine aş putea trimite, dintre cei de-o seamă cu Tine, ca să poată purta grijă de fraţii **de** acolo ?

*\ceasta e ceea ce ai cerut şi ai procedat bine şi înţelept cînd ai spus prin epistolă că vrei să vezi, cît timp vei mai trăi, pe cel ales de Tine ca să conducă mai tîrziu turma Domnului, aşa cum l-a dorit şi fericitul Moise şi l-a şi văzut[2].

1. Prin felul în care e redactată, e uşor de înţeles de ce majoritatea cercetătorilor socot, pe bună dreptate, că această epistolă a fost trimisă înaintea celor de sub nu-merii 66, 67 şi 69.

1. Curioasă cerere a făcut acest Inocenţiu aflat într-o eparhie îndepărtată de cea a Capadochiei, dar nu sub jurisdicţia ei. Ştiindu-se bătrîn, Inocenţiu cere Iui Vasile să trimită un administrator (un fel de episcop vicar), care să-i şi rămînă mai tîrziu urmaş, căci, zice el, aş fi liniştit să închid ochii, cunoscîndu-1. Sf. Vasile îi propune un nepot al fostului episcop Hermoghen de Cazareea, cel care a dat citire simbolului credinţei în sinodul I de la Niceea. A se vedea şi notele de la epistola 50.

întrucît eparhia Ta este întinsă şi importantă şi activitatea Ta e cunoscută de mulţi şi «vremurile sînt rele» [3], şi fiind nevoie de un păstor destoinic, în stare să facă faţă furtunilor şi vijeliilor neîncetate care bîn-tuie în Biserică, n-am găsit că ar fi bine ca să acţionez fără temei serios în cazul de faţă, mai ales cînd mi-am adus aminte de cîte ai scris : că s-ar putea ca în faţa lui Dumnezeu Tu să devii potrivnicul meu şi să mă învinuieşti că n-aş fi fost destul de săritor faţă de Biserici.

De aceea, pentru ca să nu ajung în contrazicere cu Tine, dar mai ales pentru ca să găsesc părtaş al apărării mele în faţa lui Hristos, arun-cîndu-mi privirile asupra corpului preoţesc al cetăţii, am ales «vasul» cel mai de preţ, pe odrasla fericitului Hermoghen, care a transcris marele şi inatacabilul simbol al credinţei, la acel mare sinod (din Niceea,. n. tr.).

El e de mulţi ani preot al Bisericii, statornic în caracter, cunoscător al rînduielilor canonice, corect în ale credinţei, trăieşte pînă acum în cumpătare şi asceză, şi cu toate că rîvna pentru o vieţuire aspră i-a măcinat de-a binele trupul, este totuşi sărac şi n-are nici un venit pe lumea aceasta, încît n-are bani nici pentru pîine, ci-şi asigură cele ale trupului prin lucrări manuale pe care le face laolaltă cu fraţii cu care trăieşte împreună. Acesta este bărbatul pe care doream să ţi-1 trimit.

Dacă un astfel de om îţi poate fi de folos, iar nu vreunul mai tînăr, potrivit pentru muncă de curier, să te slujească doar la nevoile traiului, hotărăşte-te să-mi scrii repede, iar cu primul prilej să-ţi trimit acest om, care-i alesul lui Dumnezeu şi potrivit pentru slujire, respectuos cu cei pe care-i întîlneşte şi destoinic să mustre cu blîndeţe pe cei cu idei greşite.

Pe acesta l-aş putea trimite chiar acum, dar, întrucît tu mi-ai luat-o înainte, cerînd un anumit om, care şi în alte privinţe este bun şi devotat, dar stă cu mult înapoi faţă de bărbatul de care am amintit adineaori, am voit să-ţi fac cunoscută părerea mea, pentru ca, în caz că-ţi trebuie omul de care am vorbit, ori să trimiţi pe careva dintre fraţi ca să-1 ia în primire cam în vremea postului, ori să-mi scrii, în caz că nu ai pe cineva potrivit să îndure oboseala drumului pînă la noi.

EPISTOLA 82 Către Atanasie, episcopul Alexandriei **Scrisă la sfîrşitul anului 371, sau la începutul Iui 372**

2. Pe Iisus Navi (Iosua).

3. ***Eies.*** **5, 16.**

Cînd îmi îndrept privirile spre evenimentele de azi şi cînd cercetez greutăţile prin care orice pas înainte e oprit, ca şi cum ni s-ar pune bețe în roate, ajung la totală deznădejde. Cînd însă mă întorc iarăşi şi privesc spre înțelepciunea Ta şi mă gîndesc că pe Tine te-a rînduit Domnul să fii doctor al bolilor prin care trec Bisericile, atunci prind din nou curaj: şi, din deznădejdea în care căzusem, mă îndrept iarăşi cu nădejde spre zile mai bune. întreagă Biserica e dezmembrată, lucru care de altfel nici înțelepciunii Tale nu-i necunoscut. Tu vezi în toate chipurile, ca de sus, dintr-un turn de veghe, cu mintea Ta pătrunzătoare, ceea ce se întîmpla în fiecare loc, ca şi cum în acelaşi spaţiu ar pluti mai multe corăbii purtate şi izbite de puterea vînturilor, una împotriva celeilalte, aşa încît naufragiul este iminent, atît din pricini exterioare, datorită vînturilor care agită cu putere marea, cît şi din tulburarea care cuprinde pe navigatorii care se întîlnesc şi se ciocnesc unul de altul. E destul să-mi opresc cuvîntul asupra acestei imagini, întrucît nici înțelepciunea Ta nu cere mai mult şi nici împrejurările nu ne îngăduie să grăim mai deschis. Şi ce cîrmaci poate fi la înălțimea acestor împrejurări ? Cine e oare atît de vrednic de încredere, încît să trezească pe Domnul[1], pentru ca Acesta să certe vînturile şi marea ? Cine altul decît cel care încă din tinereţe a luat parte la lupta pentru dreapta credinţă ?

întrucît, dar, acum între noi tot ce înseamnă credinţă sănătoasa, e sincer înclinat şi legat de credința în unitate şi în pace cu toţi cei care au aceleaşi simţiri, mi-am luat îndrăzneala să vin şi să mă adresez indulgenţei Tale să ne trimiţi tuturora una şi aceeaşi scrisoare şi să ne sfătu-ieşti ce anume să facem. Căci toţi vrem ca de la Tine să se facă începutul întrunirilor care să restabilească intercomuniunea Bisericilor [2].

Iar întrucît poate amintirea evenimentelor din trecut ar putea să-ţi pară bănuitoare, fă următorul lucru, părinte prea iubite de Dumnezeu : trimite episcopilor scrisori, fie prin vreun om de încredere de la ei, fie prin fratele Dorotei, diaconul nostru ; odată ce le voi fi primit, eu nu le

1. *Luca* **8, 24.**

2. Sf. Vasile îl imploră pe Sf. Atanasie să înceapă de la el iniţiativa de a se face «începutul întrunirilor sinodale ca să se restabilească intercomuniunea Bisericilor». Diaconul Dorotei venise proaspăt de la Roma şi era pregătit să meargă din nou cu mesajele acestea. Impresionant este modul în care Sf. Vasile roagă pe Sf. Atanasie să-1 dezlege de această misiune de împăcare a Bisericilor, dacă el nu primeşte iniţiativa.

Vom vedea în celelalte epistole către Apuseni, cît de nepăsători s-au arătat aceştia (Ep. 90, 91, 92 etc).

voi da înainte de a avea răspunsurile episcopilor; dacă nu aş face eu acest lucru, atunci «vinovat să fiu faţă de tine toate zilele vieţii mele» [3]. Desigur că acest cuvînt n-a trebuit să inspire mai multă frică celui care l-a spus mai întîi tatălui său, decît mi-ar inspira mie, care ţi-o spun ţie, părintele meu duhovnicesc.

Şi dacă nicicum nu vrei să faci ce te-am rugat, dezleagă-mă de greşeala în care aş putea cădea, prin rîvna slujbei mele, căci nu am venit cu viclenie şi nu cu meşteşugire, ci din dragostea pentru pace şi pentru unire frăţească a celor care avem aceleaşi simţăminte pentru Domnul, îuînd asupră-mi această solie şi această mijlocire.

EPISTOLA 83 Către un cenzor sau agent fiscal[2]

2 Scrisoarea cuprinde un apel al Sfîntului Vasile, adresat noului conducător al serviciului financiar al provinciei «Capadochia prima», de a se arăta înțelegător ln problemele fiscale.

Scrisă în anul 372

N-am avut decît foarte puține legături cu Domnia Ta, iar întîlnirea noastră personală a fost de scurtă durată ,• dar cunoştința pe care o am din auzite şi prin care m-am apropiat de mulți din bărbații mai de vază, nu-i lipsită de importanță şi nici nu este de dispreţuit. Şi chiar dacă după zvonuri ai vreo bănuială față de mine, Tu singur ştii mai bine. In orice caz, părerea pe care mi-am făcut-o eu despre Tine este aceea pe care am descris-o adineauri.

Dar pentru că Dumnezeu te-a chemat la o slujbă, în care se poate da dovadă de iubire față de oameni şi prin care se poate ridica Patria noastră, care s-a pustiit de tot, cred potrivit să dau bunătății Tale sfatul ca, în nădejdea răsplății dumnezeieşti, să binevoieşti a Te arăta destul de omenos, ca să Te poți arăta vrednic de o faimă nemuritoare şi să moşteneşti odihnă veşnică, pentru că le vei fi uşurat sarcinile celor care au fost apăsați [3].

Iar pentru că şi eu am o moşie oarecare în ținutul Hamanenilor, Te rog să o ocroteşti ca şi cum ar fi a Ta. Nu te mira că socot ca şi cum ar fi ale mele cele ale prietenilor mei, întrucît am învățat să pun alături de alte virtuți şi prietenia, aducîndu-mi aminte de cel care a spus cu înțelepciune [3] că «prietenul e ca un al doilea eu». Moşia aceasta, care apar**ține** prietenului meu, o încredințez vredniciei Tale, ca şi cum ar fi a mea, **şi** Te **rog** să ții seamă de greutățile pe care le-a

3. *Fac.* 43, 9. Acest cuvînt greu a fost rostit de Iuda, feciorul mai mare al lui Iacob, cînd i-a cerut să-1 ducă şi pe Veniamin în Egipt,

cunoscut această casă şi, în schimbul anilor tercuți, să le dai mîngîiere pentru viitor şi să le faci plăcută locuința lor acolo, care şi aşa e trecătoare şi a fost părăsită din pricina multelor dări la care a

3. Aristotel, Etica *nicomahică,* IX, 4. 9.

fost impusă. De altfel, mă voi strădui să mă **şi** întîlnesc personal cu distinsa Ta persoană, cînd vom discuta mai pe **larg** despre fiecare problemă.

EPISTOLA 84 Către Guvernator[1] **Scrisă în anul 372**

I

Ceea ce am de gînd să scriu **e** aproape de necrezut, **dar** de dragul adevărului o voi spune : cu toată dorința ce o aveam de a mă întîlni cît **mai** curînd posibil cu bunătatea Ta, acum cînd mi s-a ivit acest prilej de a-ți scrie, nu m-am grăbit să folosesc acest noroc, ci am stat la îndoială **şi** m-am retras. Această ciudățenie constă în faptul că, ceea ce am dorit să **se** întîmple, îndată **ce** mi s**-a** oferit, n-am mai primit-o. **Iar** pricina e că **mi**-e ruşine să par că aş scrie nu din prietenie curată, ci ca să mă folosesc de fiecare dată **de** o nevoie oarecare.

Dar peste cugetarea mea s-a făcut stăpîn gîndul (pentru care şi vreau să iei şi Tu seama şi să nu crezi că noi punem la cale întîlniri în scopuri negustoreşti, iar nu prieteneşti) că trebuie să fie o oarecare **deosebire** între felul cum se adresează cineva către autorități şi între felul In **care** tratăm cu particularii. Pentru că nu-i drept să discutăm în acelaşi **fel** cu un medic, cum am discuta cu

3 Abuzurile multor agenți fiscali constituiau o adevărată plagă a vremii. A se •vedea cele spuse în epistola 110.

oricare prim venit şi de bună seamă **nici** cu un înalt dregător la fel ca şi cu un particular, ci **va** trebui să ne folosim şi de iscusința unuia, ca şi de puterea brațelor celuilalt. Căci după cum cei ce umblă în soare sînt urmați oricum şi de umbra lor, chiar **şi** dacă ei n-ar vrea-o, tot aşa şi întîlnirile cu marii dregători sînt însoțite de un fel de uşurare şi de ajutorare pentru cei nevoiaşi.

Aşadar, cel dintîi scop al compunerii acestei scrisori se îndeplineşte tocmai prin salutările pe care le transmit Excelenței Tale. Acest lucru şi trebuie văzut ca primul temei serios, chiar dacă nu ar mai fi nici un alt motiv de a scrie. Primeşte, deci, salutările mele, prea bunule, şi fie ca

toata viața Ta să poți fi do folos pentru toți, urclnd din treaptă In treaptă şi «jutorînd de fiecare dată

1. Felidtîndu-l cu ocazia intrării în slujbă (probabil e vorba de Ilie, de care ne informează epistola 94), Sf. Vasile prezintă un interesant caz despre felul în care se făceau abuzuri de către organele financiare. II roagă să intervină. II — Sfîntul Vasile cel Mare

pe alții cu puterea pe care o ai. E un obicei de al meu să procedez aşa, iar pe de altă parte, şi Tu te simți dator să ajuți cu ceva pe cei lipsiți de cea mai mică destoinicie în conducere.

II

După aceste urări, primeşte şi rugămintea mea pentru acest nenorocit bătrîn, pe care un decret împărătesc l-a desărcinat din slujbă, sau mai degrabă pentru omul căruia însăşi bătrînețea lui îi acordase în prezența împăratului scutirea de dări. Şi Tu însuți ai confirmat acest drept dat de sus din respect pentru fire şi din înțelepciune pentru interesele Statului, cred, de teamă, ca nu cumva să se calce legile publice de către un om a cărui minte s-a slăbit din pricina bătrîneții.

Dar cum de ți-a scăpat, prea minunatule, şi cum de l-ai readus pe altă cale pe bătrîn iarăşi în locul lui de muncă ? Atunci cînd ai poruncit ca nepotul lui, care n-are încă nici patru ani, să fie cooptat în Consiliul de impunere al dărilor, ce altceva ai făcut decît să readuci iarăşi, din ordin, în serviciu public, pe bătrîn prin mijlocirea nepotului ? Acum te rugăm să-ți fie milă de aceste două vîrste şi să-i scuteşti pe amîndoi, gîn-dindu-te la temeiurile pentru care amîndoi sînt de plîns : unul nu şi-a văzut şi nu şi-a cunoscut părinții şi numai prin mîini străine a intrat în această viață, orfan de tată şi de mamă, încă din leagăn,- celălalt a rămas multă vreme în viață, pe care n-a cruțat-o nici un fel de nenorocire. Lui i-a fost dat să-şi vadă moartea prematură a singurului său fiu, apoi şi-a văzut casa fără moştenitori, iar de acum înainte, dacă nu găseşti o rezolvare vrednică de umanismul Tău, va vedea ceea ce l-a consolat[2], din lipsă de copii, aceasta va fi pentru el prilej pentru nenumărate rele ! Presupun că nu acest mic prunc va ajunge să facă parte dintre senatorii care vor strînge mîine dările ori vor plăti soldaților solda [3] şi nici nu va fi nevoie ca tocmai perii albi ai acestui nenorocit moşneag să fie din nou necinstiți. Dă-i, deci, iertare, potrivit legilor şi potrivit firii: porunceşte să se îngăduie aceluia să rămînă la el pînă cînd va împlini vîrsta majoratului, iar acesta să-şi aştepte moartea în pat. Să continue alții astfel de servicii şi să ia asupra lor astfel de obligații! Desigur că nu-ți stă în fire să disprețuieşti pe cei nenorociți, nici să faci caz de legi sau să rezişti la cererile prietenilor, chiar dacă te afli în mediul treburilor în care le înconjoară oamenii.

1!. «Consolarea» o constituie tocmai nepotul.

3. Administrația Imperiului Bizantin prevedea ca în fiecare localitate să se con sllUiie un Consiliu de Impunere (PooXî)), care să ajute, între altele, la strîngerea dărilor şi la plata soldaților (cf. *Epist. 88).*

EPISTOLA 85 Că nu se cade să te

juri[1]

Scrisă tu anul 372

Nu încetăm să protestăm în toate întrunirile şi îndeosebi în întîl-nirile particulare să vorbim despre aceeaşi problemă pentru ca la strîn-gerea dărilor publice slujbaşii financiari să nu mai ceară ţăranilor să depună şi jurămînt.

In legătură cu acest lucru trebuie să protestăm şi în scris, atît înaintea lui Dumnezeu, cît şi în faţa oamenilor, căci se cade să încetăm odată de a mai duce la moarte sufletele oamenilor, să căutăm un alt chip de a rezolva lucrurile şi astfel să lăsăm oamenii să-şi păzească sufletele întregi. îţi scriu aceste lucruri nu pentru că ai avea nevoie să fii încurajat prin cuvinte (căci ai deprins de acasă temeiurile temerii de Dumnezeu), ci pentru ca toţi cei care depind de Tine să înveţe de la Tine, să nu mai supere pe Cel Sfînt, şi pentru ca în urma unei rele obişnuinţe, să nu mai privească cu nepăsare lucrurile sfinte.

într-adevăr, ei nu cîştigă nimic din faptul că cer oamenilor să se jure, iar pe deasupra mai şi sădesc în suflete un rău sigur. Pe măsură ce oamenii s-au obişnuit să jure strîmb, ei nu se mai grăbesc să fie iertaţi, gîndindu-se că au în jurămînt o armă înşelătoare şi un prilej de amî-nare. Deci fie că Domnul pedepseşte pe loc jurămîntul fals, şi atunci încasatorii dărilor n-ar mai avea pe nimeni să răspundă în justiţie pentru că datornicii ar pieri din pricina osîndei lor. Fie, după cum am spus adineauri, în mărinimia Lui, Domnul Se arată îndurător faţă de cei care, cu-noscînd din experienţă ce înseamnă răbdarea Lui, ajung să dispreţuiască bunătatea Lui. De aceea să nu calce fără nici un folos legea şi să nu aţîţe împotriva lor înşişi mînia dumnezeiască. Am spus ce mi se cădea ca preot ,• cei care nu vor să asculte, vor vedea.

EPISTOLA 86 Către Guvernator[1]

Scrisă în anul 372

Ştiu că cea mai mare şi cea dintîi grijă a vredniciei Tale este să aperi în tot chipul dreptatea. în rîndul al doilea, îţi cunosc şi dorinţa de

1. Un alt gen de abuz făcut de organele fiscului, de astă dată uzînd şi de jurămîntul fals. A se vedea şi cele prevăzute de canoanele 80—81 ale Sfîntului Vasile, cele privitoare Ia jurămîntul fals.

1. Amîndouă aceste epistole (86 şi 87) au ca obiect restituirea unor pagube suferite de preotul Dorotei.

a face bine prietenilor şi de a ocroti pe cei care caută scăpare la mărinimia Ta. Acestea sînt şi motivele care ne-au îndreptat spre Tine, pentru că şi cauza pe care o apărăm e dreaptă, iar mie mi-ar fi şi plăcută, ca unuia pe care ai binevoit să-1 numeri între prieteni şi la fel şi celor care-şi găsesc ajutor la bunătatea Ta, pentru cele ce au avut de suferit. Griul, din care prea doritul nostru frate Dorotei avea destul pentru trai, a fost furat la Berisos de unul din cei cărora li se încredinţase administrarea bunurilor obşteşti, fie că au venit ei înşişi la această faptă oprită, fie că alţii i-au îndemnat s-o facă. De altfel, în nici o privinţă, fapta lor nu poate fi socotită condamnabilă, căci de ce ar fi mai puţin rău cel rău de la sine decît cel care se pune în slujba răutăţii altora ? Pentru cei care au suferit-o, paguba e aceeaşi. Totuşi eu cer ca omului nostru să i se dea înapoi grîul de către cei care l-au luat şi să nu le fie îngăduit să pună vina pe alţii pentru îndrăzneala lor. Preţul pe care trebuie să-1 dai fericirii de a scăpa de mizeria lipsei de grîu e cel cu care vom preţui binefacerea, pe care o vom primi de Ia vrednicia Ta, dacă bineînţeles vei binevoi să ni-1 dai.

EPISTOLA **87 Fără adresă, despre aceeaşi problemă**

M-am mirat cum a fost cu putinţă să i se facă **o** pagubă atît de **mare** preotului nostru, încît să i se răpească singurul lui mijloc de trai **şi aceasta** sub guvernarea Ta. Şi ceea ce e şi mai îngrozitor e faptul **că cei care s**-au încumetat să săvîrşească acest fapt pun vina acţiunii **lor pe** porunca Ta, care nu numai că n-ar fi trebuit să-1 îngăduie, ci să împiedice cu toată puterea să se întîmple asemenea lucru împotriva **oricui, şi** mai ales împotriva preoţilor noştri, iar dintre ei, împotriva **tuturor** celor care au aceleaşi idei cu noi şi care păşesc pe acelaşi drum al credinţei ca noi.

Dacă, aşadar, ai vrea să-mi redai liniştea, fă în aşa fel încît lucrurile **să** se îndrepteze fără întîrziere.

Cu Dumnezeu poţi da cui vei vrea şi aceste reparaţii, ba chiar şi mai mari. Am scris şi conducătorului patriei noastre, pentru ca în cazul în care nu vor să se respecte legea, ei să fie siliţi s-o facă prin hotă-rîroa Tribunalului.

EPISTOLA 88

Fără adresă, în legătură cu un încasator de dări[1]

Scrisă în anul 372

Greutatea strîngerii aurului pentru confecţionarea hainelor militare o cunoaşte prea cinstia Ta mai bine decît oricine, iar în sărăcia mea n-am nici un alt martor decît pe Tine care, datorită marii iubiri ce ***b*** arăţi oamenilor, ai dovedit şi pentru mine înţelegere, arătîndu-mi tot ajutorul posibil, fără ca vreodată să-ţi schimbi blîndeţea liniştitoare a atitudinilor de teama ameninţărilor celor puternici.

întrucît, dar, din întreaga sumă ne mai rămîne doar o cantitate mică de aur şi întrucît pe acesta trebuie să-1 strîngem printr-o contribuţie Ia plata căreia am făcut apel la întreg oraşul, rog blîndeţea Ta să amîne planul acestei operaţii pînă ce vom fi înştiinţat şi pe cei care locuiesc ***ih***"afara oraşului, pentru că, după cum bine ştii, cei mulţi din dregători lucrează la ţară. Dacă, deci, se îngăduie ca din aurul strîns să se trimită cu atîtea livre mai puţin (adică tocmai atîta cît trebuie plătit), te rugăm să ne faci cunoscut, urmînd ca restul să-1 trimitem mai **tîr2iu.** Dacă, dimpotrivă, e absolut necesar ca întreaga sumă să se verse deodată în trezorerie, măcar scadenţa să fie amînată, aşa cum am amintit înainte.

EPISTOLA 89 Către episcopul

Meletie La Pastile anului 372

I

Atunci cînd Bunul Dumnezeu îmi îmbie prilejuri de a trimite salutări cucerniciei Tale, îmi alină o puternică dorinţă. Căci El e martor şi ştie cît de mult doresc să văd persoana Frăţiei Tale şi cît de mult mă desfătează învăţătura ta bună şi ziditoare de suflete. Şi acum, prin prea cuviosul şi prea vrednicul frate Dorotei, subdiaconul, care vine la Frăţia Ta, Te rog mai întîi să mă pomeneşti în rugăciunile Tale, ca să nu **fiu** piedică în popor şi nici să stau împotriva rugăciunilor Tale, pentru **a** dobîndi milostivirea lui Dumnezeu.

In al doilea **rînd îţi** aduc aminte că trebuie să redactezi **o** expunere de credinţă cu toate cele necesare[1] pentru fratele de **care** am amintit, **iar dacă este** nevoie să o şi trimiţi în Apus, pentru că

1. O impunere tipică făcută locuitorilor din provinciile orientale : să cumpere haine pentru soldaţi. In celelalte provincii îmbrăcămintea o dădea imperiul. In cererea alăturată se cere o *amlnare* a plăţii. A se vedea şi epistolele 84, 110 etc.

situaţia o cere neapărat, iar pe de altă parte, le voi trimite şi eu scrisori prin curierul **nostru. In** orice caz să laşi să se înţeleagă că scrisorile pleacă şi de **la Tine** însuţi [2]. In urma întîlnirii cu Sabin, diaconul trimis de ei, eu **am trimis** scrisori către cei din Iliria şi către episcopii Italiei şi Galiei, iar **în mod** special şi către unii care mi se adresează personal[3]. E de la **sine** înţeles că ar fi bine să trimiţi şi tu vreun delegat care să ducă o **nouă** scrisoare din partea conducerii sinodale, pe care să ceri să ţi se redacteze.

II

în legătură cu venerabilul episcop Atanasie, aduc aminte marii Tale înțelepciuni, care de obicei cunoaşte bine lucrurile, că este cu neputință ca scrisorile mele să poată fi predate şi ca să se realizeze ceva din cele care sînt necesare[4] dacă nu s-ar primi şi din partea Frăției Tale vreo confirmare despre acest lucru, căci Tu ai vrut încă de atunci să intri în comuniune cu el[5].

Căci, se spune, el s-a străduit mult ca să se unească cu noi şi a făcut tot ce a fost cu putință din partea lui, dar s-a întristat că a trebuit să plece fără să fi putut restabili comuniunea, iar astăzi nădejdile ce se mai pun în el sînt foarte slabe [6].

Cum merg treburile în Răsărit desigur că nu va fi scăpat atenției Cuvioşiei Tale şi-ți va istorisi verbal şi amănunțit fratele de care am mai amintit. Te rog deci să-1 trimiți îndată după Paşti pentru că aşteaptă şi răspunsurile din Samosata.

Trimite-1 deci, întrucît i-ai lăudat bunăvoința, şi întăreşte-1 şi cu rugăciuni.

EPISTOLA 90

1. A se vedea ep. 92 care într-adevăr a fost redactată de Sf. Meletie şi pe care n expediază apoi Sfîntul Vasile.

2. Deci Sf. Vasile aminteşte Sfîntului Meletie că pentru rezolvarea schismei din Antiohia era necesar ca el însuşi să redacteze o mărturisire de credință şi s-o dimii ii în Apus, probabil însoțită şi de un memoriu că regretă vechea simpatie pro-ariană.

3. In categoria aceasta intră epistolele 90, 91, 197, 242, 243, 263.

4. A se vedea epistolele 66, 67 şi 69.

5. Despre încercarea Sf. Atanasie pentru stingerea schismei din Antiohia Sf. Vasile va spune mai tîrziu în epistola 258, capitolul 3 : «prea fericitul Atanasie venind tocmai din Alexandria dorea fierbinte să intre în comuniune cu Meletie, dar, din greşeala unor răi sfetnici, unirea lor a fost amînată pe o dată mai tîrzie. Ce bine ar fi (osl dacă nu s-ar fi procedat aşa !».

6. La 2 mai 373 Sf. Atanasie va muri.

Către Prea Sfinților frați şi părinți ai Apusului[1] înaintea Paştilor analul 372

I

Bunul Dumnezeu, Care nu lasă niciodată supărările neînsoțite de mîngîieri, ne-a făcut parte şi nouă acum de o mare bucurie prin scrisorile pe care Prea Cinstitul Părinte Atanasie le-a primit de la drept-credincioşia Voastră şi pe care ni le-a transmis şi nouă ca pe o mărturie a credinței celei sănătoase şi ca pe o dovadă a nezdruncinatei uniri şi simțiri care domneşte la Voi, fapt care caracterizează pe păstorii care calcă pe urmele părinților şi care păstoresc cu bună ştiință poporul lui Dumnezeu. Toate acestea ne-au bucurat atît de mult, încît au pus capăt tristeții noastre şi au picurat în sufletele noastre puțină bucurie în întunecata stare de lucruri în care sîntem acum.

Domnul ne-a sporit mîngîierea prin preaevlaviosul nostru frate şi diacon Sabin, care ne-a hrănit inimile prin relatări amănunțite despre situația de la Voi, iar de ceea ce s-a putut convinge despre felul cum stăm noi vă va aduce la cunoştință şi Vouă, încît, în primul rînd, să vă întreceți împreună cu noi în rugăciune fierbinte şi stăruitoare către Dumnezeu, iar în al doilea rînd, să nu vă dați înapoi de a aduce Bisericilor strîmtorate mîngîierea pe care o puteți. Pentru că aici toate s-au slăbănogit, prea cinstiți frați, şi, în urma loviturilor neîncetate ale vrăjmaşilor, Biserica stă să se scufunde ca o corabie izbită şi dintr-o parte şi din alta de valurile potrivnice ale mării înfuriate, afară poate dacă bunătatea lui Dumnezeu nu ne va cerceta.

După cum, dar, pacea şi unirea din Biserica Voastră le socotim ca şi cum ar fi şi ale noastre, tot aşa Vă rugăm să arătaţi şi voi înţelegere faţă de dezbinările de la noi şi să nu vă depărtaţi de noi pe motivul distanţării geografice dintre noi, ci, dimpotrivă, întrucît sîntem uniţi prin legătura Duhului, să ne primiţi în armonia unui singur trup.

1. Oricît de cald a fost apelul Sfîntului Vasile, Apusul s-a arătat neînţelegător. E drept că diaconul Sabin a sosit cu o întîrziere de cîteva luni, dar reprezentanţii celor două Biserici vorbeau, se vede, limbaj diferit. Apusul n-a întreprins nimic ln sensul celor cerute cu un an înainte în epistola nr. 70, în ciuda celor relatate între timp de Sfîntul Atanasie al Alexandriei, care dădea Răsăritului nădejdi că Apusul totuşi va răspunde solicitărilor răsăritene. Sfîntul Vasile e tot mai deprimat că discuţiile sterile seamănă «mai mult a tehnică decît a teologhisire». In multe locuri credincioşii din Răsărit au trebuit să plece din Bisericile lor şi să se roage prin pustii. La urmă Sf. Vasile face un fierbinte apel pentru statornicirea unei învăţături corecte despre Sfînta Treime în sensul în care se va exprima în epistola-tratat *Despre Duhul Silnt,* adresată lui Amfilohiu de Iconium. Deşi această epistolă e adresată în general Bisericii, ea pare a fi fost înmînată totuşi papii Damasus.

II

Suferințele noastre sînt cunoscute chiar dacă nu le înfățișăm acum, pentru că de mult timp s-au făcut cunoscute în toată lumea. Dogmele Sfinților Părinți sînt disprețuite, tradițiile apostolice nu mai sînt băgate în seamă; în locul lor stăruie acum în Biserici scornituri noi, oamenii au devenit tehnicieni ai cuvîntului omenesc ,• în loc să teologhisească despre Dumnezeu, înțelepciunea lumească a ajuns să conducă după ce *a* dat deoparte bunul nume al Crucii. Păstorii sînt surghiuniți, în locul lor sînt aduşi lupi răpitori, care sfîşie turma lui Hristos ,• casele de rugăciuni sînt goale acum, în schimb pustiurile sînt pline de oameni care plîng. Bătrînii lăcrimează cînd compară vremurile de altădată cu cele do acum, tinerii sînt şi mai de plîns, căci nu-şi dau seama ce au pierdut.

Desigur că şi numai înşirarea acestor fapte poate provoca compătimirea în cei care ştiu ce este dragostea lui Hristos, dar în comparație cu realitatea adevărată cuvintele sînt prea slabe. De aceea «dacă mai este în voi vreo mîngîiere a dragostei, cu orice împărtăşire a Duhului, cu orice milostivire şi îndurare» [2], atunci hotărîți-vă să ne veniți în ajutor 1 Aprindeți-vă de rîvnă pentru dreapta credință şi scăpați-ne din această furtună ! [3]. Să răsune şi la noi iarăşi acea propovăduire bună a Sfinților Părinți, care dărîmă erezia nelegiuită a lui Arie şi care zideşte Bisericile în învățătura cea sănătoasă, în care Fiul e mărturisit ca fiind de o ființă cu Tatăl, iar Duhul împreună mărit şi închinat cu aceeaşi cinste ! în felul acesta să ni se dăruiască şi nouă, prin rugăciunile Voastre, prin împreună-lucrarea Voastră, libertatea pentru cuvîntul adevărului şi bucuria de a mărturisi adevărul în Dumnezeiasca şi Mîn-tuitoarea Treime.

De altfel numitul împreună-slujitor vă va face cunoscută mai pe larg starea de lucruri de la noi. Ne-am dat şi noi consimțămîntul la tot ce ați hotărît canonicește, aderînd şi noi la rîvna Voastră pentru ortodoxie.

EPISTOLA 91 Către Valerian, episcopul Iliriei[1] **Scrisă în anul 372**

Mulțumită se cuvine Domnului, Care mi-a dat ocazia să văd în Frăția Ta un rod al vechii iubiri dintre noi. Deşi Te afli trupeşte la o distanță

2. ***Filtp.*** **2, 1.**

3. Greu s-ar putea justifica lipsa de înțelegere a episcopilor apuseni față de această vibrantă şl disperată cerere după ajutor.

!. Valerian, arhiepiscopul Aquileii, era un ortodox convins, care a ştiut să se Înconjoare de creştini instruiți, între ei numărîndu-se şi Fer. Ieronim.

atît de mare, totuşi te-ai unit cu noi prin scris, îmbrăţişîndu-ne cu dragoste duhovnicească şi sfînta, sădind în inima noastră o iubire nespusă. Căci am cunoscut acum, prin experienţă, ce însemnează cuvintele înţeleptului : «precum e apa rece pentru un trup însetat, aşa e vestea cea bună dintr-o ţară îndepărtată» [2].

Căci, prea cinstite frate, în ţinuturile noastre există o mare foamete după dragoste. Iar pricina ne-o spune Evanghelia : «Deodată cu înmulţirea păcatului s-a răcit iubirea multora» [3]. Tocmai de aceea scrisoarea ce mi-ai trimis-o mi s-a părut foarte preţioasă şi-ţi răspund prin acelaşi prea evlavios frate şi împreună-slujitor Sabin, prin care Te şi înştiinţăm şi Te rugăm să veghezi în rugăciuni pentru noi, pentru ca Bunul Dumnezeu să dea cîndva pace şi linişte în treburile noastre bisericeşti şi să certe vînturile şi marea înfuriate, ca să scăpăm de furtuna şi de tulburarea care a dat peste noi, căci altfel ne ameninţă pieirea.

între timp, în marea Sa milostivire faţă de vremurile grele de azi, Domnul ne-a făcut bucuria să auzim că Voi trăiţi în înţelegere şi unire şi că la Voi învăţătura creştină se vesteşte nestingherită[4]. Căci (dacă cumva nu va înceta curgerea vremii, ci vor mai rămîne şi alte zile pentru viaţa omenirii), prin împreună-lucrarea Voastră odată şi odată va trebui să se înnoiască credinţa şi în Răsărit şi astfel, la vremea cuvenită, să-i aduceţi un fel de răsplată pentru toate bunurile pe care le-aţi luat de la el. într-adevăr, partea sănătoasă de la noi, unde se mai ocroteşte credinţa Părinţilor, s-a istovit îndeajuns, pentru că diavolul a zguduit-o prin multe şi felurite atacuri, pe care le unelteşte şi le pune la cale cum vrea.

Dea Domnul ca prin rugăciunile voastre, care iubiţi pe Domnul, să se stingă erezia cea rea şi înşelătoare a rătăcirii lui Arie şi să strălucească din nou credinţa cea dreaptă a Părinţilor care s-au adunat la Niceea, pentru ca felul de închinare adusă fericitei Treimi să se facă potrivit săvîrşirii Botezului celui mîntuitor [5].

2. ***Pilde*** **25, 25.**

3. ***Matei*** **24, 12.**

4. Se ştie că, spre deosebire de orientarea pro-ariană a împăratului Valens, Apusul s-a bucurat de regimul mai paşnic al Vui Valentinian I (364—375). De fapt, arienii ajunseseră într-o vreme dominanţi şi în Sirmium şi chiar în nordul Italiei, inclusiv în Aquileea, dar pînă la 381 arienii au fost înfrînţi. N-am putut avea la îndemînă studiul lui M. Tadin : ***La iettre 91 de S. Basile a-t-elle ete adresse a l'eveque d'Aquilee Valerin,*** **în «Recherches de Science Religieuse», Paris, 1950, p. 450—468. El tăgăduieşte acest fapt.**

5. Aceeaşi idee din tratatul ***Despre Duhul Simt.***

EPISTOLA 92 Către episcopii Italiei şi

Galiel[1] Scrisă in anul 372

I

«**De** Dumnezeu iubitorilor şi sfinţilor fraţi împreună slujitori din **Italia** şi Galia şi iubiţilor lor episcopi cei de aceeaşi simţire cu noi, salutare întru Domnul de la episcopii Meletie (de Antiohia, n.tr.), Eu**sebiu** (de Samosata), Vasile (de Cezareea), Bassus, Grigorie de Nazianz (senior), Pelagiu (de Laodiceea), Pavel, Antim (de Tiana), Teodot (de **Ni-**copole), Vitus (de Cara, în Mesopotamia),

Avraam (de Urima, în Siria), **Iovin,** Zeno (de Tir), Teodoret, Marcian, Baruh, Avraam (de Batria, Si**ria),** Libaniu, Talasiu, Iosif, Bosthus, Athreus, Teodot, Eustațiu (de Se**basta),** Barsumas, Ion, Cosroe, Isac, Marsex, Maris, Grigorie şi Dafnus».

Pentru inimile îndurerate aduce adeseori oarecare mîngîiere chiar **şi** numai un oftat ieşit dintr-un piept înțelegător, după cum **o** lacrimă **a cuiva** îți alină durerile cele mai adînci. Nouă nu ni se oferă însă spre mîngîiere numai un oftat sau **o** lacrimă, pentru a Vă putea descrie suferințele noastre, **ci** pentru noi înfloreşte **o** nădejde mai bună, anume faptul **că,** după **ce** Vă vom înfățişa tristele împrejurări în care trăim, **poate** vom reuşi să vă hotărîm să ne luați apărarea pe care de atîta **vreme o** aşteaptă de la Voi Bisericile Răsăritului, dar de care încă nu **ne-am** învrednicit pentru că Domnul, Care cîrmuieşte cu înțelepciune **toate** rosturile noastre, se vede că a găsit de bine, după chibzuiala **cea** neînțeleasă a dreptății Sale, ca să mai fim încă multă vreme puşi **la** Încercare prin suferințe.

Pentru că ştim, cinstiți frați, că nu vă e deloc necunoscută situația noastră, întrucît vestea despre ea a ajuns pînă la marginile pămîntului **şi nu** sînteți nici Voi atît de nepăsători față de frații de aceeaşi cre**dință,** deoarece sînteți ucenicii apostolului, care ne învață că iubirea **de** aproapele e «plinire a legii» [2]. Numai că, după cum am spus, rîvna voastră a fost oprită de judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, Care se **vede că** a trimis aceste năpaste peste noi cam după măsura păcatelor noastre.

De astă dată însă Vă cerem ca măcar în ceasul acesta să vă ridicați cu tărie pentru adevăr şi cu înțelegere pentru noi, pentru ca tot ce a scăpat pînă acum urechilor Voastre să le înțelegeți de acum

1. Deşi redactată în numele a 32 de episcopi răsăriteni, între care şi a Sfîntului Vasile, totuşi unii cercetători recenți cred că această epistolă a fost compusă de Sf. Meletie al Antiohiei. In sprijinul acestei idei, să se vadă epistola 129. Cf. W.-A. Jurgens, *A Letter* of *Meletius oi Antiochia,* în «Now Rev. Theol.», Tournai, 1960, p. 251—260. In modestia lui, autorul ei crede că ezitarea episcopilor se va datora tot «păcatelor noastre». In descrierea dramatică a situației, nu se vorbeşte numai de ariunlsm, ci de o adevărată criză a ierarhiei bisericeşti.

2. *Rom*. 13, 8.

mai bine de la cucernicul şi împreună-slujitorul nostru Sabin, care Vă va putea istorisi şi tot ce se află în scrisoare. Şi prin el vă conjurăm să vă înduraţi şi să vă milostiviți, lăsînd la o parte orice ezitare, şi să vă aprindeți de rîvnă iubitoare pentru noi neuitîndu-vă nici la lungimea drumului, nici la interesele de acasă sau la alte considerente de ordin omenesc.

II

Primejdia nu amenință azi numai o singură Biserică, numărul celor lovite de această furtună nu se reduce doar la două sau trei, ci năpasta acestei rătăciri îşi întinde pustiirile sale cam de la granițele Iliriei şi pînă la Tebaida Egiptului. Sămînța ei rea a fost aruncată mai întîi de Arie, cel de tristă amintire, iar pentru că s-au găsit.mulți dintre noi care au cultivat cu rîvnă această nelegiuire, erezia a prins rădăcini adinei şi dă acum roade distrugătoare. învățătura dreaptă e răstălmăcită, aşezămintele Bisericii călcate în picioare. Trufia oamenilor, care nu mai au frică de Dumnezeu, urcă în primele rînduri, afişîndu-şi în-tîietatea în chip simțit cu prețul multor nelegiuiri, încît cel ce se defăima mai tare e socotit ca cel mai vrednic de a ajunge păstor. Demnitatea preoțească a dispărut, lipsesc păstorii care să îndrume cu înțelepciune turma lui Hristos, în vreme ce vînătorii de măriri folosesc banii bolnavilor numai pentru interesul lor propriu şi pentru cadouri. A slăbit as-primea canoanelor, în locul ei a crescut libertatea de a păcătui. Căci cei ce au ajuns la conducere prin strădanii prea pămînteşti îşi arată mulțumirea față de ei prin aceea că îngăduie celor păcătoşi

tot ceea ce ştiu că le face plăcere. Nu mai există o judecată dreaptă, fiecare umblă după poftele inimii, răutatea nu mai are măsură, poporul nu mai cunoaşte lege, mai-marii Bisericii nu mai au curajul să vorbească. Cei ce şi-au dobîndit scaunul episcopal prin intervenţii sînt sclavii celor ce i-au ajutat să parvină. Pentru unii chiar şi apărarea ortodoxiei e născocită ca armă de războire reciprocă, căci sub masca luptei pentru ortodoxie ei îşi ascund duşmăniile personale. Alţii, în schimb, — ca să nu-i învinuim de cele mai neruşinate fapte — aţîţă popoarele şi se urăsc nebuneşte între ei, pentru ca să-şi ascundă, de fapt, sub această ură răutăţile lor. Aşa se şi explică de ce este atît de neîmpăcată această luptă, pentru că cei ce au urzit această calamitate se tem ca nu cumva pacea generală să dea pe faţă neruşinările lor ascunse.

Am ajuns do rîsul paginilor, cei slabi In credinţă şovăie, credinţa e îndoielnică. Ignoranta pune stăpînire pe suflete, pentru că cei ce schimonosesc credinţa din răutate dau a se înţelege că ei spun adevărul. Gurile celor drepţi au amuţit, limba clevetitorilor nu mai cunoaşte frîu, rele sfinte sînt profanate, cei mai sănătoşi la cap dintre mireni fug de biserici, văzînd în ele tot atîtea şcoli ale nelegiuirii şi, în pustietăţi, printre suspine şi lacrimi, înalţă spre ceruri inimile lor întrebătoare către Dumnezeu. De bună seamă că şi pînă la Voi va fi ajuns ştirea despre ceea ce se întîmplă în cele mai multe oraşe de la noi, anume că poporul, adică femeile, copiii şi bătrînii, se duc dincolo de zidurile oraşului, sub cerul liber, şi acolo îşi fac rugăciunile singuri, îndurînd cu multă răbdare orice intemperii ale vremii, numai să ceară în linişte şi evlavie ajutorul lui Dumnezeu.

III

Cum am putea deplînge, dar, această calamitate ? Ce izvor de lacrimi ar ajunge pentru misterele atît de mari? De acum, cîtă vreme mai stau încă în picioare cîţiva din cei buni, cîtă vreme mai este vreo urmă din vechea stare de pace şi de bună înţelegere, înainte ca Bisericile să naufragieze de tot, grăbiţi-vă spre noi, veniţi repede, căci asta v-o cerem : prea iubiţi fraţi, întindeţi mînă de ajutor celor îngenun-chiaţi! Să se înduioşeze de noi dragostea Voastră de frate, puteţi vărsa chiar lacrimi de compătimire **1** Nu îngăduiţi ca jumătate pămîntul să fie înghiţit de rătăcire, nu lăsaţi să se stingă credinţa în cei de la care a pornit mai întîi.

Ce va trebui să faceţi ca să ne veniţi în ajutor şi cum va trebui să vă arătaţi dragostea faţă de cei aflaţi la strîmtorare, aceasta n-aveţi nevoie s-o aflaţi de la noi, însuşi Duhul Sfînt v-o va spune-o. Se cere, Insă, urgenţă ca să salvăm pe cei ce au mai rămas şi se cere prezenţa cit mai multor fraţi, încît, numărul celor ce vor veni aici să formeze un sinod la care nu numai vrednicia celor trimişi, ci şi numărul lor să creeze încrederea necesară că se vor restabili iară treburile [3]. Ei ar putea reînnoi crezul stabilit de părinţii de la Niceea ca să readucă unirea între toţi creştinii.

Căci în realitate acesta-i lucrul cel mai de plîns : că şi partea care se pare că a mai rămas sănătoasă e dezbinată în sînul ei[4], încît mi se pare că au dat şi peste noi aceleaşi nenorociri care au dat peste Ierusalim în momentul cînd era asediat de împăratul Vespasian. Căci atunci,

pe de o parte, oraşul era împresurat din afară de duşmani, iar pe de altă parte, în interior era

3. Sfîntul Vasile vedea salvarea Bisericii numai prin convocarea unui sinod ecumenic. Din păcate el nu a mai prins sinodul II ecumenic.

4. Aluzia la situaţia Bisericii din Antiohia e evidentă aici.

măcinat de răscoala concetăţenilor. La noi, în afară de lupta deschisă, dusă de eretici, mai este una, care a izbucnit între cei ce păreau ortodocşi. Şi eu cred că aceasta a dus Bisericile la cel din urmă

grad de istovire. De aceea şi avem mare nevoie de sprijinul Vostru pentru ca mărturisitorii credinţei apostolice să înlăture schismele scornite şi pe viitor să le supună autorităţii Bisericii.

Şi astfel, recîştigîndu-şi vlaga, trupul lui Hristos să se întregească iarăşi în toate mădularele lui şi să nu fericim numai binele pe care-1 vedem la alţii, aşa cum o facem acum, ci să ne străduim ca şi Bisericile noastre să-şi recapete vechiul renume de «dreptcredincioasă».

Căci de fapt merită să fie socotită drept cea mai mare fericire darul ce s-a dat de Dumnezeu de a deosebi ce-i fals de ceea ce-i drept şi curat, precum şi de a vesti fără rezerve credinţa Sfinţilor Părinţi, această credinţă pe care şi noi am primit-o şi o ţinem mai departe pentru că poartă în ea pecete apostolică, aprobînd-o şi pe ea ca şi pe celelalte învăţături de credinţă stabilite canonicește în scrisoarea noastră sinodală [5].

EPISTOLA 93

Către patriciana Chesaria, în legătură cu comuniunea cu Sfintele Taine

Scrisă în anul 372

Desigur că împărtăşirea zilnică [1] şi hotărîrea de a primi zilnic sfîntul Trup şi Sînge al lui Hristos e un lucru bun şi folositor, căci El însuşi o spune limpede «cel ce mănîncă trupul Meu şi bea sîngele Meu are viaţă veşnică» [2]. Cine se îndoieşte că participarea continuă la viaţă n-ar fi acelaşi lucru cu a trăi pe mai multe planuri ?

Cu toate acestea noi ne împărtăşim numai de patru ori pe săptă-mînă : duminica, miercurea, vinerea şi sîmbăta, precum şi în alte zile cînd se face pomenirea vreunui sfînt deosebit.

Faptul că în vremurile persecuţiei unii erau nevoiţi, în lipsa preotului sau a liturgului, să ia cu mîinile lor împărtăşania, e de prisos să

5. Sfîntul Vasile se gîndeşte aici la formula ortodoxă de la Niceea, dar şi la epistola pe care a trimis-o episcopilor sub nr. 125.

1. In legătură cu împărtăşirea deasă (de 4 ori pe săptămînă) ni se relatează un caz tipic : credincioşii simpli pot lua cu ei acasă Sf. împărtăşanie şi se pot cumineca ei înşişi cînd vor.

Pentru această problemă a se vedea şi E. Branişte, *Liturgica specială,* Bucureşti. 1982, p. 35.

2. *Ioan* 6, 54.

mai spunem că nu constituie nici o greşeală, pentru că altădată practica aceasta era întărită de o lungă obişnuinţă confirmată de faptele Înseşi. Toţi călugării care locuiesc în pustie, unde nu se găseşte preot, păstrează cuminecătura acasă la ei şi o iau cu mîna lor proprie. La Alexandria şi în Egipt, chiar şi fiecare laic are în mod obişnuit împărtăşania la el acasă şi se împărtăşeşte singur cînd voieşte. Din clipa cînd preotul a săvîrşit jertfa şi a împărţit-o, cel care a primit-o odată ca întreg, dacă participă la ea zilnic, trebuie să creadă pe bună dreptate că la parte la ea şi o primeşte din mîinile celui care i-a dat-o. într-adevăr, în Biserică preotul dă partea care i se cere, cel care o primeşte o păstrează cu toată libertatea şi o duce la gură cu mîna lui proprie. Aceasta vrea să spună că primeşte de la preot o singură părticică sau mai multe părticele dintr-odată.

EPISTOLA **94** Către Iile, guvernatorul provinciei Capadochia * **Scrisă în anul 372**

Intenţionam de mult să Te vizitez, măcar pentru a nu fi pus în inferioritate faţă de calomniatorii mei, pentru motivul că trăiesc prea distant, dar întrucît în ultimul timp boala m-a supărat mai rău decît tle obicei, am fost nevoit să recurg la calea scrisului.

Ultima dată cînd Te-am întîlnit, prea minunate, primul meu gînd a fost să stau de vorbă cu Luminăţia Ta despre toate afacerile curente, iar la urmă să discutăm şi despre situaţia Bisericii, pentru a nu da prilej la acuze nedrepte. Dar am renunţat atunci, crezînd că aş fi părut indiscret dacă aş fi arătat un zel atît de exagerat şi oarecum egoist, provocînd griji inutile unui om care şi aşa e peste măsură de copleşit cu o mulţime de treburi. Dar în acelaşi timp trebuie să spun drept că mi-a fost teamă că prin discuţiile noastre în contradictoriu aş putea ajunge într-o zi să-ţi spun ceva ce ar jigni un suflet care, după evlavia-lui curată faţă de Dumnezeu, va trebui să se învrednicească de cea

t. Despre acest personaj nu avem alte ştiri decît cele pe care ni le oferă epistolele cu nr. 94 şi 98. Din prima epistolă deducem că Ilie a fost pus, intre altele, *va* să-1 supravegheze special pe Sf. Vasile. Cu toate ameninţările împăratului Valens şl ale prefectului Modestos, totuşi, impresionaţi de planul mare al construcţiilor «Va-«lllndrl», precum şi de hrănirea înfometaţilor de pe urma secetei şi foametei din anul 368, l-au dat mînă liberă. In schimb, se ştie că l-au subminat, dezmembrînd în două provincia Capadochia şi urmărindu-1 de aproape în activitatea lui filantropică. Epistola de fată lasă să se întrevadă că s-ar fi făcut şi denunţuri scrise împotriva Sfîntului. Cu o deferentă deosebită, dar şi cu o demnitate rar întîlnită, Sfîntul Vasile Justifică importanta umanitaristă şi culturală a acţiunilor sale. Ascultînd probabil şi de sfiitul Sfîntului de a imita pilda împăratului Alexandru Macedon de a-şi astupa o ureche cînd i se raporta vreo calomnie, Ilie îşi pierde postul, poate şi din pricină ră nu ar fi fost destul de vigilent. Aşa se explică de ce Sfîntul Vasile intervine pe lingă magistrul Sofronie în favoarea acestui dregător «care a făcut pentru provincia Oipudochia doar în cîţiva ani ceea ce alţii n-au reuşit să facă în mulţi ani» *(Epist.* 96).

mai deplină răsplată a virtuţii.

într-adevăr, dacă Te-aş încărca cu toate problemele noastre, ţi-aş lăsa prea puţin timp pentru afacerile publice şi aş face ca şi cel care încarcă peste măsură cu marfă pe un cîrmaci care conduce pentru prima oară un vapor nou în timp de furtună, tocmai cînd ar fi trebuit să suprime o parte din încărcătură şi să-1 uşureze cît mai mult posibil. De aceea, cred că văzînd ce bogat program de construcţii ne-am propus, marele nostru suveran ne-a îngăduit să ne administrăm noi înşine Bisericile noastre.

Căci aş vrea să întreb pe cei care sîcîie mereu urechile Tale loiale : ce greşim noi faţă de Stat, sau ce fel de interes obştesc, mic sau mare$_r$ se nesocoteşte dacă noi ne administrăm singuri Bisericile ? Afară, poate,, de cazul că ar putea spune cineva că aducem prejudicii statului atunci cînd ridicăm Dumnezeului nostru cîte un lăcaş de rugăciune mai spaţios, cu cîteva locuinţe în jurul lui, din care una mai arătoasă rezervată episcopului, iar celelalte mai modeste pentru slujbaşii bisericeşti din subordine, aşa cum se petrec lucrurile, de altfel, şi în viaţa de stat.

Pe cine nedreptățim noi oare cînd construim hotele şi aziluri pentru străinii care vin pe la noi în trecere şi care au vreo suferință de tămăduit ? Sau, în sfîrşit, cînd facem aşezăminte trebuitoare uşurării lor, cu infirmieri, doctori, animale pentru povară, cu personal auxiliar ? Căci a fost nevoie, într-adevăr, să mai prevedem aici şi multe feluri de meserii şi ateliere necesare vieții, precum şi tot ceea ce mintea omenească a putut născoci pentru menținerea unei vieți onorabile. în fine şi alte spații pentru diferite munci manuale ,- lucruri care în totalitatea lor sînt o adevărată podoabă pentru oraşul nostru şi un temei de mîn-drie pentru guvernatorul nostru, căci şi asupra lui se revarsă buna faimă a acestor lucrări.

Dar dacă ai fost pus de sus anume ca să ne îndrumi, nu însemnează că numai Tu singur eşti în stare, grație puterii inteligenței Tale$_r$ să reînnoieşti lucruri pe care timpul le-a ruinat şi să aşezi oamenii în ținuturi nelocuite, într-un cuvînt să transformi deserturile în oraşe. Deci cu cei ce-şi dau concursul la aceste opere ce ar fi oare mai rezonabil să faci : să-i alungi şi să-i ocărăşti ori să-i cinsteşti şi să-i tratezi cu atenție ? Şi apoi, să nu crezi prea bunule domn, că noi ne mărginim doar Ia vorbe ,- am pornit deja la lucru, materialele sînt deja procurate.

Iată, dar, cuvîntul de apărare pe care-1 adresăm guvernatorului nostru. Cît priveşte răspunsul pe care trebuie să ți-1 dau în calitate de creştin şi **de** prieten, grijuliu **de** reputația mea în fata plîngerilor pîrî-şllor mei, pentru moment cred că n-ar trebui să-1 dau aici, pentru că ar depăşi lungimea unei scrisori şi nici n-ar fi indicat să-1 încredințez unor litere fără viață. Iar ca nu cumva pînă ne vom revedea din nou să Te laşi înşelat de calomniile unora şi astfel să le retragi o parte din bunăvoința Ta, fă ce făcea Alexandru cel Mare [2].

Căci se spune că acela, în timp ce i se prezentau calomnii asupra unuia din prietenii săi, a întins o ureche spre calomniatori, iar pe cealaltă a astupat-o cu podul palmei, arătînd astfel că dacă vrei să judeci drept nu trebuie să te predai în întregime şi dintr-o dată celor care te-au văzut prima oară, ci să păstrezi spre apărare, pentru cei care nu sînt atunci de față, cel puțin jumătate din puterea ta auditivă.

EPISTOLA 95 Către Eusebiu, episcop de Samosata **Scrisă în mai 372**

Epistola aceasta am adresat-o Cuvioşiei Tale mai de mult în legătură cu alte probleme, cu care ocazie mi-am propus să Te şi întîlnesc, dar planurile de atunci n-au reuşit, aşa încît ea n-a ajuns în mîinile Cuvioşiei Tale. în realitate, răposatul diacon Teofrast a ridicat epistola **de** la mine, dar între timp, pe cînd fusesem nevoit să plec neapărat într-o călătorie oficială, omul n-a predat-o Cuvioşiei Tale pentru că s-a îmbolnăvit rău şi a murit.

De aceea mă simt îndatorat să-ți scriu din nou şi nu pot să trag **nici un** folos din această epistolă, întrucît limitele de timp care mi s-au fixat sînt mult prea reduse. Căci prea sfinții episcopi Meletie şi Teodot [1] ne-au cerut să le facem o vizită, socotind această întîlnire ca un semn **de** dragoste, vrînd totodată să se discute şi despre o îndreptare **a** lucrurilor care ne întristează acum atît de mult[2] şi propunînd ca dată **a** întîlnirii mijlocul lunii viitoare, iunie, iar ca localitate, satul Fargamus[3], cunoscut după vestiții lui mucenici[4] şi după întîlnirile numeroase care au loc acolo în fiecare an.

2. Plutarh, *Viețile paralele, Alexandru,* 42.

1. Episcop de Nicopole (Armenia Mică).

2. Pentru rezolvarea cazului dureros al schismei din Antiohia Sf. Vasile propusese o lntllnirc în trei: Meletie, Teodot din Nicopole şi Sf. Vasile. Din păcate întîlnire,i n-o putut avea loc din pricina atitudinii schimbătoare a celui mai nestatornic dintre contemporanii Sf. Vasile, Eustațiu de Sebasta, care urma să ia parte şi el la in-tllnlrea fixată. Faptul a supărat mult pe Sf. Vasile. A se vedea epistola 99.

3. Fargamus, oraş în Armenia Mică.

4. Cf. cp. 14 $_f$ 34,- 158, 240.

scitiaoni 273

întrucît, după întoarcerea mea am aflat de moartea răposatului diacon şi am dedus că epistola a rămas aici, neatinsă, n-am mai avut linişte, deoarece mai rămăseseră 33 de zile pînă la termenul fixat pentru întîlnire, aşa că am expediat în grabă aceste epistole prea cuviosului Eustaţie, colaboratorului meu, ca el să le transmită Cuvioşiei Tale şi tot prin el să mi se expedieze cît mai degraftă şi răspunsurile. Şi dacă este cu putinţă şi dacă-ţi face plăcere poţi să vii acolo unde mă vei întîlni şi pe mine ; dacă nu, cu voia lui Dumnezeu, vom plăti altădată datoria întîlnirii de anul trecut, dacă bineînţeles pentru păcatele noastre nu ne va surprinde iarăşi vreo piedică, urmînd ca întîlnirea cu episcopii aceia s-o amînăm pentru o altă dată.

EPISTOLA 96 Către Magistrul Sofronios [1] **Scrisă fn anul 372**

' Cine-i oare atît de bun patriot încît să-şi iubească oraşul şi să-şi cinstească Patria care l-a născut şi l-a crescut întocmai ca pe părinţii săi, aşa cum o face Excelenţa Ta, care te rogi pentru înaintarea întregului oraş în general precum şi a fiecărui cetăţean în special, şi care nu Te mulţumeşti numai să te rogi, ci mai confirmi puterea rugăciunilor şi prin acţiuni personale"? într-adevăr, mare este puterea pe care o ai de la Dumnezeu, şi să ţi-o ţină vreme mai îndelungată, aşa după cum

^eşti! Cu toate acestea, pe vremea conducerii Tale, Patria s-a îmbogăţit numai în vis, căci cel de la care ai preluat-o[2] a fost un om (spun cei

i care cunosc mai adînc istoria ţinuturilor noastre), cum n-a mai fost altul pe scaunul de guvernator, dar acum slujba i-a fost luată de răutatea unora, care s-au folosit de caracterul lui prea liberal, care nu ştia ce-i lauda, pentru ca să-i declare război şi să spună împotriva lui tot felul de calomnii, înşelînd astfel urechile Excelenţei Tale. Iată de ce întreg oraşul, pînă lă unu, s-a întristat cînd le-a fost luat guvernatorul, pentru că era singurul care ar mai fi fost în stare să ridice oraşul nostru din starea în care a ajuns îngenunchiat[3], fiind un scrupulos paznic al dreptăţii, prevenitor cu victimele nedreptăţii, necruţător faţă de

1. In această epistolă, Sfîntul Vasile intervine pentru readucerea guvernatorului .Ilie, căzut în dizgraţie. Vezi comentarul la epist. nr. 94.

2. Guvernatorul Ilie.

3. Cf. epistolele 74, 75 şi 76.

cel ce calcă legea, acelaşi atît pentru săraci, cît **şi** pentru bogaţi **şi,** mai mult decît orice, omul care se silea să aducă viaţa creştină la cinstea ei.

Am trecut sub tăcere faptul că el era persoana cea mai integră din clte cunosc **şi** care nu ierta pe nimeni, dacă ar fi călcat legea, şi aceasta am făcut-o pentru că astfel de merite sînt lucruri mărunte faţă de ce-lelalte virtuţi ale lui. *

La drept vorbind, mărturia pe care o aduc acum este tardivă, după cum fac şi cei ce cîntă singuri ca să se încurajeze pe ei înşişi, dar cui asta nu mai îmbunătăţesc situaţia cu nimic. Dar nu-i fără importanţă faptul că marele Tău suflet îşi aminteşte de acest om şi că păstrezi pentru el recunoştinţă ca pentru un binefăcător al patriei, iar dacă unul din cei ce s-au supărat că n-au fost preferaţi dreptăţii s-ar lega de Ilie, pe care şi Tu îl aperi şi-1 protejezi, atunci să le arăţi tuturora că Tu l-ai avut de prieten. Iar drept dovadă că l-ai avut în familiaritatea Ta e buna mărturie pe care ai adus-o despre el şi despre experienţa lui în administraţie, experienţă care n-a mai fost întrecută de alţii de atunci încoace, într-adevăr, ceea ce altul n-ar fi făcut în răstimp de mai mulţi ani, el a adus la îndeplinire într-un timp scurt. De aceea noi vom primi destulă favoare şi consolare pentru cele întîmplate dacă îl recomanzi împăratului şi dacă opreşti calomniile împotriva lui.

Şi să mai ştii că aceste cuvinte Patria este cea care ţi le adresează prin glasul meu şi spune că voinţa tuturora este ca să se reverse asupra acestui om un dram de fericire prin mijlocirea Excelenţei Tale.

EPISTOLA 97 Către sfatul oraşului Tiana [1] **Scrisă în annl 372**

Dumnezeu, Care descoperă adîncurile şi dă pe faţă dorinţele inimilor, a dat şi celor smeriţi putere să înţeleagă şi uneltirile cele gre» de explicat pentru unii. Căci nimic nu ne-a scăpat şi nici n-a rămas ceva ascuns din tot ce s-a săvîrşit. Noi, însă, n-avem ochi şi urechi

1. Tiana devenise capitala provinciei Capadochia Secunda în urma scindării di* a. 371. Ambiţiosul episcop Antim devenit de acum mitropolit al Tianei s-a purtatră« fată de Sf. Vasile, atunci cînd va hirotoni necanonic pe Faust (semiarian), episcopal Satalelor (cf. epist. 126). Sf. Vasile a dovedit multă răbdare faţă de el, aşa încît re-lntille dintre ei vor fi de atunci înainte prieteneşti (ep. 122, 128, 210 etc). în această r»pi*tolă Sfîntul se adresează direct Sfatului orăşenesc din Tiana, îndemnîndu-i si păactucă unitatea credinţei Intru legătura păcii.

pentru altceva decît pentru pacea Iui Dumnezeu, pentru toate cîte ne duc spre ea. Iar dacă alții sînt puternici şi mari şi se încred numai în ei înşişi, fireşte că noi, care nu sîntem nimic şi nu sîntem vrednici de nimic, nu ne vom face despre noi o astfel de părere, încît să credem că am putea consolida situația dacă am trăi în izolare, pentru că ştim sigur că avem nevoie de ajutorul fiecăruia dintre frați mai mult decît are nevoie o mînă de alta.

De altfel, chiar din clipa în care ne-a zidit cu trup, Domnul ne-a arătat cît este de necesară oamenilor comuniunea. Cînd mă gîndesc că un mădular nu-i în stare să se ajutoreze cîtă vreme e despărțit de ce-lălăit, atunci cum să cred că în treburile vieții eu mă voi mulțumi numai cu serviciile prestate de mine însumi ? Nici un picior nu poate umbla singur dacă nu se sprijină pe celălalt ,• nici un ochi nu poate vedea limpede dacă nu stă în legătură cu celălalt, dacă nu se fixează împreună cu celălalt asupra obiectivelor văzute. Auzul e şi el mai clar cînd percepe vocea cu amîndouă timpanele urechilor, iar pipăitul e mai sigur şi el cînd se face cu degetele unite. în general, nimic din cîte vedem împlinindu-se atît în lumea firii, cît şi în a celor făcute cu voie liberă, nu se realizează fără participarea celorlalte. Chiar şi rugăciunea, atunci cînd nu are mai mulți părtaşi e cu mult mai slabă decît cea săvîrşită împreună cu alții, căci şi Domnul ne-a făgăduit că va fi de față în mijlocul a doi sau trei credincioşi, acolo unde aceştia cheamă numele Lui în acelaşi gînd [2].

însăşi iconomia mîntuirii a luat-o asupra Sa Domnul, ca să împace eu sîngele crucii Lui cele pămînteşti cu cele cereşti [3].

Pentru toate acestea să dorim ca zilele cîte vom mai fi în viață să fim pe pace şi să cerem ca şi la sfîrşit, cînd vom închide ochii, lucrul să se săvîrşească tot în pace. Pentru această pace m-am hotărît să nu cruț nici o oboseală, să nu spun sau să fac ceva nevrednic, să nu mă sperii de lungimea călătoriilor, să nu mă dau înapoi de la nici o obo-seală, numai pentru ca să mă învrednicesc şi eu să am răsplata făcătorului de pace [4]. Şi dacă va veni cineva după mine pe acest drum, ur-mîndu-mă ca pe un conducător, aceasta va fi pentru mine cel mai bun şi mai drag lucru. In schimb, dacă o va apuca pe drum contrar, să se ştie că eu nici atunci nu-mi voi schimba hotărîrea. La ziua răsplății' fiecare va ajunge să-şi recunoască singur roadele faptelor proprii.

■FINTUL VASILE CEL MARE

EPISTOLA 98 Către Eusebiu, episcop de Samosata

2. ***Matei* 18, 20.**
3. **Col. 1, 20.**
4. **Matei 5, 9**

1

ScrisS in anal 373 I

Eram tare nerăbdător să vizitez oraşul Nicopole, dar după ce am primit scrisoarea, în care Prea Sfinția Ta spuneai că nu vei veni, am renunțat cu părere de rău. Mi-am adus aminte, e drept, şi de starea sănătății mele total şubrezită. Dar mi-a venit în minte totodată şi faptul că cei care mă chemaseră[2] au făcut-o doar ca să-şi împace sufletul, întrucît după ce că ne făcuseră invitația doar în treacăt, prin colectorul de dări Helenios din Nazianz, ei n-au mai binevoit să trimită măcar un curier care să-mi confirme această invitație. Şi apoi, întrucît le sînt cam suspect din pricina păcatelor mele, m-am temut să nu le tulbur bucuria întîlnirii. Dacă aş fi ştiut că este de față şi noblețea Ta, eu nu m-aş fi dat înapoi să pornesc la drum şi pentru probleme mai grele, dar singur nu mă văd în stare să privesc în față nici probleme din cele mai mici şi, gîndindu-mă că scopul întrunirii era rezolvarea unor probleme de înalt interes bisericesc, am lăsat să treacă timpul şi am amî-nat întîlnirea pentru o dată mai liniştită şi mai lipsită de tulburări, preferind să vin la Nicopole să discutăm aceste probleme bisericeşti şi cu de Dumnezeu iubitul episcop Meletie, dacă el ar refuza să se ducă la

Samosata. Dacă n-ai fi refuzat, ne-am fi repezit toți, cu condiția să ne fiți amîndoi îndrumători, atît el însuşi, prin răspunsul pe care ni-1 va trimite (căci îi scrisesem), cît şi Prea Sfinția Ta.

II

' Ar fi trebuit să ne întîlnim între timp şi cu episcopii din Capadochia Secunda, dar aceştia, după ce au luat numele altei eparhii, repede şi-au închipuit că pentru noi ei au devenit «oameni ai altei națiuni şi ai altei rase», întrucît n-au mai vrut să mai ştie de mine, n-au mai luat nici o legătură cu mine şi nici n-au mai stat mult de vorbă cu mine. Ar fi fost de aşteptat şi o întîlnire cu preavenerabilul episcop Eustație, lucru pe care l-am făcut eu. Dar întrucît mulți strigau împotriva lui că ar fi falsificat într-o măsură oarecare credința, am intrat în discuție cu el şi am constatat că, slavă Domnului, el urmează cu înțelepciune linia ortodoxă.

Scrisorile episcopilor n-au ajuns la Prea Sfinția Ta, cred că din pricina celor care trebuiau s-o

1. Potrivit celor spuse în epistola 95, trebuia să aibă loc în Nicopolea Armeniei o Întîlnire între Vasile, Meletie al Antiohiei şi Teodot al Nicopolei. Sf. Vasile descrie eşuarea întîlnirii. Totodată trebuia să se întîlnească şi cu Eusebiu, dar acesta n-a putut veni.

2. Teodot, episcopul Nicopolei.

trimită şi pe a mea, dar poate şi din vina mea, căci din cauza multor treburi se vede că mi-a scăpat din vedere.

Cît despre fratele nostru Grigorie, aş fi dorit şi eu să-i încredințez administrarea unei episcopii potrivite cu firea lui. Asta ar însemna întreaga Biserică de sub soare concentrată în una singură[3], dar cum aşa eeva nu-i cu putință, atunci să fie făcut episcop, dar nu ca să fie cinstit după scaun, ci ca scaunul să fie cinstit după el. Căci, însuşirea omului mare nu se măsoară după promovarea la scară ridicată, ci ține mai curînd de ridicarea celor mici prin puterile proprii. Ce-i de făcut cu Psal-matios care, cu toate avertismentele fraților lui, se află tot în solda lui Maxim [4], în exerciții ? Şi totuşi ei nici acum nu ezită să-i scrie, căci, din pricina slabei lor sănătăți şi a multelor treburi, ei nu-1 pot vizita.

Dar să ştii, de Dumnezeu iubitule, că starea lucrărilor mele pastorale cere imperios prezența Ta aici şi va fi nevoie să-ți mai pui la încercare încă o dată cinstita Ta bătrînețe, ca să vii în sprijinul Capadochiei, care s-a şubrezit de acum şi e gata să se prăbuşească[5].

EPISTOLA 99 Către Cornițele Terențiu [1] **Scrisă in anul 372**

I

Cu toate că m-am sîrguit cu toată rîvna să dau ascultare, cel puțin In parte, ordinului împărătesc, precum şi scrisorii prieteneşti a Domniei

3. E vorba de Sf. Grigorie de Nazianz. Merită subliniată aprecierea Sf. Vasile despre vrednicia Sf. Grigorie. Pe de altă parte, pare că Eusebiu este cel care i-a şoptit Sfîntului Vasile că episcopia de Sasima nu-i potrivită pentru un om ca Grigorie.

4. Maxim a urmat lui Ilie ca guvernator al Capadochiei. Din descrierea pe care i-o face Sf. Vasile aici, el părea puțin prietenos față de ortodocşi, dar mai tîrziu s-a schimbat şi el devenind prieten al lor.

5. Cu toată «şubrezenia» ei, Capadochia n-a fost silită să dea episcopi exilați, cum a fost cazul cu Eusebiu.

1. Terențiu, general şi comite bizantin, comanda în anul 372 în Georgla o armată de 12 legiuni de soldați. Era un om de o rară cultură — cum reiese din epist. 64 —, dar şi de adînci convingeri religioase. Două fete ale lui erau diaconițe In Samosata, cum deducem din epist. 105. In acelaşi timp, însă, Terențiu era supus politicii duse de împăratul Valens, de sprijinire a arianismului. Se pare că el a fost cel dintîi (poate înainte de prefectul Modestos) care a încercat să intimideze pe Sf. Vasile prin amenințări. Nu va fi fost nici străin de scindarea provinciei Capadochia. In schimb, epistolele următoare ne dovedesc din plin că departe de a se fi lăsat in-

I

Tale [2], ale căror motive şi hotărîri sigur că sînt pline de intenţii şi de sentimente bune, totuşi nu mi-a fost dat să-mi duc zelul pînă la capăt. Prima cauză şi cea mai adevărată sînt păcatele mele, care-mi stau pretutindeni în cale şi-mi împiedică împlinirea oricărui demers. A doua e înstrăinarea şi lipsa de colaborare tot mai pronunţată, pe care mi-o arată episcopul sufragan Teodot.

într-adevăr, nu ştiu ce să se fi întîmplat cu Prea Sfinţitul frate Teodot, care-mi făgăduise, nu de mult, că mă va ajuta în toate, şi care se grăbise să mă ducă de la Gitasa [3] la Nicopole, dar cînd m-a văzut sosit acolo l-a apucat aşa o frică şi groază de păcatele mele, încît n-a mai vrut să mă primească nici la slujbele de dimineaţă, nici la cele de seară ! Să zicem că va fi procedat cu dreptate faţă de un păcătos ca mine, dar o astfel de hotărîre a lui nu s-a dovedit deloc a fi folositoare împăcării Bisericilor noastre. Ca motiv al acestei atitudini a fost acuzaţia că aş fi acceptat să intru în comuniune cu episcopul Eustaţiu [4]. Or, iată ce am făcut eu în această privinţă :

II

Cînd am fost invitat să particip la întrunirea convocată de fratele Teodot, lucru pe care nu-1 puteam refuza, căci eram animat de toată dragostea, am crezut potrivit să intru mal înitîi în contact cu pomenitul frate Eustaţiu, pentru a nu lăsa să se dovedească deşartă şi fără folos întrunirea noastră. I-am arătat acestuia toate acuzaţiile doctrinale de care amintea fratele Teodot, precum şi altele, şi l-am rugat să ne spună dacă de acum înainte urmează credinţa cea dreaptă, pentru ca să păstrăm şi pe mai departe comuniunea cu el, iar în caz că învăţătura lui consună cu a noastră, atunci se ştie că-1 vom trata în consecinţă. Am discutat mai mult laolaltă şi am pierdut toată ziua ocupîndu-mă numai de aceste lucruri, iar la venirea serii, ne-am despărţit fără a fi ajuns la nici o înţelegere. A doua zi, începînd din şedinţa de dimineaţă, am reluat discuţiile în aceeaşi problemă. Acum sosise şi fratele Pimeniu,

preot din Sebasta, care a apărat cu ardoare poziţia opusă. Încet, încet, m-am dezvinovăţit de acuzele pe care mi le adusese [5] şi am reuşit să-i conving în aşa măsura de dreptatea atitudinii mele, încît cu ajutorul lui Dumnezeu nu se mai putea descoperi între noi riîci cel mai mic dezacord.

tlmldat, Sf. Vasile va cîştiga pe cei doi demnitari şi va stabili relaţii bune cu ei şi cu alţii.

Probabil că datorită lud Terentiu s-a obţinut de la Împărat aprobarea ca hirotonirea şi instalarea episcopilor din Armenia Mică — nu de mult intrată în administraţie bizantină — să fie făcută de Sf. Vasile împreună cu Teodot, episcopul Nicopolei. Epistola 99 cuprinde răspunsul hotărît al Sfîntului că n-a fost posibilă colaborarea cu Teodot din pricină că acesta n-a vrut să colaboreze cu Eustaţiu de Sebasta, cel mai cunoscut episcop al regiunii, dar care înclinase spre arianism. Astfel **cele două zile petrecute in Satala au fost cu eşec.**

2. Deci Terentiu va fi pus la oale decizia imperială (despre Armenia Mică).

3. Gitasa era o localitate retrasă, unde îşi petrecuse Sf. Meletie «exilul» său.

4. Mai mult de o jumătate de zi s-au purtat discuţii, cînd a fost vorba să se confirme şi în scris înţelegerea, Eustaţiu şi Teodot au negat totul. Poate să fi fost şi Sf. Vasile prea idealist, prea pretenţios. Nu se ştie.

Pe la ora nouă ne-am ridicat să facem rugăciunea, să dăm mulţumire lui Dumnezeu pentru că am ajuns să cugetăm la fel şi să grăim la fel. Mai trebuia să primesc de la acest om doar o mărturisire scrisă, pentru ca să vadă şi vrăjmaşii lui că s-a supus cu adevărat, lucru care ar fi fost o mărturie clară şi pentru ceilalţi. Dar pentru a fi şi mai siguri, am vrut să am o întrevedere cu Teodot şi cu fraţii din jurul lui, spre a primi în scris şi de la ei o mărturisire de credinţă, ca s-o prezentăm celui de care a fost vorba, pentru a obţine un dublu rezultat : pe de o parte, să biruie dreapta credinţă, iar pe de alta, să fie şi ei mulţumiţi că propunerile lor au fost acceptate şi satisfăcuţi că nu mai există împotriva lor nici un motiv de contestaţie. Dar încă înainte de a ajunge să pricepem de ce trebuia să ne cortsfătuim şi ce rezultat ar ieşi de aici, episcopul Teodot a socotit că n-ar mai trebui să fim invitaţi şi noi. Aşa că m-am întors înapoi de la jumătatea drumului, descurajat că se zădărniciseră oboselile depuse pentru pacificarea Bisericii.

III

Aşadar, fiind nevoit să fac drumul în Armenia, ca unul care cunoşteam caracterul ciudat al acelui om şi întrucît am vrut să dau socoteală prin mărturie sigură şi de atitudinea mea şi în acelaşi timp să mulţumesc şi pe acel om, am plecat la Gitasa, locul unde petrecea de Dumnezeu iubitul Meletie, şi unde ne-am întîlnit din nou cu omul în cauză, cu Teodot. Dacă'aş fi fost acuzat de ce stau în comuniune cu Eustaţiu, aş fi anunţat rezultatul întîlnirii, cu care ocazie l-aş fi adus să împărtăşesc toate convingerile mele, dar întrucît Teodot spusese că Eustaţiu făgăduise, după ce ne părăsise, declarînd el însuşi ucenicilor săi că în realitate nu se pusese de acord cu mine în privinţa nici unui punct de credinţă, eu i-am răspuns — spune-mi, preaminunatule, n-am făcut oare lucrul cel mai just şi mai sigur ? — că în ce mă priveşte eram convins, sprijinindu-mă pe statornicia de care a dat dovadă totdeauna acest om, că nu se lasă totdeauna prea uşor atras în atitudini contrare şi că dacă admite odată ceva, el nu o face pentru a tăgădui ce-a spus înainte [6].

El e un om care fuge de minciună ca de ceva groaznic, chiar şi atunci cînd e vorba de problemele cele mai neînsemnate, că-i departe de a se opune adevărului, mai ales cînd e vorba de lucruri atît de importante şi al căror ecou e atît de general. Dacă totuşi s-ar întîmplă ca aluziile Tale repetate să fie întemeiate, ar trebui şă-i prezinţi formularul scris, care să conţină expunerea întreagă

5. Atît Teodot, cît şi Pimeniu, ar fi vrut să împace pe Sf. Vasile cu Eustaţiu. Poate că şi pretenţiile Sf. Vasile vor fi fost prea mari.

6. Eustaţiu era un fel de *«■ăy.ya'kXâţ»*, un om care-şi schimbase mereu părerile.

a credinţei ortodoxe. Dacă voi vedea acest consimţămînt al lui confirmat de iscălitura lui, eu voi rămîne în comuniune cu el, dar dacă voi simţi că se retrage, voi renunţa la contactul cu el. întrucît aceste condiţii au fost aprobate de episcopul Meletie şi de confratele Diodor, preotul care a fost de faţă, la întîlnire, prea respectatul frate Teodot şi-a dat şi el cortsim-ţămîntul rugîndu-mă să cobor la Nicopole să-i vizitez Biserica şi să-1 iau ca însoţitor pînă la Satala, despărţindu-se de noi la Gitasa.

-

Dar cum am ajuns la Nicopole[7], uitînd şi vorbele pe care le auzise de la mine şi de făgăduielile pe care mi le-a făcut, m-a copleşit cu tot felul de batjocuri şi fel de fel de semne de dispreţ, cum am relatat mai sus, şi s-a despărţit de mine.

IV

Cum aş fi fost, dar, în stare, prea stimate, să duc la îndeplinire sarcina propusă şi să aşez episcopi în Armenia [8], din clipa în care cel ce împărtăşeşte aceleaşi răspunderi se poartă cu mine în felul acesta ? Şi totuşi cu ajutorul lui nădăjduiam că voi găsi oamenii care-mi trebuie, pentru că în eparhia lui sînt destui oameni evlavioşi şi înţelepţi, care vorbesc limba localnicilor şi care cunosc multe alte însuşiri deosebite ale acestor popoare. Şi cu toate că ştiu numele acestora, totuşi nu-i voi divulga pentru a nu primejdui, cel puţin pentru alte vremuri, situaţia din Armenia. Şi acum, după ce am venit pînă la Satala cu sănătatea mea atît de şubrezită, totuşi cred că datorită ajutorului lui Dumnezeu am rînduit bine lucrurile, împăcînd pe episcopii din Armenia şi dîndu-le îndrumările cuvenite, ca să lase la o parte neînţelegerile vechi şi să vină din nou la rîvna adevărată a casei Domnului. Le-am lăsat şi regulamente în legătură cu călcarea rînduielilor în Armenia şi le-am spus cum să lucreze pentru a-şi vedea de menirea lor. Am primit şi o cerere a Bisericii din Satala, în care

7. Atît Nicopole cît şi Satala erau situate în Armenia Mică, dar sediul mitropolitan era la Satala.

8. încă o mărturie despre respectul recunoscut Sfîntului Vasile chiar şi dincolo de graniţele arhiepiscopiei lui.

mă rugau să le dau un episcop. Totodată m-am mai ocupat şi de calomniile îndreptate contra fratelui Ciril, episcopul Armeniei, şi am aflat, cu ajutorul lui Dumnezeu, că

aceste calomnii erau neîntemeiate şi erau pornite numai din defăimarea rivalilor lui, cum mi-au mărturisit-o chiar ei înşişi. Cred că într-o-măsură oarecare am contribuit la apropierea lui de poporul din Satala, în aşa chip ca aceştia să nu se mai ferească de a veni în comuniune-cu el.

Astfel de lucruri se pare că nu sînt de prea mare importanţă, dar dacă nu putem face mai mult, cauza provine din neînţelegerile care ne despart pe unii de alţii în urma vicleniilor diavolului. Ar fi trebuit să nu vă spun aceste lucruri, ca să nu fac impresia că dau în vileag şi propriile mele ruşini, dar pentru că nu era alt' mijloc de a mă apăra faţă de Luminăţia Ta [9] am găsit necesar să spun tot adevărul şi să istorisesc amănunţit tot ce s-a petrecut.

EPISTOLA 100 Către Eusebie, episcopul Samosatelor [1] **Scrisă in anul 372**

Mă uitam la scrisoarea Ta prea iubită, pe cînd mă aflam în ţinutul vecin al Armeniei, cu plăcerea cu care navigatorii zăresc de pe vapor scînteind în depărtare, la orizont, o lumină salvatoare, mai ales cînd se întîmpla să fie învăluiţi de furia vîntului sălbatic. într-adevăr dacă scrisoarea înţelepciunii Tale e prin ea însăşi fermecătoare şi mîn-gîitoare, însemnează că împrejurările i-au sporit şi mai mult farmecul. Ce anume a fost şi cît de mult m-am întristat, nu ţi-aş putea spune, căci m-am hotărît ferm să uit supărările, dar, în schimb, diaconul nostru împfeună-slujitor, care-ţi aduce această scrisoare, ţi le va istorisi pe toate.

Sănătatea mi s-a şubrezit de tot, încît nu pot întreprinde, fără să-mi cauzeze dureri, nici cele mai mici mişcări. Dar aş vrea, dacă s-ar putea$_p$ cu ajutorul rugăciunilor Tale, să-mi împlinesc măcar acum vechea mea dorinţă, cu toate că acest drum mi-a făcut atîtea neajunsuri : treburile Bisericii noastre au fost prea mult timp neglijate ! Dacă atîta vreme cît mai trăiesc, Dumnezeu mă mai găseşte vrednic să ne mai vedem o dată, Prea Sfinţite, în Biserica noastră, voi avea într-adevăr bună nădejde de a nu fi lipsit cu totul de darul lui Dumnezeu. Şi dacă această vizită va putea avea loc, aş avea dorinţa ca ea să se facă în timpul hramului, cînd ne adunăm în

fiecare an la pomenirea Fericitului mucenic Eupsihie [2], la o dată destul **de** apropiată, anume la 7

9. Se vede că fusese acuzat şi în scris.

1. Scrisă din Satala Armeniei în august 372, după eşecul provocat de Teodot (cf. epist. 99), Sf. Vasile dorea să-şi revadă prietenul cu ocazia hramului Sf. mucenic Eupsihie (7 sept.).

septembrie. Pentru că în afară de altele, e vorba atunci şi de o bogată desfăşurare a unor lucrări vrednice de solicitudinea Ta şi care impun şi colaborarea Ta, atît pentru a hirotoni episcopi noi, cît şi pentru a delibera şi a examina ceea ce plănuieşte contra noastră naivitatea lui Grigorie (de Nyssa), care a convocat şi sinoade în Ancira şi care nu lasă ocazia de a lucra fără să mă întrebe[3].

EPISTOLA 101 **De** mîngîiere [1] **Scrisă în anul 372**

Ar fi fost de dorit ca prima scrisoare pe care ți-o trimit să aibă o temă mai de bucurie. întn ce mă privește, așa aș dori-o, pentru că vreau ca toți cîți și-au pus în gînd să urmeze viața evlavioasă să păşească zi **de** zi tot spre mai bine. Dar întrucît Domnul, Care îndrumă totdeauna viața noastră, după înțelepciunea Lui cea negrăită, spre folosul nostru sufletesc, a rînduit să aibă loc și altfel de întîmplări, care ți-au adus multe dureri, m-a îndrumat cu iubire, ca pe unul care sînt legat de tine prin dragostea cea întru Dumnezeu, și cum am aflat de la frații noștri despre întâmplarea care a dat peste tine, am socotit de cuviință să-ți adresez un cuvînt de întărire și de mîngîiere.

Dacă ar fi fost cu putință să vin prin părțile unde ai ajuns și-ți ai reședința, aș fi făcut-o cu toată bucuria. Dar pentru că boala trupească și mulțimea treburilor care mă absorb au făcut ca și drumul pe care l-am întreprins să provoace mare pagubă Bisericilor noastre, am hotărît să-ți fac o vizită măcar prin scrisoare, aducîndu-ți aminte că întristările nu vin fără rost peste robii lui Dumnezeu, Care ne îndrumă viața ca să ne încerce dragostea adevărată față de El, Creatorul nostru. După cum pe luptători nevoințele alergării îi duc la răsplăți, tot așa și pe noi creştinii încercarea ispitelor ne îndrumă spre desăvîrșire, dacă primim cele rînduite de Dumnezeu cu răbdarea cuvenită și cu toată bucuria. Toate sînt îndrumate de bunătatea lui Dumnezeu. Nimic din cele ce se întîmplă nu trebuie să le primim cu întristare, chiar dacă ele ne-ar provoca pentru un timp vreo neplăcere. Pentru că și dacă n-am cunoaşte motivele pentru care tot ce se întîmplă în viața noastră sînt

2. Martirizat recent sub Iulian Apostatul, Sfîntul Eupsihie e amintit şi în epistolele 142, 176, 200, 252. Despre el Sozomen, *Ist.* *bis.,* Migne, P.G. 67, 1248—1249.

3. Despre «lipsa de experiență» a Sf. Grigorie de Nyssa, cf. epist. 58, 225, 231.

1. Fără să indice nici un nume, Sf. Vasile vrea să mîngîie pe cei din Neocezareea şi Nicopole, fiind zdrobit sufleteşte din cauza episcopului Eustațiu de Sebasta {epist. 99), care n-a acceptat să intre în comuniune cu el.

văzute de Dumnezeu ca burie, .totuşi să fim convinşi că oricum totul e în folosul nostru, fie ca răsplată pentru răbdare, fie pentru un suflet care ni s-a răpit: dacă ne-am lăsa copleşiți de răutatea care sălăşluieşte în lume, am ajunge să fim stăpîniți de păcat. Dacă nădejdea creştinilor s-ar mărgini numai la viața de pe pămînt, desigur că s-ar crede că despărțirea timpurie a sufletului de trup ar fi ceva îngrozitor* dar dacă desfacerea-sufletului de legăturile trupului e numai un început al adevăratei vieți, pentru cei ce trăiesc după Dumnezeu, atunci de ce să ne întristăm ca şi cei ce n-au nădejde ? [2] Primeşte, aşadar, cuvîntul meu de mîngîiere ca să nu cazi în suferințe, ci să dovedeşti că eşti deasupra lor şi că le-ai biruit deja.

EPISTOLA 102 Către cetățenii din Satala **Scrisă în anul 372**

Mişcat de cererile Voastre şi ale întregului popor, am primit să port grijă de Biserica voastră şi am făgăduit înaintea lui Dumnezeu să nu trec cu vederea nimic din ceea ce stă în puterea mea să fac. De aceea m-am silit, cum este scris, să port de grijă de voi ca «de lumina ochilor» [1], căci atît de deosebită e dragostea ce Vă port, încît ea nu m-a lăsat să-mi aduc aminte de nimic, nici de rude şi nici măcar de legăturile obişnuite pe care le aveam cu acest om[2] încă de cînd era copil. Dimpotrivă, uitînd de toate temeiurile personale, care ar putea îndreptăți legăturile mele cu el, fără să țin seamă nici de multele regrete ale poporului de unde vine şi care se vede acum lipsit de conducătorul lui, nici de lacrimile tuturor rudelor lui şi neținînd seamă nici de supărarea căruntei sale mame, care mai suflă numai datorită îngrijirii date de el, în ciuda tuturor acestor motive luate laolaltă, oricît de mari şi de numeroase ar fi ele, n-am avut decît un singur scop : să împodobesc Biserica voastră cu un conducător bun şi să-i stau într-ajutor, pentru că de acum e îngenunchiată din pricină că a fost multă vreme lipsită de un îndrumător şi pentru că acum are nevoie de îndrumare spre o direcție sigură şi hotărîtă, ca să se ridice din nou[3].

2. / Tes. 4, 13.

1. *Zah.* **2, 12.**

2. Pimeniu.

3. Satala era capitala provinciei Armenia Mică. In anul 372 cînd Sf. Vasile a vizitat Satala i-au ieşit înainte reprezentanții localității, cerîndu-i să le dea episcop, întrucît era singur (căci nu l-a însoțit şi Teodot, episcopul Nicopolei), nu li s-a putut împlini cererea. Acum îi anunță că situația s-a schimbat şi că le-a ales ca păstor pe Pimeniu, prieten şi rudă a sa (ep. 99). A se vedea şi ep. 122.

Acestea stnt **cele ce voiam** să **vi le** spun **din partea mea ; cit despre** voi, vă **cer** ca purtarea voastră să nu **fie** sub aşteptările nădăjduite şi nici mai prejos decît făgăduielile pe care le-am dat acestui om, **că„** adică, l-am trimis lâ rude şi la prieteni. Prin urmare, fiecare dintre voi trebuie să o ia înaintea celorlalți, prin zelul şi iubirea față de acest om. Pretind, aşadar, să arătați aceeaşi bună întrecere şi printr-o deosebită purtare de grijă să-i mîngîiați inima, făcîndu-1 să uite o patrie, să uite rudele şi un popor atît de dependent de conducerea lui pe cît e un prunc legat de sînul mamei lui. Din partea lui v-am trimis nu de mult pe Nicias, de aceea să ajungă cunoscute de toți cele împlinite, pentru ca să prăznuiți mai devreme bucuria şi să aduceți mulțumiri Domnului, Care a binevoit să vi se împlinească dorința.

EPISTOLA 103 Către credincioşii din Satala

A dat Domnul să se împlinească cererile poporului Său şi, prin mijlocirea smereniei mele, le-a dat un păstor vrednic de numele Lui[1], care nu negustoreşte prin cuvinte, cum fac cei mai mulți, şi care şi mai mult, pentru mine, care iubesc curățenia învățăturii şi care am primit să viețuiesc după poruncile Domnului, e în stare să se facă iubit mai presus decît orice graniță, în numele Domnului. El l-a umplut de darurile Sale cele duhovniceşti.

EPISTOLA 104 Către prefectul Modestos [1] **Scrisă în anul 372**

Fie şi numai faptul că scriu unui bărbat atît de însemnat, chiar atunci cînd nu e cazul unui prilej special, e un lucru care aduce o cinste în plus celor care înțeleg însemnătatea acestei îndrăzneli, pentru că legăturile cu oamenii care întrec cu totul pe cei obişnuiți, consti

1. Pimeniu de la cuvîntul grec motjxijv — păstor. Epistola de față trebuie pusă In legătură cu cea de sub nr. 102. Aceea e adresată conducătorilor, respectiv deputaților oraşului Satala ; aceasta e adresată poporului. ,

1. Acesta e Modestos, celebrul «prefect al pretoriului», care a amenințat pe Sf. Vasile, dar care apoi s-a arătat prietenos cu marele ierarh, dovadă că avem aici nu mnl puțin de 6 epistole privind relațiile prietenești dintre cei doi. în această epistolă Sf. Vasile cere scutire de dări pentru cler, aşa cum hotărîse încă împăratul Constantin col Mare.

tuie cea mai mare distincție pentru cel care slnt vrednici de aceasta. Ca unul care lupt pentru o întreagă patrie, mă văd silit să înfățişez această Intîmpinare Excelenței Tale, pe care**-1** implor s-o primească cu blîndețe, aşa cum îi este caracterul, şi să-şi întindă mîna spre patria noastră, care e de acum îngenunchiată cu totul[2]. Iată şi pricina pentru care prezint această jugămmte.

Pe cei care îşi închină viața lor slujirii lui Dumnezeu, pe preoți şi pe diaconi, vechea legiuire financiară îi scutea de impozit. Or acum, cei care vin să facă recensămîntul (pentru plata impozitelor, n.tr.), ca şi cum n-ar fi primit nici o poruncă în acest seiis de la Excelența Ta, i-a înscris şi pe ei, cu excepția poate doar a cîtorva, care şi aşa erau scutiți din motive de vîrstă. Cer, dar, ca măcar ace$t favor să ni se mențină ca un semn al bunăvoinței Tale, care să-Ți poată păstra de acum înainte tot timpul o bună amintire. Aprobă, dar, 'ca sfinții slujitori să fie tratați după vechea legislație fiscală şi scutirea să nu fie legată de persoana celor înscrişi acum (căci atunci scutirea ar putea trece şi la urmaşi, or nu totdeauna se întîmplă ca aceiai să fie vrednici de preoție), ci ca după modul obişnuit în registrele de dare, să se dea, pe față, clericilor o scutire generală, aşa încît întîistătătorii Bisericilor să poată acorda scutire de impozite celor care profesează preoția în orice localitate [3]. Hotărîrea aceasta va asigura mărinimiei Tale mărire netrecătoare în urma acestor fapte bune, obligînd ***pe*** mulți să se roage pentru casa împărătească, dînd statului şi un ma^e cîştig pentru că noi nu acordăm scutire clericilor fără să facem deosebire, ci pe rînd tuturor celor care sînt în serviciu, lucru pe care-1 facem în mod liber, în administrația noastră, după cum poate vedea oricine vrea să-1 cunoască.

EPISTOLA 105

Unor diaconițe, fiicele comitelui Terentiu [1]

Scrisă tn anul 372

Cînd am vizitat Samosata, am nădăjduit^ că voi întîlni pe Excelența Ta, iar cînd am constatat că n-am reuşit, am răbdat cu greu această pierdere, căci îmi făceam tot felul de planuri, adică dacă ar

2. Aluzie la dezmembrarea în două a provinciei capadochiene.

3. Sf. Vasile cere să se dea această scutire ini mîna episcopului, care poate să controleze pe clericii din subordine. Scutirea a intrat şi în legislația de Stat. Cf. Cod. *Theod. lib.* VI, *Tit.* II.

1. In anul 372 Sf. Vasile vizitase Siria şi speriase să întîlnească şi pe cornițele Terentiu, dar nu s-a putut, de aceea trimite scrisoare măcar fiicelor lui (calde sprijinitoare ale activității filantropice a sfîntului, dar şi rîvnitoare în ale credinței ortodoxe), făclndu-le şi un rezumat al credinței trinitard. A se vedea şi epistola 99.

fi mai uşor să mă apropii eu de ținutul D-voastră ori ar fi mai de dorit să vizitezi Domnia Ta patria noastră. Dar acestea rămîn la voia lui Dumnezeu.

Pentru moment, întrucît am -aflat că fiul meu duhovnicesc Sofronie merge s'pre Voi, i-am încredințat cu plăcere această epistolă, care Vă aduce salutări şi exprimă gîndul că nu uit, cu ajutorul Domnului, să Vă pomenesc şi să aduc mulțumiri Domnului pentru că sînteți un bun vlăstar, dintr-o bună rădăcină, care dă roade bune, **fiind** într-adevăr ca nişte crini înconjurați de **spinii** Dar cu toate că sînteți împresurate **de** atîta răutate a unor oameni care sînt **în** stare să schilodească învățătura cea

adevărată, totuşi nu vă lăsaţi duse **în** ispită şi nu părăsiţi mărturisirea credinţei apostolice, ca sjâ îmbrăţişaţi inovaţiile ajunse acum la putere. Cum să fie o astfel de purtare nevrednică **de** cea mai mare recunoştinţă a lui Dumnezeu şi cum să nu atragă ea, pe bună dreptate, laudele cele mai mari ?

Credeţi în Tatăl, **în** Fiul şi **în** Duhul Sfînt. Nu trădaţi această comoară ! In Tatăl, Care e jînceputul a toate,- în Fiul, Cel Unul-Născut; născut din Tatăl, Dumnezeu adevărat, desăvîrşit din Cel desăvîrşit ,-Icoana cea vie, Care refjlectă în El pe Tatăl întreg ; în Duhul Sfînt, Care-şi are existenţa diri Tatăl, fiind izvorul sfinţeniei, Putere dătătoare de viaţă, Har care desăvîrşeşte, prin Care omul e înfiat şi ceea ce era muritor devine nemuritor, unit cu Tatăl şi cu Fiul în toate, în mărire şi în veşnicie, în jputere şi în împărăţie, în stăpînire şi în dumnezeire, cum mărturiseşte şi tradiţia Sfîntului Botez.

Iar cîţi spun că ar **fii** făptură ori Fiul ori Dulrul sau care înjosesc cu totul pe Duhul, cobor **hVdu**-L Ia rang de slujitor şi de rob, aceia sînt departe de adevăr şi trebuie să evităm orice legătură cu ei şi să ne ferim de convorbiri cu ei, ca d^ ceva care strică sufletelor. Şi dacă ar fi să ne întîlnim cîndva, Vă voi^i desfăşura mai **pe** larg problemele legate de credinţă, pentru ca să putfeţi recunoaşte, prin dovezi scoase din Scriptură, atît puterea adevărului, cît şi slăbiciunea ereziei.

I

EPISTOLA 106

Unui soldat[1] **Scrisă în anal 372**

Oricît de multe ar fi cele pentru care ar trebui să mulţumim Iui Dumnezeu şi de care a găsit de cuviinţă să ne învrednicească în decursul

1. Se dau sfaturi pentru «lupta cea dreaptă» in Înţelesul ««lor din Epistola *Sti« El«seni 6, **10—17.**

vieţii, am judecat că cel mai bine dintre toate acestea este cunoaşterea vredniciei Tale, pe care mi-a hărăzit-o Domnul. Am ajuns astfel să cunosc un om care ne arată **că** şi în viaţa de soldat **se** poate dobîndi desăvîrşirea dragostei de Dumnezeu şi că semnul ei deosebit nu se vede în bogăţia hainei cu care eşti îmbrăcat, ci în starea sufletească a creştinului. Eram mînat de cea mai vie dorinţă atunci cînd voiam să-1 întîlnesc ,- iar de fiecare dată cînd mi-1 aduc amante mă bucur în chip deosebit.

Poartă-te, dar'bărbăteşte, fii tare şi sileşte-te mereu să nutreşti şi să-ţi dezvolţi dragostea faţă de Dumnezeu, pentru ca şi tu, la rîndul tău, să fii cel căruia îi dă daruri din ce în ce mai bogate. Să-ţi aduci aminte de mine. N-am nevoie de nici o altă dovadă ca să fiu sigur că, nu mă uiţi, întrucît am mărturia faptelor.

EPISTOLA 107

Către Iulita[1] **Scrisă în anul 372**

Tare m-am întristat cînd am înţeles, din scrisoarea nobleţei Tale* că te împresoară din n^[1] ^eleaşi necazuri. Ce să faci cu oameni de un caracter atît de nestatornic, care vorbesc o dată într-un fel, altă dată într-altul şi care nu rămîn la angajamentele pe care şi le-au luat ? Dacă, după

făgăduielile luate în fața mea şi a fostului prefect, omul e de părere şi acum că el n-ar fi zis nimic, cu toate că ziua scadenței se apropie, după părerea mea un astfel de om pare a fi pierdut cu totul orice ruşine. Cu toate acestea i-am scris din nou, certîndu-1, şi i-am adus aminte de făgăduielile făcute.

I-am scris şi lui Heladios, prietenul prefectului, pentru ca prin el să, afle situația şi prefectul însuşi. într-adevăr, nici **eu'**n-am crezut că-mi va fi îngăduit să merg atît de departe cu un astfel de judecător, pentru că nu-i scrisesem niciodată într-o problemă particulară, ba m-am temut că mă va respipge, pentru că, după cum ştii, oamenii de rang mare sînt tare sensibili în astfel de situații. Dacă totuşi va fi vorba **să** primim vreun răspuns favorabil, va trebuie să-i mulțumim lui Heladios, căci **e** om bun şi cu sentimente prietenești față de mine, temător de Dumnezeu şi cu un curaj de neînchipuit față de prefect. Mare e Dumnezeu, El să facă să treci peste toată supărarea, desigur **cu** condiția **să** nădăjduim şi noi în El **cu** inimă deschisă şi sinceră.

EPISTOLA 108 Către tutorele moştenitorilor Iulitel

1. După cum se vede si din epistola 109, Sf. Vasile comunică acestei vădura ci, a interveait chiar la primul ministru (prefectul pretoriului) pentru a-i reni în ajutor ln nedreptatea ca i se face.

Scrisă ia anul 372

M-am mirat auzind că tu ai uitat acele frumoase făgăduințe, vred**nice de mărinimia** Ta, şi că adresezi acum acestei surori o pretenție din **cele năpraznice** şi **de** nesuferit. Ce trebuie să-mi închipui după aceste **zgomote** nu pot spune. într-adevăr, cei cu care ai lucrat mărturisesc — **o ştiu chiar** de la Tine — despre marea Ta generozitate, şi-mi aduc **aminte** şi de făgăduințele pe care le-ai făcut în fața mea şi a acestui **•om** : tu **ai** spus că pui o amînare foarte scurtă, dar pe urmă ai consimțit **la una** maMungă, pentru că ai vrut să te supui asprimii legii şi să acorzi **o uşurare** acestei văduve, silită să piardă din casă dintr-odată o sumă atît **de** mare de bani. Care-i de fapt pricina din care s-a hotărît o astfel **de** schimbare, nu-mi pot închipui. Totuşi, oricare ar fi ea, îți cer să-ți **aduci** aminte **de** vechea Ta generozitate, să mai îndrepți privirile spre Domnul din cer, Care răsplăteşte bunele gînduri, şi să-i dai amînarea **pe care ai** făgăduit-o încă de la început, pentru ca ea să-şi poată vinde **bunurile** şi să-şi plătească datoria. **E** limpede că-mi aduc aminte şi de **următoarea** făgăduință **pe** care ai mai făcut-o : dacă ai primi aurul, **pentru care** te-**ai** înțeles, ai da femeii de care-i vorba toate actele de **care se** făcuse învoiala şi care fuseseră întocmite înaintea autorităților, **precum** şi cele care fuseseră scrise în particular.

Te rog, deci, fă-ne cinstea şi fă-ți în fața Domnului o faptă de **laudă**! Iți vei **aduce** aminte de făgăduințele făcute [1]f vei recunoaşte că **nu eşti** decît om şi că şi tu trebuie să aştepți clipele cînd vei avea ne**voie, la** timpul Tău, de ajutorul lui Dumnezeu. Nu te lipsi de el din pri**cina asprimii** Tale de acum, ci atrage asupră-ți toate milostivirile lui **Dumnezeu,** arătînd față de cei întristați o bunătate şi o dreptate deplină.

EPISTOLA 109 Către cornițele Heladios [1]. Scrisă în anul 372

Nu vreau nicicum să fiu spre greutate bunătății Tale, din pricina **mărimii** puterii cu care ai fost înscăunat, ca nu cumva să pară că aș în-

1. In fața unui mare demnitar Sf. Vasile cere sprijin pentru o văduvă : să i se facă ușurări la plata impozitelor. A se vedea şi epistolele 74, 75, 76.

1. Dregător cunoscut de Sf. Vasile (ep. 107, 109, 281), Heladios e rugat să ajute pe o femeie văduvă într-un proces de moştenire. N-am putut avea la îndemînă studiul lui A. Cavallin: Zum VerhăJtm's zwischen regierendem Verb und Parficfpi'um ■*conjunctum,* în revista «Eranos», Goteborg, 1946, p. 280—292.

trece măsura şi aş abuza de prietenia Domniei Tale. Totuşi temeiuri puternice nu mă lasă să nu vorbesc.

Aşadar, această soră, rudă a mea, mîhnită din pricina văduviei şi îngrijorată de averea unui copil orfan, cînd am văzut-o copleşită de obligaţii apăsătoare, care trec peste puterile ei, mi-a fost milă, m-am întristat în sufletul meu şi m-am grăbit să-ţi adresez rugămintea ca, dacă-ţi stă în putere, să binevoieşti să stai într-ajutor omului trimis de dînsa. întrucît plătise pînă acum cu banii ei ceea ce făgăduise, potrivit sfatului meu, în calitate de supraviețuitoare, ar urma de acum să fie eliberată de orice nedreptate care s-ar mai putea ivi. Ea a făgăduit într-adevăr, în condiția aceasta, că după ce va fi plătit capitalul, îi vor fi remise ei do-bînzile. Dar în clipa de față, cei care se ocupă de această moştenire încearcă să scoată, pe lîngă capital, şi dobînzile. Ca om care ştii că Dumnezeu socoteşte banii văduvelor şi ai orfanilor ca banii Săi proprii, gră-beşte-te să-ți pui rîvna în slujba acestei cauze, în nădejdea răsplății date de Domnul nostru însuşi. Cred, într-adevăr, că dacă îngăduința prea minunatului prefect află că deja capitalul a fost achitat, s-ar milostivi şi de celelalte necazuri ale acestei case, ca una care a fost total îngenunchiată şi care nu mai are putere să se împotrivească jignirilor şi amenințărilor venite din afară. Te rog, deci, iartă necesității care m-a făcut să te supăr şi ajută să se reglementeze această afacere, atîta cît îți îngăduie puterea ce Ți s-a dat. Căci eşti săritor şi bun în felul Tău de a lucra, întrucît în numele binelui angajezi avantajele pe care le-ai primit.

EPISTOLA 110 Către prefectul Modestos[1]

Scrisă în anul 372

Pe cîtă cinste şi intimitate ne arăți, cînd te cobori pînă la noi, prin-tr-un aer familiar, pe atîta şi

1. Modestos era «prefect al pretoriului», ceea ce corespunde într-un fel prim-mi-nistrului de azi. Pe cum ne istoriseşte Sf. Grigorie Teologul, Modestos a fost cel care a însoțit pe împăratul Valens în Cezareea în anul 370, care a îndrăznit să amenințe pe ierarh cu exilul. Dar chiar în anul următor, cînd împăratul a venit a doua oară în Cezareea şi cînd a semnat hotărîrea de a scinda în două provincia Capadochiei, n-a îndrăznit să semneze edictul de exilare. Mai mult, se pare că tocmai Modestos ar fi fost cel care ar fi intervenit la împărat să nu-1 exileze, căci, după cum spusese cu .ocazia primului drum, nici un alt episcop nu i-a răspuns atît de curajos ca Sfîntul Vasile. Din clipele acelea Modestos devine unul din admiratorii sfîntului. Din cele şase epistole, din cîte s-au păstrat de la Sfîntul Vasile către Modestos (nr. 104, 106, 110, 279, 280, 281), cea de față este o intervenție pentru reducerea impozitelor unor locuitori din regiunea de graniță a munților Taurus. Vasile spune că însuşi Modestos i-a dat voie să scrie. După cum se ştie, aici, pe Eufratul superior, pe lîngă Me-

1» — Sfîntul Vasile cel Mare

încă mai mult să-ți sporească Bunul Dum

nezeu faima şi bunul nume pe Întreagă viaţa Ta 1 Ca unul oare de mult doream să-ţi scriu şi să mă bucur de preţuirea Ta, am fost reţinut de respectul faţă de înaltul rang pe care-1 ocupi şi m-am temut să nu se creadă că aş abuza de franchețea cu care m-ai tratat.

Acum, însă, două motive m-au împins să-mi iau îndrăzneala : întîi îngăduința de a-ți scrie, pe care am primit-o de la mărinimia Ta cea neasemuită, iar în al doilea rînd, durerea celor ce se află în deznădejde. Şi dacă rugăciunile celor mici au vreo trecere în urechile celor tari, atunci îngăduie, prea minunatule, să te rugăm să acorzi, în Duhul adevăratei iubiri de oameni, izbăvirea unei regiuni agricole nenorocite, redu-cînd la o cotă acceptabilă obligațiile pe care le au de susținut pentru întreținerea armatei locuitorii din regiunile de la graniță, din munții Tau-rus, ca să nu fie ruinați de tot şi pentru ca serviciile lor să fie încă multă vreme spre folosul obştesc, lucru despre care, sîntem convinşi, se interesează cel mai mult un mare filantrop aşa cum e Domnia Ta.

EPISTOLA **111** Către prefectul

Modestos [1] **Scrisă în anul 372**

In alte împrejurări n-aş fi îndrăznit să tulbur pe Excelența Ta, căci mă ştiu aprecia eu însumi şi cunosc şi posibilitățile mele ; dar cînd am văzut pe acest prieten copleşit de greutăți, pentru că a fost chemat să apară înaintea judecății, mi-am luat îndrăzneala să-i dau această scrisoare, ca s-o arate sub formă de cerere şi să dobîndească o bunăvoință oarecare. Oricum, cu toate că nu-s vredaic de nici o considerație, modestia crede că chiar şi numai singură îşi poate lua dreptul de a înduioşa pe cel mai înțelegător dintre dregători şi să mă ierte, pentru că dacă nici o greşeală n-a fost săvîrşită de acest om, atunci să fie salvat grație adevărului însuşi, iar dacă a greşit, să-i fie iertată greşeala din pricina mea, a celui care scriu această rugăminte. In ce stare stau lucrurile aici, cine le ştie mai bine decît Tine ? Tu vezi slăbiciunile de care se face vinovat fiecare şi tu conduci totul prin neasemuita purtare de grijă de care **dai** dovadă.

EPISTOLA 112 Către Guvernatorul

Andronlc[1]

litcna, a fost granița răsăriteană a Imperiului Bizantin, dar tot de aici au pornit şi nemulțumirile paulicienilor şi bogomililor. H. Ahrweiler, *La frontiere et ies irontieres de Byzance en Orient,* în «Rapoartele Congresului XIV de studii bizantine», Bucureşti, 1971, voi. II, p. 7. Intervenția sa e cu atît mai semnificativă cu cît în vremurile acelea cel care nu putea plăti impozitele la timp era obligat să plătească ulterior suma împătrit. A se vedea şi epistola 21.

1. **O intervenție, de astădată tocmai în favorul fostului prefect Modestos, acum di/grațiat. Sf. Vasile declară că stă chezaş pentru bunătatea lui.**

Scrisă în anul 372 I

Dacă aş fi atît de sănătos încît să fiu în stare să iau asupra mea cu uşurință greutățile călătoriei şi să îndur asprimile iernii, n-aş fi scris, ci aş fi venit să caut eu însumi pe mărinimia Ta, şi aceasta din două motive : mai întîi, ca să plătesc o datorie făcută printr-o veche făgăduință (ştiu că promisesem să mă duc la Sebasta şi să mă bucur de desăvîrşirea Ta ; e bine ce ai făcut, dar eu am ratat întîlnirea pentru că am sosit cu ceva mai tîrziu decît Excelența Ta), apoi, pentru ca să mă plătesc personal de solia pe care eu însumi mă temeam s-o trimit, pentru că mă simțeam prea mic

pentru a dobîndi o favoare atît de mare. Mă mai gîndeam, totodată, că prin exprimarea în scris, nimeni n-ar reuşi să convingă în nici o privinţă pe nici un dregător sau poate nici chiar pe vreun particular atît de bine ca atunci cînd ar fi fost el de faţă şi s-ar putea respinge unele învinuiri, pentru altele s-ar putea cere îngăduinţă, iar pentru altele s-ar putea cere chiar iertare. Or, nimic din toate acestea nu s-ar putea rezolva prin scris. La toate aceste temeiuri n-aveam pe nimeni pe care să-l pun în faţă decît pe Tine, căpetenie împărătească ce eşti: va fi destul să-ţi fac cunoscută părerea pe care o am despre problema* respectivă, aşa încît restul va rămîne- în seama Ta. Or, aşa ceva nici nu am mai stat la îndoială să fac.

II

Iată dar şi calea pe care o apuc, în vreme ce nu vreau, parcă de frică, să descopăr cauza care mă face să-ţi ţin această cuvîntare. Acest Domiţian e un prieten apropiat, datorită unor vechi raporturi familiale, aşa încît nu fac nici o deosebire între el şi un frate. Dar, în fond, de ce n-aş spune adevărul ? Căci, de altfel, atunci cînd am aflat pricina pentru care a îndurat aceste suferinţe, am spus că şi el merita să fie pedepsit, într-adevăr, nu există om care după ce a comis o greşeală mică sau mare să scape de pedeapsă ! Dar fiindcă am văzut pe acest nenorocit tre-murînd de frică pentru greşala făcută şi ştiind că mîntuirea lui depinde de Tine, m-am gîndit că-i destulă atîta pedeapsă, de aceea te rog să te arăţi faţă de el,şi mărinimos şi înţelegător. Ca să reduci din

1. Ca şi în epistolele 72—73, aşa şi aici se face intervenţia cerîndu-se uşurare la judecarea unei «infracţiuni» serioase. Se dau două citate din «Istoriile» lui Herodot care militează pentru iertare şi împăcare.

putere pe cei care se împotrivesc e o însuşire a unui om şi a unui conducător ; dar ca să fii bun şi blînd cu cei întristaţi e o faptă de om care întrece pe toţi prin măreţie sufletească şi blîndeţe. De aceea ai putea, dacă vrei, să-ţi arăţi, prin aceeaşi faptă, mărinimia, fie ca să te răzbuni, fie ca să salvezi după voia Ta. Să fie pentru Domiţian destulă pedeapsă această frică de pedeapsă la care se aşteaptă, şi pe care-şi dă seama că ar merita-o ,• Te rugăm să nu mai adaugi şi Tp altă pedeapsă. Clndeşte-te : printre cei care au trăit mai înainte au existat mulţi oameni care au greşit faţă de stăpînii lor, dar urmaşilor lor nu li s-a transmis nici măcar numele, în schimb numele celor care şi-au stăpînit mînia şi care, prin filozofie, s-au ridicat cu mult deasupra mulţimii, au rămas nemuritoare pentru toţi oamenii. Să adăugăm dar şi această însuşire la istorisirile în care se va vorbi despre Tine ! Ajută pe cei care vrem să-Ţi preamărim isprăvile ca acestea să întreacă pildele de bunătate cîntate de cei vechi. Astfel, se spune că Cresus şi-a retras mînia faţă de cel care i-a ucis fiul, care se predase el însuşi spre a fi pedepsit[2], pe cînd Cirus cel Mare, după ce a cîştigat biruinţa asupra lui Cresus, a făcut din el un prieten[3]. Te vom număra-printre aceşti oameni vestiţi şi pe cît ne va sta în putere vom face cunoscute aceste fapte, bineînţeles dacă nu cumva vom fi socotiţi că vom fi nişte vestitori prea neînsemnaţi pentru un om atît de mare.

III

La toate acestea mai trebuie spus şi aceea că pe cei care săvîrşesc vreo nedreptate oarecare îi pedepsim nu pentru cele deja întîmplate, (căci prin ce s-ar putea opri oare să nu se împlinească ceea ce s-a întîmplat ?), ci pentru ca să se facă ei înşişi mai buni în viitor, ori pentru ca să servească drept exemplu pentru alţii, ca să-i facă mai buni. Or în cazul de faţă s-ar putea spune că nimeni n-ar invoca nici una, nici cealaltă, căci Domiţian îşi va aduce aminte despre acest necaz chiar şi după moarte, dar şi ceilalţi cred că sînt aproape morţi numai cînd se uită la el. De aceea, dacă am adăuga la această pedeapsă orice lucru cît de mic, s-ar părea că ni s-ar potoli mînia ,• or aş putea .spune că mult ar trebui ca aşa ceva să_fie adevărat, şi n-aş mai face nici o aluzie dacă n-aş fi înţeles dreptatea spusei sfinte că-i «mai fericit a da decît a lua» [4]. Şi mărinimia atitudinii Tale nu se va vesti doar înaintea cîtorva, căci toţi capadochienii vor vedea ceea ce se va întîmpla, iar eu le-aş dori să socoată această măreţie sufletească în rîndul calităţilor pe care le ai deja de mult.

t

2. **Herodot, *Istorii,* I, XLV, trad. rom. Ad. Piatkovski, Bucureşti, 1963, p. 33.**
3. ***Idem,* I, LXXXVIII.p. 56.**
4. **Fapte 20, 35.**

Mi-e teamă să mă opresc din scris, căci cred că aş fi păgubit dacă aş lăsa ceva neamintit. Doar un singur lucru aş mai adăuga: Domiţian are scrisori de la mulţi care-i cer achitarea, dar a considerat-o pe cea primită de la mine mai preţioasă decît toate pentru că a înţeles, nu ştiu cum, că eu aş avea 6 oarecare crezare din partea Excelenţei Tale. Deci ca să nu se înşele nici el în nădejdile pe care şi le-a pus în mine şi ca să putem scoate de aici o oarecare prestanţă în faţa cetăţenilor noştri, îngăduie, Excelenţă, tuturpr să te roage şi ei. In orice caz Tu n-ai socotit lucrurile omeneşti a fi de mai puţină valoare decît oricare din filozofii din trecut şi ştii ce comoară a fost pusă deoparte, de multă vreme, pentru oricine ajută pe cei nevoiaşi.

EPISTOLA 113 Către preoții din oraşul Tars **Scrisă in anul 372**

Mare bucurie am simțit în Domnul, cînd mi-a fost dat să întîlnesc pe acest trimis al vostru, pentru că prin prezența lui m-a mîngîiat în multele mele supărări şi pentru că prin el mi-a fost dat să gust mărturia limpede a dragostei ce-mi purtați [1]. Iar bucuria adusă de un singur om mi-a dat să înțeleg rîvna pentru adevăr a voastră a tuturor. La timpul său el vă va transmite ceea ce am discutat împreună, dar pînă atunci am să vă fac şi eu cunoscut un lucru, iar acela este următorul: Vremurile de azi sînt foarte pornite spre surparea Bisericilor, lucru de care m-am convins de multă vreme. Lucrarea de zidire a Bisericii, o îndreptare a greşelilor, de ajutorare a celor năpăstuiți şi de apărare a fraților eu credință sănătoasă — toate acestea au dispărut cu totul. Nici de vindecarea celor ce pătimesc de boli şi nici de purtarea de grijă față de cei amenințați de molimi nu se mai aude nimic. Ca să folosesc o comparație, poate cam îndrăzneață, situația Bisericii de azi seamănă cu aceea a unei haine vechi, care e gata să se sfîşie la prima întrebuințare, fără nădejdea de a putea fi readusă la vechea ei menire. Or, în astfel de împrejurări trebuie să depunem multă rîvnă şi multă sîrguință ca să mai putem aduce o îmbunătățire cît de mică Bisericii. Cel mai bun lucru care ar trebui făcut este reunificarea bisericuțelor care s-au dezbinat una de alta de atîta vreme. Şi această unire s-ar putea face numai dacă vom dovedi răbdare

1. între supărările de care vorbeşte Sfîntul Vasile este desigur dezmembrarea provinciei Capadochia, despre care ne vorbesc multe din epistolele sale.

față de cei neajutorați şi dacă vom acționa in aşa fel încît să nu mai provocăm noi zguduiri sufleteşti[2].

întrucît, dar, s-au deschis multe guri grăind împotriva Duhului Sfînt şi s-au ascuțit multe limbi hulind împotriva Lui, Vă rugăm ca, în măsura în care vă stă în putere, să micşorați cțt mai mult numărul acestor hulitori, primind în comuniune pe cei care nu socotesc că Duhul Sfînt e o creatură, pentru ca în felul acesta ori să se micşoreze numărul lor şi să se întoarcă ruşinați la adevăr, ori, dacă totuşi mai stăruie în rătăcire, să-şi regăsească credința cînd vor vedea cît de puțini au mai rămas. Deocamdată să nu le cerem nimic mai mult, ci să propunem fraților care vor să se unească cu noi să recunoască simbolul stabilit la sinodul din Niceea, iar dacă primesc acest lucru, să le cerem doar atîta : să nu spună despre Duhul Sfînt că ar fi o creatură. Mai mult decît atîta Vă rugăm să nu le cereți, pentru că sînt convins că în urma contactelor îndelungate şi" a strădaniilor paşnice orice ar mai fi nevoie, pentru clarificarea lucrurilor, ne-o va dărui Dumnezeu, Care «toate le lucrează spre binele celor ce-L iubesc pe El» [3]. *

EPISTOLA 114 Către Chiriac din Tars şi către credincioşii săi

Scrisă în anul 372

Dacă ştim ce lucru mare e bunul păcii, atunci ce să mai zicem de «fiii păcii» ? întrucît, aşadar, acest mare lucru atît de minunat şi de vrednic de urmat cu rîvnă de toți cei care iubesc pe Domnul e în primejdie de a fi redus doar la un simplu nume, pentru că nedreptatea s-a înmulțit pe urma «răcirii dragostei» [1] în cei mai mulți, mă gîndesc că acei care slujesc Domnului cu toată adeveritatea şi sinceritatea să aibă drept singurul scop al strădaniei lor aducerea la unitate a Bisericilor care s-au dezbinat între ele în atîtea părți şi în atîtea feluri [2]. Dacă aş porni să fac acest lucru numai eu singur, de bună seamă că aş putea fi învinuit că mă amestec unde nu se cuvine. Căci nimic nu-i atît de propriu unui creş-

tin decît să facă pace, fapt pentru care Domnul ne-a şi făgăduit cea mai mare răsplată[3].

2. Surparea Bisericii din Tars supără pe Sf. Vasile încă din anul 369, cînd după moartea episcopului ortodox Silvan partida ariană a reuşit, cu ajutorul mai-marilor zilei, să-şi aleagă un episcop al lor. De aceea, ca şi în alte episcopii, Sf. Vasile îndeamnă pe preoții din Tars să rămînă statornici în credință. Aceeaşi temă e tratată şi în epistola 114.

3. ***Rom.*** **8, 28.**

1. Mare/ 24, 12.

2. ***Evr.*** **1, 1.**

Or, întîlnindu-mă cu frații de la Voi, am văzut cît de mult prețuiesc ei dragostea față de ceilalți confrați ai lor şi cît de mult vă iubesc, dar cu atît mai mare sînt dragostea lor față de Hristos şi atenția lor față de dreapta credință. Şi am mai văzut că-şi dau multă silință să dobîndească şi acest îndoît cîştig : să nu fie despărțiți de dragostea Voastră, şi să nu trădeze credința cea sănătoasă. Iată deci, după ce am înțeles bunele lor intenții, m-am hotărît să scriu Cucerniciilor Voastre, ca să vă rog cu toată dragostea să stați cu adevărat uniți şi gata de-a lua parte la toate grijile Bisericii[4]. Am mers pînă acolo încît m-am pus chezaş pe lîngă ei că veți păstra dreapta credință, şi i-am asigurat că, prin ajutorul lui Dumnezeu şi prin rîvna ce-o aveți pentru adevăr, sînteți gata să

înfruntați totul chiar şi dacă va trebui să suferiți pentru învățătura cea dreaptă ! Or, după convingerea mea, iată care sînt condițiile care vă stau în cale şi care sînt destule ca să vă dea asigurare înaintea fraților de care am vorbit: să primiți mărturisirea de credință stabilită de Părinții noştri întruniți la Niceea, să nu eliminați din ea nici un cuvînt şi să ştiți că cei 318 Părinți, care's-au întîlnit acolo fără duh de ceartă, n-au vorbit fără lucrarea Duhului Sfînt. Să mai adăugați pe lîngă această mărturisire de credință că nu. trebuie să numim pe Duhul Sfînt creatură şi nici să nu primim în comuniune pe cei care-L numesc aşa. Ca Biserica lui Dumnezeu să fie curată, trebuie să nu aibă în ea nici o neghină. Dacă milostenia Voastră ține aceste propuneri, care sînt în stare să le dea deplină siguranță şi ei sînt gata să dovedească supunerea pe care o doriți, stau eu chezaş pentru frați, că vă vor arăta o totală şi neîntrecută rînduială, dacă desăvîrşirea Voastră stă gata să le ofere acest singur lucru, pe care vor să-1 dobîndească.

EPISTOLA 115 Către eretica Simplicia[1] **Scrisă prin anul 372**

Desigur că numai din nesocotință ajung oamenii să urască pe cei mai buni şi să iubească pe cei mai răi. Iată de ce-mi stăpînesc şi eu limba

3. De «fiii lui Dumnezeu» *(Matei* 5, 9).

4. Ca şi în epistola 113, aşa şi aici se insistă pentru pacificare, adăugind pe lîngă hotărîrea sinodului din Alexandria din anul 362, care recomanda'nu numai formula «o ființă» şi «trei ipostaze», ci şi primirea în comuniune a celor care afirmau dumnezeirea Fiului (chiar dacă nu admiteau termenul «de-o ființă») şi despre Duhul Sfînt că nu-i creatură.

1. Ca un adevărat retor, Sf. Vasile deplînge aici lipsa de caracter, care devenise una din bolile veacului. Simplicia va fi încercat să-şi spele vreun păcat trimițînd bani Sf. Vasile. Acesta îi răspunde după cuviință. Migne, P.G. 32, 529, nota 89.

şt înăbuş ln tăcere insultele pe care le primesc. Eu, Insă, voi aştepta pe Judecătorul Cel de sus, Care ştie cum să pedepsească, la sfîrşit, toată răutatea. De ar cheltui bani mai mulți decît nisipul mării, sufletul suferă cînd se calcă în picioare dreptatea. Căci de fiecare dată cere Dumnezeu jertfa, dar nu pentru că ar avea nevoie de ea, ci pentru că jertfa prețioasă şi bine primită este cea adusă de bună voie. însă cînd cineva se înjoseşte călcînd legea, atunci Dumnezeu socoteşte că rugăciunile ac'eluia s-au făcut cu nepăsare. Adu-ți aminte, omule, de ziua din urmă, dar pe mine te rog să nu mă dăscăleşti. Despre lucrurile acestea ştiu mai multe decît tine şi nu sînt nici înăbuşit de spini lăuntrici, nici nu amestec un dram de bine cu de zece ori atîta răutate. Ai aţîţat împotriva mea şopîrle, broaşte rîioase şi alte vietăți primăvăratice, care de care mai mîrşave. Va veni însă o pasăre de sus şi le va sfîşia. Despre astfel de lucruri eu ştiu că trebuie să dau socoteală, dar nu cum gîndeşti Tu, ci cum ştie să judece Dumnezeu. Dacă trebuie şi martori, nu robii vor fi cei care se vor înştiința, nici neamul nelegiuit şi nenorocit al eunucilor, acest soi de vietăți nici feminine, nici mascule, veşnic înnebuniți după femei şi invidioşi, care se vînd pentru un salariu derizoriu, nestatornici, nici dispuşi să mai împartă, veşnic gata să primească orice, veşnic nesătui, care plîng pentru o cină pierdută, gata să se mînie, îmbolnăviți după bani, cruzi, afemeiați, robi ai pîntecelui. Şi ce să mai zic ? încă de la naştere o astfel de ființă e condamnată să fie pusă în fiare. Cum ar avea o cugetare dreaptă cei ale căror picioare păşesc strîmb ? E drept că aceşti indivizi trăiesc în curăție, dar fără răsplată, din cauza lanțurilor pe care le poartă ,• în schimb sînt nebuni după dragoste neîmpărtăşită din pricina unui organism pocit. Deci nu ei se vor ridica să vină ca martori la judecată, ci ochi ai oamenilor drepți şi priviri ale unui om desăvîrşit, oameni care nu ascultă de altceva decît de pornirile conştiinței.

EPISTOLA 116

Către Firminos[1] **Scrisă**

în anul 372

Scrisorile Tale sînt rare şi mai sînt şi scurte, fie din lenea de a scrie, fie poate din sfatul de o alunga urîtul care provine din prea mare belşug, ori pentru că vrei să te obişnuieşti să vorbeşti scurt. Totuşi, pentru mine acestea nu-s destule, şi chiar dacă ar fi cît de

1. Firminos începuse viată ascetică, dar apoi îmbrățișa milităria. Poate că la ia-tervenția altor părinți, Sf. Vasile descrie ln culori nu prea frumoase armata, spre a-1 Îndemna pe acest tlnăr să revină.

multe, ele sînt mult **mai** puține decît dorința **mea,** întrucît vreau **să** ştiu totul despre tine : cum o duci cu sănătatea, cum merge deprinderea ascetică, dacă stărui în primele hotărîri ori dacă te-ai oprit la un nou plan, schimbîndu-ți părerea după împrejurări. Dacă ai rămas acelaşi, nu. voi cere un număr prea mare de scrisori; mi-ar fi de ajuns doar cîteva vorbe, de pildă «sînt sănătos, o duc bine». Dar întrucît am aflat lucruri care m-ar face să roşesc dacă le-aş spune (că tu ai părăsit rînduielile fericiților strămoşi ca să dezertezi la bunicul tău după tată şi ca să te pregăteşti să devii Bretanis în loc de Firminos), doresc să aud răspuns tocmai la aceste întrebări şi să înțeleg pricinile care te-au adus. să-ți angajezi viața pe această cale. întrucît tu însuți ai păstrat tăcerea, pentru că-ți era ruşine ce-ai hotărît, te rugăm să nu iei o asemenea ho-tărîre, care te face să roşeşti, şi dacă vreun plan ți-a trecut prin gînd, alungă-1 şi revino-ți, iar după ce vei fi spus pentru totdeauna adio armatei, armelor şi mizeriilor de pe cîmp, să te întorci iar în patrie, convins, că-i destul, pentru siguranța vieții şi pentru o faimă deplină, să-ți conduci oraşul tot aşa de bine cum au făcut-o strămoşii Tăi. Pentru tine acest lucru nu va fi greu să se îndeplinească, lucru de care sînt convins dacă. judec şi talentele.tale, şi micul număr de rivali. Deci, fie că această ***hq***-tărîre nu va fi fost luată de la început, fie că ea va fi fost luată şi apoi respinsă, fă-mă să ştiu cît mai repede. Dar dacă, Doamne fereşte !, stăruie aceleaşi planuri, această nenorocire să vină ea de la sine ! Atunci nu mai. am nevoie de nici o scrisoare.

EPISTOLA 117 **Fără adresă,** despre **asceză**[1] **Scrisă** în anal **372**

Mă gîndesc că şi din alte motive sînt îndatorat Cinstei Tale, dar mai ales acum neliniştea în care sîntem ne face neapărat răspunzători de sarcinile pe care ni le pun obligațiile de serviciu, fapt pe care-1 văd şi primii veniți, cu atît mai mult tu, pe care atîtea lucruri te leagă de noi. Nu cred însă că-i indicat să reînvii trecutul, pentru că s-ar putea spune poate că eu am fost pentru tine pricina unor neplăceri prin încăpățînarea, de a te depărta de practicarea credinței, singura care duce la mîntuire. Acesta este şi motivul pentru care am ajuns la astfel de nedumeriri.

Dar întrucît faptele s-au petrecut, este nevoie de un avertisment care trebuie să ne împiedice să cădem a doua oară în aceleaşi greşeli. Cît despre urmări, eu țin cu totul ca a Ta cuviosie să fie pe

1. Scrisoarea de față o adresează Firminos lui Vasile drept răspuns pentru epistola, 116. Altfel mersul ideilor din această epistolă nu parc a urma mersul cu care ne-a. obişnuit Sfîntul Vasile.

deplin convinsă că, dacă va vrea Dumnezeu, ele se vor ivi foarte uşor, întrucît lucrul e firesc şi n-are nimic intolerabil, iar numeroşii noştri prieteni de la Curte stau gata să ne ajute. De aceea vom alcătui o nouă cerere după modelul biletului înmînat vicarului [2]. Dacă ea nu suferă nici o întîrziere, vom fi curlnd trimişi acasă, şi astfel, datorită acestei scrisori, vom pune capăt temerii Tale. De altfel sînt convins că în astfel de împrejurări voința noastră e mai tare decît poruncile împăratului. Dacă o arătăm neschim-babilă şi nezguduită în rezoluția vieții desăvîrşite, apărarea fecioriei va fi de neînvins şi de nebiruit datorită ajutorului dumnezeiesc. Pe fratele pe care ni l-ai încredințat l-am văzut cu plăcere, îl socotim ca pe unul din rudele mele şi dorim ca el să fie vrednic de Dumnezeu şi de mărturia ta.

EPISTOLA 118 Către Iovin, episcop de Perrhes[1]

Scrisă la sfîrşitul anului 372 sau la începutul anului 373

Te socotesc încărcat cu o datorie onorabilă : ți-am făcut un împrumut, dragostea, şi trebuie s-o iau cu dobîndă, întrucît nici Domnul nostru nu renunță la acest soi de dobînzi. Plătește, deci, scumpe suflete, acum cînd te întorci din nou în patria noastră. Ea va fi desigur capitalul ; dar care va fi dobînda ? Să fii tu acest om care vine lîngă noi, care cu atîta ne întreci pe noi, cu cît părinții sînt mai buni decît copiii lor.

EPISTOLA 119 Către Eustațiu, episcop de Sebasta [1]

Scrisă Ia sfîrşitul lui 372 sau la începutul Iui 373

Iată că mă adresez iubirii Tale şi prin mijlocirea prea iubitului, distinsului şi prea evlaviosului frate Petru, rugîndu-te, ca şi alte **daţi,** să mă

2. Locțiitorul guvernatorului.

1. Printr-un delicat proces de substituire, Sf. Vasile prezintă obligația de a scrie ca un capital şi o dobîndă, de care episcopul Iovin de Perrhes se face dator dacă nu $tle să le folosească cum trebuie.

1. **De multă vreme defăimările aduse de Eustațiu Sfîntului Vasile au umplut paginile acestei corespondențe. Din scrisoarea de față reiese şi alt mijloc : Eustațiu trimise Sfîntului doi monahi care să fie propuşi colaboratori apropiați, Vasile şi Sofronie. Faptele au dovedit că ei erau nişte agenți ai lui Eustațiu. Sf. Vasile răspunde că tentativa n-a reuşit. Nu ni se spune în ce a constat ea.**

ai şi de astădată în ruglciunile Tale, ca să mă dezbar de unele obişnuit[0] urîte şi păgubitoare şi să ajung cîndva vrednic de numele lui Hristos. Oricum, chiar dacă nu o spun, Tu totuşi vei sta de vorbă cu mine despre problemele noastre, informîndu-mă amănunțit despre tot ce se petrece, pentru ca să nu dai ascultare în chip necontrolat zvonurilor rele despre noi, care cred că vin de la cei care, fără teamă de Dumnezeu şi fără ruşine de oameni, s-au pornit cu obrăznicie împotriva noastră. Ce fel de atitudine ne-a arătat acest «nobil Vasile», pe care l-am primit din partea cuviosiei Tale ca ocrotitor al vieții mele mă ruşinez chiar şi numai să o spun, dar vei şti-o cu de-amănuntul cînd fratele nostru te va informa. Şi nu spun acest lucru ca să mă răzbun pe el (rog pe Dumnezeu să nu-l pedepsească pentru felul cum s-a purtat), ci îmi iau hotărîrea în interesul nostru, pentru ca dragostea pe care mi-o arăți să fie sigură, pentru că mă tem să n-o zguduie prin mulțimea ponegririlor pe care le scornesc unii, pentru ca să-şi acopere nereuşita. Oricît de mult ne-ar învinui, vioiciunea cugetului Tău să-i descoasă şi să-i întrebe dacă au avut curajul să ne învinuiască pe față sau dacă au cerut doar îndreptarea greşelii pe care ne-o pun acum în cîrcă, ori dacă pur şi simplu au vrut să-şi arate ura față de noi. Cu toate că-şi îmbrăcaseră gîndurile într-o formă plăcută şi în cuvinte drăgăstoase, ei ascundeau în suflet un noian adînc de viclenie şi de amărăciune, aşa cum a dovedit-o ruşinoasa lor tăcere.

Ce situație ridicolă arătăm noi, în această privință, celor care în acest nenorocit .oraş se scîrbesc tot mai mult din pricina aşa-zisei «drepte credințe» şi care spun că masca smereniei e folosită doar drept pretext ca să inspire încredere şi ca o prefăcătorie pentru a înşela în orice fel,

2. Ca în nici o altă epistolă, cuvintele de la sfîrşitul acestei scrisori ne duc cu gîndul la un plan al vrăjmaşilor Sfîntului Vasile de a-1 dezbăra şi pe Eustațiu de legăturile lor strînse. Desigur că tentativa lor n-a reuşit.

chiar şi dacă noi n-o exteriorizăm, o ştie prea bine mintea Ta cea înţeleaptă. Şi anume, nici o îndeletnicire nu-i atît de bănuită de păcat aşa cum e îmbrăţişarea unei vieţi ascetice. Iar cum s-ar putea remedia această stare de lucruri rămîne în grija frăţiei Tale s-o pătrunzi. învinuirile urzite împotriva noastră de Sofronios nu-s o prevestire că lucrurile s-ar îndrepta, ci un început de dezbinare şi de separare şi mai mare, dînd pe faţă un adînc proces de răcire a dragostei dintre noi. Cer, aşadar, milostivirii Tale să-1 oprească în drumul lui fatal şi să-ţi dai toată silinţa, prin dragostea care emană din Tine, să strîngi laolaltă ceea ce se dezbină, iar nu să adînceşti şi mai mult dezbinarea de către cei care au pornit spre neunire [2].

EPISTOLA 120 Către Meletie, episcopul Antiohiei[1] Scrisă in anul 373

Am primit o epistolă de la episcopul Eusebiu cel prea iubit de Dumnezeu, în care cere din nou să scriem Apusenilor în legătură cu unele probleme bisericeşti. A vrut să fie scrisă de mîna mea şi semnată de toţi cei din comuniunea noastră. întrucît, însă, n-am găsit modul cum trebuia să scriu în legătură cu ceea ce poruncea, am trimis credincioşiei Tale doar un memoriu, pentru ca, după ce-l vei fi citit şi după ce vei fi ascultat şi ceea ce îţi va fi spus şi prea doritul nostru preot Simplicios, să binevoieşti a-l completa Tu însuţi, în această privinţă, după cum vei găsi de cuviinţă, eu fiind gata să aprob ceea ce scrii, şi să-l trimit îndată celor din comuniunea noastră, pentru ca avînd odată semnăturile tuturor, să poată porni la drum cel ce va urma să plece la episcopii din Apus [2]. Porunceşte, dar, să ni se facă cunoscut ceea ce mintea Ta va fi hotărît pentru ca să nu rămînem neinformaţi despre ceea ce vei fi cugetat.

In legătură cu cele scornite sau puse deja la cale în Antiohia împotriva noastră, acelaşi frate ţi le va spune, dacă nu cumva zvonul evenimentelor o va lua înaintea celor petrecute deja. Căci trebuie să ne aşteptăm ca ameninţările să se realizeze cît de curînd, întrucît vreau să ştii că fratele Antinv'a hirotonit ca episcop pe Faust (cel care e împreună cu Papas [3]), fără ca să fi cerut voturile altora, şi l-a instalat în locul prea veneratului frate Ciril, aşa încît el a şi îndeplinit deja dezbinarea în Armenia. Şi pentru ca să nu se spună minciuni împotriva noastră şi pentru ca să nu fim învinuiţi noi de neorînduielile care s-au întîmplat, ţi-am adus la cunoştinţă aceste fapte. Desigur că Tu vei binevoi să le faci cunoscute şi altora. Cred că mulţi se vor întrista din pricina acestei neorîn-duieli.

EPISTOLA*121 Către Teodot, episcop de Nicopole[1] Scrisă In anul 372

1. Eusebiu de Samosata făcuse o schiţă care prezenta în rezumat situaţia Bisericilor terorizate de arianism. Memoriul trebuia să poarte semnătura lui Meletie. Intre timp Sf. Vasile scrisese Apusenilor trei epistole: 70, 90, 92, dar Apusenii nu trimiseseră nici un delegat care să sprijine pe ortodocşi. Sf. Vasile se arăta exasperat.

2. Această epistolă menită să fie trimisă Apusenilor este diferită de cea de sub nr. 92. Ea pare că n-a fost expediată înainte de anul 376 din cauză că Apusenii susţin pe Paulin In locul lui Meletie pe scaunul Antiohiei.

3. Probabil se face aluzie la Eustaţiu, care era poreclit aşa ca unul ce promovase din tinereţe viaţa monahală.

Iarna e aspră şi atît de multă zăpadă s-a depus încît nu te poţi mîn-gîia uşor nici prin scrisori. Ştiu că acesta-i motivul pentru care şi cuvioşiei Tale i-am trimis puţine scrisori şi pentru care şi eu am primit puţine. Dar întrucît prea iubitul frate şi preot Sanctisim s-a angajat să plece în călătorie pînă prin ţinuturile Tale, prin el te salut şi pe Frăţia Ta şi te rog să faci rugăciuni şi pentru mine, dar să dai ascultare şi fratelui pomenit înainte, ca să afli de la el în ce stare stau problemele Bisericii şi să arăţi pe cît se poate o rîvnă cît mai fierbinte pentru aceste probleme.

Ştii că Faust a venit la noi aducînd scrisori de la «papa», prin care se pretinde ca el să fie făcut episcop. Deoarece am cerut mărturia de la cuvioşia Ta şi de la alţi episcopi, el nevrînd să mai stea în legătură cu noi, a trecut la Antim şi, luînd hirotonie de la acesta, fără să se fi făcut nici măcar amintire despre mine, s-a întors [2].

EPISTOLA 122 Către Pimenios, episcopul Satalelor **Scrisă în anul 373**

E drept că ai cerut să-ți trimit scrisori de la episcopii din Armenia [1], cînd urmau să treacă prin oraşul tău unii din participanții la sinodul de acolo. Cunoşti acum şi pricina pentru care nu le-am trimis. Pentru că ți-am spus adevărul, cred că mă vei ierta ,• dacă însă aceia au ascuns scrisorile, după cum socot, atunci îți spun eu cauza.

Antim[2] cel atît de generos în toate, care de multă vreme făcuse pace cu mine, abia a găsit prilejul să-şi pună în aplicare mărirea lui deşartă şi să-mi facă necaz, a hirotonit (prin abuz) numai cu mîinile Iui,

1. Epistola e în legătură cu cea de sub nr. 120. Discută două probleme: 1) preotul Sanctisim, care a călătorit şi în Apus, face o călătorie de informare şi prin Armenia Mică spre a putea referi în Apus; 2) hirotonirea necanonică a lui Faust de către Antim al Tianei (cf. 120 şi 122).

2. Sub acest «papa» sau «ava», cum numeau răsăritenii pe conducătorii unor mînăstiri, credem că trebuie înțeles Eustațiu de Sebasta.

1. E vorba de Armenia Mică.

2. Ambițiosul episcop Antim de Tiana, care a acceptat (ori a provocat ?) dezmembrarea în două a Arhiepiscopiei Cezareii, a fost unul din ghimpii cei mai dureroşi puşi în coasta Sf. Vasile. A se vedea epistolele 120, 121, 122.

fără să mai aştepte şi votul altuia **dintre** voi, pe Faust[3]**, bătîndu-şi astiel** joc **de atenta mea purtare de grijă în astfel de probleme. întrucît** el a călcat **o** veche rînduială, disprețuindu-vă şi pe voi, de la **care** eu **aşteptam să** găsesc o mărturie, **el a** săvîrşit **o faptă care nu** ştiu dacă poate fi plăcută înaintea lui Dumnezeu, întristîndu-mă. Din pricina tuturor **acestor** motive n-am **mai** trimis nici o epistolă nici unuia dintre episcopii **din Armenia,** inclusiv cuceriniciei **Tale.** Dar nici pe Faust nu l-am primit în comuniune, protestînd deschis şi spunînd că dacă nu aduce şi de la **voi** epistolă irenică, voi rămîne pentru totdeauna străin de el şi voi **căuta să** conving şi pe ceilalți, care sînt de aceeaşi părere cu mine să-1 considere şi ei la **fel.**

Dacă crezi totuşi că cele întîmplate se mai pot îndrepta, grăbeşte-te şi trimite-i şi tu lui Faust epistolă în acest sens, dacă crezi că viața lui se **mai** poate îndrepta, şi îndeamnă şi pe alții să facă la fel[4]. Dacă însă lucrurile nu se mai pot îndrepta, înştiințează-mă şi pe mine, ca să nu-mi mai fac nicicum de lucru cu el chiar dacă — după cum au arătat — el este cel care a făcut primii paşi ca să se rupă de comuniunea cu mine şi **să** treacă la Antim, disprețuindu-ne şi pe mine, şi această Biserică, soco-tindu-mă nevrednic de iubirea lor.

EPISTOLA 123 **Către monahul**

Urbikios [1] Scrisă în anul 373

Era vorba să mă vizitezi — şi planul era pe cale de a se realiza — ca **să** mă «astîmperi cu vîrful degetului, căci mă chinuiesc în văpaia aceasta» [2]. Ce s-a întîmplat între timp ? Oare păcatele mele s-au pus împotrivă în aşa fel încît ți-am împiedicat avîntul şi astfel am rămas să îndur pe mai departe dureri atît de insuportabile ? într-adevăr, după cum dintre valuri, unul coboară, altul se ridică, pe cînd un al treilea se frînge înnegrindu-se din pricina izbiturilor, tot aşa şi din patimile noastre omeneşti unele s-au oprit, altele sînt In curs de desfăşurare, pe cînd altele se formează din nou, încît, după cît s-ar părea, ar exista o singură scăpare din răutăți : ori să ne facem cu timpul una

3. Faust, pe care Antim l-a hirotonit necanonic, fusese colaborator al lui Eustațiu de Sebasta. El ceruse mai întîi Sfîntului Vasile să-1 hirotonească, dar acesta n-a vrut s-o facă pînă n-are şi voturile episcopilor din jur, Teodot de Nicopole, Pimenios din Satala şi alții. Atunci Faust s-a dus la Antim care l-a hirotonit.

4. Cu alte cuvinte, de dragul păcii, Sfîntul Vasile ar fi făcut şi acest pogorămînt, să-i recunoască lui Faust canonicitatea.

1. Numele lui Urbikios îl mai întîlnim şi în epistola 362, deşi nu se poate spune că ar fi una şi aceeaşi persoană. Ca în cele mai multe epistole, Sfîntul Vasile îi cerc lui Urbikios sfatul în grelele frămîntări prin care trecea (mai ales intrigile lui Eustatie), ;lov,idă că acest personaj îi era veche cunoştință.

2. *Luca* **16, 24.**

cu ele, ori să ne smulgem din calea celor ce ne urmăresc [3].

De aceea vino odată pe la mine, oricît de greu ar fi lucrul acesta,, fie ca să mă consolezi, ori să-mi dai vreun sfat, fie să mai staicîtva timp cu mine, oricum să mă liniştesc chiar şi numai văzîndu-Te. Iar ceea ce este mai important, este să te rogi şi iarăşi să te rogi, pentru ca să nu mă copleşească gîndurile rele, ci să-mi arunc mai bucuros ancora nădejdii în Dumnezeu, pentru ca să nu .fiu numărat cu slugile cele netrebnice, care numai cînd le face bine II binecuvîntă, dar cînd le mai trimite cîte-o supărare nu vor să-L cinstească. Să te rogi, deci, pentru mine, pentru ca să trag folos şi din suferințe, încrezîndu-ne în Domnul, îndeosebi atunci avem mai multă nevoie de El.

EPISTOLA 124

Către Teodor

Scrisă In anul 373 ,

Se spune că acei ce se lasă stăpîniți de patima iubirii, atunci cînd dintr-o necesitate de neînlăturat sînt nevoiți să se despartă de cei iubiți, dacă privesc spre chipul persoanei iubite îşi mai potolesc simțămintele, liniştindu-se numai dacă privesc doar cu ochii portretul ființei iubite. N-aş putea spune dacă acest lucru e adevărat sau nu. Cu toate acestea, ceea ce mi se întîmpla mie atunci cînd mă gîndesc la bunătatea Ta, nu e departe de cele spuse.

întrucît, aşadar, simțămîntul pe care mi-1 trezeşte sufletul tău curat şi bun este, aşa-zicînd, tot un fel de dragoste (doar că pentru ca s-o gustăm mai mult decît orice alt bun pe care-1 dorim nu-i lucru uşor din pricina împotrivirii păcatelor noastre), am socotit că cea mai reuşită icoană a bunătății Tale ar fi prezența Ta în fața prea iubiților noştri frați. Dar şi dacă mi s-ar întîmpla să-ți întîlnesc ființa fără anturajul lor, chfar şi atunci aş crede că, văzîndu-Te pe Tine, i-aş vedea şi pe ei. Spun acest lucru pentru că măsura dragostei e atît de mare în oricare din voi, încît fiecare din voi v-ați recunoaşte unul pe altul după rîvna de a vă întrece unul pe altul.

De aceea am mulțumit lui Dumnezeu şi doresc, dacă-mi va fi dat s-o mai duc o bucată de vreme, ca această viață să-mi fie şi mai plă-

3. Imagine des folosită de Sf. Vasile (cf. ep. 70, 92 etc).

cută prin ajutorul Tău, întrucît deocamdată îmi văd viața ca pe ceva neplăcut şi nedorit, atîta vreme cît sînt despărțit de cei dragi ai mei. Pentru că, după părerea mea, nu-i cu putință ca cineva să fie prea voios cînd o despărțit de cei care-1 au drag cu adevărat[1].

EPISTOLA 125

« Copia mărturisirii de credință [1]

Scrisă în anul 373 I

Cei care s-au declarat înainte pentru o altă mărturisire de credință, dar care doresc acum să treacă la comuniunea cu cei drept-credincioşi, precum şi cei care abia acum doresc să fie instruiți în învățătura cea adevărată, trebuie să fie lămuriți în credința care fusese redactată de Sfinții Părinți în sinodul convocat odinioară la Niceea. Acest lucru le-**ar** fi de folos şi-celor bănuiți de a se fi împotrivit învățăturii celei sănătoase şi care-şi ascund convingerile lor eretice sub subterfugii cu **as**-pect de adevăr. Şi pentru aceştia ar fi indicată numita mărturisire de credință. Căci ori se vor lecui de boala lor ascunsă, ori, dacă şi-o **vor** ascunde şi mai adînc îşi vor lua asupră-şi judecata înşelăciunii, în timp ce pe noi ne uşurează de răspundere la ziua judecății, cînd «Domnul va lumina cele ascunse ale întunericului şi va vădi sfaturile inimilor» [2].

Cu alte cuvinte, aşa trebuie să-i primim din momentul în care mărturisesc că au crezut în sensul cuvintelor stabilite de Părinţii noştri de la Niceea şi după înţelesul sănătos cuprins în cuvinte. Căci există şi din aceia care chiar şi în această mărturisire de credinţă falsifică învăţătura adevărului, explicînd sensul cuvintelor din ea după propriile lor opinii. Oare nu aşa a îndrăznit să spună şi Marcel[3], care susţinea, în chip hulitor, despre persoana Domnului nostru Iisus Hristos că El **ar**

1. Finețea şi eleganța cu care se exprimă aici Sf. Vasile, sentimentul iubirii care leagă pe membrii unei comunități de viețuire duhovnicească ne duce cu gîndul la un nucleu monastic de pe valea Irisului, al cărui îndrumător va fi fost tocmai acest Teodor, despre care nu ştim alte amănunte, dar pe care fostul lor dascăl, ajuns acum episcop, ține să-i păstreze în dragostea lui.

1. Aplicînd hotărîrea sinodului din anul 362 de la Alexandria care recunoştea în Dumnezeu «o singură fiinţă, dar trei ipostasuri», Sfîntul Vasile şi alţii au decis prevederea ca să primească în rîndurile lor pe oricare dintre arienii care doresc să se luloarcâ la comuniunea cu Biserica, chiar dacă nu acceptă formula «de o ființa, fiind destul să recunoască despre Fiul că e Dumnezeu adevărat.

2. / Cor. 4, 5.

3. La început mare apărător al crezului niceean, Marcel de Ancira a căzut apoi In rătăcirea antitrinitară a sabelienilor.

fi simplu «cuvînt» folosit doar ca pretext pentru a interpreta greşit expresia «de aceeaşi fiinţă» ? Tot aşa «unii din urgisita sectă a lui Sabelius» Libianul cred că «persoana» şi «fiinţa» sînt unul şi acelaşi lucru şi de aici iau dovezi pentru susţinerea blasfemiilor lor, pentru că în Mărturisire este scris : «dacă, însă, cineva zice că Fiul e dintr-o altă fiinţă sau ipostază, pe acela îl exclude din rîndurile ei Biserica universală». în realitate, acolo Părinţii n-au înţeles sub fiinţă şi ipostază unul şi acelaşi lucru. Dacă amîndouă aceste cuvinte ar avea acelaşi înţeles, de ce ar mai fi fost nevoie de amîndouă ? Or, e limpede că Părinţii, întrucît unii tăgăduiau că Fiul ar fi din fiinţa Tatălui, iar ceilalţi afirmau contrariul, că n-ar fi de aceeaşi fiinţă, ci dintr-o altă ipostază, pe amîndouă părerile le-au respins, ca fiind contrare adevărului Bisericii. Căci, spuneau ei, acolo unde şi-au exprimat părerea că Fiul e de o fiinţă cu Tatăl, acolo nu s-au mai adăugat şi cuvintele «din ipostasul Lui». Aceasta s-a făcut pentru combaterea părerii greşite, şi cuprinde în sine o lămurire a învăţăturii despre mîntuire. De aceea trebuie să mărturisim că Fiul e de aceeaşi fiinţă cu Tatăl, după cum este scris acolo.

Tot aşa mai trebuie mărturisit că Tatăl este persoană proprie, Fiul persoană proprie şi Duhul Sfînt persoană proprie, după cum au mărturisit clar acest lucru Sfinţii Părinţi; căci prin cuvîntul «lumină din lumină» ei au arătat limpede şi desluşit că una e lumina care naşte şi alta e lumina născută, şi totuşi avem lumină şi într-un caz şi în celălalt caz, deşi fiinţa e numai una şi aceeaşi. Dar să reproducem şi mărturisirea de credinţă care a fost redactată la Niceea.

«Credem într-unui Dumnezeu, Tatăl atotţiitorul, Făcătorul cerului şi al pămîntului, al tuturor celor văzute şi nevăzute. Şi într-unui Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut ca Unul-Născut din Tatăl, adică din fiinţa Tatălui, Dumnezeu din Dumnezeu, Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, cel de o fiinţă cu Tatăl, prin Carele toate s-au făcut, cele din cer şi cele de pe pămînt. Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire S-a po-gorît din ceruri, S-a întrupat, S-a făcut om, a pătimit şi a înviat a treia zi, S-a suit la ceruri şi iarăşi va să vie să judece viii şi morţii. Şi întru Duhul Sfînt[4]. Iar pe cei ce zic : era un timp cînd Fiul nu era şi că înainte de a se naşte nu era şi că din cele ce nu erau S-a făcut, sau care spun că e din altă ipostază sau fiinţă, sau că Fiul lui Dumnezeu e schimbător ori neschimbător, pe aceştia Biserica Catolică şi Apostolică îi anatematizează».

4. Eretic din sec. III, sustinind antitrinitarismul modalist. 20 — Sfîntul Vasile cel Mare

II

latrucît, dar, celelalte au fost acum destul de limpede şi de corect hotărîto, parte prin îndreptarea a ceea ce fusese denaturat, parte prin prevenirea a ceea ce se credea că s-ar putea întîmplă, pe cîtă vreme învăjătura despre Duhul Sfînt a fost atinsă numai în treacăt, fără ca să se fi învrednicit de vreo explicare mai amănunțită, întrucît pe atunci nu se iscase nici o discuție în legătură cu ea, ci ea s-a cimentat în inimile credincioşilor în mod firesc şi fără viclenie, însă a crescut mult **să**-mînța rea a blasfemiei, pe care o răspîndise înainte Arie, urzitorul ereziei şi apoi a fost alimentată de nelegiuiții lui aderenți spre paguba Bisericii, încît s-a ajuns la o adevărată defăimare a Duhului Sfînt; pentru toate acestea e necesar să se precizeze aceasta şi împotriva celor care nici pe ei nu se cruță şi nici nu-şi dau seama de inevitabila amenințare pe care Domnul nostru a hotărît-o împotriva hulitorilor Duhului Sfînt, anume că trebuie afurisiți cei ce zic că Duhul Sfînt ar fi o creatură [r>] şi care nu mărturisesc că după natură Duhul e Sfînt întocmai cum şi Tatăl e Sfînt, după natură, şi Fiul la fel, ci-L privează de sfințenie naturală.

O dovadă despre adevărul acestei învățături este că nu trebuie **sa** îndepărtăm pe Duhul nici de Tatăl şi nici de Fiul, întrucît trebuie să ne botezăm aşa cum am fost învățați şi să credem aşa cum ne-am botezat şi să ne închinăm aşa cum am primit credință — în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfînt, iar de comuniunea cu cei care numesc pe Duhui Sfînt creatură să ne ferim, socotindu-i adevărați hulitori de Dumnezeu ; — de aceea se face cunoscut în chip nestrămutat — pentru că împotriva defăimătorilor e necesar să se facă această precizare — că noi nu numim pe Duhul Sfînt nici «nenăscut», întrucît cunoaştem numai un singur «Nenăscut» şi un singur început al tuturor lucrurilor, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos ; dar nici «născut» nu-L numim pe Duhul Sfînt, pentru că am învățat din tradiția credinței că numai Fiul este Cel Unul-Născut ,• dar am mai învățat că Duhul adevărului de la Tatăl purcede şi mărturisim că fără să fi fost creat, Duhul e şi El din Dumnezeu.

Mai excomunicăm totodată şi pe cei ce numesc pe Duhul Sfînt ființă slujitoare, coborîndu-L prin această expresie în rîndul creaturilor. Căci Sfînta Scriptură este aceea care ne-a învățat că duhurile slujitoare sînt creaturi, atunc i cînd a spus «oare nu sînt toți duhuri slujitoare, tri-

5. Aici se face aluzie la învățătura despre divinitatea persoanei a Treia **din** Sfînta Treime, pe care Sfîntul Vasile o expune în tratatul ***Despre Duhul Stînt,*** precum şi In mai multe epistole : 151, 200, 231, 233, 236 etc.

mişi ca să slujească ?» [6].

Iar din pricina celor care răstălmăcesc orice şi care nu țin învățătura lăsată de Evanghelie este necesar să mai precizăm că trebuie să fugim şi de aceia care părăsesc rînduiala lăsată de Domnul şi pun fie pe Fiul înaintea Tatălui, fie pe Duhul Sfînt înaintea Fiului, atacînd deschis dreapta credință. Căci datori sîntem să păstrăm neatinsă şi ne-smintită rînduiala pe care am primit-o chiar din gura Mîntuitorului, atunci cînd a zis : «mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh» [7].

EPISTOLA 126

Către Atarvios [1]

Scrisă in anul 373

M-am dus pînă la Nicopole cu nădejdea că voi liniști tulburările iscate acolo și voi îndrepta iarăși abaterile de la rînduielile canonice ale Bisericilor acelora, dar m-am supărat peste măsură pentru că nu te-am întîlnit, întrucît, după cum am aflat, ai plecat în grabă, tocmai în toiul sinodului pe care chiar Prea Sfinția Ta l-ai convocat.

Drept aceea am fost silit să recurg la scrisoare, prin care îți aduc aminte că ești dator să vii pînă aici ca să-mi aduci măcar cît de puțină mîngîiere în întristarea ce mi-ai făcut-o și care m-a copleșit de moarte

; cînd am auzit că-n mijlocul Bisericii te-ai încumetat la niște lucruri de

; care n-am mai auzit niciodată pînă acum.

[Dar oricît de supărătoare și de rea ar fi această comportare, o trec j; cu vederea, pentru că s-a îndreptat împotriva unui om care, lăsînd pe j seama lui Dumnezeu răzbunarea pentru toată jignirea ce i-ai adus-o, ' dorește pacea din toată inima, pentru ca să nu fie din pricina lui nici un prejudiciu în poporul lui Dumnezeu.

întrucît unul din cinstiții **și** credincioșii noștri confrați m-a înștiințat că tu

6. Evr. 1, 14. Semnătura lui Eustațiu episcopul. Eu episcopul Eustațiu am citit acestea în fața ta, Vasile, am luat cunoștință de ele și am aprobat împreună cu tine ceea ce era scris mai sus. Am semnat în prezența fraților, a lui Fronton al nostru, a horepiscopului Sever și a altor clerici.

7. ***Matei*** **28, 19.**

1. Acest Atarvios, episcopul Neocezareii, era rudă cu Sf. Vasile. Nu se cunoaște motivul pentru care nu voia să păstreze legături de comuniune cu ceilalți colegi ai săi, după cum aflăm din epist. 69 scrisă cu 2 ani înainte. In scrisoarea 126 e dojenit din nou că n-a voit să dea față cu superiorul său (Sf. Vasile), dispărînd tocmai în timpul ședințelor. Vina lui de căpetenie constă în faptul că n-a vrut să dea declarație că osîndește rătăcirea lui Sabelie și a lui Marcel de Ancira. Se știe că nici mai tîrziu (epist. 204, 207, 210) el nu părăsise vechile erezii.

răspîndești inovații în ale credinței și predici lucruri potrivnice adevăratei învățături, ceea ce m-a îndurerat și m-a neliniștit peste măsură, gîndindu-mă că pe lîngă miile de răni pe care le-a suferit Biserica de la dușmanii adevărului Evangheliei mai răsare acum încă un rău, prin reînvierea vechii rătăciri a acelui dușman al Bisericii, care a fost Sabelie (pentru că frații m-au informat că cele spuse se apropie de învățătura aceluia), pentru aceea ți-am scris să nu întîrzii să **vii** pînă la mine, făcînd o mică plimbare pînă aici, și după ce îmi vei **fi** dat asigurarea, pe care o doresc, de a-mi potoli supărarea ce mi-ai făcut, să aduci iarăși mîngîiere în Bisericile lui Dumnezeu, care au rămas copleșite în chip insuportabil și grav după toate cele întîmplate și cîte s-au zvonit sau au fost grăite de tine.

EPISTOLA 127 Către Eusebiu, episcop de Samosata **Scrisă în anul 373**

Preamilostivul Dumnezeu, Care ştie să alterneze tristeţile cu bucurii şi care ştie să mîngîie astfel pe cei smeriţi, ca să nu fie copleşiţi peste măsură de supărări, al căror rost nu l-ar înţelege, mi-a trimis o mîngîiere tot atît de mare ca şi tulburarea care a dat peste mine la Nicopole [x], poate anume ca să-mi confirme sosirea la vreme a prea iubitului episcop Iovin. Cît de binevenită a fost sosirea lui, să ne-o spună el însuşi. Nu voi vorbi numai despre acest lucru, ca să nu fac prea lungă epistola şi ca să nu se pară că prin amintirea unei greşeli[2] învinuiesc pe cei care din pricina schimbării intervenite au ajuns atît de îndrăgiţi de mine.

In schimb, mă rog să dea Bunul Dumnezeu să te arăţi pe meleagurile noastre, ca să te îmbrăţişez pe Cuvioşia Ta şi să-ţi istorisesc în toate amănuntele vremurile de azi. Faptul că probăm cu dovezi răutăţile care ne-au întristat, aduce de obicei oarecare uşurare istorisindu-ţi-le.

Dar oricum, pentru cîte a făcut acest iubit episcop [3], cu devotament deplin în dragostea pe care mi-o poartă, dar mai ales pentru statornicia lui **in respectarea întocmai a**

1. Venit la Nicopole, St. Vasile trebuia să cerceteze cazul hirotonirii necanonice a **lui Faust ca episcop al Satalelor, pe care-1 hirotonise episcopul semi-arian Antim de Tlana. A se vedea epist. 123. La întoarcere l-a vizitat episcopul ortodox Iovin de Ia Perrhes.**

2. Probabil se face aici aluzie la formula omiană de la Rimini din anul 359, prin care Fiul se recunoaşte a fi «asemănător cu Tatăl întru toate». *Istoria bisericească,* voi. I, p. 239.

3. Iovin.

canoanelor, adresează-i laude, aducînd mulţumire lui **Dumnezeu, întrucît comportarea** ta **a dovedit noblețea** de caracter a Prea Sfinţiei Tale.

EPISTOLA 128 Către Eusebiu, episcop de Samosata Scrisă Ia începutul anului 373

I

Desigur că pentru pacificarea Bisericilor lui Dumnezeu eu n-am fost încă în stare să-mi dau tot concursul prin fapte deosebite, dar mărturisesc în inima mea că urmăresc acest lucru atît de mult încît mi-aş da bucuros şi viaţa numai să pot stinge văpaia acestui rău pe care ni l-a aprins diavolul. Şi dacă nu acesta mi-ar fi fost cuvîntul în tot timpul, cu dorinţa de a apropia (sufleteşte, n.tr.) pe cei din Coloneea [1], aşa să n-am eu parte de pace în viaţa mea ! Eu caut, însă, adevărata pace, anume aceea pe.care **ne**-a lăsat-o însuşi Domnul[2]. Ceea ce am cerut să mi se dea în mînă drept confirmare e o garanţie pentru omul care nu doreşte nimic altceva decît pacea cea adevărată, chiar dacă unii certaţi cu dreptatea şi cu adevărul tălmăcesc altfel lucrurile. Şi aceia n-au decît să folosească limba după **cum** vor, pentru că o dată şi o dată totuşi se vor căi pentru cuvintele lor [3].

II

Pe Cuvioşia Ta te rog să-ţi aduci aminte de propunerile de la început şi să nu te rătăceşti primind nişte răspunsuri străine de întrebările puse, acceptînd drept concluzii valabile născocirile unor oameni care, fiind lipsiţi de capacitatea de a exprima părerile lor, desfigurează adevărul mai rău decît oricine. Eu am formulat propuneri în cuvinte simple[4], limpezi şi uşor de înţeles. (Căci nu greşim, n.n.) dacă vom ex-
clude din comuniune pe toţi cei care nu primesc credinţa Sinodului de la Niceea şi dacă vom refuza să mai stăm în legătură cu cei care afirmă că Duhul Sfînt este făptură.

1. Oraş în Armenia.

2. Rar întîlnim în toată corespondenţa Sf. Vasile cuvinte de o sinceritate atît de puternică, dar şi de amară ca în ep. 126, 127, 128, în care ni se vorbeşte despre ranchiunele şi greutăţile pe care i le fac tocmai rudenia sa, episcopul Atarvios de Neocezareea, precum şi episcopul Eustaţiu de Sebasta, care, prin atitudinea lor nestatornică dar şi ascunsă, dau adeseori cîştig de cauză arienilor. A se vedea ep. 65, 204, **207, 210. Formula de credinţă ortodoxă de sub ep. nr. 125 a fost semnată pînă şi de Eustaţiu de Sebasta, alt ierarh care a dat mult de lucru Sf. Vasile, dar de Atarvie nu.**

2. *Ioan* 14, 27.

3. Aderenţii lui Eustaţiu.

4. E vorba de actul din epistola 125.

Or, în loc să răspundă cuvînt cu'tuvînt la întrebările trimise de Tine, acela îmi recită un fel de rapsodii. Şi n-a făcut acest lucru dintr-o naivitate a cugetului, cum ar fi putut să-şi închipuie cineva, şi nici pentru că nu şi-ar fi dat seama de urmări, ci se gîndeşte poate că, refuzînd propunerile noastre, se ridică pe sine în faţa poporului, pe cînd dacă s-ar fi învoit cu noi s-ar fi îndepărtat de calea mijlocie, decît care n-a văzut pînă acum nimic mai de cinste.

Deci să nu ne ademenească pe noi cu apucături sofistice şi să nu răspundă împreună cu toţi ceilalţi care sînt de părerea lui, ci să ne trimită un cuvînt scurt, drept răspuns la întrebări, ori să mărturisească deschis că renunţă să mai stea în comuniune cu duşmanii credinţei. Da-că-l vei convinge să facă aşa şi-mi vei trimite răspunsuri drepte şi aşa cum le cer, atunci voi declara că eu sînt cel care am greşit în toate şi că iau asupra mea toată vina. Atunci mi-a cerut să dau dovadă de smerenie, întrucît însă el nu dă nici un semn de schimbare, iartă-mă, preaiubite părinte, că nu pot să mă prezint la altarul Domnului cu făţărnicie. Pentru că dacă nici de acest lucru nu mă tem, atunci pentru ce pricină m-aş îndepărta de Evipiu [5] care-i atîta de capabil în cuvînt şi de înaintat în vîrsta, iar pe deasupra şi-a dobîndit atîtea îndreptăţiri la prietenia cu noi ? Dacă în împrejurarea respectivă am procedat bine şi după cum o cerea adevărul, atunci ar fi desigur ridicol ca tocmai prin mijlocirea unor persoane atît de deştepte şi de talentate să apărem uniţi cu oameni care au aceleaşi păreri ca el, ca Evipiu.

III

Dar, pe lîngă acestea nu socot că-i drept să ne înstrăinăm cu totul de cei care nu primesc credinţa (niceeană n.tr.), ci cred că este folositor să avem oarecare grijă faţă de oame»ii aceştia, potrivit vechilor rîn-duieli ale dragostei, şi să le scriem epistole din partea conducerii noastre obşteşti, stabilind cu ei contacte, trimiţîndu-le îndemnuri de încurajare şi arătîndu-le că aceasta-i adevărata credinţă a Părinţilor. Şi da-că-i vom convinge, atunci să ne unim cu ei în aceeaşi comuniune ; dacă însă nu vom reuşi, atunci să ne mulţumim cu aceea că ne respectăm unii pe alţii, aşa cum sîntem, alungind din comportarea noastră orice ambiguitate şi îmbrăţişînd o vieţuire evanghelică şi lipsită de

.1. Episcop arian notoriu, de care se mai aminteşte şi în epistola 68.

viclenie, aşa cum au trăit cei dintîi ucenici ai Cuvîntului Dumnezeiesc, căci, după cum se spune, «inima şi sufletul mulţimii celor ce au crezut era una» [6]. Dacă s-ar lăsa convinşi de tine, ar fi lucrul cel mai bun ,• dacă nu, atunci să cunoaşteţi măcar cine sînt cei care caută vrajbă şi să încetaţi de acum înainte de a ne mai scrie despre iubire reciprocă.

EPISTOLA 129 Către Meletie, episcopul Antiohiei Scrisă la sfirşitul anului 373 sau la începutul anului 374

I

Mi-am dat seama că urechile Prea Sfinţiei Tale vor rămîne nedumerite auzind că am fost învinuit de apolinarism[1]. Pînă acum n-am ştiut nici eu că ar exista în acest sens şi mărturii, dar, în urma unor cercetări, cei din Sebasta le-au descoperit, le-au strîns la un loc şi pun în circulaţie un text pe baza căruia mă învinuiesc şi pe mine că aş avea aceleaşi concepţii şi aceleaşi idei ca şi Apolinarie. Drept aceea, spun ei, trebuie să admitem mai întîi că peste tot (la Vasile n.tr.) e vorba de o compunere identică cu a lui (Apolinarie n.tr.) ; ce-i mai important este că ea e plină de învăţăturile străine ale aceluia, deoarece altfel el n-ar fi putut spune acelaşi lucru şi pentru al doilea şi chiar al treilea motiv. Pentru că, după cum spune Scriptura, Cel care este în primul rind Tată, Acela este în al doilea rînd şi Fiu, iar în al treilea rînd şi Duh. Şi tot aşa Cel Care este în primul rînd Duh [2], Acelaşi este în al doilea rînd şi Fiu, întrucît Domn este şi Duhul, iar în al treilea rînd Tatăl, întrucît desigur şi Duhul este Dumnezeu [3]. Şi pe cît se poate exprima forţat inexprimabilul, Tatăl este pentru El însuşi Fiu, iar Fiul poate fi pentru El însuşi Tată. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Duhul, întrucît Treimea este un singur Dumnezeu.

Iată şoapte mult trîmbiţate, de care nu-mi vine să cred că sînt opera celor care le-au pus în circulaţie, cu toate că socotind după calomnia pe care au pornit-o împotriva mea, nu socot c-ar mai exista ceva pe care să n-aibă curajul să nu-l facă.

într-adevăr, scriind unora dintre confraţi, după ce şi-au afirmat duşmănia împotriva mea, ei au ţinut să adauge şi pe cele amintite adi-

6. ***Fapte*** **4, 32.**

1. Aderenţii lui Eustaţiu de Sebasta au răspîndit texte conţinînd opere scrise de ereticul Apolinarie, subliniind, în acelaşi timp, că Vasile ar fi îmbrăţişat astfel de rătăciri.

2. ***II Coi.*** **3, 17.**

3. ***Ioan*** **4, 24.**

neauri. Le-au numit, e drept, învăţături eretice, dar n-au dat pe faţă cine este autorul lor, lăsînd să se creadă, de către cei mai mulţi, că eu aş fi cel care le-a scris [4]. După cîte m-am putut convinge inventivitatea lor n-a ajuns decît pînă la compunerea scrierilor, de aceea, dorind să resping calomnia pe care au pus-o la cale împotriva mea şi să arăt tuturor că eu n-am nici o legătură cu cei care spun astfel de lucruri, m-am văzut nevoit să pomenesc numele, pe acel bărbat[5], care se apropie de impietatea lui Sabeliu. Cam atîta despre tema aceasta.

II

Dar a venit cineva de la Curtea împărătească, făcînd cunoscut că după prima campanie de prigoniri pornită de ocîrmuitor [6], de care s-au bucurat peste măsură cei care au pornit calomniile împotriva mea, s-a încetățenit şi o altă hotărîre : ca să nu mai fim daţi fără temei pe seama acuzatorilor' şi nici să fim lăsaţi la discreţia lor, cum se hotărîse la început, ci să se amîne treburile pînă astăzi. Dacă aceste măsuri se menţin ori dacă se vor hotărî altele mai umanitare, le voi face cunoscute Prea Sfinţiei Tale. Dacă însă vor rămîne în vigoare cele de la început, nu voi uita să Vi le descopăr şi pe acelea.

III

Oricum, fratele Sanctissim se află de mult în preajma Voastră şi cele dorite de el V-au fost comunicate. In caz de va fi nevoie de o epistolă adresată Apusenilor, dă-ţi silinţa şi compune-o şi apoi trimite-mi-o, ca să mă îngrijesc să fie iscălită de toţi cei care avem aceeaşi credinţă şi să avem pregătite dinainte aceste iscăliturі puse pe o hîrtie separată, pe care s-o putem apoi lega de cea care vine de la prea iubitul nostru preot Sanctissim[7]. în ceea ce mă priveşte pe mine, întrucît n-am aflat încă nimic deosebit de amintit, n-am socotit necesar să mai scriu altceva fraţilor din Apus. Propriu-zis cele ce trebuie scrise acestora au fost scrise mai de mult, aşa încît cele ce sînt de prisos n-are rost să le scriem. Şi apoi, oare nu **e** ridicol să-i tulburăm de mai multe ori cu aceeaşi problemă ?

Mi s-a părut, în schimb, că există o temă nefolosită şi indicată pentru o nouă

4. Ca şi in epistolele 130, 207, 210 etc. Sf. Vasile declară că el a osîndit tot-deauna erezia lui Apolinarie. Pentru epistola colegială, de salutări tinereşti pe care el recunoaşte că a trimis-o lui Apolinarie cu aproape 20 de ani înainte, lucrurile stau altfel.

5. **Apolinarie.**

6. împăratul Valens. Se vede că «prima campanie» de prigoane a fost mult mai complexă: scena cu prefectul Modest, dezmembrarea provinciei Capadochia, calomniile de filo-apolinarism etc.

7. Strîngerea celor 40—50 semnături de pe extinsa eparhie a Sf. Vasile n-a fost lucru uşor într-o vreme de prigoană dusă de autorităţile filoariene. Despre ele ni se vorbeşte şi în epist. 92, 120, 125.

scrisoare, iar aceasta este următoarea : să-i rugăm să nu fie primiţi în chip pripit în comuniune cei care merg acolo din Răsărit, ci numai cei pe care îi aleg şi-i recunosc de la început fiecare dintre partide [8], pe ceilalţi să-i primească numai pe temeiul mărturiei comunităţilor, şi să nu se alăture cu nimeni altul care nu semnează această mărturisire de credinţă drept dovadă a ortodoxiei lui, pentru că atunci se vor da de gol că stau în legătură cu vrăjmaşii noştri, care, cînd e vorba doar de cuvinte, adeseori spun aceleaşi lucruri, în schimb se războiesc între ei ca unii din cei mai mari duşmani. Aşadar pentru ca să nu prindă şi mai mult curaj erezia şi prin astfel de formule false să poată fi induşi în eroare ortodocşii, care şi aşa sînt greşit orientaţi unii faţă de alţii, trebuie să fie rugaţi ca primirea în comuniune să se facă cu grijă, numai cu aprobarea personală a celor prezenţi şi către care au fost îndreptate în scris aceste documente după rînduiala Bisericii.

EPISTOLA 130 Către Teodorei, episcopul Nicopolei[1] Scrisă în anul 373(4)

I

Bine şi pe bună dreptate m-ai pedepsit, prea cinstite şi cu adevărat prea dorite frate, pentru că de cînd m-am despărțit de Cuvioşia Ta, du-cînd aceleaşi formule de credință adresate lui Eustațiu, n-am mai vorbit cu el nimic despre acest subiect nici pe scurt, nici pe larg. Din păcate eu am trecut cu vederea acțiunile lui, nu pentru că nu erau vrednice să le amintesc, ci pentru că faima despre el se răspîndise la toți oamenii şi nimeni nu avea nevoie de învățături de la mine ca să priceapă intențiile omului acestuia, întrucît el însuşi s-a îngrijit de acest lucru, aşa încît în toate colțurile lumii a trimis scrisori, pe care le-a compus împotriva mea, ca şi cum s-ar fi temut că n-ar avea destui martori despre părerile lui.

Tot ol este şi cel care s-a retras din c omuniunea cu mine, întrucît nu-i părea firesc să vină Ia întîlnire cu mine în locul rînduit, nici pe ucenicii săi nu i-a dus după cum

8. Să ne gîndim la situația jalnică a atîtor fracțiuni din Biserica Antiohiei.

1. E de mirare cum de scrie Sf. Vasile atît de curtenitor lui Teodot de Nicopole, care potrivit epist. 99 nici măcar nu voia să comunice cu el. Obiectul principal al scrisorii este purtarea scandaloasă a episcopului Eustațiu de Sebasta (prietenul lui Teodot), care hirotonea a doua oară, batjocorind canoanele, pe unii episcopi.

făgăduise. Dimpotrivă, împreună cu i'oofil Cilicianul[2] mă înfiera în întruniri publice cu blasfemii goale şi deschise, ca şi cum aş fi inspirat în sufletul poporului diferite învățături ale lui Apolinarie. Desigur că ar fi fost îndeajuns chiar şi numai ucostea, ca să rupă legăturile mele cu el. Mai mult, atunci cînd a venit în Cllicia şi a întîlnit pe un oarecare Ghelasie, care prezenta un simbol de credință, pe care numai Arie sau oricare din ucenicii adevărați ai lui Arie ar fi putut să-1 alcătuiască, atunci m-am convins deplin despre necesitatea despărțirii de el, înțelegînd că nici etiopianul nu şi-ar schimba vreodată pielea, nici leopardul petele şi nici cel crescut în învățături arțăgoase n-ar putea să scuture răul ereziei [3].

II

Pe lîngă aceste acțiuni răutăcioase a mai adăugat şi alta, anume că a scris împotriva mea mai mult, a alcătuit cuvîntări extinse pline de tot soiul de batjocuri şi de calomnii. Pînă acum nu le-am dat nici un răspuns, căci am fost învățați de apostol să nu ne răzbunăm singuri, ci să lăsăm loc mîniei lui Dumnezeu [4], iar pentru că am înțeles cît de adîncă a fost prefăcătoria cu care s-a comportat față de mine în tot timpul, am rămas fără grai din pricina nedumeririi.

Chiar dacă nimic nu s-ar fi întîmplat în urma celor amintite, cui nu i-ar fi provocat groază şi aversiune ultima îndrăzneală a omului acestuia ? După cum aud (dacă-i adevărat zvonul şi dacă n-a fost născocit din răutate), el nu s-a dat înapoi să hirotonească a doua oară pe unii clerici [5], faptă pe care nu cred c-a săvîrşit-o cineva pînă azi, nici măcar ereticii. Cum e cu putință să îndurăm cu resemnare astfel de lucruri şi să credem că

2. Prieten cu Eustațiu, episcopul Teofil din Ierapolea Ciliciei a fost unul din cel trei episcopi (Eustațiu şi Silvan din Tars) care au călătorit pînă la Roma în 36") pentru a-şi aduce un certificat de ortodoxie niceeană, spre a fi primit de credincioşi In eparhie. Poate de aici şi ura față de Sf. Vasile.

3. **Exprimare prin proverbe.**

4. ***Rom.* 12, 19.**

5. **Arienii şi donatiştii au practicat şi astfel de metode.**

rătăcirile lui se mai pot vindeca ? Nu vă lăsați duşi de cuvinte mincinoase şi nu vă încredeți în bănuielile bărbaților uşuratici în a lua de bune toate, căci mi se pare că noi judecăm cu nepăsare astfel de fapte. Trebuie să ştii, prea doritule şi prea cinstitule, că nu-mi aduc aminte să fi dat peste sufletul meu vreodată o situație atît de plină de jale ca acum, cînd am auzit de o astfel de stricare a aşezămintelor bisericeşti. Ci roagă-te ca să ne dea Domnul să nu săvîrşim nimic în stare de furie, ci să avem dragoste, care «nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale» [6].

Căci vezi cum oamenii care n-o au trec dincolo de măsura omenească, se poartă cu necuviință în viață, îndrăznind să săvîrşească fapte de soiul cărora nu existau în trecut.

EPISTOLA 131

Către Olimpiu[1]

Scrisă în anul 373

I

într-adevăr auzirea unor fapte neaşteptate e în stare să provoace omului țiuitul ambelor urechi, lucru care mi s-a întîmplat acum. Bîrfe-lile conținute în aceste scrisori care circulă împotriva mea au picat în nişte urechi de acum foarte obişnuite, pentru că am primit, nu de mult, epistola care se potrivea tocmai cu păcatele mele, cu toate că nu mă aşteptam s-o văd scrisă de cei care mi-au trimis-o. Şi mai ales textul celei de a doua scrisori mi-a părut a cuprinde în ea atîta patimă încît o întuneca pe cea dintîi.

Cum să nu-mi fi pierdut cumpătul cînd am dat peste epistola prea evlaviosului Dazina plină de o mulțime de injurii la adresa mea, de învinuiri de neiertat şi de cuvinte de revoltă, ca şi cum m-ar fi găsit «în sfaturile celor mai necredincioşi» [2] dintre vrăjmaşii Biserici ? Şi îndată, ca să arate adevărul acestor bîrfeli răutăcioase îndreptate împotriva mea, au adus nişte «dovezi» scrise, scoase dintr-o scrisoare compusă nu ştiu de cine. Am recunoscut, mărturisesc, unele fragmente ca scrise de Apolinarie de Laodiceea, nu pentru că eu aş fi citit ceva din lucrările lui, ci pentru că le-am auzit relatate de alții. Dar am descoperit că fuseseră aşezate acolo şi alte părți, pe care nici nu le-am citit vreodată şi nici n-am auzit spunîndu-se aşa ceva de către alții : despre adevărul celor spuse am pe cineva martor în cer. Atunci cum e cu putință ca cei care se întorc cu scîrbă de la minciună şi care au învățat că iubirea e împlinirea legii [3] şi cei care mărturisesc că «poartă slăbiciunile

celor neputincioşi» [4], să accepte să mă atace cu aceste calomnii şi să mă osîndească pentru ceea ce alții au scris ? In zadar judec şi mă tot gîn-riesc în mine însumi, eu nu-mi

6. / Cor. 13, 5.

1. Cetățean bogat din Neocezareea, bun prieten cu Sf. Vasile, căruia îi descrie cît adevăr se cuprinde în calomniile lui Eustațiu, care acuza pe Sf. Vasile că ar fi primit ideile lui Apolinarie pentru faptul că în tinerețe sfîntul scrisese aceluia o singură epistolă colegială, dar încolo ideile şi cărțile ereticului niciodată nu le-a aprobat.

2. ***Ps.*** **1, 1.**

3. Rom. 13, 8.

pot închipui cauza, aşa cum am spus-o de la început, eu nu mă pot gîndi că amărăciunea pricinuită de aceste răutăţi să fie o parte din pedepsele date pentru greşelile mele.

II

într-adevăr, am început să simt o durere în suflet văzînd că «s-a împuţinat adevărul la fiii oamenilor» [5], dar apoi m-am temut de mine însumi să mai adaug şi alt păcat la cele de mai înainte şi să încerc să urăsc pe oameni, pentru că-mi dădeam seama că nu mai există bună credinţă la nimeni, dacă cei în care-mi pusesem încrederea, pentru lucrurile cele mai importante, s-au arătat într-o formă atît de duşmănoasă faţă de mine şi de adevărul însuşi. Să ştii, frate, Tu şi orice prieten al adevărului, că aceste scrieri nici nu-mi aparţin, nici nu le aprob şi nici nu au fost alcătuite cu ştirea mea.

Iar dacă am trimis cîndva, mai demult, o epistolă lui Apolinarie, sau altceva cu acest nume, pentru aşa ceva nu trebuie să fiu osîndit. Eu nu osîndesc pe nimeni care s-a dezbinat trecînd la erezie, pentru că are legături de prietenie cu aceia — ştiţi cine sînt aceşti oameni fără să le mai pomenesc numele — pentru că fiecare va muri în păcatele lui.

Am răspuns acest lucru în legătură cu volumul care mi-a fost trimis ca să cunoşti şi tu însuţi adevărul şi ca să spui adevărul curat şi altora care nu vor să-1 socoată drept neadevăr. Dacă ar trebui să mă apăr de fiecare dintre învinuirile aduse, o voi face cu ajutorul lui Dumnezeu. Noi, frate Olimpiu, nu spunem nici că există trei Dumnezei şi nici nu cultivăm nici o legătură cu Apolinarie.

EPISTOLA 132 Către Avramios, episcop de Batnas [1] **Scrisă în anul 373**

Tot timpul cît a trecut din toamnă pînă acum n-am ştiut în ce loc te afli. M-am convins că toate zvonurile erau contradictorii: unii spuneau despre Cuvioşia Ta că te-ai fi

4. Rom. 15, l.
5. *Ps.* **11, 1.**

1. Scrisoare prietenească; cunoştinţa cu acest episcop din Siria va fi făcut-o Intr-una din călătoriile făcute încă înainte de episcopat (ori numai în 372?).

aşezat în Samosata, alţii la ţară, iar alţii spuneau că te-ar fi văzut lîngă Batnas. Iată de ce nu ţi-am scris regulat. Acum aflînd că petreci în Antiohia, în casa preaveneratului comite Satornin, m-am grăbit să încredinţez această epistolă prea doritului şi prea evlaviosului preot Sanctisim, prin care trimit salutări dragostei Tale. Te rog ca oriunde te vei afla să-ţi aduci aminte mai întîi de Dumnezeu, iar în al doilea rînd şi de mine, pe care te-ai hotărît să mă iubeşti încă de la început şi să mă numeri între prietenii tăi cei mai apropiaţi.

EPISTOLA 133 Către Petru, episcopul Alexandriei[1]

Scrisă în anul 373

Dacă ochii devin soli ai prieteniei trupeşti, pe care o întăreşte trăirea în aceeaşi casă şi care se realizează în urma unor relaţii îndelungate, în schimb adevărata dragoste e un dar al. Duhului Sfînt, care uneşte laolaltă pînă şi cele depărtate spaţial, ajutîndu-i pe cei dragi să se cunoască nu prin cine ştie ce însuşiri trupeşti, ci prin calităţi sufleteşti. Aşa a lucrat şi între noi Harul Domnului, îngăduindu-ne să ne vedem cu ochii sufletului şi să ne îmbrăţişăm cu dragoste adevărată, să ne apropiem între noi şi să ne unim, aşa-zicînd, prin comuniunea credinţei. Pentru că sînt convins că fiind urmaş al unui bărbat atît de mare [2] şi avînd norocul să petreci împreună cu el timp mai îndelungat, umbli cu acelaşi duh şi păşeşti potrivit aceloraşi învăţături ale dreptei credinţe.

Pentru aceea salutăm pe Cuvioşia Ta şi dorim să urmezi, deodată cu toate celelalte, şi cu bunăvoinţa pe care acel bărbat ne-o arăta, şi să ne trimiţi cît mai des ştiri despre preocupările Tale şi să porţi de grijă de comunităţile de pretutindenea cu aceeaşi dragoste şi bunăvoinţă cum a arătat-o prea fericitul Atanasie faţă de toţi cei care iubesc cu adevărat pe Dumnezeu.

1. Acest personaj pare a fi identic cu cel pomenit în epistola 69 şi pe care declara în 371 că l-a primit cu mare bucurie, deşi din epistola prezentă reiese că nu l-a văzut nicieînd.

2. Ca Sf. Atanasie cel Mare, pe care Sf. Vasile i-1 dă ca model de urmat noului său urmaş. Cu cîteva săptămîni înainte de a fi scris această epistolă murise Sf. Atanasie.

EPISTOLA 134 Către presbiterul Peonlos

Scrisă în anul 373

Cîtă bucurie mi-ai făcut cu scrisoarea Ta ţi-ai putut da seama singur, aşa cum reiese din ce mi-ai scris, curăţenia inimii din care au ieşit «iceste cuvinte acoperindu-se întru totul, cred, cu epistola trimisă. Căci după cum apa rîului ne duce cu gîndul la izvorul de unde pleacă, tot aşa şi felul cuvintelor cu care mi te-ai adresat caracterizează inima din (are ele au ieşit, încît mărturisesc că am încercat un sentiment straniu şi cu totul ieşit din comun. Pentru că de cîte ori îţi citeam scrisoarea, după ce o luam în mînă şi citeam noutăţile de care-mi scriai, nu mă bucuram, pe cît mă întristam, gîndindu-mă cît de mare era pierderea provocată de tăcerea ta [1].

Dar din momentul în care ai început să-mi scrii, să nu te opreşti să faci acest lucru şi în viitor. Pentru că aşa faci mai mare mîngîiere şi bucurie decît cei care trimit sume fabuloase celor care nu se mai satură de bani. Să ştii că nu se află cu mine momentan nici un caligraf şi nici un tahigraf. Pentru că, dintre cei pe care-i aflasem deprinzînd această îndeletnicire, unii s-au întors la vechiul lor fel de trai şi la meseriile lor, pe cînd alţii au refuzat să mai scrie, epuizaţi fiind de boli îndelungate.

EPISTOLA 135 Lui Diodor, preot din Antiohia [1] **Scrisă în anul 373**

Am citit cărțile pe care mi le-ai trimis. Cea de a doua mi-a făcut plăcere deosebită, nu numai din pricina scurtimii ei, lucru firesc la un om mai leneş şi mai obosit în toate, ci în acelaşi timp şi pentru că e stufoasă în idei, iar combaterea ereziilor şi răspunsurile

1. Compusă laconic, dar elegant, epistola de față are meritul, între altele, că amintește de «caligrafii» şi «tahigrafii» (— stenografii), de care s-a folosit şi Sf. Vasile. Poate şi datorată acestui fapt epistolele sale s-au păstrat şi au cîştigat faimă atît de mare.

1. Epistola de față a fost scrisă pentru a evidenția atît ca fond, cît şi ca formă, moştenirea culturii clasice, dar şi a celei creştine deopotrivă. Nu prea se cunosc în istoria literelor veacurilor creştine multe mărturii colegiale de preocupări literare prezentate atît de obiectiv şi de elegant ca cea de față. Valoarea ei e cu ntit mai mare cu cît, se ştie, din opera lui Diodor de Tars ni s-a păstrat foarte puțin. Păcat că nu ştim ce anume conțineau cele două lucrări care sînt apreciate aici. Pe cea mai scurtă a reținut-o pentru a o multiplica prin copiere. Face, într-adevăr, cinste nmlndurora sublinierea Sf. Vasile că nici unul din ei «nu scriu atît ca să impresionezi" prin mulțimea cunoştințelor, cît mai ales ca să zideascâ sufletește». Scrisoarci dă dovadă încă o dată de adîncile cunoştințe ale autorului în domeniile oratoriei şi filozofici aulice. Se ştie că în anul 373, cînd se redacta această epistolă, Diodor cni

cuvenite sint limpede expuse. în acelaşi timp şi simplitatea expresiilor şi lipsa unui limbaj meşteşugit mi s-au părut foarte potrivite cu ceea ce se aşteaptă de la un creştin care scrie nu atît ca să impresioneze prin ştiința, cît mai ales spre folosul de obşte. Prima carte, în care vigoarea ideilor e aceeaşi în ce priveşte tratarea problemelor, dar e încărcată de expresii mai bombastice, de figuri de stil mai variate şi de farmecul tipic dialogurilor, mi-a făcut impresia că cere mai mult timp, dacă ai vrea să o pătrunzi pînă la capăt, precum şi un apreciabil efort de gîndire pentru cel ce ar vrea să înțeleagă ideile şi să le rețină în memorie. Pentru că chiar dacă obiecțiile şi problemele folosite a'ici în expunere par a introduce în lucrare o vioiciune obişnuită dialogului, totuşi prin oprirea şi întîrzierea pe care o produc întrerup continuitatea gîndirii şi reduc din puterea discursivă a cuvîntului.

Oricum, agerimea minții Tale ştie un lucru, anume că pînă şi filozofii păgîni care au scris dialoguri, ca Aristotel şi Teofrast, au intrat imediat în temă, pentru că erau convinşi că lor le lipseşte avîntul dialogurilor platonice [2]. Or, cu puterea cuvîntului său, Platon foloseşte în acelaşi timp amîndouă aceste mijloace : combate atît părerile adversarului, dar îl şi demască pe acesta, trădînd cînd îndrăzneală sau neruşinare ca Trasimah, cînd sprinteneala gîndirii sau frivolitatea lui Hippias ori lăudăroşenia sau aroganța lui Protagora. Cînd însă introduce în dialoguri personaje nedeterminate, Platon se foloseşte de ei numai spre a urmări claritatea argumentării, fără să mai scoată nimic altceva cfe la ei în legătură cu tema. Aşa a procedat el în «Legile» sale.

De aceea şi noi, care nu ne lăsăm antrenaţi la scris din dorul după măriri deşarte, ci doar cu intenţia de a lăsa fraţilor noştri sfaturi de zidire sufletească, dacă e nevoie să ne referim la cîte un personaj cunoscut tuturora pentru caracterul lui arogant, trebuie să amintim prin cuvîntare cîteva fapte cunoscute din viaţa aceluia, bineînţeles în măsura în care ni se îngăduie să lăsăm la o parte faptele şi să judecăm pe oameni. Dacă însă materialul astfel introdus în dialog are în vedere personaje nehotărîte, atunci atacurile împotriva lor frîng continuitatea

simplu preot. El se apropiase de Sf. Vasile în timpul prigoanelor ariene, cînd s-a refugiat la Antiohia. El va ajunge episcop de Tars numai după moartea lui Valens (378). Numele lui era celebru (ep. 160). La Antiohia el contează ca întemeietor al celebrei şcoli catehetice, care va număra între elevii săi şi pe Sf. Ioan Gură de Aur.

2. Merită subliniată afirmaţia Sf. Vasile că deşi Aristotel şi Teofrast ne-au lăsat dialoguri, lotuşi nici ei şi nici alţii nu-1 ajung pe Platon în compunerea şi seriozitatea lui.

şi nu duc la nici un efect. Am spus cele de mai sus ca să se înţeleagă că rodul muncii pe care l-ai trimis n-a apucat în mîinile unui linguşitor, ci ţi-ai împărtăşit strădaniile tale unuia din cei mai autentici fraţi ai tăi. Şi am spus aceasta nu pentru ca să corectez cele ce ai scris, ci pentru ca să fim cu grijă faţă de lucrările viitoare. Căci oricum, un om care are o astfel de capacitate şi dovedeşte atîta rîvnă pentru scris nu se va sătura nicicum de scris, mai ales că şi cei care îi oferă teme literare nu se vor da înapoi să-1 îndemne spre această îndeletnicire.

Mă voi mulţumi, deci, să citesc cărţile Tale, căci în ce priveşte posibilitatea mea de a scrie ea e foarte departe — de ce n-aş spune-o ? — atît din pricina slabei mele sănătăţi, cît şi a lipsei de răgaz pe care mi-o lasă obligaţiile mele. Ţi-am înapoiat acum, printr-un citeţ, prima lucrare, cea mai voluminoasă, căci am trecut peste ea aşa cum mi-a fost cu putinţă. Pe cea de a doua am păstrat-o pentru că vreau s-o dau s-o copieze [3], cu toate că pînă acum n-am reuşit încă să găsesc vreun tahigraf. Iată pînă unde a ajuns criza din Capadochia, a cărei situaţie era altădată atît de invidiată !

EPISTOLA 136 Către Eusebiu, episcop de Samosata **Scrisă în anul 373**

I

în ce stare m-a aflat bunul Iosakes ţi-o va istorisi mai bine el însuşi, cu toate că n-are limbă destul de mlădioasă pentru a vesti în chip tragic suferinţele care m-au copleşit, atît de gravă era boala mea. Se pare că acest lucru era cunoscut de toţi care mă ştiau cît de cît. într-adevăr, chiar dacă la arătare înfăţişarea nu spune, totuşi eram într-o stare mai crravă decît cei aflaţi în disperare pentru viaţa lor, aşa încît oricînd uşor ar putea să-şi dea seama în ce hal de sfîrşeală mă găseam. Şi totuşi trebuia — iartă-mi febra care mă face să înfrumuseţez puţin lucrurile [1] —, întrucît boala e starea mea firească, schimbarea acestei

3. In modestia lui, Sf. Vasile spune că n-a avut vreme să scrie opere temeinice. E drept că după ce a ajuns episcop l-au copleşit problemele administrative. Dar ceea ce a scris pînă la anul 370 sînt lucrări de mîna întîi. Dintre cele două scrieri de care aminteşte aici, cea despre care spune că vrea s-o copieze este tratatul «Despre Duhul Sfînt». Cf. ep. 150. Despre lipsa tahigrafilor se plînge el în multe epistole.

1. Pînă şi în situaţiile cele mai puţin plăcute (de boală ori chiar de amărăciune faţă de duplicităţile ori lipsa de caracter ale unora dintre episcopii care i-au făcut multe neplăceri), Sf. Vasile nu uită să facă haz cu un umor şi o fineţe de exprimare rar întîlnită. Desigur că şi din această deschidere sufletească deosebit de cald3 reiese o dată mai mult frumuseţea caracterului lui.

stări să mă ducă la cea mai deplină sănătate. Dar întrucît biciul Domnului este cel care-mi sporeşte durerea, prin ceea ce se adăugă potrivit vinei mele, iată că, cu timpul, o boală s-a legat de altă boală în aşa măsură încît urmarea acestui fapt să devină ceva firesc şi pentru un copil, pentru că oricum îmbrăcămintea aceasta a trupului totuşi va dispărea o dată, dacă nu cumva iubirea lui Dumnezeu, arătată cu mărinimie în urma căinţei mele, va aduce şi acum, ca de atîtea ori pînă acum, o oarecare rezolvare şi ieşire din nenorocirile mele de nesuferit. A-ceasta va avea. loc după cum îi place Lui şi după cum mi-o voi hotărî şi eu.

II

în privinţa problemelor Bisericilor, se pare că ele merg spre pierzare şi au fost trădate întrucît, din pricina propriei noastre siguranţe, am uitat de interesele aproapelui,

pentru că n-am putut pricepe că dacă binele general suferă, se duce pe copcă şi binele particular [2]. Ce nevoie mai e să spun acest lucru unui om ca Tine, care încă de multă vreme ai prevăzut fiecare din aceste fapte, ai protestat împotriva lor şi le-ai precizat, ridicîndu-te cel dintîi şi ridicînd şi pe alţii împotriva lor, scriind şi gîndind ? Ce n-ai făcut şi ce cuvinte nu le-ai adresat ? Acestea mi le aduc aminte ori de cîte ori se întîmplă cîte ceva, dar nu ne-am folosit întru nimic din ele.

Iar acum, dacă păcatele nu mă împiedicau, — mai întîi mi-a în-tîrziat două luni prea evlaviosul şi prea iubitul nostru frate Eustaţie ipo-diaconul, care căzuse într-o boală cumplită, şi am aşteptat refacerea sănătăţii lui din zi în zi,- în al doilea rînd toţi cei vii împreună cu mine am mai slăbit, despre aceştia, cîte le-am uitat, ţi le va istorisi fratele Iosak.es ; în sfîrşit m-am molipsit şi eu de această boală — repet, dacă nu s-ar fi întîmplat toate .acestea, aş fi venit la timp la vrednicia Ta, nu ca să aduc vreun folos problemelor obşteşti, ci ca să dobîndesc şi eu un cîştig din întîlnirea cu Tine. Hotărîsem, de altfel, să rămîn în afara hărţuielilor din sînul Bisericii, întrucît nu eram deloc pus la adăpost de uneltirile vrăjmaşilor. Mîna cea tare a lui Dumnezeu să te salveze pentru toată lumea, căci ne eşti un străjer viteaz al credinţei şi ocrotitor neadormit al Bisericilor, de aceea fie ca înainte de plecarea din viaţa aceasta să ne învrednicească să ne mai întîlnim spre folosul sufletelor noastre.

EPISTOLA 137 Către guvernatorul

Antipatros [1] Scrisă în anul 373

2. Mereu aceeaşi nepăsare condamnabilă fată de interesele superioare ale Bisericii, chiar dacă în modul ei de exprimare Sf. Vasile se vede pe sine însuşi cel mai vinovat.

Pare că tocmai acum simt cel mai viu paguba pe care mi-o aduce boala : un bărbat atît de important conduce ţara noastră, iar eu sînt silit să lipsesc din pricina îngrijirilor pe care trebuie să le dau trupului ! De o lună întreagă urmez tratament cu ape termale, dar nu am nici un rezultat din ei. Se pare că lucrez degeaba în pustie, sau provoc altora rîsul din pricină că nu cunosc proverbul care spune că morţilor nu le mai ajută căldura la nimic.

De aceea, cu toată starea în care mă aflu, vreau să las totul şi să caut pe Excelenţa Ta pentru a mă desfăta de calităţile bune pe care le ai şi să orînduiesc cum se cuvine, cu ajutorul dreptăţii Tale, problemele casei mele. într-adevăr, casa mea proprie e tocmai casa prea veneratei mame Paladia, cu care nu numai că sînt unit prin legături de rudenie, ci dreptarul caracterului ei a fost pentru mine ca o a doua mamă. întrucît, dar, s-a iscat un zgomot în legătură cu casa ei, cerem mărini-miei Tale să amîne puţin ancheta şi să aştepte sosirea mea; nu ca să se calce legile (căci mai curînd aş vrea să mor de o mie de ori decît **să** cer aşa ceva unui judecător prieten cu legile şi cu dreptatea), ci ca să afli prin viu grai ceea ce nu se cade să spun în scris.

în chipul acesta nici Tu însuţi nu te vei îndepărta de adevăr şi nici eu nu voi provqca nici o neplăcere. întrucît, dar, persoana respectivă e în siguranţă şi sub paza miliţiei, să mi se acorde această favoare, care n-are în ea nimic de condamnat.

EPISTOLA 138 Către Eusebie, episcopul Samosateior

(aprilie—mai 373) I

* Ce crezi, prin ce stări sufleteşti am trecut cînd am primit scrisoarea Prea Sfinției Tale ? Cînd mă gîndesc la sentimentele exprimate în a-ceastă epistolă aş fi în stare să zbor pînă în Siria, dar pe de altă parte îmi dau seama de neputința mea trupească de pe urma căreia stau țintuit lă pat, simt nu numai că nu pot zbura, dar nici să mă întorc în pat nu sînt în stare. Căci acum cînd **a** sosit aici iubitul şi preavrednicul nostru diacon Elpidios,

1. După un răstimp de tratament termal pentru boala lui, Sf. Vasile intervine dc (istă dată pentru nişte rude ale bătrînei Paladia.

intru în a cincizecea zi de cînd bolesc în pat. Sînt tare istovit de febră, care, din pricina deshidratării şi a înfăşurării ca într-o meşă aprinsă a îmbătrînitului şi uscatului meu trup, a provocat o epuizantă şi lungă astenie.

Apoi vechea mea suferință, acest ficat nenorocit, slăbit şi mai mult după gripă, m-a oprit de la orice alimentație, alungîndu-mi şi somnul din ochi şi ținîndu-mă între viață şi moarte, lăsînd doar atîta vlagă în mine cît să simt amărăciunea crizelor mele dureroase [i].

De aceea am urmat şi cură de ape termale naturale, precum şi un tratament radical, dar boala a fost mai tare. Căci cine s-a obişnuit cu o boală ca aceasta o suportă mai uşor, dar dacă ea îl surprinde pe neaşteptate, atunci nimeni h-are puterea diamantului ca să-i poată rezista. Chinuit de multă vreme de ea, pe mine niciodată nu m-a supărat boala ca acum, m-a împiedicat să iau parte la întîlnirea cu un om atît de iubit ca Tine. La ce bucurie a trebuit să renunț, numai eu ştiu, cu toate că anul trecut numai cu vîrful degetului am putut gusta din mierea prea dulce a Bisericii voastre.

II

Ar mai fi fost necesar să mă întîlnesc cu Prea Sfinția Ta şi pentru alte treburi oficiale : să mai facem schimburi de păreri şi de informații, pentru că aici nu mi-a fost cu putință să aflu dragoste adevărată ; chiar dacă se întîmpla să-ți găseşti pe cineva drag nici unul nu se apropie nici pe departe de marea Ta înțelepciune şi de bogata Ta experiență ce ai dobîndit în toate problemele bisericeşti şi în felul în care îți spui punctul de vedere în problemele la ordinea zilei.

Nu găsesc necesar să mai amintesc în scris şi de alte lucruri[2]. Iată, poate, ce ar trebui să mai precizăm : prezbiterul Evagrie, fiul lui Pompean din Antiohia, care plecase mai demult în Apus împreună cu acel fericit bărbat Eusebiu de Vercelli, s-a întors de curînd de la Roma [3], şi cere de la noi o scrisoare în care să se răspundă cuvînt cu cuvînt la ceea ce ne-au scris apusenii. Propriu-zis el a adus înapoi propunerile noastre, pentru că, spune el, ele n-au plăcut minților celor mai scrupuloase de acolo şi că ar trebui ca o delegație, compusă din oameni

1. Despre suferințele sale ne vorbeşte adeseori Sfîntul Vasile. Unii cred că cel mai grav îl va fi supărat ficatul (sa fie vorba de malarie ?). P. Hristu, acv. I, 266.

2. Discreția trebuie păstrată chiar şi față de curieri, cf. ep. 137.

3. Intre problemele care-1 preocupau mai mult pe Sfîntul Vasile era cea a schismei din Antiohia, pentru lichidarea căreia propusese chiar convocarea unui sinod ecumenic (cf. ep. 90, 92). Apusenii nu l-au ajutat. Dar nici răsăritenii nu aveau emisari destoinici. Evagrie stătuse în Apus zece ani !

domni de încredere, să fie trimisă cît mai curînd acolo, pentru ca şi apusenii să aibă apoi o bună ocazie să ne viziteze.

După ce s-au convins ce rană ascunsă cuprinde rătăcirea lui Eustaţiu, prietenii noştri din Sebasta ne cer acum să le stăm într-ajutor în problemele bisericeşti.

Oraşul Iconium din Pisidia, odinioară al doilea după capitală[4], actualmente totuşi în fruntea unei provincii formate din bucăţi diferite, a devenit şi el eparhie aparte. Ei ne cheamă să-i vizităm, pentru ca să Ie designăm episcop, căci Faustin a decedat.

Ca să ştiu, dar, dacă nu trebuie să evit hirotoniile din afara jurisdicţiei mele şi ce fel de răspuns să dau credincioşilor din Sebasta şi, în fine, ce atitudine să iau faţă de propunerile lui Evagrie, aş fi avut nevoie să mă documentez printr-o întîlnire personală cu Prea Sfinţia Ta, dar a trebuit să renunţ şi la această plăcere din pricina stării proaste a sănătăţii mele. Dacă poţi găsi vreun om care să poată veni urgent pînă aici, fă-mi plăcerea şi-mi trimite răspuns la toate aceste nedumeriri. Dacă nu, roagă-te lui Dumnezeu să-mi vină în minte ce anume trebuie făcut.

Rînduieşte să se pomenească şi despre noi la sinod. Roagă-te şi Prea Sfinţia Ta pentru mine, cere-o şi poporului s-o facă, pentru ca în zilele şi ceasurile cîte mi le mai hărăzeşte Dumnezeu pe pămînt să mă învrednicesc a-I sluji cu cît mai multă cuviinţă.

EPISTOLA 139 Către locuitorii din Alexandria **Scrisă în anul 373**

I

Am auzit de multă vreme vorbindu-se despre prigoanele care au bîntuit în Alexandria şi în restul Egiptului[1], iar sufletul meu a fost impresionat, după cum era şi firesc, căci mi-am dat seama că aici era vorba - de o meşteşugire a unui război diabolic. Căci cînd diavolul vedea că în vremea persecuţiilor înscenate de păgîni Bisericile se înmulţeau şi mai mult şi devenau mai înfloritoare, îşi schimba planul şi nu mai

4. Care era la Antiohia. In Iconium după moartea lui Faustin a urmat un semi-arian, Ioan, iar după el, Amfilohie, confidentul Sfîntului Vasile.

1. Nici n-a apucat bine să se aşeze ţarina de pe mormîntul Sf. Atanasie (mort la 2 mai 373) că arienii lui Valens caută să spargă şi această ultimă citadelă a ortodoxiei, care a fost Biserica Alexandriei, pe care o apărase cu cele 5 exiluri ale sale marele Atanasie (Fliche-Martin, *Hist.* de *I'Eglise,* III, 263). Acesta e motivul care îndeamnă pe Sf. Vasile să încurajeze pe alexandrini cu epistola aceasta.

lupta pe față, ci ne întindea capcane tainice, ascunzînd planul urît al vrăjmaşilor sub numele pe care-1 au pretutindeni, ca să suferim şi noi aceleaşi lucruri ca şi părinții noştri, fără ca noi să fi părut că suferim pentru Hristos, pentru că de acum şi prigonitorii noştri aveau nume de creştin [2]. Multă vreme m-am gîndit la aceste lucruri, izbit de uluire la vestea celor petrecute. într-adevăr mi-au țiuit amîndouă urechile cînd am auzit de neruşinata şi urîcioasa erezie a prigonitorilor voştri, cînd am auzit că nu respectau nici vîrsta, nici muncile vieții călugăreşti, nici prietenia dintre popoare ,- mergeau pînă acolo încît chinuiau trupurile, necinstindu-le, trimiteau în surghiun oamenii şi jefuiau de toate bunurile pe cei pe care nu i-au găsit, fără teamă de condamnarea oamenilor, fără să se gîndească la groaznica pedeapsă a Dreptului Judecător ! Aceste ştiri m-au înmărmurit şi puțin a lipsit să nu-mi ies din fire. Dar la aceste gînduri s-a mai adăugat încă unul : nu cumva Domnul a părăsit cu totul Biserica ? Nu cumva prin aceste grozăvii îşi făceau intrarea în ceasul din urmă şi apostazia, ca să se descopere, în sfîrşit, cel nelegiuit, fiul pierzării, vrăjmaşul care se ridică împotriva a tot ce se numeşte Dumnezeu [3] sau altceva vrednic de cinstire ?

II

Totuşi, dacă această încercare e trecătoare, îndurați-o, voi buni luptători ai lui Hristos, şi chiar dacă lucrurile sînt menite pierzării să nu ne descurajăm în fața evenimentelor actuale, ci să aşteptăm din cer «nădejdea şi arătarea Marelui Dumnezeu şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos»[4]. Şi dacă-i adevărat că toate acestea se vor desființa[5], iar chipul acestei lumi se va schimba, ce trebuie să fie atît de uimitor că şi noi, care sîntem o parte din făptură, vom gusta din suferințele obşteşti şi vom fi sortiți durerilor proporționate puterilor noastre, pe care ni le rînduieşte Dreptul Judecător ? într-adevăr, El nu îngăduie «să fim ispitiți mai mult decît putem» [6], ba ne rezervă şi calea de a ieşi din ea, pentru ca să putem s-o îndurăm. Ceea ce vă aşteaptă, fraților, sînt cununile mucenicilor, ceata mărturisitorilor, care stau gata să vă întindă mîinile şi să vă primească în rîndul lor. Aduceți-vă aminte de sfinții de altădată : nici unii n-au fost socotiți vrednici de cununile răbdării pentru că au trăit în plăceri sau pentru că s-au pus în slujba linguşirilor, ci toți au fost supuşi pîrjolului marilor patimi şi au adus dovezile vrednicioi lor. Unii au primit proba batjocurilor şi a biciuirilor, alții au fost tăiați cu fierăstrăul, alții au murit tăiați de sabie [7]. Fericit cine a fost socotit vrednic să sufere pentru Hristos ! Mai fericit şi cel care a încercat şi mai mari suferințe pentru că

2. Numele de creştini.
3. 7/ Tes-. 2, 3, 4
4. *Tit* 2, 13.
5. *II Petru* 3, 11
6. *I* Cor. 10, 13.

«pătimirile vremii de'acum nu sînt vrednice de mărirea care ni se va descoperi» [8].

III

Dacă aş putea aş veni şi eu la voi, pentru că nu pun preţ pe nimic mai mult ca pe întîlnirea cu voi, ca să văd pe luptătorii lui Hristos, să vă îmbrăţişez şi să iau parte la rugăciunile voastre şi la darurile dumnezeieşti de care v-aţi împărtăşit; dar întrucît am un trup măcinat de o boală cronică, încît nu pot nici măcar să mă ridic din pat, şi întrucît mulţi sînt puşi să ne pîndească şi, asemenea unor lupi răpitori, pîndesc momentul cînd vor putea să sfîşie turma lui Hristos, vin să vă vizitez prin această scrisoare. Vă rog, mai întîi de toate, să faceţi pentru mine rugăciuni stăruitoare ca să fiu considerat vrednic, cel puţin în zilele şi ceasurile cîte mi-au mai rămas, să slujesc Domnului după Evanghelia împărăţiei, în al doilea rînd, să-mi iertaţi slăbiciunea şi încetineala apăsătoare a scrisorii. Abia dacă am putut afla un bărbat care să ne poată îndeplini dorinţa, vorbesc despre fiul nostru, călugărul Eugeniu. Prin mijlocirea lui vă mai rog o dată să faceţi rugăciuni pentru mine şi pentru întreaga Biserică şi să ne răspundeţi, înştiinţîndu-ne despre stările de lucruri de la voi, pentru ca fiind lămurit privitor la acest lucru, să fim şi noi într-o stare sufletească mai bună.

EPISTOLA 140 Către Biserica din Antiohia [1]

I

Cine-mi va da mie aripi de porumbel, ca să zbor pînă la voi şi să mă odihnesc [2], şi astfel să-mi astîmpăr *dorul* de a mă *întîlni* cu dra-

7. *Evr.* 11, 37.

8. *Rom.* 8, 18.

1. Cc- lungă a fost aşteptarea ortodocşilor din Antiohia şi de cîtă răbdare au trebuit să dea ei dovadă ! Dacă au fost grele zilele prin care au trecut, in sec. IV, comunităţile din Alexandria şi Constantinopol din pricina presiunii ariene, în schimb, la Antiohia, situaţia a fost şi mai grea, atît pînă la anul 360, cînd a ajuns arhiepiscop Meletie, cit şi după această dată, întrucît s-a adîncit aşa-numita «schismă din Antiohia», care a durat, cu întreruperi, aproape 40 de ani, cînd două (şi de la un timp trei) partide se măcinau între ele. Meletie a fost nevoit să se refugieze în Armenia, in localii.ilea Gitasa, unde a stat în cele mai strînse legături cu Sf. Vasile, care a

gostea Voastră ? Din nefericim îmi lipsesc nu numai aripile, ci şi puterea trupului mi s-a slăbănogii în urma bolii îndelungate, iar acum m-au zdrobit cu totul şi supărările care nu se mai termină. Căci cine poate avea un suflet tare ca diamantul sau ce obraz ar fi atît de gros şi de nesimţit încît să nu audă din toate părţile geamătul mulţimilor intonat ca un plîns unison şi uniform şi să nu se îmbolnăvească de supărare, să nu se gîrbovească pînă la pămînt, măcinîndu-se cu totul în urma atîtor griji împovărătoare ? Dar Dumnezeu Sfîntul să ne dea putere să scăpăm din aceste încurcături fără ieşire şi să ne hărăzească uşurare după atîtea munci! De aceea aş dori ca şi voi să aveţi parte de mîngîiere, şi, întăriţi de bucuria acestei nădejdi, să treceţi mai uşor peste necazurile şi suferinţele de acum. Pentru că dacă ne plătim datoria pentru păcate, atunci loviturile pe care le-am primit pînă acum par a fi destule pentru a înlătura de la noi de acum înainte mînia lui Dumnezeu, iar dacă vom fi fost chemaţi ca prin aceste încercări să ne luptăm pentru creştinătate, atunci Domnul, Care judecă valoarea acestei lupte, nu va îngădui să fim

încercaţi peste puterile noastre, iar pentru suferinţele de pînă acum ne va răsplăti cu cununa răbdării şi a nădejdii în El. Să nu slăbim, aşadar, curajul luptei noastre pentru credinţă, nici să ne facem zadarnice chinurile pe care le-am răbdat pînă acum ! Căci nu după un singur act de curaj şi nici după vreo suferinţă scurtă se poate vedea cît e de mare puterea sufletului, ci Domnul, Care ne pune la încercare inimile, vrea ca să primim răsplata dreptăţii numai după ispitiri îndelungate şi pline de răbdare.

Să ne păstrăm, dar, statornicia cugetului, să ne întărim şi mai mult temelia credinţei în Hristos şi atunci nu va întîrzia nici ajutorul. Cum zice Apostolul, «va veni şi nu va întîrzia» [3] sau cum se spune în Legea veche «aşteaptă întristare peste întristare, nădejde peste nădejde, încă puţin şi te voi izbăvi» [4]. Iată aşa ştie să mîngîie Duhul Sfînt pe fiii Săi prin făgăduinţa celor viitoare. Pentru că într-adevăr, după întristare vine nădejde, iar ceea ce nădăjduim e foarte aproape de noi. Şi chiar dacă am vorbi de timpul cît durează viaţa unui om, va trebui să spunem că e vorba de un răstimp mult prea scurt în comparaţie cu viaţa cea fără de sfîrşit, pe care ne-o asigură nădejdea noastră.

II

Cît despre mărturisirea de credinţă, noi nu vrem să primim alta mai nouă, aşa cum

luptat în toate chipurile ca să-l reaşeze pe tron, dar lucrurile nu s-au putut îndrepta decît după moartea lui Valens, cînd Sf. Vasile nu mai trăia. In această scrisoare Sf. Vasile se adresează direct comunităţii, date fiind stările descrise mai sus. Meletie lipsea din Antiohia de 8 ani. Sf. Vasile îi mîngîie şi îi consolează : «ajutorul va veni, nu va zăbovi !». Ii roagă să ţină neştirbit crezul niceean. Poate de grija exactităţii acestui crez va fi ezitat şi el să completeze mai devreme învăţătura despre Duhul Sfînt. Cf. Y. Courtonne, a.c. II, 61—62, note.

2. Ps. 54, 76.
3. Evr. 10, 37.
4. *Isaia* **28, 10.**

au încercat să ne prezinte alţii, dar nici nu îndrăznim să compunem alta ieşită din mintea noastră, ci numai ceea ce ne-au învăţat Sfinţii Părinţi, numai pe aceea o popularizăm printre cei care ne întreabă [5]. Căci ea s-a încetăţenit la noi de atunci de cînd Sfinţii Părinţi ai Bisericii au redactat-o în scris cu ocazia întrunirii sinodului de la Niceea şi credem că aceeaşi mărturisire o aveţi pe buze şi voi, iar pentru a nu cădea din vină leneviei, iată noi o reproducem aici cuvînt cu cuvînt :

«Cred într-unui Dumnezeu, Tatăl Atotţiitorul, Făcătorul tuturor celor nevăzute şi al celor văzute. Şi într-unui Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut din Tatăl, adică din fiinţa Tatălui, Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, de o fiinţă cu Tatăl, prin Carele toate s-au făcut, atît cele din cer, cît şi cele de pe pămînt. Carele pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri, S-a întrupat, făcîndu-Se om, a pătimit şi a înviat în a treia zi, S-a înălţat la cer şi iarăşi va să vie să judece viii şi morţii. Şi întru Duhul Sfînt.

Iar cei ce spun că a fost un timp cînd Fiul nu era şi că nu exista înainte de a se fi născut (cu trup n.tr.), pentru că s-a făcut din nefiinţă, ei bine, pe aceşti oameni care susţin că Fiul e fie de altă ipostază, fie din altă substanţă (decît Tatăl), Fiul fiind deci supus schimbării sau alterării, pe toţi aceştia Biserica catolică şi apostolică îi dă anatemei».

Iată, aşadar, ce trebuie să credem (noi creştinii). întrucît învăţătura despre Duhul Sfînt nu s-a precizat pentru că pe atunci încă nu ieşiseră la iveală pnevmatomahii (luptătorii contra Duhului Sfînt, n.tr.), Părinţii n-au vorbit nimic despre nevoia de a

anatematiza pe cei ce spun că Duhul Sfînt ține de firea zidită şi slujitoare. Or, în Dumnezeiasca şi Fericita Treime n-a existat absolut nimic din lumea celor zidite.

EPISTOLA 141 Către Eusebiu, episcop de Samosata

Scrisă în vara lui 373 I

Am primit deja două scrisori de la divina şi desăvîrşita Ta înțelepciune. Cea dintîi descria plastic cu cîtă nerăbdare am fost aşteptat de

5. A sc vedea şi actul de sub nr. 125.

către poporul de sub jurisdicția Prea Sfinției Tale şi cîtă amărăciune am provocat prin neparliciparea la acel prea sfînt sinod. A doua, de fapt anterioară dacă o apreciem după scris, dar care mi-a fost înmînată mai tîrziu, cuprindea îndemnul vrednic de Tine, dar necesar şi mie, ca să nu neglijez Bisericile lui Dumnezeu şi să las puțin cîte puțin pe seama duşmanilor conducerea treburilor, fapt care ar face să crească autoritatea lor, iar a noastră să scadă. Cred că am răspuns la fiecare în parte.

Totuşi, întrucît nu sînt sigur că cei cărora le-a fost încredințată slujba transmiterii corespondenței au păstrat răspunsurile mele, aş vrea să mă apăr personal de amîndouă aceste probleme. Privitor la absența mea consemnez un motiv foarte adevărat, a cărui justificare cred că va fi ajuns şi la Prea Sfinția Ta : am fost reținut de o boală a cărei gravitate m-a coborît pînă aproape de porțile morții. Chiar şi acum cînd scriu această scrisoare scriu copleşit de urmările acestei boli, care sînt atît de grele încît ar ajunge unuia să spună că asemenea încercări sînt foarte greu de suportat.

II

Să ştii că nu din neglijența mea au fost trădate interesele Bisericii în favorul adversarilor! în această privință aş vrea ca Prea Sfinția Ta să ştii că fie din lene, fie în urma unei atitudini încă îndoielnice şi lipsite de loialitate față de mine, sau chiar din cauza împotrivirii pe care sinodul o face faptelor bune, episcopii cu care stau în comuniune nu vor să mă ajute.

în aparență cei mai mulți sîntem uniți unii cu alții, ceea ce a făcut de pildă şi bunul episcop Bosporius din Coloneea. în realitate, însă, episcopii nu-mi dau nici un ajutor în problemele de cea mai stringentă necesitate. Poate şi această descurajare, mai mult decît altceva, mă împiedică să-mi recîştig puterile, pentru că în continuu crizele reînvie în urma supărărilor mele tot mai mari. Ce-aş putea face singur, cîtă vreme canoanele, ştii bine, nu dau unuia singur răspunderi de aşa mare importanță ? Şi totuşi, ce metodă n-am încercat ? La ce judecată n-am făcut apel fie prin scris, fie prin întrevederile avute ? Doar au venit pînă în oraş la zvonul că aş fi murit. întrucît, însă, Dumnezeu a hotărît să mă afle încă viu, le-am adresat cuvintele pe care le meritau. M-au respectat cît am fost de față şi

au făgăduit tot ce se cădea, dar din clipa în care am plecat din mijlocul lor s-au grăbit să revină la vechile lor păreri. Se vede că am parte şi eu de acea stare de lucruri cînd simt limpede

(ci Domnul nul părăseşte, pentru ea dragostea s-a răcit şi fărădelegea s-a înmulţit, cum zice Scriptura [1].

Să dea Dumnezeu să prisosească măcar rugile Tale atît de puternice pe lîngă El ! Atunci, într-adevăr, vom putea fi şi noi de ceva folos în aceste greutăţi, ori măcar să ne ocolească osînda, dacă nu putem să ne împlinim scopul strădaniilor.

EPISTOLA 142 Către un contabil al prefecturii

Scrisă in anul 373

Am strîns pe toţi fraţii noştri horepiscopi, în ziua de pomenire a fericitului Eupsihios [1], ca să le fac cunoştinţă cu Dumneata. întrucît însă ai lipsit, trebuie să-i înfăţişez prin scris desăvîrşirii Tale. Cunoaşte, dar, pe acest frate, vrednic de încrederea înţelepciunii Tale, întrucît e temător de Dumnezeu. Pentru cele ce va informa buna ta voinţă în legătură cu cei nevoiaşi, binevoieşte şi crede-1 ca pe un om care spune adevărul, iar Tu dăruieşte celor săraci ajutorul de care eşti în stare. Te rog totodată, să vizitezi un azil de săraci, din ţinutul învecinat, şi să-1 scuteşti cu totul de dări [2] (hotărîre care a plăcut mult colegului tău : să scuteşti de sarcini obşteşti mica proprietate a săracilor).

EPISTOLA 143

Unui alt contabil

Scrisă în 373

Dacă ar fi cu putinţă să vin personal la Domnia Ta [1], aş face eu însumi un raport complet despre temele pe care voiesc să le discutăm şi aş lua apărarea săracilor. Dar întrucît starea rea a sănătăţii şi ocupaţiile mele mă împiedică, trimit pe acest frate horepiscop în locul meu şi Te rog să-i dai atenţia sinceră şi să-1 foloseşti ca sfetnic : să fii convins că-i în stare, om înţelept şi prieten al adevărului ce este, să dea

sfaturi despre problemele ce se ivesc. Dacă binevoieşti, Te rog să vizitezi căminul de

1. *Matei* 24, 12. Neputînd participa nici la serbările de hram din Samosata, nici la primul sinod din Antiohia, Sf. Vasile declară că nu numai boala grea l-a oprii, (1 mai ales dezbinarea dintre colegii săi, lipsa lor de entuziasm, invidia lor. Să li fost în parte şi o lipsă de tact a Sfîntului ? Poate.

1. Eupsihios era comemorat la data de 7 sept. Murise sub Iulian Apostatul (cl. ep. 10(1).

2. Se intervine pentru scutirea de dări a unui azil.

1. Numai în această singură epistolă Sfîntul Vasile foloseşte trei formule dile-rlle de polițele, t'.jjuo-[1])', «AstoT*]" şi şpovirjui[1]:.

săraci pe care-1 conduce, .şi am convingerea că nu-1 vei ocoli, căci nici Tu nu eşti

necunoscător al acestei lucrări; şi după cum mi-a spus cineva, Tu însuţi întreţii unul din azilele din Amasia [2] din venitul pe care ţi l-a dat Dumnezeu, iar cînd vei vedea acest aşezămînt, îi vei da tot ce-i va lipsi. Şi confratele tău [3] mi-a făgăduit bunăvoinţă pentru azilele de săraci. Iţi spun acest lucru nu pentru ca şi Tu să-l imiţi (căci în chip firesc Tu trebuie să fii pentru alţii o pildă în bine), ci pentru ca să ştii că şi alţii ne-au dăruit în această privinţă semne de onoare.

EPISTOLA 144 Unui inspector regional[1] **Scrisă în anul 373**

Sînt convins că îl cunoşti pe acest om pe care l-am întîlnit în oraş. Totuşi ţi-l prezint şi-l recomand, prin această scrisoare, ca pe unul care-ţi va fi de folos în multe lucruri pe care le ai la inimă, datorită înţelepciunii şi evlaviei cu care poate propune ce trebuie făcut. Pentru ceea ce mi-ai vorbit la ureche e momentul să vorbeşti deschis acum, după ce fratele de care ţi-am vorbit îţi va face un referat despre situaţia săracilor.

EPISTOLA 145 Către Eusebiu, episcop de Samosata [1] **Scrisă în august 373**

Cunosc nenumăratele oboseli pe care le înduri în folosul Bisericilor lui Dumnezeu, după cum nu mi-au rămas neştiute nici multele treburi pe care le ai, iar toate acestea nu le faci la întîmplare, ci pentru că ştii că aşa-I place lui Dumnezeu. Sînt neliniştit şi din pricina «vecinului» care v-a fost pus în cîrcă, încît fiecare din voi, ca să nu se vadăcu eolălult, sîntoti, asemenea unui pui de pasăre încremenit de frica uliului

2. Din nou scutire pentru un azil din Amasia.

3. Suvxpocpoc = **doică. Ar fi vorba deci de fiul doicii care l-a hrănit şi pe** Sf. **Vasile (P. Hristu,** *a.c.* **II, 331).**

1. Subiect similar cu cele două anterioare. Chiar şi din puţinele ştiri care se dau aici se poate admira pînă unde s-a întins activitatea filantropică a Sfîntului Vasile

1. în anul 372 Sf. Vasile vizitase pe prietenul său Eusebiu de Samosata, care-i făgăduise că-i va întoarce vizita în anul viitor. Pretextînd prezenţa unui înalt demnitar imperial, Eusebiu se scuză, fapt relatat într-un limbaj de uşoară ironie de către Sf. Vasile. Nu se ştie cum s-au petrecut lucrurile, dar la scurtă vreme după anul 373 împăratul Valens — care venise să viziteze Siria (deci şi Samosata) — va semna decretul de surghiunire în Tracia a lui Eusebiu, cum ne arată epistolele 162, 183, 198, 239, 268. Deci «vecinul» era împăratul însuşi.

şi care n-are voie să se îndepărteze de cuibul lui. Nimic din acestea nu rămîne ascuns. Dar dorinţa e un sentiment atît de puternic încît e în stare să se facă stăpîn pe cel care o are, putînd nădăjdui lucruri neprobabile şi putînd săvîrşi fapte neaşteptate. Mai ales nădejdea, pe care ne-o punem în Domnul, e mai puternică decît toate. Căci ea nu-i doar o simplă poftă nesocotită, ci puterea credinţei este cea care mă face să sper că o punte peste cele de netrecut se va întinde şi că vei trece cu uşurinţă peste toate piedicile numai ca să vezi pe cea mai iubită dintre Biserici şi, desigur, ca să fii văzut şi tu de ea. Acesta

va fi pentru ea cel mai preţios dintre toate bunurile : să privească faţa Ta şi să-ţi asculte glasul[2].

In acest sens nu cumva să le slăbeşti nădejdea, pentru că anul trecut, cînd mă întorceam din Siria, am adus acea promisiune pe care am luat-o de la Tine, iar cînd a auzit, pe ce culme crezi că am urcat Biserica prin acele făgăduinţe ? Să nu amîni cu o altă ocazie vizitarea ei, prea minunatule ! Pentru că s-ar putea s-o vezi şi altă dată, dar atunci nu împreună cu mine, întrucît boala mă presează să mă retrag grabnic din această viaţă dureroasă.

EPISTOLA 146

Către Antioh [1]

Scrisă în anul 373

N-am să te învinuiesc nici de lene şi nici de lipsă de grijă pentru că ai rămas mut atunci cînd s-a ivit prilejul de a scrie. Salutul pe care mi l-ai trimis prin această mînă atît de preţioasă îl socotesc mai de preţ decît multe alte scrisori. Drept răspuns te salut şi eu şi te îndemn să te legi fierbinte să-ţi mîntuieşti sufletul, stăpînind prin cugetare toate patimile cărnii şi păzind mereu gîndurile la Dumnezeu în casa sufletului tău ca într-un fel de templu sfînt. La fiecare lucrare şi la fiecare vorbă să ai înaintea ochilor tribunalul lui Hristos, pentru ca lucrările tale, una cîte una, fiind legate de acest amănunţit şi îngrozitor examen, să-ţi aducă mărire în ziua răsplăţii, cînd vei fi considerat vrednic de laudă în faţa întregii creaturi. Dacă acest mare om[2] ar primi să facă drum pînă la noi, n-ar fi un mic cîştig să te vedem şi pe Tine împreună cu el în ţara noastră.

EPISTOLA 147.

1 . E vorba de un nepot al lui Eusebiu de Samosata. Lui i se adresează şi ep. 168.
2. Eusebiu, unchiul lui Antioh.

Către Aburgios [1]

Scrisă în anul 373

Pînă acum credeam că e un simplu mit istorisirea lui Homer, cînd citeam partea a Il-a în care se povesteau suferinţele lui Odiseu. Dar cele ce mi se păreau pînă acum un simplu basm, de necrezut, m-am învăţat să le consider cu totul verosimile cînd am auzit, de nenorocirea neaşteptată care a dat peste Maxim, cel vrednic în toate privinţele.

într-adevăr şi Maxim era căpetenia unei naţiuni cu totul apreciabile, cel puţin tot atît cît s-a dovedit şi Ulise, generalul chefalienilor. Şi după cum Ulise, care adunase mari bogăţii, s-a întors acasă cu mîna goală, tot aşa şi pe acesta nenorocirea l-a adus în aşa stare încît a trebuit să se arate în faţa compatrioţilor săi în zdrenţe străine. Poate că aceste mizerii cumplite le-a primit Ulise din pricină că a îndîrjit pe Listrigoni şi pentru

că a căzut sub apăsarea Scilei, care, sub înfăţişare de femeie, avea o cruzime şi o ferocitate de cîine.

După ce, aşadar, abia a putut scăpa cu greu de această inevitabilă furtună, Maxim te roagă, prin mijlocirea mea, să-ţi aduci aminte că-i din acelaşi neam cu mine şi, întristat cum e firesc să fii pentru necazuri atît de nemeritate, să nu ascunzi situaţia lui sub vălul tăcerii, ci s-o faci cunoscută oamenilor de la conducere. El cere să i se dea un ajutor oarecare împotriva calomniei pornite împotriva lui, şi dacă acest ajutor nu vine, să fie măcar demascată intenţia celui care l-a insultat. Ar fi, astfel, o consolare suficientă pentru un om care a căzut victimă unei nedreptăţi, dacă ar vedea osîndită în faţa lumii răutatea celor ce au complotat contra lui.

EPISTOLA 148

Către Traian[1]

Scrisă in anul 373

Multă mîngîiere aduce celor întristaţi chiar şi numai faptul că poţi şi tu să le plîngi durerile, cu atît mai mult atunci cînd găseşti bărbaţi

1. Fostul guvernator al Capadochiei, Maxim, căzuse în dizgraţie, de aceea Sf. Vasile roagă pe generalul Aburgios să intervină pentru el ca să fie reabilitat măcar din punct de vedere moral. Să fi fost pricina căderii lui calomniile stîrnite' de relaţiile lui Maxim cu o femeie, la care se face aluzie prin cuvîntul «Scila» ? (P. Hristu, a.c, II, 228). Nu se ştie.

1. O nouă intervenţie pentru acelaşi guvernator Maxim, de care ne vorbise epistola 98. Acum cînd a căzut şi el în dizgraţie şi cînd a pierdut tot ce avusese, Sf. Vasile intervine către actualul guvernator, Traian. Cf. şi ep. 147.

in slciro sil stmlii alaiuri do oi durerile, datorită sentimentelor lor nobile. Aşa e şi cazul prea veneratului frate Maxim, fost conducător al patriei noastre : după ce a suferit ca nimeni altul, fiind golit de tot avutul moştenit de la tatăl său precum şi de tot ce agonisise în decursul alergăturilor sale încoace şi încolo, după ce a îndurat nesfîrşite suferinţe, imbolnăvindu-se, fără să-şi fi putut apăra şi drepturile sale cetăţeneşti pentru care se zbate şi ultimul cetăţean liber, după ce, dar, a pătimit atîta, mi s-a plîns de toate aceste dureri şi mi-a cerut să-ţi înfăţişez şi ou pe scurt toată această epopee de Iliadă care l-a copleşit.

Iar eu, întrucît n-am găsit altă cale să-i înlătur nici una din aceste nenorociri, i-am făcut bucuros plăcerea de a aduce la cunoştinţa Excelenţei Tale cîteva din cele pe care le-am auzit istorisindu-se despre el. Faptele care s-au petrecut merg pînă acolo încît dovedesc răutatea vinovatului, ne conving că victima face parte din ceata celor vrednici do milă, întrucît chiar şi numai faptul că a fost năpăstuit atît de gren o un semn că a fost rînduit de Dumnezeu la astfel de încercări.

Dar pentru Maxim e destulă mîngîiere, pentru toate nenorocirile cîte au dat peste el, faptul că Tu îl priveşti cu un ochi binevoitor şi că se îndreaptă şi peste el o rază din bunătatea Ta, de care se împărtăşesc atîţia alţii. Toţi sîntem convinşi că influenţa Ta va fi armă hotărîtoare în faţa judecăţii. Iar cel mai îndreptăţit între toţi este aducătorul acestei scrisori, care a cerut-o cu gîndul că va fi de folos. O ! dacă l-am putea vedea şi pe el vestind, împreună cu atîţia alţii, din toată puterea glasului său laude la adresa Excelenţei Tale !

EPISTOLA 149

Către Traian[1]

Scrisă în anul 373

Ai putut vedea şi Tu priveliştea nenorocită care a dat peste Maxim, acest om socotit altădată între cei mai bine văzuți, iar astăzi dintre coi mai nefericiți, după ce fusese înainte tocmai în fruntea patriei noastre, mai bine n-ar fi fost! Mă gîndesc că mulți se vor scîrbi de conducerea popoarelor dacă dregătoriile ei cele mai de frunte sfîrşesc în chipul acesta. Ce nevoie am avea să istorisim amănunțit tot ce am văzut şi am auzit unui om care, prin marea sa pricepere, e în stare să ghicească ce a mai rămas nespus din faptele care au avut loc ? Nu mi se va părea fără rost să spun că deşi învinuirile aduse acestui om înainte de sosirea

'ia aici sînt mullo şi grele, lotuşi cele cunoscute după venirea Ta s-au dovedit a fi şi ele

1. C) nouă revenire la aceeaşi problemă ca şi precedenta.

pildă de mare omenie şi cinste ! în orice caz, s-a exagerat foarte mult în calomnierea, în păgubirea şi în purtarea urîtă față de el prin măsurile pe care vicarul le-a scornit împotriva lui.

Mai nou, acest vicar [2] a venit cu o întreagă trupă să-şi completeze nelegiuirile. Dacă nu-ți pui deasupra osînditului mîna Ta ocrotitoare, este de prisos să-ți cer să fii binevoitor. Totuşi, vrînd să ajut pe acest om, rog bunătatea Ta să adauge la harul meu ceva din rîvna firească spre bine, pentru ca folosul rugăminții făcute pentru acest om să apară cu claritate.

EPISTOLA 150 Către Amfilohiu, ca din partea lui Heraclide [1] **Scrisă în anul 373**

I

îmi aduc aminte despre ce vorbeam odată împreună şi n-am uitat nici ce-am zis eu nici ce-am auzit spunînd luminăția Ta, cu toate că acum lucrurile lumeşti nu mă mai atrag. Cu toate că inima mea e şi astăzi aceeaşi şi nu m-am rupt cu totul de omul vechi, cel puțin în afară şi în ce priveşte îndepărtarea de lucrurile veacului, totuşi cred că de acum m-am ridicat oarecum la calea vieţuirii în Hristos. Stau de vorbă cu mine însumi întocmai ca şi cei care, plănuind să pornească cu vaporul pe mare, caută să scruteze semnele vremii. Navigatorii au nevoie de vînt prielnic pentru drum, pe cînd eu, de cineva care să mă îndrume şi să mă treacă singur prin valurile amare ale vieții.

După cîte socot, aş avea nevoie mai întîi de un frîu să-mi înfrîneze îmboldirile tinereții, iar în al doilea rînd de nişte pinteni[2], care să mă îmboldească pe drumul pietății. Iar cea care mi le dă pe amîndouă e mintea, care uneori îmi cercetează lipsa de disciplină, alteori îmi îmboldeşte trîndăvia sufletului. Mai am nevoie, apoi, şi de alte leacuri care să-mi spele necurăția izvorîtă din nepăsare. Pentru că Tu ştii într-adevăr că noi care ne obişnuirăm de multă vreme cu viața lumească

2. Cf. ep. 225.

1. Heraclide era prietenul lui Amfilohiu, viitorul episcop de Iconium. Terminaseră aceeaşi şcoală şi profesau retorica pînă ce într-o bună zi s-au hotărît amîndoi să se călugărească şi să urmeze calea Sfinților Vasile şi Grigorie Teologul. Intre timp Heraclide vizitează pe Sf. Vasile şi se entuziasmează de lucrarea lui, rămînînd în Cezareea. Amfilohiu acuză pe Sf. Vasile că i-a «sedus» prietenul. Epistola de față constituie răspunsul Sf. Vasile, dar «ca din partea lui Heraclide». Ea e o pledoarie pentru un creştinism al faptei.

2. Diogene Laertios, *a.c,* IV, 6, trad. rom. p. 235. Legenda spune că deşi bătrîn, Platon s-a dus o dată la o prăvălie să cumpere frîu şi pinteni ; frîul pentru cel mai ager dintre elevi (Aristotel) şi pintenii pentru cel mai încet în cugetare (Xenocrate).

do la bara avocățească nu prea sîntem zgîrciți la vorbe şi nu prea punem nici o pază asupra închipuirilor, care se stîrnesc în cugetul nostru sub influența celui rău. Pe de altă parte, cădem pradă trufiei şi nu ne dăm înapoi de a ne vedea pe noi înşine ca fiind între cei mai buni. împotriva acestor lipsuri cred că am nevoie de un dascăl bun şi experimentat. Dar şi mai mult, am nevoie de curățenia ochilor sufleteşti, pentru ca fiind eliberat de orice meteahnă provenită din ignoranță, să pot scruta frumusețea măririi dumnezeieşti, ceea ce nu pot crede c-ar fi rodul unei strădanii mărunte, dar nici c-ar fi un lucru lipsit **de** importanță.

Ştiu sigur că acestea sînt lucruri pe care le vede şi luminația Ta şi la fel doreşte să existe şi cineva care să mă ajute în aceste strădanii, iar dacă într-o bună zi Dumnezeu îmi va ajuta să Te întîlnesc e limpede că voi învăța mai multe despre cele de care trebuie să mă îngrijesc. în momentul de față, din pricina ignoranței mele, nici măcar nu-mi **dau** seama cîte-mi lipsesc. Cu toate acestea nu m-am pocăit de la bun început, dar nici nu şovăiesc să păşesc spre ținta unei vieți mai înduhov-nicite. Pentru aceea s-ar putea ca Tu să fi fost îngrijorat din pricina mea, nu cumva întorcîndu-mă cîndva înapoi, să ajung şi eu stană de piatră, cum s-a întîmplat de mult **cu** o femeie oarecare [3]. E drept că slujbaşii statului mă urmăresc aşa cum caută agenții pe dezertor ? de fapt, însă, sufletul meu este cel care mă presează, mărturisindu-şi sieşi ceea **ce** am amintit.

II

întrucît ai pomenit de vechile planuri şi pentru că ai declarat **că** te-ai făcut însuți pîrîşul tău, m-ai făcut să rîd cu toată amărăciunea în care mă aflu ; se vede că tot mai eşti încă retor **şi** nu te laşi de îndeletnicirea aceasta[4]. în ce mă priveşte, văd că, aşa neştiutor cum sînt (dacă nu mă depărtez cu totul de adevăr), nu există decît o singură cale care duce la Dumnezeu : cea pe care o bătătoresc împreună toți cei **ce** merg spre El, rînduindu-şi viața în duhul aceluiaşi cuget. Căci unde m**-aş** putea duce, Doamne, ca să pot trăi departe de Tine, să nu trăiesc cu Tine şi să nu-ți slujesc **Ție,** după ce lîngă Tine ne-am găsit amîndoi mîn-tuirea ? Trupurile noastre vor putea fi despărțite unul de altul, dar ochiul lui Dumnezeu tot laolaltă ne vede pe amîndoi, dacă, bineînțeles, viața mea e vrednică să fie văzută de ochii lui Dumnezeu. Căci am **citit** undeva în Psalmi: «Ochii Domnului spre cei drepți»[5]. Doresc **însumi**

3. ***Fac*****. 19, 26.**

4. Are dreptate Y. Courtonne (o.c. II, 73) că acuza adusă lui Amfilohie poate fi lntoiirsă lui Heraciide ca un compliment.

5. ***Ps*****. 33, 14.**

să viețuiesc şi trupeşte alături de Tine şi do toți cei ce şi-au exprimat aceleaşi preferințe ca Tine, şi să petrec zi şi noapte îndoindu-mi genunchii înaintea Tatălui nostru, Care este în ceruri, împreună cu Tine şi cu oricine din cei ce se închină cum trebuie lui Dumnezeu. Căci ştiu că rugăciunea în comun aduce mare folos sufletului[6]. De fiecare dată cînd sînt aruncat undeva într-un colțişor al sufletului meu şi gem, întrucît pretutindeni mă însoțeşte acuza că sînt un mincinos, nu mai am putere să mă birui în fața învinuirilor Tale, iar din clipa aceea mă osîn-desc eu însumi că sînt un mincinos care revine la vechile obiceiuri ale omului care nu spune adevărul.

III

Fiind venit lîngă Cezareea ca să cunosc starea de lucruri de aici şi neputîndu-mă abține să nu intru în oraş, m-am refugiat în azilul săracilor [7] din apropiere, ca să mă conving de ceea ce voiam să cunosc. Fiindcă după obiceiul lui, prea iubitul episcop al lui Dumnezeu se afla atunci acolo, i-am expus toate problemele de care mi-ai vorbit Domnia Ta. Cîte sînt cele la care mi-a răspuns el însuşi, pe care nu mi-a fost cu putință să le țin minte, trec cu mult peste mărimea unei scrisori. Dar dacă aş încerca o prescurtare a celor spuse de el, atunci adevărata măsură a sărăciei s-ar mărgini, zice el, la o singură haină, despre care aducea destule mărturii din Evanghelie. Una era scoasă din cuvîntul lui Ioan Botezătorul f «Cel ce are două haine să dea şi celui ce n-are» [8].'Alta era porunca dată de Mîntuitorul ucenicilor de a nu avea două haine [9]. La acestea mai adăuga încă una : «Dacă vrei să fii desăvîrşit, du-te, vinde-ți averea şi dă-o săracilor» [10]. Tot aşa ne-a dat El şi pilda cu mărgăritarul [n], unde se spune că neguțătorul care a aflat acest mărgăritar s-a dus să-şi vîndă tot ce avea ca să-l cumpere. Pe lîngă acestea am mai adăugat şi aceea că nu trebuie să-şi încredințeze cineva lui împărțirea averilor, ci celui căruia i s-a încredințat administrarea bunurilor săracilor. Confirmarea acestei practici o scotea din Faptele Apostolilor, într-adevăr, pe vremea acelora, credincioşii îşi vindeau averile, aduceau prețul şi-l depuneau la picioarele apostolilor, iar ei le împărțeau tuturor, după cum avea nevoie fiecare [n]. El mai spunea că trebuie să ai experiență ca să faci deosebire între cel aflat cu adevărat în nevoi şi cel ce cerşeşte din lăcomie [13]. Cine dă unui nenorocit dă lui Dumnezeu, dar cine dă unui vagabond, .acela aruncă banii la cîini, pe care neruşinarea îl poate face respingător, dar pe care lipsa nu-l face vrednic de milă.

IV

6. Un adevăr pe care Sf. Vasile îl afirmă adeseori, cf. epist. 97, 207 etc.
7. A se vedea rugăciunea din timpul Axionului la Liturghia Sf. Vasile.
8. *Luca* 3, 11.
9. Matei 10, 10 ; *Marcu* 6, 9 ; *Luca* 9, 3.
10. Matei 19, 21 ; Marcu 10, 21 ; *Luca* 18, 22.
11. *Matei* 13, 45.
12. *Fapte* 4, 34—35.
13. *Didahia celor 12 Apostoli* 13, 2 (P. S. B. 1, 31).

Despre felul în care trebuie să trăim zi de zi, puține a avut de spus, cînd ne gîndim la importanța mare a problemei. De altfel, aş dori să le vezi şi tu însuți, căci n-ar fi un lucru înțelept din partea mea să micşorez cumva expunerea exactă a învățăturilor lui. Aş dori să-l vizităm cîndva împreună, pentru ca, pe lîngă ceea ce păstrez pînă acum în

memorie, mintea Ta să mai afle şi altele noi, care ţi-ar lipsi. Îndeosebi mi-aduc aminte de următorul cuvînt, din mulţimea celor pe care le-am auzit: învăţătura despre felul în care trebuie să trăiască creştinul n-are nevoie atît de mult de cuvinte, cît mai ales de pilda zilnică. Ştiu că dacă n-ai fi reţinut de nevoia de a îngriji de bătrîneţea tatălui tău, n-ai fi pus nimic altceva înaintea dorului de a te întîlni cu episcopul, şi nu m-ai fi sfătuit să-l părăsesc şi să rătăcesc prin singurătate [14]. E drept că ne aşteaptă peşterile şi stîncile, pe cînd ajutoarele care ne vin de la oameni nu rămîn cu noi de-a pururi. De aceea, dacă accepţi să-ţi dau un sfat, con-vinge-l pe tatăl tău să-ţi îngăduie să te îndepărtezi de el pentru un timp, şi să găseşti pe acest om care cunoaşte multe lucruri datorită experienţei altora, dar şi datorită înţelepciunii lui proprii şi care e în stare să înveţe mult pe cei ce vin să-l vadă.

EPISTOLA 151 Către Eustatie, mare medic [1] **Scrisă în anul 373**

Dacă scrisorile ne aduc vreun folos oarecare, atunci să nu oprim nici o clipă trimiterea lor, ci să ne îndemnăm cît mai des la scris. Căci mie îmi place să citesc epistolele oamenilor înţelepţi şi care iubesc pe Dumnezeu, însă ca să ştiu dacă şi Tu găseşti la mine ceva ce te-ar putea interesa, singur tu o poţi spune, care mă citeşti. Aşadar, dacă n-aş fi prins de prea multe ocupaţii n-aş renunţa la plăcerea de a scrie foarte des, căci se spune că şi apa izvoarelor se face mai bună pe măsură ce se scoate mai des din ea. Oricum, se pare că recomandările Tale doctoriceşti

14. încă o mărturie că Sf. Vasile nu voia retragerea în pustie, ci comuniune şi filantropie.

1. Unui mare medic, poate fost coleg, Sf. Vasile îi face aici o comparaţie între creştinism şi medicină, ajungînd la concluzia că cel dintîi va înţelege că idealul lui este să cinstească mai mult decît orice pe Doctorul sufletelor şi al trupurilor. A se vedea şi ep. 189.

sînt de prisos, întrucît nu eu sînt cel care cer intervenţia bisturiului, ci numai cei care au căzut şi care nu pot fi ajutoraţi altfel [2]. Căci, aşa cum spune zicala stoicilor «deoarece evenimentele nu vin cum le dorim, trebuie să le dorim aşa cum vin». Cît despre mine, eu nu cred că trebuie să-mi schimb părerile după cum o cer evenimentele, dar nici nu sînt împotrivă ca cineva să săvîrşească fără voie anumite acţiuni necesare. Voi, medicii, nu vreţi să ardeţi rana unui bolnav, nici nu vreţi să-i pricinuiţi altă suferinţă, cu toate acestea şi voi trebuie să vă resemnaţi adeseori, plecîndu-vă în faţa grelelor cerinţe ale bolii. Nici corăbierii nu aruncă bucuroşi o parte din încărcătură, dar ca să înlăture scufundarea ei acceptă s-o arunce, pentru că decît să moară, mai bine aleg viaţa dusă în sărăcie. Gîndeşte-te, deci, că şi noi îndurăm greu şi cu multe plîngeri despărţirea de cei duşi departe de noi, dar totuşi o îndurăm, întrucît pentru cei care iubesc adevărul nimic nu-i mai plăcut decît să ai pe Dumnezeu şi nădejdea in El.

EPISTOLA 152 Către generalul Victor [1] Scrisă în anul 373

Dacă n-aş scrie cuiva aş putea fi învinuit de lene sau de uitare, dar cum sa te uit pe Tine, al cărui nume e pomenit de toţi oamenii ? Şi cum să mă lenevesc faţă de Tine, care te ridici prin mărimea slujbei peste aproape toţi oamenii din Imperiu ? Şi totuşi cauza tăcerii nu e greu de ghicit : mă temeam să nu stingheresc pe un om atît de important. Dar pentru că la celelalte virtuţi ale Tale ai adăugat şi pe aceea : ca nu numai să primeşti scrisori trimise de mine, ci şi să cauţi care din ele au fost lăsate deoparte, iată îţi scriu de astă dată cu încredere şi rog de mai înainte pe Bunul Dumnezeu să Te răsplătească cu aceeaşi cinste pe care mi-o nutreşti şi Tu. Căci ai fost mai harnic decît mine în rugăciunile pentru Biserică atunci cînd ai săvîrşit tot ceea ce am cerut. în ceea ce faci nu doreşti să fii plăcut oamenilor, ci lui Dumnezeu, Care te-a cinstit, Care ţi-a hărăzit bunuri în viaţa aceasta şi-ţi va dărui şi altele în viaţa de dincolo, pentru că ai umblat pe calea adevărului, păstrîndu-ţi cugetul în dreptatea credinţei de la început pînă la sfîrşit.

EPISTOLA 153 Către fostul consul

2. Aluzie la sentinţa «doctorului» Eustaţiu (de Sebasta), al cărui sfat de a folosi bisturiul pentru amputarea mădularelor bolnave din trupul Bisericii nu-i corect, întrucît el însuşi s-a segregat, ieşind din comuniunea Bisericii. Dacă s-ar urma orbeşte sfatul lui Eustaţiu s-ar putea ajunge chiar la sinucidere.

1. Probabil că e vorba de una şi aceeaşi persoană pomenită şi în epistola 153.

Victor [1]

Scrisă în anul 373

De oricîte ori mi se întîmpla să citesc vreo scrisoare, prea vred-nicule, tot de atîtea ori slăvesc pe Dumnezeu pentru că păstrezi vie amintirea mea şi nu îngădui nici unei calomnii să micşoreze dragostea pe care ai vrut s-o cauţi încă de la început cu cea mai dreaptă judecată sau în virtutea unei bune obişnuinţe. Rugăm, aşadar, pe Dumnezeu cel Sfînt să te păstreze în aceeaşi dispoziţie faţă de mine şi să mă învredniceşti de cinstea de care dai dovadă şi pe care mi-o arăţi în scrisoare.

EPISTOLA 154 Către Asholios, călugăr şi preot[1] Scrisă în anul 373

Bine ai făcut şi după legea dragostei duhovniceşti ai procedat cînd ai început tu cel dintîi să scrii, dîndu-mi şi mie pildă pentru o rîvnă egală ca să-ţi răspund. Prietenia lumească are nevoie de ochi şi de întîlniri, pentru ca din ele să se înfiripeze începutul apropierii, însă cei ce ştiu să iubească în duh n-au nevoie de trup drept sol al prieteniei, ci părtăşia la aceeaşi credinţă este cea care duce la unirea spirituală a două fiinţe. Să mulţumim, aşadar, Domnului, Care ne-a mîngîiat inimile, arătîndu-ne că dragostea nu s-a răcit încă în toţi[z], ci că mai sînt încă în lumea aceasta oameni care se dovedesc cu adevărat ucenici ai lui Hristos [3]. Stările de lucruri de la voi mi s-au părut că se aseamănă cu stelele care lucesc în întunericul nopţii, unele într-o parte a cerului, altele în cea-

laltă parte **şi** a căror strălucire **încîntă** prin **ea însăşi, dar e cu atît** mai îmbucurătoare cu cît nu **o** aşteptai. **Aşa** sînteţi **şi voi,** luceferi **ai** Bisericii, **puţini, e** drept, **şi uşor** de numărat, **în**

1. Salutări prieteneşti.

1. Destinatarului acestei epistole i se dă în unele variante manuscrise calitatea de «călugăr şi preot». După un an (374) Asholios e întîlnit în epistolele Sfîntului Vasile (nr. 164 şi 165) cu atributul de episcop. Se vede că promovarea lui va fi avut loc în acest răstimp. Asholios era un personaj important, dovadă faptul că la 23 februarie anul 380 el va fi cel care va săvîrşi Taina Sfîntului Botez asupra împăratului Teodosie cel Mare. Epistola de faţă îl aseamănă cu un luceafăr care luminează într-o noapte fără lună. Desigur comparaţia se adresa mai mult Bisericii conduse de el, decît lui personal. Dar faptul că el se arătase zelos faţă de linia ortodoxă niceeană, urmată cu atîta eroism de Sfîntul Atanasie cel Mare, după care se inspira şi Sfîntul Vasile, ju lupta pentru apărarea unităţii de credinţă, l-a cucerit pe Sfîntul Vasile, care-1 lauda. Se ştie că Sfîntul Atanasie a închis ochii la 2 mai 373. Textul epistolei noastre credem că are în vedere şi cele spuse în epistolele 69 şi 70, faţă de care epistola nr. 154 pare u fi un răspuns.

2. Matei, 24, 14, aceeaşi idee a răcirii dragostei dintre creştini, temă despre care scriitorul aminteşte adeseori în epistolele sale.

3. ***Ioan,*** **13, 35.**

aceste vremuri sumbre prin care trecem, parcă aţi luci într-o noapte **fără** lună, dar **care,** pe lîngă farmecul înălţător al virtuţii Voastre, mai aveţi şi darul de a fi foarte doriţi, dar mai ales rar de găsit.

Scrisoarea ta mi-a făcut cunoscut îndeajuns sentimentele pe care le păstrezi pentru mine. Cu toate că-i scurtă ca număr de silabe, prin ţinuta ei ortodoxă ea ne-a dat suficientă mărturie despre gîndurile pe care le nutreşti. Faptul că ai venit şi ai arătat rîvnă pentru prea fericitul Atanasie (al Alexandriei n. tr.) e o dovadă foarte limpede că ai vederi sănătoase în problemele bisericeşti cele mai importante. Pentru bucuria pe care ne-a produs-o scrisoarea rămîn mult îndatorat prea vrednicului nostru fiu Eutimios [4], pentru care mă voi ruga Duhului Sfînt să-i facă parte de tot ajutorul, iar pe Tine te îndemn să te uneşti cu noi în rugăciuni, ca să le putem face primirea cît mai curînd atît lui, cît şi prea vrednicei lui soţii, fiica noastră duhovnicească.

Ingăduie-mi totodată să te rog să nu stăvileşti bucuria noastră încă de la începuturile ei, ci să ne scrii de fiecare dată cînd ţi se va ivi vreo ocazie, făcînd astfel să crească bunele Tale sentimente faţă de persoana mea, prin repetarea deasă a scrisorilor, dar şi pentru a ne face cunoscut dacă Bisericile de la voi trăiesc în unire. Cît despre cele de la noi, roagă-te să se facă şi aici pace deplină cu ajutorul Celui Care a certat vîntul şi marea [5].

EPISTOLA 155

Fără adresă [1], pentru un dascăl al Gymnaziului (în fond «Către Iunius Soranus, comandantul Sciției Mici»)

Scrisă în anul 373

Stau şi mă gîndesc cum să răspund, ca să mă apăr de multele învinuiri care mi s-au adus prin această primă şi singură epistolă, de care in-a învrednicit înălțimea Ta. Nu

4. Eufimie trăia în Tesalonic, dar el pare a fi (ca şi soția sa) originar din Capadochia (P. Hristu, *a.c.* II, 161).

5. *Matei* 8, 26. «Luceferii Bisericii» care luminează «în întunericul nopții... în aceste vremuri sumbre» sînt aluzii la persecuția lui Dioclețian.

1. Destinatarului nu i se indică numele. Unii copişti de mai tîrziu au adăugat Tâ> âXelTiTTj, **adică, «celui care l-a uns, antrenorului» («maître de gymnase», Y. Cour-tonne, a.c. II, 97—98. Benseler, *Griech. Worterbuchs.* v.). Cu alte cuvinte, celui care a promovat pe martirul despre care se vorbeşte la sfîrşitul epistolei. Din contextul întregii epistole reiese că destinatarul era o persoană binecunoscută Sfîntului Vasile, care cunoştea şi pe un frate al său, pe o nepoată şi pe mai mulți nepoți «care mă aveau tare drag, pe mine, casa noastră, pe slugi şi chiar pe prietenii noştri». Majoritatea cercetătorilor recunosc aici pe Iunius Soranus, cornițele Moesiei, Sciției şi Pon-**

pentru ca n-aş avea destule motive să mă justific, ci pentru că din mulțimea lor mi-e greu să-1 aleg pe cel mai oportun, de unde apoi va şi trebui să încep să-mi pregătesc îndreptarea. Dar poate că trebuie, mai bine, să răspund la fiecare pe rînd, luîndu-le în ordinea în care mi le-ai semnalat în scrisoare.

Pînă astăzi n-am ajuns încă să găsesc pe cineva care să plece spre Scitia f de altfel cei plecați din familia ta nici măcar nu m-au înştiințat, ca să-ți trimit salutări, cu toate că aveam de gînd să prind vreo ocazie să-ți exprim omagii. Ca să te uit în rugăciuni e cu neputință, mai curînd aş da uitării slujba la care m-a chemat Dumnezeu. Ca unul care, har Domnului, eşti om credincios, îți aduci încă aminte de predicile din biserici şi de rugăciunile pe care le facem pentru frații aflați în călătorie, pentru cei din serviciul militar, pentru cei care propovăduiesc cu îndrăzneală numele Domnului şi pentru cei care aduc bune roade de viață duhovnicească, lucruri pe care desigur socotim că le cunoşti în mare parte sau chiar deplin. De altfel cum aş putea să te uit cînd atîtea lucruri mă fac să-mi amintesc, de pildă, de o nepoată atît de distinsă, de nepoți, de o familie care ne iubeşte atît de mult, pe mine, casa noastră, pe slugile şi pe prietenii noştri ? Iar dintre toți aceştia, chiar şi dacă n-aş vrea, cum să nu-mi amintesc de bunele maniere ale Domniei Tale ? Cît priveşte pe fratele Domniei Tale, pot spune că nici el nu m-a supărat cu nimic, dar nici eu nu i-am spus nici o singură vorbă care să-1 amărască. Arată-ti, dar, mîhnirea față de cei care ți-au povestit minciuni, dar pe mine şi pe horepiscop scoate-ne de sub orice defăimare. Iar dacă ne intentează proces acel dascăl superior, îi stau la îndemînă tribunalele publice şi legile statului. Aşa că de acum încolo te rog să nu te mai plîngi de astfel de lucruri. Şi oricîte fapte bune săvîrşeşti, să ştii că ție-ți aduci comoară de preț, iar uşurarea pe care o aduci celor care suferă prigoană pentru numele Domnului, aceea

tulul, rudă apropiată a Sfîntului Vasile. In acest sens se pronunță şi editorii maurini al operelor Sfîntului Vasile, atunci cînd declară : «putem dovedi că această epistolii a fost adresată *«ducelui Sciției Soranus»,* după cum ni se spune în *Vita sandi Basilii,* Migne, P. G. 32, 611. Cornițele era un creştin care cunoştea de aproape toate serviciile bisericeşti, cum reiese şi din această epistolă. De-aceea nu ne mirăm că el a fost cel care împreună cu episcopul Bretanion de Tomis vor fi îndeplinit şi dorința exprimată la finele epistolei de a trimite în Capadochia moaştele Sfîntului martir Sava Gotul, martirizat cu un an înainte în rîul Buzău şi al cărui *Martiriu* a şi însoțit moaştele, cum ne spune *Scrisoarea Bisericii din Sciția către Biserica din Capadochia,* Knopf-Kruger, *Ausgewählte Mărtyrerakten,* ed. III, Tubingen, 1929, p. 119—124; în românește, însoțite de studiu, la Șt. Alexe, *1600 de ani de la moartea SI. Sava Gotul,* in «B.O.R.», 1972, p. 557—568. A se vedea şi epistolele 164 şi 165. Cf. şi «P. S. B.», 11, 311—328 (Pr. prof. I. Rămureanu).

ție ți-o vei pregăti pentru ziua răsplății. In orice caz, ai face un lucru bun dacă ai trimite în patrie osemintele martirilor, căci, după cum ai scris, prigoana de acolo creează şi acum martiri Domnului.

EPISTOLA 156 Către preotul Evagrie [1]

Scrisă în anul 373 I

Eram atît de departe de a mă supăra pe lungimea scrisorii Tale, încît şi aceste cîteva rînduri mi-au părut scurte în urma plăcerii pe care mi-a prilejuit-o citirea lor. Căci ce-i mai plăcut decît să auzi vorbe de pace, sau ce se potriveşte mai bine unui slujitor dedicat lui Dumnezeu decît să discute despre astfel de lucruri ? Să-ți dea, dar, Domnul răsplata celor care se străduiesc pentru pace, ca unuia ale cărui gînduri sînt atît de înalte şi care urmăreşti cu atîta rîvna un lucru pe care-1 socotim fericit!

Cît despre mine, să fii convins, prea cinstite, că din pricina alegerii pe care am făcut-o şi a urării pe care o fac, de a vedea cîndva ziua cînd toți cei pe care părerile lor nu i-au despărțit de tot pe unii de alții se vor contopi în adunările noastre, eu nu voi lăsa nimănui întîietatea în rîvna depusă în acest sens. Căci aş fi, într-adevăr, cel mai ciudat dintre toți vameşii dacă m-aş declara mulțumit cu schismele şi dezbinările Bisericilor şi dacă n-aş socoti ca unul din cele mai mari bunuri unirea mădularelor trupului lui Hristos. Şi totuşi, pe cît de mult persistă în mine această dorință, tot pe atît de mult, crede-mă, ne lipseşte puterea de a o realiza. Căci nu-i ceva necunoscut deplinei Tale cugetări faptul că relele, care s-au întărit cu anii, au nevoie, mai întîi, de timp ca să se îndrepte, apoi de educație statornică şi hotărîtă, dacă vrei să ajungi pînă în adîncul răului, în aşa fel încît să curmi din rădăcină bolile şi să înlături suferințele celor slăbănogi. înțelegi, dar, ce vreau să spun şi, dacă trebuie să vorbesc şi mai limpede, nu mă tem în această privință de nimic.

II

Egoismul înrădăcinat în suflet, în urma unei lungi obişnuințe, nu-1 poate smulge un singur om, nici printr-o singură scrisoare şi nici într-un răstimp scurt. Căci e cu neputință să se înlăture cu totul bănuielile şi frecuşurile izvorîte din contradicții, dacă o persoană vrednică de încredere nu luptă hotărît pentru pace. Dacă ar curge peste noi toate izvoarele Harului şi dacă am fi în stare ca printr-un cuvînt, printr-o faptă ori prin daruri duhovniceşti să influențăm pe cei care se urăsc între ei, totuşi ar li nevoie do mult cura] pentru a începe o luptă de o atît do mare importanță. Dar, poate că nici în acest caz

1. Acest preot fusese trimis în misiune bisericească în Apus. Mai tîrziu el s-a răcit de Sf. Vasile, trecînd de partea lui Paulin în Antiohia. Notăm că Evagrie era originar din Antiohia. A se vedea şi cele spuse în epistola 138.

tu nu mi-ai da sfatul să pornesc singur lupta pentru o îmbunare a situației, întrucît din darul lui Dumnezeu acolo există episcop în grija căruia a fost încredințată răspunderea Bisericii[2]. El nu poate veni acum aici din cauza iernii şi nici mie nu mi-e uşor să pornesc la drum, mai bine-zis mi-e cu totul imposibil, nu numai pentru că mi-e trupul măcinat de o boală îndelungată, ci şi pentru că trecerea peste munții Armeniei va deveni în scurtă

vreme cu neputință chiar şi pentru cei aflați în floarea vîrstei. Desigur, nu mă voi da înapoi să-1 informez în scris, numai că nu mă aştept ca scrisoarea mea să dea vreun rezultat deosebit, dacă ținem socoteală de cugetarea atentă a acestui om precum şi de natura scrisorilor, pentru că ceea ce se spune doar verbal nu poate convinge cu precizie. Trebuie spuse multe cuvinte, la rîndu-ți să asculți multe lucruri, să dai răspuns la multe întrebări şi mai ales să fii hotărît în răspunsuri ,■ or, nimic din toate acestea nu se poate rezolva prin scrisori, prin cuvinte goale şi fără viață, aruncate doar pe hîrtie. Dar cu toate acestea, ți-am mai spus-o, nu voi sta la îndoială să scriu.

Să ştii bine, frate cu adevărat prea evlavios şi prea dorit, că din clarul lui Dumnezeu nu sînt certat cu nimeni şi nici nu am pe suflet conştiința că m-aş fi amestecat în vreun chip nedorit în învinuirile care apasă sau despre care se spune că ar apăsa pe capul cuiva. De aceea ar fi cazul să vă dați osteneala să vi se apropie, cugetul de cugetul meu în convingerea că dacă cineva nu-i pornit să facă rău cuiva, acela nu lasă să i se bage în cap idei preconcepute că ar învinui pe cineva. Numai de ar vrea Dumnezeu ca totul să se orînduiască după legile bisericeşti şi în bună ordine !

III

Prea doritul nostru fiu Dorotei diaconul m-a supărat, spunîndu-mi despre cuvioşia Ta că ți-ar fi fost frică să iei parte la întrunirea lor [3]. Desigur că nu despre astfel de lucruri aş fi discutat, după cîte îmi aduc aminte. Ca să trimit totuşi oameni în Apus mi-e cu totul imposibil, pentru că n-am pe nimeni potrivit pentru aceasta slujbă. Dar printre frații de la voi, dacă-şi dă cineva silința cuvenită Bisericii, unul ca acela desigur că îşi va putea da seama la cine e vorba să meargă, în ce scop, de
la cine va fi scrisoarea ce i se va încredința şi care va fi această seri-

2. Sf. Vasile era de părere că adevăratul episcop al Antiohiei era numai Meletie.

3. In orice caz participanții la acea întrunire nu erau prea devotați lui Meletie. Se sile că încercările de a împăca partidele din Biserica Antiohiei au eşuat atît pe vremea Sf. Atanasie (ep. 92 etc), cît şi mai tîrziu (cf. ep. 138 etc).

soare *. In zadar mă uit în jurul mou, căci nu văd pe nimeni. Mă rog să fiu socotit în rîndul celor şapte mii, care n-au plecat genunchiul înaintea lui Baal [5]. De altfel, cei careşi întind mîna azi peste toată lumea urmăresc acelaşi lucru poate şi pentru viața mea. Totuşi acesta nu va fi un temei pentru ca să-mi slăbesc rîvna cuvenită Bisericilor şi lui Dumnezeu.

EPISTOLA 157

Către Antioh[1]

Scrisă în anul 373

îți poți oare închipui ce dezamăgit am rămas că nu ne-am întîlnit vara aceasta ? Cu toate că nici în anii trecuți întîlnirea noastră n-a fost atît de îndelungată, încît să ne saturăm de ea, totuşi chiar şi numai dorul de a fi întîlnit pe cineva drag, pe care l-ai visat, aduce în inimă o oarecare mîngîiere. Tu însă, chiar dacă scrii, eşti atît de comod, încît

nici uitarea de a mă vizita n-ai putea s-o atribui altei cauze decît comodității față de călătoriile pe care le inspiră prietenia.

Dar să nu mai vorbim despre aceste lucruri. Să mă primești în rugăciunile Tale şi să rogi pe Domnul să nu mă părăsească, şi, după cum m-a scos din primejdiile prin care am trecut, aşa să mă mîntuie şi de altele care ar mai putea da peste mine, întru mărirea numelui Celui în Care he-am pus nădejdea.

EPISTOLA 158 Către Antioh **Scrisă în anul 373**

întrucît şi păcatele mele m-au oprit ca să nu pot împlini dorința ce-am avut-o cîndva, mă mîngîi măcar că îndulcesc această absență, scriindu-ți. Te îndemn să nu încetezi a-ți aduce aminte de mine în rugăciunile Tale pentru ca, dacă trăim, să mă învrednicesc a mă bucura de tine, iar dacă voi muri, să plec din această viață cu o nădejde tare, prin ajutorul rugăciunilor Tale. îți recomand pe fratele amintit care îți va face rost de cămile [1].

EPISTOLA 159 Către Eupaterios şl către fiica lui [1] **Scrisă in anul. 373**

4. Aluzie la multele planuri de a asocia şi pe episcopii apuseni la opera de pacificare generală a Bisericii (ep. 70, 90, 92, 242, 243, 263).

5. *III Regi* 19, 18.

1. Despre acest personaj, căruia Sf. Vasile îi spune «prieten», prof. P. Hristu crede (Sf. Vasile, Opere, voi. 3, Tesalonic, 1973, p. 28, în 1. greacă), că ar fi vorba de un nepot al episcopului Eusebiu de Samosata. A se vedea şi ep. 146, 168.

1. Condițiile grele de călătorie din părțile Siriei explică necesitatea folosirii cămilelor. In alte epistole ni se vorbeşte de asini.

I

Cîtă bucurie mi-a adus scrisoarea Excelenței Tale reiese şi din cele ce mi-ai scris însuți. Căci ce-ar fi mai plăcut pentru un om a cărui dorință este să stea de vorbă cu oameni temători de Dumnezeu şi să se împărtăşească din folosul de a sta în legătură cu ei, decît o astfel de scrisoare prin care se urmăreşte cunoaşterea lui Dumnezeu? Căci dacă E-fristos este viața noastră [2], urmează că şi vorba noastră trebuie să fie pusă în legătură cu Hristos, gîndul şi întreagă lucrarea noastră trebuie să depindă de poruncile Lui, iar sufletul nostru să reproducă chipul Lui. Mă bucur, deci, că mi se pun astfel de întrebări şi felicit pe cei care mă întreabă. Ca să spun, într-un cuvînt, noi preferăm mărturisirea de credință a Părinților întruniți la Niceea față de oricare alta care a mai fost alcătuită după aceea, căci în ea Fiul e recunoscut de o ființă cu Tatăl şi ca fiind de aceeaşi natură cu Cel ce L-a născut: Lumină din Lumină, Dumnezeu din Dumnezeu, Binele din Bine şi toate celelalte însuşiri asemănătoare care au fost recunoscute de aceşti sfinți Părinți şi sînt mărturisite de noi care vrem să păşim pe urmele lor.

II

Cît priveşte întrebarea pe care o ridică acum cei care ţin mereu să aducă înnoiri [3], cei vechi au trecut-o sub tăcere, pentru că ea era controversată şi a rămas încă nelămurită ; mă gîndesc la învăţătura despre Duhul Sfînt. Voi mai adăuga lămuririle privitoare la această problemă aşa cum ni le înfăţişează Sfînta Scriptură, deoarece noi credem cum ne-am botezat şi ne închinăm după cum credem. Aşadar, aşa cum ne-a fost dat să facem botezul în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh, tot astfel facem şi mărturisirea de credinţă după cum se face acest botez şi cinstirea pe care o aducem e la fel cu această credinţă preamărind pe Duhul Sfînt împreună cu Tatăl şi cu Fiul, pentru că credem că El nu-i străin de firea cea dumnezeiască. Ceea ce e depărtat, ca şi cum ar fi străin după fire nu s-ar putea împărtăşi de aceeaşi cinstire. Cît despre

coi care spun că Duhul Slînt e creatură, ne o mai milă de oi decît de nişte oameni care, din pricina acestui cuvînt, cad în greşeală de neiertat de a huli împotriva Duhului Sfînt.

1. Sf. Vasile exprimă bucuria de a vedea oameni interesîndu-se despre problemele crezului ortodox. Îndeosebi formula niceeană este cea mai mult amintită. Dar despre Duhul Sfînt spunea într-o epistolă anterioară (140) că Părinţii n-au hotărît, în sinodul de la Niceea, pentru că pînă atunci nu apăruseră pnevmatomahii care s-o conteste. Acum Sf. Vasile scrie în rezumat despre crezul niceean şi despre Duhul Sfînt.

***2. Col.* 3, 4.**

3. Pnevmatomahii.

Că «creatura» e deosebită de Dumnezeire nu-i nevoie s-o mai spunem nici măcar pentru cei care abia s-au deprins să caute în Sfînta Scriptură. Făptura e roabă. Duhul ne face liberi ,•făptura are nevoie să i se dea viaţă, Duhul e dătător de viaţă ; făptura simte nevoie să fie învăţată, Duhul este tocmai Cel Care ne învaţă ; făptura e sfinţită, Duhul sfinţeşte. Chiar dacă vorbeşti despre îngeri, despre arhangheli şi despre toate puterile cele mai presus de lume, totuşi şi ele îşi primesc sfinţenia tot prin ajutorul Duhului Sfînt. Duhul are o sfinţenie firească pe care n-a primit-o prin har, ci face parte din fiinţa Lui ,•tocmai de aceea a şi fost nevoie să I se dea un nume special. Ceea ce este sfînt din fire, aşa cum Tatăl e sfînt din fire şi cum Fiul este sfînt din fire, aceea nu acceptăm să fie rupt şi desfăcut de Treimea cea dumnezeiască şi fericită, şi nu aprobăm nici pe cei care îl numără în chip nesocotit alături de făpturi.

Aceste cuvinte spuse în rezumat sînt suficiente pentru creştini, căci cu seminţele mici se va putea cultiva cea mai mare parte a credinţei cu ajutorul ce-1 va da Duhul. «Dă sfat celui înţelept şi el se va face şi mai înţelept» [4]. Cît despre învăţătura întreagă, voi pune-o mai tîrziu, ca s-o întărim prin citate din Sfînta Scriptură ca să lămurim pe cît se poate orice neclarităţi, să dăm cît mai multe dovezi şi să întărim orice exprimare corectă a credinţei. Acum să mă ierţi pentru acest rezumat. N-aş fi scris toate acestea dacă nu m-aş fi gîndit că ar fi o pagubă mai mare dacă s-ar respinge cu totul decît s-o rezolvi deocamdată parţial.

EPISTOLA **160** Către

Diodor [1] **Scrisă în anul 373 (sau 374)**

I

Mi-a sosit o epistolă sub semnătura lui Diodor, dar în realitate ea se potriveşte mai curînd altuia, iar nu lui Diodor. Căci mi se pare că un glumeţ oarecare s-a ascuns sub numele tău, vrînd să se facă mai crezut de auditorii lui [2]. Acesta, aşadar, fiind întrebat de cineva dacă se cuvine să

4. *Pilde*, 9, 9.

1. Mai întîi trebuie subliniat faptul că acest personaj nu are nici o legătură cu Diodor din Tars, prietenul Sfîntului Vasile, despre care se vorbeşte în epistola 135.

2. în al doilea rînd se pare că epistola de faţă a fost scrisă de Diodor însuşi, dai Sfîntul Vasile se preface a nu crede aşa ceva, cu scopul clar de a-1 combate, dar fără să-1 jignească.

ia în căsătorie pe sora soției decedate, nu s-a speriat de întrebare, ci ho-tărîndu-se să răspundă liniştit s-a executat cu bunăvoință şi cu mult curaj față de această dorință neînfrînată. Dacă aş avea la mine această epistolă, ți-aş trimite-o şi ea ți-ar fi destul ca să te sprijine şi pe tine şi udevărul. întrucît cel care mi-o arătase mi-a luat-o şi a răspîndit-o ca pe un trofeu împotriva noastră, a celor care ne-am împotrivit de la început căsătoriei, spunînd că are mărturie scrisă pentru această îngăduință, de aceea îți scriu această epistolă, îndemnîndu-te să ne întoarcem cu brațe unite împotriva acelui text apocrif şi să nu cruțăm nici o energie pentru ca cititorul nostru să nu fie indus în eroare [3].

II

Aşadar, în primul rînd — şi acest fapt constituie lucrul cel mai important — în astfel de cazuri există la noi o tradiție pe care putem s-o scoatem în evidență ca avînd putere de lege, întrucît astfel de rîndueli ne-au fost lăsate de nişte oameni care au trăit viață de sfințenie. Iată ce spuneau ei : dacă un om stăpînit de patima desfrîului ar ajunge la un moment dat să cultive legături nelegiuite cu două surori, în acest caz nu trebuie să mai socotim că ar fi vorba de o căsătorie şi nici autorității Bisericii nu-i putem cere să o recunoască, ci să se despartă unul de altul. De aceea, chiar dacă n-am mai avea nimic altceva de spus, ar fi îndeajuns obiceiul pentru a ne feri de o astfel de nelegiuire. întrucît, însă, cel care a scris epistola a încercat să introducă în viață, cu ajutorul unei argumentări mincinoase, o atît de mare nelegiuire, sîntem nevoiți să nu uităm ajutorul pe care ni-1 dă folosirea paragrafelor de legi, cu toate că, în cazuri din cele mai clare, bunul simț al fiecăruia are mai mare însemnătate decît logica.

III

Tu zici că este scris în cartea Leviticului : «Să nu iei de țiitoare pe sora femeii tale, ca să descoperi ruşinea ei peste dînsa, încă fiind ea vie» [4], de unde ar reieşi limpede că după moartea ei o poți lua. Or, împotriva unei astfel de interpretări aş spune, mai întîi, că toate cîte se spun în Lege sînt spuse în legătură cu cei supuşi Legii [5], iar dacă n-ar fi

3. Insistenta cu care Diodor susține că s-ar putea aproba cununia cu sora soției decedate ne dă să înțelegem că el ar fi un cleric din jurul Cezareii Capadochiei. P. Hristu (a.c. III, 305) crede că el ar fi fost un horepiscop sau protopop din jurul acelei capitale. Epistola a circulat şi în Biserica Română, în volumul Cuvinte, publicat ln 1826 la Bucureşti, fiind tradusă de mi trop. Grigorie: Căfre un *Diodor oarecareie,* BRV II, 1310.

4. /.ev. 18, 18 (ed. 1914).

5. E vorba de legea mozaică.

aşa ar însemna ca noi să fim siliţi să ne tăiem şi împrejur, să ţinem şi cinstirea sîmbetei şi să ne ferim să mincăm din cărnurile oprite de legea lui Moise. Noi nu ne vom pune sub jugul robiei acestei legi, dacă vom descoperi ceva ce serveşte plăcerilor. Dacă însă vreuna din poruncile Legii pare prea grea, vom căuta să ne bucurăm de libertatea cu care Hristos ne-a slobozit din legăturile Legii [6].

Am fost, dar, întrebat dacă s-a prevăzut în Scriptură că cineva ar putea lua de soţie pe sora soţiei sale. Am spus care este părerea mea, care e neîndoielnică şi adevărată, anume că aşa ceva nu se află scris. Ca să deducă, însă, cineva, din contextul cuvîntului, ceea ce a fost trecut sub tăcere, aşa ceva s-ar fi căzut să-1 spună legiuitorul, iar nu cel care se referă la textul legii, iar dacă lucrurile ar sta altfel, s-ar îngădui celui care ar dori aşa ceva să îndrăznească să se apropie de sora soţiei sale chiar şi cîtă vreme aceasta încă trăieşte. într-adevăr, acelaşi raţionament se potriveşte şi în împrejurarea cînd, după cum este scris, «să nu o iei de ţiitoare», nimic nu te-ar opri s-o iei în alt chip decît ca ţii-toare. Cel care militează doar pentru ca să susţină pofta, acela va proclama şi permisiunea de a trăi în concubinaj cu ambele surori. în schimb, dacă se înlătură pricina pentru care se opreşte cohabitarea cu două surori, atunci ce te-ar opri să ai legături cu amîndouă ? Vom spune, dar, că aşa ceva nu s-a scris, dar nici ei nu pot spune că ar fi lămurit lucrurile după cum vor, întrucît concluzia logică ar putea justifica amîndouă felurile de împreunare [7].

Se pare însă că legiuitorul nu s-a gîndit la orice fel de nelegiuire, ci opreşte în special pe cele răspîndite printre egipteni, de unde a venit poporul evreiesc, şi printre cananei, printre care s-a mutat el după aceea. Textul respectiv ne spune : «De datinile egiptenilor, unde aţi trăit, să nu vă ţineţi, nici de datinile pămîntului cananeilor, în care am să vă duc, să nu vă ţineţi şi nici să nu umblaţi după obiceiurile lor»[8]. De aceea e foarte probabil ca acest soi de păcate să nu se fi răspîndit pe atunci între păgîni, pentru aceea legiuitorul n-a fost nevoit să le atragă atenţia să se ferească de ele, ci a crezut că, pentru a se feri de astfel de nelegiuiri, e destul să facă apel la obiceiul nescris. Dar cum poţi închide ochii faţă de un păcat mai mic, în timp ce se interzice unul mai greu ? Poate că s-or fi luat după exemplul patriarhului [9], încît mul^ iubitori ai plăcerilor trupeşti vor fi convieţuit cu două surori.

.Şi atunci noi c:c-ar trebui să facem? Să vestim cele spuse de litera Legii ori să căutăm colo ce au fost trecute sub tăcere? Să luăm o pildă. In legi nu-i spus că tata şi fiul

6. ***Gai*** **5, 1.**
7. Atît cea de după moarte, cît şi cea din ttmpul cît trăia încă soţia legitimă.
8. Lev. 18, 3.
9. Se face referire la patriarhul Iacob, care avusese ca soţii două surori, pe Lia şi pe Rahila.

n-au voie să aibă legături cu aceeaşi Întreţinută, dar în scrierile proorocilor aşa ceva e privit ca cea mai grea nelegiuire. Pentru că se spune : «feciorul împreună cu tatăl său la aceeaşi desfrînată îşi află calea» [10]. Şi cîte alte feluri de patimi necurate n-a **mai** născocit şcoala diavolilor, despre care Scriptura Dumnezeiască n-a vrut să vorbească tocmai ca să nu se mai întineze sfinţenia ei cu atîtea numiri ruşinoase, dezaprobîndu-le doar cu termenii generali ai necură-ţiei ? Aşa zice şi sfîntul apostol Pavel : «desfrîu şi orice necurăţie nici să nu se pomenească între voi, cum se cuvine sfinţilor» [11], cuprinzînd

sub noţiunea de «necurăţie» şi poftele bărbaţilor şi ale femeilor unii faţă de alţii, care nici măcar nu se pot. exprima. De aceea trecerea sub tăcere nu însemnează numaidecît libertatea pentru orice fel de plăceri nesătule.

IV

Or eu spun că, chiar dacă această nelegiuire a fost trecut sub tăcere, totuşi ea a fost interzisă cu asprime de legiuitor, căci tot acolo se spune : «Nimeni să nu se apropie de vreo rudenie de sînge a sa, ca să-i descopere ruşinea» [12], iar prin aceasta se opreşte şi acest soi de intimităţi, într-adevăr, ce ar putea fi mai apropiat pentru un bărbat decît soţia lui, parcă chiar mai mult şi decît trupul lui propriu, încît ei nu mai sîni două trupuri, ci un singur trup ? [13] în urma acestui fapt sora soţiei ajunge şi ea înrudită cu bărbatul ei. După cum, dar, nu se cade s-o ia nici pe mama soţiei aceleia, pentru că nu-i îngăduit să le aibă nici pe mama soţiei şi nici pe fiica ei, tot aşa n-are voie s-o aibă nici pe sora soţiei, după cum n-o poate lua nici pe sora lui proprie. Şi dimpotrivă, nu se îngăduie nici să locuiască soţia împreună cu rudele soţului, pentru că drepturile amîndurora sînt comune.

Tuturor celor care discută problema căsătoriei eu le aduc aminte că, «chipul acestei lumi trece şi vremea s-a scurtat» [14], de aceea «şi cei care au femei să fie ca şi cum nu ar avea» [15]. Iar dacă cineva mi-ar aduce aminte de porunca «creşteţi şi vă înmulţiţi))[16], îmi vine să-i rîd în nas, pentru că nu poate face deosebire între vremurile la care se referă legiuirile. Călătoria a doua este un leac împotriva desfrînarii, iar nu provizio pentru desfrîu. «Dacă nu pot sa se intrinze, să se căsătorească» [17], zice Scriptura,

10. ***Amos*** **2, 7.**
l'l. Eies. 5, 3.
12. lev. 18, 6.
13. Matei 19, 5 ; Eies. 5, 31.
14. ***I Cor.*** **7, 29, 31.**
1.'>. ***/ Cor. 7,*** **21.**
16. ***l-ar.*** **0, I .**

dar nu zice să calce în picioare căsnicia.

V

Cei care au sufletul orbit de patima necinstei nu respectă nici legea firii, care a făcut încă de la început deosebire între noţiunile de rudenie. In ce fel de rudenie vom încadra pe cei legaţi de o astfel de împreunare ? Vom spune oare că între ei sînt fraţi ori sînt veri ? Pentru că din pricina confuziei în care se complac îi putem numi şi într-un fel şi în celălalt. Nu prezenta, omule, pe mama vitregă drept mătuşă, dar nici nu înarma cu gelozie nevindecabilă pe cea care ca mamă e chemată să îngrijească mîine-poimîine de copii. Ura mamelor vitrege e singurul lucru care provoacă duşmănie şi după moarte, căci chiar dacă unii au trăit un timp în duşmănie, moartea pe toţi îi împacă, în schimb mamele vitrege îşi pun în aplicare ura mai ales după moarte.

Concluzia pe care o scoatem din cele spuse este aceasta : dacă omul se zbate după o căsnicie legitimă, toată lumea îi este deschisă ; în schimb, dacă graba lui vine dintr-o patimă rea, cu atît mai mult va fi exclus din societatea oamenilor, pentru că scris este : «fiecare dintre voi să-şi stăpînească vasul său în sfinţenie şi cinste, iar nu în patima poftei» [18]. Cu toate că aveam de gînd să spun mai multe, măsura la care mă obligă o epistolă

mă opreşte. Doresc, drept aceea, ca sfaturile mele să se dovedească mai puternice decît pofta, aşa încît o nelegiuire de felul acesta să nu se încuibeze în ţinuturile noastre, ci să rămînă doar în ungherul de pe unde îşi va fi ridicat nasul.

EPISTOLA 161 Lui Amfilohiu, cu ocazia hirotonirii ca episcop [1]

Scrisă în anul 374 I

Binecuvîntat fie Dumnezeu, Care alege în fiecare neam pe cei plăcuţi, Cel Care deosebeşte vasele alegerii şi se foloseşte de ele pentru

17. ***I Cor. 7,*** **9.**

18. ***I*** **Tes. 4, 4—5. Se resimte în toată demonstraţia din această epistolă aceeaşi concepţie hotărîtă cu care Sfîntul Vasile a apărat moralitatea acţiunilor omeneşti. Să se vadă mai pe larg în epistolele canonice 197, 199, 217.**

1. Sfîntul Amfilohiu de Iconium era originar din Capadochia. Era văr cu Sfîntul Grigorie de Nazianz. Hirotonia sa a avut loc la cererea Sfîntului Vasile în anul 374. Cu ocazia aceasta Sfîntul Vasile îi trimite cuvinte de urare. Legătura dintre ei e confirmată şi de cele 18 epistole, după cum vom vedea. Unele din ele sînt cu conţinut canonic, altele dogmatic, cele mai multe, de confidentă şi prietenie.

slujirea color sfinte 1 El este Cel Care şi acum cind tu căutai să scapi nu do persoana mea, ci de chemarea pe care aveai s-o primeşti prin mijlocirea mea (de episcopat, n.tr.), El este Cel ce te-a prins în cursa harului Său şi te-a pus în inima Pisidiei. Acolo eşti chemat să vînezi pe oameni şi să duci de la întuneric spre lumină pe cei răpiți de diavolul, pentru ca să-i ajuți să-şi dobîndească din nou viața şi să intre iar în voia lui Dumnezeu. Să spui dar împreună cu psalmistul: «Doamne, unde mă voi duce de la Duhul Tău, şi de la fața Ta unde voi fugi ?» [2]. Căci astfel de minuni săvîrşeşte Iubitorul de oameni, Dumnezeul nostru. S-au pierdut nişte asine [3], ca să fie găsit un rege în Israel[4]. Acesta .însă fiind israelit a fost dat în Israel, pe cînd pe Tine nu te^a putut păstra patria care te-a hrănit şi care te-a ridicat pînă la astfel de culme a virtuții, ci priveşte spre vecina ei ca să dobîndească şi acolo cinste [5]. Dar pentru că toți cei ce nădăjduiesc în Hristos nu formează decît un singur popor, iar credincioşii lui Hristos sînt acum toți o singură Biserică (cu toate ca aceasta ia diferite numiri după locul unde se află), şi patria însăşi e fericită şi se bucură de ceea ce a rînduit Domnul: ea nu-i de părere că a «pierdut» un om, ci că printr-un om a cîştigat Biserica întreagă. Să dea Domnul, fie că om fi, fie că n-om fi de față, să vedem împliniri bogate din lucrarea frăției Tale şi să auzim de cît mai mult progres pe calea Evangheliei şi de cît mai multă bună rînduială în Biserici!

II

Lucrează, aşadar, bărbăteşte şi fii tare, mergi în fruntea poporului care a fost încredințat dreptei Tale ! Şi, ca un cîrmaci înțelept, pune stă-pînire prin hotărîrile pe care le iei peste orice furtună adusă de vînturilo ereziei, păzindu-ți corabia de primejdia scufundării în valurile sărate şi amare ale învățăturii celei rătăcite, aşteptînd cu răbdare pacea pe care o va face Domnul, atunci cînd va găsi un glas vrednic să-L trezească pentru a porunci vînturilor şi mării să se oprească [6].

Dacă vrei să mă vizitezi acum cînd, după o lungă boală, mă apropii grăbit de sfîrşitul de neînlăturat al plecării mele din cele de aici, atunci nu mai aştepta ocazii mai fericite, nici semne deosebite de la mine, căci ştii că pentru o inimă de părinte orice prilej de a-şi îmbrățişa un fiu iubit este bun şi că dispoziția sufletească valorează mai mult decît orice

2. *Ps*. 138, 7. Deci «fuga de preoție» şi mai ales de episcopat ii făcea pe unii să jure că nu se vor hirotoni.

3. *Regi* 3, 9.

4. Se parc că antecesorii Iui la episcopia din Iconium au fost semiarieni.

5. Originar din Capadochia, el păstoreşte în eparhia vecină Pisidiei, cu capitala la Iconium.

G. *Matei*. 8, 2fi.

discurs. Nu te plînge gîndind că sarcina luată ar Întrece puterile Tale! Nici chiar dacă ar trebui să duci singur această sarcină, ea tot nu ar fi prea greu de dus, căci Domnul îți ajută după cuvîntul Psalmistului : «Aruncă spre Domnul grija ta şi El te va hrăni» [7]. îngăduie să-ți adresez ţugămintea să veghezi în orice clipă şi să nu te laşi dus de obiceiuri rele, ci cu ajutorul lui Dumnezeu să le schimbi în bine toate cîte îți vor ieşi în cale. Dumnezeu nu te-a trimis să te iei după alții, ci ca tu să conduci pe cei ce vor să se mîntuiască. îți cer să te rogi şi pentru mine, ca, dacă voi mai fi în viață, să fiu învrednicit să te văd în Biserica Ta, iar dacă-mi va fi dat să plec din ea mai iute, să Te văd acolo sus, lîngă Domnul, unde Biserica va fi ca o vie roditoare de fapte bune şi tu ca un bun lucrător şi iconom credincios, care dă la vreme roadă grîne-lor sale [8]. Toți de aici Te îmbrățişează cu drag. Păzeşte-ți bunul nume pentru darurile duhului şi ale înțelepciunii.

EPISTOLA 162 Către Eusebiu, episcop de Samosata **Scrisă curînd după** Pastile **anului 374**

Pînă şi cea mai mică problemă produce şi ezitarea de a scrie, dar şi necesitatea de a reveni iar. Pentru că atunci cînd mă uit la datoria mea de a pleca la drum, iar pe de altă parte, cînd mă gîndesc la folosul în-tîlnirii, îmi vine să disprețuiesc cu totul epistolele ca neputincioase, ele nefiind nici măcar umbră în comparație cu ceea ce este realitatea. Dar dacă socot că singura mîngîiere pentru cineva, care doreşte să vadă şi să audă pe bărbații cei mari şi mai de frunte, este să salut pe un om atît de vrednic şi să-1 rog în toată legea să nu mă uite în rugăciunile lui, atunci desigur că nu mai judec că ar fi un lucru mărunt schimbul de scrisori.

Cît despre venirea mea acolo, nu vreau nici să-mi scot din suflet nădejdea, dar nici pe Cuvioşia- Ta n-aş vrea să Te descurajez. Pentru că mi-e ruşine că nu pot lăsa impresia că m-aş încrede atît de mult în rugăciunile Tale, încît, ori să mă facă din bătrîn iarăşi tînăr, ori dacă aşa ceva nu s-ar mai putea, atunci — dacă acest lucru ar mai fi de oarecare nevoie — măcar să mă mai înzdrăvenesc puțin după o slăbire cumplită în care am ajuns acum.

Nu-i uşor să tălmăcească cineva în scris pricina pentru care nu pot fi acum de față

7. ***Ps.*** **54, 25.**

8. ***Luca*** **12, 42. Nici eparhia Pisidiei nu era scutită de frămîntări ariene. In plus se simțea nevoia un'or reforme canonice, după cum reiese din epistolele 188, 199, 217.**

acolo. Nu mă împiedică numai slăbirea în care mă aflu «cum, ci şi faptul că niciodată pînă acum n-aş fi avut un temei atît de puternic pentru a descrie o suferință atît de complicată şi de deosebită cum este cea de fată. E destul să spun că din ziua de Paşti şi pînă acum febrele şi diareele şi spasmele inimii m-au năpădit unele după altele, neîngăduindu-mi să-mi ridic nici capul[1]. Care-i starea mea actuală ți-o va descrie în amănunte fratele Barah [2], chiar dacă n-o va putea face în toată intensitatea ei, dar oricum va justifica îndeajuns cauza lipsei mele. Sînt însă deplin convins că dacă mă aperi în rugăciunile Tale, atunci toate neajunsurile vor trece cu uşurință.

EPISTOLA 163 Către cornițele Iovin [1]

Scrisă în anul 374

Ți-am văzut sufletul în scrisoare. Căci, într-adevăr, nici un pictor nu poate prinde atît de exact trăsăturile trupului după cum poate descoperi cuvîntul tainele sufletului. Pentru mine s-au exteriorizat în cuvintele scrisorii Tale atît statornicia caracterului şi adevărul cinstei, cît şi nuanțele cugetului. De aici şi marea mîngîiere pe care mi-a adus-o, cu toată depărtarea la care ne aflăm unul de altul. Drept aceea să nu uiți să te foloseşti de fiecare dată, cînd se iveşte prilejul, de a scrie şi de a-mi oferi cîte o compensație de la distanță, întrucît înrăutățirea sănătății nu-mi mai lasă de acum nădejde să mai putem sta de vorbă față către față. Cît de mult am slăbit îți va spune prea iubitul de Dumnezeu episcop Amfilohiu, care m-a văzut, întrucît a stat mai multa vreme cu mine, şi-țU poate înfățişa în cuvinte ceea ce a văzut cu ochii lui. Dacă vreau să se cunoască aceste necazuri ale mele nu e pentru altceva, ci poate ca o scuză pentru viitor ca să nu dau prilej de a fi învinuit de lene, şi că, din această cauză, n-aş vrea să Te vizitez. Doar că pentru astfel de pierdere n-am avea nevoie atît de mult de apărare, cit mai ales de consolare. Căci dacă mi-ar fi fost cu putință să mă Intîlnesc cu credincioşia Ta, aş fi socotit această bucurie mult mai de pret decît ajutorările pe

1. In multe alte epistole şi-a descris Sfîntul Vasile sănătatea zdruncinată de boală, dar se pare că în nici una nu dă atîtea amănunte ca aici. E uimitor, totuşi, cum a putut răzbi, măcinat de atîtea suferințe, să realizeze atîtea lucruri.

2. Curier.

1. Iovin era un nobil distins, purtînd titlu de comite, avînd o slujbă înaltă în administrația imperială, undeva prin părțile Anatoliei, unde era în bune relații cu epis copul Amfilohiu de Iconium, ucenicul şi prietenul cel mai devotat al Sf. Vasile, despre care se amintește şi în această epistolă. Se vede că Iovin era şi el unul din sufletele pe care Sf. Vasile şi le-a cîştigat şi cu care coresponda adeseori prietenește, aşa cum reiese şi din această epistolă.

care mi le fac alții în rîvna lor.

EPISTOLA 164 Către Asholiu, episcopul Tesalonicului[1]

Scrisă în anul 374 I

Cît de mult a copleşit de bucurie inimile noastre scrisoarea cuvioşiei Tale, nu o pot spune prea uşor, întrucît cuvîntul nu-i în stare s-o exprime cu tăria cu care ar trebui, dar ți-o poți imagina după frumusețea lucrurilor despre care ai scris. Cîte nu ne-a spus scrisoarea ? Oare nu se vedea din ea dragostea față de Dumnezeu ? Oare nu se cuprindea în ea o minunată descriere despre martiri, atunci cînd a expus atît de viu felul pătimiră lor, încît lucrurile păreau că s-ar petrece înaintea

1. Dintre diferitele variante manuscrise cuprinzînd textul epistolelor Sfîntului Vasile, unele atribuie destinatarului epistolei 164 calitatea de episcop de Tesalonic («lui Asholiu, episcop de Tesalonic»), altele nu-i dau nici o calitate (ci-i spun simplu «lui Asholios»), iar altele nu-i dau nici numele. în schimb, sînt şi unele manuscrise care au în titlu pentru toate trei epistolele, 155, 164 şi 165, «lui'Asholios, episcop de Tesalonic». Ediția Migne se opreşte la formula «lui Asholios, episcopul Tesalonicului». Acelaşi lucru îl face şi Y. Courtonne cu deosebirea că nu poate identifica pe destinatarul epistolelor 155, 164 şi 165 cu cel de la ep. 154, care are numai atributul «monah şi preot». De fapt majoritatea acestor titluri şi adrese au fost adăugate de copişti mult mai tîrziu, ele nu provin în orice caz de la Sfîntul Vasile. Cei mal mulți cercetători, în frunte cu J. Zeiller cred că adevăratul destinatar al acestei epistole a fost Bretanion, episcopul Tomisului. La trimiterea moaştelor spre Capadochia sarcina pro-priu-zisă a îndeplinirii acestor obligații era firesc să cadă în seama localnicilor : Iunius Soranus şi episcopul de Tomis, Bretanion. Părerile cercetătorilor sînt împărțite (a se vedea Şt. Alexe, op. *cit.,* p. 562 ş.u.). Mai importante sînt însă cele comunicate de textul scrisorii.

După ce se descrie bucuria primirii «din ținuturile barbarilor, care locuiesc la nordul Dunării», a moaştelor martirului, Sf. Vasile spune că «cel care l-a uns pe altarul credinței (adică pe martirul Sava Gotul) va primi cununa dreptății pentru că a întărit un mare număr de creştini în lupta pentru dreapta credință», iar mai departe : «istorisirile tale. cuprind adevărate lupte atletice despre trupuri sfîrtecate pentru dreapta credință, despre furia barbară neluată în seamă de cei a căror inimă a rămas netulburată, despre muncirile de tot felul la care i-au pus chinuitorii, precum şi despre felul în care şi-au sfîrşit martirii viața prin lemn şi prin apă». Or tot aşa, «prin lemn şi prin apă», spune şi martiriul Sf. Sava că i s-au sfîrşit şi acestuia zilele, iar istorisirile şi sublinierea că au fost mai mulți martiri ne duc cu gîndul la cineva din localnicii de la Dunăre. E drept că Sf. Vasile compară tăria credinței creştinilor de la Dunăre cu încrîncenarea luptelor fratricide dintre partidele ariene şi creştine din Capadochia şi din jur, unde nu 'mai pot înflori martiri pentru că «s-a răcit dragostea» Intre oameni şi unde chiar şi persecutorii îşi dau numele de creştin. Această constatare îl amărăşte cu atît mai mult cu cît încă din veacul III martirii din patria noastră ca Eutihie şi alții au dat şi altora «semințe pentru viața creştină».

ochilor noştri? Oare nu reies de aici chiar şi stima şi dragostea Ta pentru noi înşine ? Nu se cuprinde oare aici tot ce s-ar putea spune mai sublim ? Pentru aceea din clipa în care am luat în mînă scrisoarea şi am citit-o de mai multe ori, înţelegînd bogăţia harului pe care Duhul Sfînt ni l-a dat, am avut impresia că ne-am afla în vremurile vechi, cînd înfloreau Bisericile lui Dumnezeu fiindcă erau înrădăcinate ln credinţă, în unire şi în dragoste ca nişte mădulare diferite care se potrivesc atît de desăvîrşit laolaltă încît parcă formează un singur trup. Cu cit erau mai apăsaţi creştinii, cu atît mai mult creştea şi numărul lor şi sîngele martirilor hrănea din belşug pe atleţii tot mai numeroşi ai dreptei credinţe, pentru că cei care urmau pilda înaintaşilor intrau In luptă întăriţi de pilda celor dintîi. în vremurile acelea creştinii trăiau în pace unii cu alţii, în pacea pe care Domnul ne-a lăsat-o şi din care nu ne-a mai rămas azi nici o fărîmă, atît de mult am alungat-o unii de la alţii.

Cu toate acestea inimile noastre au revenit la fericirea de altădată, din clipa în care ne-a venit o scrisoare dintr-o ţară îndepărtată, înflorită de frumuseţea dragostei, ba ne-a sosit şi martirul însuşi[2] din ţinuturile barbarilor, care locuiesc la nordul Dunării, vestirîd el însuşi cît de curată este credinţa care domneşte acolo. Cine ar putea să descrie bucuria pe care aii încercat-o la această veste sufletele noastre ? Ce putere ne-am putea închipui că are cuvîntul care ar fi în stare să exprime limpede simţămintele tainice ale inimilor noastre ? De bună seamă, cînd am văzut pe acest luptător (Sava Gotul, n.tr.), am fericit pe cel care l-a pregătit pentru luptă. El va dobîndi în faţa Dreptului Judecător cununa dreptăţii pentru că a întărit un mare număr de creştini în lupta pentru dreapta credinţă.

II

Deoarece ne-ai adus aminte şi de acel fericit bărbat, care a fost Euti-hie, şi pentru că ai pomenit şi de Patria noastră, care dă şi altora seminţe pentru viaţa creştină, ne-ai făcut mare bucurie, amintindu-ne de trecut, dar totodată ne-ai şi întristat cînd ne gîndim la ceea ce vedem azi. într-adevăr, azi nici unul din noi nu ne mai apropiem de virtutea unui Eutihie. Sîntem atît de departe de a îmblînzi pe barbari prin puterea Duhului şi prin lucrarea darurilor Lui, încît şi pe cei blînzi îi sălbăticeşte mulţimea păcatelor noastre. Căci, într-adevăr, pricina ca s-a răspîndit aşa de mult puterea ereticilor trebuie să ne-o atribuim nouă şi păcatelor noastre. Şi aproape că n-a rămas colţ de lume care să fi scăpat de pîrjolul ereziei.

2. Sava Gotul, respectiv moaştele lui.

Iar istorisirile tale cuprind adevărate lupte atletice despre trupuri ciopîrțite pentru **apărarea credinței,** despre furia barbară neluată **în** seamă **de cei a** căror inimă **a** rămas netulburată, despre muncirile de tot felul la care i-au pus chinuitorii, despre felul în care şi-au sfîrşit martirii viața, luptînd prin cruce şi **apă** în ciuda oricăror bătăi [3a].

Vrei să ştii cum stau astăzi lucrurile ? Mai întîi dragostea dintre oameni s-a răcit[3], învățătura părinților se pustieşte, alunecările de la credință sînt dese, gurile dreptcredincioşilor au fost reduse la tăcere, creştinii alungați de prin biserici ridică afară, în cîmp, mîinile către Mîntuitorul din cer. Şi cu toate că chinurile sînt grele, nicăieri nu mai sînt mucenici, pentru că cei ce ne năpăstuiesc poartă acelaşi nume cu noi [4].

Pentru toate aceste motive să faci şi tu rugăciuni către Dumnezeu şi în rugăciunea pentru Biserică să cuprinzi şi pe toți mărițiii luptători ai lui Hristos, pentru că dacă se mai îngăduie lumii să mai dăinuiască măcar cîteva clipe aşa cum se mai află acum şi dacă întreaga fire n-a căzut încă din rosturile ei, prăvălindu-se toate de la locul lor, să hărăzească Domnul pace Bisericilor Lui şi să le aducă astfel iarăşi la pacea de altădată.

EPISTOLA 165 Către Asholiu, episcopul Tesalonicului Scrisă în anul 374

Bunul Dumnezeu ne-a împlinit o veche dorință atunci cînd ne-a învrednicit să primim scrisoarea credincioşiei Tale[1]. Desigur cea mai mare şi mai fierbinie fericire ar fi fost să te vedem în carne şi oase şi să ne bucurăm de aproape de darurile Duhului care sălăşluiesc întru Tine. întrucît însă acest lucru nu-1 îngăduie nici distanța mare, care ne desparte, nici împrejurările deosebite, care ne rețin pe' amîndoi, vrednic de o a doua dorință este să ne întîlnim sufleteşte, măcar prin scris, în dragostea lui Hristos.

3. ***Matei*** **24, 12.**

3 a. «Prin cruce şi prin apă» a sfîrşit ca martir Sf. Sava.

4. Arienii care persecută pe creştini au pretenția că ei sînt «adevărații creştini».

1. Termenul *fcoaeffis* **nu se potriveşte mireanului Iunius Soranus; în locul lui ar putea fi înțeles episcopul Bretanion de Tomis, care va fi redactat textul martiriului Sf. Sava şi se va fi îngrijit, împreună cu cornițele Iunius Soranus, de trimiterea moaştelor spre Capadochia. însă insistența cu care scrisorile 164 şi 165 subliniază adeseori legăturile destinatarului cu «patria» lui (Capadochia) de care se află acum la distantă mare, deşi e odrasla ei, ne duce cu gîndul tot la «consîngeanul» său (Migne, P.G. 32, 1524), la Iunius Soranus, căruia arhiepiscopul din Cezareea îi mulțumeşte pentru «Pîrga trimisă din țara barbară vecină», şi pe care declară că îl va cinsti după cuviință pentru că «a luptat pentru răspîndirea Evangheliei lui Hristos». Sf. Vasile a mai popularizat şi în Capadochia cultul unor martiri, unii din ei (Eupsihie, Damas ş.a.) fiind martirizați doar de cîțiva ani (a se vedea ep. 142, 280, 241). Se ştie că în scrisoarea anterioară (164) Sf. Vasile a cerut chiar pomenirea Sf. Sava în rugăciuni.**

Acest lucru l-am şi trăit acum cînd am primit scrisoarea înțelep-ției Tale. împărtaşindu-mă din cele scrise, m-am îmbogățit mai mult decît de două ori. Pentru că, pe de o parte, am ajuns să privesc ca într-o" oglindă în sufletul tău limpezit cu totul prin mijlocirea cuvintelor ; pe de altă parte însă, bucuria mea a crescut nu numai pentru faptul că eşti tocmai aşa cum te prezintă mărturia tuturor, ci şi pentru că bunele Tale însuşiri constituie obiectul de respect al patriei noastre. Că o mlădiță nobilă, care a ieşit dintr-o rădăcină aleasă, ai umplut pă-mîntul de dincolo de granițele țării noastre cu roade duhovniceşti. De aceea, pe bună dreptate, tresaltă de bucurie patria noastră pentru

odraslele ei, iar cînd desfăşurai luptele pentru credinţă ea preamărea pe Dumnezeu auzind că prin Tine se păstrează buna moştenire a Părinţilor.

Şi cîte nu ne-ai dăruit şi acum ? Patria care te-a născut Tu [1a] ai cinstit-o cu un martir care a luptat recent în ţara barbară vecină, trimiţînd, ca un agricultor recunoscător, pîrgă din roadă celor care dăruiseră semînţele. Unui atlet al lui Hristos într-adevăr i se cade să-i aducem daruri. E vorba de un martor al adevărului, care de curînd a fost împodobit cu cununa dreptăţii, pe care l-am şi primit cu bucurie şi am dat slavă lui Dumnezeii Cel Care a împlinit răspîndirea Evangheliei lui Hristos la toate neamurile. Te rugăm, aşadar, să-ţi aduci aminte în rugăciunile Tale şi de noi care te iubim şi să te rogi cu căldură pentru sufletele noastre, ca să ne învrednicească Dumnezeu să începem şi noi cîndva a-L urma pe drumul poruncilor, pe care ni le-a dat spre mîntuire [2].

EPISTOLA 166 Către Eusebiu, episcop de Samosata [1] **Scrisă în anul 374**

Oricît de scump ne este în toate privinţele şi oricît l-am pune între cei mai sinceri prieteni, totuşi preaveneratul nostru frate Eupra-xios ni s-a arătat şi mai de preţ şi mai sincer în urma sentimentelor pe care le manifestă faţă de Tine. Căci el s-a avîntat spre cuvioşia Ta, ca să folosim o vorbă a lui David, ca un cerb[2] care vrea să-şi potolească

2. Regretăm că n-am putut utiliza lucrarea lui G. Pfeilschifter, *Klein aeues Werk des Wuliila,* în «Veroffentlichungen aus dem Kirchenhist Seminar», 3, 1 Munchen, 1907, p. 192—224.

1. Epistola aceasta, ca şi cea următoare, nu aparţine Sfîntului Vasile, ci lui Grigorie Teologul. Totuşi unul din codicii vechi le înşiră între operele ierarhului nostru, în ele se exprimă bucuria de a putea răbda pentru a putea cîştiga mila lui Hristos.

setea arzîndă şi de nesuferit la un izvor bun şi limpede. Fericit este cel ce s-a învrednicit să se apropie de Tine ! Dar şi mai fericit este cel care, în urma suferinţelor sale pentru Hristos şi a asudărilor sale pentru adevăr, i-a pus o astfel de cunună, precum puţini din cei ce se tem de Domnul au putut dobîndi. Tu n-ai dovedit doar o virtute neveri-ficătă, ai navigat şi ai îndrumat sufletele altora nu numai pe vreme senină, ci ai dovedit că ai fost pus la încercările ispitelor şi te-ai arătat mai tare decît prigonitorii tăi prin vitejia cu care ai părăsit patria care te-a născut. Alţii au parte de pămîntul strămoşesc, pe cînd eu m-am învrednicit de cetatea cea de sus ; alţii au şi pus mîna pe scaunul meu vlădicesc, eu însă am pe Hristos. Oh ! ce tînguială fericită ! Cîte nimicuri am dispreţuit şi cîte bunătăţi am dobîndit! Am trecut prin foc şi prin apă, dar am încredere că,voi ieşi să mă mai înviorez.

într-adevăr Dumnezeu nu ne va părăsi pînă la sfîrşit şi nici nu va privi cu nepăsare la prigoana îndurată pentru dreapta credinţă, ci, după mulţimea durerilor, mîngîierile Lui ne vor aduce bucurie. Iată ce credem şi în ce nădăjduim. în schimb, tu, îţi cer, roagă-te şi pentru durerile mele şi, de fiecare dată cînd se va ivi vreun prilej, nu sta la îndoială să mă binecuvîntezi cu cîte o scrisoare şi să-mi întăreşti şi mai mult încrederea, aducîndu-mi la cunoştinţă ce se petrece pe acolo. Asta să binevoieşti s-o faci şi acum.

EPISTOLA 167 Către Eusebiu, episcop de Samosata Scrisă în anul 374

Ne bucuri şi cînd scrii şi cînd îţi aduci aminte de noi, dar, ceea ce-i şi mai de preţ, mai ales cînd ne binecuvîntezi prin scrisori. Cît despre mine, dacă sînt vrednic de suferinţele şi de lupta Ta pentru Hristos, doresc să văd pe cuvioşia Ta şi să te iau model de răbdare în suferinţe. Dar pentru că nu sînt vrednic de această fericire, prins fiind de multe trude şi necazuri, fac doar ceea ce vine în rîndul al doilea, adică cinstesc desăvîrşirea Ta şi îţi cer să nu uiţi să-ţi aduci aminte de noi. Nu-i numai o laudă pentru mine că sînt socotit vrednic de scrisorile Tale, ci şi o mîndrie în faţa mulţimii şi o podoabă faptul că însemnezi ceva faţă de un om atît de mare prin virtute şi atît de legat de Dumnezeu printr-o iubire atît de mare încît s-o transmită şi altora atît prin cuvinte, cît şi prin pildă.

EPISTOLA 168

Către preotul Antioh (aflat

2. *Ps. 42,* 1

frăţeşte în surghiun)

Scrisă ln vara anului 374

Pe cît de mult deplîng Biserica pentru că a fost lipsită de îndrumarea unui astfel de păstor, pe atît de mult te fericesc că te-ai învrednicit să fii tu în această împrejurare împreună cu un bărbat care se luptă vitejeşte pentru credinţă [1], întrucît sînt convins că Domnul îţi va da aceeaşi răsplată şi Ţie, care rabzi împreună cu el şi-1 sprijineşti în rîvna lui. Şi cît de mare e cîştigul de a te desfăta în linişte adîncă de prezenţa unui bărbat din învăţătura căruia ai putut folosi atîtea, dar mai ales din experienţa atîtor fapte ?

De aceea cred că acum ai înţeles despre cine e vorba, căci în trecut şi el avea gîndul împrăştiat spre multe probleme, iar tu n-ai considerat că este bine să te rupi de la treburile zilnice şi să te dedici întreg fluxului duhovnicesc care se revarsă din inima curată a acestui om. Ci să dea Domnul ca în El să-ţi afli mîngîierea şi ca nici tu însuţi **să** nu ai nevoie de mîngîierea altora. Şi cred că acest lucru se va întîmplă după cum îţi doreşte inima, judecind după presimţirea mea personală, pe care am dobîndit-o după scurta întîlnire pe care am avut-o cu tine[2], şi după neîntrecuta învăţătură a bunului dascăl a cărui legătură chiar şi de[1] o zi este de ajuns ca provizie pentru mîntuire.

EPISTOLA 169

Către Grigorie [1] Scrisă în anul 374

Te-ai angajat la lucru bun, distins şi mărinimos : acela de a strînge laolaltă trupa prizonierilor de război a lui Glicherios cel Mîndru — aşa era poreclit pînă acum — şi să ascunzi pe cît se poate urîţenia noastră.

1. Preotul Antioh, nepot al episcopului Eusebiu de Samosata, a însoțit pe unchiul său în surghiunul acestuia în Tracia.

2. Probabil se face aluzie la faptul că ori în drum spre Tracia ar fi avut loc o vizită în Cezareea, ori mai probabil Sf. Vasile va fi făcut cunoştinţă cu Antioh în anul 372 cînd a vizitat Samosata.

1. Nu se ştie sigur căruia din cei doi Grigorie (de Nazianz ori de Nyssa) îi este adresată această epistolă. P. Hristu (op. *cit.,* III, 14—15) crede că lui Grigorie de Nyssa. Unii din criticii mai noi nu recunosc paternitatea Sf. Vasile asupra epistolelor acestora (nr. 169—171), atribuindu-le Sf. Grigorie Teologul. A se vedea P. F. Fetwick, *A comrhentaiy oi Gr. ol Nyssy or the 38-th Letter oi Basil oi Cezareea,* in «Or. Chr. Per.» Roma, 1978, p. 32. La fel Anders Cavallin, *Studieri zu den Briefen hi. Basilius,* Lund, 1944.

De aceea Cuvioşia Ta trebuie să ştii la ce mă refer şi să pui capăt necinstei. Glicherios, cel care a ajuns azi în ochii tăi atît de serios şi de modest, a fost hirotonit de mine ca diacon pe seama Bisericii din Vinesa, ca să ajute la serviciu preotului local şi să poarte de grijă de treburile Bisericii. Cu toate că în alte privinţe e arţăgos, îh problemele de lucru manual el nu-i lipsit de talent. Cînd a fost instalat ca diacon a neglijat treburile aproape înainte de a le începe. Adunînd în jurul său, în mod abuziv şi cu forţa, cîteva fete de nimic, dintre care unele au venit la el de bunăvoie, — cunoşti superficialitatea tineretului în astfel de probleme, iar altele au fost aduse cu sila, s-a gîndit să ajungă conducător de turmă şi, luîndu-şi titlu şi înfăţişare de patriarh, a ajuns pe neaşteptate trufaş. Şi a urmat drumul nu cu gînd de supunere şi de evlavie, ci cu intenţia de a face din proorocie izvor de cîştig, ca şi cum oricine ar fi liber să-şi aleagă orice meserie, ajungînd astfel să răstoarne aproape întreaga viaţă a Bisericii şi bătîndu-şi joc de preotul său, un om vrednic de tot respectul atît prin comportare, cît şi după vîrsta, nesocotindu-mă în acelaşi timp şi pe mine) episcopul lui, şi umplînd mereu oraşul şi toată tagma preoţească cu zgomote şi dezordini.

în sfîrşit, întrucît a fost mustrat destul de blînd de mine şi de horepiscop [2] ca să termine a ne mai face de rîs — după ce a îndemnat şi pe tineri spre aceeaşi nebunie — s-a gîndit la o faptă cu totul neruşinată şi neomenoasă. Luînd şi pe fete, pe cîte a putut, au aşteptat să se facă noapte şi au dispărut. O astfel de faptă e cu atît mai îngrozitoare - cu cît ne gîndim, la vremea în care a avut loc. S-a organizat şi o întrunire locală şi, cum era şi firesc, s-a adunat lume multă. La rîndul său tînărul şi-a adus cu el întreaga ceată, iar după ei şi alţii care i-au urmat, şi spre mai mare ruşine tinerii au început să danseze în faţa creştinilor, stîrnind rîsul celor desfrînaţi şi flecari. Nu s-a mulţumit cu atîta, deşi şi acest lucru e destul de grosolan, ci, după cîte sînt informat, şi pe părinţii fetelor, care nu mai puteau răbda pierderea fiicelor lor, pentru care lucru au vrut să aducă iarăşi acasă această turmă rătăcită, încît s-au aruncat chiar şi în genunchi în faţa fetelor, şi plîngînd le rugau să se reîntoarcă, lucru pentru care acest faimos tînăr, împreună cu gaşca lui, i-a luat şi pe ei în rîs în chip ordinar şi i-a repezit în chip necinstit.

Astfel de abuzuri nu trebuie tolerate de Cuvioşia Ta căci batjocura se răsfrînge asupra noastră, a tuturor. înainte de toate să porunceşti ca Glicherios cu fetele respective să se întoarcă înapoi şi să vină cu

2. Tocmai «aceste reproşuri uşoare» şi tonul general al epistolei sînt un semn care se adaugă la altele pentru a ne împiedica să atribuim această misivă Sfîntulu» Vasile, care ar fi vorbit cu mai multă duritate faţă de astfel de extravaganţe, Y_ Courtonne II, 105.

epistola de recomandare de'la Tine şi alunei poale că li s-ar pulea acorda oarecare îngăduinţă. Dacă el, nu vine, atunci trimite măcar pe fete la mama lor, la Biserică. Dacă

nici acest lucru nu-i cu putință, atunci măcar pe cele care doresc să se reîntoarcă să nu le laşi să mai stea sub tirania acestuia, ci să le convingi să se întoarcă la noi, altfel eşti martor înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor că aceste lucruri nu vor sfîrşi cu bine nici potrivit rînduieliior Bisericii.

Cît despre Glicherios, cel mai bun lucru ar fi să se reîntoarcă din convingere şi cu seriozitatea cuvenită; dacă n-o face, să fie îndepărtat neapărat din serviciul lui.

EPISTOLA 170

Către Glicherie [1]

Scrisă în anul 374

Pînă cînd vei mai sta în rătăcire, Glicherie ? Pînă cînd îți vei face mereu gînduri slabe ? Pînă cînd mă vei tot tulbura şi vei arunca ruşine peste întreaga tagmă a călugărilor ? Revino-ți în fire cu încredere în Dumnezeu şi în mine, care vreau să te dau drept pildă de răbdare. Dacă te-am pedepsit părinteşte, te vom şi ierta. Procedăm cu tine în felul acesta întrucît mulți au intervenit pentru tine, iar mai mult decît oricare alții însuşi tatăl tău, căruia îi respectăm bătrînețile şi bunătatea. Dacă te tot îndepărtezi mereu de mine, căzînd cu totul din treapta ta, te vei despărți şi de Dumnezeu, cu cîntecele şi cu haina ta ,cu tot, daruri de care te foloseşti nu oa să duci pe fetele tinere spre Dumnezeu ci spre prăpastie.

EPISTOLA 171 Către

prietenul Grigorie

Scrisă în anul 374

Ți-am scris, nu de mult, despre Glicherie şi despre fecioare. încă nu s-au întors, ci lipsesc şi-n clipa de față, nu ştiu de ce şi cum. Desigur că nu te voi învinui ca şi cum tu ai fi cel care faci acest lucru şpre defăimarea mea, fie pentru că ai ceva împotriva mea, *he* pentru că le eşti drag altora.

Sil so întoarcă, aşadar, fără să se teamă deloc 1 Stai tu chezaş pentru el. Pentru că no

1. Ierodiaconul Glicherie făcuse parte., din Biserica localității Vinesa, de care ne vorbeşte epistola 169. In loc să se distingă prin slujire serioasă, întrucît era şi călugăr, s-a împrietenit cu o ceată de fete tinere cu care executau cîntece, dansuii, •excursii. Sf. Vasile îl ceartă cerîndu-i îndreptare.

doare cînd mădularele sînt dezbinate de trup, oricît de măiestrit s-ar fi făcut această separare. Dacă lucrurile sînt judecate de pe altă latură, să cadă vina pe alții, dar eu mă spăl pe mîini.

EPISTOLA 172 Către episcopul

Sofronie[1]

Scrisă în anul 374

Cît de mult m-a bucurat scrisoarea Ța nici nu-i nevoie să-ți scriu. îți poți închipui uşor acest lucru după faptele pe care le descrii şi care sînt atît de bune. Căci cel dintîi rod al Duhului este dragostea pe care ne-ai dovedit-o prin scrisoarea aceasta. Şi ce ar putea fi mai prețios pentru noi în starea actuală a lucrurilor cînd, din pricina înmulțirii nedreptăților, dragostea multora [2] s-a răcit ? Nimic nu-i atît de rar azi ca înțelegerea creştinească dintre frați, ca un cuvînt paşnic ori ca o comuniune spirituală, pe care totuşi iată că am aflat-o la desăvârşirea Ta, fapt pentru care sîntem datori să aducem o îndoită mulțumire lui Dumnezeu, Căruia I-am cerut să ne ajute să luăm parte şi la bucuria desăvîrşită care sălăşluieşte în Tine. Căci dacă epistolele sînt în stare de aşa ceva, cît de mare trebuie să fie bucuria conversației directe ? Şi dacă atît de departe fiind, tu totuşi atragi şi atenția altora, atunci de cît'e n-ai fi tu vrednic cînd te vei arăta de aproape ? Ştii bine că dacă "n-aş fi fost oprit de q mulțime nesfîrşită de treburi şi de nevoi inevitabile, care m-au țintuit pe loc, m-aş fi grăbit să pornesc eu să te caut, desăvîrşitule ! Desigur marea piedică în calea mişcării e vechea mea boală, cu toate că parcă n-aş fi ținut seamă nici de ea cînd mă gîndeam la folosul sufletesc ce mă aştepta. Căci ca sa fii vrednic să întîlneşti un bărbat care are aceleaşi gînduri ca şi tine şi care cinsteşte credința Părinților, după cum o numeşte graiul fraților şi slujitorilor voştri, însemnează să te reîntorci la vechea fericire a Bisericilor, într-o vreme cînd puțini erau cei care se îmbolnăviseră de patima discuțiilor şi a căutărilor şi cînd toți erau în pace, fiind împlinitori hotărîți ai poruncilor, aşa încît prin sincera şi nemeşteşugita lor mărturisire ei slujeau pe Domnul păzind credința neclătinată şi simplă, credința în Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt.'

EPISTOLA 173 Către Teodora

«Canonica» [1] **Scrisă prin anul 374**

Pe mine mă porneşte încet la scris faptul că nu-s convins că epistolele mele sînt înmînate de fiecare dată iubirii Tale, ci că, din cauza lipsei de cinste a celor care le preiau, există multe alte persoane care le citesc înainte, mai ales astăzi cînd stările de

1. Nu ştim unde era scaunul episcopal al acestui Sofronie; se pare, probabil, undeva mai departe de Capadochia. Totuşi pare un apropiat al Sf. Vasile, căci îi face confidențe despre răcirea sufletească dintre slujitorii Bisericii.

2. Matei 24, 12.

lucruri sînt atît de tulburate în întreaga lume. Din pricina aceasta mă aştept la fel şi fel de învinuiri şi plîngeri necruțătoare împotriva scrisorilor mele atunci cînd ajung să mă conving că totuşi unele din epistole sînt predate [2]. în realitate, ori scriu ori tac, eu n-am decît o singură sarcină : să păstrez în inimă amintirea Ta. Să-ți ajute Dumnezeu să-ți urmezi drumul viețuirii Tale duhovniceşti aşa cum ți l-ai ales. De fapt, lupta pe care trebuie s-o duci nu-i deloc neînsemnată dacă-ți dai bine seama de făgăduința făcută şi de ceea ce decurge din ea. Oricine poate alege o cale de viețuire potrivit Evangheliei, dar ca să urmăreşti împlinirea legii pînă în cele mai mici amănunte şi să nu treci peste nimic din ce-i scris acolo, iată ceva ce n-a fost împlinit decît de un număr foarte mic din cei de care am luat cunoştință. Pentru aşa ceva îți trebuie o limbă formată şi un ochi îndrumat după dorința Evangheliei, să munceşti cu mîinile tale spre a fi bine plăcut lui Dumnezeu, să-ți mişti picioarele şi să te slujeşti de fiecare dintre mădulare aşa cum a rînduit de la început

Creatorul ; mai trebuie modestie în îmbrăcăminte, grijă în felul cum vorbeşti cu oamenii, simplitate în .hrană, lipsă a tot ce-i de prisos în avere.

Cînd stai să le înşiri, toate acestea par lucruri mărunte ,• în schimb pentru realizarea lor m-am convins şi eu că într-adevăr ţi se cere să duci o luptă deosebită. Şi mai trebuie să adaugi desăvîrşirea în smerenie, care ne apără de aducerile aminte de mîndria strămoşilor, care ne opreşte (dacă natura ne-a dat ceva deosebit, fie pentru trup, fie pentru suflet), să ne lăudăm şi să ne folosim de un pretext în felul cum ne judecă cei din afara mînăstirii, spre a nu ne înfumura şi a ne umfla de laude deşarte.

Toate acestea stau în strînsă legătură cu viaţa evanghelică.

Tot aşa stăm şi cu statornicia în cumpătare, cu sîrguinţa la rugăciune, cu dragostea sinceră faţă de fraţi, cu deschiderea sufletească faţă de cei oropsiţi, cu smerenia

1. Teodora era una din colaboratoarele Bisericii mai ales pe tărîm pedagogic Canonicele nu erau călugăriţe, locuiau în grup, erau controlate de slujitorii Bisericii. Sf. Vasile le dă sfaturi cum să activeze.

2. **Iarăşi problema serviciului poştal de care se plînge Sf. Vasile în multe din epistolele sale. Serviciul era aproape inexistent. Se foloseau mai mult curierii ocazionali.**

cugetului, cu frlngerea inimii, cu curăţia credinţei şi cu păstrarea voioşiei pînă şi în clipele de suferinţă. Şi, pe deasupra, niciodată să nu ne părăsească gîndul la înfricoşata şi neoco-lLta judecată, spre care ne grăbim cu toţii, cu toate că foarte puţini îşi aduc aminte de ea şi prea puţin le pasă de felul în care şi pe ce poartă vor ieşi!

EPISTOLA 174 * ' Către o văduvă **Scrisă cam prin 374**

Cu toate că marea mea plăcere era să Vă scYiu mereu, prea stimată Doamnă, totuşi de fiecare dată m-am oprit pentru că nu voiam să provoc discuţii din pricina oamenilor porniţi cu duşmănie faţă de mine şi care'împing ura, după cum se spune, pînă acolo încît se dedau la anchete indiscrete, chiar numai dacă cineva primeşte vreo scrisoare de Ia mine[1]. întrucît ai procedat bine scriind D-ta cea dintîi şi întrucît mi-ai scris tocmai ce trebuia, înştiinţîndu-mă despre anumite probleme sufleteşti,- am ajuns la rîndul meu să-ţi răspund, împlinind astfel două lucruri deodată : pe de-o parte, ca să-md plătesc datoria, iar pe de alta, ca să răspund la ceea ce mi-ai scris Domnia Ta.

Fericit e sufletul care zi şi noapte n-are în gîndurile sale altă grijă decît de a şti cum, atunci în marea zi, cînd toate făpturile vor sta în faţa Judecătorului ca să dea socoteală de faptele lor, va putea să răspundă fără frică de viaţa lui. Şi într-adevăr, cel care-şi pune înaintea ochilor acea zi şi acel ceas şi care cugetă mereu la apărarea pe care o va face înaintea nemitarnicului Judeţ, acela ori nu va mai greşi deloc, ori va săvîrşi doar păcate uşoare, pentru că dacă i se întîmpla să greşească, acest lucru se întîmpla fără ca să existe la mijloc frica de Dumnezeu. La cei în care e trează aşteptarea ameninţărilor judecăţii teama care sălăşluieşte în ei nu le va da prilej să cadă în fapte sau "gînduri nedorite.

1. într-adevăr, pornirea spre calomniere este unul din păcatele cele mai adeseori pomenite de Sf. Vasile, iar leacul împotriva ei — frica de judecata lui Dumnezeu — e tot atît de des subliniat.

Prin urmare adu-ți mereu aminte de Dumnezeu, să ai în inimă teama de El si cuprinde pe toți în comuniunea rugăciunilor. într-adevăr de mare ajutor sînt cei care pot îmblînzi pe Dumnezeu prin rugăciunile

lor 1 Fă şi Dumneata lucrul acesta fără încetare. Căci şi în vremea cît trăim în trup rugăciunea ne este de mare folos, iar cînd plecăm de aici ea ne serveşte drept provizie pentru veacul ce va veni. Dar dacă această grijă e un lucru bun, în schimb descurajarea, lăsarea în voia sorții şi pierderea nădejdii de mîntuire sînt cele care strică cel mai mult sufletului. Să ai, aşadar, nădejde în bunătatea lui Dumnezeu şi aşteaptă ajutorul Lui, cunoscînd că dacă ne vom întoarce bine şi sincer spre EI nu numai că nu ne va, respinge de tot, ci poate tocmai cînd vom pronunța cuvintele rugăciunii ne va spune : «Iată-Mă».

EPISTOLA 175 Către cornițele

Magninianos

Scrisă cam prin anul 374

Mi-ai scris nu de mult, Excelență, poruncindu-mi deschis, între altele, să scriu şi despre credință. Admir rîvna pe care o arăți în această privință şi rog pe Dumnezeu să rămîi nedezmințit legat de bine, iar prin deprinderea în ştiință şi în fapte bune să ajungi la desăvîrşire. întrucît, însă, nu vreau să las scrierea despre credință şi nici să alcătuiesc alte mărturisiri de credință, nu vreau să-ți trimit ceea ce-mi ceri. De altfel cred că Vă vor fi împuiat urechile cu anumite instrucțiuni cei din jurul Dumneavoastră, oa unii care nu fac nimic altceva decît să mă calomnieze, ca şi cum s-ar recomanda că n-au altă calitate decît să mă în-vinuiască pe nedrept de nelegiuirile cele mai ruşinoase.

Pe aceştia trecutul îi vădeşte limpede cine sînt, iar o experiență mai dezvoltată îi va trăda şi mai mult. Eu rog, însă, pe cei ce cred în Hristos să nu pună întrebări prea curioase dincolo de vechea credință ci să declare doar că ne botezăm în credința în care credem şi ne închinăm aşa cum am fost botezați. Să ne ajungă dar că primim aceleaşi noțiuni-, pe care le-am primit din Sfînta Scriptură şi să ne ferim de orice înnoiri în acest sector. Dar nu în inventarea noțiunilor se cuprinde mîn-tuirea noastră, ci în mărturisirea curată despre Dumnezeu, în Care credem.

EPISTOLA 176 Către Amfilohiu, episcop de

1. Din conținutul acestei epistole se deduce faptul că pînă şi mirenii se pasionau de problemele dogmatice, lucru ştiut, altfel, de toți. Frumos e faptul că Sf. Vasile a ştiut să-i atragă şi să-i lămurească. E uşor de înțeles că între problemele la cure se face aluzie, la loc de frunte e mai ales deoființimea Fiului şi a Duhului Sfînt cu Tatăl.

Iconium Scrisă prin august 374

De-âr da Dumnezeu cel Sfînt ca atunci cînd epistola mea va ajunge în mîinile Tale să Te găsească în deplină tărie trupească, ferit de orice greutăţi şi săvîrşind toate după cum ţi-e dorinţa, dar nu să rămînă neîmplinită nici făgăduinţa făcută mie de a fi de faţă, în oraşul nostru, pentru ca să sporim şi mai mult măreţia praznicului de hram, care se ţine în fiecare an în Biserica noastră în cinstea martirilor Să fii sigur, prea cinstitul şi prea iubitul meu, că, chiar dacă poporul nostru primeşte atunci mulţi vizitatori, prezenţa nici unuia n-o doreşte atît de viu cît doreşte prezenţa Ta ; atît e de puternic stimulentul de dragoste pe care l-ai lăsat în scurta petrecere în care ai mai fost la noi. De aceea, pentru ca să aducem cît mai multă slavă lui Dumnezeu, iar popoarele să se bucure şi martirii să-şi primească şi pe această cale cinstea cuvenită, iar eu bătrînul [2] să mă bucur tot aşa de mult de cinstea pe care se cade s-o arătăm unuia din fiii cei mai vrednici ai ţinuturilor noastre, fă-ne neapărat bucuria de a te vedea aici şi încă cu o zi înainte de ţinerea sinodului, ca să mai stăm de vorbă pe îndelete şi să ne mai mîngîiem unul pe altul prin împărtăşirea bucuriilor noastre duhovniceşti. Te rog-să soseşti mai devreme cu trei zile, ca prin prezenţa Ta să faci mai strălucită şi aniversarea anuală a azilului pentru săraci[3]: Mă rog cu bucurie-Domnului ca să te păzească sănătos şi voios atît pentru mine, cît şi pentru Biserica lui Dumnezeu.

i

EPISTOLA 177 Către magistrul Sofronios [1] Scrisă in anul 374

Nu-i uşor să înşir pe toţi cei care, prin mijlocirea mea, au primit ajutoare de la Excelenţa Ta, căci sînt foarte numeroşi cei care recu-

1. E vorba de pomenirea Sfîntului mucenic Eupsihie (7 sept.), mort sub Iulian. Apostatul. Cu ocazia hramului se discutau şi probleme bisericeşti. Despre Eupsihie ne mai vorbesc şi alte epistole, de exemplu nr. 100.

2. **Cînd scria această epistolă Sfîntul Vasile n-avea încă 45 de ani, de aceea cuvîntul «îmbătrînit» s-ar potrivi poate mai mult din pricina bolii lui care-i va fi stors vlaga.**

3. Înainte de hram se comemora şi «Vasiliada».

1. Ca de atîtca ori altădată, Sf. Vasile cere şi acum protecţia acestui prefect afc Capitalei, de data aceasta spre a face dreptate preotului Eusebiu, căzut pradă calomniei.

nosc binefacerile primite din mîna Ta cea puternică, pe care Domnul ne-a dat-o ca aliată în aceste împrejurări critice. Dar cel mai drept dintre toți şi pe care ți-1 prezentăm acum prin scrisoarea noastră, prea veneratul nostru frate Eusebiu, a căzut pradă unei absurde calomnii, pe care numai dreptatea Ta poate s-o împrăştie.

De aceea Te rog să fii aşa de bun față de acest om şi să-1 ocroteşti ca şi'cum ai ocroti adevărul, făcîndu-i dreptate şi asigurîndu-i condiții omeneşti, întrucît dispune şi de un apărător important: că are dreptatea de partea lui, pe care o va dovedi limpede şi fără a putea fi contrazis, afară poate dacă timpul actual nu-i va sta împotrivă.

EPISTOLA 178

Către Aburgios [1]

Scrisă ln anul 374

Ştiu că am prezentat de multe ori pe numeroşi oameni vredniciei Tale şi că am făcut servicii importante celor asupriți în împrejurări din cele mai grele, dar după cîte ştiu nu ți-am trimis pînă acum un om care să-mi fie mai drag sau care să lupte pentru cele mai înalte scopuri decît pe prea doritul nostru fiu Eusebiu, care-ți înmînează aceastăscrisoare de la mine.

In ce încurcătură a ajuns va istorisi el însuşi, dacă i se va da prilejul. Dar ceea ce se potriveşte să spun eu e următorul lucru : să nu fie nedreptățit acest om, şi pentru că s-au ivit mulți oameni care au fost surprinşi cu fapte din cele mai greu de explicat, să nu fie şi el însuşi atins de vreo bănuială care îi apasă pe cei mai mulți, ci să primească o judecată dreaptă şi să se cerceteze toată viața lui. Atunci toată calomnia se va da în vileag şi omul nostru, avînd cel mai bun dintre ocrotitori, va fi vestitorul principal al binefacerilor pe care le va primi de la blîndețea Ta.

1. Impresionantă e solicitudinea marelui ierarh pentru cei necăjiți. Aburgios paie n fi fost din familie de goți, dar foarte binevoitor (la intervenții). Pare a fi ruuă cu sfîntul. Cazul lui Eusebiu pare a fi acelaşi ca şi în epistola 177.

EPISTOLA 179

Către Arinteos [1]

Scrisă in anul 374

Că iubeşti libertatea şi omenia ne-o dovedesc îndeajuns noblețea firii şi faptul că ai un suflet deschis spre toți. De aceea îmi iau îndrăzneala să mijlocesc pentru un bărbat vestit în ce priveşte lungul şir al strămoşilor, vrednic de o mai mare cinste şi respect pentru blîndețea caracterului pe care-1 are sădit în el, aşa încît Te rugăm să-1 sprijini la procesul pe care-1 are, care din punct de vedere al adevărului nu prezintă greutăți, în schimb din pricina unei grave calomnii e destul de primejdios. Ar ajuta mult la salvarea omului faptul că ai spune un cuvînt buh pentru el, dovedindu-ne şi de data aceasta nouă, prietenilor tăi, stima şi bunăvoința cu care ne-ai obişnuit.

EPISTOLA 180 Magistrului Sofronie, pentru

Eumathios[2] Scrisă în anul 374

M-a durut sufletul cînd am aflat despre acest bărbat vrednic de stimă, care se află într-o situație nenorocită. într-adevăr, om fiind şi eu, cum să nu iau parte la durerea unui om liber, copleşit de greutăți nemeritate ? Şi tot întrebîndu-mă cuiri^ i-aş putea veni în ajutor, am înțeles că singurul mijloc de a-1 scăpa de grijile care-1 apasă ar fi să-1 prezint Excelenței Tale. De acum încolo e grija Domniei Tale de a alerga pentru el cu rîvna (sîntem martori şi noi) pe care ai arătat-o în folosul multora.

Cunoşti problema lui din memoriul pe care l-a înaintat împăraților. Te rugăm să-1 iei sub ocrotire şi să-1 mîngîi pe om cu tot ce poți. în felul acesta ajuți pe un creştin, pe un bărbat ales şi pe un om care şi-a cîş-tigat respect printr-o cultură deosebită. Dacă voi mai -spune şi aceea că prin facerea de bine arătată acestui om îmi faci şi mie o bucurie, deşi aici interesul meu este de puțină importanță şi atunci Excelența Ta, ca unul care acceptă să dea însemnătate şi dorințelor noastre, nu va fi făcut desigur puțin lucru.

1. Ca şi Traian, Arinteos era ofițer superior care n-a aprobat politica de asuprire a ortodocşilor dusă de Valens. Moare în anul 378. Sf. Vasile îi exprimă compasiunea pentru moartea soției lui (ep. 269). Persoana pentru care i se cere intervenția pare a fi Eumathios (ep. 180).

2. A se vedea epistola anterioară. Eumathios pare a fi fost profesor de retorică, ajuns acum la necaz.

EPISTOLA 181 Către Otreios, Episcopul Melitinel i Scrisă în anul 374

Ştiu că despărţirea de*ioi a prea iubitului episcop Eusebiu te-a impresionat mult, atît pe Frăţia Ta cît şi pe mine. întrucît amîndoi avem nevoie de mîngîiere, să ne încurajăm, aşadar, unul pe altul. Tu să-mi scrii ce mai este nou prin Samosata, iar eu să-ţi aduc la cunoştinţă cîte voi auzi întîmplător de prin Tracia. Pentru că în întristarea prezentă mare uşurare e să afli că poporul s-a răzvrătit la exilarea lui[2], iar pentru bunătatea Ta să fii informat în ce stare se află părintele nostru al amîndurora [3].

Ştirile de care am amintit nu le vom putea cuprinde acum în epistolă ; le va da cel care le cunoaşte şi care ne va putea informa mai amănunţit despre starea în care l-a lăsat şi cum suportă toate. Să te rogi, aşadar, şi pentru el şi pentru mine, pentru ca Dumnezeu să dea cît mai curînd scăpare din astfel de nenorociri.

EPISTOLA 182 Către preotul Paulin Scrisă în anul 374

Pe cît de mult ne întristăm cînd ne aducem aminte de pustiirea Bisericilor [1], pe atît de mult te fericim că te-ai angajat îndată într-o luptă atît de lungă, pe care să-ţi ajute Dumnezeu s-o duci cu răbdare, ca să primeşti buna răsplată a unei credincioase slujiri şi a unei viteze lupte duse pentru numele lui Hristos.

1. Otreios, episcop de Melitina (Armenia Mică), era o vrednică figură ortodoxă a vremii. El a jucat rol major la Sinodul II ecumenic, după cum informează Sf. Grigorie de Nyssa, Epistolele 10 şi 18 (ed. Pasquali, Leiden, 1959, p. 39—40 ; 58—60). Faptul că Otreios a rămas impresionat de plecarea în exil a lui Eusebiu e o dovadă că se cunoşteau mai de demult. A se vedea şi epistolele 166, 167 şi 163.

2. Preţioasă mărturie de rezistenţă ortodoxă faţă de presiunea arienilor care vor fi ocupat şi aici scaunul cu un candidat al lor.

3. încă o dovadă că Sf. Vasile socotea pe Sf. Eusebiu ca duhovnic al său.

1. Aluzie la Eusebiu, episcopul Samosatei, trimis în surghiun în Tracia. Preotul l'aulin pare a fi unul din cei care s-**au angajat** să **însoţească în exil** pe episcopul **lor, de aceea Sf. Vasile îl felicită şi-1 încurajează.**

EPISTOLA 183 Către cetățenii din Samosata [1]

Scrisă tn anul 374

Cînd văd că cercetările şi prigoanele s-au întins deja în toată lumea şi că cele mai mari oraşe din Siria trec prin grele încercări şi în schimb nu-i nicăieri un senat care să se arate atît de încercat şi de distins spre fapte bune, aşa ca ai vostru, care -prin rîvna lui s-a învrednicit de o faimă atît de mare, mai că-mi vine să mă bucur de cele întîmplate. Pentru că dacă nu s-ar fi întîmplat acest fapt dureros n-ar fi apărut faima voastră. De aceea se pare că pentru cei ce caută virtutea, ceea ce-i cuptorul de aur, aceea e şi prigoana pentru nădejdea în Dumnezeu.

Deci înainte, minunaților, aveți grijă ca la oboselile de pînă acum să mai adăugați altele tot atît de mari şi să arătați că puneți pe o temelie mai întărită o clădire şi mai măreață şi să vă strîngeți iar în jurul păstorului vostru cînd va da Dumnezeu să se reîntoarcă la scaunul său, fiecare din voi povestindu-ne cîte-o faptă deosebită, pe care a săvîr-şit-o pentru Biserica lui Dumnezeu, avînd de primit fiecare din voi după faptele sale, în ziua mare a Domnului, răsplată de la atotmilostivul Dumnezeu.

Dacă vă mai aduceți aminte de mine şi vreți să-mi scrieți de cîte ori e cu putință, pe de-o parte veți face o faptă dreaptă, pentru că mă. răsplătiți cu ceva de-al vostru, iar pe de altă parte, îmi veți face o mare bucurie, pentru că prin epistole îmi veți trimite şi semne despre prea-dulcele vostru glas.

EPISTOLA 184 Către Eustațiu, episcop de Himeria [2] Scrisă in anul 374

Ştiu că-i lucru trist şi apăsător să rămînă cineva orfan, pentru că în primul rînd n-are cine să-ți mai poarte de grijă. De aici am înțeles că dacă Prea Sfinția Ta nu scrii, însemnează că te-ai supărat din cauza evenimentelor, totodată fiind ocupat cu probleme mult mai grele : să

1. Robust cuvînt de încurajare adresat ‚credincioşilor care-şi deplîng părintele trimis în exil. Mîngîindu-i, Sfîntul Vasile le aminteşte că în curînd îşi vor primi din nou părintele.

2. **O frumoasă scrisoare de îmbărbătare frățească trimisă unui coleg de apostolat, pe care Sf. Vasile îl roagă să-i scrie mai des, căci orice deschidere sufletească uşurează suferințele.**

alergi mai mult pentru Turma lui Hristos din pricina vrăjmaşilor care se ridică din toate părțile împotriva ei. Dar întrucît conversația cu cei de o credință cu noi constituie totdeauna o mîngîiere în vreme de necaz, gîndeşte-te şi scrie-mi de fiecare dată cînd e cu putință, ca în felul acesta să te calmezi pe Tine însuți, ca şi cum ai sta de vorbă cu mine, iar în acelaşi timp să mă mîngîi şi pe mine cu propriile tale cuvinte. Acelaşi lucru mă voi strădui şi eu să-1 fac de fiecare dată cînd ocupațiile. îmi îngăduie. Roagă-te şi tu însuți şi îndeamnă şi pe frați şă-şi dea silința să îmblînzească pe Domnul, ca să ne arate cîndva o mîntuire din întristarea care ne învăluie.

EPISTOLA 185. Către Teodot, episcop de Bereea[1] Scrisă în anul 374 (?)

, Ştiu că, chiar, dacă nu-mi scrii, în inima Ta totuşi nu s-a şters amintirea mea. Şi deduc acest lucru nu din faptul că aş fi într-adevăr vrednic de **a** mă ține minte, ci din aceea că sufletul Tău dă dovadă de dragoste prisositoare. In orice caz, te rog să te foloseşti, pe cît e cu putință, de prilejurile care ți se oferă, ca să-mi mai trimiți cîte-o epistolă, pentru ca şi eu să mă mai încurajez din tot ce aud despre tine şi să am şi eu prilej să-ți fac cunoscute gîndurile mele. Pentru că acesta-i rostul convorbirilor dintre oamenii care stau la o atît de mare distanță, ca măcar prin scrisori să stea în legătură. Să nu ne înstrăinăm unul de altul atît cît ne îngăduie împrejurările.

Să ne hărăzească Domnul şi ocazia de a ne întîlni faţă către faţă, pentru ca în felul acesta să crească şi dragostea dintre noi, iar mulţu**mirea** ce o datorăm Stăpînului nostru să sporească şi mai tare.

EPISTOLA 186 Către guvernatorul

Antipatros ' Scrisă în annl 374

Cît de frumoasă e filosofia ! între altele ea lasă pe cei care-o cultivă să se vindece cu puţină cheltuială, aşa încît unul şi acelaşi lucru slujeşte şi ca hrană, şi ajută şi sănătăţii. Căci după ce Ţi-ai pierdut pofta de mîncare, după cum am auzit de la cineva, ţi-o poţi recîştiga prin

1. Atît'el cît şi credincioşii lui rămîn fideli liniei ortodoxe. Teodot semnează şi epistola 92 adresată «Italienilor şi Galilor».

varză acră. înainte cu greu o' suportam, otlt din pricina proverbului, cît şi pentru că-mi aducea aminte de surata mea, sărăcia i acum însă îmi pare că se schimbă atît părerile, cît şi rîsul proverbului, văzînd că această legumă e o bună hrănitoare pentru tineret, dar care în acelaşi timp i-a redat şi căpeteniei noastre puterea de altădată. De acum înainte voi Socoti că nimic nu poate sta alături de ea, nu numai lotusul lui Homer[1], dar nici vestita ambrozie oricît de minunată ar putea fi ea, încît să poată sătura ca ea atît de bine pe Olimpieni.

EPISTOLA 187 Antipatros către Vasile [2]

Scrisă în anul 374

«Dacă îmbuci de două ori din varză mori» —• **aşa** spunea **o** zicală. Dar eu, care m-am servit din ea de mai multe ori, cerîndu-mi astfel moartea de mai multe ori, totuşi nu voi muri decît o singură dată. Dar tot la fel se întîmplă şi dacă n-aş fi gustat din ea decît o singură dată. Or, dacă aşa stau lucrurile, să nu te temi dacă vei mînca din aceste bucate gustoase, atît de nedrept hulite de zicala aceea.

EPISTOLA 188 Către Amfilohiu, despre canoane

Scrisă în anul 374

I ,

Scriptura ne spune că «cel ce nu ştie, de va întreba de înţelepciune, înţelepciune i se va socoti» [3]. Dar mi se pare că întrebarea unui înţelept e în stare să facă înţelept chiar şi pe un nebun. Acest lucru mi se întîmplă şi mie ori de cîte ori primesc scrisori de la un om harnic ca Tine. într-adevăr mă fac mai ştiutor şi mai înţelept decît aş fi eu însumi prin simplul fapt că mai pun întrebări, pentru că învăţ multe lucruri pe care nu le ştiam, iar grija de a fi cît mai exact mă face să-mi devin dascăl mie însumi. Desigur că şi în cazul de faţă, întrucît pînă acum

1. Homer, *Odiseea,* 4, 603.

2. Nostimă întîmplare a fost cea prin care, ca un filosof şi doctor, Sf. Vasile vindecă cu varză acră lipsa poftei de mîncare a guvernatorului Capadochiei Antipatros, care l-a surprins tocmai la masă, unde ierarhul l-a îmbiat să guste. Urmarea : după cîtva timp, guvernatorul cere din nou să i se servească din această hrană atît de hulită, dar care întrece mîncarea zeilor. De subliniat umorul Sfîntului.

3. *Pilde* 17, 28 (ed. 1914).

niciodată nu dădusem atenție la obiectul întrebărilor Tale, am fost nevoit să le examinez mai cu grijă şi să-mi aduc aminte ceea ce auzisem de la cei mai în vîrsta şi să aflu astfel, prin propria mea nesocotință, în ce măsură se apropie ele de cele ce mi s-au spus.

II

In privința «catarilor» [2] (sau a celor curați, n. tr.), despre care s-a vorbit mai înainte şi de care îți aduci bine aminte, se cuvine a se proceda potrivit obiceiului din fiecare loc, deoarece cei care au luat atunci o hotărîre nu s-au putut pune toți de acord cînd a fost vorba de Botez. Botezul pepuzienilor [3] mi se pare că n-are nici o valabilitate şi m-am mirat cum de l-a trecut cu vederea Dionisie [4] (cel Mare, n. tr.) care era un mare cunoscător al canoanelor. într-adevăr, Botezul, pe care cei vechi hotărîseră să-1 primim, e cel care nu se abate deloc de la credință, fapt pentru care pe unele le-au numit eresuri, pe altele schisme, iar pe altele adunări ilegale. între «erezii» au numit grupările celor care s-au lepădat şi s-au înstrăinat cu totul de credință ; «schisme» erau formațiile celor care s-au îndepărtat pentru anumite motive de ordin administrativ, bisericesc sau din pricina unor probleme care s-ar fi putut rezolva dacă ar fi existat o înțelegere reciprocă, iar «adunări ilegale» sînt partidele formate de preoți sau de episcopi nesupuşi, precum şi de mireni nedisci-plinați. De pildă, dacă un cleric oarecare a fost judecat pentru o abatere şi înlăturat din slujbă pentru că nu se mai supunea canoanelor, ci cerea pentru el întîietatea şi funcția respectivă, iar împreună cu el au plecai şi alții, părăsind Biserica cea universală : aici avem o adunare ilegală. Schisma, în schimb, este o neînțelegere cu cei din Biserică pe tema pocăinței. Intre eretici amintim pe manihei, pe vălentinieni, pe marcioniți, precum şi pepuzienii înşişi: la aceştia neînțelegerea se leagă direct do credința în Dumnezeu.

Părinții cei vechi au hotărît să respingă cu totul Botezul ereticilor, **în** schimb să-1 recunoască pe al schismaticilor, aceştia fiind oameni care se mai află încă în Biserică, pe cînd cei din adunările ilegale, daca se îndreptează printr-o pocăință apreciabilă şi printr-o întoarcere reala, trebuie primiți iarăşi în Biserică, aşa cum se întîmpla adeseori să fie primiți în treapta lor ierarhică şi clericii care au plecat împreună cu alți nesupuşi, dacă au făcut pocăință.

2. De la cuvîntul grecesc xa&ap6<: = cel curat. Sub această poreclă au apărut în mai multe rînduri în Biserică grupări de creştini mai rigorişti şi mai scrupuloşi, care au creat dezbinări sau schisme de multe ori pentru motive personale. Aşa erau în sec. III novațienii (după numele preotului Novatian, din Roma) care nu socotea «curați» pe cei care în timpul persecuțiilor făcuseră unele concesii prigonitorilor păgîni şi care doreau să fie reprimiți în Biserică. Tot la fel gîndeau şi montaniştii.

3. Pepuza era orăşelul de naştere (în Frigia) a lui Montan, care a creat şi el o sectă foarte răspîndită după anii 200.

4. Dionisie cel Mare, episcop al Alexandriei în sec. III (248—264).

Pepuzienii sînt evident eretici, pentru că au hulit împotriva Duhului Sfînt, atribuind în chip nelegiuit şi neruşinat lui Montan şi Priscilei numirea de Paraclet[5]. Ei sînt aşadar vrednici de osîndă pentru că hulesc pe Duhul Sfînt, comparîndu-L cu oamenii, astfel fiind vrednici, de osîndă veşnică, pentru că «hula împotriva Duhului Sfînt nu se iartă» [6]. Ce rost ar avea să admitem valid Botezul celor care botează în numele Tatălui, al Fiului, precum şi al lui Montan şi al Priscilei ? Pur şi simplu n-au fost botezați cei care au fost botezați în astfel de nume, despre care Tradiția nu ne-a învățat. De aceea chiar dacă acest lucru a scăpat din vedere marelui Dionisie, noi trebuie să ne silim să nu le urmăm greşeala, căci absurditatea unei astfel de practici este vădită de la sine, însă şi lămurită pentru toți cei care ştiu să judece cît de puțin.

«Catarii» fac parte şi ei dintre cei dezbinaţi, dar cei din vechime în frunte cu Ciprian [7] şi Firmilian al nostru [8] au hotărît să-i pună pe toţi în aceeaşi categorie : catari, encratiţi, hidroparastaţi, pentru că dezbinarea tuturor acestora s-a început printr-o schism^, iar cei care s-au despărţit de Biserică n-au mai avut harul Duhului *Sfînt peste ei, pentru că prin întreruperea succesiunii a încetat continuitatea comuniunii. De fapt, cei dintîi care s-au depărtat primiseră de la Părinţi hirotonia ***şL*** datorită punerii mîinilor acestor Părinţi, ei aveau darul duhovnicesc, dar cei care s-au rupt, devenind laici, n-au mai avut putere nici să boteze, nici să hirotonească şi nici să dea altora harul Duhului Sfînt, de la care s-au exclus ei înşişi; de aceea Părinţii au hotărît ca aceia care sînt botezaţi de ei, pentru că erau botezaţi de nişte laici, venind la Biserică, să fie curăţaţi din nou cu adevăratul Botez al Bisericii. Întrucît cîţiva din cei din Asia, ca să se conformeze hotărîrilor luate de cei mai mulţi au fost cu totul de părere să fie recunoscut Botezul acestora, zicem şi noi să fie primit[9].

5. Acest neofit exaltat şi-a ales ca «proorocite» două aventuriere (Maximila şi Priscila), cu ajutorul cărora îşi răspîndeşte rătăcirile lui. Despre montanism a se vedea *Istoria bisericească,* ed. II, voi. I, p. 139—140.

6. Lipsă nota şi din text. »

7. Episcop al Cartaginei (t 258).

8. Episcop de Cezareea Capadochiei (sec. III).

9. Se vede că Sf. Vasile rămîne la rezolvarea mai indulgentă a situaţiei: recomandă în general reprimirea schismaticilor (desigur aplicîndu-le obligaţii de penitenţă), dar respinge botezul ereticilor.

Nu trebuie uitat că cele trei mari «epistole» canonice (188, 199 şi 217) au fost receptate de legislaţia Bisericii Ortodoxe fiind normative în viaţa creştină. Ralli-Potli, *Sintagma siintelor şi dumnezeieştilor canoane,* voi. I, Atena, 1854, pag. 88—294. In românește notăm ca pe cea mai apropiată cronologic, 'N. Milaş, *Canoanele Bisericii Ortodoxe,* voi. II, partea II : Canoanele sfinţilor *părinţi,* trad. N. Popovici—U. Kovincici, Arad, 1936, p. 39—149.

Trebuie însă să fim atenți în special la fapta urîtă a «encratiților» (sau rigoriştilor, n.tr.), pentru că spre a face cu neputință primirea lor în Biserică ei au încercat să prevină primirea prin introducerea unui botez de tip special, stricînd astfel însăşi tradiția lui proprie. Deci socot că, întrucît nu s-a primit despre ei nici o lămurire, ar trebui să respingem botezul lor, şi chiar dacă va fi primit cineva de la ei Botezul, cînd vin la Biserică totuşi să-i rebotezăm. Dar dacă aceasta ar fi o piedică pentru bunul mers al Bisericii Capadochiei, ar trebui să ne întoarcem iarăşi la tradiție şi să urmăm pe Părinții care au orînduit cele de cuviință pentru noi. Căci mă tem ca nu cumva vrînd să le facem concesiuni la primirea Botezului, să fie cumva o piedică pentru cei care se mîntuiesc, din pricina asprimii propunerii noastre. Iar dacă encratiții[10] păstrează încă Botezul nostru, aceasta să nu ne înspăimînte, căci nu sîntem obligați să le dăm har, ci ne silim să urmăm exact prevederea canoanelor. în orice caz, să se hotărască ca acelora care vin de la botezul lor să li se împărtăşească ungere în fața credincioşilor şi aşa să se apropie de taine. Pe de altă parte, eu ştiu că pe frații Izois şi Satorninos, care erau de aceeaşi condiție, i-am primit în scaunul episcopal; din această pricină pe cei care au "fost împreunați din nou cu tagma lor nu mai putem să-i despărțim de Biserică, pentru că primind pe episcopii lor s-a statornicit un fel de canon[11] care îndreptățeşte comuniunea cu ei.

III

Femeia care-şi omoară în chip voluntar fătul se face vinovată de pedeapsa uciderii. în credința creştină nu se precizează dacă fătul era format sau încă nu era. Dar dreptatea n-o cere numai ceea ce era vorba să se nască, ci şi pe cel care a uneltit împotriva lui însuşi, pentru că, aşa cum se întîmpla adeseori, femeile mor în astfel de încercări. Aici se mai adaugă şi uciderea fătului, care e o a doua ucidere, cel puțin intenționată de cele care nutresc astfel de fapte silnice. Totuşi pocăința acestor femei nu trebuie prelungită pînă la moarte, ci ele pot fi primite (din nou în comuniune, n.tr.) după un răstimp de 10 ani. Vindecarea lor să nu se hotărască după timp, ci după felul în care ele se pocăiesc [12].

IV

Diaconul care a desfrînat după ce a fost hirotonit va fi îndepărtat din diaconie, dar, odată coborît în rîndul mirenilor, nu va fi scos din

10. Numiți aşa între altele şi fiindcă foloseau la împărtăşanie apă în loc de vin (iTfy.patifjC — cumpătat).

11. (44, 47 apost. ; 8. sin. I ec.; sin. II ec.; 95 trulan ; 7 Laod.; 47 Vasile c. M.), citat după Milaş, Canoanele II, 2, p. 41.

12. (65 apost. ; 91 trulan j 21 Ancira ; 8, 33, 52) Milaş, op. *cit.*, p. 50.

comuniune, căci într-adevăr există un canon vechi, potrivit căruia cei căzuți din treapta lor nu trebuie supuşi decît la acest soi de pedeapsă,, întrucît cred că cei vechi au urmat legea care zice : «nu va izbîndi de două ori întru acelaşi necaz» [13]. Şi mai este şi alt temei, şi anume : cei care sînt în tagma mirenilor după ce au fost scoşi din rîndul credincioşilor, pot fi primiți din nou în locul de unde au fost alungați, iar diaconului îi ajunge o dată osînda caterisirii ,• deci întrucît nu i se mai dă diaconia, în această osîndă să consiste pedeapsa. Aceste reguli sînt scoase după dreptul scris. Dar în toate cazurile de acest fel vindecarea adevărată constă în îndepărtarea de păcate. De aceea cel care pentru plăcerea cărnii a lepădat harul îşi va dovedi deplin vindecarea numai prin îndepărtarea de plăceri, prin frîngerea trupului şi prin înfrînare cu toată supunerea. Aşadar, trebuie să ținem atît ceea ce reiese din dreptul scris, cît şi ceea ce prevede tradiția, iar în cazurile unde nu se admite asprimea dreptului, acolo trebuie sa urmăm regula tradițională [13].

V

In legătură cu cei care se căsătoresc a treia oară, sau de mai multe ori, cei vechi au hotărît acelaşi canon care se potriveşte comparativ la cei cu a doua căsătorie : un an (oprire de la împărtăşanie, n.tr.) pentru a doua căsătorie, cu toate că alții spun doi ani. Cît priveşte pe cei cu a treia căsătorie, cei vechi îi opresc de la împărtăşanie trei ani şi chiar patru ani. De fapt, ei nu-i mai spun «căsătorie» acestei împreunări, ci poligamie sau mai curînd un desfrîu continuu. De aceea a zis şi Mîn-tuitorul către femeia samarineancă, care schimbase cinci bărbați : «pe care-1 ai acum nu-ți este bărbat» [14], pentru că cei care au trecut peste limita căsătoriei a doua nu mai sînt vrednici în ochii lor să se numească «bărbat» ori «soție». Pentru cei care se căsătoresc a treia oară am primit obiceiul de afurisire pe cinci ani, nu din vreun canon, ci din urmarea celor primite mai înainte. Pe ei nu trebuie să-i oprim cu" totul de la Biserica, ci să-i învrednicim de «ascultare» de doi ori trei ani şi după aceea să li se dea voie să «stea împreună», dar de împărtăşirea binelui să fie încă opriți, abia cînd vor arăta un rod oarecare de pocăință, abia atunci să se aşeze în locul împărtăşaniei[15].

VI

Pe ereticii care se pocăiesc înainte de a pleca din viață trebuie să-i primim, dar nu fără chibzuință, ci cercetîndu-i dacă arată căință adevărată şi dacă au roade care dovedesc rîvnă pentru mîntuire [16].

33. *Naum* **1, 9 (ed. 1914).**

14. Can. 25 ap. 15,, 16 sin. IV ec. 4, 21, 44; Trulan; 19 Ancâra, 27 Cartag.; 18, 32, 44, 51, 60, 69, 70 Vasile c. M, Milaş, op. *cit.,* p. 52.

15. Sf. Vasile cunoaşte patru trepte de catehumenat prin care propunea să fie ca-nonisiti cei care puteau reveni prin Botez ori prin Euharistie în comuniunea Bisericii: 1) plîngătorii sau tînguitorii (jtpo<3xXa(oNxe<:) care trebuiau să petreacă afară, la uşa Bisericii, unde-şi plîngeau păcatele şi rugau pe cei care intrau în Biserică să se roage pentru ei ; 2) ascultătorii (a«.poâ)fiEvoi) care aveau voie să asculte Liturghia pînă la citirea Apostolului şi a Evangheliei; 3) îngenunchetorii("(owx.Xîvovusc) sau cei care se

VII

Desfrînările călugărilor nu trebuie socotite căsătorii, ci unirile lor trebuie oprite pe orice cale, căci acest lucru e şi spre întărirea Bisericii, dar şi spre a nu se da prilej ereticilor să bîrfească împotriva noastră, pe cîtă vreme prin îngăduința noastră față de acest păcat i-am împinge spre el[17].

VIII

Cei care se depravează contra naturii sau cu animale sînt vrednici de aceeaşi pedeapsă ca şi ucigaşii,fermecătorii, adulterii şi închinătorii la idoli, de aceea Tu aplică şi la aceştia dispoziția ce o ai împotriva celorlalți. Iar pe cei care fac penitență vreme de 30 de ani, pentru necurățenia pe care au săvîrşit-o în neştiință, nu trebuie să mai stăm la îndoială a-i primi, pentru că îl face vrednici de iertare atît neştiința, cît şi mărturisirea lor deschisă, ca să nu mai vorbim de prelungirea pedepsei lor, căci au fost «dați satanei» aproape o viață de om, ca să învețe să nu se mai facă de ruşine. De aceea să dai îndrumări să fie primiți fără în-tîrziere mai ales dacă au şi lacrimi care înduplecă milostivirea Ta şi dacă arată o viață demnă de milă [18].

IX

Cel care în mînie a folosit securea împotriva soției sale este un ucigaş. Dar bine ai făcut că m-ai făcut atent şi mi-ai cerut într-un chip vrednic de înțelepciunea Ta să mă întind mai pe larg asupra acestei probleme, pentru că există multe deosebiri între faptele săvîrşite cu voie şi intre cele fără de voie. E cu totul fără voință şi departe chiar de intenția făptuitorului să arunci cu o piatră împotriva unui cîine sau să dai într-un pom şi fără să vrei să loveşti un om, căci intenția a fost să se apere de •cîine ori să-şi doboare o poamă, iar nu să lovească pe omul care trecea întîmplător pe acolo. O faptă de felul acesteia este involuntară. Tot

fără voie este şi fapta colui care, voind să pedepsească pe cineva, il loveşte cu un bici ori cu o vergea uşoară, dar omul s-a întîmplat. să moară ; aici trebuie ținut seamă de intenția celui care a vrut

prostern (ujtoTttTCTovxeț) care aveau voie să facă mătănii împreună cu cei credincioşi; 4) cei care stau în picioare (auMeaxobvues) şi care puteau petrece în biserică pe toată durata Sf. Liturghii, dar nu puteau participa la Sf. Taine. Abia după aceea erau primiți din nou între creştini.

16. Cf. can. (12, 14 sin. I ec, 7 sin. II ea, 78, 96, trul.; 12 Neocez.,- 45 Cartag.).

17. Cf. can. (25, 26 ap.; 14, 15, 16 sin. IV ec. 4, 6, 44 trul; 19 Ane; 3, 18, 20, 32, 44, 00, 70 Vasile c. M.).

18. *I Cor*. 5, 5. Amfilohiu fusese instalat în anul 333, aşa că sfatul Sf. Vasile îi prinde bine (cf. can. 61, 87, Trul.; 16, 17, 20, 22, 21, Ane; 58, 62, 63, 65 Vas. c. M.).

să cumințească pe cel care a greşit, iar nu să-1 omoare. Tot involuntară este şi fapta celui care într-o încăierare se apără împotriva cuiva cu lemn ori chiar numai cu mîna, îndreptîndu-şi lovitura tocmai spre locurile mortale, arătîndu-i că i-ar putea face rău, dar nu precis ca să-1 omoare. De fapt, acțiunea aceasta se apropie de cea săvîrşită cu voință, căci cel care a folosit astfel de unealtă spre apărare ori cel care a lovit fără cruțare, e clar că, lăsîndu-se stăpînit de patimă, nu a cruțat pe om. Tot astfel şi cel care foloseşte un ciomag mai greu ori o piatră mai mare decît e de obicei puterea omenească e numărat printre ucigaşii involuntari pentru că a vrut una şi a realizat alta. De fapt, împins de mînie el a lovit atît de puternic încît a omorît pe cel lovit, cu toate că silința lui a fost doar să-1 rănească, iar nu să-1 omoare pur şi simplu. Dar cine întrebuințează sabie sau orice altă unealtă de- acest fel nu mai are iertare, mai ales cel care a aruncat în om cu securea. Căci e limpede că n-a dat cu mîna în aşa fel încît gravitatea rănii să fie pe mărimea puterii lui, ci a aruncat unealta în aşa fel încît greutatea fierului, agerimea şi avîntul puternic al aruncăturii făceau ca lovitura să fie neapărat mortală. Şi iarăşi cu totul voluntară şi fără ca să mai existe aici nici o îndoială e fapta săvîrşită de tîlhari sau de năvălirile războinice, căci cei dintîi omoară căutînd bani, ca să-şi ascundă învinuirea furtului, pe cînd cei care se duc să ucidă în război îşi propun deschis nu să sperie ori să pedepsească, ci tocmai să omoare pe vrăjmaşii lor. Tot aşa şi dacă cineva şi-ar pregăti o doctorie cu scop ascuns, dar în realitate această doctorie provoacă moartea, o astfel de faptă este voluntară. Aşai fac adeseori femeile care căutînd să atragă pe unii în dragoste prin descîntece şi vrăjitorii, le dau nişte doctorii care produc întunecarea minții lor. Deci, dacă aceste femei aduc moartea, sînt puse în

rîndul ucigaşilor voluntari din pricina practicii lor magice interzise, cu toate că ele vor una şi fac alta. De aceea şi femeile care prepară droguri pentru provocarea avortului sînt ucigaşe întocmai ca şi cele care primesc otrăvurile care ucid fătul din pîntecele mamei. Cu aceasta cred că am spus destule despre aceste lucruri[19].

X

Hotărîrea Domnului că nu-i îngăduit nimănui să se despartă, afară doar d'e caz de desfrînare [20], se potriveşte deopotrivă atît bărbaţilor, cît

19. Can. (65 ap. ; 21—23 Ane. j 2, 8, 11, 43, 54, 56, 57 Vas. c. Mare, 5 Grig. Nyss.)
20. *Matei* 19, 9.

şi femeilor, dacă urmărim desfăşurarea logică a ideii. Dar obiceiul prezintă **şi** aici deosebiri, mai ales cînd e vorba de femei; Apostolul, de pildă, ne spune că cel ce se lipeşte de o desfrînată este un singur trup cu ea [21]. Iar Ieremia zice aşa : «Dacă o femeie se duce la alt bărbat, ea nu se va mai întoarce la bărbatul ei, ci pîngărită fiind, rămîne pîngărită» [22]. Şi «cel ce ţine pe cea preacurvă e nebun şi necredincios» [23]. Pe de altă parte, obiceiul rînduieşte că şi bărbaţii adulteri şi cei care (trăiesc în desfrîu sînt datori să rămînă în căsnicie, de aceea nu ştiu dacă poate fi numită adulteră femeia care trăieşte cu un bărbat care a fost părăsit (de soţia lui n. tr.), deoarece aici vina cade asupra celei care şi-a părăsit bărbatul, contează deci în primul rînd pricina care a dus la desfiinţarea căsătoriei [24]. Chiar dacă este bătută ori pentru că nu poate răbda bătăile, femeia trebuie să rabde mai vîrtos decît să se despartă de soţ. Nu trebuie să se ţină seamă nici de pierderea averilor, pe care ar invoca-o femeia. Dar nici cazul că soţul trăieşte în desfrîu n-a fost prevăzut de obiceiul bisericesc şi nici n-a fost rînduit femeii să se despartă de un soţ infidel, ci să rămînă cu el din cauză că nu se ştie ce va urma. Căci «ce ştii tu, femeie, dacă îţi vei mîntui bărbatul ?» [25]. De aceea femeia care şi-a lăsat soţul şi s-a dus la altul este o adulteră, pe cînd cel părăsit este de iertat şi nici cea care vieţuieşte laolaltă cu unul ca acesta nu se osîndeşte. în schimb, dacă bărbatul este cel care, după ce şi-a părăsit >soţia, s-a dus la alta, este el însuşi adulter, pentru că o face şi pe dînsa adulteră, dar şi cea care vieţuieşte cu el e' adulteră, pentru că a atras la ea un bărbat străin [26].

XI

Cei ce se jură că nu primesc hirotonia nu trebuie ca, dat fiind ju-rămîntul depus de ei, să mai fie siliţi să-şi calce jurămîntul. Căci cu toate că se pare că ar exista vreun canon care ar fi îngăduitor pentru astfel de oameni, eu ştiu din experienţă că cei care-şi calcă jurămîntul nu merg pe calea cea bună. Trebuie dar să cercetăm şi felul jurămîntu-lui, cuvintele, dispoziţia sufletească în care s-au jurat, adaosurile amănunţite care au fost făcute în textul jurămîntului, iar dacă nu există nicăieri vreo împrejurare atenuantă, unii ca aceştia trebuie lăsaţi neapărat deoparte. In ce priveşte cazul lui Sever sau mai exact al preotului

21. / Cor. 6, 16.
22. *Ier.* 3, 1 (ed. 1914).
23. *Pilde*, 18, 23 (ed. 1914).
24. Se vede că ideile evanghelice nu pătrunseseră încă deplin din moment ce situaţia femeii era judecată mai aspru decît cea a bărbatului.
25. *I Cor. 7,* 16.
26. Can. (48 ap. ; 87, 94 trul. j 20 Ane. ; 102 Cartag.; 18, 21, 35, 77 Vas. c. M.).

hirotonit de el, se pare că el cuprinde cîteva astfel de dezvinovăţiri, dacă eşti cumva şi tu de aceeaşi părere. Satul supus episcopiei Mistiei, peste care a fost rînduit acel om, porunceşte să fie dat lui Vasode şi atunci nici el nu-şi va călca jurămîntul, căci nu se va depărta de localitatea sa ,• pe de altă parte, Longinos, avînd pe Chiriac cu el, nu va lăsa părăsită Biserica şi nici sufletul nu şi-1 va osîndi prin lenevire. Nici noi nu ne vom arăta că am săvîrşi ceva potrivnic canoanelor părtinind pe Chiriac, care după ce s-a jurat să rămînă la Mindane, a acceptat strămutarea. De fapt, întoarcerea lui va însemna salvarea jurămîntului, iar ceea ce a făcut în urma ordinului nu i se va socoti lui călcare de jurămînt, pentru că n-a fost adaos la jurămînt că nu s-ar depărta nici o clipă din Mindane, cu lipsa lui de memorie [26 a], zicînd că Cel ce cunoaşte şi cele ascunse nu va privi nepăsător nimicirea Bisericii din pricina unui om ca el, care de la'început a lucrat necanonic, s-a legat cu alţii prin jurămînt împotriva Evangheliei şi învaţă să se calce jurămîntul prin aceea că s-a strămutat, iar acum minte făţărind lipsa lui de memorie. Dar întrucît nu noi sîntem cei care judecă inimile, ci judecăm după cele ce le auzim, să lăsăm în grija Domnului pedepsirea, iar noi să-1 primim fără să mai cercetăm şi să-i iertăm uitarea socotind-o o slăbiciune omenească [27].

XII

Cel care a săvîrşit uciderea fără voie acela şi-a plătit îndestul osîndă în cei 11 ani {de excludere de la Sf. împărtăşanie, n.tr.). într-adevăr, e limpede că pentru cei răniţi prin lovire să aplicăm Legea lui Moise ; pe cel căzut în urma rănilor primite, dar care poate umbla sprijinit de baston nu*l vom socoti omorît; dacă însă nu s-a mai sculat după lovituri, cel care l-a lovit, chiar dacă n-a vrut să-1 omoare, e socotit ucigaş [28], deşi involuntar după intenţia lui.

XIII

Pe preoţii căsătoriţi a doua oară [29] canonul i-a oprit cu totul de a mai sluji[30].

XIV

Părinţii noştri n-au pus între ucigaşi pe cei care au săvîrşit ucideri în timpul războiului[31]; după părerea mea ei ar fi vrut să ierte pe cei care au luptat pentru apărarea moralităţii şi a dreptei

26. a. Situaţie proprie regiunii Antiohiei.

27. Comentarul lui Zonara asupra acestui caz îl redă Milaş, Canoaneie, II Ap. 67. Tot el indică şi canoanele similare : 25 Ap.; 95 trul.; 17, 18.

28. Can. (65 Ap. ; 23 Ane. ; 9 sin. I—II; 2, 8, 13, 54, 57 Vasile c. M.).

29. După ce le-a murit prima soţie.

30. *Can.* **17 Ap.; 3 Trul.; 7 Neocez.**

31. «Omorul nu-i îngăduit, dar e şi legal şi vrednic de laudă a ucide pe inamic în război», spunea Sf. Atanasie, can. I, Milaş, op. *cit.,* p. 28.

credinţe, dar poate că-i bine să-i sfătuim că întrucît mîinile lor nu sînt curate, să se abţină de la împărtăşanie vreme de 3 ani[32].

XV

Cel care ia camătă, dacă va primi să întrebuinţeze cîştigul său nedrept în folosul săracilor şi dacă se va lăsa de acum înainte de boala iubirii de bani, poate fi primit la preoţie.

XVI

Mă mir că tu cauți și în Scriptură precizări gramaticale și socoteşti că e necesar ca limba traducerii să exprime înțelesul ei canonic, iar nu să redea însemnarea proprie a cuvîntului evreiesc. întrucît nu se cade ca lenea să ne lase nerezolvată întrebarea pusă de o minte atît de ageră, spunem că păsările cerului şi peştii mării[33] au avut încă de la creația lumii aceeaşi origine pentru că şi unele şi celelalte au ieşit din apă, fapt pentru care ambele au aceleaşi însuşiri: unele înoată prin apă, altele zboară prin văzduh şi din această cauză sînt pomenite la un loc. Dacă ne gîndim la peşti, această formă de limbaj nu şi-a putut găsi corespondență literală potrivită, dar dacă avem în vedere pe toate viețuitoarele care trăiesc în apă, ea a fost totuşi foarte potrivit tradusă, pentru că şi păsările cerului sînt supuse omului ca şi peştii mării şi nu numai ele, ci toate vietățile «care străbat cărările mărilor» [34]. Căci nu faptul că trăieşte în mare face pe un animal viu să fie peşte, de pildă chiții, balensle, peştele-ciocan, delfinii, focile, la care trebuie să adăugăm caii de mare şi cîinii de mare (= rechinii) şi peştele-fierăstrău şi peştele cu spadă şi peştele-bou şi dacă vrei urzica de mare, petoncla şi tot felul de scoici, din care nici unul nu-i peşte, dar care străbat «cărările mărilor».

XVII

Neeman n-a fost mare înaintea Domnului, ci «era om cu trecere înaintea stăpînului său» [35], adică era unul din cei care aveau putere pe lîngă regele Siriei. Deci cercetează cu amănunțime Sfînta Scriptură şi atunci dezlegarea problemei va veni de la sine [36].

EPISTOLA 189 Către marele medic Eustathe **Scrisă pe**

32. Can. 22—23 Ane.; 8, 43, 45 Vas. ; 5 Gr. Nyss.
33. *Fac*. 1, 20—21.
34. Ultima frază pare o interpolare întrucît nu urmează şirul logic al ideii.
35. *IV Regi* 5, 1.
36. Să nu se uite că Sf. Vasile răspunde aici la întrebări puse de Amfilohiu.

la siîrşitul anulai 374 ori la începutul lui 375

I

Toți cei care vă îndeletniciți cu medicina ştiți că chemarea Voastră însemnează grija față de om. Şi mi se pare că cel care pune ştiința aceasta înaintea tuturor celorlalte îndeletniciri, cărora îşi poate închina omul rîvna, şi-a găsit judecata cuvenită şi nu s-a depărtat de ceea ce trebuie crezut; în schimb e tot atît de adevărat că de lucrul cel mai prețios dintre toate, care este viața, îți vine să fugi ca de ceva dureros- • atunci cînd nu poți reda cuiva sănătatea.

Or, iscusința Voastră are drept scop să-ți redea sănătatea. In mod special, pentru Tine această ştiință se dovedeşte plină de rezerve, căci. tu lărgeşti şi mai mult granițele filosofiei, nelimitînd doar la trupuri binefacerile acestei măiestrii, ci te preocupă şi gîndul să vindeci şi bolile sufletului. Şi cînd zic aceasta nu mă iau după zvonurile celor mulți, ci pentru că am învățat din propria mea experiență. Şi anume, în multe alte împrejurări, dar mai cu deosebire acum de curînd, am ajuns într-o stare foarte grea din pricina negrăitei răutăți a vrăjmaşilor noştri : parcă ar fL fost un curent rău, aşa s-a năpustit ea peste viața mea, dar tu l-ai îndepărtat cu dibăcie, scoțînd această nesuferită rană de la inima mea şi revărsînd în locul ei apa mîngîietoarelor Tale cuvinte [i]. Cît despre mine, pe măsură ce mă gîndeam la uneltirile neîntrerupte şi variate ale vrăjmaşilor îndreptate împotriva mea, am socotit că ar trebui să tac şi să primesc în linişte ceea ce unelteau, fără să mă împotrivesc acelor oameni înarmați cu

minciuna, această armă nelegiuită, care adeseori se foloseşte şi de adevăr ca să-şi înfigă mai adînc colții. Dar Tu m-ai îndemnat, pe bună dreptate, să nu trădez adevărul, ci să combat calomnia, temîndu-mă că nu multă vreme am mai putea răbda, dacă minciuna ar tot progresa în paguba adevărului.

II

Aceşti oameni care au prins ură pe mine mi se părea că fac cu mine ceea ce se spune într-o fabulă a lui Esop, unde lupul a ajuns să învinuiască pe miel, pretextînd că îi este ruşine, aşa-zicînd,

1. S-ar părea că primele fraze ale acestei lungi epistole sînt lipsite de sens. In schimb, ca şi cum ai arunca o găleată cu apă rece peste cineva ca să-1 trezeşti şi să-1 readuci la curaj şi la trezire, aşa află Sf. Vasile mîngîiere în lupta pentru apărarea credinței, care a ajuns să fie desfigurată de oameni răi şi rătăciți. După cum se va vedea e vorba de controversele trinitare ale vremii. Unii atribuie această epistolă Sfîntului Grigorie de Nyssa (Bardenhewer, op. *cit.,* III, 154).

să-1 mănînce fără vreun motiv temeinic, deşi acesta niciodată nu i-a putut face nici un rău, dar cu toate că mielul a înlăturat orice învinuire calomnioasă, lupul nu-şi pierdu deloc pofta, aşa că dacă a pierdut din punctul de vedere al dreptului, în schimb s-a arătat biruitor prin dinții săi. Tot aşa se întîmpla şi cu cei care-şi dau silința să aţî>e ură împotriva mea şi socotesc că acest lucru ar li o cauză-'nobilă, dar pentru că se ruşinează să mă urască fără motiv, scornesc împotriva mea tot felul de motive şi de acuzații. De fapt ei nu duc pînă la capăt nici una din afirmațiile lor, ci acum spun una, mai tîrziu spun alta, şi pînă la urmă cine ştie ce încă altă pricină o socotesc a fi izvorul urii pe care mi-o poartă. Răutatea lor nu se mărgineşte la un fapt precis, iar cînd îi iei la cercetări mai -serioase, întrebîndu-i despre una dintre învinuiri, îndată trec la alta şi chiar dacă toate acuzațiile le sînt respinse, ei tot nu se lasă de ură ! Ne învinuiesc că ne închinăm la trei dumnezei, fac să răsune de minciunile lor urechile multora, şi nu încetează să scornească orice altă calomnie, numai să poată cîştiga oarecum încrederea.

Or adevărul e de partea noastră : arătăm în public tuturor, şi îndeosebi celor cu care ne întîlnim, că am dat anatemei pe oricine vorbeşte de trei dumnezei şi că nici măcar nu-i socotim creştini pe astfel de oameni [2]. Cînd aud de aşa ceva, îndată ridică pe Sabeliu împotriva noastră, iar în legătură cu această învățătură se vorbeşte tot mai des despre o boală a cărei cauză e tocmai acest om. împotriva acestei învinuiri noi recurgem la arma obişnuită, arătîndu-le că împotriva unei astfel de erezii simțim acelaşi dezgust ca şi pentru iudaism.

III

Ce adică ? Credeți oare că după atîtea confruntări se descurajează :şi se liniştesc cumva ? Deloc ! Ne învinuiesc că am introduce alte înnoiri în ale credinței, şi dacă uneltesc în felul acesta împotriva noastră e pentru că noi recunoaştem existența a trei ipostasuri şi totuşi vorbim de o singură bunătate, o singură putere, o singură dumnezeire [3]. într-un fel, observația lor nu-i departe de adevăr, spunem şi noi, dar atunci cînd ne aduc această învinuire ei fac obiecțiunea că felul nostru de a vorbi nu se,potriveşte cu cel obişnuit în Scriptură, care îl contrazice. Şi noi ce răspundem la această observație ? Că nu socotim că ar fi drept să facem din obiceiul în vigoare la ei legea şi canonul drep-

2. Se vede că hotărîrea luată în anul 362 la Sinodul din Alexandria *[xiâ* ousîi -xal tpeîc *onoaxotGeiz* (— o singură ființă, dar trei persoane) era încă departe de a fi acceptată de toți. Cf. A. Grillmeier, Le Christ dans Ja tradition chretienne de *l'âge apostolique ă Chalcedoine,* Paris, 1973, p. 242 ş.u.

3. Deci Sfîntul Vasile dovedeşte că a receptat hotărîrea de la Alexandria: o singură ființă divină, în trei persoane. A se vedea, de altfel, şi epistola 52. Sabelios •admitea numai o singură persoană în divinitate.

tei credințe. Căci dacă obiceiul este o dovadă de credință dreaptă, în schimb şi noi ne putem împotrivi cumva obiceiului aflat în vigoare. Iar dacă aceşti oameni îl resping, aceasta nu înseamnă că şi noi am fi siliți să facem ca ei, întrucît pentru noi arbitru e Scriptura cea insuflată de Duhul Sfînt, de aceea cei la care dogmele sînt de acord cu cuvintele Scripturii vor cîştiga de partea lor votul adevărului. Şi atunci în ce constă vina noastră ? în învinuirea care ni s-a adus ni s-au reproşat două lucruri: cel dintîi ar fi că despărțim ipostasurile ; al doilea, să nu mai punem la plural nici una din numirile pe care le atribuim lui Dumnezeu ci, după cum s-a mai spus, să vorbim la singular, să spunem că e vorba de o singură bunătate, o singură putere, o singură Dumnezeire şi tot aşa şi cu oricare dintre desăvîrşirile de acest fel. Cît priveşte separarea ipostasurilor, ei n-ar putea să spună că sînt străini de cei care afirmă o diversitate de substanță în natura divină. într-adevăr, nu-i logic ca aceia care vorbesc de trei substanțe să vorbească şi de trei ipostaze. Prin urmare, învinuirea se concentrează numai pe faptul că pronunțăm la singular numirile care sînt atribuite ființei dumnezeieşti unice.

IV

Pe de altă parte, putem aduce aici şi alt temei la îndemînă şi clar. Omul care osîndeşte p4 cei care vorbesc de o singură Dumnezeire va fi neapărat de aceeaşi părere cu cei care vorbesc de mai multe dum-nezeiri, ori chiar de nici una. Căci nu se poate închipui o altă atitudine în afară de cea exprimată. Or, învățătura cea inspirată nu ne îngăduie să vorbim de mai multe dumnezeiri, căci de fiecare dată cînd aminteşte despre Dumnezeire o citează la singular «căci în El locuieşte trupeşte toată plinătatea Dumnezeirii» [4]. Iar în alt loc : «Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii înțelegîndu-se din făpturi,* adică veşnica Lui putere şi Dumnezeire»[5]. Dacă înmulțirea numărului dumnezeilor e un obicei al celor atinşi de răul rătăcirii politeiste şi dacă negarea Dumnezeirii e o caracteristică a ateilor, care poate fi temeiul pe baza căruia sîntem învinuiți că credem într-o singură dumnezeire ? Vrăjmaşii noştri ne descoperă şi mai deschis scopul argumentării lor : despre Tatăl ei admit că e Dumnezeu ,• despre Fiul admit la fel că se cuvine ca şi El să fie cinstit cu nume de dumnezeire; cît despre Duhul Sfînt, deşi e numărat alături de Tatăl şi de Fiul, totuşi ei nu vor să-L

4. *Col.* 2, 9.
5. *Rom.* 1, 20.

mai cuprindă sub numirea de dumnezeire, ci socotesc că puterea dum-nozcirii începe de la Tatăl şi se termină la Fiul, excluzînd de la mărirea dumnezeiască' natura Duhului[6]. Drept aceea, vorbind foarte pe scurt, sîntem datori să ne apărăm adevărul împotriva acestei învăţături.

V

Cum judecam noi lucrurile ? împărtăşind credinţa mîntuitoare celor pe care i-a crescut, Domnul pune şi pe Duhul Sfînt în strînsă legătură cu Tatăl şi cu Fiul. Or, ceea ce o dată a fost unit, spunem că această unire rămîne sub toate formele, căci nu s-a unit într-un punct ca să se despartă în altul. Puterea dătătoare de viaţă, prin care firea noastră se schimbă şi din viaţa pieritoare trece la nemurire, puterea Duhului, dacă

0 înţelegem alături de Tatăl şi de Fiul, rămîne nedespărţită de Ei în multe alte privinţe, de pildă cînd e vorba de noţiunea de bine, de cea de sfinţenie şi de veşnicie, de înţelepciune, de dreptate, de tărie, de putere şi desigur de pretutindenitate, deci în toate numirile folosite în înţelesul cel mai înalt[7]. Ne gîndim deci — aşa e just să credem — că Cel Care S-a unit cu Tatăl şi cu Duhul în atîtea înţelesuri, care sînt în acelaşi timp şi sublime şi vrednice de Dumnezeu, Acela nu poate fi întru nimic despărţit de El. într-adevăr, nu cunoaştem între numirile atribuite firii divine să existe vreo deosebire în înţelesul de mai bine sau mai puţin bine şi nici nu ne putem închipui c-ar fi corect să atribuim Duhului însuşiri mai mărunte, pe care le-am socoti inferioare faţă de celelalte persoane. Toate noţiunile ca şi toate conceptele care se potrivesc lui Dumnezeu sînt între ele de o egală vrednicie, pentru că nu se deosebesc în nici o privinţă pentru specificarea obiectului lor. Noţiunea de bun nu ne duce gîndul Ia un anumit obiect, pe cînd cea de înţelept, de puternic şi de drept la alte obiecte, ci, oricare ar fi numirile care li se dau, ele nu descriu toate decît pe Unul singur. Dacă Acestuia îi zicem «Dumnezeu», descriem aceeaşi fiinţă ca şi cea la care ne duce cu gîndul oricare dintre celelalte numiri. Dar dacă toate numirile întrebuinţate pentru fiinţa divină au între ele aceeaşi valoare pentru a designa acelaşi obiect şi dacă ele ne duc gîndul spre aceeaşi fiinţă, cu toate că o descriu şi unele şi altele sub aspecte diferite, atunci pentru ce motiv să dăm Duhului alte numiri în comuniunea cu Tatăl şi cu Fiul şi să-L excludem numai de la dumnezeire ? într-adevăr, trebuie ori să-I recunoaştem însuşiri comune în orice privinţă, ori să nu

1 le recunoaştem în nici o privinţă. Dacă-i îndreptăţit la unele, nu

6. De fapt, erezia pneumatomahă pleca de la erezia ariană.

7. Poate că nicăieri Sf. Vasile n-a susţinut atît de hotărît divinitatea Duhului ca In această epistolă.

poate fi nedreptățit la celelalte. Dacă-i prea mic, după cum susțin ei, ca să se poată împărtăşi împreună cu Tatăl şi cu Fiul de numirea de «Dumnezeire», atunci nu-i drept să fie părtaş la nici un alt nume potrivit lui Dumnezeu. Dovada constă în aceea că ne servim de acesta din urmă ca să numim multe altele chiar inferioare.

Mai mult, Sfînta Scriptură nu cruță astfel de numiri echivoce chiar cînd ele ni s-ar părea neprobabile atunci cînd designăm idolii sub numi; dumnezeiesc. Astfel: «dumnezeii, care n-au făcut cerul şi pămîntul, vor pieri de pe pămînt şi de sub ceruri» [8]. «Toți dumnezeii neamurilor sînt idoli» [9]. Cînd vrăjitoarea în vraja ei cheamă pentru Saul sufletele pe care le dorea, ea zice că a.văzut dumnezei urcînd din pămînt[10]. De ce să nu vorbim la fel şi despre Valaam, care era un fel de prooroc şi de vrăjitor, care avea profețiile în palmă, cum zice Scriptura [u], şi care se asemuise diavolilor, prin curiozitatea proorocirilor lui, dar care a primit, zice Scriptura, sfaturile lui Dumnezeu? Din Scriptură se pot aduna multe mărturii de felul acesta, dovedindu-se prin ele că acest nume nu-i deloc mai mare decît celelalte care I se aplică lui Dumnezeu, întrucît, după cum s-a spus, îl aflăm întrebuințat cu două înțelesuri, chiar şi pentru unele neverosimile. Cît despre numirile de sfînt, de nestri-căcios, de drept, de bun, nicăieri n-au legătură cu ceea ce nu li se cuvine, aşa cum am desprins din Sf. Scriptură. Aşadar, dacă nu se neagă că Duhul Sfînt are comune cu Fiul şi cu Tatăl, însuşiri pe care credința le atribuie numai naturii divine, ce rost are să spui că El e exclus din această comunitate din pricina unei singure expresii pe care, după cum am văzut, pînă şi demonii şi idolii o au comună cu Tatăl şi cu Fiul din pricina că adeseori s-au folosit şi pentru ele numiri asemănătoare ?

VI

Dar, spun vrăjmaşii, această numire designează natura. Or, pentru Duhul nu există comunitate de natură cu Tatăl şi cu Fiul şi de aceea EI nu are acest nume în părtăşie cu Ei. Dar să ne arate după ce fel de semne au recunoscut deosebirea de natură şi au descoperit, cu ajutorul evidențelor, ceea ce-i propriu şi ceea ce-i străin de El, căci noi nu avem nici o nevoie de cuvinte sau de alte semne ca să precizăm ceea ce căutăm, însă întrucît această natură e prea înaltă pentru ca să poată fi înțeleasă de cei ce-o caută şi întrucît noi judecăm după anumite semne privitoare la lucruri care scapă cunoaşterii noastre, va trebui neapărat să fim duşi de mină, prin aceste lucrări dumnezeieşti, la căutarea naturii divine. Dacă am vedea, deci, că lucrările săvîrşite de Tatăl, de Fiul şi de Duhul

8. ***ier.*** **10, 11.**

9. ***Ps.*** **95, 5.**

10. ***I Regi 28,*** **13 (ed. 1914). A se vedea Sf. Grigorie de Nyssa :** ***Despre vrăjitoaiea din Endor.***

11. Num. 22, 1—41.

Sfint diferă unele de altele, vom trage concluzia că naturile care le produc sînt şi ele diferite, după diferența lucrărilor. Or nu-i cu putință ca ființele care diferă în privința naturii să se acorde între ele din pricina caracterului specific al lucrărilor. Nici focul nu răceşte, nici gheața nu încălzeşte, ci, cu diferența naturilor, activitățile care pleacă din ele se deosebesc unele de altele. Dacă acceptăm ca unică lucrarea Tatălui, a Fiului şi a Duhului Sfînt, fără nici o deosebire nici varietate față de oricine ar fi, va trebui să deducem din unitatea de acțiune o unitate de natură [n].

VII

Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh împreună sfinţesc, împreună dau viaţă, luminează, mîngîie şi săvîrşesc în acelaşi fel toate lucrările asemănătoare. Deci nimeni să nu atribuie în chip special acţiunii Duhului puterea de a sfinţi, după ce am auzit în Evanghelie pe Mîntuitorul spunînd Tatălui Său în legătură cu ucenicii Săi: «Părinte, sfinţeşte-i întru numele Tău» [13]. Aşadar, pentru cei care-s vrednici trebuie să credem că tot ce se lucrează în ei e în comun lucrarea Tatălui, a Fiului şi a Duhului Sfînt: orice har, orice putere, orice înaintare morală, viaţa, mîngîierea, schimbarea care duce la nemurire, trecerea la libertate, precum şi toate celelalte bunuri care ajung pînă la noi. în schimb, pînă şi noi, planul dumnezeiesc care ne conduce, indiferent că se realizează el în făptura noastră tainică sau duhovnicească sau în făptură sensibilă (dacă trebuie, cu ajutorul a ceea ce cunoaştem, să facă unele presupuneri în legătură cu ceea ce ne este superior), nici el nu s-a realizat în afara acţiunii şi puterii Duhului Sfînt, întrucît fiecare om de la El primeşte ajutorul potrivit vredniciei lui personale şi potrivit trebuinţei lui. într-adevăr, chiar dacă orînduirea şi purtarea de grijă a acestei lumi întrec puterea noastră de înţelegere fiind mai presus decît puterea simţurilor noastre, s-ar putea afirma totuşi cu ajutorul a ceea ce ne este cunoscut nouă, ca o consecinţă logică, cum că puterea Duhului e lucrătoare în ambele domenii şi că nu poate fi străină de guvernarea lucrurilor superioare. într-adevăr, cel ce susţine o astfel de bîrfeală

comite o blasfemie goală şi nesimţită şl nu-şi sprijină absurditatea pe nici un temei. Dimpotrivă, cel care recunoaşte că şi lucrurile **de** deasupra noastră sînt guvernate **de** puterea Duhului Sfînt, împreună cu Fiul şi cu Tatăl, face în această problemă o afirmaţie sprijinită **pe** o dovadă evidentă, care-i luată din însăşi viaţa noastră personală. Deci identitatea de acţiune în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfînt arată limpede absoluta asemănare de natură. Iată de ce, chiar şi dacă numele divinităţii indică natura, totuşi comunitatea de substanţă permite acestei numiri să se aplice în sens propriu şi Duhului Sfînt.

12. Are dreptate Y. Courtonne (II, 138—139) cînd spune că Sfîntul Vasile poale **II socotit tot atît de adînc cugetător ca şi cei doi Grigorie (de Nyssa şi de Nazianz). Mai pe larg despre această problemă în studiul Pr. prof. Şt. Alexe, *Dumnezeirea Sfîntului Duh la* Sfîntul *Vasile cel Mare,* în volumul «Sfîntul Vasile cel Mare. închinare la 1G00 ani de la săvîrşirea sa», Bucureşti, 1980, p. 131—156.**

13. *Ioan* 17, 17.

VIII

Dar nu înţeleg de ce prin această numire, vrăjmaşii noştri vor să designeze natura divinităţii, aceşti oameni care aranjează toate lucrurile, ca şi cum n-ar fi citit în Scriptură că natura nu-i rezultatul alegerii. Moise a fost ales rege al egiptenilor atunci cînd proorocia l-a numit, zicînd : «Iată, Eu fac din tine un dumnezeu pentru faraon» [14]. Această numire ne ajută deci să credem că e vorba de o putere oarecare, fie de supraveghere, fie de lucrare. Dar natura divină, sub toate numirile cîte s-ar putea imagina, nu poate fi exprimată, în esenţa ei, aşa cum ar vrea-o învăţătura noastră. Cînd însă am atribuit lui Dumnezeu numirile de «binefăcător», de «judecător», de «bun», de «drept» şi toate celelalte **de** acelaşi fel, la deosebitele Lui lucrări ne-am gîndit; dar natura Celui Care lucrează prin ele noi n-o mai putem descoperi prin cunoaşterea intuitivă a faptelor Lui. într-adevăr, cînd se va da o definiţie a fiecăreia din aceste numiri şi a naturii însăşi care designează aceste numiri, se va da aceeaşi definiţie a acestora şi a aceleia. Or lucrările a căror definiţie e contrară, vor avea şi ele o natură diferită. Deci altceva e substanţa sau fiinţa, pentru care nu s-a aflat termenul în stare să o facă cunoscută, şi altceva e şi semnificaţia numirilor pe care le poartă şi care Li se dă pe temeiul unei activităţi ori a unei vrednicii oarecare. Că n-ar fi nici o diferenţă în acte, vom descoperi-o noi în

14. *Ieş.* 7, 1.

comunitatea numirilor ; cît despre diferența de natură, noi nu i-am aflat nici o dovadă evidentă pentru că, după cum s-a spus, identitatea actelor lasă să se vadă comunitatea de natură. Deci, dacă .divinitatea **e** un nume care designează un act, după cum zicem şi noi că nu există decît un singur act pentru Tatăl, Fiul şi Duhul, tot aşa zicem că nu există decît o singură Dumnezeire ; şi dacă, aşa cum cred cei mai mulți, numele Dumnezeirii indică natura, în- (trucît nu găsim în natură nici o diferență, nu greşim dacă spunem limpede că Sfînta Treime nu formează decît o singură Dumnezeire.

EPISTOLA 190 Către **Amfilohiu,** episcop de

Iconium Scrisă in anul 374

I

De problemele Bisericii din Isauria [1] ai purtat grijă într**-un** mod **vrednic** de sîrguința şi de rîvna Ta, lucru pentru care nu pot să **nu** te **laud. Că ar fi mai** folositor, în toate privințele, dacă această grijă ar fi încredințată mai multor episcopi este, cred, ceva **de** la sine înțeles chiar şi pentru oricare nou venit. Şi **e** sigur că acest lucru n-a scăpat nici înțelepciunii Tale, ci dimpotrivă bine ai semnalat această situație şi bine **m**-ai informat despre ea. Dar pentru că nu-i uşor să aflăm bărbați vred**nici, trebuie** să fim atenți ca nu cumva, în^timp **ce** ne străduim să do-**bîndim** siguranța pe care ne-o oferă un număr mai sporit de oameni, **pentru a** aproviziona Biserica lui Dumnezeu cu o cîrmuire mai grijulie cu **ajutorul** mai multor păstori, să ajungem, fără să ne dăm seama, să desconsiderăm învățătura dumnezeiască din pricina nepregătirii celor **chemați** la demnitatea arhierească şi astfel să obişnuim poporul să pe**treacă** în nepăsare [2]. Căci şi Tu ştii că tocmai cei puşi în fruntea mulți**milor** ajung de obicei să creeze astfel de obiceiuri. De aceea cred că e **mai** bine dacă alegem cîte un bărbat încercat, de regulă din fruntaşii **oraşului, dacă** aşa ceva **e** uşor şi sigur, şi lui să-i încredințăm toată răs**punderea** ca să pună în ordine toate amănuntele. Pentru o astfel de slu**jire** ajunge dacă omul **e** robul lui Dumnezeu «lucrător cu fața curată» [3], **care** să «nu caute folosul lui, ci al celor mulți» [4], pe care să-i poată duce **la** mîntuire. Iar acesta dacă va vedea că puterile lui sînt mai slabe"decît chemarea care-1 aşteaptă «să caute lucrători la seceriş» [5]. Aşadar dacă **vom** găsi un astfel de bărbat, mărturisesc că este mai bine să fie unul decît mulți, şi pentru Biserică este mai de folos, iar pentru noi mai fără **primejdie,** dacă vrem să reglementăm în felul acesta tema păstoririi sufletelor.

Dacă acest lucru nu-i uşor, atunci să ne îngrijim să punem întîi-stătători prin orăşelele şi tîrgurile **care** în vremurile vechi aveau scaune episcopale şi abia după aceea să ridicăm pe unul din **ei** la rang de epis-

1. Regiune muntoasă în sudul Asiei Mici făcînd parte din Episcopia de Iconium.

2. Aluzie la starea nepăsătoare din Biserica vremii aceleia, cînd din cauza presiunilor ariene erau promovate elemente tot mai slabe în fruntea episcopiilor.

3. II *Tim*. 2, 15.

4. I Cor. 10, 33.

5. *Matei* 9, 37 -38.

cop în oraş[6]. Aceasta pentru ca nu cumva cel ales să devină o piedică în calea aranjării planurilor următoare şi să dăm astfel naştere unui război intern din pricina poftei lui de a cîrmui peste mai mulți, nerecu-noscînd hirotonia episcopilor eparhiali. Dacă acest lucru e greu şi nu l-ar îngădui vremea, să fie cu grijă înțelepția Ta la următorul fapt: să procedezi la delimitarea exactă a granițelor jurisdicționale a episcopului din ținutul Isaurilor prin hirotonirea în jur a cîtorva episcopi sufragani.

Ar cădea în grija noastră să prevedem pentru viitor ca episcopi pentru restul ținuturilor oameni pe care i-am socoti potriviți în urma unei atente examinări şi ispitiri.

II

I

în legătură cu cele comunicate de Cucernicia Ta am întrebat şi pe Gheorghe [7], care mi-a expus părerea lui. în această problemă trebuie să păstrăm tăcere, lăsînd pe seama Domnului să poarte El grijă de casa Lui. Căci îmi pun nădejdea în Dumnezeu, că El ne va da putere să ieşim ca şi altădată din greutăți, rînduindu-ne o viață mai ferită de tulburări. Dacă această măsură nu te mulțumeşte, fă-mi plăcerea şi trimite-mi un scurt memoriu în care să precizezi cam ce fel de post să creăm, pentru ca să începem să cerem ajutor de la fiecare din prietenii aflați în serviciu ori în chip gratuit, ori pe un preț modest, şi să ne rugăm la Domnul ca să îndrume lucrurile spre bucuria noastră.

Am scris şi fratelui Valeriu în legătură cu cele ce mi-ai încredințat. La Nyssa situația este aşa cum ai lăsat-o Cucernicia Ta şi cu ajutorul rugăciunilor Tale înaintează spre mai bine. Oricum, dintre cei care au fost smulşi de la noi, unii s-au retras alipindu-se de curteni, alții au rămas aşteptînd schimbări acolo. Mare e puterea lui Dumnezeu încît să zădărnicească ori nădejdile unora ori să facă ineficace reîntoarcerea celorlalți [8].

III

Tălmăcind «mana», aşa cum ar fi scos-O dintr-o tradiție iudaică oarecare, Filon zicea despre calitatea ei că era în aşa fel încît îşi schimba gustul după cugetul celui ce o consuma şi că în sine ea era un fel de moi îndulcit cu miere, dar că gustul ei era cînd de pîine, cînd dc carne, şi încă de carne

6..Tactică sănătoasă, pentru care Sf. Vasile face apel la factorul tradițional. Prin ea s-a căutat dejucarea imixtiunii ariene. Prin «intîistătători» va fi înțeles şi pe «horepiscopi» ?

7. **Nu ştim din altă parte cine era acest Gheorghe, probabil un candidat la episcopat, in orice caz, grija Sf. Vasile mergea pînă acolo încît căuta să prevină presiunea ariană în această vreme în care împăratul Valens sprijinea pe față pe arieni.**

8. Sf. Grigorie de Nyssa nu prea avea tactul necesar pentru a putea face inofensivă minoritatea semi-arienilor care nu-1 sprijineau. Nu va trece un an de cînd Sf. Vasile va scrie aceste rînduri şi fratele său va fi depus prin presiunea guvernatorului Demostene. A se vedea epist. 225.

de pasăre ori de vietate sălbatică, dar uneori avea gust do legume, ba încă de o anumită legumă, după dorința fiecăruia, pe cînd altădată avea gust de peşte, în aşa fel încît fiecare din aceste calități se păstra neschimbată după gustul celui ce o mînca [9].

Scriptura cunoaşte care cu trei luptători: în timp ce în carele de luptă ale celorlalte țări aflăm doi luptători, vizitiul şi hoplitul sau infanteristul, luptătorii carelor lui Faraon mai aveau pe lîngă cei doi şi pe unul care ținea frî^l cailor.

Simpios mi-a scris o epistolă exprimînd sentimente de respect şi de comuniune. I-am răspuns şi i-am mai anexat şi textul scrisorii pe care ți-am trimis-o Cuvioşiei Tale, încît, dacă crezi, o dată cercetată şi aprobată, dispune să i se trimită şi lui, deodată cu a ta, la care mai adaugă şi tu ceva de la tine [10].

Fie ca dragostea Bunului Dumnezeu să te păzească pentru mine şi pentru Biserica Lui sănătos, voios întru Domnul şi rugător pentru mine.

EPISTOLA **191** Către Amfilohie, episcop de

Iconium * **Scrisă** în **anul 374**

Căzîndu-mi în mînă epistola Cucerniciei Tale, am adus mare mulţumire lui Dumnezeu, pentru că în cuvintele ei am găsit urmele unei vechi prietenii. Tu nu ai trecut în categoria celor mulţi, care fac cu în-căpăţînare primele avansuri de convorbire prietenească, ci, după cum ai învăţat în ce constă măreţia pe care smerenia le-o dă sfinţilor, ai preferat să ţii rangul al doilea, dar totuşi să dai semn de viaţă înainte de mine. De altfel aceasta e legea biruinţei între creştini, ca să se încoroneze şi cel care se mulţumeşte să aibă mai puţin.

Ca să nu rămîn însă cu mult în urma rîvnei Tale celei nobile, iată mă adresez Cucerniciei Tale şi exprim şi eu ceea ce simt, pentru că odată ce, cu darul lui Dumnezeu, unitatea de credinţă este statornică între noi, din acea clipă nu există nimic altceva care să ne împiedice de a fi un trup şi un duh, după cum am şi fost aleşi într-o nădejde prin chemarc. Do dragostea Ta atîmfi **să** legi **de** un început bun şi o urmare potrivită, adică, pe de **o** parte, **să** aduni în jurul tău **pe** cei **de** aceeaşi

9. A se vedea şi cele spuse în epistola 188, canonul 15. Oricum, Sf. Scriptură se bucura de mare atenţie din partea Sf. Vasile şi Sf. Amfilohie.

10. Simpios era episcop în Seleucia. Schimbul acestor scrisori va fi fost legat şi di[1] formulări dogmatice de felul celei de sub nr. 125.

***. Se pare că această epistolă n-a fost adresată lui Amfilohiu, ci lui Simpios din Kelencia Isauriei, fiind expediată prin intermediul lui Amfilohiu, după cum reiese din epist. 190 (Hnistu, o/>. *cil., Ul* p. 21).'**

credinţă, iar pe de altă parte, să rînduieşti vremea şi locul pentru întîl-nirea cu mine, în aşa fel încît întîmpinîndu-ne reciproc cu darul lui Dumnezeu să conducem Bisericile după vechea rînduială a dragostei,, primind ca mădulare ale noastre atît pe cei care vin dintr-o parte, cît. şi pe cei care vin din cealaltă parte, trimiţîndu-i ca şi cum ar fi de-ai noştri şi primindu-i tot în acelaşi fel. Aceasta era pe vremuri fala Bisericii : fragii care erau trimişi în misiune de la **o** margine la alta a lumii abia dacă erau încredinţaţi din partea Bisericii lor particulare cu mici. semne de recunoaştere, în schimb pe oriunde mergeau, ei găseau pretutindeni numai rude şi fraţi. Din păcate acest lucru şi multe altele ni le-a răpit acum, prin diferite oraşe, vrăjmaşul Bisericilor lui Hristos, aşa încît astăzi s-a ridicat un zid despărţitor chiar şi în cadrul aceloraşi oraşe$_r$ ajungînd ca fiecare din noi să se uite cu ochi bănuitori la semenul său [2]. Prin aceasta ce altceva am cîştigat decît să ne răcim sufleteşte unii faţă de alţii[3], stare cu care a caracterizat Domnul în chip excepţional însăşi situaţia apostolilor ?

Dacă vei găsi că-i indicat, faceţi, între timp, cunoştinţă unii cu alţii, ca să ştim cu cine vom intra în comuniune. Şi astfel, după ce, în vederea strîngerii la un loc, vom alege o localitate potrivită pentru ambele părţi şi timpul potrivit pentru călătorie, vom porni la drum unii către alţii, iar Domnul ne va îndruma pe drumul cel bun.

Să fii sănătos şi voios şi roagă-te pentru mine, iar dragostea de oameni a Bunului Dumnezeu să te păzească spre mulţumirea mea.

EPISTOLA 192 Către magistrul

Sofronios *

Scrisă în anul 374

Dacă, aşa cum scrii în neîntrecutul Tău zel după fapte bune, te-aî făcut Tu însuţi obiect al unei îndoite bucurii, şi anume, cea dintîi, de **a** fi primit o scrisoare, iar cea de a doua, de **a** fi lucrat în folosul nostru obştesc, în cazul acesta ce răsplată n-ar trebui să-mi închipui că am, după ce am citit o scrisoare care-i ecoul celui mai dulce glas şi cînd văd

fă folosul mi-a venit cu o grabă atît de mare ? Şi nu numai că am primit cu plăcere scrisoarea care

2. Din aceste cuvinte se deduce indirect sfatul dat de Sf. Vasile : de a strînge-rîndurile între ortodocşii din Isauria pentru că se vede că şi în acele părţi bîntuia dihonia ,dintre fraţi.

3. ***Matei*** **24, 12 ;** ***Ioan*** **13, 35.**

*** Cu eleganta obişnuită Sfîntul Vasile recunoaşte promptitudinea cu care prietenul i-a împlinit gîndul.**

mi s-a trimis, dar plăcerea a fost cu atît mai mare, cu cît cel care o scria ai fost Tu însuţi. Să-mi hărăzească Domnul bucuria de a te vedea cît mai curînd, ca să-ţi pot dovedi şi cu grai viu recunoştinţa mea şi să mă bucur totodată şi de toate bunele însuşiri pe care le ai.

EPISTOLA 193. Către Meletie, mare

medic [1] **Scrisă în anul 375**

Mie nu îmi este dat să pot ocoli asprimile iernii, aşa cum fac cocorii, iar dacă pentru prevederea viitorului nu sînt poate cu nimic mai neajutorat decît cocorii, în schimb în putinţa de a mă mişca liber în viaţă sînt tot atît de departe de păsări, pe cît sînt de departe şi de putinţa de a zbura. Mai întîi m-au reţinut anumite preocupări de ordin exterior, dar apoi nişte febre neîntrerupte şi puternice mi-au stors atît de mult vlaga trupului, încît aveam senzaţia că sînt şi mai slab decît mine, atît de mult slăbisem. Mă întrecusem ,deci şi pe mine însumi. După aceea au urmat nişte atacuri periodice de febră, care s-au repetat mai mult de douăzeci de ori. Acum, cînd se pare că aş fi scăpat de această febră, mă simt atît de slăbit în urma bolii încît m-ar putea prinde şi într-o pînză de păianjen. De aceea mi s-a interzis să fac orice călătorie, orice suflare de aer. fiindu-mi mai primejdioasă decît valurile mari pentru un navigator. ■

Sînt nevoit, aşadar, să rămîn ascuns în cameră şi să aştept primăvara, dacă bineînţeles voi ajunge pînă atunci şi dacă nu mă va părăsi nădejdea din pricina bolii furişate înlăuntrul meu. Dacă Domnul mă va scăpa cu mîna Lui cea atotputernică, aş fi foarte bucuros să vin prin ţinuturile Tale atît de îndepărtate şi să îmbrăţişez cu mare bucurie pe un om atît de drag. Roagă-te să mi se normalizeze viaţa, aşa cum o dorim.

*' EPISTOLA 194 Către Zoii

Scrisă în anul 375

1. Descriindu-şi în amănunţime suferinţele trupeşti, Sfîntul Vasile uimeşte pe oricare cu puterea lui de dăruire în folosul Bisericii.

Ce faci, minunate prietene, cauți să întreci măsura smereniei mele ? Tu, care ai o atît de înaltă pregătire şi te pricepi atît de mult la scris, după cum reiese din epistola ta, îmi cori să to iort, ca şi cum ai vrea să Te întreci şi pe Tine Însuti ? Eliberează-te de astfel de glume şi scrie-mi de fiecare dată ! Căci dacă mă delectez şi eu cu putină retorică, aceasta o fac cînd citesc cu multă plăcere scrisorile unui bărbat erudit, iar dacă voi fi înțeles din Scriptură cît de mare dar este să ai dragoste [i], voi socoti lucrul cel mai de preț conversația cu un om care te iubește. O ! Dacă aş putea descrie ceea ce cer în rugăciuni: sănătate trupească şi fericire pentru întreaga Ta casă !

în legătură cu starea în care mă aflu, să ştii că ea nu-i cu nimic mai suportabilă decît se ştia de obicei. Ajunge să spun doar atîta pentru a-ti putea da seama de slăbirea trupească la care am ajuns. Căci gravitatea din cale afară, cu care boala a pus stăpînire pe mine, nu poate fi prea uşor înfățişată prin cuvinte, nici să te convingă despre ea cumva prin fapte, chiar dacă ar mai exista în boala mea ceva care depăşeşte tot ce ai ştiut despre ea tu însuți. Stă de acum doar în puterea bunătății dumnezeieşti să-mi dea tărie ca să îndur cu răbdare loviturile dureroase ale trupului, pe care Domnul mi le-a trimis spre îndreptare.

EPISTOLA 195 Către Eufroniu, episcop de Coloneea **Scrisă** în **anul 375**

întrucît Coloneea, pe care Domnul a rînduit-o sub conducerea Ta, e aşezată departe de locurile mai circulate, oricît de multe scrisori aş trimite altor frați din Armenia [2], către Cuvioşia Ta trebuie să scriu mai rar pentru că nu prea găsesc om de nădejde care să-ți aducă scrisorile. Acum însă aşteptînd fie că vei fi Tu de față, fie că epistola îți va fi transmisă de episcopii cărora le-am predat-o, scriu Cuvioşiei Tale şi te salut prin scrisoarea aceasta, informîndu-te, pe de-o parte, că mai fac umbră pă-mîntului, iar pe de altă parte, rugîndu-te să mă ai în rugăciunile Tale, ca astfel Domnul să micşoreze tristețile şi să înlăture această mare greutate a suferinței care apasă ca un nor pe inima mea.

Se va întîmplă şi acest lucru dacă va fi rînduit să revină la casele lor cît mai repede preaiubiții noştri episcopi, care sînt acum împrăştiați (în surghiun, n.tr.) îndurînd pedepse de dragul credinței[3].

1. / Cor. 13, 1—8. După cît îi admiră înalta pregătire, Zoii pare â fi fost unul dintre colegii de şcoală ai sfîntului. Afară de cîteva cuvinte amicale la început, încolo îi descrie prietenului său starea de extremă slăbire la care a ajuns organismul său.

2. Pentru un om ca Sf. Vasile, care călătorise în tinerețe «peste mări şi țări», cum ni se spune în ep. 204, nu putea fi ceva imposibil să țină legătura (măcar şi în scris) şi cu Biserica din Coloneea, aşezată într-o regiune mai puțin circulată.

3. Aluzie la prietenul său Eusebiu, exilat în Tracia (cf. ep. 183).

EPISTOLA 196 Către Aburgios [1]

Scrisă în anul 375

Te avînți ca o stea : o dată'te arăți într-un ținut barbar, altă dată în altul; o dată împărți soldă armatei, altă dată te înfățișezi înaintea împăratului într-o ținută de sărbătoare iată ceea ce renumele, care ne aduce la cunoştință veşti bune, nu încetează a ne aduce aminte.

Rugăm, dar, pe Dumnezeu, ca planurile şi acțiunile Tale să înainteze pe măsura vredniciilor Tale, pentru ca astfel să ajungi la o situație înaltă şi ca să te arăți patriei tale cîtă vreme mai sîntem pe pămînt şi respirăm aerul care ne înconjoară. Căci doar atîta mai avem din viață atît timp cît mai suflăm.

EPISTOLA 197 Către Ambrozie, episcopul Mediolanului[1] **Scrisă în anul 375**

I

Mari şi numeroase sînt darurile Stăpînului nostru, încît nici mărimea lor nu se poate măsura, nici mulțimea lor nu se poate socoti. Dar unul din cele mai mari daruri pentru cîți primesc binefaceri cu mulțumită este şi cel de față, şi anume că deşi sîntem foarte depărtați unii de alții, după poziția locului unde trăim, ni se oferă bunătatea de a ne uni prin comuniunea în scris. In două chipuri am avut bucuria să intrăm in legătură : întîi, prin întîlnirea noastră personală, iar în al doilea rînd, prin comunicarea noastră prin scrisori.

întrucît am făcut cunoştință prin cele pe care mi le-ai spus — cunoştință care nu se imprimă în mintea mea cu litere văzute, trupeşte, ci prin cunoaşterea frumuseții omului lăuntric, vădită prin varietatea cuvintelor, deoarece fiecare din noi vorbeşte «din prisosul inimii»'[2] —, am dat slavă Dumnezeului nostru, Care din fiecare neam alege pe cei bine plăcuți Lui. Căci El a fost cel care a înălțat din turma oilor un conducă-

1. Sf. Vasile avea un dar deosebit de a-şi arăta atenția față de oricine, cu atîl mai mult fată de cei care s-aii dovedit devotați Bisericii. Aburgios era unul din aceştia.

1. Mîngîiat că de astă dată nu mai întîmpină decepții din partea apusenilor, Sf. Vasile se bucură de faptul că — potrivit tradiției — Sf. Ambrozie fusese ales de popor pr'mtt'-un semn ceresc (printr-o voce de copil : «Ambrozie să fie episcop !»), punîndu-1 ln legătură şi cu felul chemării regelui David de la oi şi a proorocului Amos de la < apr. le lui. A se vedea Socrate, *Ist. bis.* IV, 30, Migne, P. G. 67, 114.

***2. Matei* 12, 31 j *Luca* 6, 45.**

tor pentru poporul Său (pe Davld, n.tr.), Iar pe Amos l-a făcut chiar prooroc, luîndu-1 tocmai de la păscutul turmei de capre ca să-1 întărească prin Duhul Sfînt. Tot El a ales pentru purtarea de grijă a turmei lui Hristos pe un bărbat dintr-un oraş împărătesc, căruia s-a încredințat spre conducere un popor întreg, om cu o cugetare înaltă, cu o origine strălucită, cu pricepere în ale obştei, cu putere în ale graiului, îmbrăcat cu toate podoabele darurilor lumeşti. Şi acesta refuzînd toate favorurile vieții, pe care le-a socotit pagubă, numai ca să dobîndească pe Hristos [3], a luat arma marii şi vestitei corăbii a cre'dinței în Dumnezeu, conducerea Bisericii lui Hristos. Păşeşte dar înainte, omule al lui Dumnezeu, pentru că E\'anghelia lui Hristos n-ai luat-o şi n-ai învățat-o de la oameni, ci însuşi Domnul te-a mutat de la judecătorii pămîntului pe scaunul apostolilor. Luptă-te luptă bună, alină suferințele poporului, dacă cumva s-ar molipsi careva de boala rătăcirii ariene, trezeşte în el vechile tipare ale Părinților şi dă-ți silința să continui corespondența ca să zideşti în noi casa iubirii frățeşti

pe temelia pe care ai apucat-o, căci numai aşa vom putea fi alături duhovniceşte unii lîngă alţii, chiar dacă în privinţa locaşului pămîntesc ne despart mari distanţe de loc.

II

Interesul şi rîvna Ta pentru fericitul Dionisie [4] episcopul, sînt o dovadă a întregii Tale iubiri faţă de Domnul, a cinstei faţă de înaintaşii Tăi şi a zelului pentru credinţă. Pentru că atenţia oamenilor faţă de cei dragi dintre cei de aceeaşi credinţă străbate pînă la Cel Atotputernic, Căruia îi slujeşte, iar cel care cinsteşte pe luptătorii pentru credinţă dovedeşte că tot atît de mare este şi rîvna lui pentru credinţă, de aceea această faptă aleasă formează o mărturie vie despre o virtute deosebită.

Din iubirea pe care o ai pentru Hristos am înţeles că dintre prea vrednicii fraţi aleşi de Cuvioşia Ta pentru împlinirea acestei bune lucrări, prin distincţia comportării lui, cel mai mult a provocat lauda în faţa întregii Tale preoţimi faptul că prin modestie i-au impresionat pe toţi, impunîndu-le o statornicie generală. Şi apoi, dovedind o rîvnă şi o purtare deosebită, s-au încumetat, pe de o parte, într-o vreme de iarnă insuportabilă, iar pe de altă parte, dovedind o rîvnă deosebită, au convins pe cei care străjuiseră cu credincioşie osemintele fericitului Dioni

3. *Filip*. 3, 8.

4. După cum reiese şi din cei trei codici care au stat de bază ediţiei publicate de Maurini şi reproduse de Migne, P. G. 32, 312, aici se termină textul acestei epistole. A. Cavallin *(Die Legendenbildung um den Mailänder Bischof Dionysios,* în rev. «Eranos», Goteborg, 1945 p. 135—149) socoate (pe nedrept) neautentică partea a II-a de la cap. 2 a acestei epistole.

sie să le dăruiască lor acest «talisnuin» al vieții lor[5]. Şi să ştii că nici cei de altădată şi nici puternicii zilelor de azi nu ar fi reuşit să înduplece statornicia acestor oameni dacă nu i-ar fi înduioşat sinceritatea fraților care au prezentat cererea. La realizarea scopului propus a colaborat foarte mult şi prezența fiului nostru, prea iubitul şi prea evlaviosul Terasios preotul, care s-a oferit, de bună voie, să suporte greutățile călătoriei, care a îmblînzit pornirea neşovăielnică a unora din credincioşii de acolo, convingînd, prin cuvinte, pe cei care se împotriveau tradiției moaştelor şi preluînd moaştele, cu evlavia cuvenită, le-a păstrat pentru folosul fraților, de față fiind la acest fapt preoții, diaconii şi mulți alți temători de Dumnezeu. Aşadar, primiți-le cu atîta bucurie cu cîtă vi le-au trimis paznicii lor. Nimeni să nu se îndoiască, nimeni să nu şo-văiască ; el e acel luptător nebiruit. Aceste oseminte le recunoaşte Domnul, ele s-au luptat împreună cu sufletul fericitului. Ele şi sufletul lui vor primi cununa la dreapta zi a răsplătirii lui, potrivit celor care spun prin scris că «toți trebuie să ne înfățişăm înaintea judecății lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup» [6].

O raclă a fost cea care a primit cinstitul lui trup, nimeni altul n-a mai fost pus lîngă el. Mormîntul lui era vestit, cinstea care i se acorda era pe potriva mărturiilor. Creştinii au fost cei care l-au găzduit şi l-au coborît cu mîinile lor atunci şi care l-au scos acum. Ei l-au sigilat ca şi cum ar fi pregătit de drum pe tatăl şi pe proteguitorul lor şi l-au trimis, socotind mai prețioasă bucuria lor decît mîngîierea lor.

EPISTOLA **198 Către** Eusebiu, **episcop de Samosata Scrisă după Pastile anului 375**

I

După epistola pe care ne-a adus-o cineva dintre ofițeri[3] am mai primit una direct pe adresa mea. Cum a fost şi firesc, eu n-am trimis prea multe epistole, pentru că n-am găsit oameni care să vină spre Tine. în orice **caz,** au fost mai mult de patru epistole, dintre care fac parte şi cele oare mi s-au trimis din Samosata, drept răspuns la primele epistole ale

Cuvioşiei Tale şi pe caro i le-am confirmat cu sigiliul meu fratelui iubit Leonțiu, prin controlorul financiar din Niceea, cu rugămintea de a le transmite din partea lui îngrijitorului casei lui, prea iubitului frate Sofronie, ca acesta să poarte grijă de expedierea lor către Tine. întrucît însă epistolele acestea trec prin multe mîini, e lucru firesc ca uitarea sau comoditatea unuia să fie cauza pentru care n-au ajuns la Cuvioşia Ta. De aceea te rog să mă ierți că epistolele îți sosesc atît de rar [2].

Ar fi trebuit, e drept, să-ți fi trimis pe cineva de aici şi n-am făcut-o. Drept ai judecat şi eşti în drept să-mi faci observație, dar să ştii totodată că aici iarna a fost atît de aspră încît toate drumurile au fost împotmolite pînă în zilele Paştilor, şi n-am avut pe nimeni să aibă atîta curaj încît să înfrunte această greutate a drumului. Căci chiar dacă corpul nostru preoțesc pare numeros, totuşi se compune din oameni prea puțin obişnuiți cu drumețiile, întrucît ei nu se îndeletnicesc nici cu negustoria, nu le place să petreacă prin țări străine şi cei mai mulți din ei deprind, în general, cîte-o meserie sedentară,

5. Dionisie urcase in anul 346 în scaunul episcopal al Milanului, dar în urma unor tulburări ariene el a fost exilat în Capadochia, unde a şi murit In anul 374. Acum Sf. Vasile e bucuros să poată împlini cererea Sfîntului Ambrozie de a-i trimite moaştele Sf. Dionisie.

6. Rom. 14, 10—12, If Cor. 5, 10. A se vedea în această privință şi studiul Pr. prof. Ioan G. Coman publicat în «Studii Teologice», nr. 5—6/1975, p. 359—379, în care se apără autenticitatea integrală a epistolei.

3. E vorba de nişte ofițeri trimişi în misiune.

ca astfel să-şi poată asigura cele trebuincioase traiului zilnic [3]. De pildă, chiar şi pe fratele acesta, pe care l-am trimis la Cuvioşia Ta, I-am chemat de la țară, ca să-1 folosim drept curier al epistolelor către Cuvioşia Ta, iar treburile noastre le va comunica deschis Cuvioşiei Tale, iar el prin harul lui Dumnezeu, s-ajungă curat şi repede la mine.

Pe iubitul frate Eusebiu citeţul, pe care de mult am dorit să-1 trimit la Cuvioşia Ta, l-am reținut, aşteptînd să se îmbunătățească vremea. Şi acum ne aflăm într-o frămîntare nu din cele mai fericite, de aceea mă tem ca nu cumva lipsa de deprindere cu drumeţiile să-i aducă oarecare greutăți şi să-i prilejuiască vreo îmbolnăvire trupească, întrucît şi aşa e destul de bolnăvicios.

II

E de prisos să-ți mai aduc la cunoştință în scris inovațiile doctrinale-care s-au întins în tot Răsăritul, întrucît frații înşişi le vor putea expune destul de amănunțit prin viu grai. Să ştii însă, Prea Cinstite Părinte, că în clipa cînd scriam această scrisoare atît de rău mă simțeam, încît îmi pierdusem orice nădejde că aş mai supraviețui.

Nu mă simt în stare nici măcar să înşir toate simptomele suferințelor care mă încearcă şi să descriu slăbirea şi urcarea continuă a febrei,, precum şi reaua dispoziție în care mă aflu. Pot să spun că din toate acestea reţin una singură : că s-a împlinit vremea petrecerii în această* viață nenorocită şi vrednică de plîns.

2. Dacă era greu de găsit curieri obişnuiți, cu atît mai greu se pot afla pentru, corespondența cu cei exilați.

3. Interesante ştiri despre situația materială a preoților.

EPISTOLA 199

Către Amfilohiu, despre canoane [1] **Scrisă în anal 375**

Iți răspunsesem mai de mult la nişte întrebări pe care Cuvioşia Ta mi le puseseşi, dar scrisoarea n-am trimis-o încă, pentru că m-a oprit lunga şi primejdioasa mea îmbolnăvire şi pentru că n-am găsit un curier de încredere. într-adevăr, foarte puțini sînt pe aici oamenii care să •cunoască bine drumul şi care să fie pregătiți pentru o astfel de misiune. Deci, cunoscînd acum pricinile întîrzierii, iartă-mă. Am admirat la Tine •dorința de a învăța, pe care ai împreunat-o cu smerenia, întrucît doreşti -să te mai instruieşti după ce ți s-a încredințat odată slujba de a învăța Tu pe alții [2], şi încă de a-i învăța prin mine, cînd se ştie că eu nu stă-pînesc o poziție însemnată în domeniul cunoaşterii [3]. Dar pentru că vrei -să faci acest lucru cu frică de Dumnezeu, ceea ce altcineva nu l-ar face prea uşor, trebuie ca şi eu să vin, peste puterile mele, în ajutorul bunei Tale voințe şi nobilei Tale rîvne.

XVII

M-ai întrebat privitor la preotul Vianor [4] dacă ar mai putea fi primit în cler în urma jurămîntului pe care l-a făcut. După cîte ştiu se luase o hotărîre comună^ pentru clericii din Antiohia, care făcuseră jurămînt deodată cu el, stabilindu-se că la serviciile publice ei nu mai au voie să ia parte, în schimb în particular pot îndeplini slujbe preoţeşti. Hotărîrea aceasta îi dădea drept şi lui Vianor să-şi exercite funcţia, întrucît serviciul lui de preot nu era legat de Antiohia, ci de Iconium ; or, după cum mi-ai scris tu însuţi, Vianor şi-a mutat chiar şi domiciliul de la Antiohia în Iconium. Dacă Cuvioşia Ta vei cere acestui om să facă penitenţă pentru uşurătatea cu care a făcut acel jurămînt în faţa unui bărbat necredincios [5], pentru că nu mai putuse răbda neplăcerea acestei mici primejdii, atunci poţi să-1 primeşti [6].

1. A se vedea epistola 188, după care se' face şi numerotarea canoanelor.
2. Am mai amintit că Amfilohiu fusese hirotonit ca episcop în anul 373.
3. Astfel de modestii întîlnim adeseori în epistolele Sf. Vasile.
4. Cazul preotului Vianor se aseamănă cu cel al preotului Chiriac din can. 10 al acestui Sfînt Părinte. In amîndouă cazurile se recomandă aplicarea principiului icono-miei «pentru a nu face sminteală în faţa poporului», dar ii dă şi epitimie.
5. Cel vizat aici pare a fi un episcop arian din timpul schismei din Antiohia. Era epoca lui Valens.
6. Vezi can. 25 ap., 95 trul., 10, 28—29, 64, 81—82 Vasile c. Mare.

XVIII

In privința fecioarelor **căzute, care, după ce** făgăduiesc .Domnului că vor trăi în curăție, **cad** sub patimile trupului şi-şi calcă astfel legămin-tul, Părinții noştri, procedînd cu bunătate şi cu blîndețe față de neputințele celor care alunecă spre rău, au stabilit că ele ar putea fi reprimite în comuniunea Bisericii după ce vor fi făcut penitență vreme de un an, pentru că se aseamănă cazul lor cu al celor care se căsătoresc a doua oară. Dar după cît mi se pare, prin harul lui Dumnezeu, Biserica este în creştere şi devine tot mai puternică [7], şi întrucît se înmulțeşte acum şi tagma fecioarelor, sînt de părere că lucrul trebuie cercetat aşa cum se prezintă, făcînd apel şi la sugestiile Scripturii unde am mai putea găsi încă idei similare. Văduvia este mai prejos decît fecioria, de aceea şi păcatul văduvelor e mai mic decît cel al fecioarelor [8]. Să vedem în acest sens ce a scris Pavel lui Timotei : «iar de văduvele cele tinere fereşte-te, căci atunci cînd poftesc împotriva lui Hristos, vor să se mărite şi îşi agonisesc osîndă fiindcă şi-au călcat legămîntul dintîi» [9]. Or, dacă văduva cade sub o judecată atît de grea pentru că şi-a călcat credința făgăduită lui Hristos, ce va trebui să credem despre o fecioară care e mireasa lui Hristos şi un vas sfințit închinat Stăpînului ? Săvîrşeşte un mare păcat chiar şi sclava care-şi dăruieşte trupul unor căsătorii clandestine, um-plînd de stricăciune casa, iar prin viața sa nelegiuită batjocoreşte şi pe stăpînii ei; fără îndoială că e cu mult mai grav ca o mireasă să devină adulteră, necinstind şi unirea pe care a făcut-o cu Mirele său dîndu-se unor plăceri necurate. Or, dacă văduva se osîndeşte ca şi o sclavă des-frînată, atunci şi fecioara va cădea sub osînda unei adultere. Şi după cum numim adulter pe cel care vieţuieşte împreună cu o femeie străină, faptă pentru care nu-1 primim la Cuminecătură, pînă ce nu se va fi lă-sat cu totul de păcat, tot aşa vom hotărî şi cînd e vorba de fecioară.

Dar şi acest lucru trebuie să-1 stabilim acum : fecioară este cea care s-a adus de bună voie Domnului, renunțînd la căsătorie şi preferind viața de sfințenie. Deci făgăduințele făcute Domnului le admitem din clipa în care vîrsta omului a ajuns la maturitatea judecății. într-adevăr, nu-i drept să socotim valabile declarațiile unor copile, ci numai cînd acestea au ajuns la mai mult de 16 sau 17 ani, fiind deplin stăpîne pe gîndirea lor şi dacă, după ce au fost supuse unei destul de îndelungate cercetări, ele au stăruit, după ce au cerut cu insistență şi după ce s-au rugat, să fie

7. Cam prea multă îngăduință arată aici Sf. Vasile «creşterii» Bisericii, cînd în cele mai multe epistole se plînge tocmai de criză, de dezbinări, de derută.

8. încă de pe vremea Sf. Pavel văduvele şi fecioarele depuseseră vot de castitate. Ele erau controlate de Biserică.

9. ***1 Tim*****. 5, 11—12. ai -**

primite, abia atunci pot fi numărate între fecioare, confirmînd făgăduința care prezintă astfel de garanții şi putînd fi pedepsite fără cruțare dacă ar călca-o. Căci multe sînt aduse înainte de împlinirea acestei vîrstc de părinți, de frați sau de alte persoane apropiate lor, fără ca ele să vină din convingere personală spre viața de necăsătorie, ci doar pentru că vor să-şi asigure astfel nişte mijloace oarecare de trai. Astfel de tinere nu trebuie primite cu uşurință, ci să aştepte pînă ce vom cerceta amănunțit intenția lor proprie [10].

XIX

Nici din făgăduințele pentru feciorie făcute de bărbați n-am recunoscut decît pe ale celor care s-au înscris în rîndul călugărilor, căci se vede că au primit în chip tacit să ducă viață de necăsătorie. Totuşi şi pentru ei cred că se cuvine să se procedeze tot aşa, întrebîndu-i şi primind din partea lor făgăduința lămurită, iar dacă se vor întoarce iarăşi la viața legată de trup şi de plăceri, să fie supuşi pedepsei cu care sînt condamnați cei care trăiesc în desfrînare [11].

XX

Pe acele femei care, pe cînd se aflau încă în erezie, au mărturisit că doresc să trăiască în feciorie, dar după aceea au ales căsătoria, cred că nu trebuie să le osîndim, «căci cele cîte zice legea le spune celor care slnt sub lege» [12]. Or, cele care n-au ajuns încă să se supună jugului lui Hristos nu cunosc nici legile Domnului. De aceea ele sînt primite de Biserică şi, deodată cu iertarea tuturor celorlalte păcate, ele obțin de pe urma credinței în Hristos şi iertarea acelora [13]. în general pentru cele ispăşite o dată, în viața de catehumenat, nu se mai cere acum iarăşi altă ispăşire. Firește că pe aceştia Biserica nu-i primeşte fără Botez, de aceea drepturile acestei naşteri de a doua sînt pentru ei un lucru foarte necesar.

XXI

Dacă un bărbat viețuind împreună cu o femeie nu se mulțumeşte cu viața de căsătorie, ci cade în desfrîu, noi îl socotim desfrînat şi îi fixăm un timp mai îndelungat de pedepsire, totuşi n-avem un canon care să ne

10. Can. 19 sin. I ec.; "15—16 sin. IV ec.; 40, 44 trul. ; 6, 44, 126 Cartag. ; 4, 60 Vasile.
11. Can. 26 ap.; 7, 16 sin. IV ec.; 44 trul.; 19 Ane.; 6, 8, 20, 60 Vasile c. Mare.
12. *Rom*. 3, 19.
13. Ereticii erau socotiți egali cu cei trecuți prin şcoala catehumenatului atunci: (tiu! era vorba să fie primiți în rîndurile credincioşilor ortodocşi. In acest canon sc-vorbeşte despre cei ce «se nasc» prin Botez.

dea drept să-1 punem sub acuzarea de adulter dacă păcatul lui a fost săvîrşit cu o femeie liberă de căsătorie, pentru că, zice Scriptura, femeia adulteră odată «pîngârită, pîngărită va fi şi nu se mai întoarce la soţul ei» [u], iar «cel ce tine pe cea preacurvă este nebun şi necredincios» [15]; dimpotrivă, cel ce a desfrînat cu ea nu va fi exclus de la împreuna-vie-tuire cu soția lui. De aceea femeia îşi va primi soţul, dacă acesta se lasă de desfrîu, Iar bărbatul va trimite la casa ei pe cea care s-a pîngărit. Nu-i uşor să descoperi temeiul acestei practici, dar obiceiul aşa s-a încetățenit.

XXII

Pe cei care au femei provenind din răpire şi care le-au luat atunci cînd ele erau logodite cu alții cu plan de căsătorie, nu trebuie să-i primim (la împărtăşanie, n.tr.) pînă cînd acele femei nu le vor fi fost luate şi date logodnicilor, dacă aceştia vor vrea să le ia, ori să renunțe la ele. Iar dacă va lua cineva pe o femeie liberă, va trebui să i se ia şi să fie dată la ai săi, şi să se lase la aprecierea rudelor, ori părinților, de vor fi, ori frați sau orice ocrotitori ai fetei; şi de vor voi ei să o dea lui de soție, trebuie să se încheie nunta; iar dacă ei nu vor, să nu fie siliți.

Cît despre cel care şi-a luat ca femeie pe una pe care mai întîi a necinstit-o, fie prin surprindere, fie prin orice silă, aceluia trebuie neapărat să i se aplice pedeapsa prevăzută desfrînării. Or pedeapsa pentru cei care desfrînează s-a hotărît să fie de patru ani. în primul an desfrînații trebuie respinşi de la rugăciunile obştei, ei rămînînd doar să plîngă la uşile Bisericii,- în al doilea an ei pot fi primiți să stea la Liturghie pînă cînd se fac citirile Apostolului şi Evangheliei ,• în anul al treilea trebuie făcută pocăința (şi mărturisirea păcatelor, n.tr.) ; în anul al patrulea ei au drept să asculte întreagă Liturghia, împreună cu poporul, dar n-au drept încă să ia Sfînta împărtăşanie [16]. Abia după aceea să fie primit la împărtăşirea cu cel Bun.

XXIII

Pentru cei care s-au căsătorit cu două surori, sau cele ce s-au căsătorit cu doi frați, eu am trimis o scrisoare a cărei copie se află la Cuvioşia Ta [11]. In schimb cel care a luat pe soția fratelui său, unul ca acesta să nu se primească pînă ce nu se va fi despărțit de ea.

14. ***Iei.*** **3, 1 (ed. 1914).**
15. ***Pilde*** **18, 23 (ed. 1914).**
16. A se vedea la epistola 188 nota 5.
17. A se vedea ep. 160.

XXIV

Apostolul **a** hotărît că dacă văduva trecută în catalogul văduvelor, adică a celor întreținute de Biserică, se căsătorește, să i se treacă cu vederea. Nici pentru bărbatul văduv n-a fost rînduit nici o lege **j** pentru el e **de** ajuns pedeapsa rînduită celor care se căsătoresc de două ori. In schimb, văduva care a ajuns la 60 de ani şi totuşi ar vrea să viețuiască cu bărbat, nu va fi socotită vrednică de Împărtăşirea cu cel Bun pînă ce nu **va** renunța la o astfel de patimă a necurăției. Iar dacă am înscris-o (între credincioşii Biserici, n.tr.), vina vi fi a noastră, nu a femeii.

XXV

Cel care ține pe o femeie necinstită **de** dînsul, va fi supus pedepsei fixate pentru necinstire, în schimb i se îngăduie s-o aibă de soție.

XXVI

Desfrinacea nu e nuntă şi nici chiar început de nuntă. De aceea, dacă-i cu putință să-i convingem să se despartă unii ca aceştia care s-au unit prin desfrîu, ar fi lucrul cel mai bun. Dacă cu tot dinadinsul doresc să viețuiască împreună, să li se pună în vedere pedeapsa rînduită pentru desfrînare [18], dar totuşi să nu-i despărțim, ca nu cumva să se întîmple ceva mai rău.

XXVII

Despre preotul care din neştiință a încheiat o căsătorie necanonică **am** hotărît ceea ce se cădea, adică să poată avea şi el scaun în Biserică, dar de la celelalte activități preoțeşti să fie îndepărtat, căci este **de** ajuns pentru un om, care are situația lui, că i s-a dat iertare. Ca să binecuvîntezi pe altul cînd tu trebuie să-ți îngrijeşti propriile tale răni, **e** o nepotrivire, căci cînd binecuvîntezi împărtăşeşti sfințenie*. Or, cine n-are sfințenie, pentru că a păcătuit din neştire, cum s-o dea altuia ? Deci **el** să nu binecuvînteze nici în public, nici în particular, şi nici să împartă altora trupul lui Hristos, dar nici să nu săvîrşească nici o altă lucrare sfînta, ci să se mulțumească doar cu întîietatea şederii şi să ceară cu lacrimi Mîntuitorului să-i ierte păcatul săvîrşit din neştiință.

XXVIII

Mi se pare într-adevăr absurd ca cineva să facă un jurămînt că nu se va atinge de cărnurile de porc. De aceea binevoieşte a-i învăța să

18. A se vedea mai sus, can. 22.

nu mai facă astfel de legăminte şi de făgăduinţe fără rost, convingîn-du-i că folosirea acestei mîncări este indiferentă, întrucît nici o făptură lăsată de Dumnezeu «nu-i de lepădat dacă se ia cu mulţumire» [19]. De aceea legămîntul de care e vorba aici e ridicol, iar lipsirea de un astfel de aliment nu-i necesară[20].

XXIX

Dregătorilor care se jură să facă rău supuşilor, la fel li se cade aplicat un leac în stare să-i vindece de o boală care trebuie tratată cu cea mai mare grijă. Tratamentul lor e de două feluri: mai întîi, să-i înveţi să nu se mai jure ; al doilea, să nu stăruiască în hotărîrile cele rele. De aceea, dacă cineva a avut intenţia, de mai înainte, ca printr-un jurămînt să facă rău altuia, acela să-şi dovedească părerea de rău pentru nesocotinţa cu care a făcut acel jurămînt, dar să nu folosească evlavia drept pretext ca să-şi respecte jurămîntul. Irod n-a avut nici un folos că şi-a respectat jurămîntul, căci pentru ca să nu şi-ı calce s-a făcut ucigaşul proorocului. O dată pentru totdeauna jurămîntul a fost interzis, dar cu, atît mai mult trebuie osîndită nenorocirea care s-a făcut.

De aceea, cel care s-a jurat trebuie să se căiască, nu să se zbată să facă şi mai mare nelegiuirea. Cercetează-i numai absurditatea şi vei vedea : de s-ar jura cineva să scoată ochii fratelui, oare ar fi bine dacă s-ar înfăptui una ca aceasta ? Dar de s-ar jura cineva să ucidă ? Dar dacă — pe scurt — ar făgădui cineva prin jurămînt să calce orice poruncă ? «Juratu-m-am şi m-am hotărît nu ca să săvîrşesc păcatul, ci ca să păzesc judecăţile dreptăţii Tale» [21]. Şi după cum avem datoria de a întări porunca prin nestrămutate hotărîri, tot aşa trebuie să nimicim şi să stîrpim în tot chipul păcatul.

XXX

în legătură cu cei care comit rapt, e drept că nu avem un canon mai vechi, dar mi-am făcut o socotinţă proprie, în sensul că 3 ani să fie excluşi de la rugăciuni, atît ei, cît şi cei care i-au ajutat s-o facă. Iar pentru raptul săvîrşit fără silă nu se aplică nici o pedeapsă dacă la mijloc n-a existat nici necinstire şi nici vreun furt oarecare. Văduva este stăpînă pe sine însăşi şi stă în voia ei de a-1 urma ori nu pe răpitor. De aceea n-avem să purtăm grijă de pretexte [22].

19. *I Tim.* 4, 4.
20. Merită subliniată larga şi sănătoasa concepţie a Sf. Vasile despre post.
21. Matei 14, 7*; Ps.* 118, 46.
22. Hotărîrile sin. IV ec. vor fi şi mai precise, cf. can. 27.

XXXI

Femeia al, cărei bărbat a plecat şi nu ştie unde se află, dacă se **însoţeşte** cu altul înainte de a se **fi** convins despre moartea **lui,** săvîr-**şeşte** adulter[23].

XXXII

Clericii care au săvîrşit păcat de moarte sînt scoşi din preoţie, dar **nu vor** fi îndepărtaţi de comuniunea cu laicii, căci «nu vei fi urgisit de două **ori** în acelaşi necaz» [7]&,

XXXIII

Femeia care a născut în călătorie şi n-a purtat grijă de cel născut trebuie să îndure pedeapsa ca pentru ucidere [25].

XXXIV

Pe femeile care au comis adulter şi din evlavie au mărturisit ori **au** fost vădite într-un chip oarecare, Părinţii noştri ne-au oprit să le **dăm** în vileag în public, ca nu cumva vădindu-se să oferim noi o cauză **de** moarte ; însă ne-au mai poruncit Părinţii ca ele să rămînă excluse **de la** împărtăşanie pînă ce îşi vor împlini sorocul pocăinţei[26].

XXXV

In cazul bărbatului pe care l-a părăsit soţia trebuie să se cerceteze care **a** fost pricina părăsirii şi dacă se constată că femeia a plecat fără motiv, bărbatul este vrednic de iertare, iar femeia trebuie pedepsită. Bărbatului i s-a dat această iertare pentru ca să păstreze mai departe comuniunea cu Biserica [2U].

XXXVI

Femeile ostaşilor, care se recăsătoresc în timpul cît soţii lor sînt **daţi** dispăruţi, sînt supuse aceleiaşi pedepse ca şi cele care se căsă**toresc** în urma absenţei bărbaţilor lor care se află în călătorie, şi care **nu** aşteaptă reîntoarcerea lor. Oricum, cazul acesta admite o oarecare indulgenţă, pentru că bănuiala este în favorul morţii[26].

23. A se vedea aici mai jos, can. 46.
24. *Naum* 1 , 9 ; cf. can. ap. 20, 30, 64.
25. Cf. can. 52, aici, mai jos.
26. Cf. can. 48 ap.; 87, 93 trulan; 21, 31, 35—36, 46, 48, 77, 80 Vasile cel Mare.
27. Cf. can. 48 ap.; 87, 93 trulan; 21, 35—36, 46, 48, 77, 80 Vasile cel Mare.
28. Cf. can. -16 Vasile cel Mare.

XXXVII

Cel care se căsătoreşte cu femeia altuia, după ce i-a fost luată cea cu care trăise ilegal, va suporta acuza de adulter faţă de prima femeie, dar pentru cea de a doua nu va mai fi învinovăţit[219].

XXXVIII

Fetele care fără voia părinţilor s-au luat după bărbaţi, trăiesc în desfrînare, dar dacă ele se împacă cu părinţii e semn că fapta îşi primeşte vindecarea. Totuşi ele să nu fie primite imediat în comuniune, ci să fie pedepsite vreme de trei ani.

XXXIX

Femeia care trăieşte împreună cu un bărbat adulter comite şi ea adulterul, atîta vreme cît vieţuieşte împreună cu el[31].

XL

Femeia care fără învoirea stăpînului său se dă unui bărbat, trăieşte în desfrînare, iar cea care apoi a reuşit să încheie căsătoria, pe care o poate contracta liber, e socotită ca măritată cu adevărat. De aceea prima unire, era un desfrîu, pe cînd cea de a doua, o căsătorie. De fapt, învoielile celor ce sînt sub stăpânirea altuia n-au nici o tărie[32].

XLI

Femeia care în văduvia ei dispune liber de ea însăşi, poate, fără să fie învinovăţită, să locuiască împreună cu un bărbat, dacă el n-are pe nimeni cu care să rupă căsătoria, după cum a zis Apostolul: «dacă bărbatul ei va muri, este liberă să se mărite cu oricine vrea, numai întru Domnul»[33].

XLII

Căsătoriile încheiate fără de învoirea stăpînilor sînt desfrînări. Deci, atîta timp cît sînt în viaţă tatăl sau stăpînul lor, cei ce locuiesc laolaltă sînt vinovaţi, iar aceasta durează pînă cînd stăpînii lor vor aproba căsătoria. Dacă stăpînii aprobă, căsătoria lor e valabilă[34].

29. Cf. şi can. 77.
30. Cf. can. 40, 42, Vasile cel Mare.
31. A se vedea şi can. 58, 77 Vasile cel Mare.
32. Cf. şi can. 42, 53 (Vasile).
33. A se vedea şi can. 30, 53, 87 Vasile cel Mare.
34. Cf. şi can. 38, 40.

XLIII

Cel care a dat aproapelui o lovitură de moarte e ucigaş, indiferent **dacă** el a început bătaia sau dacă a lovit apărîndu-se ^

XLIV

Diaconița care a săvîrşit păcatul desfrînării cu un păgîn nu mai este primită în comuniune, dar va putea să se împărtăşească după şase ani, bineînțeles dacă va vieţui în nevinovăție. Păgînul care după în-creştinare se întoarce iarăşi la sacrilegiul păgîn, e ca şi cum s-ar fi întors la vărsătura sa. Noi nu mai îngăduim ca trupul diaconiței, care fusese consacrat odată, să ajungă din nou sub slujirea poftelor trupeşti [M].

XLV

Dacă cineva, după ce a luat numele de creştin, huleşte pe Hristos nu mai are nici un folos de această numire.

XLVI

Femeia care s-a măritat fără să ştie cu un bărbat părăsit pentru o vreme de soția sa şi care apoi a fost alungată pentru că între timp cea dintîi s-a întors la dînsul, este o desfrînată, dar din neştiință. De aceea nu va fi oprită de la nuntă, însă mai bine ar fi dacă ar rămîne aşa [37].

XLVII

Encratiții[38], sacoforii[39] şi apotactiții[40] sînt supuşi aceloraşi norme ca şi novațienii, căci pentru aceştia s-a promulgat un canon, deşi deosebit, dar în ceea ce îi priveşte pe aceştia a fost trecut cu vederea. In general, noi îi botezăm din nou pe aceştia chiar dacă la Voi obiceiul rebotezării a fost interzis, aşa cum a fost interzis şi la romani, în urma unei hotărîri speciale, totuşi vrem ca hotărîrea noastră să se impună, fiindcă eresul lor e ca o odraslă a ereziei marcionite care detestă căsătoria, se feresc de vin cu dezgust şi spun că creatura lui Dumnezeu este spurcată; de aceea noi nu-i primim la Biserică dacă nu se botează

35. Cf. şi can. 56, 57 Sf. Vasile.

36. A se vedea şi can. 51, 70 (Sf. Vasile).

37. Cf. şi can. 31 şi 36 ale Sf. Vasile.

38. Encratiții *(k-fupiiEia*. — cumpătare), grupare rigoristă, uneori împreunată şi cu erezia, dar de cele mai multe ori numai cu schisma. Un reprezentant tipic al lor a fost Tatian Sirianul (sec. II) care condamna şi căsătoria, carnea, vinul, socotindu-Ie nedemne pentru creştini.

39. Aceştia purtau un sac în loc de veşmînt.

40. Aceştia respingeau căsătoria.

cu Botezul nostru, ca să pronunțe formula «Botezatu-ne-am în (numele). Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh», pe cei care cred că Dumnezeu este autor al relelor, după pilda lui Marcion [41] şi a altor eretici. De aceea,, dacă se primeşte această hotărîre trebuie să se întrunească mai mulți episcopi în sinod şi aşa să promulge canonul, pentru ca atît cei ce procedează în felul acesta să fie fără primejdie, cît şi cel ce răspunde să, fie vrednic de crezare în rezolvările date acestor probleme.

XLVIII

Femeia părăsită de bărbatul ei trebuie, după părerea mea, să rămînă aşa (nemăritată), pentru că Domnul a spus «oricine va lăsa pe femeia sa, afară de cuvînt de desfrînare, o face să săvîrşească adulter». Apoi, prin numirea ei de adulteră a exclus-o pe dînsa de la împreunarea cu alt bărbat. Cum poate fi acuzat ca pricină de adulter un astfel de bărbat,, iar femeia care s-a numit de Domnul adulteră să fie nevinovată ?[42].

XLIX

Violurile săvîrşite prin silă nu trebuie să dea loc unei învinuiri. De aceea nici sclava care a fost siluită de stăpînul său nu e supusă pedepsei[43].

L

Nu există lege privitoare la cea de a treia nuntă [44], din acest motiv cea de a treia căsătorie nu-i încheiată după lege. Desigur eu privesc asemenea practici ca întinăciune pentru Biserică[43]. Dar nici nu arunc asupra lor osîndă publică, de aceea le socotim mai de îngăduit decît desfrînarea propriu-zisă.

EPISTOLA **200** Către Amfilohiu, episcop de

Iconium **Scrisă în primăvara anului 375**

îmbolnăvirile s-au ținut lanț una după alta, iar ocupațiile legate de* treburile bisericeşti şi de oamenii care tulbură Bisericile m-au năpădit, iarna întreagă precum şi în tot acest răstimp, pînă în clipa în care îți scriu această epistolă. De aceea n-a fost cu putință nici să-ți trimit ceva.

prin curier şi nici să te cercetez eu însumi. îmi închipui că aşa s-au 'petrecut lucrurile şi cu Frăția Ta

41. Unul din cei mai cunoscuți eretici ai sec. al M-lea.
42. Matei 5, 32. A se vedea şi can. 36, 46, 77 şi 80 ale Sf. Vasile.
43. Cf. şi can. 30 al Sf. Vasile.
44. A se vedea şi cele spuse în can. 80 al Sf. Vasile.
45. In decursul veacurilor asprimea acestui canon s-a redus, Biserica arătîndu-se-mult mai îngăduiloare față de căsătoriile a doua şi a treia.

i desigur nu mă gîndesc la boală — .ferească Dumnezeu !, ci mai curînd doresc să te înzestreze Dumnezeu cu îndelungată sănătate trupească, pentru ca să poți sluji multă vreme poruncilor Lui —, ci îmi închipui că «grija Bisericilor»[1] îți aduce şi ție .destule încurcături neplăcute.

Chiar şi acum e vorba să-ți trimit pe cineva anume pentru a ne face cunoscut unul altuia situația în care ne aflăm. Întrucît Meletios, .acest fiu prea iubit, care instruieşte pe recruții recent intrați sub arme, m-a înştiințat că ar fi posibil să-ți trimit salutări prin el, m-am grăbit să văd pe acest aducător al epistolei, om care în locul epistolei poate relata şi despre mesajele noastre atît din pricina caracterului lui iubitor de adevăr, cît şi pentru că cunoaşte toate problemele noastre [2]. Prin

mijlocirea lui rugăm, mai întîi de toate, pe Cucernicia Ta să mă ^pomenească în rugăciuni, pentru a mă elibera de greutatea trupului, -care mi-a devenit o adevărată povară, apoi Bisericii lui să hărăzească pace, iar Tie să-ți aducă liniște și ușurare, așa încît, după ce vei fi îndrumat în chip apostolesc treburile Licaoniei, să începi să vizitezi și ținuturile noastre, fie cîtă vreme mai sînt încă în trup, fie pe cînd va fi rînduit să plec la Domnul. Oricum, să te legi de aceste ținuturi ca și cum .ar fi ale Tale, sprijinind pe cei ce se clatină și ridicînd pe cei neputincioși, schimbînd totul în ceea ce Ii place Domnului, prin darul Duhului -care petrece în tine.

Pe prea cinstiții fiii noștri Meletie și Meletios[4], pe care-i cunoști »de mult și-i prețuiești ca și cum ar fi ai tăi proprii, să-i ții sub ocrotirea Ta, rugîndu-te pentru ei. Pentru că ajunge.atîta ca să le cîștigi toată în-■crederea. Te rog să saluți din partea mea pe cei care se află în jurul Cuviosiei Tale, întreg clerul și poporul pe care-1 păstorești, precum și ,pe toți iubitorii de Hristos frați și împreună slujitori.

Să-ți aduci aminte să faci pomenirea prea fericitului mucenic Eupsi-,hie [5] și să nu aștepți să-ți aduc a doua oară aminte nu numai să-ți fixezi exact ziua sosirii tale la noi, ci și să o și avansezi cu cîtva timp, pentru ca să ne și faci fericiți, desigur dacă vom mai fi încă în trup.

Pînă atunci să rămîi pentru mine' și pentru Biserica lui Dumnezeu sănătos și rugător pentru noi prin harul, Bunului Dumnezeu.

1. // Cor. 11, 28.

2. Nu cunoaștem mai de aprpape cine este acest Meletios, dar se vede că era un .om apropiat și de încredere.

3. Semnul celei mai intime prietenii dintre cei doi ierarhi.

). Deci și unul și altul erau folosiți ca oameni de încredere, curieri atît de cău-ttati.

5. A se vedea și cele spuse în epistolele 100, 176, etc.

EPISTOLA 201 Către Amfilohiu, episcop de Iconium Scrisă la Începutul verii anului 374

Pentru multe pricini doresc să te întîlnesc, atît pentru a te folosi ca sfetnic în problemele care ne stau în față, dar mai ales a mă mîngîia după lipsa pe care ți-am dus-o fără să te văd de atîta vreme. întrucît însă pricini diferite ne-au împiedicat pe amîndoi, iar slăbirea generală a organismului te-a doborît și pe Tine [1], după cum nici mie încă nu mi-a trecut vechea mea suferință, să ne dăm unul altuia iertare, încît să nu ne facem învinuiri nici unul, nici celălalt (pentru că nu ne-am scris, n.tr.).

EPISTOLA 202 Către Amfilohiu, episcop de Iconium Scrisă in vara anului 375

întîlnirea cu Cucernicia Ta este în orice împrejurare un mare privilegiu pentru mine, dar cu mult mai mult acum, cînd ne cheamă la întrunire probleme deosebit de importante. întrucît urmările bolii mele sînt atît de grave încît nu-mi îngăduie nici cea mai mică mișcare, sînt atît de puternice

încît atunci cînd mi-am făcut, cu trăsura, drumul pînă la paraclisul martirilor [2] puțin a lipsit să nu cad din nou în aceeaşi boală, sînt nevoit să-ți cer iertare. Drept aceea, dacă e cu putință să se amîne întrunirea cu cîteva zile, atunci cu ajutorul lui Dumnezeu te voi şi vizita şi mă voi face părtaş şi grijilor care te apasă. Dacă problema presează, faceți cu ajutorul lui Dumnezeu ce veți crede de cuviință, socotindu-mă prezent şi pe mine împreună cu voi, ca unul care accept tot ce veți fi rezolvat bine.

Harul Bunului Dumnezeu să te păzească sănătos şi voios întru Domnul şi rugător pentru mine.

1. O boală, se vede recentă, apărută şi la Sfîntul Amfilohiu.

2. Despre cultul martirului Eupsihios (şi al altora) ni se relatează în multe din epistolele Sf. Vasile, aşa nr. 142, 176, 200, 252 etc.

EPISTOLA 203 Către episcopii de pe țărmul mării

Scrisă ln anul 375

I

M-a prins un dor mare să mă întîlnesc cu Voi, dar mereu s-a ivit o piedică în calea bunei mele dorințe. O dată m-a împiedicat starea proastă a sănătății mele (căci desigur nu vă poate fi necunoscut cît de aprig i-am simțit prezența încă din copilărie, şi acum, la bătrînețe *, se vede că boala a crescut deodată cu mine şi m-a pedepsit după dreapta judecată a lui Dumnezeu, Care rînduieşte totul cu înțelepciune), altă dată au fost grijile pentru binele Bisericilor, precum şi luptele duse împotriva vrăjmaşilor dreptei credințe. Din această cauză, pînă în clipa de față am dus-o în mare tristețe şi în adîncă supărare, pentru că simțeam că-mi lipseşte sprijinul vostru.

De la Dumnezeu, Cel Care a binevoit să ia asupră-Şi trup şi să Se sălăşluiască între noi [2] ca să ne îndrepteze viața prin pildele virtuților şi să vestească prin însuşi glasul Evangheliei împărăției, am înțeles că «întru aceasta vor cunoaşte toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții» [3]. Iar ca dar de rămas bun, atunci cînd era vorba să ducă la îndeplinire în Trupul Său iconomia mîntuirii, a lăsat ucenicilor dragostea Sa, spunîndu-le : «pace vă las vouă, pacea Mea ***o*** dau vouă» [4]. De altfel nici eu n-aş putea crede că fără dragoste reciprocă şi fără ca să fac tot ce-i cu putință pentru a trăi în pace cu toți, m-aş putea socoti slujitor vrednic al lui Iisus Hristos.

Multă vreme am tot aşteptat, nădăjduind mereu că va veni o vreme să mă cercetați şi Voi. Nu se poate să nu ştiți că fiind expus public în fața tuturor, aşa cum sînt stîncile ale căror piscuri ies din apa mării, îndur şi eu furia valurilor eretice, care, deşi se izbesc în jurul meu, nu ajung să înece ceea ce se află în spatele meu. Şi cînd zic «noi» nu înțeleg doar puterea omenească, ci şi harul lui Dumnezeu, Care arată că puterea Lui «întru slăbiciune se desăvîrşeşte» [5], după cum zice şi proorocul, vorbind în numele Domnului : «au de fața Mea nu vă sfiiți pentru că am pus nisipul hotar mării ?» [6]. Cel atotputernic a legat marea cea uriaşă şi înfricoşată de ceea ce e mai nestatornic şi mai de disprețuit, nisipul. Iar dacă aşa stau lucrurile, concluzia logică ar fi ca iubirea voastră să trimită la mine mai des pe cîțiva din adevărații noştri frați să mă viziteze în necazurile mele [7], Căci nu făgăduiesc că n-aş fi supus la nenumărate greşeli, pentru că sînt om şi trăiesc în trup.

1. Cînd scria aceste lucrări Sf. Vasile avea doar 45 de ani.
2. *Ioan* 1, 14.
3. *Ioan* 13, 35.
4. *Ioan* 14, 27.
5. // Cor. 12, 9.
6. *Ier.* 5, 22 (od. 1914).

II

întrucît pînă acum ori că ați uitat ceea ce-mi datorați, pentru că n-ați văzut ce era de făcut, prea cinstiți frați, ori că nu m-ați socotit vrednic de o vizită frățească, fiind poate preveniți de nişte calomnii pe care unii le lansează împotriva mea, iată acum încep eu corespondența şi declar că sînt gata să mă spăl înaintea Voastră de învinuirile aduse împotriva mea, cu singura condiție ca aceia care mă hulesc să accepte să se prezinte față către față înaintea cuvioşiilor Voastre : dacă voi fi dovedit vinovat, îmi voi recunoaşte greşelile şi, după ce vă veți fi convins, veți dobîndi iertare de la Dumnezeu scoțînd din comuniune pe un păcătos ca mine, iar cei care vor fi dobîndit această convingere împotriva mea vor dobîndi răsplată, pentru că au dat pe față răutatea mea cea ascunsă.

Dacă, însă, mă osîndiți înainte de a vă fi convins, eu nu mă voi mai învinui de nimic altceva decît că am pierdut ce era mai scump decît orice bun : iubirea care ne leagă de voi, pierdere pe care şi voi o veți suferi la fel, întrucît nu mă veți mai avea mult, iar ceea ce-i mai grav este că vă dovediți potrivnici Evangheliei, care zice [8] «nu cumva Legea noastră judecă pe om, dacă nu-1 ascultă mai întîi şi nu ştie ce a făcut ?» Iar cel care varsă împotriva mea batjocuri, fără să fi adus şi mărturii despre cele spuse, acela va aduce împotriva,sa însăşi o nelegiuire prin folosire greşită a cuvintelor. Căci cum s-ar cuveni să numim pe calomniator dacă nu-i dăm un nume pe care însăşi purtarea lui spune că îl poartă? De aceea cel care-mi aduce învinuiri să nu mai fie un potriv-nic [8bis], ci un acuzator sau mai curînd să nu accepte nici numirea de acuzator, ci să fie un frate iubitor, care atrage atenția frățeşte şi care nu foloseşte convingerea decît pentru îndreptare. Să nu fiți, aşadar, auzi-tori de calomnii, ci arbitri şi judecători ai unor dovezi. Aşadar, să nu fim părăsiți la necaz, ci să mi se arate limpede în ce constă vina mea [9].

III

Să nu pună stăpînire pe voi gîndul că «noi» locuim la malul mării, că sîntem străini de răul de

7. Idei similare şi în epistolele 90 şi 92 în care Sf. Vasile aştepta cu îngrijorare un semn de ajutor de ia episcopii din Apus. Acum aşteaptă acelaşi ajutor în lupta împotriva ereticilor, de la nişte episcopi mai din apropiere. Ar fi fost bucuros şi măcar de o «vizită frățească» din partea lor, dar poate vor fi uitat de ea.

8. ***Ioan*** **7, 51.**

8 bis. In greceşte potrivnicul se exprimă prin 5iâ(3oXoc.

9. Se ştie că Sf. Vasile admitea la comuniune pe semi-arienii care-şi recunoşteau greşeala şi cereau unirea. Alții îl acuzau pentru împăciuitorismul lui, cf. ep. 204.

care suferă cei mai mulți şi că n-avem nevoie de ajutorul nimănui, sau ce folos am avea dacă am sta în comuniune cu ceilalți ? Dumnezeu a despărțit insulele de continent prin mări, dar a unit prin dragoste pe locuitorii din insule cu cei de pe continent. Nimic nu desparte pe unul de celălalt, fraților, atîta vreme, cel puțin, cît nu intervine vreun zvon deliberat care să îndemne la dezbinare. Dacă vă situați într-o altă categorie de membri ai Bisericii nu puteți să ne spuneți nouă, care facem parte din acelaşi trup, «n-avem nevoie de voi». Dacă vă socotiți cap al Bisericii de pretutindeni[10], capul nu poate spune picioarelor : «n-avem nevoie de voi». Cele două mîini au nevoie una de alta, aşa cum şi picioarele se ajută unul pe celălalt şi tot astfel şi ochii au o vedere mai limpede atunci cînd se face uz de amîndoi.

Cît despre mine, recunosc slăbiciunea mea şi caut să fiu de aceleaşi păreri. Ştiu, într-adevăr, că, chiar dacă nu sînteţi prezenţi trupeşte, îmi veţi fi de mare folos în împrejurările cele mai grele prin ajutorul pe care ni-1 vor da rugăciunile Voastre. Dar pentru Voi nu-i un lucru potrivit nici cu judecata oamenilor şi nu-i plăcut nici lui Dumnezeu să folosiţi astfel de cuvinte, pe care nu le folosesc nici popoarele care nu cunosc pe Dumnezeu. Căci popoarele, se spune, chiar dacă locuiesc într-o ţară aparte, totuşi, din pricina nesiguranţei viitorului, încheie între ele bucuros alianţe şi urmăresc relaţii reciproce, ştiind că acestea sînt folositoare tuturora. Noi, fiii celor care au stabilit de la o margine la alta a lumii doar prin cîteva norme de lege intercomuniunea dintre oameni, convingîndu-i că toţi cetăţenii sînt fraţi şi rude între ei, iată ne rupem acum de restul lumii şi nu ne ruşinăm nici de izolarea noastră şi nici nu ne mai gîndim ce mare pugbă aducem provocînd dezbinarea, necutremurîndu-ne nici pentru că ne-am vedea ameninţaţi de proorocia Domnului Hristos, Care a zis : «din pricina înmulţirii fărădelegii, iubirea multora se va răci» [11]..

IV

Nu, prea cinstiţi fraţi, nu vă opriţi la astfel de fapte, ci mîngîiaţi-vă pentru cele ce au trecut, trimiţînd scrisori paşnice şi frăţeşti, poto-

10. Poate că tot prin astfel de cuvinte Sfîntul Vasile osîndeşte mîndria şi înfumurarea cu care au tratat cererile repetate după ajutor adresate prin atîţia curieri (a se vedea ep. 90, 92).

11. *Matei* 24, 12. Acest adevăr constituie pentru Sf. Vasile — desigur numai în < liip figurat —, prin deasa lui afirmare, poate cea mai amară realitate.

Jind, ca printr-o iubire suavă, rana din inima mea, pe care mi-aţi făcut-o-prin nepăsarea do pînă acum [12]. Dacă vreţi să veniţi să mă întilniţi personal şi să cercetaţi înşivă greşelile în care am căzut, ca să vedeţi dacă păcatele mele vor fi atît de mari pe cum se aude, ori dacă nu cumva sînt sporite de adaosul minciunii, — fie ! Sînt gata să Vă primesc la sosire cu braţele deschise şi rugătoare şi să mă supun unei cercetări amănunţite, singurul lucru pe care-1 doresc este ca dragostea să conducă-totul. Dacă vreţi să stabiliţi o localitate de la voi, unde să merg şi să mă plătesc de datoria de a Vă face o vizită şi să mă ofer pentru cercetarea la care voi fi supus numai să vă vindece relele din trecut şi să nu lăsaţi de acum nici un loc pentru calomnie, — fie şi aceasta ! Oricum, chiar dacă sînt îmbrăcat întru-un trup bolnăvicios, atîta vreme cît mai suflu ţin de datoria sfînta să nu uit nimic din ceea ce poate contribui la «zidirea Bisericilor lui Hristos» [13].

Nu tîlcuiţi pe dos înţelesul rugăminţii mele, nu recurgeţi la nevoia de a descoperi şi altora necazul meu! Să ştiţi, fraţilor, că pînă acum mi-am ţinut ascunsă în mine însumi această supărare pentru că mi-ar fi fost ruşine să descopăr înstrăinarea Voastră şi altora din cei cu care stăm în comuniune şi care stau mai departe de ţinuturile Voastre, de frică să nu-i supărăm şi pe ei şi să nu provocăm bucurie în sînul celor care ne urăsc. Toate acestea Vi le scriu acum numai eu singur, dar cu, aprebarea tuturor fraţilor din Capadochia, care m-au rugat să nu mă folosesc de primul curier ce mi-ar ieşi în cale, ci de un om care, prin inteligenţa pe care i-a dat-o Dumnezeu, ar putea completa toate pasajele rămase neclare în scrisoarea mea, căci mă tem că ea să nu fie prea lungă [u]. Vreau să vorbesc despre doritul şi prea evlaviosul frate Petru$_r$ preotul. Primiţi-1 cu dragoste şi trimiteţi-1 înapoi cu cuvinte de pace, pentru ca să fie pentru noi un vestitor de fericiri.

EPISTOLA 204

.12. Se vede că Sfîntul va fi simţit destul de dureros indiferentismul episcopilor din nordul Capadochiei.

13. / Cor. 14, 5, 12. Să nu fi rămas impresionaţi aceşti episcopi tradiţionalişti de smerenia şi rîvna Sfîntului ? El nu urmărea decît «Zidirea Bisericilor lui Hristos» *(I Cor.,* 14, 5).

14. Se resimte în această scrisoare «lungă» dorinţa de disculpare a Sfîntului, pe care o va afişa mai explicit în epistola 204. El, de dragul păcii, propunea primirea în comuniune a arienilor care se întorc. De fapt credem că bănuiala duşmanilor lui ori chiar si a celor ce stăteau în rezervă era pînă la un loc justificată. Cine putea să dea garanţia că «întoarcerea» arienilor era sinceră şi definitivă? Lecţiile prezentului nu erau totdeauna de prea bun augur. însă dragostea Sfîntului pentru realizarea păcii era prea maro ca să n-o pună în aplicare. De aceea, raliind şi pe colegii din ţinuturile nordice ale Asiei Mici la marele său ideal, Sfîntul nu voia să cedeze. Aproape cu aceleaşi cuvinte se adresează şi celor din Neocezareea (ep. 204).